ЛІТОПИС УПА

ТОМ 11

*Присвячую цю книжку татові —
Миколі Фадейовичу Ковальчуку*

Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО "Заграва", "Турів", "Богун"

(серпень 1942 — грудень 1943 рр.)

Нова серія, том 11

National Academy of Sciences of Ukraine
M. S. Hrushevs'kyj Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies
"Litopys UPA" Publishing House
State Committee for Archives of Ukraine
Central State Archive of Public Associations of Ukraine
State Archive of the Security Service of Ukraine

Litopys UPA

New Series, Volume 11

The OUN(B) network and the UPA rear line services on the territory of the Military Districts (VO) "Zahrava", "Turiv", "Bohun"

(August 1942 — December 1943)

Documents

Kyiv **2007** **Toronto**

Національна Академія наук України
Інститут української археографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського НАН України
Видавництво “Літопис УПА”
Державний комітет архівів України
Центральний державний архів громадських
об’єднань України
Галузевий державний архів Служби Безпеки України

Літопис УПА

Нова серія, том 11

Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО “Заграва”, “Турів”, “Богун”

(серпень 1942 — грудень 1943 рр.)

Документи

Київ 2007 Торонто

До книги увійшло 353 раніше не опублікованих документи з різних територіальних осередків ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі (Північно-західні українські землі) за серпень 1942 — грудень 1943 рр. Джерела репрезентують діловодство Крайового проводу, округ, районів ОУН(б) на ПЗУЗ (серпень 1942 — вересень 1943 рр.), а також округ, надрайонів, районів, кущів, підрайонів і станиць запілля УПА на ПЗУЗ (вересень — грудень 1943 р.). Залучені до збірника документи висвітлюють маловідомі в Україні та за її межами героїчні сторінки діяльності українського Руху опору в роки Другої світової війни.

This publication consists of 353 never before published documents from various territorial units of the OUN(B) and the UPA rear line services in Volyn' and Southern Polissia (the northwestern Ukrainian lands – PZUZ) which cover the period from August 1942 to December 1943. These sources demonstrate the activity of the krai leadership, okruhas, and the OUN(B) raions in the PZUZ (August 1942 - September 1943), as well as of the okruhas, nadraions, raions, kushches, pidraions and stanytsias of the UPA rear lines services in the PZUZ (September – December 1943). The compiled documentation includes those little-known pages in Ukraine and beyond its borders of the heroic deeds of the Ukrainian resistance movement during the years of the Second World War.

Упорядник:
В. Ковальчук
Compiler:
V. Kovalchuk

Редактор:
В. Ковальчук
Editor:
V. Kovalchuk

ISBN 978-966-2105-02-5 (Ukraine)
ISBN 978-1-897431-01-6 (Canada)

До сторіччя від дня народження
РОМАНА ШУХЕВИЧА

1907–2007

ФУНДАТОРОМ
цього тому є

ЗЕНОН-МИХАЙЛО ПОТІЧНИЙ
з Родиною

(Торонто, Онтаріо, Канада)

Родина Потічних (зліва направо):
Андрій, Соня з род. Івасиків, Кассандра, Зенон та Олекса

Зенон-Михайло Потічний – президент фірми Шелтон Канада Корпорейшен, Торонто, Канада, яка спеціалізується в розшуку і видобуванні нафти та газу в Україні й Канаді. Він є також головою Фундації Павлокома, яка бореться за права українців в Польщі. Народився 29 вересня 1957 року в Польщі. Батько Андрій Петрович Потічний, а мати Антоніна Когут. У 1977-1983 рр. навчався і закінчив факультет Механічної інженерії Торонтонського університету з науковими ступенями Бакалавра та Маґістра інженерії, а у 1990 році школу бізнесу того ж університету з науковим ступенем Маґістер бізнес адміністрації. Автор і співавтор численних публікацій у ділянці видобування бітуму з піскових покладів нафти.

У 1983-1988 рр. працював інженером в Департаменті копалень і ресурсів федерального уряду Канади. Від 1991 до 1995 р. він займав становище Заступника Президента в ділянці маркетінґу компанії Лендфорд Інтернейшонал Лтд., відповідального за міжнародні торговельні зв'язки та розвиток нерухомостей та бізнесу в Україні.

У 2001 році став членом управи Українсько-Канадського Дослідчо-Документаційного Центру в Торонто. А з 2007 року є президентом Канадсько-Української Торгової Палати, яка підтримує ідею стратегічного партнерства між Канадою і Україною у сфері торгівлі і бізнесу.

Жонатий з Сонею Івасиків, мають дочку Кассандру та синів Олексу і Андрія.

* * *

Zenon-Mykhailo Potichnyj – President of Shelton Canada Corp., Toronto, Canada, which specializes in oil and gas exploration in Ukraine and Canada. He is also the Head of the Pavlokoma Foundation which fights for the rights of Ukrainians in Poland.

He was born in Poland on September 29, 1957. His father is Andrii Petrovych Potichnyj and his mother Antonina Kohut. He completed BA in Mechanical Engineering at the University of Toronto and also holds Masters degree in engineering and an MBA from the University of Toronto. Author and co-author of various publications in the field of bitumen extraction from oil sands. From 1983-1988 he worked for the Ministry of Energy, Mines & Resources Canada as a Project Engineer. During 1991-1995 he was a Vice President Marketing for Landford International Ltd., responsible for international trade and development of business and real estate in Ukraine.

In 2001 he has joined the Board of Directors of Ukrainian Canadian Documentation Centre, and in 2007 has been elected President of Canada-Ukraine Chamber of Commerce, which is fostering Canada-Ukraine bilateral business relations.

Married to Sonia Iwasykiw, they have daughter Cassandra and sons Oleksa and Andrij.

ЗМІСТ

⌘ ⌘ ⌘

ВСТУП

До чергового тому нової серії “Літопису УПА” включено 353 документи ОУН(б) і запілля УПА, які ще не були введені до наукового обігу та заповнюють лакуни вже актуалізованого джерельного масиву[1] з теми. Хронологічні межі джерел — друга половина 1942 — грудень 1943 рр. Документи походять з Волині та Південного Полісся, де в означений час існував оунівський край “Північно-західні українські землі” (далі — ПЗУЗ).

Низка документів з теми вже була опублікована.

Провідним корпусним виданням документів ОУН(б) і запілля УПА з Волині та Полісся за 1943 р. є другий том нової серії Літопису УПА. До нього увійшло 82 документи з округ запілля УПА “Заграва”, “Богун” (“Рівне”) і “Турів”. Більшість джерел збірника походить з ВО “Заграва” (51) і “Богун” (23), тоді як з ВО “Турів” у другому томі видруковано всього 8 документів. Слід обумовити, що документи другого тому — це насамперед накази, звітної документації менше, а з ВО “Турів” звітів взагалі немає. Документи збірника походять з фондів 3837 (оп. 1), 3838 (оп. 1) ЦДАВО, фонду 57 (оп. 4) ЦДАГО, фонду Р–30 (оп. 2) ДАРО.

ВО “Заграва” стосуються такі документи збірника за 1943 р. як: накази коменданта ВО “Юрка” за 11, 16 вересня, ним же пронумеровані накази №№ 1–9, 12–14, 17, 20 за 30 вересня (два документи), 2, 3, 4, 11, 12, 17, 19, 31 жовтня, 23, 25 грудня, звіт “Юрка” за місяць (від 18 вересня), звіт невідомого автора за 25 грудня. До збірки увійшли документи референтур окружного рівня — земельної (формуляр акта наділу землі за 1943 р.), СБ (звіт окружного референта “Третього” від 3 листопада 1943 р.), політичної (взірець місячного звіту і 3 накази референта округи “Аскольда” від 28 листопада, три звіти цього самого автора за 14, 27 жовтня і 28 листопада), організаційно-мобілізаційної (наказ референта округи “Тараса” за 3 вересня), господарської (розпорядження №№ 12, 13 референта округи “Зубатого” від 20 вересня, 2 інструкції того самого автора за 1943 р., 4 форму-

[1] Документи цього тому логічно доповнюють працю: Літопис УПА. Нова серія. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1943 – 1944: Документи і матеріали / П. Сохань, П. Потічний та ін. (ред.), О. Вовк, І. Павленко (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 1999. – Нова серія, Т. 2. – 724 с. Огляд документів за 1943 р., уміщених в цій та інших археографічних збірках, див. далі у Вступі.

ляри за 1943 р., накази №№ 27, 32 "Зубатого", видані у жовтні, матеріали, які нормують діяльність господарської референтури округи, за 31 серпня — 23 жовтня), технічної (наказ і правильник шефа округи "О. Лебедя", датовані 25 листопада) і УЧХ (зарядження референтки округи "Мотрі" за 25 вересня)[2].

До другого тому залучена низка джерел з ВО "Богун" ("Рівне") за 1943 рік. Це також документи коменданта і референтів рівня округи. Першу групу складають інструкція коменданта округи "Пташки" від 9 вересня, накази цього самого автора №№ 3, 4, 8, 9, 10 за 8 вересня, 15 жовтня, 13, 30 листопада (два документи), 2 звіти "Пташки" (від 9 листопада і 4 грудня). Друга група складається з документів адміністративного відділу ВО (інструкція завідуючого "Чорного" за 12 жовтня), референтури СБ (накази №№ 1, 2 референта округи "Смока" від 10 вересня, накази №№ 1, 4 референта округи "Корнія" за 15 жовтня і 18 листопада, лист "Корнія" від 9 жовтня), суспільно-політичної референтури (звіти референта округи "Миколи" за 31 жовтня і 30 листопада), господарського відділу (дві інструкції референта округи "Шведа" за 24 листопада), організаційно-мобілізаційної референтури (наказ № 1 референта округи "Тирси" від 24 листопада, звіти цього самого автора від 22 листопада, 11, 28 грудня), шкільного відділу (наказ надінспектора округи "Будяка" за 27 вересня)[3].

За походженням з ВО "Турів" у другому томі опубліковані: накази №№ 2-6 команданта "Січі" і округи "Ярослава Кармелюка" (від 10, 12, 20, 29 вересня, 15 жовтня), дві інструкції цього самого автора і суспільно-політичного референта "Андрія Вербенка" за жовтень, наказ № 7 команданта та суспільно-політичного референта ВО "Корнія Березенка" (від 16 листопада)[4].

До книги "Волинь і Холмщина 1938–1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння" упорядники включили документальний додаток, який також містить документи ОУН(б) і запілля УПА. Туди увійшли джерела з проводу краю ПЗУЗ (огляд суспільно-політичних подій на ПЗУЗ, кінець травня), суспільно-політичних референтів й працівників СБ рівнів ВО "Турів" та, у

---

[2] Літопис УПА. Нова серія. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944. Документи і матеріали / П. Сохань, П. Потічний та ін. (ред.), О. Вовк, І. Павленко (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. 184 –315.

[3] Літопис УПА. Нова серія. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944. Документи і матеріали / П. Сохань, П. Потічний та ін. (ред.), О. Вовк, І. Павленко (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. 410 –472.

[4] Там само. – С. 615 –634.

меншій мірі, ВО "Заграва", деяких надрайонів і районів згаданих округ ("вісті з Волині" за травень, огляд суспільно-політичних подій в Луцьку за кінець травня, огляд суспільно-політичного поля в околицях Луцька за квітень–травень, огляд суспільно-політичних подій у Костопільщині, Сарненщині і Столинщині за квітень–травень, звіт з суспільно-політичної праці у Володимирсько-Горохівській окрузі за липень, політичний огляд терену Здолбунівського надрайону за 9–15 серпня, суспільно-політичний огляд Луцької округи за серпень, "вісті з Корця та Зв'ягеля" за вересень, "вістки з Костопільщини" за кінець жовтня, інформація № 30 з району "Іскра" за 21 жовтня, "вістки з Сарненщини" за жовтень, "до вісток з Волині" (від 16 грудня), інформації з Озютицького, Володимирського, Устилузького, Берестечківського і Горохівського районів за грудень, звіт референта політичної референтури Костопільського надрайону "Долина" "Хвильового" за грудень[5]. Ці документи походять з ЦДАГО (ф. 57, оп. 4, спр. 354, 355), ДА СБУ (ф. 13, спр. 376, тт. 71, 75), ДАРО (ф. Р–30, оп. 2, спр. 34), Архіву Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Цікава ситуація склалася з наказами суспільно-політичного референта з Сарненського надрайону "Лісова пісня" ВО "Заграва". У німецьких архівах дослідник Володимир Косик знайшов наказ № 10 про діяльність районових адміністрацій на території "Лісової пісні" (від 3 грудня 43 р., підпис автора нерозбірливий)[6]. У нашому ж збірнику друкуються попередні накази №№ 4-А, 5-А, 6 і 7-А суспільно-політичного референта Сарненського надрайону. Їх виявлено в справі 109 фонду Р–30 (оп. 2) Державного архіву Рівненської області[7].

---

[5] Волинь і Холмщина 1938–1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади / НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; відп. ред. Я. Ісаєвич. – Львів, 2003. – (Серія "Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність", 10). – С. 402–429, 431–458, 473–492.

[6] Косик В. Україна в Другій світовій війні у документах. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 342–343.

[7] Наказ № 4-А [суспільно-політичного референта] Сарненського надрайону ["Лісова пісня" "Павла"] про порядок оформлення звітної документації (від 24.09.43 р.) // ДАРО. – Ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 33; наказ № 5-А [суспільно-політичного референта] Сарненського надрайону ["Лісова пісня"] "Павла" про продовольчу норму для учасників вишколів (від 13.10.43 р.) // ДАРО. – Ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 11; наказ № 6 [суспільно-політичного референта] Сарненського надрайону ["Лісова пісня"] "Павла" у різних організаційних справах (від 18.10.43 р.) // ДАРО. – Ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 20–20 зв.; наказ № 7-А [суспільно-політичного референта] Сарненського надрайону ["Лісова пісня"] "Павла" щодо закінчення розподілу земель та з інших питань (від 23.10.43 р.) // ДАРО. – Ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 32 зв.

Джерела з історії національно-визвольної боротьби актуалізував і Володимир Сергійчук. У підбірці документів "ОУН–УПА в роки війни", виданій ним 1996 р., дотичними до теми нашого збірника є звіт працівника одного з окружних проводів на ПЗУЗ "Степа" про події у липні 1943 р., інформація "Хвилі" з Берестейщини та Кобринщини за вересень–грудень 1943 р.[8]

До складу іншої збірки документів, яку уклав В. Сергійчук, також увійшли джерела за 1943 рік з ВО "Богун" та ВО "Заграва". Це звіт № 6 з подій терену ВО "Богун" від 15 жовтня, огляд подій № 8 у ВО "Богун" за 16 листопада, суспільно-політичні огляди південної частини Рівненської області за жовтень і листопад, наказ № 1 організаційно-мобілізаційного референта ВО "Богун" "Тирси" від 24 листопада 1943 р., теренові інформації з Корецького надрайону від 1 і 11 жовтня, звіт про події у Здолбунівському надрайоні за 9 грудня 1943 р., списки вбитих різними ворожими чинниками жителів сіл Здовбиця, Тайкури, Глинськ, Йосипівка, наказ коменданта надрайону "Долина" "Ворона" від 25 серпня, повідомлення СБ про засудження єпископа Мануїла за 25 вересня[9]. Залучені Сергійчуком документи походять з ДАВО (ф. Р–1021, оп. 1, спр. 5) і ДАРО (ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, 16, 32, 39, 65).

Дослідник документів радянських спецслужб Дмитро Ведєнєєв до додатку своєї монографії "Повстанська розвідка діє точно й відважно..." залучив низку документів СБ з ВО "Богун" ("Рівне") та його Корецького надрайону "Коліно" за 1943 рік — наказ № 1 референта СБ ВО "Смока" від 10 вересня 1943 р. (ДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 49, арк. 265–266)[10] та російськомовну копію звіту поліційно-виконавчого відділу СБ у надрайоні за 20–30 листопада 1943 р. (ДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 49, арк. 197–198)[11].

Іван Патриляк і Олександр Лисенко також видали декілька есбівських джерел, датованих різними періодами 1943 р., у документальному збірнику "Матеріали та документи служби безпеки у 1940-х рр.". Зокрема, це інформація провідника СБ терену "Море" (Здолбунівщина) від 24 грудня 1943 р., інструкції цього повстанського спецпідрозділу[12].

---

[8] Сергійчук В. ОУН–УПА в роки війни. – Київ, 1996. – С. 280–286, 360–361.

[9] Сергійчук В. Український здвиг. Волинь. 1939–1955. – Київ, 2005. – С. 176–178, 189–195, 201–206, 208–224, 226–233, 240–262, 276–282, 284–295, 300–302, 322–332.

[10] Ведєнєєв Д., Биструхін Г. "Повстанська розвідка діє точно й відважно...". – Київ, 2006. – С. 232–236.

[11] Там само. – С. 399–401.

[12] Матеріали та документи служби безпеки ОУН(Б) у 1940-х рр. / Лисенко О.Є., Патриляк І.К. (упоряд.). – Київ, 2003. – С. 101–145.

У 1994 р. документи ОУН(б) і УПА публікувалися в "Українському історичному журналі". В № 5 цього часопису, зокрема, побачили світ інформації шефа розвідчо-інформаційного відділу СБ Корецького надрайону "Коліно" ВО "Богун" "Зими" від 31 жовтня і 14 листопада[13].

До першої частини четвертого тому корпусного видання документів з історії польсько-українських відносин "Польща та Україна у тридцятих–сорокових роках XX століття" увійшов документ запілля УПА на Волині, а саме повідомлення про поляків Любомльщини, яке 24 листопада 1943 р. уклав комендант Любомльського району ВО "Турів" "Донський"[14].

* * *

У цьому томі зібрані такі різновиди письмових документів ОУН(б) і запілля УПА як: накази, інструкції, формуляри, взірці, зарядження, звіти, інформації, відомості, відомості з теренів, огляди подій, денники, вістки, випадки, реєстри, списки, плани, комунікати, повідомлення, зголошення, запрошення, запотребування, квити (поквитування), розписки, акти, присуди, протоколи, посвідки, посвідчення, призначення, загальні зауваження, супровідні листи, ділові листи. Для спрощення роботи з переліченими вище різновидами документів їх доречно класифікувати на розпорядчі, звітні та внутрішньогалузеві[15]. Однак, більш доцільною та зручнішою у функціональному плані є класифікація, розроблена Віктором Горобцем. Працюючи з актовими джерелами доби Гетьманщини, цей дослідник поділив їх на 2 групи: офіційно-службові та приватні. До офіційно-службових актів Віктор Горобець відніс урядово-адміністративні, процесуально-юридичні, канцелярські документи. Приватні акти

---

[13] Інформації з надрайону "Коліно" [ВО "Богун"] шефа р[озвідчо]-і[нформаційного] в[ідділу] [СБ] надрайону "Зими" (від 31.10.[1943 р.]) // Український історичний журнал. – 1994. – № 5. – С. 108; інформації з надрайону "Коліно" [ВО "Богун"] шефа р[озвідчо]-і[нформаційного] [відділу] [СБ] надрайону "Зими" (від 14.11.1943 р.) // Український історичний журнал. – 1994. – № 5. – С. 111.

[14] Польща та Україна у тридцятих–сорокових роках XX століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб / Богунов С. та ін. (ред.), Мотика Ґ. та ін. (наук. ред.), Гронек Б. та ін. (упоряд.). – Варшава – Київ, 2005. – Т. 4. Поляки і українці між двома тоталітарними системами. 1942 – 1945. – Ч. 1. – С. 726–729.

[15] Ковальчук В.М. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі. – Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА". 2006. Серія "Літопис УПА – Бібліотека" – Т. 7. – С. 63.

дослідник поділив на пам'ятні записи, листи та записні книги. Урядово-адміністративна документація за класифікацією Горобця поділяється на директивно-розпорядчу, виконавчу, засвідчувальну, статутну, обліково-статистичну, інформативно-публікаторську. Процесуально-юридична — на слідчу, оповіщувальну, процесуально-вирокову, апеляційну, нотаріальну. Канцелярська — на персонально-ділову, довідково-інвентарну, реєстраційну[16]. Таким чином, документи ОУН(б) і запілля УПА, що увійшли до цього тому, за взірцем Віктора Горобця можна класифікувати так:

директивно-розпорядча документація: накази, інструкції, формуляри, взірці, зарядження, ділові листи;

виконавча документація: звіти, інформації, відомості з теренів, огляди подій, денники, вістки, випадки, загальні зауваження;

засвідчувальна документація: розписки, посвідки, посвідчення;

обліково-статистична документація: відомості, реєстри, списки, плани, запотребування, квити (поквітування);

слідча документація: протоколи;

оповіщувальна документація: комунікати, повідомлення, зголошення, запрошення, призначення;

процесуально-вирокова документація: акти, присуди;

персонально-ділова документація: супровідні листи.

Скільки документів кожного з перерахованих видів увійшло до цього тому, подано у таблиці 1:

Таблиця 1.

Видова класифікація документів

Документи	К-сть	%
Директивно-розпорядчі	126	35,7 %
Виконавчі	180	51 %
Засвідчувальні	3	0,85 %
Обліково-статистичні	23	6,5 %
Слідчі	2	0,6 %
Оповіщувальні	14	4 %
Процесуально-вирокові	4	1,1 %
Персонально-ділові	1	0,3 %

[16] Горобець В.Й. Діловодна документація Гетьманщини XVII ст. – Київ, 1993. – С. 32.

Отже, серед джерел збірника переважає виконавча документація — документи ОУН(б) і запілля УПА зі ПЗУЗ, які в більшості випадків мають потужний інформаційний потенціал. Другими за кількістю йдуть директивно-розпорядчі документи, що містять чітко визначену наказову частину, а це робить їх надзвичайно важливими для дослідження. До тому увійшла невелика кількість слідчих й процесуально-вирокових документів, що зумовлюється кількома факторами: по-перше, вони часто містять необ'єктивні відомості, по-друге, ці джерела зберігаються не в державних архівах, а у центральному та регіональних архівах СБУ.

Документи, що увійшли до збірника, виявлені у фондах українських архівів — Центрального державного архіву вищих органів влади та управління (фонд 3833, оп. 1, спр. 118, 120, 125, 127, 128, 130, 139, 234, 279; фонд 3837, оп. 1, спр. 2, 8, 9; фонд 3838, оп. 1, спр. 40, 43, 51, 53, 58, 59, 96; фонд 3967, оп. 1, спр. 1, 5, 10, 12), Центрального державного архіву громадських об'єднань (фонд 57, оп. 4, спр. 353, 357, 361, 363, 366), Державного архіву Волинської області (фонд Р–1021, оп. 1, спр. 1, 6), Державного архіву Рівненської області (фонд Р–30, оп. 1, спр. 21, 22; оп. 2, спр. 15, 16, 22, 24, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 43, 60, 63, 64, 108-а, 109). Кількість залучених до тому джерел із кожного з цих архівів становить: з ЦДАВО — 148 одиниць, з ЦДАГО — 37 одиниць, з ДАВО — 2 одиниці, з ДАРО — 166 одиниць.

Дані про територіальне походження документів, що увійшли до цього збірника, узагальнені в таблиці 2.

Таблиця 2.

Територіальне походження документів

Територія (р-н)	Кількість документів	Територія (р-н)	Кількість документів
Волинська область			
В.Волинський	8	Горохівський	—
Іваничівський	—	К.Каширський	4
Ківерцівський	—	Ковельський	13
Локачинський	—	Луцький	3
Любешівський Маневицький	3 —	Любомльський Ратнівський	6 2
Рожищанський	—	Старовижівський	5
Турійський	3		
Рівненська область			
Березнівський	13	Володимирецький	2
Гощанський	2	Дубнівський	10

Територія "(р-н)"	Кількість документів	Територія "(р-н)"	Кількість документів
Дубровицький	12	Зарічненський	—
Здолбунівський	8	Корецький	11
Костопільський	89	Млинівський р-н	—
Острозький р-н	6	Рівненський р-н	54
Рокитнівський р-н	—	Сарненський р-н	11
Радивилівський р-н	1		
Тернопільська область			
Шумський р-н	1		
Хмельницька область			
Славутський р-н	2		
Територія Республіки Білорусь			
Берестейський	—	Висоцький	—
Дивинський	—	Пінський р-н	2
Столинський	20		
Точне походження не встановлене	62		
Всього	353		

За даними таблиці 2, значна кількість джерел походить з Костопільщини, Рівненщини, Столинщини. На нашу думку, це зумовлено не стільки особливостями територіального розташування оунівців у 1942 — 1943 рр., скільки специфікою залученого до цього тому джерельного масиву. Втім, значна кількість документів з Костопільщини — не дивина, адже наприкінці 1943 р. там упродовж тривалого часу знаходилося Головне командування УПА.

З яких організаційних осередків ОУН(б) походять документи тому, зазначається у таблиці 3.

Таблиця 3.

Організаційне походження документів

Організаційний осередок	Кількість документів	Організаційний осередок	Кількість документів
Крайовий провід ОУН(б) на ПЗУЗ	4	Проводи надрайонів ВО "Заграва"	70
Проводи округ, районів, кущів на тер. Волинської області (до ств. ВО "Турів")	15	Проводи районів ВО "Заграва"	54

Організаційний осередок	Кількість документів	Організаційний осередок	Кількість документів
Проводи округ, районів, кущів у півн. і центр. частинах Рівненської обл. (до створення ВО "Заграва")	21	Проводи кущів (підрайонів) ВО "Заграва"	13
Проводи округ, районів, кущів у півд. частині Рівнен. обл. (до ств. ВО "Богун")	8	Провід ВО "Богун"	8
Провід ВО "Турів"	2	Проводи надрайонів ВО "Богун"	59
Проводи надрайонів ВО "Турів"	16	Проводи районівВО "Богун"	31
Проводи районів ВО "Турів"	19	Проводи кущів (підрайонів)ВО "Богун"	2
Проводи кущів (підрайонів)ВО "Турів"	1	Щодо точного організаційного походженняє сумніви	20
Провід ВО "Заграва"	10	**Всього**	353

Дані таблиці свідчать, що насамперед були актуалізовані документи низького організаційного рівня. Надання пріоритету документам з "низів" пояснюється тим, що, по-перше, досить часто інформаційний потенціал таких джерел буває важливішим за відомості, викладені в документах з "верхів". По-друге, більшість виявлених в українських архівах документів вищих організаційних рівнів ОУН(б) і запілля УПА вже видані в корпусних збірках джерел, зокрема в другому томі нової серії Літопису УПА. По-третє, укладачі археографічних збірок, як правило, не беруть до уваги документи, які погано збереглися (злущується друкарський шрифт, текст згасає, є істотні пошкодження тексту). Й справді, підготовка таких джерел до видання потребує додаткових зусиль, тільки ксеро- чи фотокопіюванням не обійтися.

Таблиця 4.

Хронологічна репрезентативність документів

Рік	Місяць	Кількість документів
1942	Серпень	**1**
	Вересень	**1**
	Жовтень	**1**
	Листопад	**2**
	Грудень	**3**
Всього за 1942 р.		8
1943	Січень	**3**
	Лютий	**3**
	Березень	**1**
	Квітень	-
	Травень	**1**
	Червень	**2**
	Липень	**9**
	Серпень	**22**
	Вересень	**49**
	Жовтень	**100**
	Листопад	**58**
	Грудень	**74**
Невідомий період 1943 р.		**31**
Всього за 1943 р.		**331**
Всього документів		**353**

У хронологічному сенсі наймасовішими з актуалізованих документів є джерела за жовтень (100 одиниць), грудень (74 одиниці), листопад (58 одиниць) 1943 року.

Інформаційний потенціал джерел, що увійшли до тому, дає змогу скоригувати дані опублікованих раніше таблиць про еволюцію мережі ОУН(б) і запілля УПА в 1943 р.[17]

Так, до збірника увійшли не опубліковані раніше документи ОУН(б) з таких округ: Столинської — за серпень 1942 — січень 1943 рр., Луцької та Ковельської — за липень, серпень, вересень 1943 р., Володимирсько-Горохівської округи — за липень, серпень 1943 р., Сарненської — за липень 1943 р., Камінь-Каширської, Пінської, Корецької та Рівненської — за серпень 1943 р.

[17] Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі (1941–1944 рр.). – Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА". 2006. Серія "Літопис УПА – Бібліотека" – Т. 7. – С. 22, 42, 52.

Серед джерел ОУН(б) за походженням з районів — документи з Костопільського району за лютий, березень, травень, червень, серпень 1943 р., з Березненського району за травень 1943 р., з Седлищанського та Любешівського районів за липень 1943 р., з Рівненського, Тучинського, Катербурзького районів за серпень 1943 р.

Складовою частиною збірника є також документи ОУН(б) з підрайону № 5 й терену № 1 "Басейн" Костопільського району за червень і липень 1943 р. відповідно.

Оскільки з початку осені територіальні структури підпілля починають еволюціонувати в запілля УПА, основою археографічної збірки джерел є раніше неопубліковані документи за походженням з округ запілля УПА "Турів", "Заграва" і "Богун" та надрайонів, районів, кущів та станиць кожної з цих округ, датовані серпнем–груднем 1943 р. Авторами даних письмових джерел є коменданти, працівники суспільно-політичних, організаційно-мобілізаційних, господарських референтур, референтури зв'язку, Служби безпеки, відділів Українського Червоного Хреста, жіноцтва та юнацтва.

До збірника увійшли документи з ВО "Турів" за грудень 1943 р., ВО "Заграва" за вересень, жовтень, листопад, грудень 1943 р., ВО "Богун" за жовтень, грудень 1943 р.

Низка джерел походить з надрайонів (або теренів, як вони досить часто називалися) ВО "Турів" — Володимирсько-Горохівського (вересень 1943 р.), Ковельського (вересень, жовтень, листопад, грудень 1943 р.), Головненського району "Дочан" (грудень 1943 р.), Шацького району "Ринок" (грудень 1943 р.), Заболотського району "Карлик" (грудень 1943 р.), Матіївського району "Корт" (грудень 1943 р.), Любомльського району (грудень 1943 р.), Берестейського району (грудень 1943 р.), Ратнівського району (грудень 1943 р.).

Документи також репрезентують кілька надрайонів ВО "Заграва" — Костопільський (серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень 1943 р.), Сарненський (вересень, жовтень, листопад 1943 р.) і Столинський (вересень, жовтень, листопад, грудень 1943 р.).

У збірник також включені документи з надрайонів ВО "Богун" — Рівненського (вересень, жовтень, листопад, грудень 1943 р.), Дубнівського (вересень, листопад, грудень 1943 р.), Здолбунівського (вересень, листопад, грудень 1943 р.), Корецького (серпень, вересень, жовтень, грудень 1943 р.), Пінського (жовтень 1943 р.) і надрайону "Конотоп" (грудень 1943 р.).

Низка документів збірника походить з районів, розміщених у межах ВО "Турів" — Ківерцівського (жовтень 1943 р.), Седлищансь-

кого району “Десна” (жовтень, грудень 1943 р.), Ковельського (листопад 1943 р.), Камінь-Каширського (листопад 1943 р.).

Документи представляють такі райони ВО “Заграва” — Костопільський район “Іскра” (вересень, жовтень, листопад, грудень 1943 р.), Березненський район “Беріг” (жовтень, листопад 1943 р.), Деражненський район “Лісний” (вересень, жовтень, грудень 1943 р.), Городницький район “Керч” (вересень, листопад 1943 р.), Людвипільський район “Скеля” (листопад, грудень 1943 р.), Стидинський район “Камінь” (грудень 1943 р.), Рокитненський район “Дунай” (вересень 1943 р.), Володимирецький район “Гай” (листопад 1943 р.), Дубровицький район “Умань” (жовтень 1943 р.), район “Гуляй-Город” (жовтень, листопад 1943 р.), Столинський район (жовтень, листопад, грудень 1943 р.).

Щодо районів ВО “Богун”, то це Рівненський (жовтень, листопад 1943 р.), Здолбунівський (листопад 1943 р.), Олександрійський (жовтень, листопад, грудень 1943 р.), Клеванський (жовтень, листопад 1943 р.), Тучинський (вересень, листопад 1943 р.), Гощанський (жовтень 1943 р.), Корецький (жовтень 1943 р.), Межиріцький (жовтень, листопад 1943 р.), Острозький (листопад, грудень 1943 р.), Славутський (грудень 1943 р.) райони і Радивилівський район “Нора” (вересень 1943 р.).

До збірника увійшли і документи з кущів ВО “Турів”, “Заграва” та “Богун”.

ВО “Турів” представляє джерело з куща “Херсон” Камінь-Каширського району (вересень 1943 р.).

Складовою частиною збірника документів є джерела з кущів і підрайонів ВО “Заграва”, а саме куща № 1 “Басейн” (вересень, жовтень, грудень 1943 р.), куща № 3 “Яр” (вересень, жовтень, листопад 1943 р.), куща № 5 (вересень 1943 р.), куща № 6 (вересень 1943 р.), терену “Діброва” (листопад 1943 р.) Костопільського району “Іскра”, куща “Болото” Бережницького району (листопад 1943 р.), підрайону № 6 “Камінь” Людвипільського району “Скеля” (вересень 1943 р.).

З джерел, які репрезентують підрайони ВО “Богун”, до книги увійшов документ з підрайону № 3 Острозького району (грудень 1943 р.).

* * *

Документи, що публікуються в цьому томі нової серії “Літопису УПА”, мають заголовки, складені упорядником. Кожний заголовок відображає різновид документа, за наявності — діловодний номер, дату, місце походження. Якщо дата виходу документа не встановлена, він датується за змістом, аналогічними документа-

ми тощо. У такому випадку умовна дата подається в квадратних дужках, наприклад "[вересень 1943 року]". Також, якщо це можливо, уточнюється, в які саме дні певного місяця той чи інший документ з'явився "[перша декада вересня 1943 року]". Якщо в заголовку джерела поданий тільки криптонім терену, з якого воно походить, робиться його прив'язка до місцевості, якій він відповідав, наприклад "[Костопільський] надрайон "Долина". Так само, коли в документі вказана тільки місцевість його походження, додається відповідний криптонім: "Костопільський надрайон [Долина]".

Документи передруковувалися без скорочень. Однак, повний текст низки джерел не зберігся. Тому, якщо документ без початку чи закінчення, про це обов'язково вказується у легенді джерела. Втрачені частини текстів, ділянки, що не читаються, позначаються як "[...]". Тоді, коли смисл тексту дозволяє устійнити ту його частину, яка через механічне пошкодження не читається, розшифрована частина також подається в квадратних дужках.

У виданні максимально збережено лексику, авторські та редакторські особливості джерел. У документах ОУН(б) і запілля УПА була тенденція писати з великої літери назви організаційних посад і осередків (Комендант Надрайону, Референт Воєнної Округи тощо), народів (Мадяри, Німаки). В кожному такому випадку великі літери заміняються на малі. Якщо вдається розшифрувати псевдоніми осіб, котрі згадуються в документах, є відомості про їхню біографію, такі дані зазначаються в підрядкових посиланнях у порядку першості згадування. Щодо географічних назв, топонімів, то в кожному випадку подається спершу авторська версія без змін, а після неї, в квадратних дужках, сучасна назва. Приклади: Більчакі [Більчаки], Ровно [Рівне], Зурно [Зірне], М. Стидинь [Малий Стидин]. Застарілі слова, діалектизми, русизми та полонізми, а також ті зі слів, що не притаманні для сучасної української літературної мови, не коригуються й заносяться до окремого списку Додатку. Приклади: "матерьял" , "контигент", "підготовляти", "футір", "річі", "пропагандивний", "евакуований" і т. п.

Слова, що походять із місцевої розмовної лексики ("цеї", "свому", "бо", "но" та ін.), залишаються без змін. Це також стосується і застарілого сполучника "а" у значенні "і". Специфічні для повстанської документації звороти ("його вже зустріла рука справедливості", "потрапив на лоно Авраама") передаються без будь-яких змін і коментарів.

Згідно із сучасними нормами виправлено пунктуацію, вживання лапок. Якщо смисл певного абзацу документа, речення чи частини речення важко встановити, в кожному випадку про це обу-

мовлюється в підрядковому посиланні. Коли коригування розділових знаків у певному реченні документа може привести до двоякого трактування його смислу, воно не робиться. Наприклад, в одному з документів є таке твердження: "Під час того як УПА була в Піщі і в Пульмі знищили батюшок і їх родини". Якщо кому поставити після "Пульмі", вийде, що священників "знищували" без огляду на перебування там УПА.

Криптоніми ланок організаційної мережі й псевдоніми членів ОУН(б) та УПА, які в документах пишуться як в лапках, так і без лапок, уніфікуються і подаються без лапок. Якщо в документах трапляються назви населених пунктів, чия форма відмінювання не є коректною, все залишається без змін з метою мінімізації втручання в текст. В тому ж випадку, коли у тому самому реченні документа є і цифра, і числівник, позначений літерою, уніфікація за певним критерієм не робиться.

Виправлення орфографічних помилок робиться в квадратних дужках (наприклад, "дивиця" на "диви[тьс]я"). Впорядковано вживання апострофа, адже у відповідних місцях текстів більшості документів, які увійшли до цього збірника, його або бракує (в першу чергу з огляду на часту відсутність такого значка в друкарських машинках, якими користувалися повстанці), або він стоїть у неналежному місці (наприклад, мад'ярів), або взагалі зайвий (матер'ял). Працівники ОУН(б) і запілля УПА відчували нестачу друкарських машинок з українським шрифтом. Оскільки діловодство велося тільки українською мовою, то машиністки змушені були шукати на машинках, якими користувалися, відповідники для українських літер "і", "ї", "є", "й" та апострофа. Тому в повстанських документах дуже часто роль літер "і" та "ї" відігравали цифра "1", римське "I", а в одному випадку — навіть вертикальна частинка літери "и" або значок "|". Буква "є" передавалася як "э" або "е". Літеру "й" найчастіше заступала "и". Апостроф практично не ставився, хоч іноді цей розділовий знак позначався як ". Усі такі "допоміжні" літери та розділові знаки, виявлені нами у документах цього збірника, виправляються на українські відповідники автоматично, без вживання квадратних дужок.

Марґіналії, які є на документі, (резолюції, адреси, відмітки про одержання чи відправлення тощо) розміщуються над його легендою. Марґіналії подаються між текстом і легендою кожного джерела. Тексти супроводжувальних записок до документів подано в примітках. В тому випадку, коли джерело є чернеткою, про що свідчать авторські креслення, вставки, коментарі, це обумовлюється в підрядкових посиланнях. Скорочення слів, притаманні для поданих текстів, подаються без змін (наприклад — нпр., і так далі — і т. д., село — с.). Всі такі скорочення узагальнені в списку скорочень, який вміщений у Додатку.

Кожен документ супроводжується легендою, в якій зазначено місце зберігання документа (абревіатура архіву, номер фонду, опису, справи, тому, аркушів), вказується автентичність документа (оригінал, копія, засвідчена копія, чернетка). Також зазначається, яким способом кожний документ відтворений — рукописним чи друкарським (машинопис). Коли джерело надруковане на машинці, у разі можливості одразу встановлюється, який шрифт могла мати ця машинка. Інформація про виявлення тотожних (ідентичних) і подібних (інших копій) текстів документів (у інших архівах, фондах тощо) також пишеться в легенді. В кожному випадку також подаються відомості про вид паперу, на якому відтворений документ, а також деталізується, чим документ написаний — олівцем, хімічним олівцем та ін. Переклад і мова перекладу документів зазначені.

Упорядник просить вибачення за відсутність наскрізної нумерації усіх підрядкових посилань. Через об'єктивні причини більша частина приміток позначена арабськими цифрами, а інша, менша частина – зірочками. Іноді місцезнаходження примітки "під зірочкою" не співпадає зі сторінкою документа, до якого ця примітка відноситься. У такому випадку її слід шукати на кілька сторінок вище чи нижче. Так само, у розділах 4, 5, 7 збірника не вдалося скрізь вірно розмістити документи, тобто розташувати їх за походженням від вищого організаційного щабля певної комендатури чи референтури до нижчого.

В англомовних текстах вжито модифіковану систему транслітерації Бібліотеки Конґресу США.

Пошук, відбір, науково-археографічне опрацювання документів здійснив Володимир Ковальчук.

Упорядник тому складає щиру подяку історику Ігору Марчуку (м. Рівне) за зичливі консультації щодо територіального походження деяких документів, ідентифікацію низки повстанських псевдонімів, надання копій частини джерел для звірки; науковому співробітнику відділу джерел з новітньої історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України Михайлу Ковальчуку (м. Київ) за допомогу в укладанні приміток, науковому співробітнику відділу джерел з новітньої історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України Юлії Горбач (м. Київ) за переклад німецьких термінів; моїй сестричці — студентці Національного університету водного господарства — Світлані Ковальчук (м. Шепетівка) та лаборантці кафедри всесвітньої історії та методики викладання суспільних дисциплін ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка С. Дем'янчука" Ользі Задворній (м. Рівне) за комп'ютерний набір багатьох документів.

Володимир Ковальчук

INTRODUCTION

The current volume of *Litopys UPA* (Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army, New Series) contains 353 documents of the OUN(B) and the UPA rear line services, which until now have never been introduced into scholarly circulation. Thus, they fill the lacunae of the corpus of sources that have already been published on this topic.[1] The chronological boundaries of these documents are the second half of 1942 and December 1943. The documents relate to various parts of Volyn' and southern Polissia, where the OUN krai, the Northwestern Ukrainian lands (PZUZ), existed during the period in question. A number of documents on this topic have already been published.

Volume 2 of the New Series of *Litopys UPA* is mostly comprised of published documents of the OUN(B) and the UPA rear line services from Volyn' and Polissia from 1943. It contains 82 documents from the "Zahrava," "Bohun" ("Rivne"), and "Turiv" okruhas of the UPA rear line services. Most of the sources in this collection originate in VO (Military District) "Zahrava" (51) and VO "Bohun" (23), while a mere eight documents come from VO "Turiv." It should be noted that the documents in vol. 2 are primarily orders; there is less report-style documentation, and there are no reports whatsoever from VO "Turiv." The documents in this collection are stored in fonds 3837 (list 1) and 3838 (list 1) of the Central State Archive of the Higher Organs of State Authority of Ukraine (TsDAVO Ukrainy), fond 57 (list 4) of the Central State Archive of Civic Organizations of Ukraine (TsDAHO Ukrainy), and fond R-30 (list 2) of the State Archive of Rivne Oblast (DARO).

The following documents dated 1943 relate to VO "Zahrava": orders issued by "Iurko," commandant of the VO, on 11 and 16 September; orders numbered by him as 1-9, 12-14, 17, and 20 for 30 September (two documents); 2, 3, 4, 11, 12, 17, 19, and 31 October; 23 and 25 December; a monthly report by "Iurko" (dated 18 September); and a report by an unknown author for 25 December. The collection contains documents from various sections (*referenturas*) on the okruha level: the land section (deed form of a land grant dated 1943), Security Service (SB) (a report by "Tretii," the responsible okruha leader, dated 3 November 1943), political (sample of a monthly report and three orders

---

[1] The documents in this volume logically supplement the work *Volyn', Polissia, Podillia: UPA ta zapillia. 1943-1944. Dokumenty i materialy*, ed. P. Sokhan', P. Potichnyj, et al; comp. O. Vovk and I. Pavlenko, vol. 2 of *Litopys UPA*, New Series (Kyiv-Toronto: Litopys UPA, 1999), 724 pp. For a survey of documents dated 1943, included in this and other archaeographic collections, see further in the Introduction.

issued by "Askol'd," the responsible okruha leader, dated 28 November; three reports by this same author for 14 and 27 October, and 28 November; organizational-mobilizational (order issued by "Taras," the responsible okruha leader, dated 3 November; supplies and materiel (orders nos. 12 and 13 issued by "Zubatyi," the responsible okruha leader, dated 20 September; two instructions by the same author, dated 1943; four forms dated 1943; "Zubatyi's" orders nos. 27 and 32, issued in October; materials standardizing the activity of the okruha's supplies and materiel section for 31 August-23 October); technical (an order and a rule book of "O. Lebed,'" the okruha chief, dated 25 November); and the Ukrainian Red Cross (an administrative order issued by "Motria," (female) responsible okruha leader, dated 25 September).[2]

Volume 2 also contains a number of sources from VO "Bohun" ("Rivne") for 1943: documents issued by the commandant and responsible leaders of the okruha level. The first group of documents consists of an instruction from "Ptashka," commandant of the okruha, dated 9 September; orders issued by this same author, nos. 3, 4, 8, 9, and 10 dated 8 September, 15 October, and 13 and 30 November (two documents); and two reports by "Ptashka" (9 November and 4 December). The second group consists of documents of the VO's administrative division (instruction issued by the head, "Chornyi," for 12 October; SB section (orders nos. 1 and 2 issued by "Smok," the responsible okruha leader, dated 10 September); orders nos. 1 and 4 issued by "Kornii," the responsible okruha leader, dated 15 October and 18 November; a letter by "Kornii" dated 9 October; the sociopolitical section (reports by "Mykola," the responsible okruha leader, dated 31 October and 30 November); supplies and materiel section (two instructions issued by "Shved," the responsible okruha leader, dated 24 November; organizational-mobilizational section (order no. 1 issued by "Tyrsa," the responsible okruha leader, dated 24 November; his reports of 22 November, and 11 and 28 December); school division (order issued by "Budiak," the okruha super-inspector, dated 27 September).[3]

Also published in vol. 2 are documents from VO "Turiv": orders nos. 2-6 issued by "Iaroslav Karmeliuk," the commandant of the "Sich" and the okruha (dated 10, 12, 20, and 29 September, and 15 October); two instructions by this author and "Andrii Verbenko," the responsible sociopolitical leader, for October; and order no. 7 issued on 16 November by "Kornii Berezenko," the commandant and responsible sociopolitical leader of the VO.[4]

---

[2] Ibid., pp. 184-315.
[3] Ibid., pp. 410-72.
[4] Ibid., pp. 615-34.

The compilers of the book *Volyn' and the Kholm Region 1938-1947: The Polish-Ukrainian Conflict and Its Reverberations* included an addendum of documents originating from the OUN(B) and the UPA rear line services. These are sources from the krai leadership of the PZUZ (a survey of sociopolitical events in the PZUZ, late May); responsible sociopolitical leaders and SB staff members on the VO "Turiv" levels and, to a smaller degree, VO "Zahrava"; certain nadraions and raions in the above-mentioned okruhas ("news from Volyn" for May; a survey of sociopolitical events in Luts'k for late May; a survey of the sociopolitical sphere in districts of Luts'k for April-May; a survey of sociopolitical events in the Kostopil', Sarny, and Stolyn areas for April-May; a report on the sociopolitical work in Volodymyr-Volyns'kyi/ Horokhiv okruha for July; a political survey of the territory of Zdolbuniv nadraion for 9-15 August; a sociopolitical survey of Luts'k okruha for August; "news from Korets' and Zv'iahel'" for September; "news from the Kostopil' area" for late October; information no. 30 from "Iskra" raion for 21 October; "news from the Sarny area" for October; "in connection with news from Volyn', dated 16 December ; information from Ozdiutychi, Volodymyr-Volyns'kyi, Ustyluh, Berestechko, and Horokhiv raions for December; and a report for December by "Khvyl'ovyi," the responsible political leader of Kostopil' nadraion "Dolyna" for December.[5] These documents are stored in TsDAHO (fond 57, list 4, files 354 and 355), the State Archive of the Security Service of Ukraine (DA SBU) (fond 13, file 376, vols. 71 and 75); DARO (fond R-30, list 2, file 34), and the fonds of the Archive of the I. Kryp'iakevych Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine.

An interesting situation developed around the orders issued by the responsible sociopolitical leader of Sarny nadraion "Lisova pisnia" in VO "Zahrava." While working in the German archives, researcher Volodymyr Kosyk discovered order no. 10, which deals with the activity of the raion administrations of "Lisova pisnia" (dated 3 December 1943; the author's signature is illegible).[6] The present volume includes previous orders nos. 4-A, 5-A, 6, and 7-A issued by the responsible

---

[5] *Volyn' i Kholmshchyna 1938-1947 rr.: pol's'ko-ukrains'ke protystoiannia ta ioho vidlunnia. Doslidzhennia, dokumenty, spohady*, ed. Ia. Isaievych, vol. 10 of *Ukraina: kul'turna spadshchyna, natsional'na svidomist', derzhavnist'* (L'viv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy, 2003), pp. 402-29, 431-58, 473-92.

[6] Volodymyr Kosyk, *Zbirnyk nimets'kykh arkhivnykh materialiv. (1942-1943)*, vol. 3 of *Ukraina v Druhii svitovii viini u dokumentakh* (L'viv: Instytut im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy; L'vivs'kyi derzhavnyi universytet im. I. Franka; Instytut ukrains'koi arkheohrafii ta dzhereloznavstva im. M. Hrushevs'koho NAN Ukrainy, 1999), pp. 342-43.

sociopolitical leader of Sarny nadraion, which were discovered in fond R-30 of DARO.[7]

The researcher Volodymyr Serhiichuk has also published sources on the history of the Ukrainian national liberation struggle. His compilation of documents entitled *The OUN-UPA during the War Years*, which was published in 1996, contains materials that relate to the subject of our volume: a report written by "Step," a staff member of one of the okruha leaderships in the PZUZ, about events in July 1943, and information prepared by "Khvylia" from the Berestia (Brest) and Kobryn' areas, covering the period from September to December 1943.[8]

Included in another archaeographic collection compiled by Serhiichuk are sources from VO "Bohun" and VO "Zahrava" for 1943. These are report no. 6, dated 15 October, about events that took place on the territory of VO "Bohun"; no. 8, a survey of events in VO "Bohun," dated 16 November; sociopolitical surveys of the southern part of Rivne oblast for October and November; order no. 1 issued by "Tyrsa," the responsible leader for organization and mobilization in VO "Bohun," dated 24 November; field information from Korets' nadraion, dated 1 and 11 October; a report dated 9 December about events in Zdolbuniv nadraion; lists of villagers killed by various hostile forces in Zdovbytsia, Taikury, Hlyns'k, and Iosypivka; an order issued on 25 August by "Voron," the commandant of "Dolyna" nadraion; and an SB announcement about the sentencing of Bishop Manuil, dated 25 September.[9] These documents are stored in the State Archive of Volyn' Oblast (DAVO: fond R-1021, list 1, file 5) and DARO (fond R-30, list 2, files 15, 16, 32, 39, and 65).

In the addendum to their monograph about the written documentation of the Ukrainian special services, entitled *The Insurgent Intelligence Service Is Functioning Accurately and Boldly...*", the Ukrainian researchers

---

[7] Nakaz No. 4-A [suspil'no-politychnoho referenta] Sarnens'koho nadraionu ["Lisova pisnia"] "Pavla" pro poriadok oformlennia zvitnoi dokumentatsii (vid 24.09.43 r.), DARO, fond R-30, list 2, file 109, fol. 33; nakaz No. 5-A [suspil'no-politychnoho referenta] Sarnens'koho nadraionu ["Lisova pisnia"] "Pavla" pro prodovol'chu normu dlia uchasnykiv vyshkoliv (vid 13.10.43 r.), DARO, fond R-30, list 2, file 109, fol. 11; nakaz No. 6 [suspil'no-politychnoho referenta] Sarnens'koho nadraionu ["Lisova pisnia"] "Pavla" u riznykh orhanizatsiinykh spravakh (vid 18.10.43 r.), DARO, fond R-30, list 2, file 109, fols. 20-20 verso; nakaz No. 7-A [suspil'no-politychnoho referenta] Sarnens'koho nadraionu ["Lisova pisnia"] "Pavla" shchodo zakinchennia rozpodilu zemel' ta z inshykh pytan' (vid 23.10.43), DARO, fond R-30, list 2, file 109, fol. 32 verso.

[8] Volodymyr Serhiichuk, *OUN-UPA v roky viiny* (Kyiv: Dnipro, 1996), pp. 280-86, 360-61.

[9] Volodymyr Serhiichuk, *Ukrains'kyi zdvyh. Volyn'. 1939-1955* (Kyiv: Ukrains'ka vydavnycha spilka, 2005), pp. 176-78, 189-95, 201-06, 208-24, 226-33, 240-62, 276-82, 284-95, 300-02, 322-32.

Dmytro Viedienieiev and Hennadii Bystrukhin included a number of SB documents from VO "Bohun" ("Rivne") and its Korets' nadraion "Kolino," covering 1943. These are: order no. 1 dated 10 September 1943 and issued by "Smok," the SB responsible leader (DA SBU, fond 13, file 376, vol. 49, fols. 265-66)[10] and a Russian-language copy of a report from the police-executive division of the SB in the nadraion, covering the period 20-30 November 1943 (DA SBU, fond 13, file 376, vol. 49, fols. 197-98).[11]

In their collection of documents entitled *Materials and Documents of the Security Service of the OUN(B) in the 1940s*, the researchers Ivan Patryliak and Oleksandr Lysenko also published several documents of the SB OUN(B), which date to various periods of 1943. These include information prepared by the SB leader in the "More" territory (Zdolbuniv area), dated 24 December 1943, and instructions of this insurgent special unit.[12]

In 1994 documents of the OUN(B) and the UPA were published in the *Ukrainian Historical Journal*. Issue no. 5 features information prepared by "Zyma," the head of the intelligence and information department of the SB in Korets' nadraion "Kolino" of VO "Bohun," dated 31 October and 14 November.[13]

The first part of vol. 4 of the series *Poland and Ukraine in the 30s-40s of the 20th Century*, a monumental compilation of documents on the history of Polish-Ukrainian relations, includes a document from the UPA rear line services in Volyn': this announcement about the Poles in the Liuboml' area was prepared on 24 November 1943 by "Dons'kyi," the commandant of Liuboml' raion in VO "Turiv."[14]

* * *

---

[10] Dmytro Viedienieiev and Hennadii Bystrukhin, *"Povstans'ka rozvidka diie tochno i vidvazhno..." Dokumental'na spadshchyna pidrozdiliv spetsial'noho pryznachennia Orhanizatsii ukrains'kykh natsionalistiv ta Ukrains'koi povstans'koi armii. 1940-1950-ti roky.* (Kyiv: K. I. S., 2006), pp. 232-36.

[11] Ibid., pp. 399-401.

[12] *Materialy ta dokumenty sluzhby bezpeky OUN(B) u 1940-kh rr.*, comp. Oleksandr Lysenko and Ivan Patryliak (Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2003), pp. 101-45.

[13] Informatsii z nadraionu "Kolino" [VO "Bohun"] shefa r[ozvidcho]-i[nformatsiinoho] v[iddilu] [SB] nadraionu "Zymy" (vid 31.10.[1943 r.], *Ukrains'kyi istorychnyi zhurnal* #5 (1994): p. 108; informatsii z nadraionu "Kolino" [VO "Bohun"] shefa r[ozvidcho]-i[nformatsiinoho] [viddilu] [SB] nadraionu "Zymy" (vid 14.11.1943 r.), ibid., p. 111.

[14] *Poliaky i ukraintsi mizh dvoma totalitarnymy systemamy.* 1942-1945, vol. 4, part 1 of *Pol'shcha ta Ukraina u trydtsiatykh-sorokovykh rokakh XX stolittia. Nevidomi dokumenty z arkhiviv spetsial'nykh sluzhb*, ed. Serhii Bohunov et al., scholarly ed. H. Motyka et al., comp. B. Gronek et al. (Warsaw-Kyiv, 2005), pp. 726-29.

The present volume also contains various types of written documents of the OUN(B) and the UPA rear line services, e.g.: orders, instructions, forms, samples, administrative reports, reports, information, news, field news, surveys of events, journals, messages, incidents, registers, lists, plans, communiqués, announcements, reporting (e.g., for duty), invitations, requests, receipts, vouchers, indictments, verdicts, minutes, certificates, certifications, appointments, general comments, cover letters, and business letters. In order to simplify the work with the above-listed varieties of documents, it is desirable to classify them into prescriptive, reporting, and internal branch documents.[15] However, the classification system developed by the Ukrainian historian Viktor Horobets' is more functionally convenient. In his work on Ukrainian historical acts of the Hetman period, he divided them into two groups: official-office documents and private ones. In the first group Horobets' included governmental-administrative, procedural-juridical, and office documents, and divided private documents into memoranda, letters, and notebooks.

According to the Horobets' classification system, governmental-administrative documentation is subdivided into directive-prescriptive, executive, attestive, statutory, accounting-statistical, and informational-publishing types of documents.

Procedural-juridical documentation is subdivided into investigative, notification, procedural-sentencing, appellative, and notarial documents. Office documentation is subdivided into personal-business, informational-inventory, and registration documents.[16] Therefore, the documents of the OUN(B) and the UPA rear line services, published in this volume, may be classified according to the Horobets' system as:

– **directive-prescriptive documentation**: orders, instructions, forms, samples, administrative orders, and business letters;

– **executive documentation**: reports, information, field news, surveys of events, journals, messages, incidents, and general comments;

– **attestive documentation**: vouchers, certificates, and certifications;

– **accounting-statistical documentation**: news, registers, lists, plans, requests, and receipts;

– **investigative documentation**: minutes;

---

[15] Volodymyr Koval'chuk, *Diial'nist' OUN(b) i Zapillia UPA na Volyni i pivdennomu Polissi (1941-1944 rr.)*, vol. 7 of Litopys UPA Library Series (Toronto-L'viv: Litopys UPA, 2006), p. 63.

[16] Viktor Horobets', *Dilovodna dokumentatsiia Het'manshchyny XVII st.* (Kyiv, 1993), p. 32.

– **notification documentation**: communiqués, announcements, reporting (for duty, etc.), invitations, and appointments;

– **procedural-sentencing documentation**: indictments; verdicts; and

– **personal-office documentation**: cover letters.

For the numbers and types of documents from every listed group included in the present volume, see Table 1 below.

Table 1
Aspect Classification of Documents

Documents	Number	Perçentage
Directive-prescriptive	126	35.7
Executive	180	51
Attestive	3	.85
Accounting-statistical	23	6.5
Investigative	2	.06
Notification	14	4
Procedural-sentencing	4	1.1
Personal-office	1	.03

Thus, for the most part the sources published in this volume consist of executive documentation: documents of the OUN(B) and the UPA rear line services in the PZUZ, the majority of which have a powerful informational potential. The second largest number of documents consists of directive-prescriptive materials that contain a clearly defined section of orders, which makes them extraordinarily important for research purposes. The volume includes only a small number of investigative and procedural-sentencing documents. There are several reasons for this: first, these documents often contain biased news; second, these sources are not stored in state archives but in the central and regional archives of the Security Service of Ukraine.

The documents included in this collection were located in the fonds of various Ukrainian archives: the Central State Archive of Higher Organs of State Authority of Ukraine (TsDAVO Ukrainy: fond 3833, list 1, files 118, 120, 125, 127, 128, 130, 139, 234, and 279; fond 3837, list 1, files 2, 8, and 9; fond 3838, list 1, files 40, 43, 51, 53, 58, 59, and 96; fond 3967, list 1, files 1, 5, 10, and 12); the Central State Archive of Civic Organizations of Ukraine (TsDAHO Ukrainy: fond 57, list 4, files 353, 357, 361, 363, and 366); the State Archive of Volyn' Oblast (DAVO: fond R-1021, list 1, files 1 and 6); and the State Archive of Rivne Oblast

(DARO: fond R-30, list 1, files 21 and 22; list 2, files 15, 16, 22, 24, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 43, 60, 63, 64, 108-a, and 109). The breakdown of the number of sources from each of the above-named archives is as follows: 148 items from TsDAVO; 37 items from TsDAHO, 2 items from DAVO; and 166 items from DARO.

Data on the territorial derivation of the documents published in this volume are given in Table 2 below.

Table 2
Territorial Derivation of Documents

Territory (raion)	No. of documents	Territory (raion)	No. of documents
Volyn' oblast		Korets' raion	11
Volodymyr-Volyns'kyi raion	8	Kostopil' raion	89
Horokhiv raion	-	Mlyniv raion	-
Ivanychi raion	-	Ostroh raion	6
Kamin'-Kashyrs'kyi raion	4	Rivne raion	54
Kivertsi raion	-	Rokytne raion	-
Kovel' raion	13	Sarny raion	11
Lokachi raion	-	Radyvyliv raion	1
Luts'k raion	3	**Ternopil' oblast**	
Liubeshiv raion	3	Shums'k raion	1
Liuboml' raion	6	**Khmel'nyts'kyi oblast**	
Manevychi raion	-	Slavuta raion	2
Ratne raion	2	**Territory of Belarus**	
Rozhyshche raion	-	Berestia (Brest) raion	-
Stara Vyzhivka raion	5	Vysoke (Visoko) raion	-
Turiis'k raion	3	Dyvyn raion	-
Rivne oblast		Pins'k raion	2
Berezne raion	13	Stolyn (Stolin) raion	20
Volodymyrets' raion	2	**Derivation undetermined**	62
Hoshcha raion	2	**Total**	353
Dubno raion	10		
Dubrovytsia raion	12		
Zarichne raion	-		
Zdolbuniv raion	8		

According to the data in Table 2, a significant number of sources are from the Kostopil', Rivne, and Stolyn areas. In my opinion, this was determined not so much by the specific features of the territorial distribution of OUN members in 1942-1943 as by the particular features of the documentation published in this volume. At the same time, the fact that a considerable number of documents originate from the Kostopil' area may be explained by the circumstance that in late 1943 the Supreme Command of the UPA was located there, and had been for a significant period of time.

Table 3 below illustrates the organizational centers of the OUN(B) from which these documents originate.

Table 3
Organizational Derivation of Documents

Organizational center	No. of documents	Organizational center	No. of documents
Krai leadership of the OUN(B) in the PZUZ	4	Leaderships of nadraions in VO "Zahrava"	70
Leaderships of okruhas, raions, and kushches in today's Volyn' oblast (prior to the creation of VO "Turiv"	15	Leaderships of raions in VO "Zahrava"	54
Leaderships of okruhas, raions, and kushches in the northern and central parts of Rivne oblast (prior to the creation of VO "Zahrava"	21	Leaderships of kushches (subraions) in VO "Zahrava"	13
Leaderships of okruhas, raions, and kushches in the southern part of Rivne oblast (prior to the creation of VO "Bohun"	8	Leadership of VO "Bohun"	8
Leadership of VO "Turiv"	2	Leaderships of nadraions in VO "Bohun"	59
Leaderships of nadraions in VO "Turiv"	16	Leaderships of raions in VO "Bohun"	31
Leaderships of raions in VO "Turiv"	19	Leaderships of kushches (subraions) in VO "Bohun"	2
Leaderships of kushches (subraions) in VO "Turiv"	1	Exact organizational derivation not established	20
Leadership of VO "Zahrava"	10	Total	353

The data in this table indicates that these documents emanate from a low organizational level. Assigning priority to documents from "below" is determined first of all by the fact that quite often the informational potential of such sources is more significant than information contained in documents issuing from "above." Second, the majority of the documents that have been discovered in the Ukrainian archives of the higher organizational levels of the OUN(B) and the UPA rear line services have already been published in monumental collections of sources, particularly in vol. 2 of the New Series of *Litopys UPA*. Third, as a rule, the compilers of archaeographic collections ignore documents that are in poor condition (printer's ink peeling, text fading, damaged portions of text). Indeed, the preparation of such sources for publication requires additional efforts, and mere photocopying is insufficient.

Table 4
Chronological Representation of the Documents

Year	Month	No. of documents
1942	August	1
	September	1
	October	1
	November	2
	December	3
Total for 1942		8
1943	January	3
	February	3
	March	1
	April	-
	May	1
	June	2
	July	9
	August	22
	September	49
	October	100
	November	58
	December	74
Unknown period, 1943		31
Total for 1943		331
Total no. of documents		353

In the chronological sense, the largest groups of documents were issued in October (100 items), November (58 items), and December (74 items) 1943.

The informational potential of these sources allow researchers to rectify data contained in earlier-published tables illustrating the evolution of the OUN(B) network and the UPA rear line services in 1943.[17]

Thus, the present volume contains previously unpublished OUN(B) documents from the following okruhas: Stolyn, covering the period from August 1942 to January 1943; Luts'k and Kovel', covering July, August, and September 1943; Volodymyr-Volyns'kyi/Horokhiv, covering July and August 1943; Sarny, July 1943; Kamin'-Kashyrs'kyi, Pins'k, Korets', and Rivne, August 1943.

[17] Koval'chuk, pp. 22, 42, and 52.

Among OUN(B) sources that originate from raions are documents from Kostopil' raion covering February, March, May, June, and August 1943; Berezne raion, May 1943; Sedlyshche and Liubeshiv raions, July 1943; and Rivne, Tuchyn, and Katerburh raions, August 1943.

Also included in the volume are OUN(B) documents from subraion no. 5 and territory no. 1 "Basein" of Kostopil' raion, dated June and July 1943, respectively.

Since territorial structures of the Ukrainian underground began to evolve in the UPA rear line services in early autumn, the nucleus of this archaeographic collection of sources consists of previously unpublished documents dated August-December 1943, which originate from the "Turiv," "Zahrava," and "Bohun" okruhas of the UPA rear line services as well as from nadraions, raions, kushches, and stanytsias (villages or groups of villages) from each of these okruhas. The authors of these written sources are commandants, staff members of sociopolitical, organizational-mobilizational, supplies and materiel, liaison, and SB sections, units of the Ukrainian Red Cross, and women's and youth sections.

The volume also contains documents from VO "Turiv" for December 1943, VO "Zahrava" for September-December 1943, and VO "Bohun" for October and December 1943.

A number of sources originate from nadraions (or *terens*, as they were often called) in VO "Turiv"—Volodymyr-Volyns'kyi/Horokhiv (September 1943); Kovel' (September-December 1943); Holovne raion "Dochan" (December 1943); Shats'k raion "Rynok" (December 1943); Zabolottia raion "Karlyk" (December 1943); Matiiv raion "Kort" (December 1943); Liuboml' raion (December 1943); Berestia raion (December 1943); and Ratne raion (December 1943).

There are also documents from several nadraions in VO "Zahrava": Kostopil' (August-December 1943); Sarny (September-November 1943); and Stolyn (September-December 1943).

Also included in the volume are documents from nadraions in VO "Bohun": Rivne (September-December 1943); Dubno (September, November, and December 1943); Zdolbuniv (September, November, and December 1943); Korets' (August, September, October, and December 1943); Pins'k (October 1943); and nadraions "Konotop" (December 1943).

A number of documents originate from raions located within the boundaries of VO "Turiv": Kivertsi (October 1943); Sedlyshche raion "Desna" (October and December 1943); Kovel' (November 1943); and Kamin'-Kashyrs'kyi (November 1943).

Other documents represent the following raions in VO "Zahrava": Kostopil' raion "Iskra" (September-December 1943); Berezne raion

"Berih" (October-November 1943); Derazhne raion "Lisnyi" (September, October, and December 1943); Horodne raion "Kerch" (September and November 1943); Liudvypil' raion "Skelia" (November-December 1943); Stydyn raion "Kamin'" (December 1943); Rokytne raion "Dunai" (September 1943); Volodymyrets' raion "Hai" (November 1943); Dubrovytsia raion "Uman'" (October 1943); "Huliai-Horod" raion (October-November 1943); and Stolyn raion (October-December 1943).

Documents from VO "Bohun" originate from the following raions: Rivne (October-November 1943); Zdolbuniv (November 1943); Oleksandriia (October-December 1943); Klevan' (October-November 1943); Tuchyn (September and November 1943); Hoshcha (October 1943); Korets' (October 1943); Mezhyrich (October-November 1943); Ostroh (November-December 1943); Slavuta (December 1943); and Radyvyliv raion "Nora" (September 1943).

The volume also contains documents from kushches in VO "Turiv," "Zahrava," and "Bohun." VO "Turiv" is the point of origin of sources from "Kherson" kushch in Kamin-Kashyrs'kyi raion (September 1943).

Some documents originate from kushches and subraions in VO "Zahrava," specifically kushch no. 1 "Basein" (September, October, and December 1943); kushch no. 3 "Iar" (September-November 1943); kushch no. 5 (September 1943); kushch no. 6 (September 1943); "Dibrova" territory (November 1943); Kostopil' raion "Iskra" (September 1943); "Boloto" kushch of Berezhnytsia raion (November 1943); subraion no. 6 "Kamin'" of Liudvypil' raion "Skelia" (September 1943).

With respect to sources that represent subraions of VO "Bohun," one document from subraion no. 3 of Ostroh raion (December 1943) is included in the present volume.

* * *

The documents published in this latest volume of the New Series of *Litopys UPA* have titles that were assigned to them by the compiler. Each title reflects the type of document, including office number, date, and place of origin. If the date of issue of a document has not been determined, it is dated according to its contents, analogous documents, etc. In this case, a conditional date is given within square brackets, e.g. [September 1943]. In addition, the precise day(s) of a month on which a document appeared has been specified wherever possible, e.g., [the first ten days of September 1943]. If the title of a document lists only the cryptonym of the territory from which it derives, an association is made to the locality to which it corresponds, e.g., [Kostopil'] nadraion "Dolyna." Similarly, when a document only indicates the location of its point of origin, an appropriate cryptonym is added: Kostopil' nadraion [Dolyna].

The documents have been reprinted in full. However, the complete texts of a number of sources have not survived. Therefore, if a document has no beginning or conclusion, this is automatically indicated in the legend of the source. Missing or illegible parts of texts are indicated thus: "[...]". In cases where the meaning of a text permits a determination of a section that is illegible as a result of mechanical damage, the deciphered part also appears within square brackets.

The lexicon and authorial and editorial attributes of the sources have been preserved to the greatest possible degree. The authors of documents from the OUN(B) and the UPA rear line services had a tendency to capitalize the names of organizational positions and centers (Commandant of the Nadraion, Responsible Leader of the Military District, etc.), as well as the names of nationalities (Hungarians, Germans, etc.) [Adjectives derived from country names are never capitalized in Ukrainian—trans.]. In such cases, capital letters have been replaced by small letters. If the pseudonyms of individuals mentioned in the documents have been successfully decoded and there is biographical information about them, the first mention of such data is indicated in footnotes. Where geographical names (toponyms) are concerned, in every case the author's version is given first without changes, followed by the contemporary name within square brackets, e.g.: Bil'chaki [Bil'chaky], Rovno [Rivne], Zurno [Zirne], M. Stydyn' [Malyi Stydyn]. Obsolete words, dialect words, Russianisms, and Polonisms as well as words that are not germane to the contemporary Ukrainian literary language have not been corrected but are listed in an addendum. Examples of these are: "mater'ial," "kontyhent," "pidhotovliaty," "futir," "richi," "propahandyvnyi," evakuovanyi," etc.

Words derived from the lexicon of a local vernacular ("tsei," "svomu," "bo," "no," etc.) remain unchanged. No changes have been made to the archaic connective "a," meaning and ("i"). Expressions that are typical of insurgent documentation ("ioho vzhe zustrila ruka spravedlyvosti," "potrapyv na lono Avraama"), etc., are retained without commentaries.

Punctuation and the use of quotation marks have been corrected in keeping with contemporary norms. If the meaning of a certain paragraph or sentence is difficult to ascertain in a document, in each case this is explained in a footnote. When the correction of punctuation marks in a certain sentence of a document may create a double meaning, this is not done. For example, a document in this volume contains the following statement: "While the UPA was in Pishcha and in Pul'ma they destroyed priests and their families." If a comma is placed after "Pul'ma," the sentence implies that priests were "destroyed" without the UPA's involvement.

Cryptonyms of links in the organizational network and pseudonyms of OUN(B) and UPA members, which are written both with and without quotation marks, have been standardized and are listed without them. In the case of certain names of inhabited areas, which have the wrong case ending (inflection), no corrections have been made so as to minimize editorial interference. In cases where the same sentence in a document contains both a number and a number plus a letter, no standardization has been done.

Corrections of spelling mistakes are given within square brackets (e.g., "dyvytsia" is changed to "dyvy[t's]ia"). The use of the apostrophe in the Ukrainian language has been corrected, as it is either missing in various parts of the majority of the documents included in this volume (primarily because the typewriters used by the insurgents lacked this character) or completely unnecessary, as in the word "mater'ial). Although the apostrophe is practically not used, occasionally it is marked by a quotation mark ("). The staff members of the OUN(B) and UPA rear line services did not have enough typewriters with a Ukrainian keyboard. Since office work was done exclusively in Ukrainian, typists were forced to seek substitutions on their keyboards to represent the "i" letter, the iotized vowels "W," "T," and "9," and the apostrophe. Therefore, in insurgent documents we often see that the letters "i" and "W" are represented by the number 1 and the Roman numeral I, and in one case, even by the vertical part of the letter "8" or the mark "I." The letter "T" was represented by the Russian letter "M" ("e"). The dipthong "9" was most often replaced by the letter "8." All such "auxiliary" letters and punctuation marks that figure in the documents of this volume have been silently corrected.

All marginalia that appear in documents (resolutions, addresses, notes about receipt or dispatch, etc.) are placed above their legends. Marginalia are placed between the text and the legend of each source. The texts of accompanying notes to documents appear in footnotes. If a source is a draft copy, indicated by an author's crossouts, insertions, and comments, this is indicated in footnotes. Abbreviations of words germane to the texts have been left unchanged ("for example/napryklad—npr., "i tak dali/and so forth"—i t. d., "village/selo"—s.). All abbreviations are listed in an addendum.

Every document is accompanied by a legend that notes the place of storage (abbreviated name of the archive, number of the fond, list, file, volume, folios) and its authenticity (original, copy, certified copy, draft). Also noted is the manner in which a document was created: handwritten or printed (typed). If a source was printed on a typewriter, wherever possible the typeface of the machine has been established.

Information about the discovery of same (identical) and similar (other copies) texts of documents (in other archives, fonds, etc.) is also listed in the legend. In every case the legend notes the type of paper that was used to create a document, as well as specific details about how the document was written: with a pencil, chemical pencil, etc. Translations and the language of translated documents are also indicated.

The compiler is sorry for the absence of transparent numeration of the footnotes. Most of the footnotes are numbered regularly but a small number, for objective reasons, are marked by the asterisks. Quite often a footnote marked by the asterisk is not always located on the same page as the text of the document to which it pertains and can be found either on previous or later pages of the book. Also in chapters 4,5,and 7 the placement of documents is not always in proper order i.e. from higher to lower organizational structure.

The modified Library of Congress transliteration system is used in the English-language texts in this volume.

Volodymyr Koval'chuk carried out the search, selection, and scholarly archaeographic preparation of the documents.

The compilers of the volume owe a debt of gratitude to the following individuals for their gracious assistance: historian Ihor Marchuk (city of Rivne) for his helpful consultations on the territorial origins of certain documents, identification of a number of insurgent pseudonyms, and verification of copies of some sources; Mykhailo Koval'chuk (Kyiv), scholarly associate of the Department of Sources on the Modern History of Ukraine at the M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Archival Studies at the National Academy of Sciences of Ukraine, for his assistance in creating the footnotes; Iuliia Horbach (Kyiv), scholarly associate of the Department of Sources on the Modern History of Ukraine at the M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Archival Studies at the National Academy of Sciences of Ukraine, for her translations of German terms; my sister Svitlana Koval'chuk (Shepetivka), a student at the National University of Water Economics, and Ol'ha Zadvorna (Rivne), laboratory assistant at the Chair of World History and Methods for Teaching Social Disciplines at Academician S. Dem'ianchuk International University of Economics and Humanities for doing the computer typesetting of many documents.

Volodymyr Koval'chuk

РОЗДІЛ 1

КРАЙОВИЙ ПРОВІД ОУН(Б) НА ПЗУЗ (листопад 1942– січень 1943 рр.)

№ 1
ЛИСТ ПРОВІДНИКА КРАЮ ДО НЕВІДОМОГО В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

Крайовий провід ОУН(б) на ПЗУЗ,
13 листопада 1942 року.

...Посилаю [л]истівку "Бережімся провокації". Це сейчас роздрукувати і в терен багато тисяч примірників.

Гестапо вислало багато сексотів в терен, які провокують населення. Не датися. Гнати геть всіх провокаторів, сексотів, волоцюг, спекулянтів. За одного, чи через одного сексота падуть тисячі.

Бути дуже обережним. Не датися виловити і не дати народові гинути марно. Але виступів ні. Не вільно.

Всі сили зужити на внутрішню консолідацію. Усвідомлювати. Багато летючок, статей з нашої літератури давайте в терен. Хай іде.

Ужийте навіть відділи чужої боївки до пропаганди імені "Україна". Говоріть з козаками, донцями, кубанцями, з узбеками. Впливайте на них, хай вони не стріляють українців, бо вони також поневолені. Їм треба з нами держати [...]

Дійти до аполітичних груп партизан в терені. Усвідомлювати їх. Може, хто може переложити летючку "Партизани", наш[і] видання на білоруську мову. Такий переклад негайно мені пришліть.

Бережіться партизан і німців. Хочуть нас знищити. Тепер виселюють б[а]гато сіл з деяких теренів. До Вас ще не дійшли.

Мусили стати під сьогоднішню хвилю вповні [...] під кожним зглядом. Терен мусить стати високо на ноги. Це Полісся, наша майбутня сила. Тому творіть ту силу. "Постанови II Конференції" виразно кажуть, як творити ту силу. А "Постанов..." точно придержуватися. Всі сили на фронт творення ще більших сил. Наладнайте добрий між Вами і Орлом зв'язок. Перший. 2). Передаю "Інформації" 3 і 4. Це також передрукувати і сейчас в терен. Для політ-вироблення.

Вдержуйте добрий контакт з Яр[...]. Може би вдалось через него насичувати літературою терен, що до Краю прилягає.

Там в тих днях виїхав до старших один чоловік. Тільки на час.

Скоро хочу з Вами бути. Приїдьте.

Здоровлю щиро, бажаю успіхів.
Держіться, зберігайте сили, людей. Ставте роботу.

13.XI.42.

Слава!
Охрім[18].

Передруковуйте статті з газети "За Самост.[ійну] Україну" з Ки[є]ва. Добрі. Там є стаття "Відозва до поневолених народів". Передрукувати масово.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 40, арк. 11–14. Документ без початку. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

---

[18] "Охрім" – один зі псевдонімів Дмитра Клячківського. Дмитро Клячківський народився 4 листопада 1911 р. у містечку Збараж на Тернопільщині в сім'ї заможного банківського працівника. Закінчив Станіславівську гімназію і престижний юридичний факультет Львівського університету. Працював бухгалтером-ревізором організації "Укрплодовоч".

У другій половині 1930-х рр. був обраний членом правління Збаразької організації спортивного товариства "Сокіл-Батько", яке перебувало під впливом нелегальної Організації Українських Націоналістів (далі – ОУН). З того часу назавжди пов'язав свою долю з ОУН. Упродовж перебування в цій організації мав такі псевдоніми: "Блондин", "Білаш", "Охрім", "Клим Савур", "Панас Мосур", "Омелян Кремський", "Ар'ян".

За підозрою в належності до ОУН у 1937 та 1939 рр. його часто викликають на допити до польської поліції. В 1940 р. Клячківський став провідником юнацтва Станиславівського обласного проводу ОУН. Вів антирадянську діяльність, внаслідок чого потрапив до "антирадянської групи членів ОУН", над якою у Львові в січні 1941 р. відбувся суд. Був засуджений на смерть і етапований до Бердичівської тюрми. 6 липня 1941 р. звідти втік. В 1941–1942 р. – обласний провідник ОУН(б) у Львові. У 1942 р. очолив Крайовий провід ОУН(б) на ПЗУЗ. Став засновником Української Повстанчої Армії (далі – УПА). З 1943 р. – керівник Головного командування УПА на ПЗУЗ. З 27 січня 1944 р. – командир УПА–Північ. У квітні 1944 р. через абверкоманду групи армій "Північна Україна" передав пропозицію про координацію боротьби з радянськими військами, надання повстанцями розвідувальної операції в обмін на зброю.

Загинув 12 лютого 1945 р. Клячківського ліквідувала оперативно-військова група Клеванського райвідділу і 233-ї бригади внутрішніх військ НКВС на чолі зі старшим лейтенантом Хабібуліним *(Вєдєнеєв Д.В., Биструхін Г.С. "Повстанська розвідка діє точно й відважно...". – Київ, 2006. – С. 87, 90, 94, 97, 99; Марчук І. Командир УПА-Північ Дмитро Клячківський–"Клим Савур" // Реабілітовані історією (у 27-и кн.). Рівненська область. – Рівне, 2006. – Кн. 1. – С. 402–404, 406–407; Літопис УПА, том 28, Марія Савчин ("Марічка") Тисяча доріг. – Львів – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1995. – С. 214).*

№ 2
ЛИСТ ПРОВІДНИКА КРАЮ ДО "ДУБА" В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

Крайовий провід ОУН(б) на ПЗУЗ,
12 грудня 1942 року.

Друже Дуб!

1). По [...] "Інформації" роздрукувати.

2). Анкетний листок. Дати точні інформації по точках.

3). Додаток до анк. лист.

4). А). Звіт лист. красноарм., що в нім. армії або [...] служ.

Б). Дані про сторони. Сов. Корпус. Група українців, що їх зустрічаємо.

В). Дані про партизан.

Інформації дуже точні. Хай це роблять фахові люди.

12.XII.42.

Слава!
Охрім.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 40, арк. 8. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 3
ЛИСТ ПРОВІДНИКА КРАЮ ДО "ДУБА" В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

Крайовий провід ОУН(б) на ПЗУЗ,
3 січня 1943 року.

Друже Дуб.

1). Магазинувати що можете.

2). Роздобути 300 літрів ректифікованого спірту і замагазинувати. Також на 300 літрів кришталків йодових.

3). Доставити мені 100 кг. вовни.

4). Роздобути грошей зі збірок і коляд. Такі терени як Ваш здають по 500.000 карб.

5). Посилаю летючку до таємної поліції. Де потреба, роздати. В першій мірі на Східні терени.

6). Одежа дуже бажана.

7). Посилаю нака[з] виконати.

Уважайте, бо дійдуть. Тоді буде масакра. Приготовитись уже тепер до це[го]. Не датися взяти живим в руки.

Уважайте на людей, що їх звільнили з тюрми. Їм усім пропонують услуги в гестапо, тоді к[о]ли випускають. Уважайте, щоби не втерлися у Ваше довір'я.

Окріпіть сильно пропаганду. Передруки з газет статей. Летючки.

Я передав Вам недавно деякі матеріяли, летючки, проп. книж. "Лицем до народу", "Вісник" і т. д. "Лицем до народу" використати. Роздруковувати перші уступи і довести в терен.

Сейчас передаю Вам ще один примірник, де зазначу чорнилом які речі роздрукувати і давати в терен. Це для пропагандивних відділів, гуртків, хай вивчають і на оці теми говорять з народом, а також друкувати для народа.

Подавати постепенно що 10 днів один уступ. Від 1.XII іде перший уступ, 10.XII другий і так дальше. Широко на машинах роздруковувати і в терен.

Летні відділи пропагандистів, що будуть вести пропаганду. Від села до села послати їх з літературою, обдумати це. Вас хай кожен цей [оц]інить. Ви мусите стати дужим, щоб двигнути нарід до Великого Походу, що поведе нас до Світлого Майбутнього.

Наша доля і наших нащадків у наших руках.

Розбудовуймо Революцію, піднімаймо нарід, бо момент визволення вже недалеко.

3.І.43.

Слава Україні!
Охрім.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 40, арк. 3–6. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 4
ЛИСТ "ОХРІМА" ДО "ДУБОВОГО"* З ПРИВІТАННЯМ З НАГОДИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

Крайовий провід ОУН(б) на ПЗУЗ,
13 січня 1943 року.

Друже Дубовий!

Вітаю Вас з Різдвом Христовим.

Хай цей пам'ятний традиційний вечір скріпить Ваші і духові, і фізичні сили. Ви кріпшайте і ростіть, бо Україна потребує сильних, творчих, високоідейних, провідних одиниць, що тепер і в слушний момент поведуть нарід до світлої Перемоги, до будови Могутньої Самостійної Соборної Української Держави.

В цей вечір зв'яжіться духом із подр. Христею, що десь за мурами катівні страждає і святкує Свят-Вечір.

Хай і їй лекше буде тяжкі дні тюремного життя. Хай сильна видержати і переможе.

Ідуть до Вас книжки. Дати в терен.

Здоровлю щиро. Бажаю успіхів в праці і скорої перемоги. Держіться кріпко[,] також Ваші підвладні.

13.І.43

Слава!
Охрім.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 40, арк. 9–10. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

---

* Дубовий – один зі повстанських псевдонімів Івана Литвинчука. Народився у 1917 р. У травні–липні 1943 р. – командир 1-ї групи УПА. В серпні 1943 р. – на початку 1944 р. – командир ВО "Заграва". Опісля – комендант ВО "Тютюнник", командир з'єднання груп "33" ("Завихост"), провідник північно-західної ГО НВРО. В 1945–1946 рр. – провідник Північно-західного краю ("Захід", "Хмельницький", "Москва", "Ліс"). Загинув 1951 р. Полковник УПА від 19 січня 1951 р. (*Літопис УПА, Нова Серія. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 112; Літопис УПА, Нова Серія. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. XII, 128, 134, 136, 154–156, 172, 194–195, 219, 226, 238*)

SUMMARY

Chapter 1 consists of four documents of the Krai Leadership of the OUN(B) and the Northwestern Ukrainian Lands (PZUZ) (documents nos. 1-4), which cover the period from November 1942 to January 1943. Although the real first names and surnames of the addressees of these documents are not indicated, the fact that three of these sources are addressed to "Dub" and "Dubovyi," as well as the circumstance that all four of these documents are found in file 40 entitled "Orders, Reports, and Correspondence of the Commander of UPA Group 'Zahrava'" in fond 3838 (list 1) of TsDAVO, gives grounds to assume with all confidence that these are letters from "Okhrim" (Dmytro Kliachkivs'kyi) to Ivan Lytvynchuk, who used a variety of pseudonyms, including "Dubovyi," "Maksym," "Davyd," and "Kornii,"[19] but perhaps also "Dub." In 1942-1943 Lytvynchuk was the organizer of "the first UPA units in the PZUZ,"[20] and in 1943-1944 he headed the UPA group (Military District: VO) "Zahrava."[21] Despite the unique nature of these documents and their importance for the history of the OUN and the UPA, until now they have not been introduced into scholarly circulation. The reason for this may be the damaged condition of these documents: many words are illegible and here and there the text, which was written with a blue chemical pencil, has faded. In addition, these secret messages were scribbled quickly, perhaps under difficult circumstances, thereby complicating the deciphering process.

Document no. 1 proves that in November 1942 the OUN(B) in Volyn' and Polissia was an illegal organization and still in the process of preparing for an armed struggle ("...no actions. Not allowed"). The cited fragment also repudiates the claim that the creation of the Banderite-led Ukrainian Insurgent Army was a single-stage operation that took place on 14 October 1942. In the fall of 1942 the Volyn'-based OUN(B) was only beginning to create its first military units. This process was taking place against the background of Gestapo provocations ("The Gestapo sent many secret collaborators [*seksoty*] into the field, who are provoking the population. Do not succumb"). In particular, OUN members were counting on the support of "apolitical groups" consisting of Soviet partisans, "Cossacks," "Don Cossacks," "Kuban' Cossacks," and "Uzbeks" from the German army and the Red Army, for which

---

[19] *Volyn', Polissia, Podillia: UPA ta zapillia. 1944-1946*, vol. 8 of *Litopys UPA* (Kyiv-Toronto: Litopys UPA, 2006), p. 1,377; Petro Sodol', *Ukrains'ka Povstancha Armiia. 1943-1949. Dovidnyk* (New York: Proloh, 1994), p. 96.

[20] Sodol', p. 96.

[21] *Volyn', Polissia, Podillia*, p. 15; Sodol', p. 154.

purpose well-organized propaganda was already organized in the OUN(B) by late 1942. According to the data contained in document no. 1, various leaflets were being circulated in Polissia, entitled *Berezhimsia provokatsii* (Let's Protect Ourselves from Provocation) and *Partyzany*, as well as the periodical publications *Informatsii* and *Za Samostiinu Ukrainu* (For an Independent Ukraine).

In his letter to "Dub" (document no. 2) Kliachkivs'kyi is requesting an information report, particularly data on Soviet troops and partisans. He is also interested in biographical information. It is possible that "biographical data sheets," which are discussed in the letter, were being compiled on the members of the military units that had been created by "Dub." As in the preceding letter, "Okhrim" emphasizes the necessity of conducting propagandistic work ("Print out *Informatsii*").

The main topic of document no. 3 (another letter to Lytvynchuk) is Kliachkivs'kyi's appeal to "Dub" to "rouse the people" for the "building of the revolution." He tells Lytvynchuk outright that he must "become strong in order to stir the people to a Great Campaign that will lead us to a Bright Future." The author of the letter also orders the addressee to look for funds and organize the deliveries of everything that is required for conducting activity in the conditions of the military reality. "Okhrim" asks "Dub" to obtain financial resources from the population (by means of "collections" and "caroling") and to acquire a necessary quantity of wool, clothing, spirits, and iodine.

Document no. 4 contains Christmas greetings to Lytvynchuk. Kliachkivs'kyi, the author of the document, not only sends him best wishes for building up his "physical" and "spiritual" strength, but also reminds him that "at the right moment" the finest representatives of Ukrainian society will lead "the people to a brilliant Victory, to the building of a Mighty Independent United Ukrainian State."

⌘ ⌘ ⌘

РОЗДІЛ 2

МЕРЕЖА ОУН(Б) НА ТЕРИТОРІЇ МАЙБУТНЬОЇ ВО "ТУРІВ" (1942 – вересень 1943 рр.).

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ФОРМУЛЯР ПОЛІТИЧНОГО ЗВІТУ ДЛЯ ПРОВІДНИКІВ РАЙОНІВ, СКЛАДЕНИЙ ПРОВІДНИКОМ ОКРУГИ

[Ковельська округа],
19 липня 1943 року.

Місячний політ[ичний] звіт терену ...

Терен.

1. Охоплення терену.
2. Маси (загально, одиниці).
3. Червоні в терені, їх діяння.
4. Німці в терені, їх діяння.
5. Пропаганда наша і ворожа.
6. Пропагандивна сітка.
7. Активізування мас.
8. Література.
9. Інші завваги щодо терену.

Організація терену.

1. Співпраця мас, розклад праці.
2. Перехід до масової праці.
3. Організація Вільного Козацтва.
4. Його діяння.
5. Господарство і його організація.
6. Юнацтво.
7. Жіноцтво.
8. Протисамогонова акція.
9. Збірки в терені.
10. Магазини.

11. Скільки сіл не охоплено.
12. Скільки сіл охоплених.
13. Як[і] труднощі в праці.
14. Активи в терені.
15. Інші завваги.

Організація.

1. Стан орг[анізаційних] одиниць (вистарчальний, невистарчальний).
2. Чому?
3. Чи поширюється сітка в терені.
4. Самостійні, провідні одиниці.
5. Чи провадиться вишколення провідного активу?
6. Яке планове, часткове.
7. В котрих ділянках чуються браки і чому?
8. Яких одиниць нема.
9. Витягання кращих одиниць з мас.
10. Скільки було зроблено відправ, і яких.
11. Наслідки.
12. Загальні браки і недомаг[ання] в терені.
13. Інші.

Політичні новинки з терену.

1. Настрої мас.
2. Що говорять (загал і одиниці).
3. Відношення до нашої праці.
4. В що маси вірять.
5. Настрої мас до [н]імців і червоних.
6. Заг[альний] політ[ичний] стан терену.

Суспільна праця.

1. Що зроблено в цій ділянці.
2. Де є гуртки і як[і].
3. Їх праця.
4. Праця і успіх в масах.
5. Підготовка до вистав.
6. Було вистав.
7. Відгук про них.
8. Праця надалі.

Загально в терені.

1. Жнива (організація).

2. Справа маєтків.
3. Інші передбачені, намічені позитиви в терені.

Друже … . Звіт цей подати до 25.VII.1943 р. На кожне питання давати відповідь. Звіт повинен бути заповнений ясно і загально все враховуючи, що є в терені. Коли бракне пунктів, дописати самому. Терміново. Обов'язковий.

Постій, 19/VII.1943 р.

Слава Україні!!!
/Микола/.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 9. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 2
ДОДАТОК ДО ЗВІТУ ПРОВІДНИКА ОКРУГИ ПРО НАСЛІДКИ НІМЕЦЬКИХ ТА РАДЯНСЬКИХ АКЦІЙ

Луцька округа,
кінець липня 1943 року.

Луцька округа.
До звіту за липень

Жертвою німецьких акцій, що відбулися в днях 13 і 14.VII в Острожецькому й Луцькому район[ах], впали:

1. с. Малин — вбитих 624 чехів і 115 українців, разом 740 осіб, село знищено.
2. с. Яловичі — вбитих 18 осіб, знищено 77 господарств.
3. с. Ворчин [Борбин] — вбитих 15 осіб, знищено 43 господарств.
4. с. Мала Городниця — вбитих 6 осіб, знищено 30 господарств.
5. с. Велика Городниця — вбитих 10 осіб, знищено 50 господарств.
6. с. Ярославичі — вбитих — осіб, знищено 2 господарства.

В Луцькому районі — село Верблиїв [Вербаїв], вбитих 80 осіб і спалено село. По німецькій стороні — 43 вбитих, а також треба додати около 20–30 чол., що потопилися в Стирі.

Німці, що наїздили на Острожецький район, від'їхали в Олицький район, а 15.VII звідсіль зараз-таки від'їхали до Рівного чи на фронт.

В Сенкевичівському районі за час німецьких акцій від 2.IV до 21.VII.43 знищено:

1. с. Сеймарки [Сьомаки] — вбитих 25 осіб, спалено 21 господарство.
2. с. Береззє — вбитих 4 осіб, спалено 10 господарств.
3. с. Городок — вбитих 14 осіб, спалено 2 господарств.
4. с. Тертки — повішено 6 осіб, спалено 3 господарств.
5. с. Коршів — вбитих 7 осіб, спалено 17 господарств.
6. кол. Коршів — вбитих 27 осіб, спалено 20 господарств.
7. с. Несвіч — вбитих 16 осіб, спалено 2 господарства.
8. с. Шир[оке] — вбитих — осіб, спалено 21 господарство.
9. с. Красний Сад — вбитих 92 осіб, спалено 22 господарства.
10. с. Бискупичі — вбитих 4 осіб, спалено 1 господарств[о].

11. с. Михлин — вбитих невідомо скільки, спалено ціле село.

12. с. Чаруків — вбитих 112 осіб, спалено 270 господарств.

13. с. [Ви]гуричі — вбитих 4 осіб, спалено 13 господарств.

14. с. Григоровичі — вбитих — осіб, спалено 13 господарств.

15. с. Городище — вбитих 19 осіб, спалено 41 господарство.

16. с. Угринів — вбитих — осіб, спалено 6 господарств.

17. с. Губин — вбитих — осіб, спалено 99 господарств.

18. с. Жабче — вбитих — осіб, спалено 3 господарств.

19. с. Колодежі [Колодеже] — вбитих 9 осіб, спалено 13 господарств.

20. с. Дубова Корчма — вбитих 2 осіб, спалено 30 господарств.

В Рожищенському районі від 9.VII до 25.VII.43 р. знищено:

1. с. Рудка [Рудка-Козинська] — вбитих 11 осіб, спалено 74 господарства.
2. с. Залісці — вбитих — осіб, спалено 2 господарства.
3. с. Ти[х]отин — вбитих — осіб, спалено 2 господарства.
4. с. Невільне [Невільно] — вбитих — осіб, спалено 4 господарства.
5. с. Мильськ — вбитих — осіб, спалено 3 господарства.
6. с. Падалівка — вбитих — осіб, спалено 3 господарства.
7. с. Доросин[і] — вбитих — осіб, спалено 14 господарств.
8. с. Сокіль [Сокіл] — спалено майже в цілості.

У вищезгаданих селах, крім Соколя [Сокіл], вбитих 20 осіб.

В Цуманському районі досить сильно гуляє большевицька банда. Після її розбиття під Гайворонівкою [Гараймівкою?] 9.VII УПА вона знову зорганізовується й дальше пробує гуляти.

В бою під Куликовичами 9.VII впало 43 большевикі вбитими і полонено 2-ох. По нашій стороні — 9 вбитих. 10.VII большевицька партизанка числом 350 чоловік, прямувала в сторону Лопатеня, а звідтіль 25 вершників робили рейд на Сильно [Сильне] – Цумань і назад, Сильно [Сильне] – Забур'є. 17.VII большевицька банда в силі 200 чоловік почала грабити село Журавичі. В обороні став відділ УПА, зложений з 24 чоловік. Нерівні сили змусили повстанців відступати, з втратою 4 вбитих і 2-ох поранених. Як кажуть очевидці, по стороні большевиків було 5 вбитих і 6 ранених.

Кінець липня 1943 року.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 125, арк. 125. Без підпису. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
ПОВІДОМЛЕННЯ ПРОВІДНИКА ОКРУГИ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ УГРУПОВАНЬ

Володимирсько-Горохівська округа,
кінець липня 1943 року.

Повідомлення про випадки у Володимирсько-Горохівській [о]крузі від 20 до 31.07.43 р.

20/7. Група озброєних поляків з німцями прийшли на колонію Новини грабувати. Місцевий відділ УПА їх відігнав. Вбито 2 німаки (один — начальник станції Іваничі). З цивільного населення 1 старий селянин вбитий і ранений.

21/7. Налетіли німецькі 4 літаки на Ковбань та Вільгівку [Вільхівка], де скинули бомби. Рівночасно прибуло 30 авт з німцями і поляками, які спалили Ковбань і частинно Вільгівк[у] [Вільхівку].

21/7. Німаки з поляками в числі 50 осіб приїхали до села Гумнище з Берестечка, спалили 14 господарств. Населення все втікло. Викопали трупи побитих поляків, сфотографували їх і забрали до Берестечка, де поховано їх. Поляки в тих хатах, де не горіло, били вікна і руйнували все. Населення помимо значних матеріяльних втрат не падає духом.

21/7. В с. Жутари [Житані?] з заграниці прийшло кількох пограничників-узбеків. Мельниківці 2 піймали, решта втікли і повідомили найближчу пограничну команду. Звідти прийшло розстрільною 50 німців. Німці наловили курей і відійшли. Жертв у людях не було.

22/7. Німці спалили Колодіж [Колодеже], багато забудовань знищено.

22/7. 4 німецькі літаки бомбардували і обстріляли запальними кулями с. Бужани. Згоріло 68 будинків (43 хати). 4 особи вбито, 7 ранено.

22/7. Німці з поляками приїхали до села Перемиля [Перемиль]. Накопали картопель, наломали кілька фір молодого тютюну і від'їхали до Берестечка.

24/7. В селі Іваничах кількох поляків намагалося взяти дещо з худоби. Місцевий відділ УПА відігнав їх. Утікаючи, вони спалили кілька хат.

25/7. Німецькі літаки скинули бомби на польську колонію Загаї. Згоріло 6 хат.

25/7. В селі Грушові 4 німці, переходячи через границю, застр[е]лили селянина, який жав жито.

25/7. В Локачах прогнано всіх українців з праці, а на їх місце при[й]нято поляків.

26/7. В село Вуйковичі [Бужковичі?] приїхало 50 німців з поляками, обстріляли людей при жниві, вбили 1 жінку і одну дитину. Трупи їх спалено. Спалено рівнож 3 господарства.

26/7. В селі Блудів поляки в німецьких одностроях, переїзджаючи, скинули тризуба з могили.

26/7. На колонію Романівку напало німців і поляків 50 осіб і [...] хат, награбували худоби. Місцева самооборона дала їм відсіч і вони відійшли, залишивши [н]аграбоване. Один німець вбитий, 3 ранених.

27/7. Німецькі літаки бомбардували та обстрілювали мирне населення на відтинку залізниці Довгів – Брани. Під їх охороною німці направляли [...].

27/7. Зголосилося до УПА 30 [в]ірменів з Галичини, які раніше співпрацювали з німцями. Їх перевів [г]аличанин.

27/7. На колонію Орішин прибуло 7 німців і забрало в 1 господаря черевики, маринарку і корову.

27/7. На села Пустомити і Коритницю налетіли 4 літаки і скинули 7 бомб. З цівільного населення 2 тяжко ранених і забито 2 коней. Літаки бомбили старе місце постою штабу, про яке знали поляки.

27/7. Поляки з німцями приїхали біля 1 години дня до села Кутрів, зловили юнака Баранчука і в звірячий спосіб його замордували. Матір його побили, до батька стріляли, але він втік.

28/7. В селі Загорові 2 хлопці бавилися обрізом і один забив другого. Обидва з [О]рганізації.

29/7. До с[е]ла Кремеш приїхали німці з поляками шукати телят з фільварку, робили ревізію по хатах, забрали 2 коней, 60 кг. муки, сало і яйця. Залишили летючки.

29/7. Німці з бранцями приїхали до Бужан, де вбили 5 осіб. З Бужан поїхали до Пільган [Пильгани], де опісля бою, який відбувся між частиною німців і відділом УПА, забили 4 особи і спалили 16 господарств. Заарештували кущового юнака Нечая.

[...]/7. Німаки з поляками в Кунухі [Конюхи] в числі біля 50 осіб пограбували людей в Ст. Загорові (5 штук свиней, одежу).

[...] Німці з поляками приїхали в село П'ятикори жати збіжжя і зловили 8 осіб і заставили їх варити їм їсти. Повідкопували біля деяких хат річі і поїхали.

З Галичини приїхало до Брон [Брани] біля 400 німців. [...] аж до станції Борочичі [Борочиче]. Обставили його кулеметами від Галичини аж до станції Галичанської [Галичани]. Вивозять збіжжя з околиць і дерево, яке знаходиться на станціях Брани і Борочиці [Борочиче]. В Борочицях [Борочичах] закопали гарматку і з дня на день посувалися вглиб терену, грабуючи і мордуючи населення. Туди прибув також штаб УНАКОР-у.

31/7. Німці з Локачів разом з поляками вийшли розстрільною і зайняли село П'ятикорів [П'ятикори]. Окопалися. [Н]аселення частково вивтікало.

31/7. Німаки і поляки, наскочивши на село Зелена [Зелене], розстріляли 8 осіб (2 родини). Спалили 2 господарства. Арештували і забрали з собою 1 чоловіка. Повідомили, що все це переводилося за вказівкою 1 українця, який був бухгальтером державного маєтку. Ведеться слідство.

Слава Україні — Героям Слава!

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 118, арк. 28–29. Без підпису. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 4
НАКАЗ ПРОВІДНИКА ОКРУГИ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ВІДПРАВИ З КУЩОВИМИ, ЗНИЩЕННЯ СЕКСОТІВ, ЗБІР ПАПЕРУ ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

[Ковельська округа],
7 серпня 1943 року.

Для терену ...

Наказую Вам зробити дня 15-VIII. ц.р. відправу кущевих свого терену. На відправі розглянути так[і] питання:

1. Організаційна сітка в терені.
2. Ділянки:
   а). господарча
   б). пропагандивна
   в). військова (як діють воєнкомати)
   г). жіноцтво
   д). юнацтво
   е). СБ (особливо розвідка)

є). поштова[22].

3. Звітування кущевих (тут є великі недомагання).

4. Реалізація наказів гори[23].

Всі недомагання, як[і] тільки будуть, на місці усунути. Відправу будуть провірати послані мною люди, і прошу застосуватись до їх вказівок.

До 18.VIII.1943 р. подати мені звіт про наслідки проведеної відправи, даючи на кожне питання відповідь.

Крім того:

1. Знищити в найскорішому часі всіх сексотів, донощиків і т. д. До голодівки в нас терен має бути очищений. Порозумітись в цій справі з референтами СБ (вияснити, що ця справа обов'язкова).

2. Наладнати в терені збірку паперу. Деяк[і] люди недооцінюють значіння цього і зовсім нічого не висилають. В найскорішому часі це наладнати і папір вгору висилати, де тільки який знайдеться.

3. Змобілізувати і вислати вгору всі зайві ровери в терені (частини).

4. Протягати і достарчити вгору всі радіови апарати (лямпові і слухавкові), як рівнож всі частини, котрі знайдуться у Вас. Хто не підпорадкується цьому і буде дальше самовільно (конспіративно) користатись, підлягатиме суворій карі. Це торкається не тільки загалу (мас), але і орг[анізаційних] людей.

5. Не пускати в терен літератури "своєї роботи", а перед тим висилати вгору для перевірки.

6. Організувати якнайскоріше молотьбу збіжжя. Німці вже забирають по деяких селах збіжжа, особливо забрати з-над доріг, де проїжджають або можуть проїжджати німці.

7. Перевести точний підрахунок кр[і]сів в терені і до 18.VII ц. р. подати такий вгору (не враховувати туди боївок СБ).

Всі ці вказівки мусять бути в найближчому часі виконані і про виконання звітувати гору.

Постій, 7.VIII.1943 р.

Слава Україні!!!
/Микола/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 6. Копія. 1 аркуш цупкого білого паперу. Машинопис (не український шрифт). Синя калька.

---

[22] Так у тексті.

[23] Тут і далі в тексті документа слова "гора", "в гору" вжиті у значенні "діловий зверхник", "до ділового зверхника".

№ 5
ПОВІДОМЛЕННЯ ПРОВІДНИКА ОКРУГИ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ УГРУПОВАНЬ

Володимирсько-Горохівська округа,
після 10 серпня [1943 року].

Повідомлення про випадки Володимирсько-Горохівської округи від 1/8 по 10/8

1/8. У с. Кремеші відбувся бій. Спалені 2 авта. Німці спалили 9 хат у с. Кремеші і 5 у селі Свинюхах. Німців вбито 28 осіб, наших нікого. В с. Пятикора [П'ятикори] приїзджали німці з поляками жати збіжжя. Зловили кількох наших людей і заставили варити їм їсти. При нагоді повідкопували у декого позакопувані речі.

Поляки ограбили одного селянина з колонії Шалаші.

Рівнож напали поляки на колонію Зелена (Іваничі) і сильно пограбували населення.

Німці приїхали до с. Бужань [Бужани] і наказали людям здавати контигент яєць, масла і вишень.

З огляду на те, що німці хотіли засісти в мурованих будинках в с. Бужани[,] ці будинки знищено. Знищено рівнож школу в с. Пілгани [Пильгани] і муровані будинки маєтку.

На відтинку залізниці Довгів – Брани грасують німці, багатьох людей знищили. Повідомляють що їх більша кількість.

Німці оточили пілганський ліс і, переходячи через нього, наткнулися на відділ ЗУ[24]. В сутичці вбито 10 німців, 12 ранено. Здобуто 5 кулеметів, 3 кріси, багато гранат, знищено 2 авта. Після сутички німці почали палити с. Пільгами [Пильгани].

В селі Охідники [Східники] червоні партизани забили голову сільської управи. В сутичці з ними відділ УПА мусів відступити. Внаслідок переважаючих сил противника, зловлено 2 червоних партизани, які вернулись з-за Буга. За їх словами, за Бугом розбито відділ червоних партизанів, які прийшли туди з нашого терену. Червоних вбито 300 чол., німців 100, решта червоних партизанів в числі 80 чол. подалась знову на наш терен. Зловили рівнож червону розвідчицю-жидівку.

В селах Туропін [Туропин], Вікторівка [Вікторяни], Бубли [Бобли] і Мокрець німці спалили біля 30 забудов, 2 поляків забито (забили їх самі поляки).

---

[24] Так у тексті.

20 німців їхали 2 автами з Локач[ів] до Горохова. Коли повертали назад, [...] почали горіти — з першого авта втікло 3, з другого 5. 1 лиш відстрілювався. Утікаючи, вони викинули 2 ракет[и] і тоді з Конюх приїхало 7 фір німців, які почали палити село Кремиш [Кремеш]. Жертв серед цивільного населення і УПА не було. Згоріло 10 будинків.

2/8. Біля колонії Зеленої піймали жінку з дочкою[,] яка жала[,] і хотіли її застрілити. Помітив це німець, не дозволив цього робити і пустив жінку з дочкою додому.

В с. Блудові почали пошируватися рухи УНАКОР-у і комуністичні. Комуністи мають дуже точні політичні інформації.

В Берестечку німці закликають українців поступати в поліцію. Німці в зв'язку з цим, що їх є більша сила, з якою наш відділ не в стані боротися, пожвавили свою діяльність. Населення падає духом, дехто починає давати німцям харчі.

З Горохова щораз біільше прибуває летючок з закликом вступати до УНАКОР-у. З с. Борочичі [Борочиче] кілька людей ходили на переговори в цій справі. В зв'язку з пожвавленням німецько-польської акції на території околиць м. Берестечка поляки почали вертати на свої господарства і жати збіжжя. Так вже вертають до сіл Л[о]бачівка, Батарівка, Куповильці [Куповатиця].

В с. Галичани приїхало понад 100 німців з Бран і Горохова, наказали здати худобу, забрану з польських осад. Мали списки, в кого є та худоба.

В с. Зелен[е] приїхало біля 35 поляків з Берестечка, почали ловити людей, в'язати їх і знущатися над ними. Опісля змусили жати на державному маєтку, все зібране відвезли до Наренчина.

На фільварку Воля біля Буж[ан] приїхало біля 500 німців. Між іншим, оглядали мурований будинок, який там ще залишився.

3/8. В с. П'ятикори німці повідкопували позакопувані річі селян і забрали їх з собою.

Зірвано будівництво молочарні в Л[о]бачівці, який міг бути добрим осідком для німців.

Зі сторони Борочичі[в] напало кілька поляків і почали грабити людей, але скоро відійшли.

3/8. З с. Галичани люди відвели кільканадцять корів до Бран, які були взяли з польських осад.

В с. Твердині зловлено сина господаря Малиша, який був посланий в розвідку комуністами. На слідстві визнав де є кулемети, гранати, бомби і хто його вислав.

В с. Затурцях поляки розстріляли друга Ворона, який був кущовим, зв'язковим і заступником кущового організаційного, і друга Високого, який був зв'язковим юнаком.

Німці, які знаходилися в Кунюхах [Конюхи], не долучали людей до збору збіжжя.

4/8. В с. Худболтові [Хобултова] поляки запалили 2 будинки, вбили 2 людей. Переїзджаючи в цьому часі, німці-фронтовики, зауваживши вогонь, почали розпитувати місцеве населення, хто це і що палить. Люди відповіли, що це поляки палять українців. Тоді німці звернулися до поляків, які проходили випадково шосою, з питанням, чому вони так роблять. Поляки відповіли, що це роблять не вони, а українські партизани, тоді німці вдруге звернулися до селян, хто властиво палить будинки. Селяни відповіли, що це палять ті поляки, з якими вони розмовляли. Тоді німці відібрали від поляків зброю і відвезли їх в напрямку на Володимир.

8 авт німців і УНАКОР-івців з Горохова переїхали через села: Вощів [Ощів], Звіняче [Звиняче], Мислині, Голятин [Горішнє], Новостав, Долипча [Липа], де зустрілися з 2 автами німців з Берестечка. Після наради авта, які їхали з Горохова, від[д]али частину зброї і амуніції і поїхали в сторону Луцька. По дорозі розкидали різні летючки і поранили в Новоставі 1 чоловіка, який утікав.

Між Іваничами і Шалашами сів німецький літак на березі і застряг.

В с. В[а]тин поляки забрали голову села Калітку, який, опираючись на розпорадження гібітскомісара, не давав їм робітників. Є чутки, що він вбитий.

5/8. Німці разом з поляками в числі 150 чол. приїхали потягом до с. Сильця [Сільце] Зигмонтівка, де знаходилася наша варта. Варта повідомила загін. Негайно була вислана 1 чота з трьома дехтяровими[25], 1 гранатометом. Комендант чоти вислав в розвідку 6 чол. з дегтяровим і гранатометом, яка підійшла на 500 м. до німців і обстріляла їх. Німці, почувши стріли, відійшли. Про їх втрати не відомо нічого, з нашого боку втрат не було. Під час цих подій німецький самолет скинув на Силець 3 бомби по 10 кг. кожна, які не спричинили шкоди, і обстріляв підводу, що везла 2 стрільців. Стрільці врятувались, коні убиті.

---

[25] Мається на увазі радянський ручний кулемет "Дєхтярьов пєхотний" із сорокап'ятизарядним диском. Охолоджувався водою. Його було дуже добре використовувати у ближньому бою. Менш прицільний, ніж "Максим". *(Данилюк Михайло. Повстанський записник. – Київ, 1993. – С. 54).*

Мельниківці, які не приєдналися до УПА, на чолі з братами Гайворонськими грасують по селах Дорогиничі і Бужанка. Вбито 4 особи, є підозріння, що це робота Гайворонського.

50 поляків приїхали в с. Зелен[е] і зігнали людей. Змусили їх жати, обставивши вартою на полях [ш]татгуту. Людей, які не хотіли іти, поляки в'язали, ловили і змушували до роботи. Збіжжя одразу забирають до Наренчина. Рівнож людей з Перемилі і Гуменищ [Гумнище] поляки зганяють в маєток до Гуменищ [Гумнище] і заставляють жати і відставляють збіжжя до Надренчина. В Надренчині поляки з німцями молотять 2 машинами збіжжя.

Німці спалили в селі Іваничах 20 господарств, в с. Деревині 40 господарств, в с. Яневичі 40 господарств. Після сутички з нашим відділом, який їм перешкодив в дальшій акції, німці, серед яких було досить ранених і вбитих, відріклися нагребти курей та гусей і втікли. З нашого боку, з цивільного населення 2 особи вбито, 2 ранено.

6/8. Поновлено випад німців з Іванич на Древині . Самооборона відбила їх без жодної втрати з нашого боку. Під час бомбардування Древинь зістав ранений заступник Яреми Лобода.

Поляки в кількості 30 чол. приїхали до с. Колмачівка [Колмів?], зі[г]нали людей і змусили жати на своїх полях. Відділ УПА, який знаходився недалеко, відігнав їх. Під час бою 1 поляк забитий, 1 ранений. Поляки негайно повідомили німців в Берестечку і, за годину приїхавши в більшій кількости, спалили 6 хат українських і 3 польських. З нашої сторони в людях жертв не було.

7/8. Секретар села Вотен [Ватин] Цибульський поїхав до Горохова з дочкою голови Калітки в справі її батька, якого поляки були забрали з собою 4/8. Обох задержано в Горохові.

8/8. Поляки, які мають випадову базу в с. Білин, напали на сусіднє село Писарова Воля [Писарева Воля] і спалили всі забудовання. Населення втікло.

9/8. 30 [п]оляків і один німець в с. Боро́чиці [Борочиче] заморд[у]вали селянина Семена Лизогуба і сильно побили його 2 доньки. Ці ж самі поляки, приїхавши на свою осаду Венгерчизна [Венгерщизна], загрожували людям побиттям за те, що вони збирали їх збіжжя.

Німці в с. Борочицях [Борочиче] зажадали людей на працю на станцію. 25 осіб зголосилося. Німці їх заарештували.

Наладнано містка між Пірванчем і Гороховом. Німці за[й]няли школу і окопалися на цвинтарі, привезли гарматку.

10/8. З Галичини прийшло і зголосилося до УПА на V озброєних, які йшли по зв'язку на заклик. Ішло їх всіх 100 осіб, але по дорозі німці наскочили і розпорошили їх.

Ляндвір[т] з Берестечка дав наказ до сільських голів про здачу контегенту городини. Цей наказ є в наших руках. Рівнож маємо наказ голови району, щоб збирати збіжжя і негайно повідомляти, де є загрожений терен, жандармерію, яка висилатиме німецьку заставу.

Німці заняли помешкання в господаря Міщука в с. Пірванчі, а решту захопили німці, між ними і члена УПА і його батька.

З с. Скірче напали поляки на с. Бубнів, забрали з собою господаря Савітського [Савицького?] Василя[,] спаливши його хату. Рівнож спалили забудовання Гайдук Ярини. Пограбували населення, забираючи рухоме майно. Дуже часто роблять напад на с. Блудів і Ветин [Ватин].

Поляки з Локач[ів] виїхали в села П'ятикори і Кремеш (де вбито 1 старого селянина)[,] Хорів, Дорогичі [Дорогиничі], де забрали свої власні річі та обстріляли людей, які втікали від них. Жертв в людях не було. Ограбували 1 хату.

Німці [і] поляки виїхали з с. Скірчі [Скірче], переїхали Бубнів і під'їхали під с. Свинюхи. Звідтам вертаючи, почали палити с. Бубнів, виставивши перед тим свою варту зі сторони Коритниці і Бабина [Бобича]. Спалили 2 вітраки, 9 господарств. При паленні вибирали хати і цікаво, що спалили ті господарства, власність якіх ніякого значення в суспільно-політичному житті не мала. Перший рій УПА, який ішов в розвідку, поляки оточили і вбили 2 стрільці. Жертв в цивільному населенні немає.

80 німців приїхали з Галичини і укріпилися в с. Бужани.

Слава Україні — Героям Слава!

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 118, арк. 25–27. Без підпису. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 6
"ВІСТКИ" ПРОВІДНИКА ОКРУГИ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ УГРУПОВАНЬ

Володимирсько-Горохівська округа,
після 20 серпня 1943 року.

Вістки з [о]круги Володимир – Горохів
за час від 10–20.VIII.43 р.

11/8. Німці з Горохова приїхали до с. Маркович, де спалили 3 будинки, потім переїхали до Верхостава і спалили 2 будинки.

Спалили польських і німецьких 20 хат в Бубнові і Коритниці. Забрали 8 осіб.

Відбувся величавий похорон стрільця з СБ др. Щупака, якого невідомо хто поранив 4/8.

Німці з УНАКОР-івцями, які закватирувалися в школі с. Пірванче, після обстрілу з гармат цієї школи відділами УПА повернули назад до Горохова.

Німці підійшли залізничним тором до с. Бубнова з Володимира і рівночасно зі ст. Іваничі і спалили в Бубнові 6 будинків та забрали 4 осіб, які переправлено через р. Лугу.

В с. Б[о]бичі спалили будинок, в якому мали замір засісти німці.

12/8. З Ковля до Володимира прибув транспорт вояків: 50 німців, 6 танків, 20 грузових машин і 10 різних гармат.

50 поляків з Калюбою на чолі напали на с. Борочиці [Борочиче], грабували селян та вибивали вікна в хатах.

Німці з поляками в с. Марковичах зловили 76 людей. Знущаючись над ними, довезли до Горохова. Зроблено слідство. 5-ох затримано, решту відправлено. 4-ох затриманих розстріляли.

У с. Вілька Фал[е]мицька німці, зробивши ревізію в хаті одного селянина, знайшли запальника від гармати. Господиню забрали до Володимира і назад не відправили.

13/8. По тра[к]ті з Луцька до Горохова прибула більша кількість німецьких військ.

Відділ УПА зібрав цивільне населення і поїхав жати збіжжя на Марцалівку [Марцелівка]. Там зробили засідку поляки. Під-час бою ранено 3 наших стрільців. Поляків 6 убито. Утікаючи поляки спалили 6 будинків.

Прибуло до Володимира 20 німців, 15 грузових авт і 20 гармат.

Німці, настрахали цивільне населення с. Когильно [Когильне], котре утікло, забрали багато худоби, кілька фір збіжжя і виставили

сторожу з полонених в числі 200 чол. зі сторони, загроженої партизанами.

У Володимирі арештовано 10 поляків за самовільний напад на Марцалівку [Маркелівка].

З Володимира до Іванич їхало 2 панцерних авта, 2 таксівки і 2 грузовики з німцями та козаками. Населення не зачіпали, лише в с. Заболотці зловили 2-ох хлопців (один з них член [О]рганізації).

Німці, ідучи тра[к]том з Іванич, спалили в с. Суходолах 2 хати і забрали 4 особи з цивільного населення.

Помер др. Вишня, ранений поляками.

14/8. УПА пошкодило залізницю на протязі 1 км. на лінії Володимир – Ковель.

УПА спалила ст. Овадно [Овадне] з усіма приналежними будинками і порвала телефонічні дроти.

Поляки, скориставшись з відсутності частин УПА, наскочили на колонію Марцелівка [Маркелівка] в кількості 20 осіб[,] набрали 3 фірі збіжжя і ранили 2-ох українців. Надійшов відділ УПА, відігнав їх.

Німці в кількості 1500 осіб з танками і гарматами направилися на с. Марковичі, Лемешів, Верхостав та Підберезззя, палили та грабили ці села. Марковичі і Лемешів майже цілком спалені. УПА ставила опір на терені Лемешева та печихвостівського лісу, але під нападом артилерії та танків мусіла відступити.

Поляки враз з німцями забрали збіжжя, коні та худобу в с. Суходолах. Відділ УПА обстріляв їх і вони відійшли.

Поляки зробили засідку на Садовій Вільці. Повстанці наскочили на цю засідку. Зав[']я[за]вся бій, в якому вбито 1 поляка, а 1 ранено. З нашого боку вбито 1 коня та 1 ранено.

15/8. До с. Стенжаричі виїхала вся жандармерія з Володимира, українська поліція і поляки, взяли з собою 3 танки.

Відділ німців з поляками та УНАКОР-івцями в числі 1500 осіб продовжували каральну акцію населення Підберезззя та Мирків. Прийшло до бою з відділом УПА. Були жертви з обох сторін. Число невідоме.

15/8. Дві німецькі танкетки були в с. Холопичах, але нічого не робили.

16/8. Погранична німецька сторожа приїхала до с. Стрільче. Награбувала сала та свиней, вбила 1 селянина з с. Підберезззя та повернулася назад.

Німці до Володимира привезли 1 замордовану родину і поховали на цвинтарі. Батько і діти українці[,] мати полька.

На колонії Коцьор та Мар[к]елівка обстріляли нашими відділами нападаючих поляків. Уночі зорганізували 200 підвод і забрали збіжжя біля Володимира.

Спалено 3 будинки магазину на ст. Бубнів.

В с. Ора[на]х німці, які приїхали збирати збіжжя на фільварку, забрали з собою 6 людей, 4 корови, 1 ровер.

Три п'яних німці приїхали грузовим автом до с. Холопичі. Куп[у]вали яйця по 1 марці за 10 шт. Проклинали німців і большевиків, а українців хвалили.

17/8. Німці зробили засідку під Затурцями і зловили розвідчицю Оксану з подругою. Обстригши їх, відвезли до Володимира.

Наші війська обстріляли м. Володимир з мінометів. В зв'язку з тим постала велика паніка. Поляки утікають за Буг. 25 вагонів з моторизованими відділами німців від'їхали на захід.

Зорганізовані нашими відділами 100 підвод забрали збіжжя біля Володимира.

Уночі в[']їхало 15 авт з німцями і поляками в с. Сенкевичі[вка]. Наловили закладників. Арештували 2 особи. Закладників відпустили. Тих, кого мали намір зловити, не було дома. В хаті голови знищили все, що було можна. Жертв у людях не було.

18/8. Німці їхали цілу ніч тра[к]том з Луцька.

Порожні підводи наткнулися на 2 німецькі авта. Були обкидані гранатами. Вбито 2, ранено 2.

Поляки, що їхали жати своє збіжжя на 20 фірманках, разом з жінками[,] натрапили на нашу засідку біля Зимного. Під час бою спалили 8 хат, забили 2-ох людей з цивільного населення, 15 поляків. Зі сторони УПА втрат не було. Здобуто 2 кріси і одну парабелю.

19/8. Поляки, їдучи залізницею, висіли і пограбували для себе поживу в с. Древині, причому спалили і стодолу. Стріляли до наших селян. Після цього розкопано при помочі населення протягом кількох годин більше 4 км. залізниці.

На с. Вигоданці поляки забрали збіжжя в копах і відвезли залізницею до м. Грубешова.

З Садівської Вільки їхали поляки, озброєні в коротку зброю і один автомат. Зустріли хлопця, який ніс нашу літературу — "Наш фронт" і "Інформатор" — й забрали його до Торчина. На питання, звідки він взяв цю літературу, хлопчина відповів, що дали йому її проїжджаючі партизани. Поляки відпустили його з умовою, що він все, що дістане від партизанів, буде передавати їм.

Слава Укр.[аїні] — Гер.[оям] Слава!

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 118, арк. 31–32. Без підпису. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 7
ЗВІТ ПРОВІДНИКА ОКРУГИ ПРО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ СТАН

Володимирсько-Горохівська округа,
серпень 1943 року.

Звіт з суспільно-політичного стану округи Володимир — Горохів за серпень 1943 р.

І. По більшовицьких осередках терену, які знаходяться під німецькою окупацією, а саме Володимир, Горохів, Берестечко, Устилуг, діє ще німецька влада, на послу[г]ах якої працює місцева допоміжна адміністрація (в Бересті [Берестечку] — голова району Зайончковський О. і секретар Стефановський Ю., у Вербі — голова Шесталюк (українці). Районові управи в цих місцях керують господарським життям дооколичних сіл, скликають час від часу сесії голів сільських громад. На цих сесіях німецько-українська адміністрація дає накази про збір усього збіжжя, а у випадку "перешкод у проведенні жнивних робіт" пропонує сільському "старості" негайно "жадати охорони". Заряджує: "державні маєтки, котрі вже незагосподаровані німцями, розділити між поодиноких господарів, котрі зобов'язалися зібрати з тих діл урожай, а також восени або весною 1944 року обсіяти їх". Зобов'язує громадян, котрим буде приділено землю з державних маєтків, "крім нормального контингенту здати ще по 2 цтр. від 1-го га збіжжя як арендну плату". Приділює контингент городини на 1943 р. (в середньому по 150 цтр. на село), обіцюючи якісь неозначені конкретно премії. (Цитати з наказу горохівського гебітскомісара від 21/VII, берестецького крайсляндвірта з 6/VIII і районової управи в Берестечку з 7/VIII). Сесії голів сільських громад використовує часто німецька адміністрація для розповсюдження між населенням своєї пропаганди (голова села Ощів).

В інших місцевостях, які знаходяться поза межами безпосереднього і постійного впливу німців (Конюхи, Локачі, Іваничі, Білин, Стенжаричі, Верба), і є лише випа[д]овими базами німецько-польських пацифікацій, як рівнож у приляглих до цих місцевостей селах, а також у теренах вздовж залізниці і шосе панує "воєнне право", носієм якого є кожний озброєний німець чи поляк. Ця влада діє однак лише на відлеглість крісового стрілу від того місця, де знаходиться. Далі її накази (господарський керівник в Іваничах Штіплер) не доходять, жодного впливу на життя не мають.

У цих новотворах німецько-польської адміністрації місце контингенту займає грабунок (фільварки Володимирівка та багато інших). У тих випадках, коли польські грабіжники стягають контингент у свою власну користь, німці карають їх гостро (у Володимирі розстріляли "за грабунок" кількох польських поліцаїв). Екзекутива німецької адміністрації в підзвітному терені спочиває в руках німецької жандармерії, польської та української допоміжної поліції. Послушним знаряддям німецької влади є великі відділи польських поліцаїв: у Берестечку до 1000 осіб, у Володимирі 600, у Володимирівці 200 (також у Горохові, Білині, Стенжаричах, Конюхах). У Володимирі помагає німцям українська поліція в кількості до 100 осіб з Шраменком і Казновським, відзначеними німецькими хрестами заслуги, в проводі. Української поліції німці стараються не вживати при пацифікації українського населення зі страху перед можливою "зрадою". Вживають її головним чином для ловлення на роботу поляків.

III. [...] експлуатації природніх багатств і людської робочої сили терену, внаслідок спротиву українського населення і оборонних дій УПА, заломилося. Не маючи змоги використовувати окупований терен за пляном, німці змушують уживати надзвичайних заходів. Застраш[ивши] українське населення безоглядним терором (села Лемешів, Марковичі, Верхостав, Підберezзя) німці стараються смикнути де що дасться. У державних маєтках, до яких мають ще доступ, вони проводять гвалтовну жнивну кампанію, мобілізують до роботи приловлене українське населення околиць, родини польських біженців і міських урядовців без огляду на вік і положення (інспектор шкіл Володимирщини п. Звойницький — 60 літ та ін.). З огляду на те, що в деяких місцях усе зжате за день німцями збіжжя відділи УПА протягом ночі відвозили у свої стіжки, німці змушені були у багатьох місцях відразу звозити зжате збіжжя в снопах у міста, вживаючи до цього автомобільного транспорту.

Одночасно з цим німці не тратять надії на наладнання мирних стосунків з українським населенням, стрімлячи до повернення відносин з 1940 — 41 рр. З цією метою вони ведуть безустанну пропаганду, втягуючи до неї з українського громадянства осіб, що займають визначні становища. (Єпископ Мануїл у Володимирі промовляв кількакратно по радіо до населення і молоді). Поряд з цим німці штучно плекають (Горохів) українську партійщину (УНАКОР), силкуючись за допомогою розз'єднання наших сил, підірваних розмахом українського визвольного руху. Факт існування в Горохові УНАКОР-івської централі — "штабу" на чолі з полковником "Шулаєм", який балакає дивною мішанкою польсько-

російсько-української мов, масове розповсюдження УНАКОР-івських летючок, а навіть перехід деяких малосвідомих, здезорієнтованих, чи навіть змушених одиниць в ряди угодового в стосунку до німців УНАКОР-у — все це не дає ще бажаних німецькій пропаганді результатів. Тому поряд з політикою внутрішнього розбиття українського національного фронту німці стосують широко кампанію очорнення провідників і боєвих сил української визвольної революції. Німецька пропаганда в повені летючок, [що] скидувалися з літаків цілими пачками (Вербський район та інші), змальовує ОУН яко большевицьку агентуру, яко "недосвідчених політиків, які ведуть нарід до руїни", старається підірвати авторитет УПА, обіцяє новий земельний лад і закликає населення до спокою, загрожуючи в противному разі терором.

У світлі протиукраїнської боротьби визнають нарешті німці наявність польсько-українського антагонізму, мобілізують собі на поміч відділи польської поліції, яка своїми жорстокостями у відношенні до українського населення далеко перевищ[у]є німців. (Огнищами польських поліційних боївок [є] між іншим новопосталі пляцувкі у Білині, Стенжаричах, Володимирівці і других).

IV. У господарському відношенні підзвітний терен і місяць характерні: 1) проведенням жнивної кампанії, 2) організацією народжуваного і ступнево все зростаючого промислу і 3) побільшенням господарських знищень від німецького терору.

1). Велике зацікавлення у проведенні жнив виказали німці. Потворивши опірні пункти на спірних територіях (державний маєток Наренчин, с. Брани, Борочічі [Борочиче] і др.), німці, при допомозі змобілізованого місцевого українського населення і привезли з собою польських робітників, зібрали збіжжя в державних маєтках сс. Бужани, Вол[иця-Барилов]а, П[и]льгани, Зелен[е], Перемиль і в деяких польських кольоніях (Колмачівка). Де-не-де (у селах навколо Борочич) німці роблять напади на села і грабують селянське збіжжя.

В теренах наших впливів жнивна кампанія позначилася рівнож значною інтензивністю. Саме населення виказало макс[и]мум зрозуміння для важливості цієї справи, кидаючи всі сили на жнива. Велику підтримку в організації збору збіжжя на безвласницьких землях (бувших державних маєтків і земл[ях] польських кольоністів) [о]казали українські районні управи (Верба, Іваничі, Володимир). В деяких місцях відділи УПА рівнож брали живу участь у жнивах чи то безпосередньою працею, чи охороняючи працюючих селян у загрожених німцями селах, чи нарешті відбираючи в німців нажате ними збіжжя. В місцевостях, не загрожених польсько-німецьким

терором, жнива пройшли назагал цілком добре. Зібрано усе збіжжя як з власників селянських грунтів, так рівнож з земель безвласницьких.

В поодиноких теренах, з огляду на теренову акцію німців, жнива були припізнені (Лемешів, Марковичі, Верхостав і інші пошкоджені села та їхні околиці). Де-не-де не вижате польське збіжжя (Ощів, з вини сільської громади). Загально біля 90 % збіжжя всього терену в наших руках.

Зжате збіжжя або стоїть в півкіпках на полях (в більшості вже підораних), або складене у стіжки пооддаль від забудовань; лише незначна кількість збіжжя ввезена у клуні. В міру можливості проводиться негайний вимолот збіжжя та забезпечення його від пожару і грабунку.

2). Хліборобське населення теренів, яке внаслідок війни і спеціальної німецької господарської політики уже достатньо вичерпалося з промислових виробів, почало ступнево само собі давати раду, спричинюючи народження і неустаненний зріст найрізноманітніших промислових варстатів та підприємств.

У багатьох селах повстають і розвиваються: гарбарні, фабрики мила, оцту, сушарні овочів і риби, масарні, вуджарні, молочарні, круподер[н]і і оліярні, млини і вітраки і т.п. (Володимирський і Вербський райони).

3). Внаслідок посилення німецько-польського терору над українським населенням, господарка терену сильно підупадає. Протягом місяця наступили свіжі великі знищення домів і господарських забудовань. (Докладно про знищення у пункті II). В багатьох місцях округи згинуло рівнож від вогню і [з]грабовано багато хатнього майна, живності і сільськогосподарського реманенту. Обрахувати все це, з огляду на неустаненний терор німців, нема можливості.

V. Українсько-польські відносини протягом місяця ще більше загострилися. У попередні місяці на зорганізовану протипольську акцію зі сторони українського населення поляки відповіли утечою під захистом німців і неорганізованим слабким спротивом. Тепер поляки мстяться на українське населення, організовуючи на спілку з німцями масакри, пожарі і грабунки, а українське населення або утечою (Мосур [Мосир], Вілик [Білин], Стенжаричі, Писарева Воля), або малоеф[е]кт[и]вними актами відплати (кол. Хвалка — вбито з родини польської і “за одним замахом” одного українця, Заболоття — дві жінки з дітьми). Зі страху перед [в]заємно загрожуючою акцією винищення, багато місцевостей еваку[ю]валося в незагрожені терени і ліси (поляки — зі Station Station Станіславова, Хвалки,

Землиці, частинно з Градів і ін., а українці — з місцевостей, зазначених вище). Німці користають з ситуації, відбираючи майно від польських утікачів, посилають їх на роботи до Німеччини (Станіславів) і поповнюючи ряди польських озброєних банд та поліції, яких приміщують у пунктах своїх терористичних випадів (Берестечко — 100 осіб, Білин, Володимирівка — 200 осіб, Конюхи і баг. ін.). Лють польської поліції проти українців безмежна. Коли б німці їх не стримували, (не бажаючи сильного загального відношення з українським населенням), вони би здатні були спричинити нам стократно більші втрати в людях, ніж це досі чинять. Деяка частина польського населення (дуже нечисленна) залишається ще на місцях постійної своєї праці, ідучи з нами на різні компроміси, ініціюючи всякі переговори (Вербський район), які, щоправда, не дали досі жодних результатів.

VI. Про діяльність у підзвітному місяці партійних українських організацій доносять лише з теренів Горохівського і Берестецького [Берестечківського] районів. Усе посилює свою діяльність. У пригорохівських місцевостях, пропагандованих німцями, УНАКОР з централею в Горохові, оголошений "штабом" з "полковником" Шулаєм у проводі, закликає нарід до співпраці з німцями, пошир[ю]є пропаганду, що лише в УНАКОР-і українське населення може зберігти себе і своє майно, вербує сільську молодь і творить з неї відділи у Горохові. "Полковник" Шулай сам роз'їжджає з німцями по деяких селах, закликаючи населення вступати до УНАКОР-у (Борочиче) і обіцяючи приїхати в інші села для проведення маніфестації. Придушене німецьким терором, який іде в парі з УНАКОР-івською пропагандою, українське населення в піднімецьких теренах, в особах своїх менш стійких та слабодухих одиниць, піддається на провокацію, йдучи в ряди УНАКОР-у (кілька селян з Борочичів, станичний села Охлопів). Загал українського населення відчуває однак продажний і зрадницький дух УНАКОР-івської пропаганди і ставиться до УНАКОР-у ворожо. Окружний [п]ровід ОУНСД видав протиУНАКОР-івську летючку, яку розповсюджено в загрожених теренах.

Рівнож з Горохівського району доносять про появу комуністичної пропаганди ("скоро прийдуть совєти, а тоді всі партизани поїдуть на Соловки").

VII. Терени [о]круги, які опинилися поза обсягом німецьких впливів, для наладнання у себе порядку протягом підзвітного місяця створили свою незалежну українську адміністрацію. Цією адміністрацією не охоплені ближчі околиці Володимира і Горохова, Берестецький [Берестечківський] і Вербський райони та опорно-

випадові польсько-німецькі пункти в інших районах. Біля 80 % теренів [о]круги підлягає однак владі української адміністрації. Адміністрацією районів займаються районові управи, зложені переважно з бувших урядових працівників, досвідчених у своїй праці і активних. Голови районів відбули вже від 2–4 сесій з головами сільських управ так до 10 сходів по селах. Господарче життя внаслідок цього починає наладнуватися. Заходи населення щодо продукції і збереження народнього майна стають організованими, а через це більш ефектовними. Зникає настрій безвладдя, анархії. Головну увагу українська адміністрація зверає на: 1) керівництво жнивною кампанією, 2) посилення росту дрібного промислу, 3) суспільну опіку над жертвами польсько-німецького терору, 4) поучення населення про способи забезпеки свого життя і майна перед терором німців, 5) на санітарну і шкільну працю, 6) на охорону громадського і державного майна від крадіжі і знищень.

VIII. Виховна робота у кінці липня і перших двох третинах серпня набрала дещо одмінних форм по зрівнянню з попередніми місяцями. З огляду на кинення усіх сил на жнива, в терені відбулася невелика порівнюючо кількість вишколів. В 5 районах, в яких було проведено вишколи, прослухало вишкіл ідеологічний 170 осіб, політичний 173 осіб, пропагандивний 210 осіб, організаційний 76 осіб, адміністраційний 130 осіб, конспіраційний 170 осіб, санітарний біля 90 осіб, і військовий понад 40 (район Озютичі, Іваничі, Володимир, Устилуг і Верба).

Вишкільні групи, які були менше обтяжені в цім місяці вишкільною роботою, використали вільний час для влаштування зборів населення по селах, де проведено гутірки і виголошено реферати на загально- і національно-виховні теми та пропагандивні. З тем виховних порушено такі: “Політичний стан в світі і наша постава”, “Завдання українців” (район Одзютичі [Озютичі]), “Завдання молоді в сучасний час” (г. Кропивщина), “Україна напередодні великих змагань” (Горохівський район), “Сучасне положення України” (30 зібрань у Вербському районі). Крім того, проведені гутірки і вечірки, на яких були порушувані різні теми (велика кількість у Вербському районі).

Протягом місяця упорядковано усі символічні могили [о]круги (за малими винятками, на які звернено увагу на наступний місяць). Зроблені приготовлення до заложення бібліотек і відновлено діяльність “Просвіт” (анкета і наказ у цій справі[26]). Втягнено в деяких районах до виховної роботи учительство та духовенство

[26] Згадані документи не виявлені.

(Вербський район), заложено районовий хор і драматичний гурток в Іваницькому [Іваничівському] районі.

IX. Праця технічного осередка. Протягом місяця надруковано на машинках 40 прим.[ірників] "Пропагандивний вишкіл", "Організація сільських і районових управ" — 3 примірники, 30 примірників "Вишкільні матеріали", "По той бік фронту" (березень), "Японія" — 40 прим[ірників]. Крім того різні зарядження, накази, інструкції, звідомлення і звіти.

На циклъостилі відбито: "Прапор українського повстанця" — 1850 примір. "Програма свята зброї" — реферат і вірші — 355 штук. ПротиУНАКОР-івська летючка — 300 примірників. "Чого хочуть німецькі наїзники" — 3500 примірників і деякі інші.

X. Суспільну працю в підзвітному місяці зосередити на таких ділянках:

а) боротьба з аморальністю (розпуста, п'янство, крадіж, хуліганство, самохвальство).

б) усвідомлення населення про забезпечення себе і свого майна перед німецьким терором. Ці заходи проводилися за посередництвом пропагандивних груп і районових управ.

в) організація суспільної опіки над жертвами німецького терору (допомогові комітети по селах під керівництвом суспільно-господарчого референта сільської управи)

г) підготовка до урухомлення шкільництва (ремонт б-[удин]ків, опрацювання схеми і програми шкільництва, висилка у райони анкет, підготовка до вишколу учителів).

Пропагандивна робота проводилася: 1) розповсюдженням революційної преси і літератури (станичним і кущовим суспільникам наказано пробити все з населенням), 2) зачитанням вишкільно-пропагандивними групами референтів і проведенням гутірок з населенням на слідуючі теми: "Політика наших окупантів", "Творення нового повстанчого руху під проводом Степана Бандери", "Меншості на Україні", "Охорона свого життя і майна перед терором німців" (Горохівський район), "УНАКОР та донощицтво, яко гидра українського народу" (там же). У районі Горохівському та Біловицькому [Іваницькому [Іваничівському]?] на загальних сільських зборах вед[уть] пропаганду голови українських районових управ (Іваничі, Володимир, Верба). Виступають з промовами на сільських сходах, навіть у місцевостях, віддалених на 2–3 км. від німецького опірного пункту.

Робляться приготовання для урухомлення артистично-пропагандивної групи (підібрано репертуар і виловлюється виконавців). Ця група в кількості 5–7 осіб має мандрувати з села в село

з пропагандивним репертуаром, насиченим політичною сатирою на наших ворогів. Враз із артистами буде виступати проп[аганди]ст.

XI. Протягом місяця (20.VII – 20.VIII) загинуло від німецького терору в окрузі 79 осіб, в тому: у Підбереззі 17, у Коритниці 8, в Зеленій 8, в Бужанах 9, в Бубнові 6, у П[и]льганах, Марковичах, Суходолах по 4, Зімно [Зимне], Яковичах, Хобултові, Затурцях, Бу[ж]ковичах, Іваничах по 2, в Новинах, Ґрушеві, Кутрові, Східниках, Борочичах, Кремеші [Кремешах], Вільці Фалемицькій по 1 особі.

Спалено у Зеленій, Хабултові [Хобултова], Суходолах по 2 будинки, в Кремешах, Колмачівці і Зимно [Зимне] по 9, Коритниці 11, Гумнищі 14, Пільганах [Пильгани] 16, Бубнові 17, Іваничах 24, Туропині, Вікторівці [Вікторянах], Боблах і Мокриці [Мокрець] разом 30, в Яковичах 40, Древинях 41, Бужанах 68. Разом у вичислених селах 294 будинки, крім того, частинно спалено Вільгівку [Вільхівку], Мирків, Колодіж і Верхостав, а майже зовсім Ковбань, Писарева Воля, Марковичі, Ламешів [Лемешів] і Підберезззя. Поляків і німців згадувалося за цей час у різних місцевостях [о]круги (жандармерії і поліції) понад 90 осіб. Випадки-вістки залучається окремо:

а) від 20–VII до 1–XII,

б) від 1–VIII до 10–VIII,

в) від 10–VIII до 20–VIII.

XII. В огні шаліючого польсько-німецького (а місцями і большевицького) терору настрої мас Вербського району все більше і більше гартуються. Постійна загроза небезпек на різні характери, нечисленні одиниці заломлюються і переходять у табір запроданців власного народу (УНАКОР-исти і німецькі прислужники). Деяка частина населення заломлюється психічно, але не настільки, щоби зі страху перед утратою життя чи майна стати у табір, ворожий для свого народу. Ці часто мріють про Вільну Україну, але збудовану руками якихось союзників, або просто чудом повсталу. У власні сили не вірять (“хто поможе?”, “хто дасть зброї”?). Воліють часами, в хвилини рези[ґн]ації, під’яремне, аби спокійно існувати понад небезпеки, якими осягається волю (“хто б не був, аби спокій”, “виною всьому партизани”). Від цього останнього психічного стану один лише крок до настрою, який висловлюється у словах: “Скоро прийдуть совєти і зашлють усіх партизан у Соловки”. Такі настрої і погляди поділяє однак порівнюючо однак невелика частина українського суспільства. Головна маса громадянства, свідома потреби жертв у визвольних змаганнях, не лякається зовсім

матеріальних втрат (майно, будинки) і погоджена з необхідністю втрат людських. Сильніші з-поміж них знаходять часто у собі досить активності, щоби піддержати на дусі тих, що слабнуть і падають.

XIII. Праця з українцями з ОСУЗ була досі в занедбанні. Пороблено щойно кроки щодо їх виявлення і зініційовано над ними організаційну опіку. Проводилося також пропаганду за зміну відношення до українців з ОСУЗ, за викорінення ганьблячої для них назви "совєт" і подібних.

XIV. З національних меншин на терені [о]круги існують чехи і поляки. Їх відношення до українців та українських самостійницьких змагань в загальному не змінилося, хоч, коли говориться про польську національну меншину, сильно загострилося. Чехи Іваницького [Іваничівського] району "симпатизують нашим змаганням", чехи в поблизу Горохова (кількасот населення) "цікавляться нашим рухом і ставляться дуже прихильно". Підпорядковуються нашій організації і співпрацюють з нами, причому творять власні "станиці".

Поляки не позбулися свого апетиту на наші землі, вважають їх складовою частиною "Жечі Посполитей" і до самостійницького руху ставляться беззастережно вороже, одні явно, а другі потайно. До перших належать ті, які виемігрували з теренів впливу УПА, віддалися на послуги німцям, дістали від них зброю і право робити над беззбройним українським населенням усякі насильства. Вони з замилуванням до справи випадають на наші села. "Ніщать гадув", граблять їх майно, палять їх надбання. Завзятість польських озброєних банд у нищенні українського населення така велика, що часто самі німці змушені бувають стримувати їх потрохи. Та частина польського населення, яка пробуває на теренах впливів УПА, удає льояльне до нас відношення, часами одвідуючи церкви, висловлюючи бажання переходу на православ'я, включаючи вірнопідданчі заяви, уживаючи навіть привіту "Слава Україні!" Такі настрої виявляє польське населення лише до тієї пори, поки відчуває на собі відповідальність за вороже ставлення до українців перед українською озброєною силою.

З моментом переходу якогось терену з-під впливів УПА під німецькі впливи, настрої "льояльної" польської меншини перемінюються негайно у бундючно-войовничі "моцарствові" настрої, які в одній хвилі роблять [з] заяви до нудоти льояльних стосунків до української справи людей [у] запеклих і безоглядних її ворогів.

XV. Стан загальної свідомості і вишколу членства, особливо в низових її клітинах, залишає ще багато до побажання. Певна частина низового членства обнизилася до позему симпатиків.

Бажаючи показати свою владу і впливи, доводить часто до непотрібного розконспірування і робить з членів підпільної організації якусь особливу адміністрацію з посмаком підпільної таємничості (Іваницький [Іваничівський] район). Брак належної роботи дехто з районів проводу замасковує роздутими щодо об'єму і щодо проробленої праці звітами (Горохівський і Верб-ський райони). Загально помічається брак контролю праці у всіх суставах організації, що пр[и]водить до безвідповідальності і замилювання очей у звітності. Брак рівнож співпраці між рівнобіжно до себе йдучими ділянками організаційної праці (загальна сітка, юнацтво, жіноцтво). Такий стан пр[и]водить до непотрібного розпорошення сил, до повстання кількох подібних між собою своїми завданнями інституцій (вишкільні групи: загальна, жіноча, юнацька), які, крім подібних завдань, мають і ще ту подібність, що обсаджуються в більшості випадків слабкими силами, мають мале нагруження працею і дають в ній слабі ефекти. Брак точного окреслення функцій поодиноких працівників, відсування плянування праці та потрібних інституцій спричинюють "сидіння на обов'язках", втручаються поза свої границі, перебільшують критику співпрацівників з інших ділянок праці. Юнацтво непотрібно тримає людей на вишколах (головно жінок, які при обтяженні конкретною працею в загальній сітці могли би щось творити, рівночасно вишколюватись з негіршим ефектом ніж це робиться у вишкільних юнацьких групах). На 10 школених ледь витягається на іспитах 3 особи.

XVI. Слід застосовувати злиття 3 рівнобіжних у своїй праці сіток (загальної, юначої, жіночої) в одну загальну — для скоординування зусиль і підвищення спроможностей у діянні. Точно окреслити функції кожного виду організаційної праці, вимагати щомісячного плянування, звітування і контролі. Не забувати, що силу [О]рганізації творить не кількість її членів, а якість. В зв'язку з цим — відсепаруватись від тих, що є в зв'язку з [О]рганізацією, а удають членів і компромітують організацію своєю поведінкою. Очиститись від малопрацьовитих і маловартнісних з морального та ідейного боку членів. Поповнити [О]рганізацію добре випробуваними симпатиками. Зорганізувати поміч і контролю у праці над собою вишколених уже членів. Посилити діяння пропаганди між населенням (головно усної), добре організувати опіку над жертвами німецького терору. Не [...] спротивом німців при їх нападах на села в тих випадках, коли нема дійсної змоги їм нашкодити. Краще більшою силою напасти на меншу і знищити, ніж подражнювати кількома стрілами і провокацією палення сіл. В СБ добирати людей з

високими моральними вимогами до себе і беззаперечною ідейністю. Не дарувати нікому (згл. ОУНСД та УПА) жодної провини з метою посилення дисципліни і підвищення авторитетності цих організацій.

Слава Україні — Героям Слава!

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 118, арк. 33–38. Без підпису. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 8
ОГЛЯД СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ, СКЛАДЕНИЙ ПРОВІДНИКОМ ОКРУГИ

Луцька округа,
[початок вересня] 1943 року.

Суспільно-політичний огляд Луцької округи
[з]а місяць серпень 1943 р.

Адміністрація.

Цього місяця в адміністрації більших змін не було. В Сенкевичівському районі Гампель зорганізував районову управу з осідком в Угринові, в українській мурованій церкві (дотепер Гампель був в Луцьку). Головою району назначений чех. Для оборони районової управи і осідку Гампель держить узброєних ляхів. Є чутки, що німці хочуть організувати р/у в Піддубцях, осідком якої зараз є Луцьк. Районові управи існують ще в Торчинському, Рожищенському, Луцькому та Ківерецькому [Ківерцівському] районах.

В [р]айонових управах урядують поки що українці, з домішкою около 20 % поляків, зокрема в ділянках господарчій і касовій.

Допоміжну службу німецької адміністрації виконують майже виключно поляки.

Поліція.

До поліційної служби заангажовані тільки поляки. Одиноко в Луцьку, при міській [а]дміністрації, є частина українців (це залишки після розбігу поліції). Зараз служба поліції діє в Сенкевичівському, Торчинському, Луцькому і Рожищенському районах. Їх діяльність: участь в акціях з німцями (а також діють на власну руку, зокрема при виловлюванні людей, на їх думку підозрілих) та грабіж.

В основному, це мала б бути "охорона безпеки", а в дійсності — це експедиційні відділи для ни[щ]ення українського населення (бандитів). Їхні сили поділені на дві групи: служать регулярно (умундуровані в німецькі уніформи) і резерва (цивільні). Обі групи дорівнюють собі чисельно. Узброєння резерви дещо слабше, але вони теж заосмотрені в автоматичну зброю, зокрема кріси і гранати.

Кромі того, в теренах важливим під оглядом стратегічним є ще мадяри, зараз змішані з румунами. Це вказує на повне недовір'я німців до мадярів (щодо їх сили і узброєння вказують дані, які подаються в окремому листку).

В першій половині місяця серпня до Луцька прибули відділи СД. Як кажуть, між ними мали б бути СС-и дистрикту "Галичина" — українці[27]. Яка їхня сила — невідомо.

В Торчин прибули теж відділи німців, в силі 400 чол. Узброєні в панцерники, з[е]нітну артилерію та важку і інші роди зброї. Діють в бойов[ій] підготівці та законспіровано. Після розповіді старшин цього відділу, мали б там прибути ще нові відділи в числі 1000 чол. В якій цілі — невідомо. По всякій імовірності, на акції жнив або на знищення повстанчого руху.

Такі ж відділи прибули в Піддубецький та Олицький райони. В Піддубц[ях] — около 200 чол., в Оли[ці] — до 100 і в Рожищ[ах] — до 200 людей.

В днях 15-18 серпня цього року до Луцька прибули відділи Власова (бувші большевицькі полонені під командуванням руского офіцера Власова, організовані німцями).

Прибувші відділи вже беруться до роботи. В Рожищах виїхали на села молотити збіжжя, причому теж палять села. В Олицькому районі намагаються викликати паніку, щоб за втікаючими стріляти. Досі в такій акції жертвою впало 3 людей.

Німецька політика.

В ділянці господарства німці підготовляються до широкої акції збору хліба. Про це свідчать широко закроєні плани

---

[27] Йдеться про учасників дивізії СС "Галичина". Ця військова одиниця була створена у квітні 1943 р. До 27 липня 1944 р. офіційно називалася SS Freiwillige Division Galizien. Серед дивізійників була відома як "перша" дивізія. Після боїв з радянськими військами під Бродами (серпень 1944 р.) частина учасників дивізії перейшла до УПА, а з іншої частини було сформовано 14 Waffen Grenadier Division der SS (Galizische Nr. 1), що складалася з 3-х піхотних полків. Неофіційна частина цієї формації – "друга" дивізія. Восени 1944 р. у її назві слово galizische замінено на "українська". До квітня 1945 р. дана дивізія була підпорядкована керівництву групою СС. *(Верига В. Дорогами Другої світової війни. – Торонто, 1981. – С. 147, 162; Марко Віра (Володимир Макар). Сім літ визвольних змагань (1939–1945) – Буенос-Айрес, 1946. – С. 27).*

розбудови магазинів на збіжжя. Адміністративний апарат готується до 100%-вого збору контингентів в якнайскоршому часі. На кожній сесії крайсляндвірти тиснуть на здачу контингентів городовини, овочів та збіжжя. Слід сподіватися, що збір контингентів піде під натиском терору. Деякі старшини прибувших відділів заявляють, що прийшли сюди на те, щоб спокійно зібрати хліб. Хліб збиратимуть до послідного зерна, а населенню будуть видавати на картки, щоб не годували "бандитів".

Після збору хліба мають замір знищити "бандитів". Німці говорять: "Вже зараз ми добре розмістили свої сили — Луцьк, Горохів, Торчин, Рожище, Олика — і підемо цепом. Бандитів будемо стріляти, а населення ні, бо нам заборонено. Людей будемо ловити і живих відставляти до Райху" (слова офіцера групи, що є в Торчині). А Гампель каже таке: "Населення нехай жне, а ми весь хліб заберемо при участі військових сил".

Жнива по маєтках переведені п[ри] допомозі військ[о]вих сил і ляхів. Збирають також і селянське. Мають претенсії до збору в знищених селах, бо це завойоване, при цьому косять все, без розбору. В Лаврові викосили багато селянської зеленої пшениці. Зібране збіжжя сейчас молотять і відставляють автами в Луцьк (з південних районів). З теренів над залізницею звозять і сейчас наладовують на поїзди й везуть до Райху.

Збір жнив німці перевели без більших перешкод. Заангажовані ляхи жали в голоді, одержуючи 120 грамів хліба денно. Проти такого харчування вони застрайкували, в висліді чого німці всіх арештували. Частину порозстрілювали, а решта, посидівши два дні в льоху, пішла на роботи, за обіцянкою, що одержать по 1-му кг. жита за трудодень, але після збору. "Бідні ляшки" просять селян [пр]о кусок хліба, бо голодні.

При збірці хліба між ляхами а німцями доходить до сутичок: німці забирають усе, не залишаючи нічого для поляків, а останні, бачучи свій кінець, спричинений голодною смертю, не хочуть дати собі відобрати те, що вони заробили. Зокрема, суперечать за селянський хліб, що його збирали ляхи з піль українських селян і звозили окремо для себе. Але й те їм німці забирають. Такі суперечки були на польських кольоніях під Рожищами та біля Пшебража (Ківерецький [Ківерцівський] район).

Останніми часами не помічається найменших ознак розбудови господарства. Зараз прискореним темпом відбудовують понищені мости. Матеріял на мости продукують, розбираючи селянські хати та клуні.

В Піддубецькому районі німці зліквідували 4 фільварки. Усе звезли до фільварку в Воротньові [Воротневі]. Тут поставили сильну варту з 20–40 німців і 40–50 ляхів, узброєних досить сильно.

З початку цього місяця помітний зворот у німецькій тактиці. Як інформують із терену, німці перевели масові арешти польської інтелігенції так в Луцьку, як і в околиці. Рівнож в кількох місцях повідбирали від ляхів частину зброї, діючи підступом. Для переведення арештів приїхало СД з Рівного. Як подають, арештованих ляхів передають в руки української поліції на допити і для іграшки, а опісля забирають і відвозять у Рівне. Хитра політика — чужими руками вбивають два зайці.

Настрої німців.

Скрізь можна завважити сильне заломання німців, як матеріяльно, так і морально. Кожний рух німців в терені позначений панічним страхом. Рід[к]о можна зустріти таке, щоб в терен виїхала одна автомашина — все їх їде більша кількість.

Один німецький солдат в місті Торчині говорив до українця: “Ви, українці, то ще дочекаєтесь Самостійної України, ... а ми ... їдемо додому і довідуємось, що Дойчлянд вже капут...”.

Також є політична розбірливість німців у виборі сторони — за українцями чи за поляками, щоб на випадок п[р]ограної Німеччини доживати віку на українських землях. На тому тлі зустрічаються між ними навіть деякі гризні.

Репресії.

З кінця липня і в перших днях серпня німці і ляхи досить сильно діяли в Луцькому районі. 20 і 25.VII ц. р. в акції на села Лаврів, Радомишль, Суховоля брали участь карні експедиції, при співді[я]нні літаків. У висліді спалено до 500 господарств. Жертвою впало 34 чоловік, один вмер зо страху, там була вбита одна особа і трьох ранених. Крім того, в інших селах спалено понад 20 господарств та вбито 6 людей.

15.VIII в Лаврові німці перевели арештування 12 людей, з яких 6 відвезено в Луцьк, а 5 невідомо куди. Крім того, на місці ро[з]стріляли 3-ох чоловіків. Це на донос чеха, що має зв'язки з ляхами.

В Рожищенському районі цього місяця ляхи й мадяри спалили до 300 господарств, вбив[ши] при тому 17 людей. Як подають з терену, крайсляндвірт говорив до ляхів, що [в] Острожецькому районі мусять знищити села Уїздці, П[е]вжа, Заболоття, Бо[рб]ин, Бакорин. Ждуть тільки, аж надійде більше сили.

Поляки.

Помічений досить сильний їх рух. Є багато випадків, що вдень узброєні виїзджають на поля українських селян та збирають

збіжжя. В Сенкевичівському районі це на денному порядку. Подібно — в Ківерецькому [Ківерцівському] районі. В ці місцевости ніхто не має доступу.

Останньо, у зв'язку з німецьким ставленням до них, ляхи втратили надію на краще майбутнє і вже починають вертатись на свої старі місця, заявляючи: "Хай робиться що хоче, хай нас тут поб'ють, а ми вже ніде не підемо і з голоду вм[и]рати не хочемо". Але лях все ляхом і останеться. Кожночасно намагається щось довідати та, щезнувши, донести про все німцям. Тому зловити в терені розвідчика-ляшка стало буденним явищем.

За всяку ціну вони намагаються нищити українське населення, робити напади на села, граблять, арештують та стріляють. Рівнож намагаються провокувати німців до протиукраїнських репресій.

Останнім часом досить помітне зближення ляхів до мадярів. Про це говорить хоч тісна співпраця в нищенні українського населення, як також віддавати себе під опіку мадярських частин.

Як тільки в терені появляться німці, ляхи сейчас вирушають на власні господарства та збирають хліб. Їхня робота має дві цілі: 1). [п]ід охороною німців зібрати збіжжя, 2). [в]икликати реакцію українців на ляхів, а тим самим спровокувати німців до протиукраїнських репресій.

Чехи.

Останньо зустрічаються випадки, що чехи являються сексотами. Мають зв'язки з ляхами і з німцями. Це, розуміється, не скрізь, але є.

Партизанка.

Цього місяця дії большевицьких партизан значно посилились. По селах переводять масові грабежі та нищення активніших українців. В грабежі беруть участь 700–800 чоловік. Тереном їхнього діяння являються цуманські та клеванські ліси. Цього місяця УПА перевела ряд боїв з большевицькими партизанами. 3.VIII відбувся бій УПА з червоними біля Берестян. 6.VIII вдруге був бій в тому ж самому місці. УПА здобула кілька большевицьких таборів. Бої тривають дальше.

7.VIII був бій ВОП-у, 30 чол., з большевицькими партизанами, 60 чол. ВОП втратив 6 вбитих і одного раненого, 3-ох цивільних вбитих, один ЛМК та 6 крісів. По большевицькій стороні було 20 вбитих.

9.VIII большевицька партизанка напала на село Скригитівку [Скреготівку], ограбила та спалила половину села. Большевицькі партизани появляються теж в південно-східній частині Колківського району.

12.VIII у Рожищенському районі, в околицях сіл Богушівка, Прилісці [Прилісне], колонія Емілін, появилися большевицькі парашутисти. Тієї самої ночі зірвали залізницю. Є чутки, що червоні партизани насильно переводять мобілізацію в північних теренах. В їхній склад входять жиди, білоруси, ляхи, цигани, москалі і т. п. збиранина.

Комуністи.

У районах Олицький, [Ц]уманський, Колківський, Ківерецький [Ківерцівський], Рожищенський зустрічаються залишки комуністичного активу, які хвилево притихли, але в міру большевицьких успіхів на фронті нишком пускають свою пропаганду, будьтоби большевики вже заняли Київ, Білу Церкву, Запоріжжя і т. п., та що совіти в дуже короткому часі будуть вже тут. Помітна теж їхня співпраця з ляхами.

Партійництво.

В терені почали діяти мельниківці. Цього місяця зібрали до 70 чол. "партизанки" та роблять рейди по Ківерецькому [Ківерцівському] й Луцькому районах. Останньо розкидали летючки "Націоналісти". Зміст летючок провокаційний — проти національно-революційного руху, характер виразно пронімецький. Одним словом, вони топляться і хапаються бритви.

10.VIII ця група прийшла до [с.] Уляники та розкинула летючки. Звідтіля пішли в село Оздениж [Озденіж], побили варту та розкинули летючки. На місці розпитували, де перебувають бандерівці. Погрожують, що горе тому, хто буде переховувати "бандерівців". В перших днях цього місяця 25 мельниківців роззброїло сільську варту в селі Сапогів [Сапогове]. На слідуючий день вислали своїх людей під маскою большевицьких партизан в німецьк[ій] уніформі. Партизан зловила місцева варта, але сейчас-таки по зловленні прийшли мельниківці і їх відобрали. В кілька днів пізніше мельниківці зробили засідку в Жидичині, в яку попав наш кур'єр. Його зловили і вже роздягненого вели на розстріл, але на це надійшов другий їхній відділ, а вони, не знаючи хто це, почали стріляти, а кур'єр в цей час утік.

19.VIII в терені заблукали повстанці, що йшли з Крем'янеччини [Кременеччини] від відділів з-під стягу Бульби[28] (як кажуть,

[28] В роки німецької окупації Тарас Бульба-Боровець за згодою німецьких властей створив у м. Олевськ відділ поліції "Поліська Січ" і став його отаманом. В лютому 1942 р. потрапляє у немилість німцям. Перебуває у підпіллі на території Сарненщини й Костопільщини. Наприкінці 1942 р. вів переговори з представниками німецького гестапо у Рівному, згодом – з представником радянських партизанів Лукіним. На початку 1943 р. створив Українську

Бульба підпорядкувався Мельникові). Як виходили з місця, то їхній провід впевняв їх, мовляв, ідіть по дорозі, а скрізь стрінете наші відділи. Хлопці розчарувались, бо всюди бачили лише УПА. В розмовах сильно лаяли свій провід, заявляючи, що вже ніколи не дадуть себе обманути. Коли побачили нашу літературу, то аж їм очі блистіли.

В останніх днях в нашому терені появилась газета-летючка "Оборона України", видана Українською Народньою Революційною Армією (УНРА) під командою отамана Бульби.

Окремі випадки.

2.VIII в селі Коршівці [Коршовець] хтось вбив двох німців, з яких один був [л]уцьким зондерфірером. За ними приїхало 7 автомашин німців шукати за трупами та за справниками. Репресій поки що не було.

7.VIII в селі Ширахи [Широке?] ляхи роззброїли українського поліциста, що прибув на відпустку. Шуцман пішов на скаргу до німця, а цей вислав 5 автомашин (30 німців), які роззброїли всіх ляхів та поздирали з них одіння. Ляхи, без зброї та голі, змушені були вертатись на Андріївку.

13.VIII відділ постачання УПА попав у засідку німецьку та большевицьку між селами Колодіж та Під[ц]аревичі. Почався бій за здобуття майна, але табор повстання розбігся і німці захищали лиш одну фіру. Зараз на другий день все втрачене відобрав відділ місцевої боївки. Решта фір повернулась на свої місця.

11.VIII [л]яхи спалили 10 хат в селі Яропіль [Яромель]. 14.VIII вбили двох українців, що жали біля колонії Олики [Олика].

20.VII мадяри застрілили районового провідника юнацтва під час переходу через залізницю. Він хотів боронитися гранатою, кинувши її в сторону мадярів, але граната не експльодувала. Цього місяця німці кілька разів розкидували летючки.

В терені досить часто зустрічається сексотів, так ворожого походження, як і українців, що з різних причин стали на службу

національно-демократичну партію (УНДП). Тоді ж керує власною т. зв. Українською Повстанчою Армією. У березні-квітні 1943 р. відкинув пропозицію увійти до штабу бандерівської УПА. В серпні 1943 р. 63-х бульбівців було включено до бандерівської УПА, однак сам Бульба з 30–40 чол. утік. Переховувався у Людвипільському районі. В листопаді 1943 р. був заарештований німецькими гестапівцями у Варшаві. За даними М. Лебедя, жінка Тараса Бульби-Боровця, чешка за національністю, не зазнала переслідувань з боку ОУН, тоді як О. Шуляк стверджує, що вона була замордована СБ ОУН за наказом Петра Олійника. Див.: *Лебедь М. УПА, її ґенеза, ріст і дії у визвольній боротьбі українського народу за українську самостійну соборну державу. – Оттава, 1987. – С. 76, 77; Шуляк О. В ім'я правди. – Буенос-Айрес, 1948. – С. 30.*

окупанта. Поштовхо[м] до цього порадного падіння являється не жа[д]оба матеріяльного добра та невіра у власні сили, а, навпаки, надія на ляхів, німців чи большевиків. В терені переловлено поважну кількість ляхів-шпигунів.

Організація терену.

Адміністративну сітку зорганізовано вже майже в цілому терені, навіть в тих районах, що в них ще діють німці. Там теж діє наша адміністрація; німецькі плани, накази і т. п. населення в більшості ігнорує.

Суспільно-політична ділянка вже майже наладнана, але ще не працює як слід, бо не всі люди в цьому напрямі вироблені. Так же само справа мається і з [с]амодопомоговими [к]омітетами.

Настрої мас.

Населення скрайнє вороже наставлене до ляхів і німців, а перед большевиками відчуває невимовний страх. На тлі нашої боротьби з ляхами в населенні виринає сумнів, чи ми здібні до чогось більшого, коли бойові відділи не є в стані знищити до решти польський елемент, який на кожному кроці шкодить українському населенню. Ясно, що ці сумніви хвилеві, які спричинюють репресії. Коли ж приходить спокій, маси знову тверезіють, відшукуючи правильний шлях. Все ж таки, перед населенням стоїть ще одн[е] страховище, а саме продовження війни.

Орієнтації мас виключно стоять за нами. Маси переконані, що ніхто з чужих не несе визволення, тільки знищення. Одначе, віра у власні сили ще дещо сумнівна. Німецька та большевицька армії надто сильними видаються в порівнанні з українською збройною силою, тому їхнє відношення стає радше пасивне. Маса ще й тепер думає, що українську державність виборе сама Організація без їх участі. Так же само мається справа з матеріяльними датками. Є випадки, що коли хтось щось дав одного разу, то слідуюче каже: “Я вже дав і на те, і на те, а України ще нема”. Розуміється, що це не більшість, але все ж таки такий стан існує. Маса є досить інертною і тому часто треба брати дещо силою, зглядно під натиском. Тому то часто можна почути: “Чужі гонять, б’ють і свої те ж саме”.

Маса уявляє собі, що от, мовляв, без мене одного робота піде, а робити повинні ті, що спеціяльно до цього покликані.

Коли ж появляється військова власна сила, а враз з тим успіхи, то кожний зростає на дусі і кожний тоді готовий іти у вир боротьби, віддаючи все що має. Масам імпонують світлі, героїчні моменти. Отже, щоб держати їх у вічній активності і напружено, слід знати психіку маси і відповідно кермувати потягненнями.

Всякі надужиття, відхилення та невиконання завдань мусять бути гостро нап'ятновані, бо маса все бачить і таку слабіс[т]ь відповідно оцінює.

Слід теж відмітити, що література, яка виходить періодично, повинна приходити з більшою точністю, бо населення, коли не бачить її, каже: "Щось зле, коли нема такої чи іншої літератури".

Початок вересня 1943 р.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 125, арк. 6–10. Без підпису. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 9
НАКАЗ КОМЕНДАНТА ОКРУГИ У СПРАВІ ПРОТИДІЇ НІМЕЦЬКОМУ ТЕРОРУ

[Ковельська округа],
9 вересня 1943 року.

Наказ.
Всім комендантам запілля, ком[ендантам] воєнкоматів, господарчим і членам ОУН.

В зв'язку з тим, що німці останньо рішили терором обернути нас, українців, в послушних рабів, бомблять і палять села, а цим самим нищать наше добро, наказую:

1). Тримати по селах варту вдень і вночі. Поробити алярмові знаки всюди по селах, щоб попередити населення перед бомбленням.

2). Поховати все, що ще досі є наверху, щоб нічого не було в будинках. Кожен селянин повинен мати собі сховище протилетунське.

3). В кожному селі створити групу (15 чоловік) поліції, котра б всеціло відповідала за безпеку і порядок даного села.

Увага: сюди повинні ввійти люде чесні і справедливі.

4). Господарчим не робити магазинів по селах, в розкинених місцях, а поза селом, і про це ніхто не сміє знати. За знищення

змагазинованих матеріалів будуть нести відповідальність тільки теренові господарчі.

5). Молотити і ховати збіжжя. Проп[аг]увати населенню, що німці знищать все, якщо вчас[но] не поховається.

6). Скріпити загально по терені пропаганду. Тримати населення з'єднаним, ділитись з ним долею і недолею. Кожен член повинен бути серед мас, щоб в кожен час міг дати добру пораду і відповідні вказівки.

7). Скріпити загально конспірацію цілого орг[анізаційного] апарату, бо розконспірования є непотрібне і ні до чого доброго не доведе.

8). Змінити всі прохідні пункти, законспіровати їх краще.

9). Тримати стислу пов'язаність поміж селами.

10). За невиконання цього наказу будуть нести відповідальність коменданти запілля, евентуально і другі ділянки, кого це торкається.

До пункту 7. Робити все, щоб маси не знали, що це робить Організація. Цей наказ довести до відома всіх і негайно приступити до його реалізації.

Постій, 9 вересня 1943 року.

/Микола/.

ЦДАВО, ф. 3837, оп. 1, спр. 9, арк. 27. Копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ

Седлищанський район [Ковельської округи],
[третя декада] липня 1943 року.

Місячний звіт Седлиського району з 20.VI по 20.VII.43 р.

Терен.

Терен майже в повності охоплений, не охоплене тільки одне село Чевель. Там постійно перебувають червоні.

Масова праця не робиться в 4-х селах — Пісочно [Пісочне], Чевель, Замшани, Велімче [Велимче] — тільки через те, що там діють червоні. У решт[і] терену праця іде масово. Маса прихильно ставиться до руху. Не вважає іншої влади, тільки УПА.

Останнім часом червоні намагаються удержатися на наших землях і організувати з українців партизанку. Це їм не вдається, бо їх ро[з]ганяють відділи УПА.

Червоні постійно стоять у замшанському лісі. Роблять наскоки на села Замшани, Велімче [Велимче], Пісочно [Пісочне], [Ч]евель і в Камінській [Камінь-Каширський] район. Між населенням вони не мають авторитету, тільки одиниці дожидають повороту Сталіна.

Німці зробили напад на Нову Вижву, Мізово [Мизове]: робили ревізії, шукали зброї, грабували, брали корови, свині [та] одежу. Переважно роблять наскок[и] поляки. Німців при тому є дуже мало. В останніх днях був наскок на Секунь і Буцень [Буцин] — грабували. Брали малі поросята.

На кожне село маємо одного пропагандиста, де при більшому скупченні людей виступають з пропагандою. Пропагандивна сітка уже налагоджена.

Районові провідники, кущ[о]ві і [с]таничні.

Щораз більше витягається з-поміж маси активу. Кожному приділюється окрему ділянку праці.

Літератури дістаємо трохи замало. Але цю, що дістаємо, стараємось розіслати по всіх закутках свого терену. Летючки прибиваються на видних місцях. Стараємось кожному вияснити, що ми хочемо. Терен буде добре стояти тоді, коли на місці буде стояти відділ УПА, і очиститься терен від червоних.

Організація терену.

Маси охочо виконують усю працю, яку їм надається. Праця є розложена на масу, тільки під проводом активу. І уважають провід як місцеву владу.

Вільне козацтво є в кожному селі, тільки немає ще зорганізованого в Старій Вижві, бо там стояв відділ німців. Там в скорім часі буде зорганізоване, бо німці вибралися на ста[н]цію. В Чевелі, Пісочне [Пісочному], Замшани [Замшанах] і Велимчі[29]. По інших селах Вільне козацтво вишколюється нормально. Головну увагу звертається на тактичні заняття. Коменданти груп просять, щоб відбувся хоч короткій вишкол їх. Праця пішла б ще краще.

Господарство.

Сітка господарча зорганізована. Праця поволі іде. Слабкий районовий господарчий. Може, він виробиться, бо в цей час господарство дуже тяжко вести.

Юнача сітка є, але діловий зверхник до сього часу не передав районового юнака. Вишколи перепроваджуються.

Жіноцтво[м] не всі села охоплені[30]. У наступному місяці будемо старатись охопити всі, бо перейде реорганізація районового проводу.

Протисамогонова акція є створена і оголошена скрізь.

За самого[н] карається людей. Є випадки, що ще женуть, але то уже дуже тайно і так[і] випадки стараємось ліквідувати.

Збірки по селах переходять через адміністрацію. То є збирає голова з десятниками і передає госп[одарчому]. Матеріял на магазини є, а на [...]ів готових ще немає. Зовсім не охоплено села, тільки одне — Чевель. Охоплених — 26. Трудноші проявляються в господарській ділянці, тому що немає фахових людей до цеї ділянки.

Актив в терені щораз збільшується, зростає і виробляється. Зауважується, що комунізм поміж масою завм[и]рає і виростає, самостійництв[о] наб[и]рає щораз більшого розмаху.

Організація.

Організаційних одиниць в терені вистачає.

Сітка пошир[ю]ється з кожним днем і в кожний закуток терену. Самостійні провідні одиниці слухаються і виконують накази. Декотрі проявляють свої ініціативи. Вишколи провідного активу відбуваються.

Відбувся 4-денний вишкіл пропагандистів і було на ньому понад 20 осіб. На міс[ц]ях вишколюються так само. Вишколи відбуваються часткові.

З кущевими була відправа і з станичними була відправа. З кущ[о]вими бесіди бувають щотижня, дається накази, обговор[ю]ється і налагоджуються їх болячки.

Замало приходить в терен літератури.

Не було військових вишколів.

---

[29] Так у тексті.

[30] Мається на увазі, що не у всіх селах діє мережа жіноцтва.

Більша частина населення вірить в те, що як сам[і] не здобудемо держави, то нам ніхто її не дасть. І вірять, що державу здобудемо.

До німців і червоних маси ставляться як до бандитів, грабіжників. Уявляють їх татарами. Одиниці є прихильникі ворогам, але і їх щодень зменшується.

Загально в терені люди балакають зі захопленням про дії УПА, про її переваги над ворогами. Допомагають в усьому.

Суспільна праця.

В цій ділянці праця не набрала своїх розмахів. Тепер будемо нажимати на цю ділянку праці. В де[як]их селах жнива уже розпочалися. Жнива будуть проведені організовано. З маєтками гірше. Один маєток біля самої станції, так що ділити збіжжя трудно буде. Там грозить небезпека від німців.

[Побажання].

Провести військовий вишкіл усіх кущевих інструкторів і комендантів груп.

Провести організаційно-політичний вишкіл усіх станичних.

Звернути надрайоновому юнакові, щоб передав юнацтво.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 68 зв. Дата і автор документа не вказані. Оригінал. Рукопис. Зелений олівець. Текст згасає.

№ 2
УРИВОК З СУПРОВОДЖУВАЛЬНОГО ЛИСТА ПРОВІДНИКА РАЙОНУ ДО НАДІСЛАНИХ ЗОШИТІВ

[Любешівський район Ковельської округи],
25 липня 1943 року.

Друже Миколо.

Посилаю я для Вас при першій можливості хоч той папір:

30 шт. зошитів грубих;

51 шт. зошитів рисункових;

177 шт. зошитів тонких.

Збірка паперу не є припинена. Щодо збору — яка б то не була кількість, вишлю. Подаю для Вас друга Лободу на шефа зв'язку районового.

25/VII.1943 р. Біловицький*.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 113. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець.

---

* Родом з с. Деревок Любешівського району Волинської області. Загинув у бою з "большевиками" на хуторах Заболоття Янівського району (*Літопис УПА, Нова Серія. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 795*).

№ 3
ЗВІТ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ ПРО ПОЛІТИЧНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКУ РОБОТУ

Л[юбешівський] терен
[Ковельської округи][31],
25 липня 1943 року.

Звіт по районі Л.[юбешів]

1. Терен не є в повності охоплений. [П]ричина та, що на більшості терену [з]находяться "червоні партизани" і багато свідомих українців розстріляли за українізацію.

2. В охоплених селах в повності праця не провадиться. Причина, що кожний мусить добре конспіруватися.

3. Матеріал, поданий на відправі, зараз виконувати в певності не є можливо.

4. Юнацтво в моєму терені є дуже захоплене, найб[ільше] є включене в гуртки співочі. Їми керує одна своя людина.

5. Щодо гуртків, то вже в деяких селах творяться, а саме співочі, музикальні та освітні. Щодо драматичних гуртків, то не є можливість, тому що брак матеріалу і місця постанови.

6. Населеннє є обурено до останньої міри щодо червоних партизан.

25/VII.1943 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Біловицький.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 21. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

---

[31] Те, що в липні 1943 року Любешівський терен входив до Ковельської округи ОУН(б) – це наше припущення. На таку думку наштовхує адресат "Біловицького" "Микола", котрий наприкінці літа 1943 року був суспільно-політичним референтом Ковельського надрайону "Кодак", до якого входив Любешівський терен. Звідси також випливає вірогідна організаційна посада "Біловицького", яка у цьому документі не згадується – суспільно-політичний референт терену.

№ 4
ЗВІТ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ

Люб[ешівський] район
[Ковельської округи],
29 липня 1943 року.

Місячний звіт терену
з липня 1943 р. по терені (районі) Люб[ешів]

1. Охоплення терену. Частинно.

2. Маси. Загально є прихильні до української справи, одиниці тягнуть одну руку за червоними.

3. Червоні в терені. По всьому терені є розташовані червоні. У деяких селах в більшості район[ів] знаходяться стало, а в решти сіл переїжджають ділянку їх, та ще дуже мстяться на свідомому населенню — забирають в ліс і дуже мордують, аж до смерти.

4. Німці в терені не знаходяться. Крім місця району, зовсім не діють.

5. Пропаганд[у] нашу населення сприймає дуже активно. Що переходить з руки червоних — населення не сприймає.

6. Пропагандивна сітка дуже слаб[к]о існує з брак[у] людей.

7. Активізування мас слаб[к]е з огляду чер[воних].

8. Література дуже впливає на маси, тільки дуже мало її доходить у наші терени.

9. Терен до праці зараз не є можливий, бо всі червоні збилися на наш терен.

Організація терену.

1. Співпраця мас не є дуже активна. Роз[ладнання] праці з причини небезпеки в терені.

2. Перехід до масової праці. Зовсім не є можливе з огляду великої небезпеки.

3. Організації Вільного козацтва зовсім не існує і немає можливості її організувати аж до очищення терену.

4. Зовсім не діє.

5. Господарство і його організація. Зовсім не працює, брак людей.

6. Юнацтво працює по гуртках.

7. Жіноцтво не є охоплене зовсім в районі.

8. Протисамогонова акція в охоплених селах провадиться.

9. Збірки в терені зовсім не провадяться.

10. Магазини. Зовсім не існує.

11. Неохоплених сіл по районі — 22 сел[а].

12. Є охоплених 8 сіл.

13. Труднощі в праці є ті, що терен є зовсім загрозливий. Куда не повернися, то всюди червоні.

14. Активи в терені дуже слабкі.

Організація.

1. Стан орг[анізаційних] одиниць не є вистарчальний.

2. [...] з браку людей.

3. Сітка в терені пошир[ю]ється.

4. Самостійні провідні одиниці дуже слабкі.

5. Вишколення провідного активу не провадиться.

6. Проводилося частково.

7. Чуються браки в ділянках, а саме господарчий та пропагандивний.

8. Одиниць немає господарчого та СБ.

9. Витягання одиниць з мас є неможливе.

10. Зроблено 3 відправи: 2 відправи кущ[о]вих провідників та 1 відправу зв'язківців.

11. Наслідки дуже слабкі.

12. Загальні недоліки ті, що брак точности та активности.

Політичні новинки з терену.

1. Настрої. [М]аси є дуже обурені на червоних, а захоплені українською справою.

2. Загал говорить, що мусять згинути червоні, а запанувати той, за ким піде увесь люд. Одиниці говорять, що прийдуть червоні, Червона Армія.

3. Відносяться до нашої справи дуже прихильно.

4. Маси вірять, що мусять згинути червоні й мусять вже самі панувати на своїй землі.

5. Маси є обурені [на] німців, однаково як і до червоних.

6. Загально політичний стан терену є слабо охоплен[ий] нашою справою.

Суспільна праця.

1. Поорганізовані гуртки, а саме співочі, виховні.

2. Гуртки є в деяких селах співочі і виховні. .

3. Іде праця дуже слабо.

4. Праця дуже слабка, успіх в маса[х] дуже слабкий.

5. Підготовкі до вистав зовсім не було.

Загально в терені.

1. Жнива провадяться без жодної організації.

2. В деяких маєтках перепроваджують червоні жнива, в деяких — німці.

29.VII.43 р.

Слава Україні.

Біловицький.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 24–25. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

2. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
РОЗПИСКА СВЯЩЕННИКА ПРО СПІВПРАЦЮ ЗІ СЛУЖБОЮ БЕЗПЕКИ

Село Личини
Камінь-Каширської округи,
6 серпня 1943 року.

Розписка (ангаж СБ)

Я, Должко Василь Степанович, священник пар[афії] Личини, своїм власноручним підписом свідчу, що:

1. Буду доносити всі події, яки виникатимуть в моїй парафії і шкодитимуть праці УПА і ОУН.
2. Доноси будуть тижневі.
3. Про все мені говорене буду мовчати.
4. Коли зрушу цей ангаж, добровільно підлягатиму карі смерти враз з родиною і конфіскації мого майна.

Священник В. Должко.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 361, арк. 8. Оригінал. Рукопис. Сірий олівець. Написано на частині бланку документа про надходження і вибуття книжок.

3. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА ТА ЖІНОЦТВА

3.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ЛИСТ РЕФЕРЕНТКИ УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА ОКРУГИ ДО ПІДЛЕГЛОЇ ПРО ПРАВИЛА ЗВІТУВАННЯ

[Луцька округа],
28 серпня 1943 року.

Подруго!

Передаю короткий нарис праці у Чер[воному] Хресті:
I. Санітарна служба на фронті.
II. Саніт[арна] служба для запілля.
III. Аптека.
IV. Персонал і вишколи.
V. Допоміжна господарська служба для армії.
VI. Харитативна діяльність.

1. Організація шпиталів і перев'язоч[них] пунктів:
а). підшукування приміщення;
б). внутр[ішнє] влаштування (ліжка, постіль, білизна, мило);
в). харчі, впорядкування, кухні;
г). медикаменти, перев'язочний матер'ял, приладдя;
д). безпека-варта.

Всюди по шпиталях має бути господар або адміністратор, який відповідає за цілість.

2. Групи гіг[іє]ністок:
а). дбати за піднес[ення] гіг[іє]ни і здоров'я населення слідуючими засобами: гутірки, розмови, реферати, література;
б). поміч в наглих випадках і доставка на сан[ітарний] пункт хворих;
в). зорганізовання аптечок в кож[ній] станиці і медичного пункту для насел[ення].
г). заготівля для фронту аптеч[них] матер'ялів.

3. Мобіліз[ація] аптечних матер'ялів:
а). закуп[ов]увати в спекулянтів у різні способи;
б). збірка і переробка зел[32].

4. Достава персоналу:

а). лікарів, фель[дш]ерів, сестер, санітарок;

б). господарів, адміністраторів;

в). аптекарів;

г). дентистів;

д). виховників, котрі мали б школити персонал (своя людина).

5. Допомога в збірках:

а). кравецькі артілі;

б). артілі прання;

в). роблення мила;

г). артілі трикотарські (роблення светрів, рукавичок, скарпеток).

6. Харитативна діяльність.

По селах мають бути потворені комітети самодопомоги, в склад яких мають входити жінки (санітарка або станична). Мають зайнятися опікою потерпілих людей під час палення сіл і одночасно через цей комітет буде ліпше переводити різні збірки по селах:

а). [с]пеціально звернути увагу на виріб ліків і відповіднє магазинування (криївка);

б). [з] терену стягнути всіх лікарів, аптекарів, дентистів без огляду на труднощі. Всіх їх шліть на Лиман 6 до мене.

28.VIII.1943.

СУ.

Циганка*.

ДАВО, ф. Р–1021, оп. 1, спр. 1, арк. 9–11. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

---

[32] Лікарські трави.

* Циганка – повстанський псевдонім Василини Демчинської *(Семенюк С. Замість щоденника // Визвольний шлях. – 2007. – № 8. – С. 91)*

SUMMARY

Chapter 2 contains documents from the okruha and raion leaderships of the OUN(B) network that existed within the borders of today's Volyn' oblast until September 1943. These are forms, orders, messages, announcements, reports, and surveys of sociopolitical events drafted by the leaders (commandants) of Kovel', Luts'k, and Volodymyr-Volyns'kyi/Horokhiv okruhas between July and September 1943, as well as a letter from the (female) responsible leader of the Ukrainian Red Cross of Luts'k okruha concerning the events that took place in August 1943. The chapter also includes reports and cover letters written by the leaders of Sedlyshche and Liubeshiv raions for July 1943, as well as a voucher issued by the parish priest of the village of Lychyny, dated 6 August 1943, concerning his readiness to cooperate with the SB OUN(B).

⌘ ⌘ ⌘

РОЗДІЛ 3

МЕРЕЖА ЗАПІЛЛЯ УПА
НА ТЕРИТОРІЇ ВО “ТУРІВ”
(вересень-грудень 1943 року)

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ

1. ДОКУМЕНТИ КОМЕНДАНТІВ

1.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ЛИСТ КОМЕНДАНТА ОКРУГИ ДО КОМАНДИРА ВІДДІЛУ УПА "ВОВЧКА" У СПРАВІ НАЛАГОДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ГОЛОБСЬКОМУ ТА ТУРІЙСЬКОМУ РАЙОНАХ

ВО "Турів",
11 грудня 1943 року.

До друга командира Вовчка*!

В терені.

До мене напливають донесення з півдня, що в західній частині Голобського району, а також північній частині Турійського району організаційна робота є неможливою з огляду на поляків, котрі пошир[ю]ють свої дії з с. Купичева на околичні села: Клюськ, Горуша [Гаруша], Задиби, Радовичі, Черніїв, Новий Двір, Озеряни, Сушибаба, Літин, Д[о]жва, Каролінка і інші. В згаданих селах ляхи грабують майно і мордують населення, котре масово втікає в південні частини району.

Такою самою загрозою на півночі є червоні, які настало осіли в околиці с. Велимче на хуторах Цюприк [Цуприк] в силі до 200 осіб. З цієї місцевості нападають на села і нищать наш актив, грабуючи одночасно селянське майно.

Конечним є в найкоротшому часі провести повну ліквідацію поляків і червоних в цих теренах. Коли б Ви це планували, прошу повідомити мене про час, тоді б я міг стягнути в разі потреби всі свої боївки і допомогти в переведенні акції.

Постій, дня 11.XII.43 р.

Слава Україні!

/Василь/[33].

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 353, арк. 99. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

[33] "Василь", "Вовк" – псевдоніми Ананія Закоштуя. У 1942–1943 рр. він очолював Волинський обл. провід ОУН(б). З квітня 1944 р. – член Крайового проводу ОУН(б) на ПЗУЗ. Загинув у с. Риковичі Іваничівського р-ну Волинської обл. Див: Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі (1941–1944). Львів – Торонто, 2006. Серія "Літопис УПА – Бібліотека" – Т. 7. – С. 239.

* "Вовчак" – псевдонім Олексія Шума. Народився у 1919 р. В 1943 р. – ШВШ, командир загону "Озеро". У 1944 рр. – ШВШ групи "Турів" УПА-Північ. Сотник УПА від 3.04.1944 р. Загинув у сутичці з німецькими чинниками (*Літопис УПА, НС. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. 503; Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 16, 19, 675).*

1. ДОКУМЕНТИ КОМЕНДАНТІВ

1.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ПОВІДОМЛЕННЯ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПОДІЇ У НАДРАЙОНІ

Володимирсько-Горохівський надрайон,
після 20 вересня 1943 року.

Повідомлення про події в терені Володимирсько-Горохівського надрайону від 11.IX по 20.IX.1943 р.

11.IX. В Миркові німці звернулися до священника (під час богослужіння) щоби поправив мости, бо будуть проходити війська.

До Завидова з'явився якійсь чоловік в німецькому одязі з крісом. Подібний до узбека, говорив по-російськ[и]. Казав, що недавно з Совітів. Розпитував людей, чи є в лісі партизани. Не хотів казати, хто він такий. Обвинувачував партизан за те, що вимордовували цивільне польське населення, а кого треба було вбити, вони випустили з рук. Казав, між іншім, таке: "У німців сила невелика: він воює зліпками, за кілька тижнів буде інакше". Перестерігав[,] щоб не ховатись в ліс, бо німці поб'ють.

11.IX. Німці напали на монастир в Зімному [Зимному], обстріляли його з мінометата гармат, запалили церкву, ограбили монастир. Наша боївка, яка була в цьому монастирі, змушена була відступити. Жертв з нашої сторони не було.

Поляки зловили районову юначку, яка йшла через кущ 4-тий на Затурці. Сильно знущалися над нею, а потім зачинили в школу, де вона поп[ов]нила самогубство. Німці довідалися про це і дуже жалкували, що поляки знущалися над нею, а не віддали її їм, та наказали поховати її, як героїню.

Німці напали трьома автами на с. Павловичі і почали ловити людей віком від 10 р. до 50 р. Наловили 50 осіб (без жадного стрілу). Перед тим у Війниці наказали зібрати сход. Повертаючись з Павлович, забрали рівнож всіх тих, які зібралися на сход і всіх наловлених в цей спосіб людей (102 особи) відвезли через Локачі до Горохова.

В с. Гранатові німці арештували кущового суспільно-політичного референта, станичного і ще одного селянина з сином. Тримали їх на Вільці, де німці і мають пункт. Поляки пограбували населення.

Німці прибули до сіл: Гайки в числі 60 осіб, Туричани – 90 осіб, Ставки в числі до 200 осіб. В цих селах поробили майстерні та укріпились в с. Ставках, поробили бункри. Поляки зі Стенжарич напали на с. Мосур [Мосир] і почали грабити та мордувати людей, які попадалися під руки. Військовий відділ у складі 50 чол. розбігся ран[і]ше за цивільне населення. Біля с. Мосура [Мосир] було багато біженців з дооколишніх сіл. Поляки забрали з собою до 50 біж.[енецьких] фірманок, вбили 30 осіб, а двох ранили, побили усі вікна в с. Мосурі [Мосир], набрали с[ви]ней, бидла і щойно коли стали з тим всім утікати, відділ почав стріляти по них.

Німці перебралися зі сторони Бужан в с. Пілгани [Пілганів] в числі 200 осіб і там окопались.

12.IX. Німці кинули війська на цілий терен VII і встановили де-не-де постерунки.

Поляки зловили бувшого районного голову Черниша і в звірський спосіб його замордували (дерли живцем по спині і знущалися в найрізноманітніший спосіб).

До м. Володимира прибуло 900 німців зі Східного фронту. Вигляд їх змучений та пригноблений. В балачках висловлюються: "Ми хочемо спокою та додому".

Роззброєно та арештовано німецько-польські постерунки в Білині та Стенжаричах, на їх місце поставлено німців та козаків.

13.IX. Німці підходили під Новий Осередок. УПА їх відігнала.

Німці з поляками приїхали на Льонівку [Линівку], забрали збіжжя, копали картоплі. Вертаючи назад, грабували все, що попало в руки.

8 німецьких авт приїхало у Підбереззя. Німці наловили до 30 осіб. Брали працюючих на полях або у господарці і вивезли їх через Горохів – Луцьк у Дубно. Перед тим німецький оберлейтенант запевнив населення цього ж села, що німці забезпечать їм цілковитий спокій і закликав до праці.

14.IX. До с. Печихвости приїхало дві фури поляків (11 осіб). Пограбували населення, замордували 6 осіб та від'їхали.

Німці ловили людей у селах Княже та Охлопове [Охлопів].

На з'їзді районових голів районових управ Горохівського району окружний господарчий провідник говорив, щоби ці зайнялися в першу чергу здачею контигенту: збіжжя, молока, яєць та товщу. Гебітскомісар висловився приблизно так: "Нарешті в моєму гебіті наведено порядок і забезпечено мирну працю селянам. Я знаю, що ви всі бандити, але повоювали трохи, але ж давайте мирно працювати".

6 автомашин з німцями приїхало до Голятина Дольного [Дольного Голятина], де поставили гармату, обстріляли Голятин Гірний [Гірний Голятин] та голя[т]инський ліс, ранено 1 жінку.

15.IX. Поляки спалили 10 будинків в с. Журавці [Журавець], в тім 2 польських. Приїхало 7 автомашин з німцями зі сторони Горохова до с. Лобачівки, наказали очистити церкву і школу для осідку німців. Вечером від'їхали назад до Горохова. Після їх від'їзду спалено школу та інші будинки в цьому селі, придатні для осідку німців.

Відбувся сильний бій біля м. Борамель [Боремель]. Наш відділ був у засідці. Спалено 4 ворожих авт і вбито 43 німців. З нашої сторони 9 вбитих і 6 ранених.

16.IX. Приїхали німці до с. Твердинь [Твердині] 2-ма панцерниками і автом. Люди почали утікати. Німці перетяли їм дорогу і почали говорить, щоби люди не втікали і вертали назад до села. Робили ревізію на фірах, шукаючи за зброєю. Коли знаходили сало, забирали. Остерігали, що перед автами утікати не треба, а натомість утікати перед фірами, бо фірами їдуть поляки, які мають намір різати українське населення.

Німці приїхали до с. Владинополя. Розпитували людей чи нема партизанів і від'їхали, не наробили шкоди.

Німці з Туричан приїжджали під с. Дуліби, де розпитували чи нема близько партизанів. Відбувся величавий похорон стрільців, що впали в нерівнім бою біля м. Борамель [Боремель].

17.IX. В с. Орищах о год. 13 фірманка з повстанцями зустрілася з німецькими автомашинами. Повстанці утікли. Німці вбили 3-ох жидів-фель[дш]ерів, які їхали разом на фірманці.

18.IX. Німці в числі 25 осіб приїхали до с. Олеськ, населення не зачіпали. Висилали наших людей в розвідку, чи нема близько партизанів. Німці в числі 50 чол. під'їхали під с. Мосур [Мосир]. Від 4-ої год. бій тривав до вечора. Наш відділ дав їм відсіч і вони повтікали, погубивши різні речі. З нашої сторони ранений 1 стрілець і 1 кінь.

Частина німців, які знаходилися в Туричанах, Ставках та Гайка[х], залишила становище. У Туричанах залишилося 40 осіб, у Гайках 30, в Ставках 117.

Німці побудували моста в с. Замости, спаленого перед тим нашим відділом.

19.IX. В терені Янінбору та Станиславови появилося 20 поляків, які грабували і мордували українців. Німці це зауважили і половили їх та повбивали, привісивши картки з написом "бандит".

Слава Україні — Героям Слава!
/–/ Кузьменко*.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 118, арк. 52–52 зв. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
"ВИПАДКИ" В НАДРАЙОНІ, ЗАФІКСОВАНІ КОМЕНДАНТОМ НАДРАЙОНУ

Володимирсько-Горохівський надрайон,
10 вересня 1943 року.

Надрайон Володимир – Горохів
Випадки в терені від 20.IX по 30.IX.1943 р.

21.XI. Німці з поляками в числі 50 чол., які прибули з Малих Березолук, напали на с. Ворончин. Населення помимо того, що було попереджене, не виставило варту і не повідомило самооборону з сусідніх сіл.

Почувши стріли, населення в паніці залишило село і повідомило СБ. СБ негайно вирушило та відігнало німців, які втікли, спаливши одну хату та забивши одного утікаючого селянина. Зі сторони німців 1 забитий та 5 ранених. Усе, що вони вспіли награбити, відібрано.

22.XI. Німці робили облаву в с. Нових Жашковичах. Міцно побили декілька людей. 2 ровeристи попали у руки козаків з німецького карного відділу, які брали участь у облаві. Козаки замінили з ними кілька слів та пустили. Німцям сказали, що вони втікли їм з рук. Щоночі від 13 до 23 проїзджали автомашини з Порицька в сторону Лукович і назад. Рано прибули в село Риковичі поляки фірманками. Серед них був один місцевий з Палажівки. Застали вдома повстанця Сосну, простріли́ли його, покололи штиками та забрали до Порицька. Увечері приїхали 2 автомашини німців з Порицька, оточили декілька забудовань в околиці вітряка. Зробили ревізію. Заарештували селянина Щербу та від'їхали.

Поляки в кількості 20 осіб під'їхали до с. Когильно [Когильне]. Запальними кулями запалили клуню селянина Вавріна Приступи. Застава УПА відігнала їх кулеметним вогнем.

23.XI. Німці ловили в с. Свинюхах людей. Зловлено кільканадцять осіб. Один 18-літній хлопчина, бачучи[,] що не втече, скочив у студню. Німці вбили його, кинувши у студню кілька гранат.

До з[агону] ім. Коновальця* прибуло 5 козаків з 5-ма крісами. Прибули зі сторони Овадн[е], де мали варту разом з німцями.

---

* Восени 1943 р. загін ім. Коновальця входив до групи УПА "Заграва". Його командиром був Макар Мельник ("Кора"). У першій половині 1944 р. загін став називатися "Стародубським". Керував ним також Макар Мельник ("Кузьма") *(Літопис УПА, Нова Серія. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. XIX; Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 15).*

Вбили 2 поляки, котрі ходили до с. Землиця [Замличі] в розвідку.

24.XI. Від 16 до 24 увесь час перебувало одно з'єднання німців з козаками у с. Бушковичах [Бужковичі] та Луковичах на зміну. Біля мосту німці тримали заставу вдень і вночі.

Німецький експедиційний відділ, отримавши наказ, залишив Порицьк, Іваничі, Локачі, Бушковичі і взагалі весь терен та відступи[в] у напрямку на Сокаль або на Дубенщину.

Частина німців, які були в Гайках, залишила с. Гайки.

О год. 8-мій рано поляки в кількості 8 чол. зробили напад на кол. Мосурську, яку пограбували та вбили 3-ох людей, в тім 1 юнака. О год. 18-тій ця сама банда напала на с. Кладнів, де спалила 1 хату та замордувала 10 людей. Ця банда складається з місцевих поляків (Гряда, Мосурськ та Бистраки).

25.XI. Пополудні німці алярмово забралися з цілого терену Х-ки. Населенню говорили, що тут має бути більшовицький десант.

26.XI. Відділ УПА підійшов на кол. Мар'янівку за тор[34]. Зловлено і розстріляно 6 поляків. Забрано 3 вози, 4 коні, компле[к]т до молочення і кільканадцять літрів самогонки. Переведено багато арештів у м. Володимирі серед польської інтеліґенції. Місто Володимир обставлене українською поліцією та ловлено поляків як собак, зганяючи у ґето. Зловлених відставляють авт[івк]ами до Луцька. Кружляють чутки, що їх там розстріляно. Дехто з поляків утікає за Буг. Козаки стріляють їх на Бузі.

На терені V сотник Вишня викрив комуністичну діяльність в своїй сотні і розстріляв всіх східняків, які входили в склад його сотні. Рівнож розстріляв східняків-дезертирів, яких постягав з інших відділів. Треба зауважити, що сотник Вишня ще перед тим (24.X) дуже неприхильно віднісся до суспільника Махна — східняка, якого було прислано до нього — не дозволив йому балакати зі східняками. Врешті хотів його рівнож розстріляти.

В Стоянові [Солонів] Берестецького [Радивилівського] району спустився парашутист. Мав з собою радіо.

27.XI. Поляки хотіли напасти на колонію Марцелівку [Маркелівка], відділ з нашої застави їх відігнав. Забито 4 поляки.

Поляки приїзджали грабувати українську колонію Барбарівку. Застава біля с. Когильна забрала у них одного, ранила та забила їм коня.

Арештовано і розстріляно 150 осіб польської поліції у м. Володимирі.

---

[34] Залізнична колія.

Поляки в кількості 13 чол. напали на колонію Забунду, де вбили 1 чоловіка і спалили 1 господарку. Зловлено в с. Землиця [Замличі] 3-х червоних партизанів зі зброєю.

Поляки масово переходять за Буг, де творять банди, які мордують українське населення на території генерал-губернаторства, а рівнож нападають на деякі села на нашому терені.

На терені XXI поляки в кількості 150 осіб переходили через Буг на наш бік. Натрапили на німецький патруль, якій їх обстріляв і вони вернули назад.

Німці їздять до Бермешова і стягають контигент. Дали термін від 4.Х до 7.ІХ — контигент треба віддати в 100 %.

До Хотячева, Русова, та Черникова [Чорників] приїзджають поляки і грабують населення. В с. Милові [Мишів] їхала одна таксівка з 3-ма німцями, зустрілася з фірою, на якій було 4-ох повстанців. Повстанці німців побили і таксівку забрали.

Козаки, котрі стоять на границі над Бугом, розбили 80 озброєних поляків, тікаючих за Буг.

У місті Володимирі щораз більше зголошується мужчин у поліцію. Комендантом поліції — Закревський.

С. Гладкову доручено створити українську кримінальну поліцію, що дорешти збило з пантелику поляків. 28.ІХ [п]оляки підходили під Марцелівку [Маркелівка]. Повідомлено нашу заставу, яка їх відігнала.

Рівненський “сталлаг”, що перебував до с. ч. у Володимирі, вивезено за Буг. Залишилося лише 6 осіб. Вивезли рівнож частину володимирського “сталлагу” і частину з орсткомендатури, яку поповнили прибувшими зі сходу.

Поляки, які переходили з Іванич до м. Володимира, забили в с. Черчичах 1 українця, а 3-ох ранили. Крім того, під с. Фалемичі спалили будку над колією.

До с. Бортнова приїхали німці з козаками і мають зробити там постерунок.

29.XI. На XXI-ці двох стрільців, що їхали фірою, внаслідок мряки наїхали на німецьке авто. Почався бій, в якому згинув 1 німець, 1 поляк та одного німця ранено. Машина знищена. З нашої сторони зістав ранений фірман.

Поляки почали наступати на с. Замость. Відділ УПА відігнав.

Через м. Володимир переїзджало 18 авт з дітьми урядовців німецької адміністрації з-над фронту. Діти мали переляк та змучений вигляд і плакали. Поїхали за Буг. Годину пізніше переїхало 15 авт з жінками-німками.

У м. Володимирі 5 німецьких летунів-фронтовиків і 10 українських поліцаїв оточили базар і виловили поляків, яких відіслано до Луцька (128 осіб).

Між Володимиром та Грубешовом наладнали німці залізницю та вивозять збіжжя і картофлі.

30.XI. Поляки з Білина у кількості 40–30 осіб, частинно озброєні зброєю, а часто з вилами, косами і сок[и]рами напали на с. Руду, забили понад 20 осіб і багатьох поран[и]ли. Поляки, наступаючи на с. Замости, почали стріляти з міномета. Наші війська їх відігнали. Поляки втікли, спаливши одну клуню.

Поляки з Білина наступали на с. Руду. Забили 12 осіб. 2 жінки ранили, пограбували коні, корови та одежу.

10/IX.43.

Сл.[ава] Укр.[аїні!]
/Кузьменко*/.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 118, арк. 53–54. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
ЗВІТ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПРОПАГАНДИСТСЬКУ РОБОТУ

*Володимирсько-Горохівський надрайон,
15 жовтня 1943 року.*

Звіт з проведення пропаганди за молочення, сів і ховання збіжжя в надрайоні Володимир – Горохів у вересні 1943 року.

Пропагандивний центр при надрайоні, вичувши потребу забезпечити збіжжя перед його знищенням і вивозом німцями, ще в серпні місяці розпочав у терені акцію пропагандивну за якнайскорший збір, вимолот, засів і ховання збіжжя. Районові суспільники і голови нашої районової адміністрації дістали відповідні накази та інструкції (18 і 20 серпня на відправах). В терені проводилася акція пропаганди пропагандивними районовими групами при помочи промов на вічах, гутірок та розмов із селянами. На місяць серпень було перервано усі вишколи, щоби вишкільні групи кинути до пропаганди і помочи населенню в

проведенню жнив і молочення. Велику поміч у пропаганді виказали наші районові [у]прави. Вони вели пропаганду на сесіях голів сільських [у]прав, на сільських сходах, які влаштовували дуже часто навіть у віддалі 3-4 км. від осіди німців (Володимирський [Володимир-Волинський] район). Ця праця дала свої наслідки. Населення зрозуміло загрозу, яка чекає його від ворога, й посилило значно інтензивність сільськогосподарських робіт. Найбільш свідомий і зарядний елемент сіл надрайону ще в серпні провадив молотьбу і ховання збіжжя. Праця ця однак не знайшла потрібного поширення через деякі технічні труднощі, як: побільшали площі збору збіжжя коштом земель бувших державних маєтків і польських колоній, зменшення числа робочих рук на селі малою кількістю машин і утрудненнями в їх ремонті, браком смарів і т. п. Перешкодою у праці були рівнож часті наскоки польсько-німецьких терористів і грабіжницьких банд, брак авторитетної сильної влади на місцях яко чинника, регулюючого зусилля і з місця усуваючого різні льокальні труднощі. Однією з головних перешкод в акції ховання збіжжя було почуття безпечності, яке опанувало людність теренів, що перебували під владою УПА, пере[о]цінювання своїх сил, а недооцінювання сил ворожих, певність в тому, що існуючий порядок незмінний. Це почуття дістало сильний удар з боку німців в початках вересня, коли то ціла повінь польсько-німецьких банд залила майже цілий терен надрайону, мордуючи наше населення, грабуючи його майно. Щойно тепер селяни зрозуміли як слід оточуючу їх дійсність і очікуючу їх з боку ворога загрозу. Почавши з 17 вересня з наказу окружного проводу, було посилено у терені пропаганду за прискорення молочення і ховання збіжжя. Керівництво акцією спочивало з початку в руках др. Лісовика, пізніше перейшло до др. Максима. Для організації і пропаганди в терені було заанґажовано увесь надрайоновий провід і всіх районових східняків. Ці люди, роз'їхавшись по терені, кинули на села увесь актив районів та пропагандивні групи. Вони організували та контролювали працю на місцях.

Праця проходила в трудних умовинах в опанованому німцями терені, між застрашеним, вибитим з рівноваги населенням. Особливі труднощі зустрічали пропагандистів у південних теренах (Порицький, Берестецький [Берестечківський], Локацький [Локачинський], Горохівський, Устилугський [Устилузький] та частина Володимирського [Володимир-Волинського] райони). Тут, у малих гуртках, припадково зібрано людей, ховались часто від переслідування німців.

Ширилося між населенням літературу “Боротьба за хліб — боротьба за владу”.

В Горохівському районі, з огляду на особливо несприяючі обставини, акцію пропагандивну проведено найслабше. В Устилугському [Устилузькому] районі зовсім не проведено, тому що все населення району пробувало в тому часі на еміграції у Вербському районі, а навіть в Ковельському і Любомльському повітах. В деяких теренах післаним для пропаганди людям довший час трудно було знайти зв’язок з районовим активом, який під тиском німецького терору так законспірувався, що його довший час не можна було відшукати (III чи V та південна частина Володимирського району). Акція пропаганди в згаданих (південних) районах не дала майже ніяких наслідків аж до кінця вересня. Населення не лише зрозуміло, але дошкульно відчуло на собі потребу ховати збіжжя перед ворогом. Воно готове було ріжні технічні браки в праці покрити посиленою роботою, недоспаними ночами, лише бракує йому одного — спокійних умов у праці. Умови ці прийшли щойно з залишенням німцями терену, яке сталося всюди 24.IX б. р. Тому щойно з кінцем вересня почалася особливо виразна поміч населенню проведеної раніше пропаганди в південних теренах надрайону. Населення енергійно береться до праці. [...] за приблизними підсумками в усіх районах обмолочено до 60 % усього збіжжя, а засіяно близько 90 %. Сіяння озимини продовжується і на безвласницьких землях і, треба сподіватися, осягне понад 100 % звичайного щорічного обсіву. В деяких районах (добре зорганізованих ще перед німецькою акцією) велику поміч виказала адміністрація, достарчаючи смарів (200 кг. [...] і 200 кг. оливи), змушуючи власників машин до обслужування всіх потребуючих (під загрозою конфіскати машин), проводячи по селах постанови про зобов’язання кожного власника однієї пари коней до обсіву щонайменше одного гектара безвласницької землі і т. п.

Голови сільських громад проводили тут (і в деяких інших районах) спеціальні сходи для обговорення справи молочення і магазинування збіжжя.

Юнацтво допомагало у молоченні і хованні. Члени і симпатики багатьох сіл, для прикладу, змолотили і змагазинували своє збіжжя в першу чергу.

У північних районах акція пропаганди проходила в кращих умовинах. Ці терени були менше загрожені німцями (виключаючи Устилугський [Устилузький], про який уже говорилося). Добре було проведено пропаганду в Оздютицькому [Озютичівському] і

Вербському районах. В цьому останньому до помочі населенню були притягнені еміґранти з Устилуґського [Устилузького] району, які молотили безвласницькі збіжжя та обсівали фільваркові землі та землі бувших польських кольоністів. У Вербському районі за станом на 10.X б. р. засіяно до 100 % щорічної площі озимини (виключаючи села Руда, Мокрець, Замости — більше загрожені німцями).

Найбільший процент вимолоту і засіву дали села Дуліби і Східники.

Найкраще проведено пропаґанду у північній частині Володимирського району. Тут багато праці поклав районовий суспільно-політичний референт Залізний та східняк Варяг. Майже кожне село цього терену мало свого керівника для проведення агітації заховання і сіву збіжжя. Керівники пропаґанди (Залізний і Варяг) об'їхали усі села району, влаштовуючи віча і допомагаючи в організації самої роботи. За станом на 26.IX у 14 селах цього району змагазиновано 320 цент. селянського та 700 цент. фільварочного збіжжя. Не можна не відмітити деяких заслуг у пропаґанді артистично-пропаґандивної групи при надрайоні, яка дала близько 20 виступів по селах Володимирського, Вербського і, частинно, Устилуґського [Устилузького] районів. Стягаючи населення своїми концертами, група використала нагоду і провела між іншим пропаґанду заховання збіжжя.

Постій, дня 15.X.1943 р.

Слава Україні.
/–/ Кузьменко*.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 118, арк. 55–56. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

* Йдеться про Устима Кузьменка, котрий мав повстанський псевдонім "Ярослав". Влітку 1943 р. був провідником Камінь-Каширської округи, вів тактичні переговори з німецьким комендантом м. Камінь-Каширський Фон Альвенслебеном. У вересні–жовтні 1943 р. – комендант Володимирсько-Горохівського надрайону ВО "Турів". На початку 1944 р. партизанське з'єднання Федорова захопило канцелярію Кузьменка. 31.03.1944 здався радянським партизанам (*Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі. – Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА", Серія "Бібліотека", Т.7. 2006. – С. 99; Федоров О. Остання зима. – Київ, 1976. – С. 282–285; Ступницький Ю. Спогади про пережите: Видавництво "Літопис УПА", Серія "Бібліотека", Т.1. – Київ-Торонто, 2000. – С. 68).*

№ 4
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО НОРМАЛІЗАЦІЮ ВІДНОСИН З ОУН(М)

Невідомий надрайон,
15 жовтня 1943 року.

Наказ!

З днем 15.10.43 р. в порозумінню з комендантом запілля наказую всім комендантам відділів СБ і всім членам ОУНСД заперестати будь-яку акцію проти так званих мельниківців.

За невиконання наказу потягнеться до строгої відповідальности. Наказ цей важний аж до відкликання.

За коменданта запілля — Мирон.
СУ.

Наказ показати [р]ай[онному] [к]омендантові. Мирон.
Хай перестануть діяти всі.

ДАВО, ф. Р-1021, оп. 1, спр. 6, арк. 29. Документ засвідчений печаткою. Оригінал. Цигарковий папір. Машинопис.

№ 5
УРИВОК З НАКАЗУ КОМЕНДАНТА І СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО РЕАГУВАННЯ НА МОЖЛИВЕ ВІДНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ

[Ковельський] надрайон [“Кодак”],
22 листопада 1943 року.

... 19. Всі німецькі гроші якнайскоріше розходувати на закуп потрібних речей (медикаменти, канцелярське приладдя і т. п.).

20. Поробити якнайбільші запаси харчевих [п]родуктів, медикаментів, письмового приладдя та відповідно змагазинувати.

21. Посилити роботу Червоного Хреста. Подбати про гігієну населення, звернути увагу на морально-етичне виховання медичного персоналу.

II. Для населення.

22. Робити масово віча-міт[и]нги по селах, на яких роз'яснювати, що поновна совітська окупація буде [тим]часовою.

23. Вказувати населенню на те, що коли прийдуть більшовики, ніхто не сміє розказувати їм, що робилося в селі, т. зн., що хто організував, хто де виступав і т. п.

24. Вияснити населен[н]ю, що ми боремося за швидше закінчення війни, а тому не дамось більшовикам змобілізувати себе, бо це спричиниться до продовження війни.

25. Ховаємо і не даємо більшовикам, ані німцям ні одного кілограма харчових засобів.

26. Ніхто з українців не сміє втікати зі своїх земель на еміграцію (з німцями).

27. Підготовити нарід до роззброювання ворожих військ та магазинування зброї.

28. Посилити чуйність і розвідчу діяльність самооборони (контроля варти, патрулірования шляхів від сторони ворожих пунктів та лісів, алярмові знаки тощо). Поборювати панікерство.

29. Повчити населення, як має заховуватися під час ворожої акції (втеча в ліси, сховища, не втікати великими групами, а поодиноко).

30. Вказати населенню, що німці під час акції винищують усе населення та господарчий живий і мертвий інвентар.

Цей наказ якнайшвидше перевести в життя. Відповідальними за його виконання роблю районових [к]ом[андантів] [з]апілля, як рівнож окремих референтів.

Постій, дня 22.XI.1943 р.

Супільно-політ[ичний] реф[ерент]
в[ійськового] н[адрайону]
/–/ Оверко Кучма.
Ком[ендант] зап[ілля]
в[ійськового] н[адрайону
/–/ Шварц.

ЦДАВО, ф. 3838, оп.1, спр. 51, арк. 48. Документ без початку. Копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 6
ЛИСТ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ЗМІНУ ПСЕВДОНІМІВ

[Любомльський надрайон "Байрак"?],
4 грудня 1943 року.

Друже Микола!

Ці [к]лички передайте для ни[жч]е поданих. Вони будуть актуальні до відкликання:

до Вас — Слон–Слюта;
районових — Дощ–Дорога;
кущевих — Земля–Залізо;
станичних — Київ–Кавказ.

Уважати треба, щоби не дісталися до ворожих рук.

4.XII.43 р.

Сл.[ава] Укр.[аїні]
Богдан.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 132. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Зелений олівець.

№ 7
ЛИСТ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ЗМІНУ АДРЕСИ "ДОРОШЕНКА" ТА КРИПТОНІМУ СЕДЛИЩАНСЬКОГО РАЙОНУ

[Любомльський надрайон "Байрак"?],
4 грудня 1943 року.

Друже Миколо!

Я ті грипси, що Ви пересилали, вислала куда потрібно. Адреса до др. Дорошенка така: Десна — Дорошенко. Седлищанський район має тепер назву Десна.

Дня 4.XII.43 р.

Здоровлю.
СУ.
Ганя.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 134. Оригінал. 1/4 аркуша з учнівського зошита у клітинку. Рукопис. Зелений олівець.

№ 8
ЗВІТ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ СТАН І ПОДІЇ У ТЕРЕНІ "БАЙРАК"

[Любомльський надрайон] "Байрак",
14 грудня 1943 року.

Місячний звіт з терену Байрак.

1. Охоплення терену.

Цілковито охоплені райони: Матіївський, Головенський [Головненський], Шацький (за винятком кількох сіл). Райони Заболотський і Любомльський — частинно.

Причини неохоплення.

Заболотський майже ввесь опанований німцями, частинно червоними. Слабо розбудована сітка. Орг.[анізаційний] районовий командант др. Ярослав як організатор дуже слабий, не вміє втримати дисципліни серед своїх підвладних. Є випадки, і то дуже

часто, що актив п'є самогон (північна частина району — зі слів самого Ярослава). Помічної сили в других референтурах немає.

Любомльський район. Тут ще гірше. Районовий командант запілля є несамостійний, дитинний, не має авторитету серед активу і взагалі на такий район безсильний. Терен майже цілком опанований німцями або поляками. Є всього чотири сел[а], де працює наша орг[анізаційна] сітка.

2. Референтури.

Суспільно-політична.

Надрайоновий др. Беркут цілком не відповідає свому становищ[у]. Головна причина — брак відповідних сил. Сітка не розбудована (в Любомльському районі немає сусп[ільно]-політ[ичного референта]). Летючих пропагандистів є в кожному районі по 2–3 чол. Праці немає. Дещо проведено з пропаганди в Головненському і Шацькому районах. Населення тих районів краще зор[і]єнтоване в складніших обставинах. Наслідки помітні.

Вишколів не проводилось. Немає виховників в шпиталях. Рівнож немає співпраці з юнацько-виховною сіткою. Помітно загальний занепад праці в цій ділянці. Брак вишкільних матер'ялів.

Шкільництво частинно урухомлене в районах Головенському [Головненському], Шацькому, Матіївському. В Матіївському — 14 шкіл, в Ґоловенському [Головненському] — 10 шкіл, в Шацькому — 12 шкіл, в Заболотському і Любомльському не відкрито нічого.

Адміністрація. Розбудована в трьох районах. В Заболотському немає, як рівнож і в Любомль[ському]. Де є наладнана адміністрація, там і працює вона в мірі з господарчою рефер[ентурою].

Жіноцтво.

Сітка розбудована. Провадиться вишколи жінок (сан[ітарного] характ[еру]). Всього охоплених сіл з цілого надрайону 78, неохоплених 62 (по даним надрайонової). Успіх[и] помірні. В терені 1–2 шпиталі. Стан хорих і ранених зараз невідомий, приблизно около 20 осіб. Існує господарчий допоміжний відділ, котрий співпрацює з господарською референтурою. Організовано кілька артілей виробу светрів, шиття білизни, ткання сукна і т. д.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційна референтура].

Надрайоновий є заслабкий, мало ознайомлений з військовістю. Робляться моб[ілізаційні] списки. Комісії коней і людей проведено в районах Матіїв, Шацьк і Головно. Сітка розбудована. Табір праці як слід не зорганізований. Самооборона як слід не наладнана, однак в деяких місцях є поставлена добре (Шацький район). Отже, назагал ця ділянка стоїть непогано.

Юнацтво.

Щодо цього не маю ніяких даних, бо з надр[айоновим] юнаком ще не пов'язаний. Провір[я]ючи терен, праці не видно. Це можна віднести до слабкої праці загальної сітки сусп[ільно]-політ[ичної].

С[лужба] б[езпеки].

Сітка розбудована. Розвідка працює непогано. Останньо проведено генеральну чистку комуністів. Трохи втекло. Терен майже очищений од сексотів і комуністів. Поліція організована в станиці. Всього в надрайоні шість станиць — 113 чоловік. Поліція пов'язана з адміністрацією. Брак виховної праці серед поліції.

Господарство.

Сітка розбудована. Постання УПА і запілля наладнане. Урухомлено кілька гарбарень, миловарень, масарень. Є артілі шиття білизни, одягу для УПА, взуття. Збірка теплого одягу на викінченні. До терміну, означеного в наказі, буде закінчена. Магазинування провадиться.

Спроможності поки що є вистарчаючі. Надрайон[овий] др. Холодний досить добре справляється. Терен господарчий охоплює всюди, де тільки є можливість. (Точніше щодо промисловості і збірки теплого одягу не можу подати з браку даних від др. Холодного).

Зв'язок.

Діє непогано. Кількість людей вистарчаюча. Останньо проведено деяки реорганізації. Набирається до зв'язку дівчат. Одягом забезпечені. Наладнану кількість коней зв'язок буде ма[ти], бо стягнеться з терену. Брак зброї.

Населення всюди сприяє нам, особливо там, де провадилась пропагандивна праця. Є поодинокі села, де через наскоки червоних, поляків і німців населення частинно здеморалізоване. В таких випадках з'являються критичні погляди щодо дій УПА. [К]ажуть: "Вони десь сидять самі, поховавшись, а нас не боронять". Коли б провести масову усвідомлюючу працю з населенням, таких поглядів не було б.

Червоними опановані терени: Шацький район — Перешпа, Хрипськ, Вілька-Хрипська і околичні (північні) села; Заболотський район — східня частина району, що має зв'язок з замшанським лісом; Матіївський район — Черкаси, Красноволя, Мощона, частинно Круг[е]ль і Н. Кошари [Нові Кошари]. Попер[е]джую, що в Матіївському районі червоні стараються якнайбільше охопити терен, використовуючи, до того, кут залізниць Ковель – Любомль і Ковель – Брест, де чуються у безпеці через близькість Ковля і

симпатії населення (Черкаси). Є їх там около 70 чол. Обов'язково треба прочистити цей терен військовим рейдом.

В своїй пропаганді успіхів не мають, хоч стараються доказати свою правість. Всюди наслідують населення. У вищезгаданих селах Матіївського району проводять з молоддю вишколи військового характеру на зразок нашого "Вільного Козацтва". Підставного грунту серед населення не мають.

Поляками опанований терен — північно-західна частина Любомльського району. [Р]облять випади на південні села Головенського [Головненського] району і західно-південні Матіївського району. Переважно граблять і мордують цивільне населення, стараються збройними чинами доказати свою вищисть. Пропаганди майже не ведуть своєї. Населення їх ненавидить і з загрожених сіл утікає в більш безпечні.

Німці стоять в Заболотні [Заболотті] (всього около 1000 чол., враховуючи охоплення залізниці і штіцпункту), Любомлі (кількість невідома), Шацьку (около 150–200 чол. разом з українською поліцією), Матієві. Останньо чисельний стан збільшився.

Наїхали козаки, поляки, українська поліція і литовці. Стан точно не відомий (приблизно около 600–700 осіб і охорона залізниць). Найбільше виїжджають на села в районах Заболотському і Любомльському, переважно за контигентом. Акцій не переводять. Останньо 8.XI.43 ц. р. були в с. Рудні [Рудка] — пограбували населення, убили 3 осіб, 5 ранили, спалили 7 господарств. Приїжджало чол. 70–80, переважно литовці і козаки. В своїй пропаганді загрожували, що спалять всі села, де тільки є "бандити" і хто не здасть поставки. Моральної переваги не мають. Населення ставиться до німаків ворожо і ніяких закликів з їхньої сторони не сприймає.

Загально в терені є великий брак літератури і люди страшно домагаються такої. Наша література користається всюди успіхами, люди читають її з захопленням.

Підготовка до приходу більшовиків перепроваджується в ширшому масштабі. Збіжжа все змолочене і сховане, як і другі харчеві продукти.

Зимовики масово робляться. Населення є зор[і]єнтоване належно щодо приходу більшовиків. Щоб в дальшому повести працю краще у всіх ділянках, треба перше всього звернути увагу на сусп[ільно]-пол[ітичну] референтуру. Потрібно вишколити відповідне число пропагандистів, щоб можна було в майбутньому кожну акцію підтримати пропагандою (чого досі не було), а тим самим і другі ділянки матимуть кращі успіхи в терені.

В таких обставинах праця в дуже скорому часі наладналася б, і були б помітні успіхи, яких немає зараз.

14.XII.43.

Слава Україні!
Микола.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 148–153. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Голубий олівець.

№ 9
ЛИСТ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ З ПРИВОДУ НАДСИЛАННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

[Берестейський надрайон],
26 грудня 1943 року.

Друже.

В зв'язку з тим, що маємо змогу пересилати літературу в терен, зайнятий червоними партизанами, та у міста такі як Берестьь, Кобринь та Ратно, будьте ласкаві надсилати й надалі по 500 примірників літератури.

При цьому долучую 4 повідомлення на одержану літературу.

Здоровлю.

Дня 26.XII.43 р.

Слава Україні.
/–/ Хвиля.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 95. Цигарковий папір. Машинопис. Синя калька. У справі 363 (аркуш 112) також знаходиться конверт, на лицевій стороні якого написано простим олівцем "Архів", а нижче олівцем зеленого кольору – "Індивідуальна др. Хвилі. Суворо забороняється відкривати". На звороті конверта є запис, зроблений синім хімічним олівцем: "Распечатал 12.03.44 г. командир диверсионного отряда капитан В. Чепига. 13.03.44". На конверті є залишки від сургуча. Можливо, документ "Хвилі" від 26.XII.43 р. лежав у цьому конверті.

№ 10
ЛИСТ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ З ПРИВОДУ ВІДСУТНОСТІ ПАПЕРУ

[Берестейський надрайон],
26 грудня 1943 року.

Друже.

В зв'язку з тим, що вже не маємо ані одної картки паперу до писання на машинці, будьте ласкаві вислати нам по змозі відповідню його кількість.

Міцно віру, що не відмовите мому проханню, за що заздалегідь дякую.

Здоровлю.

Слава Україні.
/–/ Хвиля.

Дня 26.XII.43 р.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 96. Цигарковий папір. Машинопис. Синя калька. У справі 363 (аркуш 112) також знаходиться конверт, на лицевій стороні якого написано простим олівцем "Архів", а нижче олівцем зеленого кольору — "Індивідуальна др. Хвилі. Суворо забороняється відкривати". На звороті конверта є запис, зроблений синім хімічним олівцем: "Распечатал 12.03.44 г. командир диверсионного отряда капитан В. Чепига. 13.03.44". На конверті є залишки від сургуча. Можливо, документ "Хвилі" від 26.XII.43 р. лежав у цьому конверті.

1. ДОКУМЕНТИ КОМЕНДАНТІВ

1.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ РЕФЕРЕНТУР І ПОТОЧНІ ПОДІЇ ЗА МІСЯЦЬ

[Шацький] район "Ринок"
[Ковельського надрайону "Кодак"],
3 грудня 1943 року.

Місячний звіт з терену "Ринок"
з дня 3.XI по 3.XII.

Терен.

I. Охоплен[ня] терену.

1. Сіл в терені є 27 (двадцять сім).
2. Охоплено 26 сіл.
3. Не охоплено одного села (Перешпи).

Це село, яке я зачислюю до неохоплених, було перш охоплене. [Л]ише через те, що більшовики часто бувають в селі або в околичних селах, станичний і його підвладні здеморалізувались і перестали тепер працювати.

II. В 25-х селах населення симпатизує нам, а в селах Вільці-Хрипській, Хрипську і Перешпі населення хоч симпатизує нам, але страх перед силою більшовицькою, яку бачать, часто змушує частину населення симпатизувати більшовикам.

Село Шацькі Мельники не виявляє своєї сторони (село не активне). Хоч ще пока більшовиків не було, ми старались змактивізувати його. Село керу[є]ться по приповідці "не зач[і]пай мене, а я тебе", "моя хата скраю, я нічого не знаю", "для мене все одно, аби жити".

Село Кропивники скомунізоване. Села, до яких більшовики часто довідуються (північні села), через страх перед більшовиками тепер не беруть активної роботи і підготовці до революції.

Можливість приходу б[і]льшовиків населення частинно деморалізує, але після проведення пропаганди населення повертається до нормального духового стану і зараз після цього населення приступає до підготовки до приходу більшовиків по наших вказівках.

II. 1. Впливу морального щодо своїх державних устроїв ні більшовики, ні німці, ані поляки на наші маси не мають.

III. 1. Не згадуючи пропаганди станичних і активу станиці, велася відкрита пропаганда (мітінги) в селах Голядин, С. Смоляри [Смоляри-Світязькі], Грабово [Грабове], Адамчукі [Адамчуки], Кошарі [Кошари], Заліссє [Залісся], Пульми [Пульмо], Острів'я, Затишшя, Кам'янка, Самойличи [Самійличі], Хомичи [Хомичі]). Пропаганда наша велася на тему: поворот більшовиків, зимовики, землянки, варта, школа, збірки, збірка теплого одягу і інші наставлення. Не згадую тут пропаганди про заклик до боротьби за визволення і будову ССУД.

2. Більшовики в цьому місяці пропаганду ведуть тільки в селах, в яких самі бувають, і то не на мітінгах, тільки кожний зокрема окремим селянам, говорячи що ми (тобто повстанці) маєм погану зброю, що нас є мало, що ми нічого не вдієм проти Червоної Армії, яка невдовзі прийде, що Червона Армія, коли прийде сюди, то знищить всіх націоналістів, що Україною буде володіти після війни той, кого признає Англія і Америка, що повстанці повинні боротись разом з більшовиками проти німців, що вони (більшовики) не будуть битись з УПА, якщо УПА не буде бити більшовиків, і т. ін.

3. Німецька пропаганда поширюється через міліціянтів і селян, які ходять до Шацька або возять контигент німцям. В пропаганді тій селян застрашують, що незадовго приїде багато німців і тоді спалять всі села, в яких є повстанці які не здають контигенту, спалять і поб'ють тих селян, які не здають контигенту або перетримують повстанців.

4. Польська пропаганда деколи проникла в терен з Томашівки через деяких селян, які ходять до Томашувки [Томашівка]. В цій пропаганді завше поляки перехваляються, що вони незадовго зб[е]руться і спалять всі села, які їх били або виганяли з їх місця осідку.

IV. Запілля збройної боротьби з німцями і більшовиками не вело, тому що Служба порядку з початкового звітного терміну (два тижні) була на вишколі, а опісля була в організаційній стадії.

V. Терени опановані.

1. Збройними діями більшовики опанували села Перешпа, Вілька-Хрипська, Хрипськ, Піща, Шацьки Мельникі [Шацькі Мельники]. Адміністрації своєї там більшовики не мають.

2. Німці збройно опанували одне село Шацьк, і то тільки головну частину. Діями своїми опанували ціле село.

3. Поляків в терені зовсім немає.

4. УПА збройними діями опанувала всі села, крім сіл Хрипськ, Вілька Хрипська, Перешпи [Перешпа], Піщя, Шацьки Мельникі [Шацькі Мельники]. Сюди зачислюю збройну силу запілля.

VI. Населення на УПА дивиться як на армію, яка бореться за Українську Державу, за український нарід, обороняючи його від грабунку і знущань німців і більшовиків, як [на] чинник, який має в відповідний час взяти всіх українців в свої руки. Лише через відсутність УПА, а присутність більшовиків і німців в терені люди почали говорити про те, що або відділ[і]в УПА є мало, або вони не дбають за нас і за наш терен, говорячи: "Десь собі сидять спокійно, а нас більшовики і німці грабують, певно про нас не дбають, а тільки про себе".

VII. 1. Дня 2.XI.43 р. з Шацька до УПА перейшло 28 козаків.

2. Дня 4.XI. вночі більшовики були і ограбили с. Острів'я і Пульмо.

3. Дня 14.XI.43 р. в с. Грабове було висвячення могили.

4. Дня 15.XI була УПА в Пуленці [Пулемеці], а увечер[і] того дня були більшовики.

5. Починаючи з дня 14.XI.43 р. УПА пройшлась по селах мого терену: Грабова [Грабове], Кошари, Пулемець, Кам'янка, Піщя, Острів'є [Острів'я], Пульмо, Залісся, Свитязьки Смоляри [Світязькі Смолярі].

6. Під час того як УПА була в Піщі і в Пульмі зн[и]щили батюшок і їх родини.

7. Дня 28.XI відбулося відсвяткування свята Базару в таких селах: Голядин, Грабово [Грабове], Заліссє [Залісся], Пульми [Пульмо], Острів'є [Острів'я].

8. Дня 1.XII німці були в Свитязі [Світязі]. Забрали 4 кабани, кури, гуси.

9. Дня 1.XII.43 р. більшовики були в с. Кам'янці, де забрали з собою 2-х людей організаційних, які під Піщем [Піщою] повтікали, і 6 коней. Людей цих били і хотіли розізнати організаційні тайни. Вони говорять, що ніби не сказали.

10. В північних селах більшовики майже кожного дня бувають.

VIII. Погляди й розваги. (Не розумію на[]що а які погляди повинен мати).

Сітка.

I. Організація сітки.

1-а. Сітка суспільно-політичної референтури слідуюча: районовий референт, заступник його, кущови[й] виховники, станичні виховники, які є одночасно і станичними організаційними. Крім цього, референт має трьох летючих пропагандистів.

1-б. Цього місяця відбувся два рази по одному дню вишкіл всіх референтів, два рази по одному дню вишкіл з кущовими виховниками, організаційними, господарчими, військовиками організаційно-мобілізаційними, чотири рази по одному дню (в

1-му кущі 3 рази, в 2-му кущі 1 раз) вишкіл з станичними організаційними.

1-в. Щодо виховної роботи, то її потрібно збільшувати в всіх ділянках між всімома референтурами, особливо між ВК, чого немає через брак відповідної освіти станичних організаційних.

1-г. Пропаганда відкрита провелася цього місяця в с. Голядині, Світязьких Смолярах, Грабови [Грабове], Заліссі, Пульми [Пульмо], Острів'ї, Кам'янці, Затишші, Самийличах [Самійличах].

1-д. Недомаганням в пропаганді є лише те, що не у всіх селах провелася пропаганда.

2-а. Сітка організаційно-мобілізаційної референтури побудована слідуюч[е]: районовий референт, районовий інструктор ВК, кущовий орг[анізаційно]-моб[ілізаційний], кущові інструкторі, заступники кущового орг[анізаційно]-моб[ілізаційного], які займаються організацією таборів праці, помічників кущових інструкторів, станичних військовиків, які є і орг[анізаційно]-моб[ілізаційними], і станичними військовиками.

2-б. Праця орг[анізаційно]-моб[ілізаційних]:

1). Відбувся чотириденний військовий вишкіл кущових інструкторів і кущових орг[анізаційно]-моб[ілізаційних].

2). Один раз, один день, були кущові орг[анізаційно]-моб[ілізаційні] на політичному, ідеологічному вишкол[ах].

3). Дотепер проводиться перегляд коней в 19-и селах.

4). Дотепер зорганізовано вишкіл ВК і табори праці в 18-х селах, а саме: Бутмир [Бутмер], Плоске, Пихі [Пехи], Полотіви [Положеве?], Хомичі, Самойличі, Голядин, Світязьк[і] Смоляр[и] [Смоляри-Світязькі], Світязі, Адамчуки, Грабове, Ольшани [Вільшанка?], Кошарі [Кошари], Залісся, Пульм[о], Острів'я, Затишшя, Вилиця [Вілиця}.

5). Недомагання. Не у всіх селах зорганізовано вишкіл ВК і не проведено у всіх селах перегляду людей (воєннозобов'язаних), але це вже в найкоротшім часі зробиться, бо лікаря вже здобули.

2-в.

1). Господарча сітка побудована слідуюче: районовий господарчий, кущові господарчі, господарча.

2). Праця. Зорганізовано гарбарню, круподерню, оліярню.

3). Недомагання. Не заховано всього організаційного майна під землю і не в усіх селах проведено збірку теплого одягу, але це вже почали робити (робиться).

2-г.

1). СБ-сітка побудована слідуюч[е]: районовий, кущові розвідчики, Служба порядку.

2). СБ цього місяця ніякої поважної роботи не зробила, тому що Служба Порядку два тижні була на вишколі, а потім була в організаційному стані.

3). Недомагання. Брак сильної розвідки і фахових сил для СБ.

2-д.

1). Жіноча сітка, як і чоловіча: районова, кущові, районові господарчі і районова юначка.

2). Праця. Опановано жіночою сіткою 15 сел: Свитязькі Смоляри [Смоляри-Світязькі], Голядин, Свитязь [Світязь], Грабово [Грабове], Кошарі [Кошари], Пулемець, Кам'янка, Острів'я, Пульмо, Залісся, Самийличі [Самійличі], Хомічи [Хомичі], Плоске, Вілиця, Бутмир [Бутмер]. Жінки прядуть нитки, красять полотно, шиють білля, розскубують вовну. Юначка підбирає кущових і станичних юнацтва.

3). Недомагання. Не опановано всіх сел жіночою сіткою.

2-е.

1). Юнацька сітка побудована слідуюч[е]: районовий юнак, районова юначка, кущові юнаки, станичні юнаки.

2). Праця. Працюють юнаки над відшукуванням ідейних юнаків в станицях і над вишколенням самих себе. Вже відбулося по одному і одноденному вишколі в двох селах: Грабови [Грабове] і Кошарах [Кошари].

3). Недомагання. Юнацтво дотепер не вишколюється військово, але надалі буде вже вишколюватись, бо відшукано районового інструктора юнацтва.

2-є.

1). Сітка зв'язку побудована слідуюч[е]: районовий шеф зв'язку, заступник його, кущові шефи, шефи підпунктів куща, станичні зв'язкові і зв'язківці.

2). Недомагання. Ще як слід не функціонує зв'язок.

II. Брак фахових розвідчиків і слідчих в СБ. В інших референтурах ніяких людей не брак. Всі референти пов'язані, між собою співпрацюють і мені карно підпорядковані.

III. Реорганізації цього місяця не було.

IV. Сітка організаційна розбудована на низи у всіх рефератах.

V. Кущовий провід слідуючий: кущовий організаційний, суспільно-політичний, організаційно-мобілізаційний, інструктор ВК, господарчий, жінка, юнак, шеф зв'язку.

VI. Побудувати зовсім законспіровану організаційну сітку побіч розконспірованої.

VII.

1). Адміністрація складається з голови району, голів сільських управ.

2). Відкрито 10 шкіл. Маємо план зробити вишкіл малостатних учителів по методиці навчання і відкриття нових шкіл.

Література.

I. Література.

1. Коли прийде 30 примірників літератури, то дійде скрізь і в пору, а коли менш, то хоч дійде, то дуже запізнено.

2. Літератури часто бракне.

3. Селян[и] питаються за нашою літературою і її шанують як таку, яка завше цінна.

II. Промисловість.

Зорганізовано: 1) в с. Грабови [Грабове] гарбарню, в який продукція трьохтижнева — шкір овечих 75 шт., трьохмісячна продукція — шкір телячих 75 шт. Затруднено тут 2 фахові сили і 2 допоміжні змінні; 2) круподерню в с. Свитязьких Смолярах [Смоляри-Світязькі], продукція тижнева — 21 м., [з]атрудено 1 фахову силу і 4 допоміжні змінні; 3) чоловічу кравецьку майстерню (кустарна) в с. Самійличах, тижнева продукція — 20 фуфайок, [з]атрудено 3 фахові сили; 4) жіночу кравецьку артіль в с. Грабово [Грабове], тижнева продукція — 21 пар[а] білизни, [з]атруднено 3 фахов[і] сили; 5) оліярню в с. Залісся, [т]ижнева продукція — 84 літ., [з]атруднено 1 фахову силу і 3 допоміжні сили.

III. Збройні сили в терені.

1. Кількість людей, узброєних в:

а). кр[і]си-десятки: 2 (двох);

б). кулемети, фінки[35]: немає;

в). револьвери: 7 (сім);

г). загальне число зброї: 26.

IV. Труднощі в терені.

Через те, що більшовики часто бувають в мому терені, грабуючи населення, і через те, що німці є в Шацьку і деколи виїжджають в терен, убиваючи населення і грабуючи майно селян, а також через те, що немає в терені (в північному і східньому кущі) відділ[і]в УПА, населення і симпатики частинно деморалізуються.

---

[35] "Фінка" – повстанська назва сімдесятизарядного автомата з дисковим магазином. У Червоній Армії цей автомат офіційно називався ППШ. Калібр кулі автомата – 7,62 мм. *(Данилюк М. Повстанський записник. – Київ, 1993. – С. 40).*

V. Коли обставини не погіршаються, то в селах, не загрожаних ворогами, в найкоротшому часі праця у всіх ділянках буде іти нормально і успішно.

Постій, 3.XII.43 р.

Слава Україні!

Рай[оновий] ком[ен]д[ан]т зап[ілля] Коваленко.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 49–56. Оригінал. Пожовклий тютюновий папір. 8 і 1/2 аркуша формату А-4, розрізаних по-вертикалі. Рукопис. Синій хімічний олівець. Документ був складений удвоє.

№ 2
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Головненський район] "Дочан"
[Любомльського надрайону "Байрак"],
початок грудня 1943 року.

Місячний звіт
з терену Дочан з 1.XI по 3.XII.43 р.

Терен.

1. Охоплення терену.

а). кількість сіл в терені, відраховавши знищені та невеличкі присілки, виносить 33;

б). охоплення сіл в терені — 30.

Не охоплено всіх тому, що там є впливи польські і населення ще мало співчуває нашому рухові, з тої також причини, що там рідко коли появляються наші люди, бо терен також загрожений німцями (Вовчий Перевіз, Вулька-Угриницька та частинно Рівно [Рівне]).

2. Настрій населення.

В загальному настрій населення у відношенні до нас є добрий, бо загал вже не вбачає у ніякому "визволителеві" покращання своєї долі. Одначе є невеликі впливи поляків у [н]адбужанських селах (головно Вовчий Перевіз). Причиною цього треба вважати віддаль від терену, суцільно заселеного українцями, близькість поляків

(Янківці, Ягодин, Римачі і т. д.) та прикордонне положення, що в свою чергу дає грунт на німецькі впливи. Бодай найбільшою причиною є те, що туди рідко хто навідується (з'являтись у малій кількості узброєних людей небезпечно, щоб не потрапити в руки поляків, які часто переночовують в українців або німців). Німецькі впливи позначаються в Куснищах та Городні [Городнє], де найбільше рекрутується німецьких донощиків (головно в Куснищах). Причиною є те, що німці в тих селах бувають дуже часто разом з "українською" поліцією і працю можливо вести у великій конспірації. Визначити місця впливу большевиків трудно, бо вони є у цілому терені. Не можна властиво цього назвати впливами, бо це є радше страх перед силою большевиків. Мовляв, більшовики б'ють таку сильну армію як німецька, то що вже нам противставлятись цій повені. Такі настрої найбільш поширені в Опашні та Городні, решта терену, крім одиниць, не позначається такими настроями.

3. Пропаганда.

Наша пропаганда в порівнанні з попередніми часами зробила помітний крок вперед, але є ще далеко незадовільною в порівнанню з вагою сучасного історичного моменту для нас. Винні частинно в тому летючі пропагандисти, які засиджуються вдома, не проявляючи власної ініціятиви. (По переведенні згори назначеної їм роботи вертають домів, замість того щоб бути у тісному зв'язку з суспільно-політичним референтом і роботу вести безперебійно).

Ворожої пропаганди (німецька, большевицька, польська) на більшості терену не відчувається, крім вищезгаданих сіл, де є сильніші ворожі впливи. Звичайно, часами нуртують серед мас якісь поголоски, чутки, що походять з ворожих сторін. З нами наша пропаганда старається розрахуватись, даючи на це правдиві та сильніші аргументи. Помітно також, що ще актив не використовує всіх можливостей для глибокого вкорінювання ідей українського націоналізму в маси.

Терени опановані:

а). більшовиками опановано частину Куснищ, де створилась місцева комуністична боївка. Поза тим більшовики ніде більш не появляються;

б). німцями частинно опановані вищезгадані Куснице [Куснища] та в деякій мірі Городно [Городнє]. (Щодо Куснищ треба відмітити, що віддаль до Любомля виносить 5 км. і то чистим полем; крім того, через Куснищі [Куснища] веде шос[е] з Любомля до Шацька);

в). поляками опанованого терену немає, крім Острівок та Волі Островецької, де вони часто знаходились і забирали своє збіжжя, та Вовчого Перевозу.

г). решта терену повністю опанована через УПА.

Критичні погляди населення щодо УПА.

Величезні події на Східному фронті та у світовій практиці представляють УПА в уяві широких мас як маленьку збройну силу українського народу, яка не зможе втримати фронтової боротьби з добре узброєними більшовицькими арміями, чи німецькими. Чути також такого роду вислови: "Чому УПА не помирилась з більш[о]виками, щоб разом розбити німців, а пізніше розрахуватись з більшевиками?" Такі думки появляються тоді, коли німці посилюють свій терор. Також, під час молотіння німцями збіжжя, населення висловлювало думку: "Чому повстанці не перешкоджують німцям забирати хліб? Після вони будуть також і для себе вимагати хліба".

Події в терені.

1. Німці стріляли по селянах, що приїхали розбирати розвалену казарму в Згоранах на магазини для господарчого реф[ерента]. Жертв в людях не було. Вбили 1 коня.

2. До Городна німці приїжджали за контингентом. Населення в страху перед німецьким терором частинно віддає хліб німцям.

3. З Кусницщ втікло до Любомля кілька німецьких донощиків, які зістали вже розконспіровані і їх не встигла поліція (УСП) заарештувати. В кінці жовтня німці в Кусницщах спалили коло 20 господарств та вбили чи спалили коло 30 людей.

4. Під час вивоза збіжжя зі знищених польських сіл (Острівки, Воля Островецька) були напади на ляхів, які відбито. Згинуло кількох селян та страчено частину фір (забрали поляки, заки надійшли відділи УПА).

5. В терені коло сіл Бик, Мшанець, Черемошня Воля [Черемошна Воля] проходила в свій час банда червоних, коло 20 людей. За провідника вони взяли силою коменданта ВК з одного села, не знаючи його. Він спеціяльно вів червоних такими дорогами, щоб повстанці його роззброїли. Варта, не знаючи як слід своїх обов'язків, не зуміла в час заалярмувати відділ і червоні втікли.

6. В Кусницщах місцева боївка мала бій з місцевою комуністичною бандою. Жертв не було. Згоріла хата одного комуніста, що знаходився вже в цій банді.

Сітка.

1). Організація сітки.

а). Суспільно-політичний референт зістав створений недавно і тому ще не розвинув як слід своєї роботи. У суспільно-політичному рефераті бракує доброї пов'язаности з адміністрацією, шкільництвом, СБ. Адміністрація в терені розбудована назагал добре, за виїмком кількох сіл, які не є охоплені наш[о]ю адміністрацією (Городно [Городнє], Куснищі, Рівно [Рівне], Вовчий Перевіз).

Шкільництво має дані до розвитку, але всіх можливостей не використано, не відкрито шкіл по тих селах, де це є можливо. Найбільше шкіл відкритих є на заході терену (Опалин [Гупалин], Забутення [Забужжя], Гуща, Будники, Рогові Смолярі [Рогові Смоляри], Столінські Смолярі [Столинські Смоляри]). Поважною причиною до розвитку шкіл є те, що батьки не хочуть посилати дітей до школи, мовляв, в школі немає зошитів, олівців, підручників і т. п.

Щодо пропаганди, то помітно те, що суспільно-політичний референт не натискає на летючих пропагандистів.

б). Організаційно-мобілізаційний реферат без мого відома та згоди міняє керівні становища (друг Шах забрав організаційно-мобілізаційного референта Ветерана (Яревського) на надрайонового організаційно-мобілізаційного референта, Яревський забрав Грозного, організаційно-мобілізаційного референта з мого терену, і переніс кудись в інше місце, а залишив п'яницю Біленка). Тому орг[анізаційно]-моб[ілізаційний референт] не розвинув повністю своєї роботи.

Хоч комісії коней, возів, людей проходять в терені, але мляво. За останнім звітом стан праці представлявся так: комісію коней переведено у всіх селах, крім Городна, Куснищів I і II, Вовчого Перевозу. Комісію людей переведено у 10 селах. Закінчені списки фахівців, роверів.

Без 8 сіл, є 3967 військово[з]обов'язаних.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 45–48. Документ без підпису і закінчення. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 3
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Матіївський район] "Корт"
[Ковельського надрайону "Кодак"]
4 грудня 1943 року.

Місячний звіт з терену Корт
з 1.XI.43 по 1.XII.43 р.

Терен.

1. Охоплення терену.

а). Скількі сіл в терені. Сіл охоплено у терені Корт 48.

б). Скількі охоплено. Охоплено організаційною сіткою 44. 4 села не охоплені тому, що червоні опановали ті села.

в). Не охоплено й з яких причин не охоплено. З причин так[и]х населення [...] до нашого визвольного руху і також проти цього ставиться.

2. Настрій населення.

а). Вплив більшовицький. В отіх 4-х селах панує цілковито вплив більшовицькій.

б). Вплив німецький. Щодо німецького впливу, то с. Черкаси має контак[т] з німцями щодо того, що червоні грабують наших людей і міняють в німців на зброю.

в). Вплив польський. Польського впливу цілковито немає, опріч кол. Троскоти.

3. Пропаганда.

а). Наша. В селах, котри опановані нами, летючи пропагандисти проходять і роз'яснюють масам про свободу нашої визвольної боротьби.

б). Більшовицька. Панує у с. Черкаси, Мощена, Довгоноси, Люблинець.

в). Німецька. Пускають пропаганду: у с. Руда говорять і в м. Матієві говорять, що хай ваши партизани приходять до нас і разом будемо бити більшовиків.

г). Польська. Польська пропаганда зпала цілком, без жодної вартості.

4. Боротьба з нами. Боротьба іде по терені пропагандивна.

5. Терені опановані.

а). Більшовиками. Більшовиками опановані цілковито Черкаси.

б). Німцями. Опановані німцями Матіїв, Руда, Нові Кошари, але наша сітка організаційна зак[и]нута.

в). Поляками. Поляками цілковито опанована польська колонія Троскоти і станиця Матіїв.

г). УПА. Опановані цілков[ито] села такі: Рудня, Сюмакі [Сьомаки], Чорноплес[и], Довг[и]й Ліс.

6. Критичні погляди населення щодо УПА. [...] критичного погляду населення до УПА цілковито немає, крім сіл, котр[і] опановані більшовиками.

7. Всі події, котр[і] відбулися за ввесь звітований час.

Подаю до відома, що цего місяця з м. Матієва виїхали козак[и] до м. Луцька. На їх місце приїхали л[и]товці, котрі ганяють за самогоном та дівчатами. На станції Матіїв копають німці окопи, де ловили наших людей до роботи. В Матієві закрито млин, тому що не хочуть давати контигенту. В Матієві ловили німаки людей до роботи, то люде повтікали.

Поляк[и] вбили 2-х хлопців з села Довгоноси, котр[і] мали по 12 літ. Районова поліція вирушила на село Калинівку, зловил[а] шість чоловік червон[и]х. 3 забито на місці, а трох забрали зі собою на доходження. Перевели в с. Миляновичи [Миляновичі], зачинили у льох, поставили одного поліціянта на варті, котрий випустив їх і пішов враз з ними в невідомім кірунку.

Здобули від червоних 3 кр[і]си, 3 пістолі і 4 гранати.

У с. Стари Кошари [Старі Кошари] червоні ограбили 2 господар[я].

В с. Хворостові [...] повтікали до Матієва. Повідомляють з с. Тупали, що через село їхало 6 фір поляків з Ковля до Матієва, тому що в Ковлі ловлять їх до копання окопів.

Доносять, що в колонії Троскоти знаходиться около 200 поляків узброєних. До села Зачарнеча [Зачернеччя] приїхали німак[и], заказали 100 [...] дров.

Приїжджали до с. Смідина німці. [Н]аловили гусей та поїхали до Матієва. Червоні підміновали будинки, хліви. У громадянина Максимчука Василя була заложена міна у хліві, котра відірвала ногу синові Володимирові, а на другій нозі відірвано п'яту. У тому селі була підложена міна [в] Семенюка Андрия, котра ран[и]ла 9-літ[нього] сина. У с. Красноволя були німак[и]. [Н]аловивши курей, відійшли.

З станиці Матіїв поїхали 10 німаків на раду. Там мають вартувати моста.

21.XI.43 р. приїжджав гібіцкомісар до Матієва, у якій справі — невідомо.

До с. Почапи приїзджало до 30 чол., де замовляли дрова [...].

У с. Форостові [Хворостів] було 6 німаків зі стан.

Підгородно [Підгородне]. Хотіли узяти [...] робочі люди повтікали. Люде послухали німців й завезли дров до Матієва для німців. Ті села, котр[і] поблизу Матієва [...] дрова пішли до лікарні та пекарні.

У с. Почапах зловили 2-х червон[их], котр[і] були озброєні автоматами. 1 утік, озброєний фінкою. Доносять з Матієва, що німецька жандармер[і]я забрала від л[и]товців кілька кулеметів і дві гармати [та] перевезла до штабу. Яка тому причина — не відомо.

Біля с. Білич була облава. [Ш]укали якогось польського шуцмана, якій зг[и]нув 22.XI.43 р. То ніби він був убитий українцями. По облаві вернули до Матієва, але ж шуцмана не знайшли.

8. Погляди і розваг[и].

Погляди цілковито добр[і]. [Н]арод спр[и]чиняється до нашого національно-визвольного руху.

Сітка.

1. Організація сітки.

а). Суспільно-політичний рефе[ре]нт. Працює по своїй ділянці праці, веде пропаганду в цілому районі.

б). Організаційно-мобілізаційний. Працює по сво[їй] ділянці, переходить комісія конів та воз[і]в.

в). Господарчий. Працює в повному порядку, котрий має осягнуту працю. Забезпечує УПА тлу[щ]овим продуктом.

г). СБ. Праця іде у добр[і]м стані. Щоправда, немає коман-данта СБ, але працює добре його заступник. [Р]озвідка діє помалу, але відомості збірає від кущових організаційних комендантів [з]ап[і]лля.

д). Ж[і]ноцтво. Так само ж[і]ноча сітка закинута у терен. Щоправда, трох[и] слабо діє з поводу того, що була провідничка, котра не надавалася до праці, а тепер може буде краще — прибула друга.

е). Юна[ц]тво. Щодо юнацтва, це тільк[и] починає працювати, щоправда помалу, а [на] будучність справа піде, бо сам провідник юнаків захвор[і]в.

є). Зв'язок. Щодо зв'язку, до приходу мого був урухомлений, а зараз цілковито добре працює.

2. Забезпеченість людьми.

а). Обрання як[и]х, на які становища. Брак лікаря до організаційної мобілізації і агронома до адміністраційного від[д]ілу.

б). Ні, більш[і]сть наладнано.

3. Реорганізації в сітці. Реорганізації немає, усе працює по старих місцях.

4. Чи є розбудова сітк[и] на низи. Щодо сітки [...] на низи розбудована як слід.

5. Кущові проводи. Кущові проводи наладнані.

6. Погляди на майбутнє розбудування сітки. Є надія, що буде, бо кущов[і] мають довгий стаж.

7. Вказати на розбудову адміністрації, шкільництва, пропагандивну ділянку.

Щодо розбудови адміністрації, голови громадських управ по т[и]х селах, котр[і] нами опановані, роблять як слід. На відправі до німців інколи зазирає голова с. Паридуби, а переважно його батько заходить до німців і [є] в ріжніх стосунках з німцями. Осміює нашу повстанську армію і голова с. Білич [Біличі]. Щодо шкільництва — не дуже погано. Організовано 14 шкіл, де проходить навчання, і затруднено 21 вчителя, одначе діти відвідують школу погано, тому що не мають удосталь одягу та взуття і брак підручників, зошитів та олівців, деякі школи не забезпечені опалом. В Матійові [Матієві] так само школа функціонує, де брак так само опалу.

Література.

1. Література.

а). Чи усюди доходить. Як тількі прийде література, то усюди доходить.

б). Брак чи ні. Літератури брак і прошу дайте якнайбільше у мій терен.

в). Як[и]ми успіхами користається терен. Користається успіхами пропагандистів.

2. Промисловість.

а). Які підприємства урухомлені. Щодо підприємств і урухомлення, [...] млинів вітряних урухомлено 8, артілі фахівців не урухомлені, але кравці шиють для УПА по свої[х] домах. Функціонує у повн[о]м[у] розвитку м['я]сарня, котра змагазинувала б[а]гато продуктів.

б). Кількість у яких селах. Немає жадних.

в). Тижнева продукція. Не одержано від керівників підприємств звіту. У м['я]сарні працюють 7 чоловік і 1 миловар. При кравецтві затруднено 20 кравців, шевців немає.

3. Збройні сили в терені.

а). Кількість людей, озброєних у терені. Людей є узброєних 80 чоловік, частинно в кр[і]си, а частинно в коротку зброю.

I. Кр[і]си і десятк[и] — 60 кр[і]сів, 5 десяток.

II. Кулемети і фінк[и] — 1 фінка.

III. Револьвери — 22.

IV. Загальне число зброї разом — 88.

4. Які є труднощ[і] в терені. Труднощ[і] в терені є такі: перехід через залізницю.

5. Інші зауваг[и] щодо терену. Пом[і]ж населенням панує алкоголь, з котрим маємо роботи [...]. В найбли[жчому] часі усі горілчані заводи будуть зліквідовані!

Постій, дня 4.XII.43 р.

Слава Україні — Героям Слава.

Командант [з]апілля Гамалія.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 139–141. Завірена копія. Білий цупкий папір. Рукопис. Простий олівець.

№ 4
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Заболотський район] "Карлик"
[Ковельського надрайону "Кодак"],
5 грудня 1943 року.

Місячний звіт
з терену Карлик з 5.XI по 5.XII.43 р.

Терен.

Охоплення терену.

а). в терені є 18 сіл: охоплених сіл 14, не охоплено 4. Не охоплено з причин несприятливих умовин через сильни наскоки червоних і німців. Там сильний вплив мають більшовики. Німці там впливу не мають, сильно тероризують населення. Поляків там нема.

Пропаганда.

Наша пропаганда дуже слабо розвинута через брак людей, вишколених в тих чотирьох селах. [Д]алі в опанованих нами теренах пропаганда діє. Більшовицька пропаганда не розвивається також, а подекуди вони пробують її вести, но люди їх не слухають.

Німецька пропаганда тепер також не діє, лиш тільки адміністрація і терор. Польська пропаганда зовсім не ведеться.

Де появляєт[ь]ся ворожа пропаганда, вона не є успішна, тому що наша пропаганда бере перевагу.

Теренів, опанованих більшовиками постоянно, немає. [Н]імцями опановані села, близьки біля станції і районного центру. Полякамі не опановано ні одне село. УПА на сьогоднішній день у нас нема: була одна чота, постояла днів 6 і пішла назад в інший терен.

Критичні погляди щодо УПА. Це можуть бути в тих селах, де сильно оперують червоні, тому там сильно пограбували.

Події за ввесь звітний час. Дня 23.XI в селі Рокіта [Рокита] хтось невідомій застрелив одного гестаповця, котрий був в той час на весіллі. Дня 28.XI в ніч на 29.XI невідомо хто вкинув гранату до одного приміщення в селі Дубечно [Дубечне], де мешкали німці. 2-х забито, а 6-х ранено, після чого дня 3.XII німці запалили 6-х господарів, людей укинули в огонь 15 осіб. Дня 28.XI червоні на залізничній станції Кримно [Кримне] підміновали один поїзд. В катастрофі знищилося 13 вагонів з ріжними продуктами, після чого їхала моторувка колейова, котрою їхала спеціальна німецька комісія до теї катастрофи. Червоні пустили її також в повітря, де згинуло 12 німців, в тим числі зондер Заболотського району. Дня 3.XII на хуторах Заболоття червоні сильно пограбували і розбили бльок Тур і пішли в напрямку Шацька.

Сітка.

Суспільно-політична референтура. Слабо розвинута в-загальному по районі через недомагання самого референта.

Організаційно-мобілізаційний. Великі недомагання через слабу пов'язаність і підпорядкованість підвладних.

Господарчий. Подекуди слабо через несприятливи умовини терену.

СБ. Подекуди слабо діє через брак відповідного керівника.

Жіноцтво. Мало розвинуте. Брак відповідньої провідниці.

Юнацтво. Взагалі не розвинуте. Брак праці референта, брак контролі зверхника.

Зв'язок. В опанованих нами теренах є розбудований.

До поповнення нашої праці бракує людей на деякі становища, як: на голову [р]айону, господарчої (жінки), медичного лікаря, [ш]ефа СБ, летючого пропагандиста (промовця).

Реорганізації в сітці.

Сітка шкільництва зовсім не розбудована. Адміністрація розбудована на 30 %. [П]ропагандивна в опанованих нами теренах розбудована по самий низ.

Кущові проводи є, тільки не всі. Брак юнака, жінки.

В майбутньому розбудовання сітки проведеться вповні.

Література.

Літератури доходить по цілий нашій сітці, тільки що її дуже мало.

Промисловість. В терені урухомлено артіль гарбарська і вовночоски, миловарня. Гарбарня одна — село Смоляри. Вовночоски три — Любохит [Любохини], Кримно [Кримне], [...]. Миловарня одна — Кримно [Кримне]. Тижнева продукція не усталена.

Збройні сили в терені.

Озброєних людей — 21 в кріси, 1 в револьвер, інших нема. Загальне число — 22.

Труднощі в терені.

Брак збройної сили, війська, через що населення не бачить наших сил, нашої оборони перед ріжними нападами. Населення не дуже вірить пропаганді нашій, при тім не дуже добре удається нам вести роботу. В терені цей [...] це дуже важка перешкода, тому що німці сильно тиснять людей до праці, через що населення подекуди терпить велик[і] шкоди.

Постій, 5.XII.43 р.

Слава Україні!
Ярослав.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 62–62 зв. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

№ 5
ЛИСТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ В СПРАВІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ

Головненський район "Дочан"
[Любомльського надрайону "Байрак"],
18 грудня 1943 року.

Друже [п]ровідник!

Повідомляю, що звісток з терену X немає. Опанування терену переходить повільно. Брак людей знайти на керівні становища. Я районового військовика взяв на кущового, бо зараз він не має роботи. Він знає добре терен і коли по[ш]ириться сітка, то перенесеться його на військовика. Другий кущ — в стадії опанування.

Повідомляю, що я до цього часу від Петренка не одержав ніяких матер'ялів. [Н]авіть у нього залишились ті матер'яли, що я одержав

на відправі, під час наскоку німців, коли ночували як верталися з відправи. Петренко зістався живий, а[ле] чого до цього часу я не одержав від нього матер'ялу — я не розумію. Якщо Ви можете, то повідомте його[,] щоб Він надіслав.

Поділ району на кущі.

I. Стара Гута	Городно [Городнє]
Галінаволя [Галина Воля]	IV. Перешпа
Сукачі	Зборани [Згорани]
Яворник	Гупали
II. Масловець	Сополенськи Смоляри [Столинські Смоляри]
Головно [Головне]	Власюки
Заболоття	V. Полапи
Гуменці	Куснищі I–II [Куснища I–II]
[К]рушинець	Сокіл
Кучани	Перекірка
Сільцо [Сильне]	Борова [Борове]
Новосілки	VI. Гуща
III. Бук	Овгалин
Мшанець	Забуття [Забужжя]
Черемошна Воля	Рогові Смоляри
Язовиця	Горохвіська [Гороховище]
Скритіці [Скрипиця]	Будники
Кукурикі [Кукуріки]	Рівно [Рівне]
Кідзя	Вовчий Перевіз

Поділ кущів на станиці надішлю пізніше, бо ще я сам не ма[ю]. Псевдо змінено.

Постій, дня 18.12.43 р.

СУ!
ГС.
Луговий.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 79. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис.

№ 6
КВИТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ НА ОТРИМАНІ ГРОШІ

Седлищанський район
[Ковельського надрайону "Кодак"],
21 грудня 1943 року.

Квит на 1488 крб.

Одержано від СБ Седлищанського району гроші, конфісковані у:

1. Сидько Федора — 1356 крб.
2. Оксюка Степана — 132 крб.

Словами: тисяча чотириста вісімдесят вісім крб. одержано дня 21.XII.1943 р.

21.XII.1943 р.

Голова району Могутній.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 92. Оригінал. 1/3 аркуша зі шкільного зошита у клітинку. Рукопис. Простий олівець.

1. ДОКУМЕНТИ КОМЕНДАНТІВ

1.4 РІВЕНЬ КУЩІВ

№ 1
СПИСОК ПОСАДОВЦІВ КУЩА, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ КУЩА

Кущ "Херсон"
Камінь-Каширського району
надрайону "Кодак",
28 вересня 1943 року.

Спис працівників по кущі Херсон

Н п/п	Псевдо	Відколи працює	На якому становищі
1.	Петро	Від 15/V-43	Кущовий реф[ерент] організаційн[ий]
2.	Козаченко	Від 10/IV-43	Кущовий [в]ійськовик
3.	Яструб	Від 15/III-43	Кущовий [г]осподарчий
4.	Яничар	Від 5/IV-43	Кущовий [п]очтовий
5.	Вишня	Від 15/IV-43	Кущовий [п]ропагандист
6.	Чорний	Від 25/VIII-43	Кущовий юнацтва
7.	Шпак	Від 2/IV-43	Станичний
8.	Чорноморець	23/VI.43	Військовик стани[чний]
9.	Євген	23/VI.43	Господарчий стан[ичний]
10.	Черемха	20/VIII.43	Стан[ичний] [ю]нацтва
11.	Чіж [Чиж]	15/VI.43	Стан[ичний] [п]ропаганди
12.	Горобець	10/XI.43	Зв'язковий стан[иці]
13.	Соловей	23/XI.42	Станичний
14.	Гр[і]зний	10/V.43	Військовик станичний
15.	Голуб	10/8.43	Господарчий станичний
16.	Трущенко	10/8.43	[З]в'язковий станичний
17.	В'юн	10/8.43	Станичний [ю]нацтва
18.	Орленко	5/V.43	Станичний [п]ропаганди
19.	Гарт	2/IV.43	Станични[й]
20.	Дуб	3/VI.43	[С]таничний [в]ійськовик
21.	Гнат	7/VII.43	Стан[ичний] [г]осподарчий
22.	Калина	21/IX.43	Стан[ичний] [п]ропаганди
23.	Борис	3/VIII	Стан[ичний] зв'язковий
24.	Павло	4/VII.43	Стан[ичний] [ю]нацтва
25.	Сталь	10/V.43	[С]таничний
26.	Жвавий	11/VI.43	[С]таничний [в]ійськовик

27.	Іван	14/VII.43	[С]таничний [г]осподарчий
28.	Калина Л.	19/III.43	Станичний
29.	Пуль	11/IV.43	Станичний [в]ійськовик
30.	Соловей	4/VI.43	Стан[ичний] [г]осподарчий
31.	Цвітковий	Від 5/IV.43	Стан[ичний] [ю]нацтва
32.	Черешня	Від 5/V.43	Стан[ичний] [п]ропаганди
33.	Яблонь	Від 6/IV	Стан[ичний] зв'язку
34.	Лановий	Від 6/VI.43	Станичний
35.	Щупак	Від 20/V.43	[С]тан[ичний] [в]ійськовик
36.	Сокіл	Від 4/10.43	[С]таничний [г]осподарчий
37.	Сивий	Від 6/IV.43	[С]тан[ичний] [ю]нацтва
38.	Буван	Від 7/VI.43	[С]тан[ичний] [з]в'язковий
39.	Сивий	Від 6/IV.43	[С]таничний [п]ропагандіст
40.	Муха	Від 10/VIII.43	Станичний
41.	Грізний	Від 21/VI.43	[С]тан[ичний] [в]ійськовик
42.	Жук	Від 18/V.43	[С]тан[ичний] [г]осподарчий
43.	Хв[и]ля	Від 20/VI.43	[С]тан[ичний] [п]о[ш]товий
44.	Журба	Від 2/VII.43	Стан[ичний] [п]ропаганди
45.	Ярема	Від 20/VI.43	Пропаганд[и]ст
46.	Вишня	Від 5/IV.43	Станичний
47.	См[і]тюх	Від 26/IX.43	Станичний
48.	Бандурист	Від 5/VI.43	Стан[ичний] зв'язковий
49.	Голуб	Від 4/IV.43	Станичний
50.	Воробей	Від 15/V.43	Стан[ичний] [в]ійськовик
51.	Костя	Від 20/VII.43	[С]таничний господарчий
52.	Маліновіч	Від 20/VII.43	[С]таничний зв'язковий
53.	Гр[і]м	Від 18/V.43	Станичний
54.	Жук	Від 5/IV.43	Станичний [в]ійськовик
55.	Калина	Від 3/VII.43	Станичний зв'язковий
56.	Тих[и]й	Від 3/VIII.43	Станичний [п]ропагандист
57.	Груша	Від 10/VIII.43	Станичний
58.	Гр[і]зний	Від 11/VI.43	Стан[ичний] [в]ійськовик
59.	Граб	Від 21/VI.43	Станичний господарчий
60.	Тополя	Від 27/VI.43	Станичний зв'язковий
61.	Черепаха	Від 25/VIII.43	Станичний пропаганди

Дня 28/IX.43 р.

Слава Україні!

Кущовий Петро.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 361, арк. 14–15. Оригінал. Рукопис. Чорне чорнило.

2. ДОКУМЕНТИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.1. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ІНФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ТЕРЕНІ "КОДАК"

[Ковельський надрайон] "Кодак",
кінець вересня 1943 року.

Інформації з терену Кодак.

Дня 26.9.43 року.

Одна чота УПА в околицях сіл Лисівно [Пнівне?], Березняк [Нові Березичі?], Лент'янівка і Фаренки [Фаринки] (Камінь-Каширський район) наткнулася на банду червоних силою 600 людей. Незважаючи на силу ворога (переважаючу) чота УПА вступила в бій. Бій тривав 9 годин. Результат бою слідуючий: червоних вбито понад 80 чоловік, з нашої сторони 2 вбитих і 4 ранених. Червоні після бою спалили село Фаренки [Фаринки].

Дня 28.9.43 року.

1. 89 козаків та 8 німців опустили станцію Мізово [Мизове]. З повним узброєнням перейшли на сторону УПА.

2. В село Ольбе-Руське [Ольбле Руське] (Камінь-Каширського району) приїхали [н]імці. Зібравши сала, масла, яєць, тощо — від'їхали.

3. Німці в селі Мізово [Мизове] Седлищанського району зігнали з цілого села худобу і відвезли в Ковель.

4. Розвідка донесла, що в селі Черче Камінь-Каширського району окопалися червоні, около 300 чол. Рівнож у лісі біля села [Н]уйно знаходилися червоні, до 100 чол.

5. Розвідка донесла, що [н]імці разом з [п]оляками хочуть за всяку ціну наладнати розібрану залізницю Камінь-Каширськ[ий] – Ковель.

Дня 29.9.1943 року.

В селі Ольбе-Руське [Ольбле Руське] червоні забрали 2 родини і невідомо де поділи.

Дня 30.9.1943 року.

1. Розвідка донесла, що до села Залісся Камінь-Каширського району появилася розвідка червоних в числі 5 людей. Були верхами.

2. Як донесла розвідка, [...] в Камінь-Каширську гебітцкомісар видав перепустки для багатьох поляків на виїзд за Буг. Однак, коли в [К]амінь-Каширську появились летючки проти німців, то гебітцкомісар забрав назад перепустки і порвав.

3. Поляки, котрі знаходяться в Камінь-Каширську, купують від людей коні і вози, і так думають тікати за Буг.

4. До села Озорок [Озірно] Камінь-Каширського району щоденно навідується червона розвідка — близько 5 чол. Червоні всю молодь називають націоналістами. Без милосердя граблять українське населення, де їм лише вдасться.

Дня 1.10.1943 року.

1. В селі [Н]уйно червоні брали фіри (було їх около 100 чол.), за фірами направились в сторону села Велинче [Велимче].

2. В село Луці [Лучичі?] Камінь-Каширського району прибули червоні (коло 40 чол.), самі жінки.

В Камінь-Каширському районі німці видали накази здати контигент — збіжжевий і худобу — до 29.9.43 року. При цьому погрожували саботажнику. Одначе селяни не приїжджають до цих на села.

Від 24 [по] 30.IX.43 р.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 58, арк. 27. Дата і автор документа не вказані. Копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

2. ДОКУМЕНТИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ КОМЕНДАНТА ПОЛІЦІЇ РАЙОНУ ПРО КІЛЬКІСТЬ ЧЛЕНІВ ПОЛІЦІЇ У ТЕРЕНІ “КОРТ”

[Матіївський район] “Корт”
[Ковельського надрайону "Кодак"],
3 грудня 1943 року.

Звіт про стан поліції в терені Корт
на час від 1.XI.43 по 1.XII.43 р.

Назва станиці, в якому селі станиці.

Районова станиця — у с. Миляновичи [Миляновичі], наз[ва] Орлиця. Кущова станиця міститься у с. Миляновичах, наз[ва] Чабан.

Села, котри належать до станиці.

Миляновичи [Миляновичі], Годовичі, Ту[пали], Кливецьк [Клевецьк], Довгоноси, Люблинець, Старі Комори [Старі Кошари], Нові Комори [Нові Кошари], Черкаси, Мощ[е]на, Крутіль [Кругель], Красноволя, Шайно, Городелець [Городилець], Троскоти, Калинівка, Краснодуби [Краснодуб’я], Перевіся [Перевісся], Поридуби [Паридуби], Слідин [Смідин], Заліщи [Залісці], Лисняки [Лісняки], Сюмакі [Сьомаки], Старуха [Стакори], Сомін [Сомин], Від’ють [Відути], Перевель [Перевали], кол. Соснівка, кол. Янівка, Новосілкі [Новосілки], Коморив [Комарів], Форостів [Хворостів], Пемога [Пимога], Окунам [Окунин], Руда, Вілька [Вілька-Підгородненська], Вижина [Високе], Почапи, Вигнока [Вигнанка], Чорноліси [Чорноплеси], Довгий Ліс, Рудня, Матіїв.

Кількість чол. в станиці.

У рай. станиці л[і]читься 24 чол. У кущ[овій] станиці лічиться 8 чол.

Коменданти [...].

Рай. команд[ант] Береза. Кущ. коменд[ант] Муравій.

Матеріальне забезпечення людей, харчування.

[...] тількі немає чобіт, ходять у постолах.

3.XII.43 р.

Районовий [к]омандант [п]оліції — за Гамалія.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 43. Завірена копія. Білий папір. Рукопис.

3. ДОКУМЕНТИ ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТУР

3.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ЛИСТ ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА ОКРУГИ ДО ПРАЦІВНИКА БЕРЕСТЕЙСЬКОГО НАДРАЙОНУ В СПРАВІ ЗВІТУВАННЯ

ВО "Турів",
28 грудня 1943 року.

Друже.

1. Річний звіт здати до 20.І року найдалі. Прислати по шість примірників.

2. Місячні звіти і десятиде[нні] вістки слати по п'ять прим[ірників]. Місячний звіт — 25 кож[н]ого місяця мусить бути зданий.

28.XII.43.

СУ.
Матвій[36].

Хвиля. Лиман.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 81. Оригінал. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

[36] "Матвій", "Мірко", "Андрій" – псевдоніми Степана Драницького (Семенюк). Наприкінці 1943 – на початку 1944 рр. він був суспільно-політичним референтом ВО "Турів". *(Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі (1941–1944 рр.). Львів – Торонто, 2006.* Серія "Літопис УПА – Бібліотека" – Т. 7. – *С. 249).*

3. ДОКУМЕНТИ ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТУР

3.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

[Ковельський] надрайон "Кодак",
20 вересня 1943 року.

Суспільно-політичний звіт.

I. Охоплення терену.

Терен Ратнівського і Седлищанського районів охоплений цілковито.

Терен Любешівського району цілком не охоплений. До цього часу я не зумів навіть нав'язати сітки кущів, бо навіть не зумів спіткатись з районовим працівником суспільно-пропагандивної роботи другом Лосьом.

Терен Камінь-Каширського району не зовсім охоплений. Створено лише три кущі з 27 населеними пунктами.

Мережа цих кущів зле поставлена. Вона є розбіжна з заг[альною] сіткою з точки зору мережі організаційної.

II. Забезпечення терену людьми незадовільне. Сам факт, що на протязі двох тижнів референт-пропагандист не зумів налагодити сітки пропагандивної роботи, недвозначно свідчить про це.

Відчувається брак, особливо пропагандистів. Відносно цього явища на відправі (котра відбулася 16–17.IX.43 р.) постановлено створити вишкільну групу, котра буде готовити кадри пропагандистів.

III. Ідейно-політичне вишколення людей.

Літературу використовується. Відчувається брак пропагандивної і політичної літератури. На протязі біжучого місяця зроблено лише одну відправу. Цей стан тлумачиться тим, що з приводу технічної сторони не можна було зробити відправ більше.

На протязі цього місяця більше відправ не передбачається.

Відправа торкалася ідеологічного, пропагандистського, освітнього і господарського характеру. Обговорено справу шкільництва й адміністрації.

Накази до цього часу не реалізувалися як слід. Були випадки, коли деякі одиниці наказів не виполняли (друг Гидота).

IV. Самовільних виступів одиниць не помічалося.

V. Обезпечення людей зброєю. З моїх безпосередніх підвладних тільки друг Городенко не має жадної зброї. Про те, чи кущові у терені мають зброю, я від своїх районових нічого не довідався. З районових мають зброю такі особи: [д]руг Вишня — наган-автомат без наладу, [д]руг Гидота — сімка-"мавзер", № 31053, [д]руг Підмогильний — шістка-"дереза", № 1019612.

VI. Заховання людей а терені — задовільне. Не помічалося якихось самовільних виступів. Самопочуття людей до обов'язків не стоїть на висоті свого завдання. (Друг Гидота уважає, що він не є покликаний на своє місце).

VII. Моральна сторона задовільна. Не чув ни від кого, щоб хтось говорив, що чогось йому бракує.

VIII. Матеріал з останньої відправи мають районові проробити з кущовими, а ті безпосередньо проробляти ці матеріали з масами в населених пунктах.

IX. Про позитивні і негативні сторони праці в моїй ділянці я *a priori* не можу нічого сказати. Моя [...] з незнайомим тереном і людьми. Досі не міг пізнати ще як слід своїх підвладних, їх моральний характер, як, рівнож, їх обов'язки супроти цієї ідеї, за яку ми сьогодні боремося.

Правда, вже на перших кроках показалися певні недоліки в моїх працівників. Не думаю, що ці негативні сторони удасться налагодити.

X. Пов'язаність з ділянками є — це з шкільництвом і адміністрацією. Но сторона пропагандиста є лише дорадча. В шкільництві, наприклад, наша сторона має лише дати поміч технічного характеру — як помогти шкільним інструкторам підшукати вчителів, тощо.

XI. Мої побажання. Зміцнити дисципліну серед пропагандистів — як районових, так і кущових. Вишколити нові кадри і вислати їх в ці ж терени. Змінити тих районових, котрі нічого не роблять (нпр., Лось, Любешівський район).

Дня 20/IX.43 р.

Підмогильний.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 28–29. Оригінал. Сторінки з радянського журналу для телеграфістів, у якому реєструвалися відправлені та прийняті телеграми. Рукопис. Сірий хімічний олівець. Текст згасає.

№ 2
ЗВІТ ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНУ РОБОТУ В НАДРАЙОНІ

Володимирсько-Горохівський надрайон,
14 жовтня 1943 року.

Політичний реферат Володимирсько-Горохівського [н]адрайону.
Звіт з суспільно-політичного стану терену
на день 10.X.1943 р.

І. Земельна справа.

1). Під час акцій було знищено нами 55 фільварків.

2). Німці не відбудували жодного зі знищених фільварків.

3). При знищенні фільварків ми понесли незначні втрати: в людях – 8 стрільців, дещо з зброї (1 "Дьохтяр", 4 пістолі, 6 крісів, 1 кінь, 1 віз), не усталяно кількість вибухових матеріалів і амуніції.

Окреслити точно наших здобутків немає змоги. В часі проведення акцій нищення фільварків нікому не було доручено проводити евіденцію усіх здобутих матеріалів. Велику частину з них розібрали селяни (усталити тепер хто і що забрав – спізнена справа), певну частину забрала УПА (рівнож не здаючи нікому жодних раху[н]ків), решту перебрали організаційні господарчі референти. Ці останні так само не провадили точних реєстрів здобутого.

Цифрові дані про здобутки з фільварків надіслали лише слідуючі райони: Іваничі, Верба, Володимир. В цих районах здобуто разом: 470 коней, 620 корів, 70 свиней, 2000 овець, 25000 кг. збіжжя, 60 возів, упряжі на 40 пар коней, 6 тракторів, 15 жаток, 1 косарка, 5 молотілок, 2 мотори, 1500 кг. нафти, 5 великих і 5 малих пасів, 10 культиваторів, 10 двускибовців, 5 пар залізничних борін. Крім того, здобуто 10 фахових робітників.

4). На теренах районів Іваничі, Верба, Устилуг, Володимир ми зібрали збіжжя з 35 фільварків. З фільварків Горохівського району збіжжя зібрано нашими селянами лише частинно (решту зібрали німці). Одзютицький [Озютицький], Локацький [Локачинський], Берестейський [Берестечківський] райони не надіслали точної відповіді.

З 4087 га засіяної площі фільварків Іваницького [Іваничівського] району, [В]ербського, Устилугського [Устилузького] і [В]оло-

димирського зібрано нами 10721 копа збіжжя. З якої площі і скільки кіп зібрано збіжжя українським населенням Горохівського району — нема змоги усталити, тому що в часі жнив проходила німецька акція. Решту зібрали і змолотили наші селяни, з решти скористали німці. Крім цього, селянами зібрано збіжжя з 6000 га фільварочної землі у [В]олодимирському районі, у невідомій кількості кіп. Подані тут цифри майже в цілості є приблизні тому, що не було призначено окремого реєстраційного апарату для підраховування кіп зібраного збіжжя, не існує рівнож потрібних статистичних даних для окреслення площі фільварочної землі, врешті не окреслену частину зібраного нами збіжжя вимолотили німці під час зайняття ними майже цілого терену надрайону.

5). Німці зібрали збіжжя цілковито з 5 фільварків (Конухи [Конюхи], Вірив, Фалемичі, Новосілки, Шистів) на площі приблизно 1500 га. Частинно зібрали з усіх фільварків Горохівського району. Зробили це тому, що ці терени були ними цілковито чи частинно опановані.

6). Цілком не поділена між селянами фільварочна земля в Устилугському [Устилузькому] районі. В Берестейському [Берестечківському] районі німці самі доручили селянам засівати фільварочні землі. В інших районах земля була поділена між селянами нашою адміністрацією. Формальний однак поділ був розпочатий лише в Іваницькому [Іваничівському] районі, але не закінчений внаслідок німецької акції.

7). Під час акції було знищено біля 85 польських колоній.

8). Поляки вернули до своїх колоній лише в Устилугському [Устилузькому] районі (Стрілецька № 1 – 10 господарств). Сталося це тому, що цей терен пробував стало під польсько-німецькими військовими впливами.

9). У [Г]орохівському районі частинно зібрали збіжжя з польських колоній наші селяни – решту забрали німці. На терені Вербського району усе збіжжя польських кольоністів зібране нами (кількість га і кіп усталити неможливо). В районах Устилугському [Устилузькому], Володимирському [Володимир-Волинському] та Іваницькому [Іваничівському] з приблизно 2320 га зібрано нами приблизно 13275 кіп.

10). В польських колоніях здобуто нами понад 250 коней, 565 корів, 300 овець, 207 свиней, 700 гусей, 1012 курей, 100000 кг. сіна, 1700 кг. олійних рослин, 1500 кг. стручкових рослин, 300 кг. сушених овочів, 17 кг. мила, 40 кг. оливи, 30 кг. смари, 10 молотілок, 22 січкарні, не усталено кількість білля, взяття та дещо зі зброї і амуніції.

Крім того, здобуто у Вербському терені коні, корови, рільниче знаряддя, у [Б]ерестейському [Берестечківському] – живий та мертвий інвентар, у Іваницькому [Іваничівському] – багато іншого. Володимирський [Володимир-Волинський] район з[...] утримався від відповіді на це питання.

11). Не зібрано нашими селянами збіжжя з 14 сіл Устилугського [Устилузького] і Володимирського [Володимир-Волинського] районів з площі біля 2000 га. Селяни не могли його зібрати через постійний польсько-німецький терор. Це збіжжя зібрали тепер німці і поляки. У районах Берестейському [Берестечківському], Іваницькому [Іваничівському] наші селяни зібрали усе своє збіжжя.

12. Стояло незжатого досі через [н]імецько-польські напади на фільварках, польських колоніях понад 1085 га збіжжя.

13. Змолочено досі на терені надрайону понад 45 % усього збіжжя. Ховання збіжжя, молочення і інтензивність сіву значно посилилась після проведення спеціальної акції пропаганди за молочення і ховання. Докладний звіт про цю акцію подається окремо.

II. Адміністрація.

1. Найбільше опановані нами терени (райони): Володимирський [Володимир-Волинський] – 97 % і Вербський – 100 %. Добре опановані Іваницький [Іваничівський] – понад 70 %, зле Устилугський [Устилузький] – 8 % і зовсім страчений для нашої адміністрації Горохівський район.

2. Цілковито опановані ляхами село Білин Вербського району, Стенжаричі та Вистраки [Бистраки] Устилугського [Устилузького] району та Конюхи Іваницького [Іваничівського] району. Ці терени опановані ляхами тому, що нами не опановані.

3. Наша адміністрація діє легально лише на терені Вербського району. Півлегально проводить працю в районі Іваницькому [Іваничівському], зле діє в районі Озютицькому [Озютичівському], зовсім не виявляє діяльности по останній німецькій акції у Горохівському і Володимирському [Володимир-Волинському] районах. В Устилугському [Устилузькому] не успіла взагалі зорганізуватися.

4. У повному складі працюють [р]айонові [у]прави [В]ербського і Іваницького [Іваничівського] районів (референтури: адміністративна, господарська, суспільної опіки, військово-статистична, вишкільна).

5. Вибори до [р]айонових [р]ад не відбулися в жодному районі.

6. Земельні комісії потворені лише в Іваницькому [Іваничівському] та частинно у Володимирському [Володимир-Волинському] районах. У решті районів земельних комісій досі нема.

7. Розбудова нашої адміністрації розпочалася відразу в дуже швидкому темпі. На перешкоді дальшому зростанні її стояло слабе розмежовання у функціях подібних рефератів УПА, ОУН і нашої адміністрації. Не були стисло окреслені функції голів сільських громад і станичних, господарчих рефератів УПА, ОУН і [р]айонових [у]прав і т. д. Загально керівництво адміністрацією надрайону дісталося у слабі руки (др. Стено).

8. Праця нашої адміністрації перервалося майже цілковито на терені цілого надрайону під час останньої німецької акції.

9. Лісна адміністрація успіла зорганізуватися у Володимирському [Володимир-Волинському] та Іваницькому [Іваничівському] районах. На перешкоді у праці стояло брак фахівців і недостача зв'язку.

III. Промисл.

1. У нашому розпорядженні знаходяться слідуючі промислові підприємства. У Іваницькому [Іваничівському] районі: артилі шевська і 2 кравецьких, 5 млинів, 6 вітраків, 2 молочарні, 2 гарбарні і рибне господарство. У Вербському районі: 5 моторових млинів, 4 вітряки, 1 молочарня, артіль кравецька і гарбарня. В Устилугському [Устилузькому] 1 вітряк. У Володимирському [Володимир-Волинському]: 3 млини, 3 вітряки, 5 молочарень, 2 оліярні, артілі шевська і 2 кравецьких, миловарня, масарня, пральня, гарбарня і артіль бондарська. Ходу розбудови поодиноких підприємств подати не можу з огляду на брак відповідних документів.

IV. Шкільництво.

1. Районові шкільні інспектори є в слідуючих районах: Іваницький [Іваничівський], Вербський, Володимирський [Володимир-Волинський], Берестейський [Берестечківський] і деяких інших. Шкільництво Горохівського району підпорядковане німцям.

2. Майже всі початкові школи урухомлені від 1.IX.43 р. у Берестейському [Берестечківському] районі. На терені наших впливів працює 18 шкіл. У Володимирському [Володимир-Волинському] районі діє 4 школи. В Іваницькому [Іваничівському] районі перед німецькою акцією було урухомлено 30 шкіл. В решті районів шкільництво досі не було урухомлене.

3. В урухомлених досі школах працює 55 вчителів.

4. Відвідування дітьми шкіл є дуже слабе з огляду на пильні сільськогосподарські роботи, брак робочих рук і постійної загрози від німецького террору.

5. Вишкіл молодих вчителів був проведений у Берестейському [Берестечківському], Іваницькому [Іваничівському], частинно у Володимирському [Володимир-Волинському] і Вербському районах.

6. Дальша підготовка в ділянці шкільництва обмежується до вишколу вчителів і ремонту шкільних будинків.

V. Німецькі сили у терені.

1,2. Німецькі штіцпункти є у Горохові, Дружкополі, Звинячах [Звиняче], Холоневі, Бранах – невідома кількість, Печихвости – 25 осіб, Фусів – 17 осіб, Конюхи – 45 осіб, Верба – 56 осіб, Білин – 66 осіб, Устилуг і Стенжаричі – до 100 осіб, Хабултова [Хобултова] і Володимирівка – невідомо скільки, Затурці – 15 осіб, Рудня – 25 осіб, Війниця, Дуброва [Діброва], Вілька-Садівська – кількість невідома, Берестечку – 67 осіб, в Бужанах, Пілганах [Пильгани] і Борочинцях [Борочичах] – невідома кількість.

3. В складі німецьких залог у зазначених вище штіцпунктах у районах Володимирському [Володимир-Волинському], Вербському, Горохівському і Іваницькому [Іваничівському] є від 80 до 95% поляків, решта німці. В Новосілках є 45 українців. В Устилугському [Устилузькому] районі – 35 чехів.

4. Азіят[ів] в німецьких залогах є тепер дуже мало. Серед них поширюється наша література, відносяться до населення добре.

В Іваницькому [Іваничівському] районі перейшло до нас зі зброєю 10 осіб, у Володимирському [Володимир-Волинському] – понад 10, у районах Берестейському [Берестечківському], Вербському та інших азіятів нема зовсім.

VI. Політреферентури.

1. Політичний штаб при надрайоні щойно твориться, по районах рівнож ще не зорганізований.

2. У Вербському районі є 4 пропагандисти, в Іваницькому [Іваничівському] 7, у Володимирському [Володимир-Волинському] 3, у Горохівському 2, в Берестейському [Берестечківському] 1, у Локачському [Локачинському] і Озютицькому [Озютичівському] по 2. В Устилугському [Устилузькому] нема жодного.

Постій, дня 14.X.1943 р.

Слава Україні
/–/ Кузьменко.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 118, арк. 57–59. Копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 3
ДОДАТКОВИЙ ЗВІТ ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ

Ковельський надрайон "Кодак",
16 жовтня 1943 року.

Додатковий звіт про стан шкільництва
в Ковельському надрайоні на день 15.X.43 р.

1. Шкільний апарат побудований в такий спосіб:

В кожному районі є один [р]айоновий [ш]кільний інспектор. В Ковельській окрузі є всього 11 (одинадцять) районових [ш]кільних [і]нспекторів і один [н]адрайоновий шкільний інспектор.

2. Діє вже 24 (двадцять чотири) початкові школи і одна семирічна, а саме в Ковельському районі 12 початкових шкіл, в Матіївському районі 11 початкових шкіл, в Седлищанському районі 1 (одна) початкова школа і одна семирічна.

3. В школах працює 37 (тридцять сім) вчителів, всі старі.

4. Відвідує школу приблизно 1300 (одна тисяча триста) дітей.

5. Курсів для молодих вчителів не було.

6. В ділянці шкільництва йде активна робота в справі організації шкільництва в загрожених місцевостях. Проектується відкриття законспірованих шкіл для меншої кількості шкіл (10–12), причому в одній місцевості (селі) може бути кілька шкіл.

Запроектовано також відкрити методично-педагогічні курси для молодих вчителів.

Постій, дня 16.X.43 р.

Політичний референт Наур.

Кодак.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 58, арк. 28. Завірена копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Синя калька. Слова "Політичний референт Наур" і "Кодак" написані сірим олівцем.

№ 4
ЗВІТ ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

[Ковельський надрайон] "Кодак",
[кінець вересня] 1943 року.

Суспільно-політичний звіт з терену Кодак
за час від 20.8 — 20.9.43.

І. Звітний терен поділяється адміністративно на три надрайони: 1. Ковельський, 2. Камінь-Каширський, 3. Любомльський. Перший надрайон має 5 районів: Ковельський, Турійський, Матіївський, Голобський і Маневичський [Маневицький]. Другий надрайон має 4 райони: Камінь-Каширський, Любешівський, Ратненський [Ратнівський] і Седлищанський. Третій надрайон має 4 райони: Любомльський, Шацький, Головнянський [Головненський].

II. Ковельщина. Районова управа в Турійську вже від довшого часу не існує. В Голобах, Маневичах, Ковлі і Матієві частинно [р]айонові управи розбудовувались, лишились лише голови районів і по одному-два урядовців. Голови сільських управ назагал в цілій Ковельщині на відправи до [р]айонових управ не являються, за винятком деяких сіл, розміщених поблизу районних центрів.

Камінь-Каширщина. Седлищанська і Любешівська [р]айонові [у]прави вже від довшого часу не існують. В останніх двох районах частинно існують [р]айонові [у]прави, але діяльністю своєю охоплюють лише найближчі села. По всіх районних центрах, крім Любешова, є німці, а в Камінь-Каширськ[ий] з'їхалось багато поляків з околиць, які співпрацюють з німцями.

Любомльщина. В Головні [р]айонової [у]прави немає. В інших районах управи є. В Любомлі є шуцманшафт і поляки, з яких (останньо) частину вивезено в Нім[еччину].

III. В політиці німців засадничо зміни немає. Головною лінією їх політики є захопити якнайбільше хліба і чим більше знищити українського народу. Для досягнення цієї цілі німці стосують різну тактику. В деяких теренах німці, роблячи свої грабіжницькі напади, поводяться з населенням лагідно, зловлених відпускають, граблять лише майно і палять млини-вітряки. При цьому намовляють людей, щоб не втікали і не ховали збіжжя. Хто не втікатиме і не ховатиме нічого перед німцями, а віддаватиме поставку, того вони не зачіпа[ють]. Таку тактику стосував седлищанський

зондер, грабуючи село Сераховичі [Сереховичі] і палячи в Сераховичах [Сереховичах] і Грабові [Грабовому] вітраки.

Інші знову німці (з К[амінь]-К[аширська]), роблячи свої випади в терен, стосують найжорстокіший терор (палять людей живцем, вбивають і палять будинки) в селах, розташованих дальше від центра, в якому знаходяться. В селах поблизьких поступають дещо лагідніше, змушують селян страхом і лагідними намовами віддавати контигенти.

Німці з Турійська змушують силою близькі села віддавати хлібопоставку, а також яйця, кури і худобу в розмірах 25 % минулорічної норми.

Назагал, придивлюючись тактиці німців у вище названому звітному терені, треба ствердити, що всюди німці рушили в терен. Хочуть за всяку ціну взяти дещо нашого хліба і своїми терористичними нальотами спаралі[з]увати український визвольний рух і улегшити собі (до певної міри) відступ.

IV. Жнива в цілому терені пройшли успішно. Німці збирають збіжжя в тих штатсгутах, які знаходяться близько їх випадових баз. Збіжжя частинно селяни звезли, частинно ще на полі. Після останніх випадків люди вивозять збіжжя з клунів й ставлять назад у півкіпки у полі. Назагал все населення в приспішному темпі молотить і ховає збіжжя. Спішно також провадиться сівба. В північних теренах сівба майже закінчена. Дещо повільніше провадиться робота на півдні. Останніми днями німці оселились в двох дотепер не за[й]нятих пунктах — Седлищі (вже довший час їх там не було) і Радовичах – Купічові [Купичеві] (ніколи їх там не було) з метою перепровадження молотьби і вивозу збіжжя.

V. Партійництва серед українського громадянства в ширшому розумінні сього слова не помічається. Є лише де-не-де симпатики червоних, переважно на півночі, де діє червона партизанка. Мельниківці вийшли зі свого осередка (с. Видюти [Відути], Матіївський район) і створили збройну частину, яка визнала УПА і підпорядкувалась їй.

VI. В терені, звільненому від окупанта, налагоджується українська адміністративна влада. Майже по всіх селах є уже наставлені сільські голови, які приступили до виконання обов'язків від імени української влади. Останньо приступлено до організації районової адміністративної влади. В більшості районів вже призначено голів [р]айонових управ та їх заступників, які приступають до праці. В найближчих днях будуть призначені голови і їх заступники до решти районів.

VII. Стан суспільно-пропагандивної роботи в Ковельському надрайоні є задовільний. В Камінь-Каширському і Любомльському

надрайонах справа стоїть дещо слабше. В Камінь-Каширському вже налагоджено мережу політичних працівників, але про наслідки роботи можна буде сказати дещо пізніше. Зорганізовано вже окружну вишкільну групу, яка розпочала систематично вишколювати кадри.

VIII. Ковельський район.

Дня 7.9.43 р. німці зробили нальот на Скулянщину [Скулинщину] (ліс), спалили гаївки. Жертв у людях не було. У наліті брало участь 7 червоних.

13.9.43 р. наша боївка зліквідувала в Усовецьку [Уховецьку] 7 червоних.

14.9.43 р. [н]імці спалили с. Несухоїже. Прибули туда з Камінь-Каширська в кількості 18 автомашин.

Від кількох день почався сильний рух на залізниці Ковель – Сарни. Ці ешелони війська їдуть в сторону Німеччини.

16.9.43 р. в м. Ковлі відбувся похорон помордованих німців. На похоронах було дуже багато поляків. На могилі були виголошені промови, в яких обіцяли "віддячитись" українцям.

11.9.43 р. з Матійова [Матієва] до Ковля приїхало 100 шуцманів. Примістились в домі залізничної охорони.

Поляки говорять, що церкви пересилають хліб. Це є ознакою до повстання проти поляків.

З 18.9 на 19.9 вночі німці з с. Зелена забрали 190 поляків. Всі вони — під сильною вартою німців. Вночі сидять у в'язниці, а на день ходять на роботу на залізницю. Кружляють поголоски, що їх мають вивезти до Нім[еччини] на роботи.

До Ковеля привезли біженців з Конотопа, переважно це фолькcдойчі і поліція.

17.9.43 р. привезли до Ковля 2 ешелони ранених німців з фронту.

В Ковлі зараз є багато німців, які задержались, переїжджаючи на фронт. Між ними є багато полонених грузинів і росіян.

В с. Бахові вдалося викрити комуністичну сітку. Зараз проходить чистка.

Турійський район.

7, 8, 9.9.43 відбулися бої між УПА і німцями біля с. Радовичі. Німців полягло понад 120 чол., наші втрати незначні (кільканадц[ять] чол.). Не бажаючи вести недоцільну фронтову боротьбу з німцями, наші відступили. Німці осіли в Радовичах – Купічові [Купичеві].

Німці з Турійська на чолі з крайсляндвіртом силою зброї і страху заставляють поблизькі (від Турійська) села виконувати

хлібопоставку, а також яйця, кури і худобу в кількості 25 % торі[ш]н[ьо]ї норми.

В кінці серпня і на початку вересня поляки залишили свої господарства і повтікали до більшовицько-польських центрів, як Засмики та Ружин, а частинно під опіку в районні і повітові центри. 8.9.43 німці виїхали до Тагачина молотити збіжжя.

16.9 німці пригнали до Ковеля 500 поляків. Згоріло 100 будинків. Там було 10 наших хлопців, але по короткій перестрілці мусили відступити. Жертв в людях немає. Пограбували деяких селян на хуторах с. Зілова [Зілове].

Маневичський [Маневицький] район.

Є відомості, що червоні групуються в більшу кількість у північній частині району. Мають замір перейти через залізницю Ковель – Сарни на південь.

Седлищанський район.

9.9.43 р. седлищанський зондер з 50 німцями прибув до Серахович [Сереховичів]. Грабував жито (60 ц.), свині, полотно, тощо. Попалив вітраки в Сераховичах [Сереховичах] і Грабові. Людей не бив.

7.9.43 р. німці робили терористичний нальот на с. Ниці. Скинено понад 30 бомб. Спалено одну клуню і поранено 2 людей. Брало участь 2 літаки.

13.9.43 р. прибуло 18 автомашин німців з К[амінь]-К[а]ширська, які з-за річки обстріляли с. Мільці [Мильці], а опісля перейшли вбрід річку Турію і почали палити село. Спалили ціле село враз зі школою, за винятком 3-ох хат. Німці в своїй люті підпалили монастир Св. Миколи і могилу "Поляглих Героїв", але монастир [...] архимандрит монастиря, а земля на могилі не схотіла горіти — осмалився лише хрест. Знайдено 10 трупів, спалених у монастирській шопі: 6 людей з монастиря, з яких 4 священики-монахи, а решта людей — 4 особи — із с. Мілець [Мильці].

1.9.43 р. викрито в с. Замшани червоних в кількості 8 чол.

Камінь-Каширський район.

24.8.43 р. німці бомбили с. Хоташів [Хотешів]. Спалили 25 буд[инків]. Жертв у людях не було.

15.9.43 р. німці другий раз бомбили с. Хотищів [Хотешів]. Скинули до 80 бомб малого калібру. Спалено 15 буд[инків]. Загинула 1 особа (зв'язківець).

Любомльський район.

В Любомльському районі німці молотять збіжжя в таких штатсгутах як Біндюга і спалили таки с.: Підгородно [Підгородне], Застав'я [Застав'є], Боремщину, Скиби, Висоцьк і Бовтуни.

В Головнянському [Головненському] районі німці також молотять збіжжя в таких штатсгутах: Городно [Городне], Рівне, Головно [Головне].

IX. Настрій українського населення, яке потерпіло від німців, є дещо пригноблений. Розуміють одно, що коли не будемо боротися з німц[ями], то вони нас знищать зовсім. Завзятість населення по кожному терористічному нападі німців зростає. Люди ціплять кулаки і кричать: "Зброї дайте і зброї дайте, то сьогодні підемо всі".

X. Меншини, за винятком поляків, до нас і нашої справи ставляться прихильно. Північні терени від поляків очищені, а на півдні є дещо гірше. Центри польські, як Засмики, Ружин, Дуброва, стоять нам на перешкоді. Паралі[з]ують нам наш визвольний рух.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 58, арк. 24–26. Документ без точної дати та підпису. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 5
ЗВІТ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНУ РОБОТУ

[Ковельський надрайон "Кодак"],
6 грудня 1943 року.

Звіт.

I. У надрайоні знаходиться суспільно-політичний референт.

II. а). Матіївський рай[он]: є суспільно-політичний референт, двох летючих пропагандистів, п'ять кущевих та 32 станичних виховників.

б). Головенський [Головненський] район: сус[пільно]-пол[ітичний] реф[ерент], двох летючих пропагандистів.

в). Шацький рай[он]: суспільно-політ[ичний] реф[ерент], заступник чотирох пропагандистів. Суспільно-політичний — революціонер, організатор.

г). Заболоцький [Заболотський] рай[он]: суспільно-пол[ітичний] реф[ерент], заступник, двох летючих пропагандистів, чотирох станичних виховників.

д). Любомльський рай[он]: [с]успільно-політичного нема, всю працю виконує [к]ом[ендант] запілля, а пропагандивну роботу — [у]весь актив рай[ону].

III. При надрайоні знаходиться одна машина до писання (російська, запасу паперу нема).

IV. а). у Головенському [Головненському] рай[оні] проведено 15 віч, на яких говорилось про прихід більшовиків, ховання збіжжя, копання землянок. Проводили летючі пропагандисти та кущеві.

б). у Шацькому районі проведено 7 віч, проводили летючі пропагандисти. Тем[и]: Прихід більшовиків, ховання збіжжя, копання землянок, варти, школа, припинення гнання самогону.

в). у Матіївському рай[оні] проведено 11 віч, проводили летючі пропагандисти та суспільно-політ[ичні референти].

V. а). Матіївський рай[он]: адміністрація наладнана. Є [г]олова [р]айону, заступник (господарчий) та секретар. В рай[оні] є 43 села, з чого 36 громадських управ. Відбуваються сесії, на які не являється 9 громадських голів. Причина в тому, що в деяких селах голів нема (забили ляхи або червоні — с. Мощена , Ружинь [Ружин], Клевецьк, або бояться їхати — с. Городець [Городилець] і т. п.). Шкільний інспектор одночасно є з руки німецької та нашої, мешкає в Матійові [Матієві], в терен їздить дуже рідко. Відкритих шкіл в терені досі 14. Діти відвідують школи погано, з браку одежі. Бракує також письмового приладдя. Школи на зиму не забезпечені як слід опалом. В рай[оні] 20 церков, в яких відправляє 19 священиків. 10 священиків відправляє по-українськи, а 7 — по-слов'янськ[и]. Священики — люди старші і політичною роботою менше цікавляться. В рай[оні] висипано всіх могил 24, з чого у 1943 р. — 3.

б). Головенський [Головненський] рай[он]: адміністрація наладнана — голова рай[ону], заступник (господарчий) та секретар. Рай[он] має 42 гром/управ . Відбуваються сесії, на котрі приїзджають всі гром/гол. На сесіях пропагандивно-виховну роботу проводить секретар. Шк[ільний] інспектор (східняк) досі відкрив 9 шкіл, можна відкрити ще 9. В рай[оні] було 12 церков, з чого дві спалили поляки (с. Поляни [Полапи], Рівно [Рівне]). Священик[и] відправляють по-слов'янськ[и], частинно з українською вимовою. Могил в терені 14, висипаних в 1943 р. — 8.

в). Шацький рай[он]: адміністрація наладнується. Є районовий голова та заступник (господарчий). Шкільний інспектор (східняк) досі відкрив 10 шкіл. Можна урухомити ще 4. В рай[оні] є 6 церков, відправляється лише в двох. Є двох священників в с. Шацьк та с. Світязь, відправляють по-слов'янськ[и].

г). Заболоцький [Заболотський] рай[он]. Адміністрації нашої нема, є лише господарчий. Всі гром/голови ходять на сесії до німців і до Заболоття. Шкільний інспектор є, шкіл досі не відкрито. Опановано нами цілковито 4 села.

д). Любомльський рай[он]. Адміністрації нашої нема (є лише господарчий).

Політ[ичні] референти районів тепер знаходяться на 10-денному політично-ідеологічному вишколі. Повернуть біля 15-го грудня.

6/XII.43 р.

Слава Україні.
З. Беркут[37].

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 72–72 зв. Оригінал. Аркуш із загального зошита у клітинку. Рукопис. Сірий олівець. Текст згасає.

---

[37] Про те, що особа, яка заховалася за цим псевдонімом, була суспільно-політичним референтом, згадується у звіті за місяць коменданта терену "Байрак" "Миколи". Див: ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 148.

3. ДОКУМЕНТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТУР

3.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ
ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ

[Ківерцівський район
Луцького надрайону "Хортиця"],
24 жовтня 1943 року.

Звіт
за час від 23.IX до 23.X.1943 року

I. Справи ділово-організаційні.

а). Штаб районового суспільно-політичного апарату, які є відділи (кадри, пропагандивний, технічний, адміністративний, вишкільний і інші), що роблять, робота їх в терені, розробка матеріялів і яких саме.

В склад [р]айонового [ш]табу суспільно-політичного апарату входять: районовий суспільно-політичний референт (др. Юрко), заступник (др. Клименко), при штабі є відділи: пропагандивний, технічний, адміністративний і вішкільний.

б). Робота в терені суспільно-політичного референта др. Юрка.

1). Дня 24.IX.43 року переведено відправу з тереновою вишкільною групою, обговорено ряд тем, зв'язаних з роботою вишкільної групи, подано напрямні роботи, обговорено вишкільний матеріял, який подаватиметься учасникам вишколу. Дня 4.X вищезгадана вишкільна група розпочала вишкіл членів ОУН різних ступенів. Звіт з проведення цього вишколу подано нижче.

2). Дня 25.X підготовлювано матеріял для проведення віч з селянами.

3). Вдень 26.IX і 27.IX.43 р. переведено віча серед населення сіл Липно [Липне], Знамерівка [Знамирівка], Затишшя, Клоневичі [Холоневичі], Гараймівка [Гораймівка]. Зі всіх вищезгаданих сіл населення на вічах було 500–600 осіб разом з усіх сіл. Віча проведено за таким порядком денним:

а). Причини вибуху 2-ї Світової війни.

б). Імперіялістичні плани 2-х проти себе діючих імперіялізмів: Німеччини (Нова Европа), СССР (Мірова революція).

в). Пляни Німеччини щодо України з вибухом 2-ї Світової війни.

г). Політичне положення світу (вісь-трикутник Берлін – Рим – Токіо; аліянти і СССР).

д). Політика ОУН, створення УПА (факти нашої боротьби за УССД).

е). Поворот більшовиків (як приймати більшовиків, що робити, самооборона, забезпечення і збереження української нації).

є). Наша ціль УССД, за "революцію і мир", наші кличі "Свобода народам і людині".

ж). Внескі й запитання, обосторонння дискусія.

Віча, проведені з селянами, дали добрі наслідки. [С]еляни більше починають думати по-державницькому, роблять певні заходи щодо збереження себе фізично й господарчо.

4). В днях 28.IX — 29.IX і 30.IX підготовлювано матеріял до відправи з суспільно-політичними референтами — підвладними з терену.

5). Дня 1.X і 2.X переведено відправу з суспільно-політичними референтами. Відправу переведено за таким порядком:

а). відкриття ("Декалог", молитва і коротка загріваюча промова пропагандивного змісту);

б). переведено увесь матер'ял до виконання і пророблення, який я одержав на відправі дня 23.X на Лимані;

в). подано пропагандивні вказівки для найближчої організаційної праці між масами і членами ОУН;

г). перероблено організаційну літературу: "До зброї", ч. 2, "За Вільну Україну" за м[ісяць] серпень 1943 року;

д). перероблено з "Історії України" "Княжу добу";

ж). подано до опрацьовання суспільно-політичним референтам за місяць жовтень такі теми: "Подати критику засад нашої політики і тактики у відношенні до німецького наїздника", відозви "До німців — коли відступають", "До червоноармі[й]ців", ряд інших.

6). Дня 3.X підготовано одного з вчителів на шкільного інспектора і проведено з ним бесіду щодо шкільництва і уложено плян найближчої вчительської конференції.

7). В днях 4.X і 5.X переведено вчительську конференцію за таким порядком:

а). Вступне слово.

б). Проблеми навчання в школах.

в). Підготовлення навчальної програми на перше півріччя 1943–44 шкільного року.

г). Внески й запитання.

д). Закінчення.

На конференції обговорено проблему урухомлення навчання в школах, уложено плян навчання — навчальну програму, яку долучаю з звітом. Обговорено матеріял, який подаватиметься учням, й цілий ряд інших проблем, зв'язаних з навчанням. Протокол конференції пересланий на Лиман.

8). Дня 6.Х — підготовлено матеріял до відправи з [р]айоновим [п]ровідником [ю]нацтва.

9). Дня 7.Х переведено відправу з [р]айоновим [п]ровідником [ю]нацтва, обговорено проблеми виховання [ю]нацтва, сільської молоді, доросту, а також і старшого громадянства. Подано ряд вказівок, пораджено матеріяли, потрібні для політичного вироблення членів і [ю]наків і мас. Доручено також пропагандивні матеріяли.

10). Дня 8.Х переведено відправу з [р]айоновою [п]ровідницею [ж]іноцтва, обговорено справу виховання жіноцтва — членів і загально жіноцтва. Подано вказівки щодо виховання жіноцтва, поради й вишкільні матеріяли.

11). Дня 9.Х перечитувано організаційну літературу і літературу, прислану з Лиману, розіслано по терені.

12). Дня 10.Х переведено відправу з учасниками вишколу, порушувано проблеми сучасного політичного стану, про завдання членів ОУН і УПА — тепер і на будуче. Дня 10.Х закінчено вишкіл і перешколено 14 людей з різних організаційних постів. Про переведення цього вишколу подано докладний звіт нижче.

13). Дня 11.Х переведено відправу з [г]оловами [г]ромадських [у]прав, комісіями по наділу землі і комітетами самодопомоги — на відправі були представники [р]айонової [у]прави ([р]айоновий [г]олова і господарський референт). Відправу проведено за таким порядком:

а). Вступне слово.

б). Сучасне політичне положення.

в). Завдання української адміністрації.

г). Теперішні й майбутні адміністративні проблеми.

д). Внески й запитання.

е). Закінчення.

Під час переведення відправи було ряд запитань щодо біжучих справ, зв'язаних з адміністрацією.

14). Дня 12.Х переведено відправу з суспільно-політичними референтами за таким порядком:

а). Відкриття ("Декалог", молитва, і коротка, пропагандивного змісту, промова).

б). Сучасний політичний стан.

в). Пероблення більшовицьких летючок "Слухай Брате" і "Указ товариша Сталіна з дня 23.VIII.1943 року", розкинених більшовиками в терені. Подано вказівки про те, як поборювати більшовицьку пропаганду і що говорити населенню щодо цих летючок.

г). Подано до зреалізовання організаційний матеріял "Найближчі напрямні нашої праці".

д). Підготовити маси до приходу більшовиків морально і господарчо.

е). Переведення і роздача організаційної літератури "До зброї" і пропагандивні матеріали "Приготуймось до зими", "Матеріял до відправ ч. 2", "Промова до покривджених селян" і пропагандивні вказівки.

є). Внески й запитання.

ж). Заключення.

15). Дня 13.Х переведено відправу з терeновою вишкільною групою, обговорено матеріял для вишколу жінок – членів ОУН, подано деякі вказівки щодо ведення вишколу, подано вишкільні матеріали. Дня 13.Х розпочався вишкіл жіноцтва. На вишкіл прибуло 22 подруги. Про перебіг вишколу нижче подано докладний звіт.

16). В днях 14 і 15.Х переведено відправу з двома східняками і 3-ма членами ОУН, з яки[ми] планую створити пропагандивну групу. На відправі подано пропагандивний матеріал, потрібний для ведення організаційної роботи в терені, обговорено ряд проблем, зв'язаних з сучасним політичним станом, подано ряд вказівок, порад.

17). В дні 16.Х пероблювано і розділювано організаційну літературу, для терену прислану з Лиману.

18). Дня 17.Х переведено агітаційну промову серед селян села Матійки. Ціль — здача контингенту для УПА.

19). В днях 18.Х і 19.Х переведено збори селян в селах Липн[е] і Холоневичи [Холоневичі]. Ціль — молотьба збіжжя, т. зв. "державного", з польських кольоній. В цих селах є понад 2000 кіп незмолоченого збіжжя, селяни до його молотьби в більшості є байдужі. Під час зборів перечитувано населенню організаційну літературу й обговорювано сучасний політичний стан й ряд інших справ як: самооборона, ховання збіжжя, завдання українського селянства, як запілля УПА, тощо...

20). Дня 20.Х переговорено й пероблено організаційну літературу й полагоджувано ряд організаційних справ.

21). Дня 21.X переведено контролю на вишколі жінок, переслухано знання учасниць і подано деякі вказівки інструкторам щодо вишколу.

22). Дня 22.X підготовлювано організаційний матер'ял до найближчої відправи з суспільно-політичним референтом з організаційного терену.

23). Дня 23.X переведено відправу з суспільно-політичними референтами з терену за таким порядком:

а). відкриття ("Декалог", молитва й хорова промова пропагандивного змісту загріваюча).

б). звітування з праці за час від 23.IX до 23.X.43 р. поодиноких суспільно-політичних референтів.

в). напрямні найближчої організаційної роботи: виробити в масі почуття державницько-соборницьке, виробити жертвенність для України і УПА, [...] маси морально, одна ідея — одне почуття.

г). Подано вказівки про те, як поборювати большевицьку летючку "Хто такі українські [н]аціоналісти і за що вони воюють", розповсюджуван[у] більшовицькими бандами.

д). Справа організації суспільно-політичного апарату (переміна деяких кущових суспільно-політичних референтів) в інші терени.

е). Роздача літератури "Вільна Україна" за місяць вересень 1943 р., "Радієві інформації ч. 7", "[М]атеріял до відправ ч. 3" й іншої, присланої з Лиману.

є). Пероблення дальших пропагандивних направнів щодо організаційної роботи в терені.

ж). Внеск[и] й запитання.

д). Закінчення (в тій самій формі, що й відкриття).

Вище сприцизовано всю організаційну роботу суспільно-політичного референта (друга Юрка) за час від 23.IX до 24.X.43 р.

24). Щодо заступника (др. Клименка) нема даних, тому що Клименко став заступ[ником] з днем 23.X.43 р.

25). Робота пропагандивної групи, присланої з Лиману за час від 1.X до 24.X включно (друзів Кори, Гонти, Берези).

За вищезгаданий час переведено понад 45 віч з селянами на теми: сучасний політичний стан, самооборона селян, молотьба й ховання збіжжя, копання й ховання картопель і взагалі всього, що представляє якусь вартість. На вічах зверталося увагу найбільше на моральне вироблення мас, підтримку УПА, ОУН й цілий ряд подібних проблем. Віча, переведені з селянами, дали дуже багато. Відчувається зворот селянства в нашому напрямку, селяни часто застановляються над розвитком теперішніх подій,

роблять криївки, закопують збіжжя, городовину, одіж і інше, виконують наші накази.

За цей час переведено около 35 відправ з членами ОУН, жіноцтвом і [ю]наками. На відправі з членами полагоджено про завдання членів ОУН, про їх працю над собою і масами, перероблено окремі вишкільно-організаційні матеріяли як "Декалог", "12 прикмет" і інше, особливо звернуто увагу на моральне вироблення членів (якого вже у великій мірі бракує) й ряд інших проблем, зв'язаних за організаційною роботою. Відправа з членами дала додатні наслідки, бо через контролю члени ОУН відчули, що вони є дійсно членами Ордену ОУН, піднесено охоту до дальшої праці над собою й масами, боротьбу за УССД.

26). Відділ пропагандивний.

Теренову пропагандивну групу зорганізова[но] щойно з днем 15.Х.43 р. — переведено з нею пропагандивний вишкіл і післано їх на Л[и]ман до дальшого перешколення. Однак з певних тактичних причин на Лимані не перешколено і 23.Х ця група повернулась назад на Степ. Пляную цю групу перешколити на місці і дати призначення до роботи в пропагандивній ділянці. На пропагандивному форумі за час від 23.ІХ до 23.Х вел[и] працю цілий суспільно-політичний апарат, [о]кружно-пропагандивна група і частинно члени ОУН. В цій ділянці покращає праця.

27). Відділ технічний.

Щодо цієї ділянки, то маю під своєю розпорядимістю 2 друкарські машинки з українським і німецьким шрифтом і один радіоапарат слухавковий. Друкарську роботу на машинці з українським шрифтом виконує подруга Вєра, яка за час від 17.Х.43 р. надрукувала 10 пр[и]м[ірників] "Р[а]дієвих інформацій ч. 6", 10 прім. "Радієвих інформацій ч. 7", 10 прім. "Матер'ял до відправ ч. 2", 10 пр[и]м. "Приготуйтесь до зими", 10 пр[и]м. "Промова до покривджених селян", 10 пр[и]м. "Що сховаєш то твоє", 30 пр[и]м. "Матер'ял до відправ ч. 3", 20 прім. "Міжнароднє положення". Крім того, виконує роботу на машинці для [р]айонової [у]прави і деяких референтів ОУН в цьому терені. Друкарська машинка з німецьким шрифтом є нечинна. З радієвих звідомлень в міру можливости інформую усно поодиноких референтів ОУН, а також суспільно-політичний апарат.

28). Відділ адміністративний. В часі, коли відділами УПА опановано було цілий район, то адміністрація вповні була розвинула свою діяльність, видно було ріст новоствореної української адміністрації. Однак, з часом опановання так званих [р]адзівільських лісів більшовицькою бандою робота адміністрації в

цих теренах підупадає, з цих теренів голови с/у їхали на сесію під обстрілом куль більшовицьких банд. Згодом більшовики укріпилися і не дали доступу української адміністрації до таких сіл як: Сильно [Сильне], Клобучин [Клубочин], Гродище [Городище], Берестяни, Корпилівка, Грем'яче, Мочулки, Скрегітівка [Скреготівка], Цумань. У таких селах діють більшовицькі чи пак німецькі адміністрації у формі "нападів і грабунків селян". Українська адміністрація є заведена в теренах, опанованих через УПА, а саме Красноволя, Погулянка, Матійки [Матейки], Чорниж, Рудники, Журавичі, Миків [Микове], Домашів, Гараймівка, Холоневичі, Липно [Липне], Знамерівка [Знамирівка], Затишшя і Майдан-Липненський. В загальному — адміністрація як влада в запіллі допомагає УПА в одежі, взутті, харчах і т. п. При [р]айоновій [у]праві є розвинутий відділ промисловий, який продукує взуття (виріб шкір), одежу (шиття кожухів), м'ясні вироби (масарня), млини (мука), молочарні (товщ) — все це йде для потреб УПА.

В загальному адміністрація працює задовільно, лише з певних технічних причин як брак машин до молотьби збіжжя, напади більшовицьких банд з лісів, польських з Пшебража, адміністрація не може вповні розвинути своєї діяльности з усіма рефератами і підвідділами.

29). [Від]діл вишкільний. В складі цієї ділянки теренова вишкільна група, зложена з 3-х інструкторів, окремо для вишколів ідейного, політичного і організаційного. Щодо інструкторів — загально вив'язуються з своїх завдань. Вищезгадані інструктори провели членський вишкіл від 24.IX до 10.X.43 р. Нижче подано про це звіт.

На вишкіл покликано: 4 кущових [ю]нацтва, 5 зв'язкових і 5 господарчих. Разом 14 людей. Освіта учасників вишколу — від 2–5 класів початкової школи. Загально члени з організаційною роботою обізнані. Молодь, покликана на вишкіл, була с[к]ошарована за правилами військовими, щоденне життя нормоване за лідуючим правильником:

а). Год. 5 рання зоря.
б). Від год. 5.00 до год. 5.10 вставання.
в). Від год. 5.10 до год. 5.40 фізичні вправи.
г). Від год. 5.40 до год. 6.00 вмивання.
д). Від год. 6.00 до год. 6.50 повторення матер'ялу.
е). Від год. 6.50 до год. 7.00 молитва.
є). Від год. 7.00 до год. 8.00 лекція (10 хв. перерви).
ж). Від год. 8.00 до год. 9.00 снідання.

з). Від год. 9.00 до год. 12.00 лекції (в міжчасі по 10 хв. перерви).

і). Від год. 12.00 до год. 14.00 обідня перерва.

к). Від год. 14.00 до год. 17.00 лекції (в міжчасі по 10 хв. перерви).

л). Від год. 17.00 до год. 18.00 муштра військова.

м). Від год. 18.00 до год. 19.00 бесіда з учасниками і спів.

н). Від год. 19.00 до год. 20.00 вечеря.

о). Від год. 20.00 до год. 20.30 перерва (свобідно).

п). Від год. 20.30 до год. 20.50 вечірній наказ.

р). Від год. 20.50 до год. 21.00 молитва.

с). О год. 21.00 вечірня зоря.

Вночі вартову службу для безпеки й порядку повнили учасники вишколу.

30). Вишкіл переводили методою лекційною, але чергувалося по днях.

Дня 10.Х.43 р. переведено іспити усіх слухачів вишколу. При іспитах були присутніми усі учасникі вишколу. Слухачам задавалось 3–5 основних питань з кожного предмету, та кілька побічних (щодо сучасних потреб). Більша частина давала відповіді задовільні, були й досить слабі одиниці, а це тому, що мають мало освіти. До кращих одиниць на вишколі належали: Кочовий, Зинченко, Дорошенко, Данилишин, слабі: Ясеню[к], Недочай (вишкільні псевда). Загально, вишкіл дав достатню сторону, бо нашу молодь можна виховати через вишколи, інакше наша молодь не хоче вчитись. На вишколі пророблено політичний, ідеологічний і організаційний вишколи.

Потрібно більше подібних вишколів.

31). Вищезгадана вишкільна група від дня 14.Х проводить вишкіл жіноцтва. На жіночий відділ покликано 22 подруги. В зв'язку з більшою кількістю учасниць із різним інтелектуальним виробленням[,] прибувших поділено на 2 групи: в одній, більш виробленій, 10 осіб, в другій — 12 осіб. 22.Х з другої групи втікло 3 учасниці вишколу. Освіта учасниць вишколу — від самруків до 5 класів початкової школи, з різних організаційних постів. З огляду на різне інтелектуальне вироблення учасниць подаваний матеріял сприймають різно. Вишкіл триває, закінчення відбудеться дня 30.Х іспитом. Після закінчення цього вишколу зголошу докладний звіт про вислід.

II. Розбудова апарату в низ: чи при районах і нижче є політичні референти (скільки).

Скільки є пропагандистів (подавати число людей, їх вартости як революціонерів, організаторів, як інтелігентів).

В районі є 7 суспільно-політичних референтів, 6-х з них виконує доручену їм працю, а один з них не виконує і нема до нього зв'язку через загрозу більшовицьких банд. Загально суспільно-політичні референти не виконують задовільно дорученої роботи. [Щ]одо пропагандистів, то пляную створити пропагандивну групу, зараз подібної групи нема.

Щодо характеристики людей з суспільно-політичного апарату, то через те що зараз ще не видно повноти праці щоб оцінити, подібну характеристику подам в наступному звіті.

III. Справи суспільно-політичні.

1). Всі запаси до технічних центрів: папір, фарба, матриці, машини, радіо.

Жодних запасів немає, крім одної батерії до радіоапарату і двох старих радіоапаратів. Натомість потрібно: паперу, кальки, тушу.

2). Як проведено акції, пляновані згори, чи на місці?

Пропагандивні (підготовка до приходу совітів).

Щодо підготовки мас до приходу совітів — постановлено підготовити масу морально й господарчо. [Щ]об зреалізувати в належному ма[с]штабі моральну і господарчу підготовку мас до приходу совітів, було доручено всім суспільно-політичним референтам і членам ОУН провести цілий ряд віч, промов, мітінгів для вияснення масам сучасного політичного стану і можливости другої більшовицької інвазії. В цій цілі переведено з селянами окружною пропагандивною групою (Кора, Береза, Гонта) понад 45 віч, суспільно-політичним апаратом — понад 15 віч, з членами ОУН проведено окружною пропагандивною групою понад 35 відправ, суспільно-політичним апаратом около 30 відправ. На всіх вічах з селянами і відправах з членами ОУН придержувалося слідуючого порядку:

а). Заложення: маси мусять бути наші і за нами йти до боротьби за УССД.

б). Маси виробляються політично: [д]окладно вияснити масам сучасний політичний стан, ціль і методи 2-ї імперіялістичної війни, боротьби 2-х імперіялістів Сходу і Заходу — це боротьба за Україну. Наша політична постановка в нутрі і на міжнародньому форумі. Боротьба окупантів за панування над Україною ведеться від віків. За що бореться УПА, ОУН, за що повинні боротися всі українці — за УССД.

в). Виробляти в масі почуття державности, соборности, жертвенности для України як Батьківщини і для УПА — як збройний елемент і запілля.

г). Більшовиків приймати як німецьких окупантів України. Ніхто не йде з німцями на еміграцію і до більшовицької армії. Все суспільство наставити проти німців і більшовиків.

д). Забезпечитися господарчо перед пересуванням фронту (подати вказівки).

Дня 13.X.43 р. відбулася акція на Пшебраже. Акцію переводило УПА, яка до помочі покликала кілька сотень змобілізованих селян і цивільне населення — як робочу силу. Дня 13.X о год. 17-тій одна сотня підійшла під польську кольонію Загайнік [Загайник]: в сутичці з ляхами вбито 4-х ляхів, кольонію спалено.

Після цього акцію на Пшебраже перервано, змобілізовані поверули домів. Від дня 13.X триває акція на більшовицькі банди в так званих радзивільських лісах.

Дня 16.X був бій біля місцевости Лопатень між більшовиками і УПА. Вбито понад 30 більшовиків. Під час цього бою була панічна втеча стрільців з одного відділу УПА. При цьому УПА натрапило на опущене місце постою більшовиків, де зловлено 2-х жидів і 1 жидівку при радіоапараті — все це УПА зліквідувало. Дня 19.X був бій між УПА і більшовицькою бандою в селі Берестянах, вбито около 150 більшовиків. Страти УПА: 17 стрільців вбитими, 10 ранених. УПА має за завдання очистити вищезгадані ліси від більшовицьких банд і в цей ліс ввести відділи УПА. Плану цього поки що для УПА не вдається зреалізувати, бо до цеї акції треба більшої сили (і не треба посилати нашої одної сотні з крісами і чотирма кулеметами на ворожих 3–4 сотні, які мають більшість автоматичної зброї — примітка селян). Акція для очищення лісів від більшовицьких банд триває дальше.

Боєві. Дня 10.X було відіслано з цього терену 110 осіб на Лиман до УПА. Перед їхнім від'їздом друг Юрко перевів з ними відправу пропагандивного змісту. Людей до УПА передано добрих, лише ті коменданти, в кого вони є на вишколі, не добре з ними поводяться, бо від цих стрільців (коли приходять на урльоп) чути лише нарікання на брак порядку, дисципліни — у всьому... Цю справу слід наладнати, не допустити до деморалізації людей.

Господарчі. (Сівба, молотьба й ховання збіжжя, городовини, тощо).

Акція ця проходила загалом в середньому відношенні; більшість збіжжя є змолочено і закопано, подібне і з городовиною. Однак, є ще багато збіжжя так званого "державного" з польських кольоній — около 3000 кіп (незмолоченого). [П]ричина в тому, що бракує до молотьби машин. Не все помолотили і селяне, бо бракує машин до молотьби, часу. Однак в міру можливости ця акція йде

вперед. Селяне молотять і закопують, сіють більше як [...]0 % озимини. Ця акція не скрізь переходить задовільно, бо бракує багато робочої худоби, яку більшовики й ляхи пограбили й дальше грабують. Брак худоби є дуже помітний. Мимо того, селяне дорогою співпраці засівають поля. Всі вищезгадані акції пройшли в середньому відношенні.

3. Як розповсюджується нашу літературу, як її маса приймає.

Нашу літературу розповсюджуємо дорогою організаційною через суспільно-політичний апарат. Маса нашу літературу приймає дуже добре, подекуди [хвалить], літературу перечитується на зборах, вічах для селян.

Як сприймають нашу літературу чужинці, то може послужити так[и]й факт, що коли німці з Цуманя виїхали в ліс і потрапили на те місце, де наш суспільник розк[и]нув летючки в німецькій мові під назвою "Сольдатен", ці німці по перечитанні цих летючок зі злістю покидали зброю об землю і щось дуже сварилися, і цілий день не брали зброї до рук. Видно, "Нова Европа" вже добре припекла. Цей приклад може послужити доказом того, що як туполобих німців погано кормить пан Гебельс. Для німців і більшовиків треба більше літератури, щоб їх розложити морально.

4. Розбудова нашої адміністрації і шкільництва.

Про працю і розбудову нашої адміністрації подано вище. Щодо розвитку шкільництва, то подаю точний звіт візитації шкільного інспектора друга Чорноуса у днях 21, 22, 23.Х. з усіх шкіл терену.

Село Липно [Липне]. Школу має відвідувати 400 учнів, відвідує 30 учнів. Навчальне приладдя: циркуль — 1, трикутників — 2, рахівниць — 3, природних камені[в] — 27, папером школа не забезпечена.

Село Знамерівка [Знамирівка]. Має відвідувати школу 60 учнів, відвідує 14. Навчальне приладдя: гльобус, карта СССР, папером школа забезпечена на три тижні при 100 % відвідуванні учнів. Навчання розпочалося в школі 21.Х.1943 р.

Село Холоневичі. Має відвідувати школу 150 учнів, відвідує 9 учнів. Навчання розпочалось 21.Х. На перше півріччя школа папером забезпечена. Навчальне приладдя: "Карта Европи", "Карта Русского княжества", "Золота Орда XII века", приладдя електричне, гіри до вагі від 1 дкг. до 1 кг, кубіки до рахування, [...], трикутники — 3 шт, циркулі — 2 шт, геометричні фігури, магніт.

Село Гараймівка [Гораймівка]. Навчання в школі розпочалося 11.Х. Має відвідувати школу 150 учнів, відвідує 20 учнів. Навчальне приладдя: глобус.

Село Чорниж. Навчання вчитель має розпочати 23.X. Не розпочаття навчання в школі вчитель мотивує відмовою батьків висила[ти] дітей з огляду на загрожений терен.

Село Матійки [Матейки]. Школу має відвідовати 75 учнів, відвідує 20 учнів. Навчального приладдя нема.

Село Погулянка. Школу має відвідувати 48 учнів, відвідує 25 учнів. Н[а]вчальним приладдям і папером школа не забезпечена.

Село Красноволя. Школу має відвідувати 100 учнів, відвідує 23 учні. Навчальним приладдям і папером школа не забезпечена.

Село Журавичі. Відвідало школу 30 учнів. З огляду на спалені села більшовиками навчання не відбувається.

Село Домашів. Спалене ляхами.

Село Миків [Микове]. Навчання не відбувається з огляду на загрожений терен більшовиками.

В селах Берестяни, Городище, Сильно [Сильне], Карпилівка, Скрегітівка [Скреготівка] і Грем'яче навчання не проводиться з огляду на наїзди більшовиків.

В Цуманському районі учителів 14 чол., з них новопризначених 6 чол. Навчання в школах не задовольняюче. Бракує підручників, паперу і шкільного приладдя, олівців і т. п.

5. Скільки було вишкільних курсів, яких, висліди вишколу, стан перевишколених людей, розподіл їх.

Про це докладно подано на стр. 4 і 5 в I ч. за № 29, 30, 31 [від]діл вишкільний.

6. Наша господарка. Коротко про наші господарські спроможности.

Щодо запасів в цій ділянці, то є багато хліба, м'яса — лише до цього всього нема добрих господарів, бо в цьому відношенні адміністрація, господарчі сіл не вив'язуються з своїх завдань і багато хліба (около 3000 кіп) є незмолочено і нема виглядів, щоб це збіжжя [було] змолочено в 1943 р. Помітне є господарювання "на власну руку". Нема контролі в цьому відношенні. Спроможність господарча є дуже велика, лише треба краще господарювати і створити сталу контролю в цій ділянці.

7. Церква, робота, люди.

Усіх церков в районі є 8 (вісім). Усіх священиків, що обслуговують ці церкви, є 5 осіб. Двох з них вповні нам прихильні. Інші три — це моск[в]офіли, а один навіть комуністичного погляду в селі Сильному (можна післати до митрополита Сергія). Ост[а]нні двох під силою обставин є нам "прихильні", але ця прихильність не є органічна, лише хвилева, ор'єнтація на ризик "чия возьмьот". Службу Божу відправляє 2-х священників в українській мові (в

селах Гараймівка, Матійкі [Матейки] і Цумань), інших 3-х священиків відправляють по-слов'янському (в селах Рудники, Журавичи [Журавичі], Липно [Липне], Сильно [Сильне]). В одній церкві в Берестянах не відправляють цілком Служби Божої — вина священика, бо не доїжджає...

8. Опортунізм, терен, люди, робота.

В цьому відношенні є два ряди опортуністичного елементу, релігійного і політичного погляду. Релігійного: штундисти, баптисти, суботники, п'ятидесятники. Ці діють в цілому терені. Належ[и]ть до них старше покоління, молодь менше. В основі до населення ставляться прихильно, [...] до війни і революційного руху ставляться ворожо, бо це не згідне з їх ідеєю.

Не хочуть іти до війська, кажуть, що "взявший за меч від меча погибає". Ба[п]тисти говорять: "хто не кориться владі, той не кориться Богові". Однак наші накази виконують всі, до УПА також пішли, коли про це був наказ. Виконують майже все. На прихильників більшовиків кажуть так: "видно так Богові завгодно, що як Бог допустить їх, то прийдуть". В загальному до більшовиків ставляться дуже ворожо. Щодо сект політичного характеру, то сюди належать різного роду сексоти, донощики, яких можна в більшости [віднести] до одного комуністичного світу — цих в терені помічається щораз більше, найбільше в теренах, де діють більшовицькі банди, як: Сильно [Сильне], Берестяни, Клобучин [Клубочин], Городище, Якубчичи [Якубовичі], менше в Грем'ячому, Скрегітівці [Скреготівці], Корпилівці.

Не виключено також те, що подібні сексоти існують в теренах, де діє УПА в цьому районі. Всі вищезгадані сексоти чекають більшовиків як "своїх" і вже тепер активно працюють: вступають в ряди більшовицьких банд (з села Якубчичи [Якубовичі] перейшло до більшовицьких банд 6 родин), помагають більшовикам виловлювати наш свідомий елемент, симпатиків, членів ОУН.

9. Настрої мас.

Відношення до УПА.

Щодо відношення мас до УПА, то воно є цілком оправдане, і маси відносяться до УПА з цілковитим довір'ям. Це довір'я викликається не тільки на словах, а також на ділі. Населення цілковито піддержує дії і авторитет УПА. Одначе з боку селян чути часте зітхання, розуміють УПА як фантазійну силу. Останні поразки в бої з червоними бандами в околиці села Берестяни та радзівільському лісі в околиці Лопатеня дуже впливають пригноблюючо на настрої мас. Часто від населення чути такі завваги: "Що це за відділи УПА, що не можуть дати ради одній такій банді,

котра є чисельно невелика, а [с]тільки коїть лиха мирному населенню". Населення починає тратити надію щодо успіхів нашої справи. Це негайно треба виправляти, тому що може бути запізно. Під час грабунку більшовицька банда, глузуючи з УПА, заявляла "почему ви не дайоте знать вашим бульбовцам, пусть придут красние войска", або таке "інтересно, куда ваши бульбовци денутся, когда сюда придут красние войска". [С]елянин відповідає: "Займуть ліс". Він дальше говорить: "А куда они пойдуть в лес, когда в лесі ми". Тут ясно, що йому селянин не відкаже, що любов українських мас до УПА є природня, але населення дивиться на нас як на фантазистів.

Відношення до більшовиків.

Відношення до більшовиків, само собою зрозуміле, що на 100% вороже тому, що маси відчули на на своїх плечах "робітничо-селянський рай". Годі їх описувати, тому що це зайве витрачання часу, досить того, що селяне всі до одного розуміють, що приносить сюди червона Москва. Тут щодо відношення українських мас до більшовиків виступає в своїй повній величі страх. Дотеперішні успіхи червоної офензиви на сході дуже впливають на настрої мас. Грасуючи по селах, червоні банди вживають виключно тільки застрашуючи методів пропаганди. Ось в одному випадку заявили, що "когда прийдет Красная Армия, вам всем будет за то, что ви виступаєте против нас и не идете бить немця, против которого идет буквально целий свет". В своїх летючках до населення заявляють, що українські націоналісти це є німецькі приятелі і їх судитиметься після війни нарівні з Гітлєром, а також і тих, котрі під[у]ть за ОУН і УПА. Після кожного грабунку на селі населення виявляє жорстоку ненависть до них і тільки страх здержує їх від відповідження назовні своїх думок. Бо, мовляв, "сьогодні обібрали, а завтра прийдуть й вб'ють". В їхніх відділах з кожного села є один-два чоловіки, котрі все "ретельно" доносять, хто, мовляв, "в порох грається". І тому наші робітники мусять дуже замасков[у]ватись.

"Ваши бульбовци шукают в маслє костей", — заявив один політрук від селян. Цим вони хочуть населенню доказати про неможливість нашої справи. Можна безліч навести фактів, котрими вони користуються в пропаганді. Одначе основним коренем їхньої пропаганди є і буде страх і терор. З ліквідацією цієї банди, яка оперує в радзівільському лісі, положення зміниться до основ.

Відношення мас до німців.

Щодо німців, то населення, чуючи про їх жахливу, руїнницьку і винищувальну роботу, ненавидить їх нарівні з більшовицькими

бандами. Щодо звільнення нашого району від цього окупанта, то він ще панує в полудневих теренах, а саме села Цумань, Корпилівка, Грем'яче, Мочулки [Мочалки], Кадище. З причини близькості залізниці, котра йде з Ківерець на Рівне, активної пропаганди вони не ведуть, бачучи безпідставність її, тому що населення вже їхніх кличів не приймає.

Користаються виключно терором. В селах, де вони ще мають змогу використовувати своє деспотичне пан[у]вання, виконують ще селяне їхні накази, бо бояться репресій. Контигенту не здають мимо того, що німці дали наказ. Говірки поміж населенням щодо німців трапляються такі: "Щоб якось врятуватися під час переходу фронту, щоб нас німці не постріляли". Боротьба на цій ділянці в нашому терені не вимагає багатьох зусиль.

10. Національні меншини: число їх, терен, політичні організації їх, ставлення до нас.

З національних меншин є в нашому терені: росіяни, цигани, татари. В найбільшій кількости є циганів (около 50 осіб), [в]ідношення до нас прихильне (циганське). Цигане заявляють, що нам і владі — не розходить (з цигана комісара не буде), нам аби жити. Менше росіян, з яких є "неділімці" і еміґранти, решта — совітські воєннополонені, котрі заявляють, що "ми воювати не підемо, бо я комісаром не буду, а колгоспником, і так [...] хоч воювати не піду".

Серед національних меншин політичних організацій не помічається.

11. Ворожі сили: німці, ляхи, більшовики (їх робота, терен, люди).

Німці. Ще держаться в місті Цумань, де їх сили виносять около 700 осіб. Їх робота: ціллю їх постою в цім містечку є охороняти тартак з залізниц[е]ю. Відношення їх щодо населення поки що неясне.

Ляхи. Ляхів в Цумані є 300 осіб населення, головно утікачів з польських кольоній. Узброєних з них є около 100 осіб. Займаються працею в тартаку й спекуляцією. До населення відносяться ворожо. Забирають харчі і продають для власного вжитку українських селян.

Більшовики. Найбільшою, конкретною і загрожуючою силою в терені є більшовицька банда в радзивільських лісах. Їхня робота відчувається дошкульно селянами в грабіжах і паленні сіл. Дня 19.X спалили під час бою з УПА 8 (вісім) хат в селі Берестяни. Дня 13.X вбили 2-х наших друзів (членів ОУН). Дня 20.X.43 р. спалили й ограбили село Журавичі. Спалено 90 хат і 95 холодних будинків.

Пограбували мертвий і живий інвентар (худобу, одіж). Дальше проводять свої акції без перерви. В їх загонах є багато ляхів, котрі особливо проводять порахункі з українськими масами.

IV. Завваги, думки і ради.

а). Додатні сторони УПА.

Створенням Української Повстанчої Армії український нарід побачив в ній свого правдивого заступника, визволителя і месника для ворога за всі кривди і розстріли з боку більшовицьких, польських і німецьких імперіялістів.

З появою перших відділів УПА населення їх витало з сльозами на очах як справжніх визволителів від ярма ворогів української землі. Населення радо допомага[л]о і допомагає для частин УПА, даючи їм в достатній кількости харчів та притулку, одягу, та самі масово вступають в її ряди. За короткий винятково час частинам УПА вдалося вигнати з багатьох теренів окупантів. В чому тут справа? Бо населення бачило в УПА свойого найближчого друга й приятеля. В найкоротшому часі в звільнених від окупантів місцевостях почало відбуватись українське життя повним ходом. Наладнано українську адміністрацію. Народ виставляє до її апаратів справжніх захи[с]ників своїх інтересів, котрі вийшли з середовища народу, а не нак[и]нених згори окупантом, котрі душили нарід. Хоч і шаліла й шаліє дальше завзята боротьба, народ почував і почуває себе свобідно, маючи змогу виповісти свої думки, не боячись ні в чому сили окупанта. В підготовці до революції також осягнено велетенські успіхи, тому що, перепроваджуючи цю роботу, можна було повністю користуватися свободою рухів, не боячись репресій ворога, котрий силою зброї змушений був уступити з цих теренів.

В цих теренах кожне скупчення людей охоплене через ОУН і тільки виключно за поміччю УПА. Населення звільнених теренів заявило, що скільки б армій не переходило, одначе ні одної не було такої, як наша, рідної, бо в ній є наші сини, брати, котрім відомі наші біди і поневіряння, вони виходці з нас самих. Населення дивиться на УПА з повною довіреністю. Населення помагає виловлювати всяких шпіонів, донощиків і сексотів.

б). Від'ємні сторони УПА.

Це безумовне довір'я українських мас до УПА може підірвати поведінку деяких вояків та командирів УПА. Ось один приклад: один командир назвав стрільців "гноєм". Ясно, що стрілецька маса є на це обурена, бо, мовляв, трапляється таке як в російській армії, коли офіцери говорили "нам нужно спасаться во время атак, тому что нас есть мало, а етого навозу (вояків) іщо хватіт".

Це може мати погані наслідки.

Ось другий випадок: коли сотенний, зайшовши до хати[,] через стрільця "заказав" собі вареників, [т]ут селянин каже: "Наші пани вже запаніли на взір польських чи других панів, а де я возьму цих вареників". Це також деморалізує масу. Або інше: [к]омандир наказав стрільцеві піти взяти в селянина підводу. Прийшовши до селянина, жадає від нього підводи, а коли той щось сказав, цей бере його і ріже шомполом. Правда, є оди[ни]ці з селян, котрі спеціально ухиляються від обов'язків, але з цим треба розібратися і не бити невинного селянина. Після даремного побою селянин каже: "На моїй спині будуєш Україну — то її не збудуєш. Будуй краще на ворожій". Цілком правдиве зауваження.

Змобілізувавши 110 чоловік до Колок, провід більше з ними не робив нічого. В день роблять годин 3 військову вправу, а решту часу гайнують даремно в такий дорогий революційний час. Справа харчів. Харчі видали, м'ясо половину господарі забрали собі, а куховарки ідуть собі в поле копати картоплю. Вояк[а]м іди, шукай по полі кухарок, щоб йшла подала їсти. З огляду на це чути від стрільців запити: "нащо ви нас мобілізували, коли ми майже нічого не робимо".

Це деморалізує населення, а зокрема стрільців УПА. Селяни кажуть: "Якщо буде так далі, то повториться Петлюрівщина". Отже це рішучими заходами негайно треба усунути, завести лад, порядок, скріпити дисципліну в УПА...

Враховуючи усі ці хиби в УПА й евентуальні наслідки, які в майбутньому можуть сприяти розвитку нашого революційного руху, треба рішучими заходами цю справу належно наладнати.

а). В УПА перевести контролю людей, наладнати суспільно-політичний апарат, змінити відношення командирів до стрільців, посилити вишкільно-виховну роботу між стрільцями, вщипити в стрільців УПА дух завойовників, лицарів, вказати на ціль нашої боротьби, виробити політично. В рядах УПА дуже часто помічається непринагідний елемент, який своєю поведінкою деморалізує маси і підриває авторитет УПА (биття шомполами людей, аморальна поведінка, ворожа нам політична ор'єнтація стрільців).

б). Очистити ліси від більшовицьких банд і в них створити бази для УПА, одночасно цим створюючи базу для збереження наших революційних елементів під час пересування фронту.

Очищенням лісів можна буде знищити всіх сексотів, які під час приходу більшовиків будуть використані більшовиками для очищення запілля, цебто проти нас. Тому наш ввесь елемент буде засуджений на повне фізичне винищення.

в). В терен треба більше літератури антибільшовицької, щоб можна було збивати більшовицьку пропаганду конкретними фактами (терор НКВД, голод в 1932–33 рр., і інші). Поглибити працю серед мас, виробити жертвенність і відданість Україні. Скріпити вишкільно-виховну роботу серед членів ОУН.

В вищезгаданому звіті з огляду на малу кількість конкретних фактів не охоплене докладно життя членів ОУН, жіноцтва, юнацтва, їх роботу, вироблення, жертвенність в праці і боротьбі для України. Все це буде подане в наступному звіті. Щодо всіх інших ділянок організаційно-суспільного життя — охоплено все, подано конкретні факти в цьому відношенні.

Постій, дня 24.X.1943 року

Слава Україні — Героям Слава
/–/ Юрко* .

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 127, арк. 13–22. Копія. Білий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

4. ДОКУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИХ РЕФЕРЕНТУР

4.1. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ ПРАЦІВНИКА КОМАНДИ ВОЄНКОМАТУ В НАДРАЙОНІ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ

[Камінь-Каширський надрайон],
20 вересня 1943 року.

Звіт
[п]овітової команди воєнкомату на день 20.IX.43 р.

1. Охоплення терену.

А). Район Седлище.

Охоплені слідуючи села:

Мизово [Мизове], Секунь, Се[д]лище, Черемшинка [Черемшанка], Шкоди [Шкроби], Соколище, Датинь, Солов'є [Солов'ї], Комарово [Комарове], Личин [Личини], Качин, Олександрія, Сошично, Верхи, Карасин, Стовбіхове [Стобихівка], Божа Воля, Мільці [Мильці], Качинська Вілька, Синово [Синове].

Район Ратно [Ратне].

Охоплені села Хотешів, Бірка [Бірки], Речиця [Річиця], Мелникі Речицькі [Мельники Річицькі], Піскі Речицькі [Піски Річицькі], Щефогоще [Щедрогір], Струвок [Острівок], Мелники Мостиські [Мельники-Мостище], Мостище, Козел [Козовата?].

Б). Район К[амінь-]К[аширський] не охоплений.

Район Любешів не охоплений.

В районі Седлище не охоплені слідуючі села: Берзове [Борзова], Нова Вижва, Стара Вижва, Брідки, Рудка, Хотивель, Чевель, Пісочно [Пісочне], Бронетівка [Брунетівка], Замшани, Велимче.

Район Ратно [Ратне]. Не охоплені села: Бузькі [Бузаки], Станіславовка [Станіславівка], Теклін [Текля], Вифічи [Видричі], Поступель, Забріддє [Заброди], Лучичі, Ви[др]а[н]иця, Ратно [Ратне], Якуші [Якушів], Прохід, [Жирич]і, Старостин [Старостине], Комарово [Комарове], Гірники, Броди, Сільця Гірницькі, Мезимуть [Межисить].

В). Сітка в охоплених теренах пов'язана з собою.

2. Забезпечення терену людьми.

А). Район К[амінь-]К[аширський] — брак провідних одініиць.

Район Любешів — брак провідних одініиць.

Б). По [р]айон[ах] К[амінь]-К[аширський] і Любешів брак районових комісій.

В). На [р]айон К[амінь]-К[аширський] обрано другого ком[енданта] [р]айону.

3. Ідейно-політичне вишколення людей.

а). Використовування літератури — дуже слабо і назагал брак літератури.

б). Відправи скликаються один раз на місяць.

в). Характеру військового і політичного.

г). Наслідк[и] відправ по терені слабі.

д). Накази реалізуються військового характеру.

е). Моральне виховання людей можливе.

4. Самовільні виступи одиниць.

Не зауважується.

5. Обезпечення людей зброєю.

Район Ратно [Ратне]. Мазепа — кріс № 11200. Осовчук — кріс № 8853. Горжуєнко — кріс № 11669. Соловей — кріс № 90038. Дорошенко — револьвер № 21714.

6. Заховання людей в терені.

Можливе.

А). На відправі були указівки про відношення людей в терені.

Б). Наслідки можливи.

В). Самопочуття людей до обов'язків назагал слабе.

7. Матеріальне забезпечення людей наразі невимагаюче.

8. Що зроблено з матеріалу останньої відправи.

Організовано в неохоплених селах військов[і] вишк[ільні] групи: на терені район[у] Ратно [Ратне] — 4 вишкільні відділи, в селі Гориче [Горичів] — [...]. Район Ратно [Ратне] і Седлище охоплено списками мобілізаційних людей.

9. Загальні позитиви і негативи в праці — середні.

10. Пов'язаність з другими ділянками.

Назагал добре.

Дорошенко.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 30–31. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Зелений олівець.

4. ДОКУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИХ РЕФЕРЕНТУР

4.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ

Седлищанський район
[Камінь-Каширського надрайону],
початок жовтня 1943 року.

Звіт праці по Седлищансьому районі за вересень 43 р.

1.Охоплення терену.

а). Охоплені терени: Мизово [Мизове], Сикунь [Секунь], Сераховичі [Сереховичі], Божа Воля, Синово [Синове], Датинь, Шкроби, Підсинівка, Соколище, Мільці [Мильці], Солов'є [Солов'ї], Комарово [Комарове], Ниці, Дошно [Дошне], Бронетівка [Брунетівка], Пісочно [Пісочне], Нова Вижва, Рудка.

б). Не охоплені терени: Стара Вижва, Чевель, Залішани [Замшани], Велимче.

в). Села Залішани [Замшани], Велимче, Седлище, Бр[у]нетівка, Пісочно [Пісочне], Рудка, Черемшанка не пов'язані і праця не іде нормально з приводу осідку німців в станиці Седлище.

г). Станиці охоплені комісією людей: Комарово [Комарове], Солов'є [Солов'ї], Ниці, Підсинівка, Соколище, Шкроби, Сераховичі [Сереховичі], Сикунь [Секунь], Божа Воля.

д). Решта станиць не охоплені комісією. Комісія людей провадиться далі.

е). Охоплені станиці комісією [...] такі: Комарово [Комарове], Солов'є [Солов'ї], Ниці, Мільці [Мильці], Підсинівка, Датинь, Синово [Синове], Соколище, Дошно [Дошне], Шкроби, Спраховичі [Сераховичі], Божа Воля, Сикунь [Секунь].

ж). Решта сіл не охоплені, комісія провадиться.

2. Забезпечення терену людьми.

а). Браки провідних одиниць є.

б). Брак станичних комендантів.

в). Заходів жодних не зроблено з приводу браку людей.

3. Ідейно-політичне вишколення людей.

а). Літератури брак. Не приходить два місяці.

б). Відправи робиться раз на місяць.

в). Характеру військового.

г). Наслідки можливі.

д). Реалізуються накази воєнні.

е). Моральне виховання людей задовільне до часу, поки не приїзджають німці, потім налагоджується.

4. Самовільні виступи одиниць є.

а). Станичний військовий комендант Тичка дня 1.XI.43 відійшов до УПА. Станичний військовий комендант Дячок відмовився від праці.

5. Спис зброї поданий.

6. Заховання людей в терені.

а). Вказівки були подані.

б). Наслідки місцями погані, особливо там, де проїзджали німці.

в). Самопочуття добре там, де не були німці. [Т]ам, де вони переїзджають, самопочуття [...] дуже погане — пропагандисти не показуються в терені.

7. Матеріальне забезпечення плачуче.

8. Матеріал з останньої відправи подано до відома станиць і з великими перешкодами помалу виконується.

9. Там, де не проїзджають часто німці, праця дає наслідки добрі. [Т]ам, де часто німці відвідують, праця іде дуже погано, але що є можливе — робиться.

10. Пов'язаність з другими ділянками є і можлива.

Просимо, щоби прибула частина УПА і знищила зондера в Седлищах, а дух населення підніметься 100%-во, так як на початку мая [19]43 р.[38]

Слава Україні!

Р[айоновий] к[омендант] в[ійськовий]
Гайворон.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 183–184. Оригінал. Аркуш зі шкільного зошита у клітинку. Рукопис. Простий олівець. Текст згасає.

---

[38] Це твердження опосередковано вказує на те, що саме у травні 1943 р. відбувалося зародження УПА.

№ 2
ЗВІТ ВІЙСЬКОВОГО КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

Седлищанський район
[Камінь-Каширського надрайону],
кінець жовтня 1943 року.

Десятиденний звіт праці
в[ійськового] к[оменданта] по р[айону] Седлище.

18.X. Клікання, подання і вставання.
19.X. Зімкнення ладів.
22.X. Розімкнення ладів і розгортання.
24.X. Вільні розімкнення ладів рою.
26.X. Вишколення стрілецьке (доклад).

Це все проробляли ст. С-кунь [Секунь] і С-чі [Сереховичі]. Сел[а] Мизово [Мизове] і Буцень [Буцин] зовсім відмовились од праці через те, що є німаки. Буцинь [Буцин] є дуже здеморалізовано пожаром і не хоче виконувати жодних наказів. Кущ Седлище також не працює зовсім через те, що німці їздять по селах майже щодня.

Кущ Колос проробляв: 19.X — виступ з ладів і рядів, 21.X — пояснювали стрільцям ходи, збірки і правільне відношення.

23.X. Польове заняття.
24.X. Дещо з польових занять.
26.X. Біги і наступи в розстрільній.
28.X. Збірки, польове заняття.

Відвідування в с. Синови [Синовому] — 80 %, Дотинь погано виконує накази кущевого.

Постій, дня 2.XI.43 р.

Слава Україні.

Явір.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 182. Оригінал. Аркуш із шкільного зошита в клітинку. Рукопис. Простий олівець.

№ 3
ЗВІТ ПРАЦІВНИКА КОМАНДИ ВОЄНКОМАТУ В РАЙОНІ

Ковельський район [Ковельського надрайону "Кодак"], 20 листопада 1943 року.

Звіт Ковельського [р]ай[онного] [в]оєнкомату
станом на 20.XI.1943 р.

I. Охоплення терену.

– охоплено терени:

а). Несухоїжи [Несухоїже], Доротище, Грабів [Грабове], Облапи, Річник [Гішин], Басів [Бахів], Дубова [Дубове], Городище, Гридькі [Гредьки] (зараз знах[одяться] німці), Скулин, Білін [Білин], Колодниця, Мар'янівка, Волошкі [Волошки], [Стеблі], Ворона, Будище, Рокитниця, Застав'є, Дроздні;

б). Вербка, Уховщік [Уховецьк], Колодяжно [Колодяжне], Віль[к]а Любитівська [Вілька-Любитівська], Білашів, Груш[к]івка, Засмикі [Засмики], Радомль [Радошин];

в). Грабів, Облапи, Доротище, Несухоїжи [Несухоїже] (Лапні, Заріччя, Воля, Тойкут);

г). усі станиці;

д). Грабів, Несухоїжи [Несухоїже], Облапи, Пішин [Гішин], Ба[х]ів, Доротище, Городище, Скулин, Білін [Білин], Мар'янівка, Волошки, Колодниця;

е). Дубова [Дубове], Вербка, Гридькі [Гредьки], Гровецьк [Уховецьк], Стеблі;

є). у північному і середньому кущі — добре, у південному — дуже зле.

Найгірше йде робота в південному кущі, де терен загрожений з однієї сторони поляками (Білашів, Любитів, Дроздні, Ковель, Колодяжно [Колодяжне]). Населення всіх навколишніх сіл (Ворона, Будище, Застав'я [Застав'є], Білашів, Рокитниця) перед мордами поляків ховаються до німців в Любитів і Дроздні, де німці мають свої блоки.

Доводиться до § X.

20.XI.1943 р.

Богун.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 136. Оригінал. Рукопис.

№ 4
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО СКЛАДАННЯ СПИСКІВ І РОБОТУ КУЩІВ

К[амінь]-К[аширський] район
[Ковельського надрайону "Кодак"],
22 листопада 1943 року.

Звіт з району К[амінь]-К[аширський]

Охоплено списками по районі К[амінь]-К[аширський].

1.К[амінь]- Каш[ирський]
а). Воля
б). Застав'є
в). Заберіззя
г). Дальники
2. Озерно [Озерне]
3. [Н]уйно
4. Лука [Лучичі?]
5. Плевацьк [Яловацьк]
6. Клитицьк [Клітицьк]
7. Раків Ліс
8. Довга Нива
9. Підгір'є [Підцир'я]
10. Підріччя
11. Ол. Ляцке [Ольбле Ляцьке]
12. Ол. Руське [Ольбле Руське]
13. Залазь[к]о
14. По[л]иці
15. Г. Камінська {Гута -Камінська]
16. Геленін
17. Личини
18. Качин
19. Кач. Вілька [Вулька Качинська]
20. Олександрія.

Проведена комісія людей.

1. Радошин[ка]
2. Стобіхов [Стобихва]
3. Карасин
4. Карпиловка [Карпилівка]
5. Верхи
6. Вел. Обзир [Великий Обзир]
7. Сошичн[е]
8. Запруддя

Проведена комісія коней.

1. Личини.
2. Качин.
3. Вулька К[а]чинська.
4. Олександрія.
5. Запруддя.

Не охоплені списками станиці.

1. Воєгоща
2. Олексієвка [Олексіївка]
3. Залісся
4. [Я]номисль
5. [П]нівне
6. Соснівка

7. Винилюк [Винішок]
8. Загір'я
9. Березняк [Нові Березичі?]
10. Фаринки
11. Кримно [Кримне]
12. Березичи [Березичі]
13. Сулища [Судче]
14. Угриничи [Угриничі]
15. Тоболи
16. Червища
17. Руд[ка]-Червинська
18. Грива
19. Айно [Яйно]
20. Борошно [Боровне]
21. Гута-Боровенська
22. Голоби.

По кущ[і] Керч № 1 брак провідних одиниць, не відшукано станичних, недбайливо відноситься до праці [к]ущевий і на відправі не осягнено жодних відомостей про вступ до праці 15/Х.43 р.

По кущ[і] Київ № 2, за винятком Залісся, станичних не відшукано. Причина така: сам кущевий приступив до праці дня 16/ХІ.43 р.

По кущ[і] Курськ № 3 станичних не відшукано. Причина така ж, як і попередня — вступив до праці кущевий.

По кущ[і] Коломия № 4 кущ[о]вого Обережного 15/ХІ.43 р. не було на відправ[і]. Причина така: був на вес[ілл]і і я звіту жодного не одержав.

По кущ[і] Херсон № 5 робота вся налагоджена у всіх ділян[ках] за винятком погор[і]лих сел.

Найкраще працюють станиці Радошинка, Сошично [Сошичне], Верхи, Великий Обзир і Запруддя, посередньо працюють ст[аниці] Карпиловка [Карпилівка], Стобихова [Стобихва], найгірше — Карасин.

За моєї служби в районі К[амінь]-К[аширський] відправ не було за винятком куща Херсон.

Перша відправа відбулась зі всіх ділянок дня 21/ХІ.43 р. На відправі був даний наказ відшукати станичних, зробити списки фах[ового] жіноцтва, мужчин, приділити зброю [...] надіслать списки, переглянути коні, вози та упряж по станицях і надіслати списки та організувати табор праці.

Дня 22/ХІ.43 р.

Рай[оновий] [в]ійськовий
К[амінь]-К[аширського району]
Чума Микола.

Прошу змінить моє псевдо Бурлака.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 137–138. Завірена копія. Аркуш, вирізаний з креслярської плахти великого формату. Рукопис. Синє чорнило.

№ 5
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ПРИДАТНЕ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ НАСЕЛЕННЯ СІЛ

К[амінь]-К[аширський] район
[Камінь-Каширського надрайону],
30 листопада 1943 року.

Звіт з раиону К[амінь]-К[аширський].

Подаю до відома, що по переведенні комісії людей по селах Личини, Качин, Качинська Вілька [Вулька Качинська] і Олександрія.

Знаходиться боєздатних 854 чол. В тім числі нездібних — 64 чоловік[и]. Качин — заг. число 360, нездібних — 28 чоловік. Личини — 324, 18. В. Качинська [Вулька Качинська] — 92, 11. Олександрія — 78, 7.

Огульна лічба: здібних — 790 чол., нездіб[них] — 64 чоловік[и]. Звітів з терену К[амінь]-К[аширський] від кущевих не отримав. Домівка наша знаходиться в Стобихівці.

Дня 30.XI.43 р.

Рай[онний] [в]ійськовик К[амінь]-К[аширщини]

Чума.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 138. Завірена копія. Аркуш, вирізаний з креслярської плахти великого формату. Рукопис. Синє чорнило.

№ 6
СПИСОК ЧЛЕНІВ БОЇВКИ РАЙОНУ, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ БОЇВКИ

Матіївський район "Корт"
Ковельського надрайону,
[грудень 1943 р.][39].

Спис Матіївської боївки.

1.	Пропайло.	11.	Доброволець.
2.	Граб.	12.	Жук.
3.	Білка.	13.	Січовик.
4.	Лобода.	14.	Добродій.
5.	Береза.	15.	Крук.
6.	Зірка.	16.	Сокіл.
7.	Моряк.	17.	Залізняк.
8.	Риба.	18.	Орлик.
9.	Сагайдачний.	19.	Голуб.
10.	Залізний.	20.	Батько.

Комендант б[оївки] Береза.

ЦДАВО, ф. 57, оп. 4, спр. 366, арк. 57. Дата і автор документа не вказані. Оригінал. Аркуш із шкільного зошита у лінійку. Рукопис. Зелений олівець.

---

[39] Цей документ можна датувати груднем 1943 р., оскільки у звіті про стан поліції в Матіївському терені "Корт" від 3.12.1943 р. "Береза" фігурує як районовий комендант. Див.: ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 43.

№ 7
СПИСОК НАСЕЛЕННЯ В СЕЛАХ РАЙОНУ

Ратнівський район,
Камінь-Каширського надрайону,
[кінець 1943 року].

Спис населення по громадах Ратн[івського] району

№ н/п	Село	Кількість населення
1.	Адамовка [Адамівка]	247
2.	Барки Комишівські	1815
3.	Броди Гірницькі	821
4.	Бузаки	814
5.	Видраниця	1924
6.	Видричі	804
7.	Гірники	1206
8.	Доманово [Доманове]	760
9.	Забріддя [Заброди]	1415
10.	Комарово [Комарове]	682
11.	Козел [Козовата?]	335
12.	Конище	424
13.	Кортиліси [Кортеліси]	3020
14.	Лучичі	901
15.	Мельники Мостиські [Мельники-Мостище]	551
16.	Мельники Річицькі[Мельники-Річицькі]	707
17.	Межисить	1213
18.	Мостище	686
19.	Островок [Острівок]	357
20.	Піски-Річицькі	626
21.	Підріччя	638
22.	Поступель	825
23.	Прохід	434
24.	Ратно [Ратне]	1419
25.	Річиця	1258
26.	Самари	3743
27.	Сільця Гірницькі	370
28.	Station	458
29.	Старостин [Старостине]	335
30.	Теклин [Текля]	603
31.	Хотишів [Хотешів]	2751

32.	Чорне [Черче]	1714
33.	Щедрогоще [Щедрогір]	1128
34.	Якуші [Якушів]	844
Разом		35877
Чужотериторіального населення в Ратні [Ратному]		121
По селам		43
Всього		36041

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 361, арк. 53. Копія. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 8
СПИСОК ЧЛЕНІВ ЗАПІЛЛЯ В СЕЛАХ РАЙОНУ

Головненський район
Любомльського надрайону "Байрак",
[кінець 1943 року].

Головненський район.

Береза.	Дубовий.
Воробій.	Тарасик.
Ворон.	Дорошенко.
Голубенко.	Вишня.
Лев.	Горобець.
Рожи.	Комаренко — прийшов до Заболоття.
Тополя.	Журавель.
Доновий.	Сокіл.
Буйвол.	Вернигора.
Вовк.	Сагайдачний.
Соловей.	Віктор.
Орел.	Сокіл.
Жила.	

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 361, арк. 58. Дата і автор документа не вказані. Аркуш із зошита у лінійку. Сірий олівець. Рукопис.

5. ДОКУМЕНТИ ГОСПОДАРСЬКИХ РЕФЕРЕНТУР

5.1. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
АКТ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ХУДОБУ ТА ПРОДУКТИ, ЗАХОПЛЕНІ НІМЦЯМИ

Голобський район
[Ковельського надрайону],
4 грудня 1943 року.

Акт заграбованого живого інвентаря селян Голобського району німецькою владою в дню 4.XII.43 р.

1. Рогатої худоби — 230 шт.
2. Свиней — 42 шт.
3. Вівці — 196 шт.
4. Коні — 6 шт.
5. Гусей — 269 шт.
6. Курей — 172 шт.
7. Качки — 27 шт.
8. Воли — 3 шт.
9. Мука — 1 цнт.
10. Збіжжа — 569 цнт.
11. Олійних рослин — 80 цнт.

2.І.43 р.

Шеф [р]айонової [г]осп[одарської] [р]еф[ерентури]
Хмель.
Свідки Іванчук, [...], [...].

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 363, арк. 1. Оригінал. Аркуш із загального зошита у клітинку. Рукопис. Синій олівець. Дата документа суперечлива, оскільки у назві джерела стоїть “4.XII.43 р.”, а наприкінці тексту — “2.I.43 р.”. Одна з цих дат помилкова.

6. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР ЮНАЦТВА, ЖІНОЦТВА ТА УЧХ

6.1. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ КЕРІВНИКА ЮНАЦЬКОЇ ЧАСТИНИ РЕФЕРЕНТУРИ ЖІНОЦТВА НАДРАЙОНУ В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

[Ковельський] терен "Кодак",
6 грудня 1943 року.

Звіт праці в юнацькій сітці жіноцтва
за місяць листопад.

Праця в жіночій сітці юнацтва в місяць листопад велася лише в с[еми] районах. В решти районів районові референтки юнацтва щойно помічені і праці в терені ще не розпочинали. Найголовніший чинник, що гальмує повний хід праці, є брак відповідних людей як на становища районових, так тим більше на становища кущевих і станичних. Освіта районових референток в більшості — 7 кл. народньої школи, а крім того це люди, за малими винятками, цілком невироблені і мало зор'єнтовані в організаційній праці, а деякі зовсім малограмотні.

Та ще далеко гірше стоїть справа в нижчих організаційних клітинах: кущах і станицях. Тут освітній стан людей не перевищує 3–4 класи народної школи, а зустрічаються й такі, що ледве можуть розписатися. Звичайно, що з такими людьми і при найбільшому зусиллі районових референток праці як слід поставити не можна. В великій мірі рівнож спричинюється до цього негативне ставлення жіноцтва загальної сітки взглядом юнацтва. Вони раді були б в юнацтво впхнути щонайгірший елемент. На цьому пілі зараз прихиляється вести боротьбу з жіноцтвом загальної сітки[40]. Це особливо яскраво помічається в районі Шацьк. Тут районова жінка охопила до загальної сітки весь кращий елемент і старається над ним сама вести виховну працю, не дивлячись на це, що цю ділянку переймає на себе юнацтво. В цьому районі нема навіть кого витягнути на кущевих. Районова юначка веде працю безпосередньо зі станичними, котрих вже сьогодні має десять. Теренова праця в юнацтві за місяць листопад велася в районах: Шацьк, Матіїв, Седлище, Маневичі, Головно і Турійськ. З районовими юначками цих теренів відбулося вже дві

[40] Це і попереднє речення підкреслив червоним олівцем "Степовий".

відправі. Ці ж районові референтк[и] і референтка з Камінь-Каширського були на загальних вишколах районових референтів юнацтва. На цих двох відправах було перероблено з районовими: "Декалог", "44 правила" в числі вишкільних листків, 3 санітарства з фізіології, з "Історії..." до Ярослава Мудрого, з "Географії" етнографічні границі України, роди границь, багатства України, простір, населення, рельєф. На першій відправі відбулися святочні сходини на день 1–20 листопада.

На другій відправі був перероблений реферат "Базар", перероблено інструкці[ю] ч. 21 і подані деякі окремі інструкції і накази щодо праці. За місяць листопад кожна районова референтка написала по два реферати і нарисувала карту України з зазначенням границь, господарських і культурних центрів (міст) та рельєфи.

В районі Шацьк районова юначка охопила десять станиць. Над станичними вел[а] працю сама. Мала вона з ними одну відправу, де подала частину матеріалу з першої відправи районових. Святочні сходини в цьому районі на день 1–20 листопада та на день Базару відбулися. В одному селі (Голядин) районова юначка провела масове відсвяткування Базару.

Районова референтка юнацтва тут найбільш сильна і вироблена організаційно. Цілковито нема співпраці з жіноцтвом загальної сітки[41].

В районі Турійськ охоплено 4 кущі. Відбулася рівнож відправа з кущевими. При цьому було відсвятковано день 1-го листопада. Звіту про відсвяткування Базару районова референтка ще не прислала. В селах, охоплених юнацтвом в цьому районі, рівнож були вбирані могили. Співпраця з жіноцтвом в цьому районі є. Районова референтка — людина сильна, з відповідньою освітою, до праці ставиться добре.

В Седлищанському районі охоплено 3 кущі (Седлище, Секунь і Буцень [Буцин]). Тут є вже всі станичні. Відправи з кущевими не було, бо районова референтка довший час лежала хвора. Матеріали, призначені на першу відправу кущевих, були розіслані. З цеї ж причини й не відбулися святочні сходини на 1–20 листопада. Відсвяткування Базару в жіночій юнацькій сітці цього району перевелося. Юнацтвом було вбрано того місяця три могилі. Співпраця з жіноцтвом є. Районова референтка до цього часу з праці вив'язується добре.

В районі Маневичі охоплено 3 кущі.

[41] Після цього речення дописано синім олівцем слово "Чому?"

15/XI відбулася відправа з кущевими. Кущеві вже мають всіх станичних, а одна станична вже має двох членок. В одному кущі ведеться праця над заростом (по вечорницях). Святочні сходини на 1–20 листопада в організаційних клітинах відбулися. Святочні сходини на день Базару відбулися раз з жіноцтвом загальної сітки. В районі є всього три могил[и]. Було вбрано юнацтвом дві. Тут молодь юнацька особливо добре ставиться до праці. Співпраця з жіноцтвом є. Районова референтка має малу освіту, але організаційно сильна і авторитетна серед молоді. Працю в юнацтві поставила добре.

В районі Голоби праця щойно розпочинається. Районова юначка в терен іти не може, бо була цілковито боса. Цей час посвятила на працю над собою, писала реферати, вчила вишкільні матеріали і історію України. В свому селі провела рівнож масове відсвяткування Базару. Загально вона на районову референтку заслаба і національно та організаційно не вироблена (східнячка). Залежно від того як поведе працю, може прийдеться її змінити.

В районі Камінь-Каширськ районова референтка була підшукана щойно 25/XI і відразу була взята на загальний вишкіл районових референтів та на другу відправу юначок, яка відбулася. Зараз після вишколу, так що на працю в терені ще не було часу[42].

В районі Матіїв районова юначка змінена, тому що попередня цілковито була не відповідна і працювати не хотіла. Нова юначка не [на]багато сильніша, але до праці ставиться далеко краще, ніж перша.

Теми рефератів для районових референтів юнацтва на м[ісяць] листопад.

Районова референтка юнацтва району Турійськ і Шацьк:

1). "Значіння творів Шевченка в відродженні Української Нації".

2). "Значіння Чорного моря в розвитку Української Держави".

Маневичі і Матіїв:

1). "Походи Святослава Завойовника і їх значіння".

2). "Значіння християнства в розвитку Київської Держави".

Жіночої сітки юнацтва в містах ще немає, але в скорому часі праця з містом буде наладнана (спеціальний наказ і напрямні щодо цього були подані на другій відправі).

Загально молодь прихильно ставиться до праці в юнацтві, бо бачить, що вона їм приносить багато користі, приносить багато нового і цікавого.

[42] Після даного речення "Степовий" залишив ще одну свою позначку "Чому?"

Але сама праця є дуже утруднена тим, що немає відповідних людей принайменше на районових і кущевих, і станичних. Треба ще багато чо[го] і праці, щоб їх виробити.

Постій, 6/XII.43 р.

Слава Україні!

Мотря.

15/XII — Степовий.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 279, арк. 80–82. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

6. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР ЮНАЦТВА, ЖІНОЦТВА ТА УЧХ

6.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ РЕФЕРЕНТА ЮНАЦТВА РАЙОНУ № 2

Район № 2 невідомого надрайону,
14 жовтня 1943 року.

Звіт за місяць [в]ересень. Рай[он] II

1). Виховання молоді. (Юнацтво, доріст, діти).

Щодо виховання молоді, то подекуди проходить, приміром:

4-й [к]ущ. Організаційно подано [з] "Історії України" про Хмельницького, частинно перероблено "Географію України". Окремо подається членам і окремо симпатикам. І також було ще читано книжку "Тарас Бульба". Ці всі матеріали були подані на відправах[43].

3-й [к]ущ. На сходинах і по видправах проробляється політичний огляд та читання книжок; читаю книжку "Осаул Підкова". Окремо подається членам і окремо симпатикам. Щодо доросту — давалось декому читати літературу[44].

5-й [к]ущ. Подано політичний огляд і прочитано книжкі "Д.М. Орлик", брошур[у] "Епільонський городок", "Слідами забутих предків", "Кобзар" і "Княжа Слава". Далі писали реферати "Д.М. Орлик", також пророблялось "Історію України" по Хмельницького і частинно "Географію..."[45].

4-й [к]ущ. Подано "Історію..." по Хмельницького і прочитано книжку "Навіру". Взагалі ці матер'яли подавались окремо членам і окремо симпатикам. Далі подано вивчити напам'ять і пояснити "Декалог" і "12 прикмет характеру", нн. "Правила життя". Це все

---

[43] Між рядками речень цього абзацу "Остап", до якого "Ковтун" надіслав цей звіт, червоним хімічним олівцем записав такі свої зауваження: "*Історію і географію треба викладати усій молоді. ... Хто, скільки людей її читали ... які матеряли?*".

[44] Між рядками двох останніх речень цього абзацу "Остап" червоним хімічним олівцем записав таке: "*Автор? ... Працю між симпатиками звести до праці між усією молоддю села*".

[45] Між рядками речень цього абзацу "Остап" червоним хімічним олівцем залишив такі марґіналії: "*Автор? ... де ці реферати? ... Чи ці книжки прочитав цілий кущ?*".

переведено в життя поміж членами. Симпатикам надається політичний огляд і читання книжок, тут більше переводиться описово. Просто ціло[...] [...] разом. Військових вправ ще пок[и] не роблено, але вже в деяких станицях потворено рої [...] ще пока військових вправ не було. Щодо юнацтва, то конкретно нічого так не пророблялось. Тільки так по них впивається, звертати увагу, щоб не курили і щоб читали книжки, щоб самі вчилися без школи[46].

2). Праця над симпатиками.

Де можлівше, то праця проходить більш масово, та більш загально: читання "Історії..." і інш[і] книжки. Скликається на сходини і переробляються ті матеріяли[47].

3). Праця над здібнішими членамі.

Це все переводиться окремо, тільки з деякими одиниц[я]м[и] зовсім окремо. Взагалі вищезгадані матері[а]ли переробляються[48].

4). Характеристика с[ільської] молоді.

Молодь, котра не знає конспірації. Отож, тільки працю треба вести масово[49]. Дуже є захоплена сходинамі чи вправам[и] з кимось.

5). Середньошкільна молодь.

Молодь більш не ідейна, більш пасивна, менше ставиться до справи, ніж молодь слабша.[50]

6). Праця в легальному секторі.

[...] незначної праці не діє, тільки де-не-де при зб[і]рці селян читається при нагоді їм літературу і провадиться розмову на рижні темі. [...] щодо ховання збіжжа і копання зимовиків, то ж проходить, але та праця проходить конспіративно. І ще також, що до могили молодь чіпляє в[і]нки.

7). Положення терену.

Половина терену дуже є окупована німцями і поляками, так що для полякі[в] з німцями там їздять, около Локач і Ко[н]юх, і зі

---

[46] Між рядками двох останніх речень цього абзацу "Остап" червоним хімічним олівцем записав таке: "*Які села? Чи роблять конкретну роботу?*".

[47] Над останнім реченням "Остап" червоним хімічним олівцем записав таке: "*Скликали усю молодь?!*".

[48] Над останнім реченням абзацу "Остап" червоним хімічним олівцем записав: "*Це не є звіт з праці над найздібнішими членами*".

[49] Так у тексті.

[50] "Остап" дописав до даного речення таке своє зауваження: "*Тому робіть щось такого і звітуйте!!!*".

[51] Так у тексті. Після цього абзацу "Остап" червоним хімічним олівцем зауважив: "*В письмовому звіті кодів не вживати*".

сходу з Одилки [Войнин?] так в день-по-день. Друга половина з-поміж теї став спокій, та так стали проїзджати[51].

8). Настрої населення.

Переважна більшість населення дуже прихильно ставиться до справи. Тільки дуже багато ходить ворожої пропаганди і т[а] підбиває дуже маси. Но всі ці, що нічого нікому [...] не винні, жодних впливів не мають серед мас.

9). План праці по слідуючий місяць.

Переробити цілу "Історію України" та "Географію...", засвоїти "Конспіративний вишкіл" та вичитану літературу. З військовости полагодити вправи.

10). Побажання[52].

14.X.43 р.

Ковтун.

Дня 19.X.43 р. Слава Україні. Остап.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 279, арк 78 зв. Чернетка. Цупкий білий папір. Рукопис. Чорний олівець.

---

[52] Наприкінці тексту документа "Остап" червоним хімічним олівцем написав: "*Приклади деякої пропаганди??*".

SUMMARY

Chapter 3 contains documents from the UPA rear line services network based in Volyn' oblast, which cover the period from September to December 1943. These are: documents issued by the commandants of VO "Turiv," nadraions, raions, and kushches; the SB of nadraions and raions; responsible political leaders of okruhas, nadraions, and raions; organizational-mobilizational sections of nadraions and raions; supplies and materiel sections in raions; a women's section from a nadraion; and a youth section from a raion.

Documents created by commandants are an important part of the sources included in Chapter 3. Among them are a letter written by the commandant of VO "Turiv," dated 11 December 1943, orders, announcements, incidents, reports, and letters written by the commandants of Volodymyr-Volyns'kyi/Horokhiv and Kovel' nadraions, covering the period from September to December 1943; reports, letters, and receipts from Shats'k, Holoby, Matiiv, Zabolottia, Holovne, and Sedlyshche raions for December 1943; and a list of staff members of a kushch in Kamin-Kashyrs'kyi raion, dated 28 September 1943.

The chapter also includes documents from the SB section and the police: information from Kovel' nadraion for late September 1943 and a report by the commandant of police in Matiiv raion "Kort," dated 3 December 1943.

Among the documents emanating from political and organizational-mobilizational sections are reports, lists of members of organizations, and population lists for September-December 1943.

The chapter concludes with an act drawn up by the responsible leader for supplies and materiel in Holoby raion, dated 4 December 1943, a report by the head of the women's youth section in Kovel' nadraion, dated 6 December 1943, and a report of the responsible youth leader of the raion, dated 14 October 1943.

⌘ ⌘ ⌘

РОЗДІЛ 4

МЕРЕЖА ОУН(Б) НА ТЕРИТОРІЇ МАЙБУТНЬОЇ ВО "ЗАГРАВА" (1942–серпень 1943 рр.)

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ (ПІВНІЧ ТА ЦЕНТР)

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА ОКРУГИ

[Столинська] округа "Зелень",
кінець серпня 1942 року.

Звіт [з]а місяць серпень 1942 р.
Друже провідник, друг Крук з округи Зелень
голосить слухняно: районів 4, друзів 67, жинок 15,
юнаків 3, активу 32 готових на наказ.

1. Організаційний звіт.

№ п/п	Назва району	Друзів	Жінок	Юнаків	Активу	Скільки сіл охопл.	Скільки сіл не охопл.
1.	Нива	30	11	3	10	22	8
2.	Пуща	34	4	—	19	12	24
3.	Смерть	—	—	—	2	1	30
4.	Багно	3	—	—	1	1	10
Разом:		67	15	3	32	36	72

2. Суспільно-політичний звіт.

Влада в терені, якщо оминем німецьки установи, знаходиться в руках українців. Ліса й маєтки державні в 100 % майже в руках ляхів. Всім лісничім видана була зброя, що на сьогодні від них повідбирали партизани, а якщо в декого партизани не вспіли забрати, то забрали назад німці.

Поліції в терені до 500 чоловік, вся узброєна в криси, а чоловік 20 ще до того мають револьвери. Всі українці. Свідомість національна низька — майже до 30 %. Є такі, що він не може себе точно оприділити, до якої він нації належить і до якої належати — української чи білоруської. В розмові з одним селянином він так виразився: "Колись нас за совітів називали білорусами, то ми були білоруси, а сьогодні кажуть що ми українці, то ми українці. Нам, — говорить,

— все одно". Тут майже кожен селянин говорить, що яка [б] влада не прийшла, треба підчинятись.

Далі говорить цей селянин: "Ми за Совітів боролись, щоб нас приєднали до України, бо ми рішили що з України хоч пшениці, хліба можна буде привезти, а з Білорусі що привезти — нічого, і як не стане в тебе, то буде хоч помірай, ніде не дістанеш".

Оце тут я подав в коротких нарисах думку селян національної свідомості. Головне тут в трьох районах так відчувається, в районах Пуща, Смерть і Багно, которі були приділені до БССР.

Спочатку відношення поліції до населення було звірське, відносилися дуже погано, били селян і т. д., а сьогодні, коли прилюдно німці їх б'ють, то зовсім як переломово змінилось, а ще до того поява партизан [...] вже сьогодні кожний міліціонер розпочинає думати "хто він є?"

Один приклад знущання німців над міліцією. Одного разу німці вішали наших людей-українців, обвинувачених, по німецьких словах, за грабіж, і заставляли одного миліціонера накладувати петлі. Который відмовився це робити, то німець прилюдно бив прикладом безмилосердно, аж той звалився на землю. Заставляють німці міліціонерів перекидати столика, того де стоять ці, що їх вішають, но міліція відмовляється і цього не робить. Ще звірська азіятська вдача до населення задержалась досьогодні в міліціонерів району Смерть.

Гуртків національних, котрі вели б освідомлюючу роботу, зовсім як таких немає.

Преса.

Пінська газета тут зачинає набирати більший розмах. Селяни зачинають більше інтересоватись газетою не тільки, щоб купити її до куріння на цигарки, але щоб і прочитати. До розповсюдження цієї газети в[з]явся відділ осві[ти]. В районі Пуща, нпр., всі села обов'язались брати газету до Нового року по 20–50 примірників.

Шкільництво.

Як відомо з наказу цього комісара, з першого вересня в терені відкриються школи, тільки початкові, про інши нічого не відомо і відно не буде дозволено. На навчання в усіх школах мовою викладовою буде українська, навчання обов'язкове. Про учителів нічого описати не можу. Також тут в тр[ь]ох районах за [с]овітів школи були білоруськи, а тепер в останньому часі зовсім не було. Що відноситься до району Нива, то тут учителі, хоч з меншою кваліфікацією, але ж головне українці. Докладні дани про вчительство подам в наступному місяці.

Духовенство.

Всі майже 100 % моск[в]офіли. Якщо де є по крові українець, то, на жаль, "руской культури". Всі мриють про "єдину неделиму". В розмові один священник з нашим другом виразив, що "нащо так українці жорстоко сьогодні відносяться до москалів, та це ж братні народи, все одно[,] нехай буде столиця Київ, хай буде знак Тризуб, аби тільки 2 братні народи". Ціми кількома словами я зрисував думку цього духовенства. В цьому терені всі вони богобоязливі і своєї роботи не проводять, сідять спокійно і стисло придержуються правила "всякая власть от Бога".

Ще одне головне. Коли одному священикові [запропонува]ли, щоб Службу Божу служив на українській мові, то він сказав: "Якщо мені дасть наказ архієпископ Поліський і Пінський Александер [М. Іноземцев*], то я буду служити і по-польськи, для мене все одно".

Безпека.

В поліції є наши люди, которіх приділено до безпеки. Так, якби щось надзвичайне мало статись, арешти наших людей чі так які новини, то нам дають знати. Є навіть миліціонери активні. Один миліціонер району Пуща приніс уже 3 криси і 60 набо[їв]. Він говорить, піде в магазин, як коли можна, бере криса ніби це його службовий, і везе в село до наших друзів, дає їм криса, а сам вертає без криса. І так зробив уже 3 рази.

Військовий зв'язок.

У районі Нива й Пуща підготовляються списки мобілізації військових людей.

Пропаганда.

Створено групи суспільників, но воні ще нічого не провели в цьому місяці. Причина в тому, що масово ходять партизани і поліція їздить на застави, а по-друге, надіялись на арешти, бо втік секретар поліції (наш друг), [...] спіймали з літературою, котру несено сюди. Пропаганду (агітацію) проводять всі члени в своїх вказаних "рямках".

Господарчій звіт.

За літературу і членські вкладки зібрано 590 крб. В терені вже є зібрано 3,5 цнт. жита, 12 кг. вовни, 28 кг. круп (каши), товщу 5 кг., полотна 25 метрів, солі 20 кг.

Жиночій.

Нічого в цій ділянці в цьому часі не проявлено. Розпочато творення організаційної сітки.

Висновки.

Треба звернути особливу увагу на верхівку духовенства в Пінську, а головне на [а]рхієпископа Александра, і в цій ділянці зарядити належну поставу.

Тут в цьому терені є понад 30 священиків, котрі всі дружно тримаються за моск[в]оф[і]льством церкви і в кожного, які спрямовані на Пінськ.

В терені вести пропаганду — це як голос вопіющого в пустині. В ту пору як говорили, то думають, а як закінчив, то і забулось.

Тут багато зробили роздавані листки, написані про голод. Із 30 червня кож[н]ий селянин одержав. Це показує і наказує під секретом, мовляв, "нікому не кажи", а це хоронить як "святая святих", і цьому вірить без міри, бо це так написано. Все одно як в Біблії: що написано — вірить, так і цьому вірить, бо це може написано, а головне так, як би йому хтілось.

Отож, з цього я виводжу, щоб голос [О]рганізації і кличи в коротких доступних для нього словах бачив він частіше, а головне [...].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 58, арк. 4–6. Документ без закінчення. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 2
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА ОКРУГИ

[Столинська] округа "Зелень" ("Гало"),
кінець вересня 1942 року.

Звіт за місяць вересень 1942 р.

Друже провідник, друг Крук з округи Зелень (Гало) голосить слухняно:

№ п/п	Назва району	Друзів	Жінок	Юнаків	Активу	Скільки сіл охопл.	Скільки сіл не охопл.
1.	Нива	59	11	6	54	25	5
2.	Пуща	58	7	4	43	13	23
3.	Смерть	4	—	—	3	2	29
4.	Багно	7	—	—	2	3	8
Разом:		128	18	10	102	43	65

Організаційний звіт.

Щодо організаційної сітки, змушений до[да]ти, що в районах Смерть і Багно працю дуже трудно провести у всіх галузях. Район Смерть є дуже зрусифікован[ий], а в районі Багно населення, на жаль, переживає тяжку долю. [...] а ще до того голод заглядав у хату і сьогодні також не краще, населення осталось несвідоме в

повнім розумінні слова. Туди сьогодні наших друзів посилаю з літературою і роздають в селах "несвідомі" "несвідомим". Досьогодні в цих районах тільки вдалось зорганізувати поліцію.

Суспільно-політичний звіт.

Влада уряду без змін. До районів прибули німці СД. З якої причини і на якій час — не відомо, чи може в зв'язку з цими жидами. До цього, як наприклад в районі Нива, прибуло 2-х людей в цивильних одягах, а головне поселились і живуть при жандармерії, говорять дуже добре по-українськи, стараються з населенням дуже часто і лагідно говорити.

Німці б'ють і дуже знущаються над населенням. В одному селі району Пуща, коли заїхали німці, збили сильно секретаря і голову управи. Секретар має 60 років. Проходивши селом, також гумами били кого тільки напотикали на вулиці — старих жінок, а навіть і дітей. Причина цьому: нібито село не виконало наказу, даного на лісовив[із].

Секретар цей на зборах голів районів скаржився голові району, що "приїхали якись "паршивці" і надо мною знущалися, чого я ще не зажив за 60 років", а головне він говорить, що про цей наказ добре не знав, бо не знав в який ліс їхати.

Контингенти населення здає майже в 100 %, дуже боїться лагерів і т. д. Обставини дуже жахливі, остається населення голе без одягу, а головне скоро голод дуже сильний і страшний буде заглядувати в хату. В терені населення хворіє на червинку, є багато випадків смерти.

За нездачу контингенту молока забирають останню корову. Страшна картина впала в населення, коли в терені розстрілювали жидів, хоч населення жидів дуже не любить. Після цієї картини, а тут населення дуже релігійне, почалась розвиватись секта "штунди". А це головне, що в районі Пуща ніби говорять, [що] все так стає як написано в Біблії і всіх закликають до вірування і приставання в секту "штунди".

Приклад подаю: один наш молодий навіть друг кущовий, пишучі нібито звіт праці до свого провідника, в кінці пише: "Дай Боже нам і нашій Україні визволитись з-під ярма. Раджу Вам, друже, взятись до читання Святого Письма". Тут в цьому я хочу сказати, що населення не вірить, як і не вірило, у власні сили і тільки під сьогоднішній тяжкий час є віра і надія на Бога, заложивши руки.

Преса.

Пінська газета доходила в терен у великій кількости, а сьогодні майже зовсім не приходить, не дивлячись на те що населення передплатило до Нового року. Причини не відомі.

Духовенство.

Без змін.

Шкільництво.

Склад учителів можливий, но, на жаль, діти не ходять до школи.

Головний інспектор відділу освіти Березовський на конференції вчителів району Нива, коли зачав философствувати о політиці, сказав: "Щоб я тут знав, що є націоналіст — то я б його сам застрилив". В районі Пуща у одному селі партизани в маєтку підпалили с[к]ирту жита і вбили голову. В терені вистриляно всіх жидів. До 1000 (тисячу) жидів, молоді переважно, втікло, а головне багатші, котри вспіли раніше втікти, і котри мали золото.

Як було заподано раніше, в терені є 3 лагери, до того ще є 2 торфові заводи, до котрих [...] приділені працівники зі сіл. В одному торфовому заводі працює 400 осіб, а в одному — 260. Тут, в ціх торфових заводах, хоч на щастя немає тих знущань і побоїв, як в лагерах, за працю виплачують грішми. В ціх торфзаводах поставлена дуже добре пропагандивна робота, бо тут працює багато наших друзів і проводять роботу, співають пісні і інше. Завідувачі в цих торфзаводах також більш-менш є наші люди-"симпатики", поліції зовсім при цьому немає.

Безпека.

В цьому часі нічого такого не виявила.

Німці стараються винайти собі з-поміж населення донощиків (конфідентів). В поліції одному нашому другу предложили, щоб співпрацювати з ними. Він нібито зголосився, о цьому він повідомив нас. Йому німці сказали, щоб старався виловлити білоруських націоналістів (організацію), бо української організації нібито тут немає.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 58, арк. 10–11. Рукопис. Сірий папір. Оригінал. Зелений хімічний олівець.

№ 3
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА ОКРУГИ

[Столинська] округа "Гало",
23 жовтня 1942 року.

Звіт за місяць жовтень 1942 р.
Друже провідник, друг Крук з округи Гало голосить слухняно — осель і друзів, готових на наказ.

1. Організаційний звіт.

№ п/п	Назва району	Друзів	Жінок	Юнаків	Юначок	Активу	Скільки сіл охопл.	Скільки сіл не охопл.
1.	Нива	39	10	—	9	23	7	1
2.	Пуща	36	5	2	5	15	28	
3.	Смерть	3	—	—	—	2	31	
4.	Багно	4	—	—	3	3	13	
Разом:		82	5	2	17	43	79	

З організаційного звіту трохи змінилось в цьому місяці. Причиною являється те, що німці молодь вивозять до Німеччини. Частину вже вивезли і в тому числі вивезени деякі наші друзі. В останніх днях мене повідомлено, що вже кілька наших друзів вернулось-"втекло" аж із самого Берестя-Литовського.

Надіюсь, що в наступному місяці все направи[тьс]я і робота піде краще, головне що тут німці до цього часу молоді до Німеччини ще зовсім не брали, а сьогодні страшно масово призначають до вивозу — і це відбивається також [...] на організаційній роботі.

2. Суспільно-політичний звіт.

Влада в терені, церква, преса, школа без змін. Населення понад усе не любить німців, дуже понервоване цім вивозом молоді до Німеччини, стягання[м] контингентів, появою партизан.

3. Безпеки звіт.

В селі Удрицьк німці розстриляли 5 чоловік і 1-го 12-літнього хлопця без жодної причини. Приїхали в село, окружили, зібрали всіх людей, вибрали собі 5 чоловік і розстриляли. За батьком побіг цей малий хлопець, зачав кричати, то і його вбили.

В селі Озери [Озерськ] були партизани і телефонували до поліції, щоб приїзджали, а якщо не приїдуть, то вони поїдуть до поліції. В селі Городищ[е] партизани вбили одного мілі-

ціонера, котрий вечором стояв біля дівчат, а одному вдалось якось втікти.

В селі Тумен [Тумень] були партизани і їх поліція обстриляла, бо зробили заставу. Забрали з собою надавче радійо (апарат) і 1 крис. Поліція коли стріляла, вбила одного коня.

Одне цікаве. Німці сказали поліції в районі Нива, щоб не всіх людей "видавати". Якщо він є комуніст або злодий, то стриляти з місця. Якщо націоналіст, то закривати, навіть якби він мав зброю.

Ще казали, щоб гледіли своє життя, бо "ще колись буде добре житись, а партизанам Ви нічого не зробите". В селі Струга партизани підпалили моста і згорила половина. Німці дали наказ негайно до неділі щоб це село збудувало моста. Якщо не збудують, то спалять село. Цей міст найменше треба робити 2 місяці. В селі Вороні, як повідомлялось в минулому місяці, партизани вбили голову села. За те німці застрилили 11 чоловік.

Биля містечка Городна партизани прорвали телефон на 20 стовпів і, як повідомляють, що навіть забрали телефонічний дріт. Тільки не знаю чи це точно, бо не провіряв цього, не було навіть змоги. А що телефон порвали, то так це провірено.

Ще було багато подій дрібніших з партизанами, але це не провірено, так що тому і не подано. Партизани, як видно, мають зв'язки з селянами. Польської пропаганди не чути. Організація польська безсильна, нічого не чути.

Організації більшовицької як такої в чом[у]сь цілому — видно немає. Бувші комуністи чогось бояться і доброохотно виїзджають до Німеччини. Бували випадки, що коли якого комуніста голови сіл не визначали, то вони ішли до тих людей, що визначені, і просили[,] що вони за їх поїдуть. На мій погляд, [...] вони нібито з доми їдуть і навіть району, але ж десь по дорозі втікають і йдуть в підпілля. А може, деякі ховаються біля доми, а деякі йдуть в партизанку. Партизан, як видно, в лісах дуже багато.

Шириться поміж населенням пропаганда, що скоро німця не буде і навіть "визначають дні". А після цього буде дуже добре. Це, видно, такі [чутки] пускають безталанні місцеві більшовики.

В селі Тумень є "сексот" явний Загура Павло — бувший совітський миліціонер, і в місті Городно [Городне] — Телюк Іван. Німці вже йому видали навіть крис, носить відкрито, змушує населення щоб давали поставку, їхали в Німеччину і інше. Сам галичанин — сьогодні [ф]ольксдой[...].

4. Військов[ий звіт].

Вивчається друзів впоряд.

5. Пропаганда.

Приймається всі підхіди пропаганди, щоб молодь не їхала в Німеччину.

В місті Столині, куди возять молодь як в збірний пункт і вже з того місця в Німеччину, молоді багато зачало хворити на червинку. Померло 2-х людей, кілька чоловік взяли до лікарні. Смерть 2-х людей принесла на молодь великий страх. І це дуже добре для використання і використовується в пропаганді серед населення.

6. Юнацтво.

Покі дуже трудно і слабо. В наступнім місяці може вже будуть які наслідки з праці.

[7.] Господарчий.

Прибуло 100 кг. солі і 1642 крб. (гроші висилаю).

Висновки.

Все населення вповній віри[ть] в скору загибель німців. В прихід більшовиків також не хочуть вірити, не дивлячись на партизан, тому вже можна майже в цілому терені більш, або де менш вести пропаганду і організаційну роботу, котора дає вже деякі наслідки праці.

Література наша, хоч приходить в малій кількості, багато в цьому допомогла. Брак в мене в терені організаційних людей — бажаним би було, як можна, щоб хоч з 2-х людей мені прислали.

Постій, 23.X.42 р.

Слава Україні!!!
Героям Слава!!!
Крук.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 12–14. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 4
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА ОКРУГИ

[Столинська] округа "Гало",
23 листопада 1942 року.

Звіт за місяць листопад 1942 р.
Друже провідник, друг Крук з округи Гало голосить слухняно:
осель і друзів, готових на наказ — .

1. Організаційний звіт.

№ п/п	Назва району	Друзів	Жінок	Юнаків	Юначок	Активу	Скільки сіл охопл.	Скільки сіл не охопл.
1.	Нива	43	10	—	2	9	23	7
2.	Пуща	42	5	3	—	8	15	28
3.	Смерть	6	—	—	—	1	3	37
4.	Багно	5	—	—	—	3	3	13
Разом:		96	15	3	2	21	44	85

В склад орг[анізаційної] сітки в першу чергу вх[одить] переважно селянство, потім вчителі, поліція, адміністрація. Є кілька священиків симпатиків, но вони активно не виступають. Симпатиків (прихильників) до нашої справи стає чимраз більше і більше. Більшовик[и], поляки, моск[в]оф[і]ли в народі попертя жодного не мають і їм не симпатизірують — не дивлячись на те, що вони кидають солодкі слова.

Населення хоче бачити й читати з великим заінтересованням нашу п[і]дпільну літературу.

II. Політичний огляд.

Школа.

З наказу окружного комісара, в школах з дня 23 цього міся[ця] навчання припиняється.

Преса.

Трохи краще як в минулому місяці — з приводу того, що відкрито в Столині книгарню. Населення дуже інтересується українською книжкою, один жаль в тому що цих книжок приходить дуже мало. Якщо приходить яка пачка до книгарні — то вже населення чекає, щоб вспіти наперед і купити укр[аїнську] книжку. Нім[ецькі] журнали і газети критикують і цим висміюють німців, не дивлячись де і поміж яким окруженням вони знаходяться, перестають вже боятись німців.

Слід також не оминути, що населення купляє укр[аїнську] книжку, питає про "Історію України" і кожний старається собі набути. Інтересується українською піснею, а головне революційною, і кожний старається як де почує, собі навчитись. Хтіли б бачити пісенники револ[юційних] пісень.

Є скількі священників, що можна вже говорити про справу, но коли йому нагадати щоб Службу Божу служив по-українськи, то на це ще покручується і боїться відважитись. Відмовляється, що книж[ок] не має, і іншими словами старається, щоб відбігти від цеї теми. Моск[в]оф[і]ли-священики дуже зашамрили з приводу піднесення [а]рхієпископа Олександра до сану [м]итрополита Полісь[кого] і Пінського — видно з задоволення.

Щодо церкви, ще тут є адвентисти — секта, осідок їх в с. Федорах Столинського рай[ону]. Цей осідок являється на ціле Полісся. Там вони мають свого пастира. Я в цьому місяці старався навіть сам особисто поговорити — їздив туди до нього, але не застав вдома.

Одне щодо цеї секти так і до інших сект на Поліссі — покі неміж і взагалі не можна згадувати про УНЦ. Також це може принести недобри наслідки. Вони являються великими фанатиками в теперишнє своє. Коли я з одним адвентистом говорив особисто, то він мене відразу спитав, як наша держава буде ставитись до них в розумінні щодо релігії. Дуже заінтересувався "Постановами ВЗ ОУН" і просив, щоб йому більше достарчати літератури. Він пообіцяв, що буде старатись щоб з цим приблизитись до свого пастира. Їхній пастир по-національності українець. Ця секта вже зарегістрірована: с. Федори належіть до Ковеля, Ковель до Варшави, Варшава до Берліна. Цікаве, що такий поліщук сам, без нагадування, питав, чого це головний осідок належить до Берліна. І в цьому зразу видно, що Берлін почуває чужою стороною, не дивлячись на їх ніби релігійні канони.

Безпека.

Українських інших організацій в терені немає. Населення не знає і не інтересується, не звертає уваги, якщо навіть і з наших друзів хто читає з "Вісника", [чи] з чого про УНР або інше. В скр[...] звучить Бандера і це навіть ці слова в масу кидають чужинці, а поляки ніби на шкоду, а воно виходить наоборот.

В терені кілька чоловік з армії УНР, навіть один є співпрацівник Тютюнника[53], но вони нічого з себе не представляють.

Поляки всі в терені зорганізовані, переважно дружно держаться по державних маєтках, вижирають українців а набірають поляків, щоб тим спастись від вивозу до Німеччини. Звикають навіть вже робити доноси німцям на наших людей, якщо так не можна випанути самому з маєтку.

В с. Теребіжові в державному маєтку адміністратор написав на нашого друга, котрий є член [О]рганізації, що він не є відповідня людина і інше. Прийшла поліція з наказу німця і його арештувал[а] — но, як відомо, поліція своя і йому вдалось втекти. В такіми різними способами стараються вижати українців, а втягти поляків. Но це їм так легко не вдається.

В Столині гол[ова] міста визначив 80 % молоді поляків до Нім[еччини]. Навіть як хто і працював по урядах, напр. в кооперацію повлазили і в інші місця, поліція їх вночі всіх виловила.

До Німеччини німці ловлять: роблять в селах облави, [але] молодих не можуть зловити. Або беруть на хитрість: ніби зганяють

[53] Тютюнник Юрій (1891–1930) – український військовий діяч, генерал-хорунжий армії УНР. Народився в с. Будище Звенигородського повіту Київської губернії. В 1914 р. мобілізований до російської армії, учасник Першої світової війни. В 1917 р. – один з організаторів українського Сімферопольського ім. П. Дорошенка полку. Член Центральної Ради й Всеукраїнської ради військових делегатів. В лютому – березні 1918 р. – отаман звенигородського кошу Вільного Козацтва. За гетьманату 1918 р. був деякий час ув'язнений. Учасник Протигетьманського повстання 1918 р. З грудня 1918 р. – заступник командира ударного куреня "14 грудня". З січня 1919 р. – учасник повстанського руху проти Директорії УНР на Київщині. З лютого 1919 р. – в штабі військ отамана Григор'єва, що перейшли на бік більшовиків. Начальник штабу сформованої з григор'євських партизанів 1-ї бригади 1-ї Задніпровської більшовицької дивізії (у квітні 1919 р. розгорнутої в 6-ту Українську дивізію). Учасник виступу отамана Григор'єва проти більшовиків у травні 1919 р. В липні 1919 р. разом зі своїми загонами приєднався до армії УНР. Командувач Київської групи армії УНР. Учасник Першого Зимового походу, командир Київської дивізії і заступник командувача армії. З травня 1920 р. – командир 4-ї Київської дивізії. Інтернований разом з українською армією в польських таборах. Член Вищої Військової Ради УНР. З січня 1921 р. – начальник Повстансько-партизанського штабу при Головній команді армії УНР, що мав здійснювати підготовку до загального повстання в Україні проти більшовиків. Командувач Української Повстанчої Армії, що здійснила Другий зимовий похід в 1921 р. У 1923 р. спробував нелегально повернутись до України для керівництва антибільшовицьким повстанським рухом, проте був схоплений органами ДПУ УСРР. Офіційно оголосив про своє "добровільне" повернення до УСРР і був амністований радянською владою. З 1923 р. викладав в Харківській школі червоних старшин. Секретар-інспектор ревізійної комісії Всеукраїнського державного акціонерного товариства торгівлі. Співпрацював з Всеукраїнським фото кіноуправлінням, писав сценарії до фільмів. Репресований органами НКВС СРСР в 1929 р. Страчений. Автор спогадів.

людей на сход, а там зразу зачиняють, сад[я]ть на автомобилі і везуть до Столина. Але поліщук не дається обманути — на сход (збори) ідуть самі старики.

В с. Теребіжові, коли зігнали на сход (збори), прийшли старики. Німець вивів 2-х стариків і їх [с]фотографував. Не знаю, для якої цілі — може щоб подати в пресу і довести, що і старикі хотять їхати до Німеч[чини]. Цих стариків на збори прийшло до 100 чоловік і їх всіх забрали і повезли до Столина. Були такі старики, що їх треба було підсаджувати на фіри.

Цих стариків, бо не було молодшого від 40 років, налад[н]али на товаровий поїзд і повезли до Нім[еччини]. З них всі з дороги вернулись, не вернувся тільки 1 чоловік. Не знаю, чи їх всіх випустили чи втікли — ще не розвідав цього, бо ті, що приїхали, нічого не говорать.

Населення не боїться того страху, що [н]імці страшать як хто не поїде до Німеччини. З Березовського [Березівського] рай[ону] поїхало 8 чол. Там, мабуть, для німців мішає партизанка, бо навіть бояться туди їхати. На Столинський рай[он] назначено до виїзду 5 тисяч. Поїхало тільки 1600 (точно до одиниці не можу покі написати). З Давидгородоцького рай[ону] поїхало також не стільки, як німці собі думали — поїхало до 300 осіб. Там також їм помішали партизани. З р[айо]ну Висоцького мало їхати до 2-х тисяч, а поїхало тільки 600 осіб.

Щодо партизан. Партизани вбивають голів управ, граблять населення. Між іншим, так настрашили голів сільських управ і адміністраторів маєтків, що всі в цілому терені не сплять, а вночі переходять до довірених і непідозрилих сусідів, щоб спокійно переспати ніч.

Безталанні більшовики, як бувші "предсідатєлі", "депутати" і інші совітські симпатики збираються потаємно на сходини і обговор[ю]ють свої справи. На одних сходинах був один наш друг (ніби їм довірений) і розповідав, що і про що обговор[ю]валось. Обговорюють дуже і дуже велики дурниці, так що і не варто описувати. Не мають в терені жодних зв'язків догори.

Поляки.

Як я писав, всі зорганізовані, [с]тараються навіть приблизити до своєї [О]рганізації і наших людей-українців, но їм це не дуже вдається. Але над стратегічними місцями [...] в селах — як над річкою Случ і [з]алізною дорогою — стараються, де немає їхніх людей, нав'язати які-небудь зв'язкі з нашими.

Одн[ого] так[ого], в доказ факту, сам встринув, коли заїхав в с. Стахів над річкою Прип'ять. Там встринув такого чоловіка,

котрий ув'язаний з польською організацією. Це вдалось взнати через цього, про котрого говорю, двоюрідного брата, который являється членом нашої організації.

На це село я вже звернув більшу увагу — головне, в цьому селі є багато капитанів кораблів.

До цього друга, що є у зв'язку з польською організацією, приїхав якось поляк і дав йому завдання: списувати всіх тих людей, що говорять, "за Польщи було добре жити", нікому про це не говоривши.

Господарчий звіт.

За цей місяць зібрано 4210 крб.: 930 крб. від членських вкладок, 1100 крб. за літературу, 2180 крб. від вільних внесків.

Прибуло ще 100 кг. збіжжа.

З розпорядження [...] всіх хуторів до 15 грудня — наробило великого шуму поміж населенням.

Висновки. Праця помалу рухається вперед — хоч, як відомо, в дуже трудних обставинах. В терені бракує літератури відносно щодо партизан, а це дуже було б потрібне.

Постій, 23.XI.42 р.

Слава Україні!!
Героям Слава!!
Крук.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 58, арк. 15–20. Цигарковий папір. Оригінал. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець. Текст згасає.

---

* (*До стор. 216*): Александр (Микола Іванович Іноземцев, бл. 1882 або 1887–1948) – архієпископ Поліський і Пінський Православної Церкви в Польщі, потім в Генеральній Губернії і на тимчасово окупованих землях України і Білорусі 1941–1944 рр. Народився в Тобольській губернії. Закінчив Тобольську духовну семінарію і Санкт-Петербургську духовну академію (1909-1913) зі ступенем кандидата богослів'я. У 1912 р. став ченцем. Працював помічником інспектора в Санкт-Петербурзькій духовній семінарії і академії. З 1918 р. – архімандрит. Був єпархіальним місіонером у Мінську, звідки емігрував до Польщі у 1919 р. Єпископська хіротонія на єпископа Люблінського відбулася 4 червня 1922 р. Єпископ Пінський і Новогрудський (червень–вересень 1922), потім Поліський і Пинський (вересень 1922–1928). Архієпископ Поліський (1928–1942). Був учасником єпископської хіротонії Луцького архімандрита Олексія (Громадського), член Св. синоду Православної Церкви в Польщі, учасник Пінського Собору 8–10 лютого 1942 р. Після приєднання західноукраїнських і західнобілоруських земель до СРСР у 1939 р. відмовився підписати декларацію про приєднання до Московського патріархату і був усунутий від управління єпархією. Після початку окупації Білорусі приєднався до УАПЦ на чолі з митрополитом УАПЦ Полікарпом (Сікорським). З 1942 р. – митрополит Поліський і Пінський УАПЦ. Після від'їзду за кордон у 1944 р. опинився в Німеччині, був учасником III Собору єпископів УАПЦ в Мюнхені 12–15 травня 1947 р. Перейшов під юрисдикцію РПЦ за кордоном. Помер 9 лютого 1948 р. в Мюнхені (за деякими свідченями був убитий), де й був похований на цвинтарі Вальдфрідгоф. (*Дані історика Преловської І.М.*)

№ 5
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА ОКРУГИ

[Столинська] округа "Гало",
23 грудня 1942 року.

Звіт за місяць грудень 1942 р.

Друже провідник, друг Крук з округи Гало голосить слухняно [про] осел[і] і друзів, готових на наказ:

1. Організаційний звіт.

№ п/п	Назва району	Друзів	Жінок	Юнаків	Юначок	Активу	Скільки сіл охопл.	Скільки сіл не охопл.
1.	Нива	43	10	3	2	9	22	7
2.	Пуща	42	5	4	—	8	14	27
3.	Смерть	6	—	—	—	1	3	37
4.	Багно	4	—	—	—	2	3	13
Разом:		95	15	7	2	20	42	84

В цьому місяці організаційної сітки не поширувалось. Поглиблювалось працю членів. Скриплено конспірацію (нав'язалісь в терені добре зв'язки, бо вже де в чому мішають партизани, німці, сексоти (поляки) і т. д.).

В терені з приводу збільшення партизан і прояву їх роботи, деяк[і] тіпи людей не є прихильні до Організації. Говорять, що краще сьогодні зовсім не мішатись, бо не відомо що ще може бути (значить, в цьому не є увірені в свої сили). Інші, натомість, стають дуже прихильно, говорять "якщо не буде свого, не будем боротись за своє самі, життя немає і не буде". І ці є дуже активні.

2. Безпека.

В терені дуже діють партизани. Партизан в терені не є багато, а проявляють себе так, що ніби їх є повні ліса і цім нервують німців. Рух німців на трактовому шляху Дубровиця — Висоцьк — Столин Вел[икий]. Переїзджають з місця на місце фірами. На кожний фіри по одному, два німці. Кож[н]ий раз тягнуть велику фіру (обоз) велику і видно цім для партизан хочуть показати, що їх є також багато.

Партизани з більших подій в цьому місяці в терені зорвали (зрушили) [за]лізний міст на річці Горинь, станція Горинь. Поїзд через нього проїзджати не може. З Березова розігнали всю полі-

цію — 9 міліціонерів вбили. Тепер поліції в Березовськім терені зовсім немає.

Партизани з Березова забрали [г]олову району (фолькс-дойча), секретаря району (наш чоловік, член [О]рганізації) і надлисничого (лях). Що з ними сталось — не відомо. На станції Удрицк [Удрицьк] партизани вивісили свій прапор "червоний" (більшовики) і підмінували, так[о]ж спалили склади з збіжжам. В селі Рудня вбито міліціонера. Була сутичка німців, поліції з партизанами. По стороні партизан втрат не було. Тут партизани вбили одного міліціонера і німці з поліцією втікли, залишивши багато зброї і амуніції, 3000 набоїв до криса.

В другий сутичці німці і поліція зловили живцем 3-х партизан. 2-х партизан було місцевих, з села Тумень Висоцького району. Німці родини ціх партизан вистриляли і спалили хати.

В селі Тумень Висоцького району хтось підпалив німецького окопа, згор[і]ла клуня, хліви і худоба. В терені є кілька вбивств наших людей-українців.

В західних теренах округи жиди роблять не[с]тримні річи. Піячать, вбивають людей, граблять.

Спом'яну один випадок з жидами. Жиди зайшли в одну хату п'яні — там жив старий чоловік і його дружина, також стара вже. Жиди принесли з собою літру горілки і говорять до того старого: "Давай сало". Старий пішов на гору по сало, а жиди в ту хвилину вбили його дружину. Коли прийшов цей старик і приніс сало, один жид до нього говорить: "Дивися, діду, вже твоя стара спить". Забрались і пішли.

У в'язниці в Столині померло 7 чоловік, не відомо пока які це люди були.

Німці спалили село Жадинь [Жадень] Висоцького району. Населення цього села попереджено ранійш, так що вспіли дещо з цього села вивезти в ліс, як худобу, зерно. А все решту, що осталось, як приїхали німці, забрали.

Багато молоді з цього села пішло в партизани. В Столинському районі [н]імці спалили с. Ольмани і Переброни [Переброди]. Там згорило все що було, а таке як худоба, свині, кури, гусі забрали німці, населення осталось голе, голодне.

Там населенню, щоб втікали і все вивозили, не було змоги ранійш повідомити, бо німці дуже хитро під'їхали.

Там наши члени з поліції в ці села повідомили, але ж тільки 2 години перед тим, так що це дуже короткий час в таку гарячу хвилину.

В цьому селі проявили себе в терені мельниківці. Як видно, вони творять свої звена. В цій справі, як можна буде, постараюсь в короткому часі бути у Вас і поговорити особисто.

З [г]осподарчого зібрано 2.485 крб. (845 — членські вкладкі, 260 — вільні внескі, 1380 — за літературу).

Постій, 23.XII.42 р.

Слава Україні!
Героям Слава!
Крук.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 58, арк. 8–9. Оригінал. Цигарковий папір. Формат А-4. Рукопис. Зелений хімічний олівець.

№ 6
ЗВІТ ПРОВІДНИКА НЕВІДОМОЇ ОКРУГИ

[Невідома округа],
23 грудня 1942 року.

Звіт за місяць: XI–XII.42 р.

I. Організаційний звіт.

№ п/п	Назва району	Опановано сіл	Неопанованих сіл	Друзів	Жінок	Юнаків	Симпатиків
1.	Кіш (Будн.)	12	11	56	1	12	63
2.	Вулик	10	2	90	9	—	78
3.	Ворскла	Звіту не отримано					
4.	Головня	20	7	150	10	3	80
5.	Барвінок	15	8	91	7	56	52
6.	Рілля	10	—	43	2	—	30
7.	Гречка	Звіту не отримано					

II. Господарський звіт.

№ п/п	Назва району	Зібрано грошей		
		За літературу	БФ	Членські вкладки
1.	Кіш (Будн.)	1165 крб.	620 крб.	255 крб.
2.	Вулик	500	—	450
3.	Ворскла	—	—	—

4.	Головня	—	—	—
5.	Барвінок	425 крб.	—	—
6.	Рілля	—	—	—
7.	Гречка	Викопано 4 скрині		

№ п/п	Назва району	Зібрано продуктів					
		Жито	Картопля	Просо	Полотно	Вовна	Тютюн
1.	Кіш (Будн.)	445 кг.	650 кг.	-	-	-	-
2.	Вулик	637	950	50	10 м/п	3 пари	2 кг.
3.	Ворскла	-	-	-	-	-	-
4.	Головня	-	-	-	-	-	-
5.	Барвінок	400 кг.	-	-	-	-	-
6.	Рілля	-	-	-	-	-	-
7.	Гречка	-	-	-	-	-	-

III. Суспільно-політичний [звіт].

1. Школа.

З днем 30 листопада згідно зарядження гебі[тс]комісара замкнено всі школи в терені, за виїмком фахових шкіл (ремісничі всіх типів). Кваліфіковані медичні сили мають бути затруднені в адміністрації, решта — без стажу і молоді курсанти — правдоподібно будуть вивезені на роботи.

2. Церква.

Консолідація в церковному житті (підпорядкування моск[в]оф[ільського] архист[ратига] Олексія [Олександр Якович Громадський*]) не відбилась ширшим відгуком серед життя українського суспільства (мало розпропаговано). Повна інертність мас в справах церковного життя пояснюється наявністю чужого дух[овного] проводу (москалі), як також революційним зростом настроїв в суспільстві. Зріст цей посилюють виступи партизанів, поводження німців в терені, наша праця.

3. Адміністрація.

Вповні здеморалізована нім[ецьким] поводженням в відношенні до українського суспільства як і до них самих (побої сіль[ських] шкіл, голів комисій, погрози розстрілами р[айо]н[ових] шефів, побої поодиноких урядовців).

4. Поліція.

Повне недовір'я до укр[аїнської] поліції (факт спровадження козаків, мадярів). Всю поліцію заприсяжено, частина сама добровільно [за]лишила ряди поліції. При присязі зазначено їм, що в поодиноких випадках несубординації чи втечи в підпілля буде відповідати цілий відділ укр[аїнської] поліції.

Пол[ітичні] події.

В терені діє ворожа партизанка.

1. В р-ні Вулик 5.XI.42 забрали партизани в с. Вирвах [Вири] поставку яєць.

2. Вбито вчителя в селі Теодорівка [Федорівка] за те, що видав ніби совіт[ську] вчительку з того ж села нім[ецькій] жандармерії.

3. В с. Єльно [Єльне] німці застали партизан, що втікли в ліс. За собою лишили польськ[ий] документ, поль[ські] гроші, поль[ську] зброю та одяг.

4. 11.XI.42 забрали партизани в млині с. Вирів [Вири] 2 т[онни] муки. Там-же розбили по[ш]ту і забрали централька на 10 [...]. 13.XI.42 приїзджали другий раз і забрали решту муки.

5. 8.XI.42 [п]ідложено міну під київський потяг коло ст. Томашгород. Вибух повстав передчасно.

6. Підложено міну під потяг в дорозі Клесів – Страшево [Страшеве] і на стан[ції] Страшево [Страшеве]. Знищено путь, стрілки і роз'їзди.

7. В часі між 3–7.XII.42 зірвано путь у всіх чотирьох напрямках. Рух кілька день був припинений. Тоді ж зірвано мости коло с. Рудні і під м. Дубровицею на Горині. Німці ловили людей з м. Дубровиці і біля 50 чол. пригнали в конц[ентраційний] табір до м. Сарн. Причіплено їм жовті латки. У відношенні людей, що охороняють залізниці і мости, німці не стосували дотепер ніяких репресій.

8. 20.XI.42 спалено у с. Люхче [Люхча] два господарства. Тим[и] ж 4.XII.42 спалено одне господарство. Тяглову силу і худобу забрано.

22.XI.42 в с. Грушвиці [Грушівка] спалено одну клуню, в с. Сарнах — одну клуню.

Причини [с]палення господарств — невиконання поставок. Крім палення господарств, німці стосують биття населення гумами, при цьому роздягають і кладуть на стіл чи ослін. Пасивний спротив росте. Є випадки оборони. При битті одн[іє]ї жінки в с. Люхче [Люхча] вона зубами почала кусати посіпак і бити руками — її дальше не били. Друга там же покотила при битті німця на землю.

Постій, 23.12.42 р.

Ом.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 65–66. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Зелений хімічний олівець.

№ 7
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА ОКРУГИ

[Столинська] округа "Гало",
26 січня 1943 року.

Звіт за місяць січень 1943 р.
Друже [п]ровідник, друг Крук з округи Гало голосить слухняно: осель і друзів, готових на наказ — .

1. Організаційний звіт.

№ п/п	Назва району	Друзів	Жінок	Юнаків	Юначок	Активу	Скільки сіл охопл.	Скільки сіл не охопл.
1.	Нива	43	10	5	5	9	22	7
2.	Пуща	42	5	4	2	8	14	27
3.	Смерть	6	—	2	—	1	3	68
4.	Багно	4	—	2	1	2	3	32
Разом:		95	15	13	8	20	42	194

2. Суспільно-політичний огляд.

Церква.

Духовенство впало на дусі. Бояться партизан і повороту більшовизма. Деякі священики, боячись партизан, покинули свої парафії і виїхали в безпечніші місця, де немає партизан. Однак і надалі духовенство не єднається з масами, мр[і]ють о своей "единой неделимой" і твердо держаться шляху свого москофільства. Проповіді майже в усіх церквах рай[онів] Давидгородок [Давид-Гарадок] – Столин – Березів говорять по-московськи.

Школа.

Всі школи закриті. В Столині існує тільки кравецька школа, куди учащає небагато учнів.

Поліція.

Нормально, як і було до цього місяця, в місті Столині, с. Горині, Речиці [Рєчица], Давидгородку [Давид-Гарадок], ст. Видибор і около мосту на р. Прип'ят[ь]. В районах Висоцьк і Березів жодної влади і поліції покі немає. У рай[онах] Столин, Давидгородок [Давид-Гарадок] іде праця в урядах нормально, нічого не змінилось.

Звіт про кількість населення в районі Висоцьк.

Українців — 31283.
Поляків — 499.
Росіян — 53.
Білорусів — 46.
Німців з[а] походж[енням] — 9.
Інших чужинців — 29.

Тимчасово перебуваючих — 47 осіб.
Разом — 31919.
Щодо віросповідання.
Православних — 30997.
Римо-католиків — 514.
Греко-католиків (уніяти) — 147.
Євангелики — 8.
Інших — 253.
Разом — 31913.

Столинський рай[он] включно з Березовським [Березівським] тереном.

Українців — 38000.
Білорусів — 23000.
Поляків — 2300.
Чехів — 600.
Руських — 167.
Інших — 16.
Разом — 63183.

Давидгородоцький район покі подати точно не можу. Знаю тільки, що процентова більшість білорусів, потім ідуть москалі, далі поляки, за ними ідуть українці. Українцями визнають себе тільки деякі одиниц[і].

Район Турів — білоруси і москалі, так само аж по ричку Уборть, м. Петріків [Петриків].

Безпека.

В рай[онах] Висоцьк, Березів нарід в заворушенні. В ціх рай[онах] полякі почали сильно організуватись і єдна[ти] родині разом. І так живуть, звозять в міста своє майно.

З [р]ай[ону] Столина деяки полякі думають виїзджати до міста Пінська. В Столині денно ріжуть 150 корів і 35 свіней, ран[і]ше різано тільки 60 корів денно.

Господарчий звіт.

Зібрано 6423 крб. (шість тисяч чот[ириста] дв[адцять] три крб.): 7895 — членські вкладки, 3570 — за літературу, 1958 — вільні внески.

Постій, 26.I.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!
Крук.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 58, арк. 21–22. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець.

№ 8
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА ОКРУГИ

[Сарненська] округа "Лісова пісня",
липень 1943 року.

Звіт з округи "Лісова пісня" за липень 1943 р.

Большевики.

Большевицькі частини зі стратегічних потреб пересуваються з північно-східних земель України й Білорусії на захід, створюючи бази по лісах Олександрійщини, Столінщини [Столинщина], Пінщини, частинно Сарненщини, де осідають поодинокими групами. Останньо концентруються в районі Морочно [Морочне] Пінського надрайону і в північній частині Столінського [Столинського] надрайону.

В загальному діляться на кадрові частини, зложені переважно з бувших воєннополонених москалів, і місцеві відділи. Кадрові частини узброєні можливо, здисципліновані, їхня бойова спроможність невелика з причини фізичного недобору й голодування. Місцеві відділи – це збиранина, завданням якої є забезпечити відділи харчами, займатись розвідкою й безпекою. Саме ці останні палять села, грабують і мордують.

Зайняті терени большевики намагаються організовано закріпити, але досі у них успіхів вельми мало. В тій цілі творять вони організаційну сітку. Систем організаційної сітки безпосередній (людей в'яжеться безпосередньо з найвищим зверхником) і індивідуальний (членів не в'яжеться в звена). Кожний член сітки має окреме завдання. Сітка суто законспірована, на будуче має стати помічним органом НКВД на цих теренах. Терен вдержують самим терором – грабіжжю, паленням сіл, насильницьким мобілізуванням молоді, примусовою працею.

В міжчасі спалено слідуючі села і помордовано нових членів і симпатиків: в районі Висоцьк, село Серники – спалено 60 хат, вимордувано 40 родин, около 100 родин пішло в підпілля й живуть по інших селах і містах. В селі Іваничи [Іванчиці] – вимордувано 10 родин, в селі Вич[і]вка – вбито 30 осіб, около 70 родин в підпіллі. В селі Золоте – спалено 25 хат, замордовано 2 родини наших членів, що пішли в УПА. В Столінському [Столинському] районі, село Річиця [Рєчица], спалено 30 хат, вбито юначку, в селі Грані – 40 хат (частину перед тим спалили ляхи з німцями), в селі Трипутні [Трипутня] – 10 хат, в селі Залішани – 90 хат.

На зайнятих теренах большевики намагаються зібрати весь врожай. Державні й ляські засіви віддають за 4–5 сніп. На спацифікованих ними теренах жнуть селянський хліб і поспішають вивозити в ліси й дальше в Білорусь, де молотять. Це відмітили зокрема в Пінщині а Сталінщині [Столинщині], в селах Вичавка [Вичівка], Іванчич [Іванчиці], Серники, Заморочене [Заморочення], Сваровичі [Сварицевичі] і ряд інших. Банди назагал голодують. В терені, де стоят[ь], викопують всю молоду бараболю, з'їдають ярину й зелені овочі (с. Заморочне [Заморочення], Золоте, Чабель і Вири). При нападі на наші села один другому вириває з рук харчі.

Погрози й нахабна самовпевненість в большевицькій пропаганді друком часто-густо скріплюються навіть матюком чи іншими словами з багатого московського лексикону (большевицька летючка під заголовком "Н-ські партизани Гітлерові-посіпаці, скаженому собаці"). При нападі на наші села немов скажені кидаються з лайкою на могили в честь героїв, розкопують руками, ламають хрести (с. Орв'яниці [Орв'яниця], Грані, Трипутні). В с. Нівецьк [Нивецьк] Дубровіцького [Дубровицького] району одна перехідна банда прив'язала до хреста одного нашого члена й разом з могилою при помочі міни розірвала.

Моральний стан відділів дуже низький – розпуста, нездисциплінованість. За кожним відділом суне табор з жінками, дітьми, майном.

Німці. В загальному держаться міст, подекуди лиш мають [...] пиячити по селах (Бистрічи [Бистричі], Іванова Долина, Стрільськ, Теребіжов [Теребежів]). Втрачених теренів на час жнив німці не опанували, хоч намагалися це зробити. В терені великий хаос. До сп[р]ави нашої боротьби з більшовиками а їх союзниками ляхами німці наразі не вмішуються, хіба, що це їх особисто торкає. Коли, наприклад, населення Висоцького району звернулося до німців, щоб ці боронили їх перед большевиками, вони їм відповіли: "Скоро прийдуть бандерівці, то ті їх розженуть".

В надрайоні Столін [Столин] в підміських німецьких господарствах німці силою зганяють люде[й] з сіл до збору врожаю, негайно вивозять до міста й молотять. Селянам платять соломою й половою...

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 128, арк. 1. Документ без закінчення. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
НАКАЗ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ ПРО ПРОЦЕДУРУ НАДСИЛАННЯ САЛА, ВОВНИ, БІЛИЗНИ І ГРОШЕЙ

[Костопільський район Костопільської округи], 13 [лютого] 1943 року.

Згідно наказу округового проводу, наказую слідуючі точки.

Якнайскорише, тобто на день 14.2.43 р., надіслати Вам назначене сало по 22 кіл[а] та 50 дек з підрайону. Надсилати все на адресу Волоса.

На день 15.2.43 р. мус[я]ть надіслати по 5 метрив з кожного підрайону та[к]ож вовняний виряд. Робити чим побільше, бо на день 20.2 має бути надіслано новий вовняний виряд, а я ще й того віряду не отримав.

[...] бу[ло] обговоряно на відправі дня 6.2.43 р. Зараз має бути вовна. Ця робота мусить бути в мене.

Так само обговорена та білизна на відправі. Так воно, друзі, у нас іде, як мокре горить, зараз має бути надіслана і вся білизна.

Не сміє бути в підрайоні голоду. Має бути перепроваджен[а] нова збірка збіжжя, нов[ий] виріб вовни, нові роботи вовняни та збірка полотна і щоб підрайоновий віглядав сп[р]авді підрайон[овим].

Перепровадити збирку [ф]ондів не так, як було попередньо, а краще.

Сьогодні має бути надіслано Національний [Ф]онд, фонди з коляд і за Свято [Г]ероїв. Все має бути сьогодні в мене!

Над цім наказом прошу застанов[и]тися та подумати. За нев[и]конання буде кара згідно наказу або і викінення з рядів ОУН, [як]що все переведеться судом організац[ійним].

Дня 13.[02].1943 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Ворон.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 22, арк. 10. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Синя калька. Дата записана синім хімічним олівцем.

№ 2
НАКАЗ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ ПРО ЗБІР ЗЕРНА, ХАРЧІВ, ТКАНИН

[Костопільський район Костопільської округи], 14 лютого 1943 року.

Наказ!

Наказую для всіх господарчіх районових екзекутив слідуючі точкі:

1. Провести збірку збіжжя, як від члена так від симпатика. Кож[н]ий симпатик та член мусить дати фонд, якого в[и]магає справа.

2. Зібрати харчів щонайбільше та надіслати в районний магазин. Харчі такі: сало, мука, яйця, масло, м'ясо, крупи та інше.

3. Переправляти великий збір полотна, вовни та начінати роботу вовняного вінробу, светрів, рукавіць та шалів.

4. Не сміє бути ані одної голодної людини в терені, треба так застосоватися з магазином, щоб кож[н]ий раз собі зарядити.

Над кож[н]им наказом прошу застановітися та подумати, щоб не попасти часом в непорозуминня та не остатись караним.

Дня 14.02.1943 р.

Слава Україні!
Героям Слава!
Ворон.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 22, арк. 8. Копія. Білий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 3
НАКАЗ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ З ПРИВОДУ ВЧАСНОГО НАДСИЛАННЯ ЗВІТІВ ТА ГРОШЕЙ

[Костопільський район Костопільської округи], 17 лютого 1943 року.

Наказ!!!

Згідно наказу округового проводу, наказую для апарату в районі слідуючі точки:

1. На Фонд [О]рганізації накладаю на кож[н]ого підпровідника по 11143 крб. до вплати на організаційні цілі, в розклад на дві рати. Перша рата вплачується на число 1, а друга вплачується на число 20. Це встановлюється на місяць березень, та треба знати, що це мусить вплачоватися пунктуально та точно кож[н]ого числа, означеного в наказі.

2. Готовитися до свята Тараса Шевченка. З нагоди свята має бути надісланий збір на Національний Фонд та окремий звіт.

3. Хто не надіслав звіту за Свято [Г]ероїв з дн[ів] 22 та 29 січня, зараз має надіслати звіт та збірку з нагоди свята.

4. Має зараз бути надісланий звіт зі Свята Ольг[и] Б[а]сараб та збірка Фонду.

5. Має бути надісланий звіт з коляд, про котрий згадується вже понад 10 разів.

6. Зараз має бути надісланий звіт та гроші, контигент за місяць лютий, тобто податок, про котрий вже кож[н]ий підпровідник знає.

Цей наказ мусить вже-такі застосоватися так, як застосовує наказ Український Націоналіст. Стидно так застосовуватися й надалі до наказу, як застосовуєтесь, друзі, й до ціх часів. Час уже стати ришучім.

Дня 17.02.1943 р.

Слава Укра[ї]ні!
Г[е]роям Слава!
Ворон.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 22, арк. 9. Копія. Білий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 4
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА РАЙОНУ

[Костопільський район
Костопільської округи],
9 березня 1943 року.

Звіт провідника.
Звіт за час від 1.III до 20.III.43 р.

Дня 9.III.43 року.

Друже провідник.

Провідник [т]ерену число 1 Ворон звітує.

Чисельний стан — 123:

а). членства взагалі 123 осіб, в тому чоловіків 104, жінок 19, селян 95, робітників 6, інтелігенції 22, вишколених 22;

б). юнацтва загально є 52 осіб, в тому 40 [...], юнаків — , юначок 14, селян 22, робітників 5, середньошкільників 30, вишколених осіб 11.

Готови на наказ!

За звітований час прибуло 16 членів, в тому 16 чоловіків, жінок — , юнацтва — , юнаків — , юначок — .

Вибуло членів: 16, чоловіків — , жінок — , юнацтва — , з того 6 юнаків, а юначок — .

Причини вибуття членів.

Віслано декотрих членів до вийська, двох арештовано німцямі, цебто щодо членів, та одного вбіто також німцями. Юнаків відбуло шістьох осіб, втікаючі перед арештом.

Кандидатів: 32, в тім кандидатів юнацтва 21.

Симпатиків є: 144 чоловік, в тім симпатиків 39 і юнацтва.

Стан терену.

Число п/п	Назва терену	Загальне число	Охоплено	Не охоплено	В стадії охопл.	Заввагі
1.	Осель	35	24	4	7	-
2.	Районів	1	1	-	-	-
3.	Підрайонів	5	5	-	-	-
4.	Станиць	-	-	-	-	-
5.	Кущів	-	-	-	-	-
6.	Просвіт	-	-	-	-	-
7.	ЖСУ	-	-	-	-	-

8.	Амато.гурт.	-	-	-	-	-
9.	Співочі г.	-	-	-	-	-
10.	Пожеж. ст.	1	1	-	-	-
11.	Могили	1	-	-	-	-
12.	Церкви	9	7	-	2	-
13.	Орг. бібліот.	12	7	-	5	-
14.	Підприємств	-	-	-	-	-
15.	Шкіл	-	-	-	-	-
16.	Та інше	-	-	-	-	-

Подаю стан населення.

1. Національний стан: в цілому районі чотири населених пункти, заселени поляками.

2. Політичні угруповання між ними такі.

Частинно діють так звані секти "батальйону смерці"[54] (надзвичайно ворожо ставляться до українського населення).

3. Адміністрація у нас 95 % охоплена нашим рухом.

4. Розпорядки німецької влади не мають жодних впливів на українське населення. Населення строго й надзвичайно неприхільно відноситься до німецьких окупантів.

5. Поширена у терені пропагандивна праця. По всіх осередках та підрайонах зорганізовані пропагандивні групи під кермою суспільно-політичного референта.

6. Для суспільно-політичної праці утворені суспільно-політичні групи, що складаються з звен, тобто трьох чоловіків. Напрям суспільної праці йде у підготовці кадрів держ[авного] будівництва. У терені не часто прокидаються стежі комуністичних розвідочних груп. У ніч з 6-го на 7 43 р. шляхом Пісків – Любаша проходила ком[уністична] стежа в числі 9 осіб, а в ніч з 7 на 8 43 року був спалений міст на відтинку залізниці Моквин – Костополь, причому мені знана є особа, котра доконала цієї акції, над якою я посилив розвідку. У підрайоні № 1 дня 7-го 43 року був наскок німців на будинок одного члена, якого вбили та забрали в нього одного кулемета, дві гранати і невелику кількість набоїв до кріса.

---

[54] Йдеться про одне з польських підпільних збройних угруповань, яке діяло на Волині в 1943–1944 рр. За словами М. Лебедя, про існування "батальйону смерті" "...ледве чи знали тодішні польські підпільні провідні кола. Більшість членів ... влаштовувались так, що служили одночасно в Ґестапо агентами і так були безпечні. Їхні терористичні акції в Галичині мали характер більш провокативний, як пляновий" *(Лебедь М. УПА, її ґенеза, ріст і дії у визвольній боротьбі українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу. – Оттава, 1987. – С. 126).*

Більше жодних акцій не піднімали і від'їхали. З того видно, що це був підступ або донесення якогось сексота.

Стан праці.

Відбувся вишкіл друзів з околиць району за "Програмою першого та другого ступеня". До вишколу були покликані фахові учасники, як військовики та [п]ровідники підрайонів. Присутніх учасників на вишколі було 9-ть др. та трьох інструкторів, а саме Гірняк, Зимн[ий], псевда третього не пам'ятаю. Це новий інструктор, що викладає "Орг[анізаційний] вишкіл". Далі переробляються матер'яли за програмою першого ступеня в [р]айоні — районовою суспільно-вишкільною групою, а в [п]ідрайонах — [п]ідрайоновими групами.

У підрайонах вже є вивчені матер'яли першого ступеня. Приступають до вивчення матер'ялів другого ступеня. [Вив]чення матер'ялів першого ступеня є перевірено суспільно-політичним референтом в присутності мене.

Відбулося сходин від [I].III до 9.III.43 року.

Відбулося сходин загальним числом 25, на [як]их прочитувалась література "Інформатор", "Вільна Україна" та пояснювалась праця у двох напрямах — суспільно-політичному напрями та військовому.

Святочних сходин не проводилося.

Відбулося стріч за час від [I.III] до [9.III].43 р. загальним числом 25, в тім відправ загальним числом 8. Стріч контактових за цей самий час відбулося загальним числом 17. Провірок в цілому терені загальним числом 11. Тобто у [п]ідрайоні № 1 було п[ере]вірок загальним числом 3 — 1 в [п]ідрайоні, а 2 по станицях. У підрайоні № 2 провірок загальним числом 2. Тобто 1 раз в підрайоні, а 1 раз в станицях. У підрайоні № 3 відбулося провірок загальним числом 3, тобто в [п]ідрайоні 1 раз, а в станицях 2. [У] підрайоні № 4 [з]агальне число провірок 2, тобто 1 раз в [п]ідрайоні, а 1 раз в станицях. У [п]ідрайоні № 5 відбулося перевірок загальним числом 1 раз, тобто 1 раз в підрайоні і по станицях.

З акцій.

Зукраїнізованих церков у [р]айоні загальним числом 7 (сім), а всіх церков у цілому районі знаходиться загальним числом 9. Отже, незукраїнізованих церков загальним числом 2, але знаходяться в стадії охоплення.

У цілому [р]айоні дуже посилено шептану пропаганду та наставлення мас в суспільно-політичних відносинах з авангардом

ОУН проти окупації. Також йде пропаганда в місті проти голоду. Напрям її — про збереження одягів, харчів та іншого.

З практичних вправ.

Час від часу перепроваджуємо деякі вправи партизанкою.

Одержано і вислано накази для господарчих підреферентур, організаційно-політично-виховних, організаційних та військових підреферентур. Ці точки наказу отримано від [п]ровідника Віхора.

Також від Віхора отримано літературу та розіслано в терен.

Бажання від членів, щоб надати їм якнайскоріше дальший тяг літератури, "Інформатора", та такої, яка дала б відповідь на сучасні політичні події.

Господарчий стан.

Двадцять сім метрів збіжжя, сто п'ять кг. сала, сорок п'ять кг. м'яса, один і півметра муки, шість метрів картоплі, двадцять кг. клоччя, п'ятнадцять пар підошв, сімдесять вироблених шкір, тридцять п'ять метрів полотна, шіс[т]надцять полотняних мішків на зерно, сім пар білля, три кг. часнику, вісімдесят кг. паперу до писання.

Медикаменти.

Знаходиться в [р]айоні сто п'ятдесят метрів бандажу і п'ятдесят малих фляшок йодини. Стан [р]айонової [к]аси знаходиться в сумі сімсот карбованців.

Надсилається зі звітом національного фонду сім тисяч вісімсот карб. та дві тисячі теренового контингенту за місяць березень [19]43 року.

За час від 15.ІІ.43 року до 9 березня праця в районі покращала та, думаю, з наступним звітом стане на перший ступінь.

Плян праці.

Відносно провідників терену та членів, є бажано провести стільки вишколів, щоб перейшли всі станичні провідники та частинно члени вишкіл хоча б з[а] програмою першого ступеня.

Теренові труднощі такі, що часом прокидаються червоні. По-друге, діяння ляхів — хоча воно не хоробре, а є шкідливе. Далі є ще тим загрожений терен до праці, що терен наш знаходиться коло більшого скупчення німоти, що також перешкоджує в праці — частинно вночі, а найбільше вдень.

Вимоги терену.

Перше є тим, що до праці організаційної в терені мало є вихованих ще людей. Тим-же терен домагається, щоб якнайбільше вишколити людей, щоб були здібні до праці пропагандивної, організаційної, суспільно-політично-виховної та іншої. По-друге,

вимагає терен щонайбільше матер'ялів до праці, а також літератури.

Дня 9.III.43 року.

Слава Україні — Героям Слава!
Ворон.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 1 (перша частина документа). ДАРО, ф Р–30, оп. 1, спр. 22, арк. 4–5 (друга частина документа). Копія. Білий папір. Чорна калька. Таблиця заповнена синім хімічним олівцем.

№ 5
ЗВІТ
ПРОВІДНИКА РАЙОНУ

[Березнівський] район "Берег"
Костопільської округи,
4 травня 1943 року.

Звіт за час від 1.IV до 30.IV.43 р.

I. Чисельний стан.

а). Членства — 174, в т. ч. 155 мужчин, 19 жінок, селян 132, робітників 11, інтелігенції 31, з того вишколених — 18.

б). Юнацтва — 51, в т. ч. 44 юнаків, 7 юначок, селян 39, робітників 3, середньошкільників 9, вишколених 8.

За звітний час прибуло 31 членів.

Кандидатів є 27, симпатиків є 146.

Стан терену.

Ч. п/п	Терен		Охоплено	Не охопл. охопл.	В стадії	Завваги
1.	Беріг	Осель	30	12	1	5 с[і]л спалено
		Районів	—	—	—	
		Підрайонів	6	—	—	
		Станиць	31	—	—	
		Кущів	—	—	—	
		Просвіт	13	—	—	[...]

		ЖСУ	4	—	—	
		Амат. гуртків	2	—	—	
		Співоч. гуртків	1	—	—	
		[...]	4	—	—	
		Могил	5		—	Упорядкованих
		Церков	6	—	—	
		Орг. бібліот.	1	—	—	
		Підприємств	9	1 (спалено більшовиками)	—	
		Шкіл	Нечинні 17.IV.43 р.			

Стан населення.

Усього — 42 тис. (українців — 37 тис., поляків і інших — 5 тис.), понад 1500 осіб вивезено до Німеччини, з того 40 % поляків.

[...] Маса ляхів співпрацюють з СД як сексоти, та з більшовицькою партизанкою, де в силу можливости граблять і мордують свідомих українців [...] По виході українців з адміністраційних урядів пакуються поляки, де кругом показують свою ворожу антиукраїнську роботу.

II. Розпорядки. Німецька влада.

13.IV німці оточили Яринівку і розстріляли 370 осіб, бо "населення не хотіло їхати до Німеччини" і спалили їх господарства.

15.IV німці оточили два польські села — Рудню Ленчинську і Князь Сілезьку, — де розстріляно понад 200 осіб. Села спалено, худобу забрано.

25.IV німаки і ляхи заїхали у с. Вітковичи [Вітковичі], де розст[р]іляли 2 родини і спалили їх господарства. Ці люде співпрацювали з більшовиками.

III. Стан праці.

Вишколів не було.

Відбуто сходин святочних — 0, вишкільних — 52, провірок — 14, провірено 5 підрайонів по 2 рази і 4 станиці.

IV. Звіт з акції.

Насипано 2 нові могили, в т. ч. на місці бою з більшовиками у Богушах.

Видано накази:

10.IV — про підготовку домівок для поранених.

14.IV — про організацію самооборони у разі нападу німаків.

27.IV — про висилку усіх дезертирів до відділу, про конспірацію акцій, про грошову акцію, про будову криївок, про кількість зброї з

терену, про здачу з району усіх вишкільних і військових книжок, про збірку військових речей.

Одержано накази:

16.IV — одержано зарядження від Костомарова про самооборону в разі нападу [н]імаків.

19.IV — одержано наказ від Костомарова про налагодження зв'язку і праці [О]рганізації в терені та висилку щоденних інформацій про події в терені.

24.IV — одержано наказ від Грома про проведення відчитів і роздачу летючок для громадянства в часі свят, який виконано.

Стан каси:

Приходи вкладки членські — 1415 крб.

Контигент району — 2000 крб.

На Революційний [Ф]онд — 12714 крб.

За літературу — 434 крб.

Вписового — 16 крб.

За кару за місячного звіту — 500 крб.

Всього — 17079 крб [...].

Плян праці.

Організація боївки районової і ліквідація ворожого елементу.

Вимоги терену.

[...] Прислати батальйон війська УПА для цілковитого ліквідовання ляхів, які перешкоджають в роботі. [...].

Беріг, 4/V.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Сокира.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 5–6 зв. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис.

№ 6
НАКАЗ ПРОВІДНИКУ РАЙОНУ "ХОМІ" ПРО ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ ЗВІТУ

[Костопільський район Костопільської округи], 20 червня 1943 року.

Наказ!!!

Друже Хома.

Наказую на день 23/6.43 р. подати докладний звіт:

— скільки у Вашому терені спалено німаками сіл і яких (подати назву спалених сіл);

— скільки під час акцій застрілено німаками селян;

— скільки людей вивезено до Німеччини на роботи;

— скільки зліквідовано польських колоній у Вашому підрайоні.

Крім того, наказую подати всіх людей, які пішли до УПА (Української Повстанчої Армії), яку зброю і амуніцію, скільки видано вами через район для УПА в той час, коли висилалось людей до відділу.

Подати, які села адміністративно належать до Вашого [п]ідрайону (всі села у Вашому підрайоні) плюс ті села, [я]кі охоплені з других районів.

Подавати все згідно цих взірців, які долучаю до цього наказу. Все подавати точно, не по псевдах, а в дійсности.

За невиконання цього наказу на означений час будете остро покарані. Віднині я являюсь [В]ашим [п]ровідником, отже всі пісулі (себто всю по[ш]ту) адресувати не на друга Ворона, а на Костомарова.

Дня 20/6.43 р.

Слава Україні — Героям Слава!

/Костомаров/ Костомаров.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 10, арк. 2. Завірена копія. Сірий обгортковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 7
НАКАЗ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ ПРО ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ПОВЕДІНКОЮ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО АКТИВУ

[Костопільський район Костопільської округи], 22 червня 1943 року.

У зв'язку з певними подіями в терені витворився ненормальний стан, про який прикро згадувати, а саме: поодинокі члени ОУН стали поганим прикладом для населення.

Вони зі зброєю в руках ідуть і граблять чужонаціональні, ба навіть українські оселі. Це роблять без відома своїх зверхників-провідників, для власної наживи. Крадуть під час акцій конфісковане боївками майно. По ліквідації польських колоній їдуть зі зброєю грабувати, розтягають будинки, меблі, інвентар і т. д. Це все і т. п. робиться під маркою Організації тоді, коли цього не сміє бути. Отже, у зв'язку з тим наказую:

1). Сейчас перевести стислу контролю, хто з членів, а також симпатиків, має зброю і до чого її вживає.

2). Всі члени, а також симпатики, які мають зброю і не повнять зі зброєю жадних орг[анізаційних] обов'язків, мусять її здати.

3). Ніхто з членів, симпатиків і взагалі селяни не сміють розтягати майна, що лишилося по ліквідації польських колоній і т. п. без позволення певних компетентних у тій справі чинників.

4). Не нищити державного, ані громадського майна як сінокоси і т. д.

5). Збіжжя і взагалі засіви по "штатґутах" і по інших господарках, що лишилися без власників-господарів, мають бути доведені до порядку і використані.

6). Вскрізь попризначувати відповідальних людей до кожної ділянки праці, зокрема за легковаження вище вимінених пунктів будуть відповідати в першу чергу провідники поодиноких теренів.

Дня 22.VI.43 р.

Слава Україні!
Костомаров.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 5, арк. 1–1 зв. Оригінал. Рожевий папір. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець.

№ 8
ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЗВІТ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ

[Деражненський] район "Лісний"
[Костопільської округи],
20 серпня 1943 року.

Організаційний звіт за місяць [л]ипень 1943 р.

Район Лісний № 1	
Загальне число	24
Чужі	2
Охоплено	20
В стадії охоплення	2
Стан членства	
Загальне число	109
Му[жч]ин	89
Жінок	20
Селян	100
Робітників	—
Інтелігенції	9
Прибуло	—
Убуло	—
Кандидатів	26
Симпатиків	95
В стадії охоплення	—
Вишколене членство	
Му[жч]ини	
І ступеня	2
ІІ ступеня	—
Фахових	13
Учасників	—
Жінки	
І ступеня	—
ІІ ступеня	—
Фахових	—
Учасників	—
Стан юнацтва	
Загальне число	74
Юначок	30
Селян	72
Робітників	—
Середньошкільників	2
Вишколених	—
Прибуло	—
Убуло	7
Симпатиків	49
Вишколене юнацтво	
Загальне число	—
ІІ ступіня	—
Фахових	—
Учасників	—
Сходин	
Загальне число	7
Вишкільних	—
Тижневих	—
Святочних	—
Стріч	
Загальне число	7
Відправ з пров[одом]	1
Контактовних	3
Провірок	3
Просвіт — не існують	
Загальне число	—
Охоплено	—
В стадії охоплення	—
ЖСУ — не існують	
Загальне число	—
Охоплено	—
В стадії охоплення	—
Пожежних сторож — не існують	
Загальне число	—

Охоплено	—
В стадії охоплення	—
Шкіл — не існують	
Загальне число	—
Охоплено	—
В стадії охоплення	—
Аматорських гуртків — не існують	
Загальне число	—
Охоплено	—
В стадії охоплення	—
Співочих гуртків — не існують	
Загальне число	—
Охоплено	—
В стадії охоплення	—
Церков	
Загальне число	1
Охоплено	1
В стадії охоплення	—
Могил	
Загальне число	5
Охоплено	5
В стадії охоплення	—
Примітка	—

20.VIII.43.

Залізняк.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 5–6. Оригінал. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 9
ЗВІТ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КУЩА

[Деражненський] район "Лісний"
[Костопільської округи],
23 серпня 1943 року.

Друже [п]ровідник!

Подаю Вам дані згідно Вашого наказу з куща № 3.

1. Загальний стан населення: 3954 особі, в тому числі ляхів 1.
2. Осель: 4.
3. Польських колоній: немає.
4. Загальна площа польської землі: 447,33 га.
5. Організаційних:
   а). коней: 6 штук;
   б). корів: 30 штук;
   в). овечок: 15 штук;
   г). свиней: 2 штуки;

д). волів: 2 штуки;
е). возів: 2 штуки;
6. Шкір: 1 (невироблена).
7. Артілей: немає.
8. Загальне число военнообов'язаних [військовозобов'язаних] (річ[ників] 1898–1923): 644.
а). старшин 4;
б). підстаршин 37.
9. Стан [ч]ленства: 44 особі, в тому числі жінок 7 осіб.
10. Фахівців:
а). шевці: 25;
б). кравці: 20;
в). трактористи: 0;
г). шофери: 1;
д). ковалі: 11;
е). столярі: 24.

23.VIII.43 р.

Слава Україні!!!
Героям Слава!!!
Залізняк

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 59. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

---

* (*До стор. 231*): Олексій (Олександр Якович Громадський (1882–1943) – митрополит Автономної Церкви в Україні (1941–1943) під юрисдикцією Московського патріархату. Народився 1 листопада 1882 р. в с. Докудів (Холмщина); закінчив Холмське духовне училище, а потім Холмську духовну семінарію (1898-1904); вступив до Київської духовної академії, яку закінчив у 1908 р. Опісля – священик у Холмському соборі, член духовної консисторії. З 1916 р. – єпархіяльний наглядач церковно-парафіяльних шкіл Кишинівської єпархії. У 1919 р. – Голова Волинської духовної консисторії. 11 лютого 1922 р. – постригся у ченці й отримав ім'я Олексій. З січня 1923 р. – тимчасово керуючий Гродненською єпархією. Архиєпископ з 3 червня 1928 р. 1918–1922 рр. – ректор Крем'янецької духовної семінарії. Був заступником Голови Волинського епархіального з'їзду на Волині 3-10 жовтня 1921 р. З 3 вересня 1922 р. – єпископ Луцький, Гродненський і Новогрудський (з 1928 р. архиєпископ), з 1934 р. архієпископ Кременецький і Волинський, з 1941 р.— голова Православної Церкви в Україні з правами обласного митрополита і екзарха. Убитий 7 травня 1943 р. Автор богословсько-наукових творів. Після смерті митр. Олексія генерал-комісар Волині і Поділля зібрав єпископів з його Церкви. Всі шість єпископів – Малюта (Дамаскін), Іван (Лавріненко), Мануїл (Тарнавський), Феодор (Рафальський), Іов (Кресович) та Владика Никодим – були зібрані на Собор з метою обрання нового "старшого єпископа" Автономної Церкви для генерал-комісаріату Волині і Поділля. Одного з кандидатів на "старшого єпископа" Автономної Церкви, єп. Володимир-Волинського Мануїла (Тарнавського) невдовзі викрали з соборного будинку у м. Володимир-Волинський члени ОУН і, після здійснення партизанського суду і засудження за зраду, повісили в лісі. "Старшим єпископом" Автономної Церкви на Волині було призначено єпископа Кам'янець-Подільського Дамаскіна (Малюту), який очолював Автономну Церкву в Україні аж до від'їзду ієрархії цієї Церкви за кордон разом з німецькими окупаційними військами. *(Дані історика Преловської І.М.)*

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.3. РІВЕНЬ КУЩІВ (ПІДРАЙОНІВ)

№ 1
"ЗГОЛОШЕННЯ" ПРОВІДНИКА ПІДРАЙОНУ ПРО НАСЛІДКИ НІМЕЦЬКОГО НАПАДУ НА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ОСЕРЕДОК

Підрайон № 5
[Костопільського району
Костопільської округи],
12 червня 1943 року.

Зголошення

Зголошую, що дня 10.VI.43 р. [н]імакі забрали організаційни річи в підрайоні № 5 такі: 2 машини швейни, 1 кінь та віз, три корови, 6 овец[ь], 120 шт. яєць, 1 ровера й твою палатку. Ще до того спалили 2 поламани швейни машини.

Зголошує господарчий підреферент підрайону № 5 (Сокіл).

12.VI.43 р.

Сл[ава] Укр[аїні]!
Гер[оям] Сл[ава]!

Квітко.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 43, арк. 87. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Зелений олівець.

№ 2
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА КУЩА

Терен [№ 1] “Басейн”
[Костопільського району
Костопільської округи],
26 липня 1943 року.

Звіт провідника.
Звіт за час від 23/VI до 26/VII.43 р.

Друже провідник!
[П]ровідник терену № 1 друг Хома звітує.

Комендант терену Басейн друг Кавун звітує чисельний стан.

Членства взагалі 23 [о]собі, в тому муж[чин] 23, жінок — нема, селян — всі, робітників — всі, інтелігентів — нема, вишколених 6 осіб.

Юнацтва загально 25 осіб, в тому юнаків 25, юначок — нема, робітників — всі, середньошкільників — нема, вишколених осіб 8.

Готові на наказ.

За звітований час прибуло членів 7, мужчин 7, жінок — , юнацтва 3, юнаків 3, юначок — , убуло членів — 4, мужчин — 4, жінок — , юнацтва 2.

Кандидатів 2, в тім кандидаток — , юнацтва 15, симпатиків 95%, в тому симпатиків юнацтва 95%.

II. Стан терену.

[...]

Стан населення: усього 5220, [з] того українців 5220, чужинців — . Ставлення українців до нашого руху добре, ставлення чуж[и]нців — .

Адміністрація ким охоплена: охоплена.

Розпорядження німецької влади.

Спалені села: коли — , ким — .

Скільки голодуючих людей, що просять помочи, й яки це люди: 10 %.

Яке ставлення до німоти: вороже.

Стан праці.

Скільки відбуто вишколів в терені: II ступеня. Які перероблено матер’яли: — . Скільки відбуто сходин: 4, святочних 1, вишкільних — , тижневих — , зустрічів — , провірок: 15 підрайонів, станиць, осередків.

Звіт акці[й].

Які переведено акції в терені: загальносвяточна, пропагандивна.

Практичні вправи: 8.

Козачий рух: 8.

Якого дня переведено школення, скільки було друзів [...].

Що було пероблено? Вишкол військовій? Які одержано накази? Які відано накази, копання криївок, мобілізація.

Як діють боївки та їх акції, мінуси та плюси: нічого.

Збирання ліків: було.

Плян праці жни[...].

Тернові труднощі вашого терену тяжкі.

Слава Україні!

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 12, арк. 3–3 зв. Документ без підпису. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Коричневий олівець.

2. ДОКУМЕНТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТІВ

2.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ЗВІТ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА ОКРУГИ ПРО СИТУАЦІЮ В ТЕРЕНІ “БОЛОТО”

[Пінська округа] “Болото”,
початок серпня 1943 року.

Політичний звіт з терену Болото за липень.

Місяць липень – це час безпосередньої підготовки до жнив і самих жнив. Цього року населення поставило собі за завдання за всяку ціну жнива зібрати для себе, не даючи нічого наїзникові. З початку цього місяця німці в терені майже не показувалися. Час до часу тільки обстрілювали з броневиків призалізничні села, що звичайно кінчалося спаленням кілька чи кількадесяти господарств (наприклад с. Шайно Матієвського [Матіївського] району, с. Доротище Ковельського району та села Обеніжі [Обенижі] й Соловичі Турійського району). Зараз в терені жнива проходять задовільно. Люди з поспіхом збирають, вимолочують та ховають збіжжя. В околицях більшовицьких міст та залізниць населенн[ю] все-таки вдалося дещо захопити (головно по “штатсгутах”). При цьому німці стараються використати українське населення як робочу силу, але їм це не вдається, бо все від німців ховається. В парі до жнив підготовляється ріллю під посів.

Після 20 липня німці затіяли поважну акцію на українське населення. Враз з поляками виїзджали палити українські села, використовуючи відсутність повстанчих відділів в терені, що були вирушили для боротьби з червоними. І так дня 24.VII. спалено с. Туличів Турійського району. Село в цілости спалено, а тих людей, що були тоді в хатах, в нелюдський спосіб замордовано. Вбитих переховано около 100 осіб, переважно стариків і дітей. Того ж дня спалено половину села Літин і около 50 господарств в с. Радовичах [Радовичі]. Цікаве, що під час цієї акції замордовано около 50 поляків. 27–28 липня спалено села Руду і Підгородне Любомльського району, що лежить при залізничнім шляху Холм – Ковель. “Причину” для цього дали німцям червоні

партизани, що в ніч перед тим зірвали залізничні рейки. При кожній такій акції німці намагалися якнайбільше пограбувати. Сильніших акцій німці не проводять з причин наскоків повстанців і браку власних сил.

Поляки в терені почали помітно ворушитись. Мають страх перед українськими повстанцями, почали сунутись в більші міста, під "охорону" німців. Німці до цього їх сильно намовляли, обіцяли дати їм зброю, щоб знищити "клятих хлопуф". Коли ж поляки так справді зробили, німці зараз же їх роззброїли та послали на важкі роботи, де треба голодному працювати. Багато теж вивезли на роботи до Німеччини. Українське населення по містах сильно терпить від поляків та німців. У Ковлі [Ковелі] весь час переводяться зараз арештування й розстріли української інтелігенції. В терені помічається ріст польсько-української ворожнечі.

З перших днів липня в терен на південь посунула велика сила червоних партизан. Прийшли вони з метою скористати зі жнив і провадити тут свою роботу. Зайшли вони з Білорусі, силою кількох батальйонів. Проти них виступили українські повстанці, що з дуже малими для себе втратами розбили "червоних месників", які залишили на полі бою кілька сотень вбитими. Червоні відступили на північ. Зараз переводиться ліквідацію менших їх гуртків, що після розгромлення головної сили розбрілися по терені. Національний склад червоних партизан дуже різний. Є там кацапи, цигани, поляки, білорусини, узбеки, є й українці, переважно зо східних областей та бувші комуністичні активісти. Найбільші їхні подвиги – це зриви залізниць, ліквідація українського самостійницького елементу, грабіж населення, насильство і т. п. Багато партизан є насильно мобілізовані (найбільше з Білорусі). В терені помагають їм поляки й місцеві комуністи. В деяких теренах (наприклад у Любомльщині) червоні зробили й позитивну роботу, бо показали ділом, що СССР нічим не змінився, а "червоні месники" являються представниками московського терору.

Настрої мас сильно напружені. До німців ставлення скрайно вороже. Населення пригноблене на все, національно й політично свідоме й вироблене, спеціяльно в тих теренах, де показуються українські повстанці й де краще стоїть пропаганда. Там, де гроз[и]ть небезпека зо сторони німців, населення дещо застрашене і попадає в паніку. Нарід став більш осторожний, варта по селах організується днем і ніччю, а все майно поховане.

Всякого рода торгівля зупинена. Рух спекулянтів в терені здержаний, тому що багато з них являються німецькими шпіонами. Місто від села є почасті ізольоване.

Гроші в терені не ходять, хоча деяка виміна існує. В одинокому лиш Ковлі [Ковелі] можна за карбованці дещо одержати. Населення зацікавлене торгівлею золотом.

Робітничих точок в терені мало. Робітництво ділиться на часових і сталих. Число сталих робітників залежне від стабільного місця праці. Німці відносяться до робітників гірше, як до худоби. Тому то ненависть робітництва до окупанта росте.

Церковним питанням тепер майже ніхто не цікавиться, бо інші, важніші справи інтригують населення.

В обличчі розгору [розпалу] боротьби за фізичне збереження українського населення, шкільництво змушене є проходити частинно свою кризу, до якої причинюється ще й брак учительських сил.

Вістки з терену.

В північних районах відмічено кілька випадків тифу. Поки що далі не поширюється.

Біля села Шайно завважено випадок, що на бальончику спустилися плящинки з невідомою речовиною. Це був газ. Його післано до хемічної аналізи. В зв'язку з тим підготовляється популярне поучення для населення, як заховатись під час газової й бактеріологічної війни.

Дня 10.VII відбувся бій повстанців з червоними біля села Гу[щ]а Головенського [Головненського] району, внаслідок якого зліквідовано до 140 червоних. По стороні повстанців 5 вбито і 2-ох ранених. Бій тривав кілька годин. Населення вдоволене.

Дня 11.VII відділ УПА розпочав під Голядином бій з червоними. Відділ червоних числом 30 чоловік розбито цілістю. Наші здобули 18 крісів і один ручний кулемет. По стороні повстанців втрат не було.

Дня 12.VII червоні пустили під укіс поїзд, замінований на залізничному шляху Ковель – Заболоття.

Дня 14.VII поліція із Шацька залишила свій пост і пішла додому, взявши зі собою пару крісів. На станиці залишилась тільки невеличка частина.

Дня 16.VII загін повстанців зробив засідку на німців. Над'їхало 14 автомашин, до яких повстанці відкрили вогонь. В бою спалено таксівки й знищено 30 німців. Повстанці втратили 6 чол. Під переважаючою силою німців повстанці були змушені відступити.

В Любомлі німці заарештували 70 осіб. Сидять вони в ляграх за дротами та чекають від'їзду до Німеччини. З-за Буга приходять сюди німецькі відділи, що вдають зі себе большевицьких партизан. Населення наражене на провокацію.

Дня 23.VII ранком на залізничному шляху Любомль – Холм розірвалася міна, незначно пошкодивши залізничні рейки. Міна розірвалася ще перед над'їзджаючим поїздом так, що поїзд зміг зупинитися без ушкодження. Цим поїздом їхало німецьке військо. Є здогади, що це самі німці висадили поїзд, щоб могти дещо пограбувати в українському селі.

Дня 10.VII на станції Рожин [Ружин] Турійського району повстанці взяли у полон 11 козаків і двох німців. Здобули дещо зброї, амуніції і гранат.

Дня 17.VII на станції Турупин [Туропин] Вербського району повстанці знову ж взяли в полон 13 козаків і 4-ох німців.

Дня 24.VII в с. Туличів, Літин і Радовичі в'їхали німці, силою до 500 людей на 100 автах. Спалили ціле село Туличів, половину села Літин і 50 господарств в с. Радовичах. Вбили кількасот цивільних людей, в цьому числі понад 50 поляків. Тоді наспіли повстанці і почали обстріл німців з гарматки, крісів і кулеметів. Вбито поверх 100 німців і знищено понад 10 авт. По стороні повстанців було 22 вбитих. Німц[ям] помагали в бою літаки і вони вдержались в тих силах до вечора, а ввечір під натиском повстанців відступили з награбованим майном. Між німцями було багато поляків. Трупів не можна було розпізнати, бо були дуже змасакровані.

З 5/26.VII хтось розкинув залізничні рейки на шляху Ковель – Володимир на віддалі 1.300 метрів. Слідуючого дня прийшли німці й спалили 19 хат в селі Обеніж [Обенижі] та 14 хат в кольонії Почекайка. Жертв не було жодних.

Початок серпня 1943 р.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 128, арк. 3–4. Походження і автор документа не вказані. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

2. ДОКУМЕНТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТІВ

2.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЛИСТ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ДО ПІДЛЕГЛОГО ПРО ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ ДОКУМЕНТА

[Костопільський район
Костопільської округи],
24 серпня 1943 року.

Друже Хома!

Пересилаю Вам листу, яку маєте спорядити в одному екземплярі і доручити мені особисто не пізніше 2.IX.43 р. Листу спорядити конспіративно, щоб одна особа не знала про іншу, а не член взагалі не бачив листи. Не вільно листи затримувати в себе чи станичні в себе. Експресом станичні спораджу[ють], а Ви до мене висилаєте гінця безпосередньо чи сами вручуєте мені особисто.

За розконспірування відповідаєте Ви особисто.

Пояснення до рубрик:

1). Ч[исло] по порядку від 1 і далій.

2). Подати останнє псевдо. [К]оли недавно змінене, в дужках поставити попереднє. Під час реєстрації псевда не вільно змінювати.

3). Становище, яке займає під час реєстрації (станичн[ий], підрай[оновий] і т. інш.).

4). В якому році народився.

5). Подати дату, т. зн. число, місяць і рік вступлення в ряди.

6). Яку посідає освіту (початкову, неповну середню, вищу або якусь фахову).

7). Яка його спеціальність (лікар, учитель, коваль, кравець).

8). В якій формації відбував військо і яку знає військову спеціальність. Якщо у війську не був — подати.

9). Яки займав становища в ОУН (станичний, зв'язковий і т. д.). Коли не займав жодних — подати.

10). В примитках подати, яки мав кари, стягнення, відзначення, нагороди (і то це відноситься до ОУН).

Подати коротко опінію [...] відмови від наказів.

Був у Бульби за більшовиків, вороже ставився, був партійний або комсом[олець], тепер не активний, конспіративний.

Не гаючи часу, прошу приступити до праці.

Повідомте всіх, що після реєстрації не вільно змінювати становища без згоди політичного відділу.

24.VIII.43 р.

Слава Україні!
Шуляк.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 10, арк. 6–6 зв. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

SUMMARY

Chapter 4 consists of OUN(B) sources that originate from the northern and central parts of the territory of Rivne oblast, and Berestia, Vysots'k, Dyvyn, Pins'k, and Stolyn raions in Belarus. These documents cover the period from August 1942 to September 1943.

The leaderships' office work is represented by reports issued by the leaders of Stolyn and Sarny okruhas during the period from August 1942 to July 1943; orders and reports of leaders (commandants) of Kostopil', Berezne, and Derazhne raions for February-August 1943; an announcement about reporting for duty and a report by the leader of subraion no. 5 and the commandant of kushch no. 1 "Basein" in Kostopil' raion, dated 26 July 1943.

The chapter also includes a report by the responsible political leader of Pins'k okruha "Boloto" for August 1943 and a letter written by the responsible political leader of Kostopil' raion, dated 24 August 1943.

⌘ ⌘ ⌘

РОЗДІЛ 5

МЕРЕЖА ЗАПІЛЛЯ УПА НА ТЕРИТОРІЇ ВО “ЗАГРАВА” (серпень – грудень 1943 р.)

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ (ПІВНІЧ І ЦЕНТР)

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ЛИСТ КОМЕНДАНТА ОКРУГИ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ З ПРИВОДУ СТАТУСУ ГОРОДНИЦЬКОГО РАЙОНУ "ПЕКЛО"

ВО "Заграва",
1 жовтня 1943 року.

Др. Ворон!

Надсилаю Вам відпис листа, висланого мною до Даждя. Район Пекло в склад [н]адрайону Костопіль включати не треба, позаяк там буде створений окремий [н]адрайон. До того часу, покі не буде там створений надрайон, він є підпорядкований Вам. У звітах район цей уміщайте окремо.

На район цей зверніть особливу увагу і старайтеся допомогти їм в праці. Нав'яжіть їх до співпраці з сусідніми районами, дайте до помочі людей, якщо заходить потреба. Подумайте над тим, щоб збільшити там боївку.

1.X.43.

С[лава] У[країні]!
Юрко*.

Надрайон Костопіль — Долина. 5.9.44 р.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 58. Оригінал. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

* Юрко – повстанський псевдонім Григорія Рибака. Народився у с. Звіздже Деражненського р-ну на Рівненщині. Освіта – 4 класи народної школи. В ОУН – з 1932 р. Сидів у польській (1930-і рр.) та німецькій (до червня 1943 р.) тюрмах. З другої половини червня 1943 р. до грудня 1943 р. (чи до кінця лютого 1944 р.) – комендант запілля ВО "Заграва". Загинув у бою з підрозділом НКВС у травні 1944 р. (*Літопис УПА, Нова Серія. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 938, 1200; Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі. – Торонто – Львів: "Літопис УПА", Серія "Бібліотека", Т.7, 2006. – С. 51, 240*).

№ 2
НАКАЗ КОМЕНДАНТА ОКРУГИ ДЛЯ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ В СПРАВІ СКЛИКАННЯ НА "ВІДПРАВУ" КОМЕНДАНТІВ РАЙОНІВ

ВО "Заграва",
3 жовтня 1943 року.

До [к]оменданта Костопільського [н]адрайону.

На день 7.Х.1943 року на годину 6 ранку наказую скликати на відправу всіх [к]омандантів [р]айонів (Залізняка, Мирного, Лободу, Невмирущого, Сокіру, Ба[т]ія, Дождя), а також референтів надрайону (Романа, Степового, Хвильового, Байду, Івгу, Березу).

На мою думку, відправу належало б скликати в Любашу або Пидлужно [Підлужне].

Мене прошу чекати 6.Х.43 року увечері в селі Збужі.

Постій, дня 3.Х.1943 року.

СУ!
К[омендант] з[апілля] в[ійськової] о[круги]
Юрко.

Полагоджено 5.Х.43. /Юрко/

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 63. Завірена копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
ЛИСТ КОМЕНДАНТА ОКРУГИ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ З КАДРОВИХ ПИТАНЬ

ВО "Заграва",
19 жовтня 1943 року.

Друже Ворон.

Наказую зараз-же взяти проводницю ЧХ з Людвиполя, подругу [на] псевдо Лисиця, раніше Оришка, і через Мирного направити на зв'язок Гані — до Галини* на машиністку.

19.10.43 р. Слава Україні.
Юрко.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 106. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Зелений олівець.

№ 4
НАКАЗ ЗАСТУПНИКА КОМЕНДАНТА ОКРУГИ ПРО ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ ЗВІТІВ, ІНФОРМАЦІЙ ТА ІНШІ ПИТАННЯ

ВО "Заграва",
15 листопада 1943 року.

Всім [к]омандантам [н]адрайонів
[з]апілля [в]оєнної [о]круги "Заграва"

Наказ.

Командант [з]апілля ВО друг Юрко на довший час виїхав і дору-чив мені виконувати обов'язки команданта [з]апілля воєн[ної] округи "Заграва" в його заступстві.

У зв'язку з цим, наказую:

1). Звіт за місяць жовтень зробити в 2-х примірниках, з яких один вислати мені, а другий — другові Юрку.

2). П'ятиденні інформації з терену також споряджувати в 2-х примірниках та висилати один примірник другові Юрку, а другий примірник мені.

3). Якщо звіт за місяць жовтень Ви вже вислали для друга Юрка, наказую негайно надіслати мені відпис того звіту.

4). У всіх справах, зв'язаних з тереном і працею організаційною, звертатись до мене.

5). Наказ цей обов'язує аж до відкликання.

Дня 15/XI.43 р.

Слава Україні.
/Тарас**/ Тарас.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 34, арк. 123. Завірена копія. Білий папір. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець.

---

* (*До стор. 263*): Галина – повстанський псевдонім Якова Бусола. Народився у 1910 р. У 1943 р. був очільником Політичного відділу УПА. У 1944 р. – керівник політвиховного відділу КВШ УПА–Північ, заступник провідника ОУН ПЗУЗ та командира УПА–Північ, член Центрального керівництва НВРО. Керівник політвиховного відділу ГВШ УПА, член Проводу ОУН (1944–1945). Загинув 15 вересня 1945 р. в господарстві Г. Кабан на хуторі Бишки Козівського району Тернопільської області. Підполковник-полівиховник УПА від 15 вересня 1945 р. *(Літопис УПА, НС. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ–Торонто, 1999. – Т. 2. – С. 62–63; Літопис УПА, НС. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ – Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 112; Вєдєнєєв Д., Биструхін Г. "Повстанська розвідка діє точно й відважно...". – Київ, 2006. – С. 106)*

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ

[Костопільський] надрайон,
4 серпня 1943 року.

Для скорішого поступу праці на терені во[є]нного надрайону та во[є]нних районів, наказую[:]

1. Звернути увагу на зв'язкі та на зв'язкови центри. Де працювало 3–4 гінці, там поставити подвійний штат. На центральних зв'язкових пунктах, де знаходиться понад 10–12 осіб, має бути межи ними інте[н]д[а]нт, которій є відповідальним лише за забезпечення тих осіб. На зв'язкових пунктах має бути порядок військового характеру, має відбуватися побудка як у війську, по побудці рання зірка, і потім відпочинок. Кож[н]ий гінець мусить знати лише одну точку своєї роботи, тобто не сміє знати якіхось дві зв'язкові точки, лише одну. Йому має бути вставлений час, за скількі має писульку занести і за скількі вернути та зголоситися до свого зверхника.

2. Все членство, а і взагалі ціле населення, на терені вже має бути запрягнене до роботи. На терені ніхто не дармує, всі розподілени до праці.

3. Має бути якнайбільше звернена увага на господарчу сторінку. Має бути якнайбільше перероблений і випродукуваний якнайбільш молочарський виріб: масло, сир.

4. У праці жнив мають бути запряжені всі громадяне і вже якнайскорше зібрати посіви. На полях не вільно ставити густо кіп, молотити збіжжя та ховати.

5. Має бути посилена розвідка, тобто збільшити штат. Мають бути щоденні інформації з терену.

6. Скрізь у кож[ні]й ділянці праці має бути військова дис[ц]иплина. Характер взагалі у всіх чинниках військовий.

7. До дня 13.VIII мають бути стягнені всі фотографічні апарати, як "Ляйк", та більшого розміру. Вони мають одночасно бути надіслані до гори.

8. До дня 15.VIII має бути зареєстрована уся вогнепальна зброя, яка лише знаходиться на терені — коротка і кр[і]си, зазначуючи ном[е]р. Також і амуніція до пістолів, кр[і]сів, гранатометів, гарматн[их] стріль і т. д. Всі списки реєстраційни мають бути надіслані до гори.

9. Кож[н]ий відділ УПА, проходжуючи через терен, має бути забезпечений харчево, розвідкою тереновою, допомогою Червоного Хреста і т. д.

10. Відділ ч. 4 має перепровадити до дня 12.VIII грошеву збірку на допомогу ЧХ.

11. Посилить конспірацію на всіх ділянках, як зв'язкі, жнивних кампаніях і т. д. Зі зброєю прилюдно на терені вештатися забороняється. Боївкі мають бути пристосовані до населення. З убранням в чужих одностроях поміж населенням ходити невільно.

Роверами по зв'язкових пунктах їздити не вільно. Зв'язкови пункти мають бути забезпечені фірманками, великих рухів вдень коло зв'язкових пунктів робити не вільно, а сильніши рухи робити ночами.

12. Забороняється для активу і членства категорично куреня тютюну та пиття алькоголю. Слід застосоватись вже до наказу Краєвого проводу з дня 10.1.43 р.

Наказ має увійти в життя до дня 18.VIII.43 р. За ухіл або невиконання одн[іє]ї з точок цього наказу буде сурово каратися.

Дня 4.VIII.43 р.

Слава Україні!!!
/Ворон/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 5. Завірена копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
"УЗГІДНЕННЯ" КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ДО НАКАЗУ КОМЕНДАНТА ОКРУГИ

[Костопільський] надрайон "Долина",
22 серпня 1943 року.

Узг[і]днення до наказу з дня 4.8.43 р.

З наказу ком[е]нданта [в]оєнного [о]круга узг[і]днюються деяк[і] точки в наказі, виданому комендантом [в]оєнного [н]адрайону.

В точці 1 з зазначенням збільшення штату в точках зв'язку видкликаються, а вияснюється з поводу наступаючих змін при зв'язках. Отже, штат зв'язковий робити щонайменший з тим, щоб не обтяжовати господарчих ділянок. Ставити справу в цей спосіб: що кожний гінець при зв'язковій лінії і взагалі на точках зв'язку може знати не лише одну зв'язкову точку, а більше, тобто щоб котрий не був під рукою то щоб була можливість слати його на зв'язок той чи інший. Люди, проходячи через зв'язки, треба уважати щоб не затримувалися, тому щоб зв'язкова точка не виглядала на який збірний пункт. Правда, коли в деяких точках вимагається збільшити штат, отже то тоді збільшити. Інтендантура на зв'язкових пунктах не обов'язкова, а коли вима[гає] потреба, то прикріплювати до і[н]тендантури сітки, де будуть діставати зв'язкови точки забезпечення, але то не обов'язково, тому що кожний зв'язківець може харч[у]ватися на власних домівках. Дис[ц]ипліна на зв'язкових точках має бути обов'язкова, але військове обудження гінців відкликається, тому що коли штат зменшується, отже то ніколи таке обудження не може увійти в життя, вдруге зв'язковий і гінці ніколи в одній рівномирній год. не лягатимуть, ані вставатимуть. Розвідку також посилити, але штату не збільшовати. Шеф розвідки має бути зконтактований шефом зв'язкових точок, тому щоб шеф орієнтовався по зв'язковій лінії, де може часто випасти якась загроза. Шеф розвідки зобов'язаний подавати звідомлення писемно для ком[енданта] терену, для шефа СБ, для [к]оманданта надрайону. [Д]ля шефа зв'язку тоді зобов'язаний шеф розвідки подавати писемно, коли а в яких частинах терену є загроза віпадаюча на лінію зв'язку. Ровери коли вживаються — потреба отже дозволяється вживати лише осторонь зв'язкових пунктів, на сам зв'язковий пункт не заїзджати, бо може випасти розконспірація терену. Коли взагалі дозволяється їхати ровером, отже то тоді дозволяється їх ровером, коли є якась по[ш]та, та її везти безпосередньо. Коли є конечна потреба, отже дозволяється ровера навить мобілізовати. При цьому узгідненні хочу задати деяки нови точки.

З теренів мається [с]тягнутися вся зброя, котра не знаходиться в боївках, а на зв'язкових пунктах та станицях. Отже, дозволяється для теренових комендантів і орг[анізаційно]-моб[ілізаційним] рефератам творити боївку, котора буде підлягати лише для тих теренових командантів.

До визначення пізніше контигенту живої ваги зобов'язується зорганізовати спеціальну комісію, котора буде мати за завдання лише оподаткування громадян, що має дати контигент один

громадянин, чи оподатковувати ціле село, що має бути тільки а тільки ваги живої тварин з одного села.

22.8.43 р.

Слава Україні!
Ворон.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 20–21. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 3
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

[Костопільський] надрайон "Долина",
30 серпня 1943 року.

Наказ.

1. До дня 3.ІХ.1943 р. мають бути потворені комісії для розподілу землі бувших польських колоністів для користування українським селянам на власність.

2. До такої комісії мусять бути підібрані відповідальні люди, самозарядні в розв'язці кожного питання, яке буде набігати в цій ділянці праці. До цього потрібно взяти всіх мірничих [...] та всіх тих, котрі в цій справі ор'єнтуються, як: бувших учителів, урядовців (бувших адміністрацій), середньошкільників і т. д. Вищезгаданих людей брати в склад комісії.

3. Землю розподіляти по стільки, скільки зможе даний селянин своїми власними зусил[л]ями обробити, не давати для одного селянина 20 гектарів, яких він не зможе обр[оби]ти сам, а дати йому 5–7 гектарів, котрі він зможе обробити. Зустрінеться таке, що декотрі селяне схочуть взяти 10–15 гектарів, але він ще мав до того 10 гектарів, тоді треба подивитись на попередній стан його господарства і коли він зможе обробити такий такий кусок землі — дати йому. Це тоді, коли землі для розподілу є багат[о], а бажаючих брать є мало, а коли такої землі є мало в даному терені, тоді наділяти тільки безземельних і малоземельних. Тут є завданням комісії списати бажаючих і

розчислити так, щоб при розподілі уникнуть непорозуміння серед селян. [На чолі] комісії для розподілу землі треба став[и]ти чесних людей.

4. Стягнен[о] всіх адміністративних урядовців бувших адміністрацій, створено з них цивільну владу, доручено їм справу земельної реформи і ця адміністрація буде отим відповідальним чинником, контролем за всі ділянки тої земельної реформи; їй підлягає земельна комісія. Стягнути всіх урядовців з німецьких установ і доповнити ними згаданий штат.

5. До цього запрягти цілу політичну референтуру та пропагандистів, котра має дати вказівки для адміністрації.

6. Треба говорити для населення, щоб якнайбільше сіяли озимину, тому що хто знає як буде весною, а коли в нас буде засіяно, то ми будемо більше певні. Нехай господарі все сіють, лише нехай зоставляють на прохарчування до нового збору жнив.

7. На селах провести збірку фляжок і слоїв. Це все дати під господарчу референтуру. Для збірки ціх річей запрягти юнаків. Фляшки і сло[ї] при здаванні мають бути чисто вимиті.

8. Розширити подавання звідомлень щоденника і подавати з усіх ділянок праці, щоб можна орієнтуватись з поданого. Отже, вже скрізь зорганізовані розвідки, котрі відповідають за всі інформації щоденника.

9. Наладнати справу з контролею при зв'язкових точках, де мусить бути прикріплена особа від СБ, що матиме право контролювати писульки та перепроваджуючих людей. Де часто може переходити ворожа нам людина, а також при зв'язкових пунктах треба уважати кому дати фіру, де часто-густо проходять особі не в поважній справі і не пильній, а жадають фірманки. Проконтролювати, тоді дати фіру.

Багато зауважено мною, де їздять фірою без потреб, та й ще на пункті домагається фіри, а коли буде контроля, тоді без потреб домагатися фіри не буде. Річ ясна, коли будуть їхати якісь особи, про котрі не буду вияснювати, то фіри для таких осіб мусять бути готові, а також для Червоного Хреста, коли транспортують ранених і т. п.

10. Звіт з праці надсилати на день і кож[н]ого місяця. Звіт надсилати з зазначенням праці всіх референтур. Для ор[і]єнтації подавати рухи реф[erентур] в щоденнику (інформаціях).

11. Заборонити при віддаванню почести витягати руку, як це було попередньо, а давати почесть лише до шапки як у війську, без шапки ставати на струнко.

12. Наказ скоро пускати в життя для усього активу.

30.8.43 р.

Слава Україні!

Ком[ендант] воєн[ного] надр[айону]

/Ворон/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 21. Копія. Білий папір. Копія. Чорна калька.

№ 4
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПОДАННЯ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ ТА ІНШІ ПИТАННЯ

[Костопільський] надрайон "Долина", 3 вересня 1943 року.

Командант [в]оєнного [н]адрайону Долина

Дня 3.IX.43 р., година 15.

До всіх [к]омандантів [р]айонових в [н]адрайоні.

Наказую подати до дня 15.IX.43 р. дані про кількість затруднених людей в підлеглому Вам [р]айоні, а саме:

1. Скільки працює при [р]айоні людей, подати зокрема кожний реферат і підлеглих кожному рефератові, як і скільки затруднено людей і яку виконують роботу.

Наприклад:

Районовий [к]омендант, заступник його, організаційни[й], мобілізаційни[й], СБ, господарчи[й], машиністка та взагалі всіх підлягаючих рефератів районовому комендантові.

2. В кожному районі зокрема районовий комендант мусить подати: скільки функцій є і хто на який функції працює, од команданта до шефа зв'язку, а від шефа до гінця і т. д.

3. Подати точно, скільки є підрайонів, станиць, скільки затруднено працівників в підрайоні від команда[нт]а підрайону і дальше.

Скільк[и] затруднено працівників в станиці від станичного і дальше. Точно подавати, які функції повнить кожний зокрема.

4. Подати, скільки є підприємств і яких (молочарні, грабарні, млини та всі артілі загально і т. п.), скільки працює людей в кожному підприємстви і яку виконує роботу, наприклад: завідуючи[й], швець, краве[ц]ь, робітник.

5. До дня 7.IX.43 р. хочу бачити вже скрізь зорганізовані [о]рганізаційно-[м]обілізаційні збірні пункти. Військові точки зв'язків при центральних організаційних зв'язкових пунктах мають бути зорганізовані вже і забезпечені [слу]жбовими фірами — як один, так і другий пункти. На кожному організаційному пункті та військовому мають бути не менше п'ять службових фір і не менше три-чотири верхови коні. Де в міру потреби вимагається більше службових фір, отже дати десять службових фір і не менше як п'ять-шисть конів верхових.

Господарський референт вже має переглянути всі підлягаючі йому коні і дати на кожний пункт зв'язковий зокрема.

6. За невиконання у вище означеним часі всіх вище згаданих точок буде кара виміру військового.

Комендант [в]оєнного [н]адрайону

/Ворон/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 27. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

* * (*До стор. 264*): Тарас – повстанський псевдонім Трофімчука Павла (1916–1946). Народився у с. Бечаль Деражненського району на Рівненщині. Освіта – 5 класів народної школи. У роки Другої світової війни – в ОУН. З серпня 1943 р. до невідомого періоду 1944 р. він працював організаційно-мобілізаційним референтом ВО "Заграва". В 1943 р. мав бути розстріляний "Безрідним", але його помилував Дмитро Клячківський. У листопаді 1943 р. на короткий час став в.о. коменданта ВО "Заграва" Григорія Рибака. В грудні 1943 р. упродовж певного періоду керував господарською референтурою ВО "Заграва". З 5 грудня 1945 р. став одним з "далеківців" – у знак протесту проти внутрішньоорганізаційних "чисток" від ворожої агентури входив (як організаційний референт) до проводу Північно-східного краю "Одеса" (фіктивний "Краєвий провід ОУН"), який не визнало керівництво ОУН. Керував роботою "далеківців" у Деражненському і Степанському районах. За це керівник проводу ОУН на ПЗУЗ Микола Козак виключив Трофімчука Павла з ОУН, але опісля мусив виправдовуватися перед членом Проводу ОУН Василем Куком. За даними "М. Дубового", П. Трофімчук у 1946 р. зловживав алкоголем. Був убитий агентом НКВС, ліквідатором "Семеном" (*Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі. – Торонто-Львів: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – С. 258; Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 40, 154, 159, 169, 176, 1138, 1146, 1154, 1201–1202, 1239, 1247, 1249, 1265.*

№ 5
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ У СПРАВІ ІНФОРМУВАННЯ ПРО ПОТОЧНИЙ ДОКУМЕНТООБІГ

[Столинський] надрайон "Гало",
9 вересня 1943 року.

Комендант [в]оєнного [н]адрайону Гало,

9 вересня 1943 р.

До всіх комендантів [р]айонів в [н]адрайоні.

Стверджено мною, що між деякими комендантами і їх референтами непорозуміння щодо одержування референтами заряджень і наказів безпосередньо від своїх ділових зверхників. Виходить так, що референт перепроваджує якусь акцію, або полагоджує якусь важну справу, а комендант — його безпосередня влада — про це нічого не знає. Такий стан мусить бути виправлений і [к]омендант надрайону, району чи підрайону мусить знати про все, що робиться його референтами. В зв'язку з цим, наказую:

1. Всю по[ш]ту референти можуть висилати і надалі своїм ділово підпорядкованим референтам безпосередньо. Перед висилкою в терен якогось зарядження чи наказу референт мусить повідомити про це свого коменданта і після того користувати до виконання даного зарядження і з ним обговорити справу.

2. Кожний референт по одержанні якогось наказу чи зарядження безпосер[едньо] від свого ділового зверхника негайно мусить про це повідомити свого коменданта (щойно після того приступати до виконання даного зарядження).

Якщо справа вимагає негайного полагодження, а комендант відсутній, референт може справу полагодити, але по повороті коменданта на[зад] про це його повідомити.

Відписи одержують: Орлик, Верниволя, Соловей, Грибок, Євдоха, Задьора.

Сл[ава] Укр[аїні].
Комендант воєнного надрайону

/Крук/ Крук.

ЦДАВО, ф. 3837, оп. 1, спр. 8, арк. 37. Завірена копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 6
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДОТРИМАННЯ СУБОРДИНАЦІЇ ПІД ЧАС ЛИСТУВАННЯ

[Костопільський] надрайон “Долина”,
11 вересня 1943 року.

Командант [в]оєнного [р]айону Долина,
дня 11.IX.43 р.

До всіх [к]омандантів [р]айонових в [н]адрайоні.

З наказу коменданта [в]оєнної [о]круги звертаю увагу для комендантів і їх референт[ів]: є непорозуміння щодо одержуваних референтами заряджень і наказів безпосередньо від своїх ділових зверхників. Виходить так, що референт перепроваджує якусь акцію або полагоджує якусь важну справу, а командант — його безпосередня влада — про це нічого не знає. Такій стан мусить бути виправлений і [к]омандант надрайону, району чи підрайону мусить знати про все, що роблять його референти.

В зв’язку з цим наказую:

1. Всю по[ш]ту реферати мають висилати і надалі своїм ділово підпорядкованим референтам безпосередньо. Перед висилкою в терен якогось зарядження чи наказу референт мусить повідомити про це свого [к]оманданта і з ним обговорити справу.

2. Кожний референт по одержанні якогось наказу чи зарядження безпосередньо від свого ділового зверхника негайно про це мусить повідомити свого коменданта і щойно після того приступати до виконання даного зарядження.

Якщо справа вимагає негайного полагодження, а комендант є відсутній, референт може справу полагодити, але по повороті команданта має про це його повідомити.

Слава Україні!
Комендант [в]о[є]нного [н]адрайону

/Ворон/.

Відписи одержують:
Степовий, Байда, Хвильовий, Івга, Костомарів,
Сокіра, Батій, Дажд, Мирний, Залізняк, Лобода.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 33. Копія. Білий цупкий папір. Машинопис. Синя калька. Надруковані літери “злущуються” з паперу. Аналогічна копія: ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 5, арк. 19.

№ 7
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ЗБІР ТЕПЛОГО ОДЯГУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
12 вересня 1943 року.

Наказ надрайоно[во]му [г]осподарчому,
[н]адрайоновому [п]олітично[му] [р]еферентові,
всім [р]айоновим [к]омандантам, всім [к]омандантквм
Червоного Хреста, в [н]адрайоні і [р]айонах,
[п]олітичним [р]еферентам [р]айоновим, [г]осподарчим
[р]айоновим в надрайоні Долина

Наказую негайно по одержанні цього перепровадити збірку теплого одягу серед населення (пі[д]жаки, чемерки, шинель, кожухів, овечих шкірок, теплих штанів, рукавиць, шаліків, светрів, теплої білизни, валянок і т. п.).

До збірки теплого одягу заангажувати весь актив організаційний, а також районні і сільські управи (там де вже вони є).

Перед перепровадженням збірки в селі треба скликати (там де це можливе) громадське зібрання, на якому пояснити людям що то є УПА, з кого складаються відділи УПА, за що вони борються та їх потребу у зв'язку із зближаючим холодом, що ми ще не маємо своїх магазинів і фабрик для виробу одягу, а в[о]які лишаються під голим небом — мусять бути відповідньо одягнені, взуті і накормлені. Забезпечення всім необхідним нашого війська лежить на нас самих.

Справу ставить в той спосіб, шоб населення не давало будь-якіх лахів, а щоб представляло собі справу реально і поважно, бо від цього залежить наша будучність.

Є родини, що мають змогу дати більше як одну або дві штуки. На такіх треба звернути увагу і старатися вдарити йому на патріотичну сторінку і дістати від нього якнайбільше.

Підобрати відповідні сили з нашого активу, якім приділяти по дві-три селі, в яких він має організувати при помочі місцевого активу і поважних, старшого віку людей, збірку. За акцію в приділених йому селах він відповідає.

До збірки приступити зараз і закінчити її до 1.Х.43 р. Зібрані річи перебируть [н]адрайонові [г]осподарчі, які по актах передадуть їх військовому інтендантові Карому. 20 % всього зібраного [н]адрайонові господарчі залишать у себе, до розпорядимости [к]райового провідника.

Всяке надужиття зі сторони осіб, що будуть перепроваджувати збірку (присвоєння собі річей, або заміна їх) буде тяжко каратися.

14.IX.43 р.

Слава Україні!
Командант в[оєнного] н[адрайону]
/Ворон/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 34. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 8
АКТ ПРО ОТРИМАННЯ ДОКУМЕНТІВ І МАТЕРІАЛІВ ВІД КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ

[Столинський надрайон "Гало" ВО "Заграва"], кінець вересня 1943 року.

Акт перебрання.

Дня 26/IX. 43 перебрав від друга Шепеля:
1. Документи друзів з підпілля.
2. Документи посполитих.
3. Документи др. Дубового.
4. Оригінали документів з печатками.
5. Документи німецькі.
6. Орг[анізаційні] звіти старі.
7. Дни [...].
8. Печ [...] 45 шт.
9. Штанів 19 шт.
10. Фільмів-негативів 15 шт. (кусків).
11. З золотих річей 2 [...] 6 кільцят.
12. Апаратив фотографічних 10 шт. і інші фотоматеріали і дрібні річі.

Передав Шепель.
Прийняв [підпис нерозбірливий].

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 139, арк. 24. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 9
НАКАЗ ЗАСТУПНИКА КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ САМООБОРОНИ ТА ПОСИЛЕННЯ КОНСПІРАЦІЇ

[Костопільський надрайон "Долина"],
27 вересня 1943 року.

Наказ № 6.

1. Наказую на всіх переїздах по залізний колії попалити сторожівкі. Не сміє бути ані одної сторожівкі, тому що німота хоче обсадити своєю військовою сторожею.

2. Не сміє йти до міста ані один спекулянт. До міста можуть йти лише ті, котрих ми висилаємо, поза тим — ніхто. Доходжуючи до міста, інформують про все німців та ляхів. Про це мусить бути поінформований кож[н]ий громадянин на селі, щоб пізніше не відмовлявся, що йому ніхто не говорив, він нічого не знає. До припінення запрягти всі чиннику СБ і без дозволу не сміє без потреб ніхто шл[я]ться десь по інших місцевостях.

3. Кожний голова на селі мусить мати підлеглих йому десятників, а вони будуть щоденно йому звітувати де знаходяться люди.

4. Багато швендяється ріжніх шпігунів, як німецьких так червоних.

В зв'язку з цим наказую:

Поставити коло кож[н]ого села зокрема варту на кілометр від села, де буде зупіняти всіх проходжуючих та їх легітимовати. Також має бути посилена розвідка. Кож[н]ий один господар мусить щоденно щось десь зауважити і донести до голові села, а голова села далі. Шеф розвідкі мусить поставити справу розвідкі на зламання карку і знати терен як п'ять пальців.

5. Мусять бути по всіх шляхах, де грабують німакі, покопані вовчи доли не [...] як 3 метрі і 5 [...] ширини. Не сміє ані один німець заглянути в село. В кож[н]ому селі має бути поставлена самооборона, мають бути порозвішувані алярмові бочкі з смолою, які мо[ж]на запалювати під час якогось нападу.

6. Наказ має увійти в життя з днем його відання.

Дня 27.9.43 р.

Слава Україні!
Ком[ендант] в[ійськового] н[адрайону]

за /Ворон/ — Роман.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 43. Завірена копія. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 10
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДОПОМОГУ РОДИНАМ, ВИХІДЦІ З ЯКИХ ПЕРЕБУВАЮТЬ В УПА

[Костопільський надрайон “Долина”],
2 жовтня 1943 року.

Наказ № 7.

КЗВН

Долина.

Багато родин в терені знаходяться, які не спроможні дати собі ради в деяких ділянках сучасного життя. Ці родини в нас є ті, яких господарі, сини або батьки перебувають в УПА і залишили вдома жінок з малими дітьми, або взагалі старого віку людину, що не може собі дати ради в теперішніх обставинах. Ми всеціло мусимо цікавитися такими родинами та всеціло мусимо їм допомагати. Потворені комітети допомоги політичною референтурою навіть не знають, скільки є цих родин в селі, а це власне їх діло. Організаційно-мобілізаційні реферати мусять таких родин мати на увазі, тобто мусять таких родин зареєструвати, інакше кажучи, мати їх в себе на обліку і відповідньо їх забезпечити.

В зв’язку з цим наказую:

1. Всі [о]рганізаційно-мобілізаційні референти зараз мають приступити до зареєстрування всіх родин, які залишені без жодної помочі в терені, в яких батьки, чоловіки, сини працюють в УПА. Зареєстровані родини взяти на облік і представити комендантам запілля.

2. Допомогові комітети, що потворені політичною референтурою, мусять бути в цілому зацікавлені, які найбільші болі мають такі родини в щоденному житті. Родини, підлягаючи помочі, мусять знати де є канцелярія “комітету допомоги”, де будеться полагоджуватися та дораджуватися ці[й] родині і тим самим де вони мають зголоситися до полагодження справ.

3. Допомогові комітети в порозумінні з господарськими органами [з]апілля мають допомогти харчем, паливом та робочою силою. Т[им], що не мають коней, уділювати державні коні, або в порозумінні з головами сільських управ зобов’язати до помочі тих господарів, що мають коні.

4. Команданти районів мають цікавитися і щоденно знати про уділення помочі родинам. Команданти кущів мають лише в цій ділянці звітувати [к]омандантам районів окремо. Командантів районів зобов’язую звітувати в цій справі окремо від мене і окремим

звітом кожного 5-го числа щомісяця. В звіті зазначувати, що стільки а стільки уділено військовим родинам УПА і якої. За легкоаження цеї справи будеться потягнуто до відповідальності.

5. Наказ має ввійти в життя до дня 15.X.43 р.

2.X.43 р.

Слава Україні!

К[омендант] з[апілля]
в[ійськового] н[адрайону]
/Ворон/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 59. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 11
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ В КАДРОВИХ СПРАВАХ

[Костопільський] надрайон "Долина",
3 жовтня 1943 року.

КЗВН
Долина.

Наказ № 8.

1. З днем 3.X.43 року звільняється друга Романа з поста заступника [к]оманданта [з]апілля [в]оєнного [н]адрайону, а спрямовується на Північ.

2. Кандидат на заступника КВН ставлю друга Сокиру.

3. Наказую для друга Сокири відшукати відповідню особу на [к]оманданта [р]айону. До дня 9.X.43 року здати стан терену та підпорядкувати всіх референтів, і на год. 10 рано зголоситися в мене.

Постій, 3.X.43 р.

Слава Україні!

К[омендант] з[апілля]
в[ійськового] р[айону]
/Ворон/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 68. Завірена копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 12
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПРИБУТТЯ НА "ВІДПРАВУ" ПРАЦІВНИКІВ ЗАПІЛЛЯ

[Костопільський] надрайон "Долина",
5 жовтня 1943 року.

Наказ № 10.

УПА.
Заграва.
КВН
Долина.

Наказую другу ... ставиться на день 7.X о 4 год. рано на відправу на зв'язок Любаша. За невиконання потягнеться до відповідальності.

Постій, 5.X.43 р.

Слава Україні!

К[омендант] з[апілля]
в[ійськового] [надрайону]
/Ворон/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 70. Копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 13
НАКАЗ ПРО АВТОНОМНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У ЗАПІЛЛІ

[Костопільський] надрайон "Долина",
5 жовтня 1943 року.

Наказ № 11.

У зв'язку, що СБ набирає більш військового характеру, стверджую наказом:

1. Референти СБ не підпорядковуються відтепер службово командантам [з]апілля. Вони лише з командантами співпрацюють і в порозумінні лагодять справи.

2. Референт СБ не звітує з праці команданту [з]апілля тепер, як це було попередньо. Звіт праці референт СБ подає лише сво[є]му ділово підпорядкованому зверхникові. Референт СБ команданта запілля інформує лише з розвідки, поза тим звітувати не зобов'язаний. Референт СБ зауважену [...] справу приступає до полагодження в порозумінні з командантом запілля. [К]оли справа більш військового характеру, полагодить у порозумінні з діловим зверхником. Тут він команданту каже, що я полагоджу там і там справу військового характеру, але як — цього команданту не зобов'язаний казати.

3. Теренових розвідок нема. Є лише одна розвідка, якою всеціло займається СБ. Команданти лише мусять допомогти референтові СБ розбудувати розвідку (себто дати людей), але завдання для розвідки дасть референт СБ.

4. Попередні шефи розвідок підпорядковуються з цілим своїм штатом всеціло реф[ерент]у СБ. Муситься бути спрямована сильна чуйність на всі сторони і скрізь мусять бути очі розвідчика — як на селі, місті і т. д. Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [р]еф[ерент] не мусить мати жодної розвідки. Розвідка на терені діє лише одна, а саме розвідка СБ.

5. Всі потреби для референтів СБ командант [з]апілля мусить уможливити. СБ це є сама сила в [з]апіллі.

6. Наказ має увійти в життя до дня 20.X.43 р.

Постій, 5.X.43 р.

Слава Україні — Героям Слава!!!

К[омендант] з[апілля]
в[ійськового] н[адрайону]
/Ворон/.

Посилаю до відома СБ. 14.10.43 р.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 72. Копія. Білий цупкий папір. Рукопис. Чорна калька.

№ 14
ІНФОРМАЦІЇ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО БОРОТЬБУ З ВОРОЖИМИ СИЛАМИ В ЗАПІЛЛІ

Костопільський надрайон "Долина",
7 жовтня 1943 року.

Інформації
з Костопільського [н]адрайону за час від 1 до 5.X.1943 року.

Район Деражно [Деражне].

Дня 1.X.1943 р.

О годині 10 ранку німецький літак скідав в селах Жобринь [Жобрин], Углище і Дюксин летючки, в яких німці закликають українське населення до співпраці з ними і до боротьби з партизанами. Летючки при цьому присилаю.

До села Дюксина о год. 12-тій зголосилося 2 озброєних німці, які заявили, що вони втікли з варти на залізничній ст. Клевань і хочуть вступити в УПА. Принесли з собою оден МП, оден кріс, 2 револьвери, 5 гранат та 300 шт. амуніції. Говорять: "Капут война, капут Гітлер".

Дня 2.X.1943 р.

В м. Деражному СБ затрімала підозрілого чоловіка. Оказалося, що це був поляк, висланий з Цуманя німцями на розвідку.

Дня 3.X.1943 р.

О годині 5-тій ранку через сел[а] Дюксин і Жобринь [Жобрин] в напрямку цуманського лісу проходили червоні партизан[и] в числі около 80 осіб. Мали слідуючу зброю: один кулемет "Максим"[55], 2 "Дьохтярі", 5 фінок та около 30 крісів, решта без зброї. Між ними були жиди, поляки, діти і старі жінки. В селі Жобрин забрали 5 корів та 2 пари коней, поранили одного чоловіка.

Дня 5.X.1943 р.

О годині 3-тій пополудні 4 німецьки літаки бомбили село Ставок. Скінули 37 бомб, з яких 14 не розірвалося. Спалили 3 хати і 5 клунь. Утікаюче населення обстрілювали з кулеметів. Вбили 3-х людей та одну дитину крепко поранили.

Район Стидинь.

[...].X.1943 р.

---

[55] "Максим" – важкий станковий кулемет. Охолоджувався водою. Транспортувався на колесах чи на тачанці. Стійкий до змін погоди *(Данилюк Михайло. Повстанський записник. – Київ, 1993. – С. 54).*

В селі Майдан селяне обез[з]броїли 2-х червоних розвідчиків. Забрали від них 2 нагани та одну гранату. Червоних передано до відділу УПА.

Дня 2.Х.1943 р.

О годині 4 ранку на село Рудню напали польські партизан[и] в числі около 18 осіб. Запалили 2 хати і почали стріляти по втікаючих людях. Наспіла на ту пору одна чота з відділу Цигана. Почався бій, у висліді якого 15 польських бандитів убито і 2-х тяжко поранено. З нашого боку — 1 стрілець важко ранений. При вбитих поляках знайдено один чеський ручний кулемет, 10 крісів та 6 дерев'яних кр[і]сів.

Район Степань.

Дня 1.Х.1943 р.

До м. Степаня прибуло з Малинська 40 козаків, які заявили, що дня 1.Х.43 р. о годині 3-ій рано вони постріляли всіх німців, які були в Малинську, забрали зброю, амуніцію та інше військове приладдя, та прибули сюди щоб вступити в УПА для спільної боротьби проти німців та більшовиків. Козаки з собою привезли: три тяжкі кулемети "Максим", 4 легких кулемети, 3 фінки, 2 МП, 35 крісів, 2 гранатомети, понад 150 гранат до гранатометів та більше 30.000 амуніції до крісів.

Дня 3.Х.1943 р.

О годині 7 рано червоні партизан[и] в числі около 60 чоловік намагалися напасти на село М. Стидинь [Малий Стидин]. Там перебував наш відділ. Вив'язався бій. Більшовики втікли, залишаючи 5 убитих та 3 ранених. Здобуто 1 "[Д]ьохтяра", 1 фінку та 6 крісів. З нашого боку вбитих і ранених не було. З цивільного населення червоні вбили одну жінку і поранили 1-го старшого чоловіка. Червоні втікли в ліс в напрямку с. Липні [Липне].

Постій, дня 7.Х.1943 р.

Слава Україні!

/–/ Ворон.

ДАРО, ф. Р–30, оп.1, спр. 21. арк. 36. Копія. Цупкий жовтий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 15
ПОСВІДЧЕННЯ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БОЇВКИ В ГОРОДНИЦЬКОМУ РАЙОНІ "ПЕКЛО"

[Костопільський] надрайон "Долина",
10 жовтня 1943 року.

УПА
Група Заграва.
КЗВН
Долина.

Посвідчення.

Дозволяю другові Дожду — команданту району Пекло — зорганізувати на цей район боївку до 100 або 200 осіб числом.

Забороняю без порозуміння зі мною відбирати зброю від стрільців команданта Дожда. За перешкодження в організуванню боївки району Пекло під вказівками друга Дождя будеться потягнуто до відповідальності перед командиром УПА [в]оєн[ної] [о]круги.

Постій, 10.X.1943 р.

К[омендант] з[апілля]
в[ійськового] надр[айону]
/Ворон/.

Захвачено соединением Наумова*. ПНШС В[...]. 24.1.44 р.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 84. Копія. Білий папір. Машинопис. Синя калька.

* Наумов Михайло Іванович – керівник одного зі з'єднань радянських "народних месників" у роки Другої світової війни. Народився у 1908 р. в Пермській області (Росія). Росіянин. У грудні 1943 р. керував партизанськими диверсіями на Житомирщині й у Поліській області БРСР. З січня 1944 р. його з'єднання займалося диверсійною діяльністю на теренах Рівненської, Тернопільської, Дрогобицької і Львівської областей. З весни 1944 р. Наумов за межами фронту. До 1960 р. він перебував на керівних посадах у військах МВС СРСР і жив у Києві. Був депутатом, письменником. Нагороджений радянськими орденами та медалями. Помер у 1974 р.

№ 16
НАКАЗ № 12 КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ЗБІР ТЕПЛОГО ОДЯГУ ДЛЯ СТРІЛЬЦІВ УПА

[Костопільський] надрайон "Долина"
ВО "Заграва",
11 жовтня 1943 року.

Наказ № 12.

УПА.
Група Заграва.
КЗВН Долина.

Виданий [н]аказ командантам [з]апілля [в]оєнної [о]круги в справи збору теплого одягу є взагалі злегкований і до цього часу не використаний. Команданти [р]айонів і взагалі всі реферати — як господарчий, політичний — на справу збору теплого одягу дивляться крізь пальці, легковажучи справу. Своїм несолідним відношенням до справи довели, що морози і холодна осінь захватили невдягнених стрільців, які наражають себе на життя й смерть за визволення цілого українського сусп[і]льства від імперіялізмів. В декотрих районах навіть не проведена пропаганда на тему збору теплого одягу. Населенню не поясняно, по що збіраємо теплий одяг, для кого потрібний, як вигляда[є] втримання війська на власних зусиллях. Населення, не маючи свідомости на яки цілі давати теплий одяг, не дуже то дає. Команданти навіть не поцікавляться, чи проходить збір теплого одягу, чи не проходить. Це, друзі, не жарт легковажити так справу. Військо — це є найважнійший нам чинник і ми мусимо звернути всі свої погляди на його втримання! Ми мусимо до кож[н]ої нам справи приступати поважно і солідно її виконовати. Легковаження найменше нам викаже великі недотягнення, якого ми не надолужим протягом не днів, а років. Таке легковаження справ є кари гідне і будеться потягатись до строгої відповідальности, яка буде невідклична. В зв'язку з цім наказую:

1). До дня 20.X.43 має бути закінчена всеціло збірка теплого одягу, взуття, рукавиць, шалів, светрів, теплої білизни. Вже зібраний теплий одяг відсилати до господарського відділу.

2). Команданти [р]айонів мусять одерж[у]вати щоденний звіт про проведення збору теплого одягу, де [к]омандант мусить щоденно звіт[у]вати також до гори. Всі [р]айонні [г]олови є заангажовані до збору теплого одягу і є відповідальними, як і ко[ж]ний реферат зокрема.

3). Одяг при відісланню не мусить бути непридатний до вдягання, як до цих часів надсилається. Мають бути артілі, яки будуть одяг поправляти, а поправлене надсилати. Барахла, як до ціх часів надсилалось, від господарів не приймати. Кож[н]ий господар мусить дати цілий кожух, штани, сірака, шапку. Барахло най собі поправить і сам буде ходити коло хати. Вояк мусить вдягнутися і взутися не на один день, а на цілу зиму, тому мусить одягнути відповідний одяг. В [з]апіллі всі мають взути постоли, але військо маємо взути в чоботи, черевики і вдягнути в теплий одяг.

4). До проведення збірки теплого одягу до дня 20.X.43 р. мають стати всі пропагандисти і взагалі все членство, а збірка має бути закінчена. Адміністрація ніяк не відстає, а йде разом.

5). На день 22.X.43 р. має бути здано звіт з проведення акції збору теплого одягу. Також має бути долучений звіт [р]айонових [г]олів.

6). За невиконання і невведення в життя наказу до вищеозначеного часу буде потягнуто до відповідальности і кар згідно воєнного часу.

Постій, дня 11.X.43 р.

Слава Україні!

К[омендант] з[апілля] в[ійськового] н[адрайону]
/Ворон/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 87. Завірена копія. Білий цигарковий папір. Машинопис (російський шрифт). Чорна калька.

№ 17
НАКАЗ № 13 КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ЗБІР ОВОЧІВ

[Костопільський] надрайон "Долина"
ВО "Заграва",
17 жовтня 1943 року.

Наказ № 13.

Виданий мною наказ з дня 21 вересня в справі збору городини та картоплі частинно лише виконаний. Команданти районів, які є відповідальні за цілість даного їм терену, навіть не звертають уваги, що морози захвачують невиорані картоплі. Господарчі референти,

знову ж, кричать, що в них багато роботи, а за роботу не думають. Коли господарський референт в місцях, де не виорані картоплі, то взагалі дивиться в іншу сторону, нібито його нічого не обходить ця ділянка і взагалі її не бачить. Він каже: "Добре, що хоч ніхто нічого не каже за картоплі, то хоч тут маю спокій". Друзі! Коли будемо так і надалі думати та не цікавитися взагалі кожною ділянкою праці, то в нас запанує лише хаос, якого ніхто не направить. Кожний з нас, і взагалі кожний референт, мусить цікавитися не тільки тею ділянкою праці, що до нього належить, але взагалі треба цікавитися тими ділянками праці, що до нас службово не належать. Командантка жіноцтва, маючи собі допоміжньо-господарчу рефератку, навіть не скаже й завдання господарчої ділянки й до виорання картоплі не можна заставити ні однеї жінки, мовляв, ми маємо свою зверхницю, їй підпорядковані й виконуємо те, що вона нам накаже, поза тим нікого не знаємо і нічиїх наказів не виконуємо. Ні, в нас так не може бути. Допоміжньо-господарча рефератка мусить бути [с]контактована з господарчим рефератом і в порозумінні з собою мусять виконувати працю господарчої ділянки. В нас не може бути ніяких подво[єнь] в праці: те виконуємо ми, а те ви. Мусить бути співжиття і в порозумінні співпрацювати між собою. Картоплі мусимо зібрати так, як зібрали збіжжя, тому що то маємо другий хліб.

Наказую:

1. До дня 25.Х.43 р. закінчити виорювання картоплі та закопати її в затишних місцях від морозу.

2. До акції виорювання картоплі мають бути заангажовані всі робочі сили: як жінки, так і чоловіки. З кожного села, в кожний працюючий день має ставитись до праці не менше 50 чоловік та 50 жінок. Відпові[дальними] за зголошення робітників ставлю районних та сільських голів.

3. Де до виорювання картоплі є менш-більш загрожені місця, отже шукати порозуміння з курінними командантами, які будуть уділювати боєвих частин для охорони робітників. В деяких місцевостях взагалі ніхто не звертає уваги на те, що виорені картоплі ідуть "лівою стороною", мовляв, нехай хто-небудь забирає, бо немає часу з ними возитися.

В зв'язку з тим наказую:

4. Виставити сторону, яка буде відповідати лише за те, щоб картоплі не йшли і наліво, і направо. Господарям малоземельним і безземельним давати виорювати державні картоплі на 1/3, тобто має виорювати три частини для держави, а одну третю

взяти собі. Це також [м]ає проходити під контролею відповідньої сторони.

5. До акції виорювання картоплі мають спричинитися всі реферати. Політичний референт має провести пропаганду на тему збору картоплі на всіх державних маєтках та залишених польськими колоністами землях. Коменданти районів мають допильнувати та всеціло спричинитися до закінчення акції виорювання картоплі в означений термін.

6. До виконання наказу належить приступити негайно по його отриманні. За невиконання винні будуть суворо покарані.

Отримують: Івга, Хвильовий, Залізняк, Мирний,
Богдан, Сокіра, Батій, Невмирущий, Дожд.

Постій, дня 17.X.43.

Слава Україні!

К[омендант] в[ійськового] н[адрайону]
В/з — Нестор.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 100–101. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис (російський шрифт). Чорна калька.

№ 18
НАКАЗ № 14 КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ З ПРИВОДУ КАДРОВИХ ЗМІН

[Костопільський] надрайон "Долина",
17 жовтня 1943 року.

Наказ № 14.

УПА
Група Заграва.
КВН Долина.

1. Намічений кандидатом на заступника [к]оманданта [в]оєнного [н]адрайону друг Сокіра в наказі № 9 відкликається.

2. Заступником [к]оменданта [в]оєнного [н]адрайону Долина затверджую друга Нестора. З днем 18.10.43 р. покликую до праці в терені друга Нестора.

3. Наказую всім рефератам [в]оєнного [н]адрайону та [р]айоновим [к]омандантам прийняти до відома та вважати друга Нестора як зверхника.

Постій, дня 17.10.43 р.

Слава Укра[ї]ні

К[омендант] в[ійськового] н[адрайону]
В/з — Нестор.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 99. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис (російський шрифт). Чорна калька.

№ 19
ЗВІТ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ СТАН І ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

[Столинський надрайон "Гало" ВО "Заграва"],
17 жовтня 1943 року.

УПА
Група Заграва
КЗВН
Звіт ч. 1.

Звіт ч. 1.
Друже [п]ровідник, подаю звіт з надрайону Столин.

1. Загальний стан терену сумний. Скрізь відмітні сліди жорстокого терору. Німці [...] червоних і непотрібні потягнення своїх (тереневого проводу запілля), котрі хотіли реагувати на ріст червоної партизанки. Це виказалося цілком нетактовним, шкідливим. Таке поголовне ліквідування 27 осіб в селі Пузня і ряд інших ліквідацій та брудних робіт на конто більшовиків викрилися. Це дуже обурило населення і негативно відбилось на нашій праці. За неповодження в терені почалось натискати на співпрацівників, підвладних. Трагічна смерть чотирох районових і багат[ьох] друзів з активу довела до розчарування, зневіри і сумніву, чи часом це не діє ворожа рука.

Цей зовнішній терор — садизм, а внутрі розгнузданість і безділля довели до руїни. Докладніше всі справи може виянити СБ, бо роблено слідство. Завдяки загонам УПА терен очищено від більшовицьких банд і народ починає боязко і недовірчиво підводитись. Надрайон складається з чотирох районів: Столинський, Давидгродецький [Давидгородоцький], Висоцький та Березовський [Березівський].

2. Праця організаційної сітки слаба. Охоплені частинно райони: Висоцький — сіл 39 і 2 містечка, з яких опановано 9 сіл та 1 містечко, частинно охоплених 8, решта (ті, що лежать за Горинем) не охоплені; Столинський район — сіл 30, з яких слабо опанованих 5, решта зовсім не опановані. В Давидгородоцькому є лише три пункти і то сильно законспіровані.

Березовський [Березівський] район є зовсім неопанованим. Тут по цілому терені за річкою грасують більшовики.

Загальний стан населення в надрайоні: [р]айон Столин — 80000 осіб населення. Ляхів до 1000 осіб, скупчених в селі Осова та містечку Столині. Москалів до 300 осіб, з огляду на меншу поставку більшість записалося білорусами. Висоцький район має населення 29936 осіб, з чого [у]країнців 2[...], білорусів 45 осіб, [м]оскалів 57 осіб та поляків 35 осіб.

З Давидгородоцького та Березівського район[ів] даних не маємо. Політични угруповання, що дію[ть] в терені, це Українські Націоналісти[56] та співпраця червоних з поляками, інші голосу не мають.

5. Настрої суспільства спочатку були дуже погані. До нас відносилися вороже. Перед "сікачами" (так тут зовуть нас) втікали всі в корчі, бо більшовицька агітація кричала, що ми січем кого запопадем і що ми німецькі вислужники. Німців страшно ненавидять, бояться. Ми ударили по більшовицькій своєю пропагандою словом, чином та поступуванням, прийшли і переконали населення. Доводиться чути: "Я аж сьогодні бачу, що ви не з німцями".

Хоч грабіж, терор і свідомість того, що маса сексотів причаїлась і тільки приглядається до всього (чистити сьогодні їх ще не можна), пригнічені питають: "Чи встоїмо перед однею і другою навалою?", "Чи не придушать нас?" Як побачать наше військо, дух, дисципліну, почують цю рідну пісню, доводиться чути: "Як зуміли вони з нічого це зробити, то потра[ф]лять збудувати

[56] Очевидно, що тут маються на увазі члени Організації Українських Націоналістів і Української Повстанської Армії.

Україну”. З піднесенням і охотою більшість населення сприяє нам. Більшовицьке азіяцтво в'їлося добре людям в печінки.

6. Діяльність ворогів значно припинена. Німці сідять по укріплених пунктах і не дуже нам мішають: знаходиться 300 чоловік сильно озброєних в Столині, до 80 осіб в Горині, до 50 осіб в Теребежові, до 60 осіб в Відіборі [Видибор], до 150 осіб в Висоцьку, до 100 на ст. Удрицьк, до 100 на ст. Біла і до 100 на ст. Бухлічи. Фьодоров з більшою силою більшовицьких партизан відійшов на Білорусію. Банда місцевих і жидів — до 60 осіб, переважно зле озброєних — крутилася в околицях Озерська та Сварицевич [Сварицевичів]. За річкою Горин [Горинь] є їх більша кількість. До червоних прилучені поляки Бужинськи. У партизанці червоних розклад. [...] довіряють західникам. Багато з більшовицької партизанки місцеві зі [...] без зброї розійшліся до домів.

7. З початком місяця, дня 12 [...], наскочили на більшовиків під селом Лютинськ. Поле бою виграли більшовики, здобули зброю. В цьому [...] згинула майже вся верхівка Столинського гебітскомісаріяту.

Дня 11.Х.43 р. розвідка зловила хлопця, який втікав з фінкою від більшовіків. Ро[з]казав про паніку і страх перед “сікачами”. Западники втікають, вони роззброюють місцеві частини.

В цих днях згину[ли] від більшовицької руки член надр[айонової] екзекутиви Медвідь і рай[онової] екзекутиви Ярий — друзі щирі і віддані справі.

Дня 15.Х.43 р. переходила більшовицька група через село Бутово [Бутове]. 6 боєвиків наскочили і розігнали її, здобули одного кріса.

8. Релігійне життя іде погано. Священики в боязні перед комуною повтікали до міст. Майже всі є прихильні до нашої справи.

9. Для закріплення терену конче треба підсилення. Пекуче відчувається брак сильніших людей, щоб запобігти тій розхлябаности, немочі. Рівнож і зброї є тут рішучо замало — такий простір, а заледве до 30-ти крісів і то більшість обризів і ломачча. Зв'язки з районових і надрайонових екзекутив не мають зброї. Найбільше недомагають реф[ерент] СБ та господарчий, котрим треба конче допомогти. Запілля не має на зиму одягу і взуття. Поширується сильно епідемія червонки і короси, ради і помочі не маєм жодної на це. Дуже побажаним провірити і направити працю на місці.

Це все подаю на підставі звідомлень і фактів, які можна провірити на місці. Сам особисто провірити всього ще не мав змоги. Старатимусь якнайскоріше це зробити.

Постій, дня 17.X.1943 року.

Слава Україні!

К[омендант] в[ійськового] н[адрайону].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 100–101. Документ без підпису автора. Копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 20
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ У СПРАВІ СТЯГНЕННЯ ЗБРОЇ ДЛЯ ПОТРЕБ УПА

[Костопільський надрайон] "Долина", 19 жовтня 1943 року.

УПА
Група Заграва
КВН Долина.

До всіх [к]омандантів [р]айонових, всім орг[анізаційно]-моб[ілізаційним] [р]айоновим [р]еферентам.

З огляду на потреби зброї до відділів,
наказую:

1. До дня 24.X.43 р. мають бути стягнені всі кулемети, всі пістолі, всі врізи. Мають бути доставлені на годину 10 денно до орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] реф[ерента] Степового.

2. На терені лишається зброя лише працівників СБ. Поза тим ані на зв'язках, ані в інших якіхось групах зброя не має бути. Все має бути на вищеозначений день стягнуто.

3. Враз зі зброєю мають ставитися [к]оменданти [р]айону, [р]еферент орг[анізаційно]-моб[ілізаційний], [р]еферент [г]осподарчий, якім буде зарегістрірована зброя до ношення. Документи дістануть на право ношення зброї на руки в районі лише

[к]омандант орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] і [г]осп[одарський] реф[ерент].

4. За невиконання будеться потягатися до відповідальности кари найвищого виміру.

Приступити до виконання по отриманні цього зарядження.

Постій, 19.X.1943 р.

Слава Україні!

К[омендант] в[оєнного] н[адрайону]
/Ворон/ Ворон.

Отримує: Степовий.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 105. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 21
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ВКЛЮЧЕННЯ НОВИХ ПОСЕЛЕНЬ ДО ГОРОДНИЦЬКОГО РАЙОНУ "ПЕКЛО"

[Костопільський надрайон] "Долина",
21 жовтня 1943 року.

УПА
Гр[упа] Заграва
КВН Долина.

Наказ № 15.

1. Наказую команданту [в]оєнного [р]айону Скеля дати під розпорядження [к]оманданту [р]айону Пекло Дожду таки села: Франкополь [Франкопіль], [Біль]чаки, Устя, Дерманка, Маренін [Маринин].

2. Бути в близькому порозумінні з [к]омандантом [р]айону Пекло Дождом, дораджуючи його в деяких справах праці на терені Пекла.

3. Команданту Дожду будуть підлягати ці села всеціло під його розпорядження. Йому доручується ціла відповідальність виміні сіл в терені.

4. За невиконання цього наказу будеться потягати до відповідальности карам[и] вищого виміру.

5. До приділення вищезгаданих сіл [к]оманданту Дожду приступити сейчас по отриманні наказу.

Постій, 21.X.1943.

Слава Україні!

К[омендант] в[ійськового] н[адрайону]
/Ворон/ Ворон.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 108. Завірена копія. Білий цупкий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 22
НАКАЗ № 16 КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО НАЛАГОДЖЕННЯ РОБОТИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗВ'ЯЗКУ

[Костопільський надрайон] "Долина",
22 жовтня 1943 року.

Наказ № 16.
Надрайонному [ш]ефу [з]в'язку і всім [к]омандантам [р]айонів.

Стверджено, що на зв'язкових пунктах немає дисципліни, в декотрих зв'язкових можна знайти тютюн. Це деморалізує інших та підбиває на непослух. Шефи зв'язків в декотрих районах багато собі дозволяють, десь в інших місцях гають час та уваги не звертають, що в них панує хаос на зв'язкових домівках. Командант району, зайшовши на зв'язок, хоч зауважить блуд на зв'язку, уваги не зверне для шефа.

Не навчить його, що має бути так а так зв'язок, він все собі легковажить. На зв'язках допускають визиватись гінці один перед одним ганебними словами, образуючи один одного. На зв'язок заходить [к]омандант [р]айону, отже [ш]еф і уваги не зверне, ані не зголосить, що зайшло у зв'язку, чи ніякіх змін. Команданти і на це не звертають уваги. По[ш]та, переходжуюча через зв'язок, зауважується розірваною де котрийсь зв'язковий цікавиться почитати, що то кому хто пише. Коли йде література, отже багато бракує, яку зв'язкі собі повитягали з пачки. Писульки на віддаль 20-ти км. йдуть 5-6 днів і то "експрес". Це не жарт так зв'язок допустити. Через зв'язкових ми ніколи нічого не дістанемо на час, все нам спізнюється.

В зв'язку з тим наказую:

1). Скрізь на зв'язкових пунктах поставить контролю, яка буде пильнувати за порядком та контролювати кожного гінця, якій відносить по[ш]ту на інший зв'язковий пункт а не приносить.

2). Жодна писулька не сміє бути порвана або затримана і на цей час не доставлена даній особі. Мусить бути все доставлене на час без запізнення. Гінець, принісши писульку, мусить зголосити прибуття і пояснити перешкоди, які по дорозі він мав.

3). Коли будуть переходити більші [па]чки як література і інші, мають бути обережно передані з пункту на пункт, і уважати, щоб не була порвана пачка. Коли буде порвана пачка, отже на другий пункт не приймати, тому що це вважатиметься за злочин і будеться потягати до відповідальности. Отже, коли якійсь гінець буде везти по[ш]ту і коли порве її, то він мусить на зв'язку зголосити [ш]ефові з яких причин порвана. Шеф мусить долучити до тої по[ш]ти зведення і безпосередньою особою відіслати, де власник буде знати кого потягнути до відповідальности і на якому зв'язку зістала по[ш]та розірвана. Коли [ш]еф прийме від іншого пункту розірвану по[ш]ту, буде каратися, так само як і той гінець, котрий по[ш]ту розірвав.

4). В зв'язках мусить бути дисципліна військового рівня. Гінець не смі[є] нічого і слова сказати проти, коли йому наказує шеф. За найменший непослух гінця [ш]еф має право відповідньо покарати. Гінець не сміє відказати, коли його посилають вночі чи яку завію. Його мова "так є!" і "зголошую своє прибуття!".

5). Кожний гінець мусить знати "Декалог", "12 прикмет українського націоналіста" і "44 правила". Перед спанням мусить бути збірка і переспівано "Марш українського націоналіста" та проголошення "Декалогу", після цього розхід.

6). Шеф зв'язкового пункту, коли зауважить [к]оманданта, то сейчас має зголосити [к]оманданту про всі випадки в зв'язку.

7). До проходжуючих людей через зв'язкі гінц[ям] відноситися як слід. Не один гінець не сміє визиватися брутально до свого співпрацівника, як це дотепер. Кож[н]а проходжаюча особа через зв'язковий пункт ніколи гінцем не має бути ображена. Коли проходять чи проїжджають хтось зі старшин, гінця мають уважати за зверхника і відноситися з пошаною до даної особи. Проходжуючи чи проїжджаючи через зв'язкові пункти жінки мають бути прийняти гінцями чемно. За брутальне відношення до жінок на зв'язках уважатиметься саботажем і будеться відповідньо каратися.

8). Наказ має ввійти в життя з хвилею отримання цього наказу. За невиконання заповіджених точок будеться строго каратися.

Постій, 22.X.1943 р.

Слава Укра[ї]ні!

К[омендант] в[ійськового] н[адрайону]
/Ворон/.

Захвачено соединением Наумова 24.I.44. ПНШС Васи[...].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 110–111. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис (російський шрифт). Чорна калька.

№ 23
НАКАЗ № 17 КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ЩОДО РЕГУЛЯРНОГО НАДСИЛАННЯ МІСЯЧНИХ ЗВІТІВ

[Костопільський] надрайон "Долина",
23 жовтня 1943 року.

УПА
Заграва
КВН Долина.

До всіх [р]еферентів [н]адрайону та всіх
[к]омандантів [р]айонів в [н]адрайоні Долина

Всі місячні звіти з праці надсилалися до ціх часів не точно через невказаний час подавання звітів.

Наказую подавати мені місячні звіти з праці на день 9 кожного місяця. За неподання звіту на вищеподаний час будеться карати.

Постій, дня 23.X.1943 р.

Слава Україні!

К[омендант] в[ійськового] н[адрайону]
/Ворон/ Ворон.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 107. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 24
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПІДПОРЯДКУВАННЯ АДМІНІСТРАЦІЇ ТА ШКІЛЬНИЦТВА ШЕФОВІ ПОЛІТИЧНОГО ШТАБУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
23 жовтня 1943 року.

УПА.
Група Заграва
КВН Долина.

До всіх [р]еферентів [н]адрайону та всіх
[к]омендантів районів в надрайоні Долина.

З наказу [к]омандира ВО Дубового з дня 9.X.1943 р. організація адміністрації і шкільництва в [о]крузі "Заграва" доручена [ш]ефові [п]олітичного [ш]табу.

В зв'язку з цим, наказую [к]омендантам [н]адрайонів і [р]айонів [з]апілля не вмішуватись в організацію адміністрації і шкільництва.

Постій, 23.X.1943 р.

Слава Україні!

К[омендант] в[оєнного] р[айону]
/Ворон/ Ворон.

Захвачено [...] п/соединения Наумова 24.1.44 года. ПНШ.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 113. Завірена копія. Білий папір. Рукопис. Синя калька.

---

* Ігор – повстанський псевдонім Богдана Логінського. Рік народження невідомий. Восени 1943 р. – комендант Сарненського надрайону ВО "Заграва". У 1944 р. – провідник Сарненської округи НВРО. Загинув у грудні 1944 р. *(Літопис УПА, Нова Серія. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ – Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 115, 939, 1139, 1202, 1217)*

№ 25
НАКАЗ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ З ПРИВОДУ ПУНКТІВ ЗВІТУВАННЯ КОМЕНДАНТІВ РАЙОНІВ

[Сарненський] надрайон "Лісова пісня",
27 жовтня 1943 року.

Надрайон Лісова пісня
До [к]омандантів [р]айонів в [н]адрайоні.

Відповісти на слідуючі точки:

1. Праця організаційної сітки (які села охоплені сіткою, які частинно охоплені і які зовсім не охоплені).

2. Загальний стан населення і національні меншости (подати скільки є всього населення і скільки в тому числі українців, поляків, німців, чехів і т. д.).

3. Політичні угруповання (подати всі існуючі в терені політичні організації і угруповання українські і не українські).

4. Настрої суспільства (подати як населення наставлене до нас, як до німців, як до червоних і як до інших політичних угруповань).

5. Вороги та їх діяльність (подати скільки і де знаходиться німців, червоних, польської партизанки, що кожний з них в терені робить).

6. Спалені села (подати котрі села спалені німцями, а котрі червоними).

7. Колонії (подати назви існуючих польських колоній і кількість населення).

8. Події в терені (подати всі важніші події, які сталися в терені за звітований міс.).

9. Релігія (подати скільки в терені є священників і яких, на якій мові відбуваються церковні служби, які є в терені релігійні секти та їх наставлення до нас).

10. Вимоги і внески к[оманданта] [р]айону (подати коротко, що в терені треба зробити для покращання праці).

Відповідь надіслати докладну і найпізніше до 8 листопада 1943 року.

Постій, дня 27.X.1943 р.

Слава Україні!

Ком[ендант] [в]оєн[ного] [н]адр[айону]
/Ігор*/.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 35, арк. 87. Завірена копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 26
ІНФОРМАЦІЇ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У РАЙОНІ

Столинський надрайон ["Гало"],
15 листопада 1943 року.

Інформації [з] Столинського району
за час від 5.XI.43 р. по 15.XI.43 р.

Столинський район.

6.XI.43 р.

До села Нечатова [Нячатава] приїжджало трох комунарів верхі. Вночі чути було кул[е]метний вогонь та зриви на залізничному відтинку Горинь — Удрицк [Удрицьк].

7.XI.43 р.

В м. Столині було підложено дві міни під телеграфні стов[п]и. На обох мінах були завішені червоні прапори з написами: "Ми борцям за комуну". Одна міна розірвалась і ранила дитину. Другу [м]адяре зняли.

8.XI.43 р.

Комунарі приїжджали до Колодного.

9.XI.43 р.

До ст. Горинь (біля Століна [Столина]) прибули [м]адяре, звідки частина в силі 1000 чоловік від'їхала до Столина. Їхали від сторони Лунінця.

Говорять, що до Столина має прибути ціла дивізія мадяр в повному бойовому риштунку з танками та літаками. Відношення мадяр до людей не дуже вороже. Німці арештовують людей, які приходять з сіл що лежать за залізницею (Бухлічи, Орлив [Острів?], Струга і т. д.). За залізницею по всьому терені грасують червоні партизанки.

11.XI.43 р.

Зі Столина від'їхало до 1000 [м]адяр, ляхів та [н]імців за поставками.

14.XI.43 р.

Чути було сильний бій в напрямі Жовкінь [Жовкині].

Висоцький район.

6.XI.43 р.

Вночі червоні хотіли перейти через залізницю біля ст. Білої, але [н]імці відкрили по них огонь і вони були змушені відступити, залишаючи по собі вбитого.

10.XI.43 р.

Городну.

15.XI.43 р.

В с. Озерськ були комунари в силі до 50-ти чоловік, де вбили одного з місцевих наших друзів. Того ж самого дня комунари приїжджали з Озерська до Пузні в складі 6 чоловік верхі і одна фіра. Набрали овечок і вернулись назад до Озерська.

Ввечері о годині 9-тій під час переїзду др. Хруща з друзями на північ від села Пузні до Л[ю]диня зустріли чоловіка, задержали і звернулись до нього по-московськи, а він їм каже, що в селі Лудин [Людинь] є самостійник з крісом.

З задержаним заїхали в Л[ю]динь. Тут окружили вказану хату, де ночував наш друг. Його зловили. Це був кущевий з того села. Як оказалось, чоловік, затриманий Хрущем, працював в нашій сітці, а рівночасно був провокатором. Його передано на СБ.

Майже щодня грасують по терені менші чи більші червоні банди, які граблять населення — без виїмку що западуть.

Постій, 15.XI.1943 року.

Слава Україні!

Комендант [в]ійськового [н]адрайону
/Шепель/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 24. Копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька. Документ вкритий рудими плямами.

№ 27
ЛИСТ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ДО ДІЛОВОГО ЗВЕРХНИКА В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

[Столинський] надрайон ["Гало"],
15 листопада 1943 року.

Друже командант!

Від Вас грипс з дня 10.XI одержую і той час Вам відписую. Що наробив то наробив, признаюсь, бо нікуди правди діти. Цей шум то напевно і Вам відомий, що вже буде то буде.

Звіт старатимусь завтра вислати, бо всього що треба не позбирав ще.

Зміна шефа політичного штабу — це для мене справді дивна несподіванка, бо якось воно так нагло, несподівано.

Писати Вам про все, то і волової шкіри не хватило би. Ну але як то знат[...], [є] з самого раня гумор і охота до писання, то вже Вам дещо напишу.

Отже, діло малося іменно так.

Від Вас приїхавши в свою столицю Річицю, братства не застаю. Кажуть мені, щойно кілька годин як пішли в гору на відправу, в складі п'ятнадцять душ. Як полагається пасторові, за стадом женусь аж язика висолопив. На щастя, доганяю їх в лісі. Злякався трохі, думав червоні. Підкрадаюсь. Братство зажурене, насуплене. Помітивши мене — зраділи, заблис огонь надії в очах, засипають питаннями "що там в горі", "чи іде поміч", "чи привіз зброї" і т. п. Спочатку стараюся потішити, відповідаю двозначно на питання. Нарешті притиснули мене, прийшлось виясняти правдиву ситуацію.

Зор'єнтувавшись, положення круте, надія хіба на збіг обставин чи ласку Божу. До того, не вечеряли, і аж на другий вечір з'їсти доведеться, а ще і літаки вештаються над головою і огню розвести не дають. [...] два кілометри в Пузнях стоять червоні цілком приголомшило тих наших страдників за ідею. Витворилась картина, котра ви[д]ображала і нагадувала Мойсеїв Ізраель в пустині. Бачу, що в тому разі мушу ри[зик]кнути, тому і кажу: "Друзі, хто не має зброї, кому не дописує здоров'я, сила, хто вагається на жорстоку дійсність, нема сенсу тут пропадати, від'їдете в гору". І началося. Той каже, "в мене болять груди, в мене чиряки, в мене серце — і так болить, так болить", а декілька кажуть прямо, що ми тут не потрібні.

Підвечір сортуємо одних в гору на легший хліб, других — в терен до боротьби за краще завтра. Та перша колона зростає, зібралося нівроку тринадцять душ. Мають відходити. Прощаються, на словах щирі взаємні побажання успіхів в праці, щасливої подорожі і кращого завтра. На очах в декількох іронія, глум, але по кутках губ замітне видкрите вдоволення.

Залізняк командує "струнко" (голосить відхід), "праворуч", "за мною ходом руш". Пішли. Ті, що лишилися самі зі зброєю, і кілька подруг, похнюпились, а дальше кажуть: "З Богом Паросю, хоч вже вартувати їх не треба буде".

Подруг відставив в безпечнійше місце, самі зі зброєю подалися в поход. "В полном боевом" зробили демонстративний і розвідчий похід — рейд попід Жовкінями [Жовкині], Серниками, Олександровом. Це хлопців підбадьорило. Прийшлося заскочити

до кількох хат підозрілих. В мегу ока хлопці обскакують хату, трусять, і вже як вітер мчать дальше до слідуючої. В інших хатах хлопці як вріжуть грімкої, то аж душа сміється, а місцева молодь аж рот роззявляє, а Заверуха наш як підведе “тарара, ціп, ціп”, то аж підтупцюють.

[...] всі виїхали. Бра[тс]тво [...] значить відправи не буде. Заїжджаю до друга Остапа. По дорозі дізнався, що Остап назад відіслав мені тих людей. Як звичайно, зачинаємо сваритися. Майже дві години дискутуємо. Друг Остап переконує мене, що мушу ціх людей заангажувати в політичній праці, а я поставив справу рубом, що не візьму. Висвітлюю і політику, і вимоги терену, та ніхто не помагає. Нарешті добилися торгу. Друг Остап погодився поїхати зі мною на пол[ітичну] відправу, я вже мусив взяти 2 друзі і 2 подруги до політики. На решту не було ради. Мусив сказати, що не візьму, хіба за наказом друга Юрка, бо не можу брати людей без зброї і неспроможних, щоб гатити болото неможливими офірами. Тут треба зброї, сили.

На відправі друг Остап порушив пекучі актуальні справи: про положення і події на фронтах, про можливість скорого приходу червоних, тактику і методи конспіративної роботи. Бо в сучасний момент тільки конспіративно вміло ведена робота може дати успіх. Відправа не викликала великого враження. По відправі роз’їхалась братва на місця призначення до праці. Рівнож роздав зброю боївці, котра пішла також до роботи. Сам наразі кінчаю зі звітом, інформаціями, і, полагодивши ще деякі справи, вирушаю в терен. Маю трох таких шибайголов, що і самому люциперу хвоста відірвали б. Комунарам і німоті під ногами крутяться. Одним словом, все діло пішло: зімовики копаються, сітку в’яжеться, боївки действують.

От сьогодні одна боївка здобула засідку червоних. Наскочила тут друга боївка, що везла харчі. Наші ніколи не їдуть тудою, це шлях червоних. Підпустили на двадцять кроків і сипнули. На засідці було 11 боєвиків і їхало 11 боєвиків. Вислід бою: загальні страти понад 100 набоїв, вбитих і ранених немає, тільки одну комунарку зловили і везли, то тій попало. Ті ж бо з обозом в 8 фір таки перейшли.

Як не буде конечним, то мене зараз не стягайте, бо їду скрізь по терені на провірку, маю тож до полагодження ряд важнійших справ. Може вдасться стягнути дещо зброї на відправу, то ж ми два рази дарма ходили, хай тепер попрацюють трохи. За місяць приготовте трохи зброї і амуніції і як будете тут, то прискакаю, хіба щоби який випадок. Пишу багато, але що це ще не широко. В мому

деннику, споминах, от там думок, вражінь, що огонь його знає. А переписать машиною мусів, бо тут хоч не до ладу, але бодай до сказу. Бо з рукопису очі і мозок [щ]об повилазили, то не розбери.

Вибачте, що дозволив собі трохи з гумором, але так справді краще пишеться. За поздоровляння і побажання щиро дякую. Рівнож і Вам середечно бажаю скрізь і всього найкращого. Здоровлю щиро.

Постій, 15.XI.1943 р.

Слава Україні!
Ком[ендант] в[ійськового] [н]адрайону /Шепель/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 37, арк. 52–53. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька. Текст згасає.

№ 28
ІНФОРМАЦІЇ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО АКТИВНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ТЕРЕНІ "ГАЛО"

Столинський надрайон ["Гало"],
1 грудня 1943 року.

Інформації з Столинського району
за час від 5.XI.43 р. по 30.XI.43 р.
Столинський район.

24.XI.43 р.

Німці, які їздили разом з мадярами на [к]омунарів, забили одного комунара в с. Струзі та зловили жінку з дитиною, яку завезли до комісара в Столин. Комісар її видпустив. Селяне с. Струги в страху перед [н]імцями повтікали з села. Німці позабірали їхню худобу. Німаків разом з [м]адярами було до 2000 осіб. Мали з собою 6 гарматок, гранатомети та тяжкі кулемети.

25.XI.43 р.

Німці позабірали збіжжа від селян с. Струга.

26.XI.43 р.

Комуністична розвідка в силі 10 чол. (4 фінки, решта кр[і]си) приїжджала до с. Глинки. Їхній відділ, перейшовши через Лютинськ, Силець [Селець], Золоте, Заморочене [Замороченя], Озерськ, Бутово [Бутове], Витчевка [Вичівка], Жовкині [Жолкіно], затримався в Колодному. Було їх 46 чол.

Цей самий відділ німаків, що був в с. Струзі, був в кольонії Ямне, де стояв комуністичний штаб. Комунари утікли без бою, залишаючи табір, лікарню, худобу, навіть ту, що позабірали були від [н]імців. Німці це все залишене позабірали, пограбували село (колонію), спалили і пішли далей на партизан в напрямі Кошар [Кашара], Переброд. Частина пішла на Рубель і до цих пір ще не вернулась.

Висоцький район.

XI.43 р.

Місцева боївка ком[андира] Кори зробила засідку на комунарів біля с. Пузня, на яку наскочила сусідня боївка і відкрила бій. На щастя, жертв не було.

17.XI.43 р.

В с. Заморочені [Заморочення] селяни зловили жида, якого вбили.

21.XI.43 р.

В селі Витчевці [Вичівка], вночі, комунари в силі 15 людей (2 кулемети, 6 фінок, решта кр[і]си) мали бій з нашою боївкою. У висліді бою комунари відступили в невідому сторону з поводу того, що розконспірувались, а боївка — ні. І тому нічого не вийшло з їхнього обстрілу.

[...].XI.43 р.

В селі Заморочене [Заморочення] [...] чотири жиди [...].

26.XI.43 р.

Комунари наскочили на [к]вартиру КЗВН др. Шепеля в с. Ботово [Бутове]. При другові Шепелю було чотирох друзів та подруга Олена. Всім удалося утікти. Комунари зі злості, що їм не удалася акція, запалили хату і вбили господаря.

Постій, 1.XII.43 р.

Слава Україні!
За к[оменданта] з[апілля] в[ійськового] н[адрайону]
Орел.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 25–26. Завірена копія. Білий папір. Рукопис. Чорний хімічний олівець. Документ вкритий рудими плямами.

№ 29
ІНФОРМАЦІЇ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ В ЗАПІЛЛІ

Костопільський надрайон ["Долина"], 2 грудня 1943 року.

Інформації [з] Костопільського [н]адрайону
за час від 25 по 30.XI.43.

Район Деражне.
За інформований час жодних подій не відбулось.
Район Стидинь.
За інформований час жодних подій не відбулось.
Район Степань.
За інформований час жодних подій не відбулось.
Район Березне.
За інформований час жодних подій не відбулось.
Район Людвіполь [Людвипіль].

23.XI.43 р.

22.XI.43 р. о год. 14.00 до с. Бистричи [Бистричі] приїхала банда поляків з-за ріки Случ в силі 30 чоловік. При банді було 10 кіннотчиків, а решта — на фірах. Зброю мали: 2 "[Д]ьохтярі", кілька фінок, а решта кріси.

В селі ляхи стріляли по втікаючому населенню.

Банда від'їхала назад за Случ.

За Случем стоїть 150 комунарів в с. Ленчин [Лінчин]. Забили одного нашого зв'язкового.

24.XI.43 р.

Польська банда, яка була в Бистричах 22.XI.43 р., награбила в цьому селі 20 шт. корів, 5 шт. коней й пару волів з возом. Забили 5 осіб і 2 ранили. Взяли живцем бувшого совітського голову й питали його, де є бульбівці, й яка в них сила. Потім його пустили.

29.XI.43 р.

Під с. Вулька Холопська приїхала з с. Гута банда поляків. Всі були на конях, озброєні в 4 фінки та 2 кріси. Нічого не зробивши, вернулися назад на Гуту.

28.XI.43 р.

До с. Лі[нчин] зголосилося з Березного 4-х козаків. Ці козаки добровільно віддали свою зброю і попросили, щоб їх відставити до відділу УПА.

Через терен району проходило до 60 осіб поліції з м. Сули Харківської області, які направлялися до відділу Лисогора.

За рікою Случ в лісах береженських* [...] знаходиться партизанка.

Ці ліси є повністю опановані ляхами. Ляхи тримають варту понад лісом, за рікою Случ — від Неміля (це спалена польська колонія) аж до с. Маренін [Маринин].

29.XI.43 р.

До с. Михалина Березнівського району прибула польська банда в силі 10 людей, озброєних в кріси. Забрали 30 штук худоби і вернулися назад на Гуту.

Німці почали робіть напади на села, які є розміщені біля соші Київ – Рівне. Нападаючи на села, все грабують і забирають з собою.

Район Городниця.

За інформований час жодних подій не відбулося.

P.S. Район Костопіль. 30.XI.43 р. німаки зробили засідку на переїзді в Піскові. Туд[и] проходили чоти Яреми. Німаки обстріляли розвідку і убили одного стрільця. Потім наші пішли розстрільною і убили 12 німців, здобули 1 скоростріла, 2 "[М]ашинпістолі" і 9 крісів.

Постій, дня 2.XII.43 р.

Слава Україні!
К[омендант] в[ійськового] н[адрайону]
в/з — /Нестор/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 35–35 зв. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Чорний олівець.

---

* Очевидно, йдеться за ліси вздовж р. Случ коло с. Бережки Дубровицького р-ну Рівненської обл.

№ 30
ІНФОРМАЦІЇ ЗАСТУПНИКА КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО СУТИЧКИ З ВОРОЖИМИ УГРУПОВАННЯМИ В ЗАПІЛЛІ

[Столинський] надрайон ["Гало"],
[середина грудня] 1943 року.

Інформації з Столинського надрайону
за час від 5.XII по 10.XII.43.

Дня 5.XII.43 р.

До Золотого [у]в[і]рвалися комунари верхі, сильно озброєні, в числі 43 чоловіки. Боївка зробила на них засідку і двох вбила. Комунари відправились до Велюня. Підвечір [у]в[і]рвалась друга група комунарів від сторони Озерська, до 50-ти чоловік верховців, які пограбували населення і вночі від'їхали на Велюнь.

Того ж самого дня підвечір була боєва розвідка з відділу Лайдаки, яка, розвідавши, повернулась назад на свої становища.

Дня 6.XII.43 р.

Група комунарів до 50-ти чоловік рівнож була в Золотому, де пограбувала населення та повернулась на Озерськ. Вночі прибув відділ Лайдаки*, який розкватирувався в с. Золоте.

Дня 7.XII.43 р.

Комунари, як вперше, думали в'їхати в село і пограбувати. Їм повідомлено, що в селі стоїть боївка, озброєна тільки в кр[і]си, яку х[о]тіли окружити. Розсипались доокола села комуністичні верхівці та почали наступ, на який наш відділ відповів сильним вогнем. Вбито трох комунарів та чотирох взято живцем. Здобуто 3 фінки, 3 кр[і]си та 13 верхівців з сідлами. Як оповідають більшовицькі полонені, то їх гонять [м]адяре, що оперують в Пінщині, Столинщині та Березівщині. Через с. Замороченя [Замороченння] втікало трох комунарів з бою в Золотому, за якими гналися 20-х козаків з відділу. Мали комуна[р]и 1 [ч]еха, 1 десятизарядку та кр[і]са. Двох між ними було ранених. Комунари утікли до Озерська, де стояла їх більша сила.

8.XII.43 р.

Відділ Лайдаки мав наказ йти на с. Велюнь, де забрано пограбоване майно та худобу...

[Архип].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 27. Документ без закінчення. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Чорний хімічний олівець. Зліва на документі є руді плями.

№ 31
ІНФОРМАЦІЯ ЗАСТУПНИКА КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО СУТИЧКИ З ВОРОЖИМИ УГРУПОВАННЯМИ В ЗАПІЛЛІ

[Столинський] надрайон [“Гало”],
15 грудня 1943 року.

Інформація з Столинського надрайону
за час 15.XII.
Столинський район.

7.XII.43.

Мадяре, що їдуть зі Столина на Дубровицю – Сарни, пускають перед собою розвідку: на 10–15 км. одного чоловіка. Далі іде кінна розвідка, а за розвідкою — військо з боковим обезпеченням. Поміж мадярами є багато жидів, що ходять як робоча сила. Є також багато українців з Закарпа[тс]ької України, рівнож як робоча сила. Українці з Закарпаття ходять без зброї, співають українські пісні, ставляться прихильно до населення, деякі крадуть у мадяр гранати і передають нашим людям. Мадяри стояли в Теребежові. До населення ставились прихильно.

8.XII.43.

В Горині один з [у]країнців, що був між [м]адярами, застрілив два ляхи. За це мадярський офіцер його застрілив. Мадяре ограбували кооперацію, розібрали маєток (коні) і відправились на Сарни.

12.XII.43.

В Теребежові німці арештували одного чоловіка, якого брат був в УПА. Мали арештувати ще трох, але не застали вдома. Це, як видно, робота ляхів.

Висоцький район.

10.XII.43 р.

З Столина і Висоцька від’їхало до 4000 [м]адяр в напрямі на Дубровицю.

11.XII.43 р.

До с. Бутово [Бутове] приїждж[а]ли комунари в силі 30 чол. добре узбр[оєн]их. Пограбували у населення кожухи та від’їхали в напрямі на Серники, звід[ки узяли] старі коні. Проїжджали [м]адяре шляхом [...].

13.XII.43 р.

Місцева боївка зловила чотири жид[и], яких вбила.

Комунари в силі 20 чол., озброєні в кр[і]си і фінки, приїжджали до м. Серникі [Серники], де пограбували і від'їхали в сторону В[ичівки]. Фурманів з собою не беруть.

14.XII.43 р.

В с. Золотому о год. 15 розпочався сильний бій поміж відділом Лайдаки* і комунарами ("медвєдовци"[57], "карасінці"), яких було до 600 чоловік. В висліді бою наш відділ відступив з чотирма раненими, п'ятого на другий день знайшла на по[лі] бою конаючого місцева боївка. Комунари, вскочивши в село, побили людям вікна та пограбували. Від бою згоріло 2 хати, 1 клуня, 1 с[к]ирта жита, вбито одну дівчину і одну поранено. Комунари, пробившись, відправились на Лютиськ [Лютинськ].

15.XII.43 р.

Місцеве населення зловило одного комунара в с. Мороченє [Заморочення], якого відправлено до Лайдаки. Комунари, що прибули 14.XII до Лютинську [Лютинськ] з Золотого, переправились до Велюня.

Слава Україні!

За [к]оменданта [з]апілля в[ійськового] н[адрайону]
Архип.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 28–29. Оригінал. Білий цупкий папір. Рукопис. Чорний хімічний олівець.

---

[57] Радянські "народні месники" на чолі з Дмитром Медвєдєвим. Дмитро Медвєдєв народився у 1898 р. в Бєжиці (Росія). Походив з багатодітної сім'ї. В 1917 р. – учасник Брянської ради робітничих, селянських і солдатських депутатів. У 1918 р. воює в складі ЧА на Східному та Петроградському фронтах. Потім – на службі у ВЧК, бореться з "контрреволюцією, бандитизмом і агентурою". В серпні 1941 – січні 1942 рр. керує радянськими партизанськими загонами в брянських лісах. У червні 1942 р. група Медвєдєва десантується в сарненських лісах на Рівненщині з метою боротьби з українським націоналістичним рухом і здійснення антинімецьких диверсій. Там перебуває до початку 1944 р. З числа "медвєдівців" у січні 1944 р. була створена група псевдо-"бандерівців", яка пішла у рейд з метою пошуку "зв'язку до керівництва", але на кордоні з Галичиною її було викрито. В 1951 р. Медвєдєв написав спогади "Сильные духом". Помер у 1954 р. *(Медвєдєв Д. Сильные духом. – Киев, 1980. – С. 5–7, 13, 388, 397).*

* Лайдака – повстанський псевдонім Скуби Микити. Народився у 1917 р. З серпня 1943 р. очолював загін ім. Колодзінського групи УПА "Заграва", куди входили відділи під кер. Ярка і Тополі. Восени–взимку 1943/1944 рр. цей загін діяв у північній частині Рівненської області. В 1944 р. Лайдака продовжував керувати загоном УПА ім. Колодзінського. Загинув 1944 р. Сотник УПА від 11 березня 1944 р. (*Літопис УПА, НС. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 643; Літопис УПА, НС. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ–Торонто, 1999. – Т. 2. – С. XIX, 134*).

№ 32
ІНФОРМАЦІЇ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ЗАПІЛЛІ

[Столинський] надрайон ["Гало"],
23 грудня 1943 року.

Інформації з Столинського надрайону
за час від 15.XII по 20.XII.1943 року.

Столинський район.

15.XII.43 р. Німецьку цивільну владу, що була на залізниці, перейняли [м]адяре. Комунари в числі 60 чол. підходили до залізничного мосту біля ст. Горинь, щоб зірвати. Мадяре, що охороняли міст, комунарів відбили.

16.XII.43 р. По залізниці з Сарн до Лунінець [Лунінця] проходили потяги з рейками. По Столинських хуторах ходять [м]адяри. Двох [м]адяр не стало. Мадяр[и] збирають поміж населенням овечки, хліб, картоплю. За все платять грішми. До населення ставляться прихильно. Між мадярами є також [с]ерби.

17.XII.43 р. По Столинських хуторах цілий день ходили [м]адяре, шукали своїх друзів, яких не стало.

16.XII.43 р. Комунари з відділу Фьодорова були в Колодному, де грабували у населення збіжжа, яке не їх. Їхня розвідка була в Радчицьку.

17.XII.43 р. Німці наказали всім службовцям в Столині і Горині та сусідніх селах, щоб прибули до Столина на провірку документів. Коли вони прибули, німці їх всіх посадили в лагерах.

19.XII.43 р. В Теребежів приїхали шуцмани. Мадяре мали виїхати з Теребежова.

Комунари з пачки Мутюха ходять по хуторах і масово грабують населення. Якщо один з крісом, то п'ятьох без крісів. Нікого не випускають з хати, щоб не побачили, що вони ходять без зброї.

Висоцький район.

16.XII.43 р. Комунари з Озерська перейшли до Лютинська і там остановилися. В с. Витчевка [Вичівка] комунари забрали одного нашого дядька і все його майно.

17.XII.43 р. Комунари в Лютинську збирали по людях доски на міст, щоб переправитись через Горинь.

18.XII.43 р. Шуцмани з Висоцька їздили до Столина з транспортом і вернулися 19.XII.43 р. В м. Серники комунари забрали контигент збіжжа. Зібрали 80 пудів жита і 30 шт. худоби. Збірали

рівнож у населення окна, двері і доски та вивозили до с. Вовчич у ліс, в урочище Вовча Гора.

В с. Бутові комунари зробили засідку на нашіх друзів коло одного нашого дяді. Стріляли по наших і кинули гранату, яка не спричинила жодної шкоди.

9.XII.43 р. В с. Бродниця були червоні в силі 10 чол., які грабували населення.

Постій, 23.XII.1943 року.

Слава Україні!
К[омендант запілля воєнного надрайону]
/Шепель/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 38. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька. Ідентичний документ зберігається у: ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 30.

№ 33
ІНФОРМАЦІЇ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ЗАПІЛЛІ

[Столинський] надрайон "Гало",
28 грудня 1943 року.

Інформації з Столинського надрайону
за час від 20.XII по 25.XII.1943 р.

Столинський район.

20.XII.43 р.

Комунари були в Глинці і забрали коня в нашого дяді. Як видно було доказано, що цей дядько є з Теребежева.

21.XII.43 р.

В с. Теребежові [Теребежів] [н]імці хотіли забрати робітників, що робили на судоверфі в Горині. Робітники поховались. На їх місця [н]імці побрали їхніх матерей та і посадили в лагери в Столині. Ціх робітників мали відвезти за Буг робити барки. На Цмінських хуторах стояли червоні, невідомо який відділ (Діковіцкого чи Мутюхи).

В Радчицьку щоденно бувають комунари, невідомо чи це розвідка чи так волочаться.

23.XII.43 р.

В Бухлічах біля станції чути було зриви мін. Шкоди невідомі.

В Горині були комунари, кількість невідома. Надійшли з-за Гориня і туди ж вернулися. В Городній [Городна] були комунари, де забрали нашого друзяку з конем. Його на другий день випустили, але вже без коня. Другого друзяку, якого рівнож забрали теї ж самої ночі, не випустили. Крім того, грабували у населення коні, а декого то і набили. Комунарів було до 30-ти чоловік. Прибули від сторони Бутова і поїхали на Радчицьк. По дорозі, їдучи на Радчицьк, комунари вбили одного чоловіка в с. Лука.

24.XII.43 р.

Комунари були в П'ясові, де грабували населення. Це був Мутюх.

Говорять люде, що богато німців-СС-ів наїхало до Давидгородка [Давид-Гарадок]. Мають копати окопи і творити другу фронтову лінію.

Висоцький район.

20.XII.43 р.

Вночі комунарі в силі до 2000 чоловік переходили залізницю біля ст. Білої, що її охороняють [м]адяре. Мадяре, довідавшись про це, поставили два тяжких кулемети на переїзді. Наблизилася комуністична розвідка, яку [м]адяре обстріляли. Розвідка вернулась. Комунарі у відповідь на це дали кілька стр[і]лів з гарматкі в їхнє ґето. Мадяре з переїзду відступили до ґета. Комунари перейшли залізницю і почали переправлятися через р. Горинь біля Велюня. При переправці через понтонний міст [він] завалився і при цьому утопилось двох комунарів та два тяжкі кулемети, яких шукали другого дня і не знайшли. Серед комунарів була більшість [п]оляків з своїми відзнаками.

[...].XII.43 р.

Комунари переправились через Горинь. Частина поїхала в напрямі на Селець – Ясенець [Ясинець], а частина на Рудню, Лудинь [Людинь], Пузню, Золоте, де сильно грабували [ко]ні та вбили трьох друзів з Організації. В таборі комунарів було багато ранених.

22.XII.43.

Комунарі під час постою в Золотому робили зібрання (Мисюра, Бакальчук), на якому говорили, що це вже останній раз вони грабують і що це робили, тому що населення допомагало "бульбовцам" і "сакірнікам", та роздавали летючки "Щорсовець", "Лист на Украіну", "Гітлер — найлютіший ворог християнства", які залучається. На одній з хат прибили "Обращение", яке рівнож залучається[58]. На зібрання[х] були лише ті, що не встигли втікти (старі і каліки).

23.XII.43 р.

Комунари вийшли з Золотого алярмово в напрямі на Озерськ.

24.XII.43 р.

Комунари були в Бутові [Бутове] і подались на Витчевку [Вичівку] та Серники. По дорозі вбили кількох чоловіків.

Постій, 28.XII.1943 року.

Слава Україні!
К[омендант] [з]апілля в[ійськового] [н]адрайону
/Шепель/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 31–32. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 34
ЗВІТ КОМЕНДАНТА НЕВІДОМОГО НАДРАЙОНУ

Невідомий надрайон
ВО "Заграва",
1 січня 1944 року.

Звіт
за час від 1.XII до 31.XII.43 р.

I. Організаційний стан.

1. Національний стан населення:

а). українців ... 62.450;

б). поляків ... 10.000 (разом з Пшебр[аже]);

в). москалів ... 120;

г). циганів ... 50;

д). інші ... 30.

2. Сіл (адміністративний поділ) — 104.

3. Сіл (охоплених сіткою ОУН) — 78, 2 села Маневицького р-ну, с. Раф[алівка].

4. Станиць — 78.

5. Членів (загальна сітка, жіно[цтво], юнацтво і їх референти) — 340.

З того:

а). членів (загальна сітка) — 150;

[58] Документ не має додатків.

б). юнацтво — 153;

в). членів (жінок) — 60;

г). юнацтво (жіноче) — 8.

Кандидатів — 30.

Щодо симпатиків, то все українське населення в 75 % охоплене нашим революційним рухом, весь народ співчуває нашій боротьбі, в якій бере активну участь, однак є одиниці, які думають іншими категоріями.

9. Покараних членів — 9 (моральною доганою).

10. Скільки проведено відправ протягом звітного місяця: 8 відправ з [р]айоновою акзекутивою, 20 відправ з кущовими. В станицях сходини проводили 4 рази в місяць. В терені перепроваджено контролю, яка виказала, що низи є малограмотні і з огляду на це не можна у них виробити ширшого світогляду на сучасний політичний стан. Однак загально помічається відданість і посвята для справи.

11. Господарчих криївок — 50, зимовиків — 30 (приблизно).

II. Організаційно-мобілізаційний.

З огляду на це, що в цій ділянці з днем 1.І.44 р. все переорганізовується, то зараз трудно точно означити про стан праці. В місяці грудні [19]44 р. в цій ділянці праця йшла в середньому відношенні. Організаційно-мобілізаційні переводили мобілізацію людей, здібних носити зброю, і передавали їх в розпорядимость УПА, вели розвідку в терені, магазинацію військових річей і т. п.

III. Служба безпеки.

За весь звітний місяць грудень проводили роботу згідно з інструкціями, поданими згори. Крім цього, проявляють самоініціятиву і почасти себе в роботі оправдують. Однак з причини браку відповідних людей, зброї не вив'язуються всеціло з своїх завдань.

IV. Суспільно-політичний.

При районі (кожному) є політичний референт, який має до помочі пропагандистів, в терені маємо сітку політичних референтів і при помочі цих поширюємо нашу ідею, думки і закріплюємо віру в непоборність української нації. Діяльність проводять так, як подано згори. У всьому проявляється самоініціятиву, а з причини браку відповідно вишколених людей, вироблених інтелектуально, літератури – не можуть належно поставити роботи в терені. В цілому терені з браку літератури, паперу до машинки друкарської, кальки,

тасьми і т. п. політичний референт проводить відправи з районовими екзекутивами, кущовими, з членами Організації, населенням. Одночасно коли є якась акція, наприклад акція на Пшебраже, комунарів, німаків, збірка харчів, одягу для УПА, то в цій ділянці основно успіх залежить від добре поставленої політичної роботи в даному терені. Усю літературу, яка приходить з "гори", політичний апарат всеціло переробляє з членами ОУН різних ступенів і з населенням. З огляду на це, що в місяці грудні за[й]шли певні теренові зміни і зміни становищ деяких людей, нема точного звіту з цієї ділянки [...] будувати і закріпити всі чинники, які належать до адміністрації, головну увагу зверталося на господарчу ділянку.

V. Юнацтво.

1. Організаційна схема юнацької сітки є побудована так само, як і загальної.

2. Охоплено сіл [ю]нацькою сіткою — 75.

3. Неохоплених — 25.

4. Станиць — 55.

5. Осередків — 10.

6. Членів-юнаків — 4.

7. [Щодо] доросту — під нашим впливом охоплено 75 % всієї молоді.

8. Організаційних помічників — 15.

9. Середньошкільників немає.

10. Переведено цього місяця один вишкіл, який складався із лекцій: ідеології, політики, організації і конспірації. На вишколі було присутніх 18 осіб.

11. Юнаки свою політичну роботу провадять в міру можливости.

VI. Адміністрація.

1. Адміністрація розбудована за слідуючим порядком: голова району, заступник, секретар, бухгалтер, господарський відділ, лісничий, земельний, промисловий, самодопомоги і охорони здоров'я. По селах: голова, заступник, секретар і загот[івельник].

2. Затруднених в районі — 30 осіб.

3. В підприємствах затруднено — 65 осіб.

4. Сільських управ, охвачених адміністрацією — 50.

5. Не охвачених сільських управ — 25 (загрожені німцями та більшовиками).

6. Всіх населених пунктів — 75.

7. Фільварків існувало — 15.

8. Фільварків ліквідовано — 13.

9. Незмолоченого збіжжя — 700 кіп.

10. Спалених сіл — 10, а також місто Колки.

11. Робота адміністрації полягає в заготовлюванні сирівців та переведення їх в продукти. Все це перебирав [г]осподар[ський] [в]ідділ [з]апілля, який передавав все це на користь УПА. Загально адміністрація старалася від[...].

VII. Зв'язок.

1. При районі діють шефи зв'язку при помочі своїх відпоручників, кур'єрів і зв'язкових. До зв'язку як комунікаційні середники належать: ровери, фірі, коні і т. п. З огляду на брак вишколених людей, зброї і загрожені терени більшовиками і німцями, зв'язку не можна як слід поставити.

VIII. Господарчий.

1. В місяці грудні жодних грошових операцій не переводили.

Х. Теренові інформації.

1. Про теренові інформації в протязі звітного місяця грудня весь час інформувалося гору конкретно про кожний випадок. Однак слід зазначити, що особливих інформацій нема крім того, що більшовики, німці і поляки ввесь час робили вилазки на українські села, грабували українських селян, вбивали наших людей, зокрема наш актив.

Загально про все.

1. Жіноцтво. В терені помічається брак провідних жінок, які могли б належно провести справу жіноцтва в терені, брак контролі з гори, брак наказів, інструкцій, заряджень. Інструкції і накази, які приходять з гори, в терені цілком не доходять до низів, низи є безрадні, бездіяльні, коли ж не вміють самі собі зарадити. Не видно праці Українського Червоного Хреста в терені. В терені шириться тиф (різних родів), короста і цілий ряд інших хоріб. Населення не відчуває жодної помочі від Українського Червоного Хреста, бо населенню цієї помочі Червоний Хрест не уділює. До УЧХ є приділені певні люде, які однак з своїх завдань не вив'язуються. В терені треба стислої контролі і ліків для оздоровлення мас. Крім того, в цілій організаційній сітці з огляду на неточні звіти з низу, цей звіт зроблений на приблизне.

Постій, дня 1.1.44 р.

К[омендант] з[апілля] в[ійськового] н[адрайону]
/Скала/.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 120, арк. 5. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
НАКАЗ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО РОЗПОДІЛ ЗЕМЕЛЬ ПОЛЬСЬКИХ КОЛОНІСТІВ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону],
1 вересня 1943 року.

Наказ.

1. До дня 3.ІХ.43 р. мають бути потворені комісії для розподілу землі бувших польських колоністів, для користування українськім селянам на власність.

2. До такої комісії мусять бути підобрані відповідні люди, самозарядні в розв'язці кожного запитання, яке буде набігати в цій ділянці праці. До цього потрібно взяти всіх мирничих, як такі є, та всіх тих, котри в цій справі ор'єнтуються, як: бувших учителів, урядовців, бувших працівників адміністрацій, середньошкільників і т. д. Вищезгаданих людей брати в склад комісії.

3. Землю розподілювати по стільки, скільки зможе даний селянин своїм власним зусиллям обробити, не давати для одного селянина 20 гектарів, яких він не зможе обробити сам, а дати йому 5-7 гектарів, котри Він зможе обробити. Зустрінеться таке, що декотри селяне схочуть взяти 10-15 гектарів, але він ще має до того 10 га, тоді треба подивитись на попередній стан його господарства, і коли він зможе обробити такий кусок землі – дати йому. Це тоді, коли землі до розподілу є багато, а бажаючих брати є мало, а коли такої землі є мало в даному терені, тоді наділяти тильки безземельних і малоземельних. Тут є завданням комісії списати бажаючих і розчислити так, щоб при розподілі уникнути непорозуміння серед селян. До [к]омісії для розподілу землі треба ставити чесних людей!

4. Стягнути всіх адміністративних урядовців бувших адміністрацій, створити з них цивильну владу, доручити їм справу земельної реформи і ця адміністрація буде тим видповідним чинником, контролем за всі ділянки теї земельної реформи. Їй підлягає земельна комісія. Стягнути урядовців з німецькіх установ і доповнити ними згаданий штат.

5. До цього запрягати цілу політичну референтуру та пропагандистів, котрі ма[ють] дати вказівки для адміністрації.

6. Треба говорити для населення, щоб якнайбільше с[і]яли озимину, тому що хто знає як буде весною. А коли в нас буде засіяно, то ми будемо більш певні. Нехай господари все сіють, лише нехай зоставлять на прохарчування до нового збору жнив.

7. На селах провести збірку фляжок і слоїв. Це все віддати під господарчу референтуру. Для збірки цих річей запрягти юнаків. Фляжки і слої при здаван[н]і мають бути чисто вимиті.

8. Поширити подавання звідомлень щоденника, і подавати з усіх ділянок праці, щоб можна ор'єнтуватись з поданого. Отже, вже скрізь зорганізовані розвидки, котри видповідають за всі інформації щоденника.

9. Наладнати справу з контролею при зв'язкових точках, де мусить бути прикриплена особа від СБ, що матиме право контролювати пісульки те перепроваджуючих людей; де часто може переходити ворожа нам людина, а також при зв'язкових пунктах треба уважати, кому дати фіру. Де часто-густо проходить особа не в поважній справи, і не пильній, а жадають фірманки переконтролювати – тоді дати фіру. Багато зауважень мною, де їздять фірою без потреби, та ще на пункті домагаються фіри, а коли буде контроля, тоді без потреби фіри не буде. Річ ясна, коли будуть їхати якись особи, про котри не буду вияснювати, то фіри для таких осіб мусять бути готові, а також для ЧХ, коли транспортують ранених і т. д.

10. Звіт з праці надсилати на день 1 кож[н]ого місяця. Звіт надсилати з зазначенням праці всіх референтур, зокрема для ор'єнтації подавати рухи референтур в щоденнику (інформаціях).

11. Заборонити при виддаванню почести витягати руку, як це було попередньо, і давати почесть лише до шапки у війську. Без шапки ставати на "струнко".

12. Наказ пускати скоро в життя для усього активу. До видома станичних: подати деяки точки, ті що для них є потрібне, решта для кущевої екзекутиви.

Дня 1.IX.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Ком[ендант] [в]оєн[ного] [р]айону
Костомаров.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 39-40. Оригінал. Цупкий пожовклий обгортковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 2
НАКАЗ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ У СПРАВІ ЗАВЕРШЕННЯ ЗБОРУ ВРОЖАЮ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону],
5 вересня 1943 року.

Помічається багато недотягнень при збиранню жнив та косовиці.

1. Наказую дня 12.IX.43 р. зібрати усі ще не зібрані засіяні збіжжям господарства б[увших] польських колоністів. До цього взяти всіх здатних до праці селян і зібрати, бо це нас компромітує і свідчить про нашу незарадність. Про все зроблене щоденно звітувати в інформаціях та в щоденнику.

2. Всі сінокоси вже зібрати, скосити і складати в с[к]ирти та зберигати. Іде зима, а військо потребує все, і тому ми мусимо зібрати все — як хліб, так і фураж. Робочих рук ми маємо багато і тому ми можем[о] дуже легко вив'язатися, тільки охоти та доброї волі. Потрібно, щоб кожний рай[оновий] командант не легковажив та на все натискав, бо іна[кше] потрібно буде застосувать гостріший намір кар, які змусять тверезо думать і заставлять до роботи. Командант рай[ону] — це людина самозарадна, дис[ц]иплінарна, становча, енергійна і поважна.

3. Вже давно наказовалося, щоб зорганізувати риболовив і відкрити риболовлю, поставивши при цьому відповідальну людину, але все те злегковажено і риба не ловиться. Кажу, що за все це буде тяжко каратися і безоглядно, бо кожна ділянка праці мусить виконуватися блискавично.

4. Мают[ь] бути зорганізовані військові зв'язкі окремо від зв'язків організаційних. Люде, які мають іти до УПА, мусять бути переконтролірованí і передані на збірний пункт до орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] реф[ерента], де будуть ще переписані, а звідти відійдуть до даного відділу УПА.

На зв'язкових пунктах, де межується район з районом, тобто з другим районом, має бути уповноважений представник від СБ, котрий буде контролювати людей, що будуть переходити з

сусіднього району та по[ш]ти. Переконтролірувавши, провідник СБ в ту хвилину подає звідомлення до центру, які то люде і куди йдуть. Коли якісь підозрилі, то їх на контрольному пункті затримується і подається до гори, що затримано таких-то людей. На військовий зв'язок непереконтролірованих людей не пускати. Орг[анізаційно]-мобілізаційний збірний пункт утворувати близько коло центру, тому щоб було полагодження скоріше справ, які орг[анізаційно]-моб[ілізаційному] референтові входять.

5. Багато на мисцях б[увших] польських колоністів лишилось городовини — моркви, капусти, буряки, цібуля, часник та інше, яке треба в пору зібрати і надсилати до [н]адрайонного [г]осподарчого [в]ідділу, або змагазинувати та заквашувати на місці. Військо мусить мати всяку городовину, яка в собі має вітаміни, що є необхідними для здоров'я людини, а тим більше для фізичного розвитку стрільця. Не сміємо допустити, щоб городину на б[увших] польських колоніях було спалено чи викрадено і т. д. Потрібно поставити варту, яка буде відповідать за знищену городовину. Взагалі не сміє нічого пропасти з засівів [на] залишених польськими колоністами землях.

Ми мусимо показати те, що ми є господарями і вміємо господарити.

6. На зв'язках мусять бути чергові фіри згідно наказу командира [в]оєн[ної] [о]круги, а також мусить бути кілька верхових коней для приспішення кур'єрів.

7. Вже якийсь час подаються вказівки щодо розвідки, а в Вас все її не поставлено як слід. В де[я]ких районах нападають комуністи і грабують селян, і тоді щойно розвідка повідомляє.

Кажу, що як далі буде таке вив'язування розвидки, то буде каратис[я] найсуворішою карою. З кожного зауважен[ого] розвідкою найменшого підозріння мусить зараз бути повернення кур'єрів. Гінців не мусить бракувати.

8. До дня 15.IX.43 р. мають бути відремонтовані всі школи, переписані всі шкільні при[лад]и та обстановки і чого бракує, в якім стані. Приміром, лавки поломані, старі і т. д. Стягнути всі шкільни книжки та педагогічні підручники.

Списати всіх учителів, зазначуючи при тому де працює, чи в рядах і на якому становищі. Подати статистику дітей, що підлягають до року навчання. Це все подати до реф[ерента]

[п]оліт[ичного] [в]ідділу. Подати всіх урядовців, що працювали в шкільних відділах за німців, та шкільних інспекторів.

9. Кожний наказ мусить бути проконтроліровано, чи зроблено так чи ні. Коли не зроблено — відповідно покарати і зазвітувати як покарано.

Дня 5.IX.1943 р.

Слава Україні!

Командант воєнного району
/Костомарів/ Костомаров.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 5, арк. 2–4. Копія. Обгортковий папір. Рукопис. Синій олівець.

№ 3
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону],
[після] 12 вересня 1943 року.

Звіт
за час від 12.VIII [д]о 12.IX.1943 р.

Комендант [в]оєнного району Іскра ч. 6 друг Костомаров звітує.

1). Осель в терені 56, з того заселених 44, незаселених 12 осель.

2). Завдання щодо охоплення організаційною сіткою суспільства виконує[ться] задовільно, тільки ще брак пропагандивних сил. Населення до нашого визвольно-самостийницького руху добре ставиться, тільки в одному селі завжди заходять труднощі, яки з часом поборемо.

3). Щодо національних меншостей. Їх відношення до нашого руху добре крім поляк[ів], які замешкують лише в місті Костополь

[Костопіль] і в Івановій Долині й ставляться до нас ворожо, спомагаючи німецького окупанта. Ляхів в терені поза містом немає.

Рускіх приблизно до 50 осіб, які перебувають в місті Костополь [Костопіль] і осіб до 20 в таких пунктах як: Іванова Долина, Моквін [Моквин], міст в селі Піски [Пісків].

Крім того, є около 250 узброєних людей в терені. Це будуть [к]азахи, узбеки і ляхи.

Жидів в терені є около 100 осіб. Відношення німаків і ляхів до нас є вороже. Вони стараються кожноразово нав'язати з нами контакт. Часто відбуваються стрічи наших представників з ними.

Кілька осіб перейшло до нас зі зброєю. Ляхи враз з німаками дуже часто наскакують на села Окимань [?] і граблять селян. Дуже часто убивають безборонне населення. Німаки стараються зібрати збіжжя, но, на жаль, це їм не вдається. Тільки в селі Берестова [Берестовець] зібрали і обмолотили збіжжя. [...] поза тим в всіх колоніях польськіх було зібране збіжжя нами.

С[е]ксоти ще де-не-де спотикають. На жаль, їм мало що вдається донести німакам, дуже часто їх переловлюється і унешкодливлюється.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 94. Документ без дати і закінчення. Оригінал. Рожевий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 4
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ЗАГАЛЬНУ КІЛЬКІСТЬ ПОСАДОВЦІВ

[Деражненський] район "Лісний" [Костопільського надрайону], 15 вересня 1943 року.

Звіт затруднених людей в районі Лісний ч. 1.

К-сть р-нів	[Реферат]	Становище	К-сть	Примітка
1.		1.Комендант р-ну	1	
		2.Референ[т] орг[анізаційно]-моб[ілізаційний]	1	
		3.Командант [с]амооборони	1	
		4.Шеф зв'язку	1	

		5.Зв'язкових	2	
		1.Суспільно-політичний	1	
		2.Пропаганди	1	
		3.Вишкільна трийка	3	
		4.Шкільництва	1	
		5.Район[овий] провідник [ю]нацтва	1	
		6.Провідниця [ю]нацтва	1	
	Служба Безпеки	1.Референт СБ	1	
		2.Заступник	1	
		3.Жандармів (буде більше)	2	
	Господарчий	1.Комендант [г]осп[одарчого] відділа	1	
		2.Шеф канц[елярії] [г]осп[одарчого] відділа і матер'яловий	1	Матер'яловий
		3.Буд[івельний]	1	
		4.Пров'янтовий канцеляр[ист]	2	
		5.Хлібозбор і його помічник	2	
		6.Підрай[оновий] [г]осп[одарчий] [к]ом[ендант] [в]ідд[ілу]	5	4+1=5 рахівник
		7.Станичний	17	
		8.Магазинер стан[ичний] магазину	17	
		Підприємство [м]олочарня		
		1.Районовий [к]ерівник молочар[ень]	1	
		2.Районовий [б]ухгалтер	1	
		3.При[р]ай[оновий] молоч[арський] робітник	5	
		4.Зливщикі сіл 1).Сільські [з]ливщикі	15	
		Підприємство [а]ртіль шевська		
		1.Артіль шевська, закрийщик	2	
		2.Шевців	18	
		Підприємство бондарське		
		1.Бондарські пункт[и]	14	
		Підприємство [б]ляхарів		
		1.Пун[к]ти [б]ляхарів	6	
		Підприємство [м]линарське		
		1.Районові [з]авідуючі [м]линів	1	
		2.Пункт[и] мелників	7	

		3.Пункт[и] практикантів	1	
		4.Машіністів	2	
		5.[П]омічників маш[и]ністів	1	
		6.Приймач	1	
		7.Завідуючи млинів	4	Разом — 124.
	Зв'язок	1.Шеф [з]в'язку	1	
		2.Комендант [р]озвідкі	1	
		3.Зв'язковій	2	
Підрайон ч. 1				
	6	1.Комендант підр[айону]	1	
		2.Господарчий	1	
		3.Військовій	1	
		4.Шеф [з]в'язку	1	
		5.Зв'язкові підрайону	2	
		6.Комендант розвідкі підр[айону]	1	
	Станиця ч. 1			
	5	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік	1	
		4.Комендант [с]амооборони	1	
		5.Магазинер ст[аниці]	1	
	Станиця ч. 2			
	5	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік	1	
		4.Комендант [с]амооборони	1	
		5.Зв'язковій	1	
	Станиця ч. 3			
	5	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік	1	
		4.Комендант [с]амооборони	1	
		5.Зв'язковій	1	
	Станиця ч. 4			
	4	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік	1	
		4.Комендант [с]амооборони	1	
	Станиця ч. 5			
	5	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	

		3.Військовік	1	
		4.Комендант [с]амооборони	1	
		5.Зв'язковій	1	
Підрайон ч. 2				
	6	1.Комендант орг[анізаційний] підр[айону]	1	
		2.Господарчий підр[айону]	1	
		3.Військовік підр[айону]	1	
		4.Шеф [з]в'язку	1	
		5.Зв'язковіх	2	
Станиця ч. 1				
	4	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік ст[аниці]	1	
		4.Ком[ендант] [с]амооборони	1	
Станиця ч. 2				
	7	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік ст[аниці]	1	
		4.Ком[ендант] [с]амооборони	1	
		5.Зв'язковій [ш]еф	1	
		6.Зв'язкивців	2	
Станиця ч. 3				
	6	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік ст[аниці]	1	
		4.Ком[ендант] [с]амооборони	1	
		5.Шеф зв'язку	1	
		6.Зв'язковіх	1	
Станиця ч. 4				
	3	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий	1	
		3.Заступник госп[одарчого]	1	
Станиця ч. 5				
	9	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Безпека	1	
		3.Господарчий	1	
		4.Військовік	1	
		5.Ком[ендант] [с]амооборони	1	
		6.Шеф [з]в'язку	1	
		7.Зв'язковіх	3	
Підрайон ч. 3				

	9	1.Комендант підр[айону]	1	
		2.Господарчий підр[айону]	1	
		3.Військовік підр[айону]	1	
		4.Ком[ендант] [с]амооборони	1	
		5.Ком[ендант] розвідкі	1	
		6.Шеф [з]в'язку	1	
		7.Зв'язковіх	3	
	Станиця ч. 1			
	4	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Військовік ст[аниці]	1	
		3.Ком[ендант] [с]амооборони		
		ст[аниці]	1	
		4.Розвідка	1	
	Станиця ч. 2			
	7	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік	1	
		4.Ком[ендант] [с]амооборони	1	
		5.Розвідка	1	
		6.Шеф [з]в'язку	1	
		7.Зв'язковіх	1	
	Станиця ч. 3			
	3	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Військовік	1	
		3.Ком[ендант] [с]амооборони	1	
	Станиця ч. 5			
	4	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Військовік	1	
		3.Розвідка	1	
		4.Зв'язок	1	
Підрайон ч. 4				
	8	1.Комендант підрайона	1	
		2.Господарчий підр[айону]	1	
		3.Ком[ендант] [р]озвідки	1	
		4.Військовік підр[айону]	1	
		5.Шеф [з]в'язку	1	
		6.Зв'язковіх	3	
	Станиця ч. 1			
	6	1.Станичний орг[анізаційний]	1	
		2.Господарчий ст[аниці]	1	
		3.Військовік ст[аниці]	1	
		4.Ком[ендант] [с]амооборони	1	

		5.Ком[ендант] розвідки	1	
		6.Зв'язковій	1	
Станиця ч. 2				
	3	1.Господарчий	1	
		2.Військовік	1	
		3.Ком[ендант] [с]амооборони	1	
Станиця ч. 3				
	6	1.Станичний орг[анізаційний] 2.Господарчий ст[аниці] 3.Військов[и]к ст[аниці] 4.Ком[ендант] [с]амооборони 5.Ком[ендант] розвідки 6.Зв'язковій	1 1 1 1 1 1	

Разом усіх працівників в районі ч. 1 — 307.
Район — 1.
Підрайон — 1.
Станиць — 18.

15.IX.43 р.

За Залізняка — Чиж.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 163–164, 162 зв. Чернетка. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 5
СПИСОК ПОСАДОВЦІВ КУЩА № 1, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ РАЙОНУ

[Костопільський] район "Іскра" Костопільського надрайону "Долина"], 15 вересня 1943 року.

Спіс працівників по [к]ущі № 1 [р]ай[ону] Іскра

№	Псевда	Становища	Прим.
1.	Кавун	Ком[ендант] куща	
2.	Явор	Заст[упник] ком[енданта] куща	
3.	Лис	Кущ[овий] військовік	
4.	Певни[й]	Заст[упник] кущ[ового] військовіка	

5.	Богун	Кущ[овий] СБ	
6.	Іскра	Кущ[овий] [г]осподарчий	
7.	Буйни[й]	Заст[упник] [к]ущ[ового] [г]осподар[чого]	
8.	**Рубель**	Кущ[овий] [к]ом[ендант] [р]озвідки	
9.	Вольодя	Кущ[овий] [ш]еф [з]в'язку	
10.	Корній	Заст[упник] [ш]ефа [з]в'язку	
11.	Шпак	Ком[ендант] [с]таничний	
12.	Богдан	Ком[ендант] [с]таничний	
13.	Завзятій	Заст[упник] [к]ом[енданта] [с]таничного	
14.	Корній	Ком[ендант] [с]таничний	
15.	Петро	Заст[упник] [к]ом[енданта] [с]таничного	
16.	Смилий	Ком[ендант] [с]таниці	
17.	Діброва	Заст[упник] [к]ом[енданта] [с]таниці	
18.	Сорока	[С]таничний військовій	
19.	Медвідь	[З]аст[упник] ком[енданта] [с]таничного	
20.	Молот	[З]аст[упник] ст[аничного] військовіка	
21.	Ігор	[С]таничний військовік	
22.	Верховій	[С]таничний військовік	
23.	Боєвій	[С]таничний СБ	
24.	Жайворон	[С]таничний СБ	
25.	Бандуриста	[С]таничний СБ	
26.	Блакітни[й]	[С]таничний [г]осподарчий	
27.	Блакит	[С]таничний [г]осподарчий	
28.	Рак	[З]аступник [г]осподарчого	
29.	Боркун	Ст[аничний] [г]осподарчий	
30.	Круча	[З]аступник ст[аничного] [г]осподарчого	
31.	Завзятий	[С]таничний [г]осподарчий	
32.	Орел	[З]аступник ст[аничного] [г]осподарчого	
33.	Подорожний	[С]таничний СБ	
34.	Непереможни[й]	[З]аст[упник] ст[аничного] СБ	
35.	Шовкова	Кущ[овий] п[ровідник] ЧХ	
36.	Незалежний	Кущовий [к]ом[ендант] [ю]нацтва	
37.	Бандуріст	Шеф [з]в'язку	
38.	Остри[й]	Шеф [з]в'язку	
39.	**Веселий**	Шеф [з]в'язку	
40.	Гримкий	Заст[упник] [ш]ефа [з]в'язку	
41.	Побіда	Ком[ендант] [р]озвідкі	
42.	Солодкій	Зв'язков[ий]	
43.	Явір	Ст[аничний] [в]ійськовік	
44.	Мозун	[З]в'язкови[й]	
45.	Долина	[З]в'язкови[й]	
46.	Береза	[З]в'язкови[й]	

47.	Яр	[З]в'язкови[й]	
48.	Варйон	Гінець	
49.	Фільовий	Гінець	
50.	Гарний	Гінець	
51.	Жайворон	Гінець	
52.	Зімовий	Гінець	
53.	Шрам	Гінець	
54.	Одуд	Гінець	
55.	Пасочник	Гінець	
56.	Бистри[й]	Гінець	
57.	Червоний	Гінець	
58.	Березний	Гінець	
59.	Горошенко	Гінець	
60.	Танцор	Гінець	
61.	Корчак	Гінець	
62.	Соловей	Гінець	
63.	Липенко	Гінець	
64.	Грабов	Гінець	
65.	Рібаченко	Гінець	
66.	Вишня	Гінець	
67.	Веселий	Гінець	
68.	Грабенко	Гінець	
69.	Очерет	[З]в'язков[ий]	
70.	Корень	[З]в'язков[ий]	
71.	Шпак	[З]в'язков[ий]	
72.	Горщок	[З]в'язков[ий]	
73.	Лебідь	[З]в'язков[ий]	
74.	Жук	[З]в'язков[ий]	

Дня 15.IX.1943 р.

Слава Укр[аїні]!

Комендант [в]оєнного [р]айону
/Костомарів/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 41–42. Завірена копія. Рожевий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 6
СПИСОК ПОСАДОВЦІВ КУЩА № 2, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ РАЙОНУ

[Костопільський район] "Іскра" [Костопільського надрайону "Долина"], 15 вересня 1943 року.

Кущ[овий] комендант зап[ілля]	Марко
Заст[упник] кущ[ового] коменданта зап[ілля]	Лом
Кущ[овий] військовик	Сян
Кущ[овий] СБ	Крига
Заст[упник] кущ[ового] СБ	Золотий
Кущ[овий] господарчий	Ген
Заст[упник] кущ[ового] господ[арчого]	Незнаний
Кущ[овий] пров[ідник] Ч[ервоного] Х[реста]	Дивна
Заст[упник] кущ[ового] пров[ідника] Ч[ервоного] Х[реста]	Блакітна
Шеф кущ[ового] зв'язку	Голос
Заст[упник] шеф[а] кущ[ового] зв'язку	Липовий
Кущ[овий] ком[ендант] юнацтва	Комар
Ком[ендант] станиці	Чуб
Ком[ендант] станиці	Ястер
Ком[ендант] станиці	Голий
Ком[ендант] станиці	Бахман
Ком[ендант] станиці	Мороз
Ком[ендант] станиці	Крук
Ком[ендант] станиці	Житенко
Ст[аничний] військовик	Кучер
Ст[аничний] військовик	Доброслав
Ст[аничний] військовик	Воля
Ст[аничний] військовик	Березин
Ст[аничний] військовик	Холод
Ст[аничний] СБ	Гарбуза
Ст[аничний] СБ	Наливайко
Ст[аничний] СБ	Волошин
Ст[аничний] СБ	Куценко
Ст[аничний] господарчий	Підкова
Ст[аничний] господарчий	Юрук
Ст[аничний] господарчий	Медовий
Ст[аничний] господарчий	Громитель
Ст[аничний] господарчий	Журавель
Ст[аничний] господарчий	Горин
Зв'язковий	Вербовий

Зв'язковий	Круглий
Зв'язковий	Чобот
Зв'язковий	Будільник
Зв'язковий	Гора
Зв'язковий	Гаврило
Зв'язковий	Лозин
Зв'язковий	Соловей
Зв'язковий	Гру[ш]а
Зв'язковий	Колос
Зв'язковий	Липінь
Зв'язковий	Бігун
Зв'язковий	Журавель
Зв'язковий	Цветок
Зв'язковий	Скакун
Зв'язковий	Іркун
Зв'язковий	Вишньовий

Дня 15.IX.43 р.

Комендант [в]оєнного [р]айону
Костомарів.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 58. Оригінал. Папір червоного кольору. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 7
СПИСОК ПОСАДОВЦІВ КУЩА № 4, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ РАЙОНУ

[Костопільський район] "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
15 вересня 1943 року.

Кущ[овий] командант	Чміль
Заст[упник] к[ущового] коменданта	Снігур
Кущ[овий] військовик	Дидий
Кущ[овий] СБ	Боровий
Заст[упник] кущ[ового] СБ	Колючий
Кущ[овий] господарчий	Похмурий
Заст[упник] к[ущового] господ[арчого]	Вихор
Кущ[ова] господарча	Груша
Кущ[овий] ЧХ	Волошка

Кущ[ова] санітарка	Тамара
Кущ[овий] ком[ендант] юнацтва	Грізний
Кущ[овий] ком[ендант] розвідки	Береза
Заст[упник] ком[енданта] розвідки	Мостовий
Кущовий [ш]еф [з]в'язку	Залізо
Заст[упник] кущ[ового] шефа зв'язку	Голуб
Ком[ендант] станиці	Гірняк
Заст[упник] ком[енданта] станиці	Грізний
Ком[ендант] станиці	Без
Заст[упник] ком[енданта] станиці	В'яз
Ком[ендант] станиці	Пугач
Заст[упник] ком[енданта] станиці	Ольховий
Ком[ендант] станиці	Рогатко
Ст[аничний] військовик	Сокол
Ст[аничний] військовик	Косар
Ст[аничний] військовик	Комар
Ст[аничний] СБ	Новак
Ст[аничний] СБ	Доброславич
Ст[аничний] СБ	Шершень
Ст[аничний] СБ	Липовий
Ст[аничний] СБ	Байда
Ст[аничний] СБ	Яструб
Ст[аничний] господарчий	Водяний
Заст[упник] ст[аничного] господар[чого]	Чугайстер
Ст[аничний] господарчий	Лис
Ст[аничний] господарчий	Граб
Заст[упник] ст[аничного] господар[чого]	Береза
Ст[аничний] господарчий	Гливко
Ст[аничний] господарчий	Ясен
Магазінер	Кулик
Ст[аничний] господарчий	Кулина
Шеф зв'язку	Сокіл
СБ	Грушка
СБ	Ворон
СБ	Гусач
Зв'язковий	Сокіл
Зв'язковий	Білка
Зв'язковий	Корабель
Зв'язковий	Явор
Зв'язковий	Шишка
Зв'язковий	Скорохід
Зв'язковий	Лев

Зв'язковий	Стернец
Зв'язковий	Громило
Зв'язковий	Знайда
Зв'язковий	Січовик
Зв'язковий	Хрущ
Зв'язковий	Вуж
Мел[ь]ник	Шум
Мел[ь]ник	Жупан
Мел[ь]ник	Близорук

Дня 15.IX.43 р.

С[лава] У[країні]!

Комендант [в]оєн[ного] [р]айону
Костомарів.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 56–56 зв. Оригінал. Цупкий рожевий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 8
СПИСОК ПОСАДОВЦІВ КУЩА № 5, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ РАЙОНУ

[Костопільський район] "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
15 вересня 1943 року.

Кущ[овий] командант	Довбня
Заст[упник] кущ[ового] коменданта	Камінь
Кущ[овий] військовик	Борисенко
Кущ[овий] СБ	Духовий
Заст[упник] кущ[ового] СБ	Очерет
Кущ[овий] господарчий	Сокіл
Заст[упник] кущ[ового] господ[арчого]	Дуб
Кущ[ова] господарча	Рум'яна
Кущ[ова] Ч[ервоного] Х[реста]	Астра
Кущ[ова] санітарка	Олеся
Кущ[овий] ком[ендант] юнацтва	Компанієць
Шеф кущ[ового] зв'язку	Сумний
Заст[упник] шефа кущ[ового] зв'язку	Ратай

Кущ[овий] транспортовий	Тетерук
Кущ[овий] ком[ендант] розвідки	Бурляк
Кущ[овий] ком[ендант] розвідки	Чудак
Кущ[овий] ком[ендант] розвідки	Лев
Кущ[овий] ком[ендант] розвідки	Арабйов
Ком[ендант] станиці	Зелений
Ком[ендант] станиці	Осика
Ком[ендант] станиці	Граб
Ком[ендант] станиці	Мороз
Ком[ендант] станиці	Одуд
Ком[ендант] станиці	Білий
Ком[ендант] станиці	Соловей
Ком[ендант] станиці	Богдан
Ком[ендант] станиці	Ворона
Ст[аничний] господарчий	Іващенко
Ст[аничний] господарчий	Квіт
Ст[аничний] господарчий	Чапаєв
Ст[аничний] господарчий	Голуб
Ст[аничний] господарчий	Вугіль
Ст[аничний] господарчий	Куліш
Ст[аничний] військовик	Клін
Ст[аничний] військовик	Вітер
Ст[аничний] шеф зв'язку	Дятел
Заст[упник] шефа зв'язку ст[аниці]	Будьонний
Ст[аничний] шеф зв'язку	Гриб
Заст[упник] ст[аничного] ш[ефа] зв'яз[ку]	Новобранець
Ст[аничний] ш[еф] зв'яз[ку]	Корнюша
Кущ[овий] зв'язковий	Буяний
Кущ[овий] зв'язковий	Черешня
Кущ[овий] зв'язковий	Верба
Кущ[овий] зв'язковий	Сом
Кущ[овий] зв'язковий	Воробець
Кущ[овий] зв'язковий	Тихий
Кущ[овий] зв'язковий	Кузьма
Кущ[овий] зв'язковий	Шишка
Кущ[овий] зв'язковий	Вернигора
Кущ[овий] зв'язковий	Цар
Кущ[овий] зв'язковий	Лис
Кущ[овий] зв'язковий	Щупак
Ст[аничний] зв'язковий	Яструб
Ст[аничний] зв'язковий	Наливайко
Ст[аничний] зв'язковий	Окунь

Ст[аничний] зв'язковий	Трутень
Ст[аничний] зв'язковий	Патичка
Ст[аничний] зв'язковий	Мурава
Ст[аничний] зв'язковий	Карп
Ст[аничний] зв'язковий	Чорнота
Ст[аничний] зв'язковий	Козак
Ст[аничний] зв'язковий	Метелик
Ст[аничний] зв'язковий	Великий
Ст[аничний] зв'язковий	Білий
Ст[аничний] зв'язковий	Явір
Ст[аничний] зв'язковий	Вітерець
Ст[аничний] зв'язковий	Польовий
Ст[аничний] зв'язковий	Дощик
Ст[аничний] зв'язковий	Хвіля
Ст[аничний] зв'язковий	Дорв'яний
Гарбар гарбарні	Косар
Пом[ічник] гарбаря	Хрущ
Молочарка	Сумна
Молочарка	Женя
Швець	Німий
Швець	Корній
Зав[ідуючий] артілі	Дем'ян
Кравців	2
Бондарів	15
Мел[ь]ників	2
Пастух	Бенеда

Дня 15.IX.43 р.

С[лава] У[країні]!

Комендант [в]оєн[ного] [р]айону
Костомарів.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 54–55. Оригінал. Цупкий рожевий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 9
ЛИСТ ДО КОМЕНДАНТА НЕВІДОМОГО РАЙОНУ ПРО МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАВЕЦЬКОЇ АРТІЛІ

[Невідомий район
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
24 вересня 1943 року.

Друже Лис!

Прошу видати зарядження до [м]ісцевого [г]олови, щоб поповнити нашу артіль кравецьку. Нам треба один станок до машини та одну машину. Робіть це по-можливості найскорше.

24.IX.43 р.

Слава!

Ярема.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 34. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 10
НАКАЗ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ В СПРАВІ СУБОРДИНАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРАЦІВНИКІВ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
7 жовтня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
КЗВР.
"Іскра".

Всім [п]ідреферентам [з]апілля [в]оєнного [р]айону.

Забороняється всім підреферентам в запіллі відкликати і переносити на іншу роботу ділово підпорядкованих їм людей без

порозуміння в цій справі з командантами [з]апілля, яким люди ці є підлеглі і працюють в їх терені.

Слава Україні!

Комендант запілля воєнного району
/Невмирущий/.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 5, арк. 25. Копія. Цупкий білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 11
НАКАЗ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО АВТОНОМНИЙ СТАТУС СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
7 жовтня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
КЗВР.
Іскра.

Наказ № 11.

В зв'язку, що СБ набирає більше військового характеру, затверджую [н]аказом:

1. Референти СБ не підпорядковуються відтепер службово командантам [з]апілля. Вони лише з командантами районів співпрацюють, в порозумінні лагодять справи.

2. Референт СБ не звітує з праці коменданту [з]апілля тепер, як це було попередньо. Звіт праці реф[ерент] СБ подає лише своєму ділово підпорядкованому зверхникові.

Реф[ерент] СБ коменданта запілля інформує лише з розвідки. Поза тим звітовати не зобов'язаний. Реф[ерент] СБ зауважену кари гідну справу приступає до полагодження в порозумінні з [к]омандантом запілля. Коли справа більш військового характеру, лагодить в порозумінні з діловим зверхником. Тут він коменданту каже, що "я лагоджу там і там справу військового характеру", але яку, цього він коменданту не зобов'язаний казати.

3. Теренових розвідок то нема. Є лише одна розвідка, якою всеціло займається СБ. Команданти лише мусять допомогти ре-

ф[ерент]ам СБ розбудувати розвидку (тобто дати людей), але завдання розвідкі дасть реф[ерент] СБ.

4. Попередні шефі розвідок підпорядкову[ю]ться з цілим своїм штатом всеціло референту СБ. Мусить бути спрамована сильна чуйність на всі сторони і скрізь мусять бути очи розвідчика — як на селі, місти і т. д.

Орг[анізаційно]-[м]об[ілізаційний] референт не мусить мати жодної розвідки. Розвідка на терені є лише одна, а саме розвідка СБ.

5. Всі потреби реф[ерент]а СБ [к]омандант [з]апілля мусить уможливити — це є сама сила [з]апілля.

6. Наказ має увійти в життя до дня 20.X.43 р.

Дня 7.X.43 р.

Слава Україні!

Ком[ендант] [в]оєн[ного] [р]айону
/Невмирущий/.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 5, арк. 10. Копія. Білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 12
"ДЕННИК" КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ

[Костопільський надрайон "Долина"],
[після] 7 жовтня 1943 року.

Денник до полагодження справ № 1, № 2, № 3.

8.IX.43 р. Вислано на бухгалтерс[ький] вишкіл 25 осіб (двадцять п'ять): № 1 — 2-х осіб, № 2 — 7 осіб, № 4 — 11 осіб, № 6 — 5 осіб. Скеровано до др. Зубатого*.

30.IX.43 р. Покарано [к]оманданта [в]оєнного району Сокиру. Карний акт надіслано на руки. Кару до віконання допоручено для інспектора СБ др. Донця.

30.IX. Покарано [к]омандантку [в]оєнного [н]адрайону Івгу. Віслано до Юрка по[ш]ту в справи постою фір на зв'язок. Віслано накази від Дубового в кож[н]ий район, зокрема в справі звільнення п[олітичного] р[еферента] ВО Захара.

---

* Зубатий – повст. пс. Мороза Антона. У вересні–грудні 1943 р. – господарський референт ВО "Заграва" (*Літопис УПА. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. 97–100, 213–214, 218–219, 226; Скорупський М. Туди, де бій за волю. – Київ, 1992. – С. 125*).

1.X.43. Віслано інформації для районовіх ком[андантів] Берег, Скеля, Пекло, віслано інформації з терену к[оманданту] о[круги] Юрку і полк[овнику] Гончаренку.

2.X.43. Віслано інформації теренови для ком[анданта] ВО Юрка і для полк[овника] Гончаренка. Видано наказ в справи помочи військовім родинам УПА. Почав оформляти звіт праці.

3.X.43. Звільнив з [з]аступника друга Романа. Він являвся заступником КВН. Звільнив [к]ом[анданта] [р]ай[ону] друга Невмирущого. Проведено звільнення наказом і спрямовано до друга Юрка. Надіслано інформації з терену до к[оманданта] ВО. Затверджено к[оманданта] р[айону] Іскра др. Жбурляя.

4.X.43. Закінчено звіт праці. Надіслано інформації до Юрка і Гонч[аренка]. Надіслано звіт праці до ком[анданта] Юрка.

5.X.43. Був в к[оманданта] ВО. Здав звіт. Віддав наказ щодо СБ. Допоручив полагодить справу щодо харчовання учітельського персоналу для політрефа і [г]оспрефа. Дав зарядження головам району в справи звезення кіп.

6.X.43. Полагоджені всі справи, [я]ки наплинули згорі та розіслано в терен.

7.X.43. Відбулася відправа, на котрий були всі ком[анданти] з районів і референти надрайону. Відправу відкрив др. Юрко. Надіслано інформації теренові др. Юрку і полк[овнику] Гончаренку.

11.X.43. Контроля району Кам[і]нь, терен [к]ом[анданта] Мирного.

15.X.43. Здано звіт за район східного терену Пекло, розіслано "Світові інформації" в р[...], видав зарядження для ЧХ в справі заразних всіх хоріб.

25.IX.43. Отрімано звіт місячний з району Керч.

28.IX.43. Отрімано звіт місячний з району Скеля.

28.IX.43. Отрімано спис працівників району Беріг.

30.IX.43. Отрімано звіт праці з району Іскра, з звітом — 1695 карб. грошей вкладок.

3.X.43. Полагоджено всі звіти, надіслані з районів і положено до папок кож[н]ого району окремо.

4.X.43. Полагоджено [н]аказ від Юрка в справи допомоги родинам УПА. Полагоджено писульку від [к]омандантки жиноцтва Івги.

6.X.43. Полагоджено справи згорі (ч. 3, 4, 5, 6 з книги до полагоджень № 1).

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 366, арк. 26–28 зв. Документ без підпису автора і дати. Оригінал. Учнівський зошит у лінійку. Рукопис. Простий олівець.

№ 13
ЛИСТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ДО КОМЕНДАНТОК УЧХ І ЖІНОЦТВА У СПРАВІ БОРОТЬБИ З КОРОСТОЮ

[Костопільський] район "Іскра" [Костопільського надрайону "Долина"], 16 жовтня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
КЗВР.
Іскра.

До [к]омандантки [ж]іноцтва та
[к]омандантки ЧХ [в]оє[нного] [р]ай[ону] Іскра.

Відпис Шуляку та командантам кущів.

З огляду на брак лікарських засобів та велике занедбання гігієни, особливо на селі, [...] заразливі хвороби як короста і ін. Ця хвороба розповсюджена вже є сильно на зв'язках та взагалі межи працівників [О]рганізації. Щоб уникнути її та запобігти, ЧХ мусить звернути особливу на це увагу.

Заборонити категорично подавати руки при витанню. Уділити лікарської поради про знищення цієї хвороби. На селі заборонити вечорки, та взагалі тому подібні збірні. Поставити слід відповідальними за цю ділянку не тільки ЧХ, але і [р]айонних [г]олів. В якому селі розповсюджена хвороба (короста), мусить бути зорганізований шпиталик ЧХ, де б можна було лікувати хворих на цю хворобу. Районові [г]олови мають забезпечити такі шпиталикі паливом та харчем працівників, які будуть у шпиталику працювати. Шпиталики мають бути всеціло під розпорядженням ЧХ. На селі вечірниці мають розганяти ком[анданти] варти та самооборони. Всі якісь збірк[и] мусять бути в порозумінні ком[анданта] варти та самооборони. Від командантів мусить мати дозвіл. Командантив підрайонів зобов'язую ввести зарядження в життя.

Постій, дня 16.Х.43 р.

Слава Україні!

К[омендант] з[апілля] в[оєнного] р[айону].

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 5, арк. 14. Копія. Цигарковий папір. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець.

№ 14
НАКАЗ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПРАВИЛА КОРИСТУВАННЯ ЗБРОЄЮ ДЛЯ ПОСАДОВЦІВ ЗАПІЛЛЯ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
20 жовтня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
КЗВР.

До всіх кущевих комендантів,
всім ор[ганізаційно]-моб[ілізаційним] кущовім
підреферататам з огляду потреби зброї до видділів.

Наказую:

1. До дня 23.Х.43 р. мають бути стягнені всі кулемети, кріси, всі пістолі, всі врізи. Мають бути відіслані на час 10 рано до орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] референта Негуса.

2. На терені лишається зброя лише працівників СБ. Поза тим, ані на зв'язках, ані в інших якіхось групах зброї не має бути. Все має бути на вищезгаданий день стягнуто.

3. Враз зі зброєю мають ставитися коменданти району, референт орган[ізаційно]-моб[ілізаційний], референт [г]осподарчій, якім буде зареєстрована зброя до ношення. Документи дістану на право ношення зброї на руки.

В районі лише [к]омендант, орган[ізаційно]-моб[ілізаційний] і [г]осподарчій референти.

4. За невиконання буде потягатися до відповідальности кари найвищого виміру.

Приступити до виконування по отриманні цього зарядження.

Постій, 20.Х.43 р.

К[омендант] з[апілля] в[оєнного] р[айону]
/Невмірущій/ — в заступстві.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 5, арк. 17. Копія. Аркуш у клітинку з блокнота. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 15
"ДЕННИК" КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ

[Костопільський надрайон "Долина"],
[кінець] жовтня 1943 року.

Денник ор'єнтаційний № 2.

6.8.43 р. Для Юрка дано 6 стрільців до боївкі. Послано Степового зконтроліровати одного наказного працівника, та допоручено йому замінити 2 кріси. Отрімано літературу. 5.8.43 призначано Романа на заступника команд[анта] [н]адрайону.

5.8.43. Розіслано наказ по цілому надрайоні, котoрий має увійти в життя до дня 18.8.

6.8.43. Вислано Невмирущого на налагодження зв'язку, рай[они] №№ 1, 2, 3.

7.8.43. Отрімано інформації з районів Береза, Скеля, рай[он] Керч. Повернув друг Степовий з р[айону] Лісний.

Городниця.

3.IX.43. Большевики так само ніччю грабують села, забіраючи збіжжя. Німота також забірає коні, корови та інші річи. В одному селі створена мала боївка. Зброї трохи є, 2 "Максими", але вояки цеї боївки не знають впоряду. В одному підрайоні розкідано намі нашу літературу, де населення знаходить і уважно читає.

3.IX.43. Поляки, котори були в Людвіполі дня 2.IX.43 (вони з Старої Гути) замордували одного бульбівця (батька Мухі).

3.IX.43. В 1 год. бульбівці збірали хліб в с. Вел. Совпа [Совпа].

2.IX.43. Помежи с. Більчаки а Маренін [Маринин] було чутно серію стрілів кулемета. Тоді на год. 2 пізніше на хутори Маренін [Маринин] забрано худобу та коні з возом. Також хотіли злодії брати а громіти, але він утік і наробів кріку. Недалеко того знаходиться самооборона. Коли почула крик, пішла на цей крик. Злодії, залишивші все забране майно, почали втікати.

4.IX.43. Розбіто кріпость німецьку, невідомо хто бівся з німотою.

2.IX.43. Був бой з самого вечора до самого дня. Німаки мусили втікати в підр[айон] Ліс.

2.IX.43. Приїхало 14 машін німаків. Один літак сів в підр[айон] Ліс. Цей літак прилетів і дуже когось шукав. Всіх німаків налічується до 150 осіб.

6.IX.43. Німецькі літаки бомбардовали села Ставок та Злазно [Злазне], район Деражно [Деражне].

5.IX.43. Ляхи привезли млина зі с. Воняче Городницького району до колонії Козярник Людвипольського району.

4.IX.43. Громадяне с. Бистричи [Бистричі], район Людвіполь [Людвипіль], брали сіно за Случом [Случем], де були обстріляні польською партизанкою. Полякі почали чиплятися з німотою до українців з Бістрич [Бистрич].

4.IX.43. В с. Комарні за Случом [Случем] бульбівці забрали 10 штук худоби і погнали в напрямі с. Віл[л]я. Зброя така: 1 фінка, решта кр[і]си. Їх було 12 чоловік.

4.IX.43. Поляки з Бістрич [Бистричі] в год. 6 рано їхали на 12 фір[ах] до Березного.

5.IX.43. Відбулися дожінкі в с. Моквін [Моквин], район Березно [Березне]. На ці дожінкі приїхали полякі та німакі. Коли голова сільуправи Моквін [Моквин] сказав, щоб не було поляків на дожінках, отже, німакі сказали, що коли не буде бандитів то не будуть поляки.

5.IX.43. 12 фір німаків їхало з Березного до Бістрич [Бистричі]. Вони були мішани — 7 німаків і 20 ляхів. В місцевостях Карачун – Малинськ – Крешево діє польська партизанка. Коли зустричається з нашім населенням, то убіває. На Ільниках, район Березно [Березне], знаходяться польськи партизани в силі 4 чоловік. На Липниках знаходиться польське підпіл[л]я.

8.IX.43. Отримано “Інформації” ч. 51.

7.9.43. З району ч. 1 в с. Ставку під час бомбардування згоріло 30 хат і 42 клуні, 1 корова і 1 кінь. Багато бомб не розірвалось.

6.9.43. Під час перевезення штахети в с. Жобринь наших 20-х людей стали на видпочинок. Аж тут наскочила група ч[е]рвоних, було коло 100 осіб, і окружили дві домівки, де стояли наши, і ограбіли цілком. Наші відступили попід Горинем.

6.9.43. За с. Мідзком [Мидськ] зловили одного ляха та одного застр[е]лили, а 20 ляхів втікло в ліс. Поїхали за ними, здобуто 2 вози.

6.9.43. В год. 4 рано на Радом’янку коло Дуксина [Дюксин] червоні наскочили на домівку підр[айонового] господарчого др. Твердого і його забрали з собою. Зайшли до другої хати і знайшли мед. Припали до меду. Твердий, скориставши з моменту, втік. Пізніше боївка в кількости 12 осіб їхала через Жобринь. Зустріла червоних і зачала стріляти. Червоні, не відбиваючись, втікли. За нимі пішов відділ Острого.

6.9.43. Район Іскра. В с. Печалівці німакі з полякамі арештували багатьох людей. Певно що були поінформовані, бо приїхали на

зв'язок і окружили. Захватили одного обріза і 50 шт. набоїв, забрали що було в хаті. Коли ляхи з німакамі від'їхали, то козакі прийшли до села і стали ловить кур[ей]. Тоді дядькі з двома стрильцями окружили козаків і хотіли взяти в полон, но козакі почали відстрілюватись і втікати.

6.9.43. В районі Іскра дорогі головнійши позавалювани; покопано ями, де можна було, мости поро[з]кидано.

6.9.43. В с. Олександрівці, р[айон] Іскра, німота з поля очищає дорогі і хочуть молотить збіжжя.

5.9.43. Німакі з Костополя в с. Головин забрали 10 (десять) машин, трохи гусей, курей і порізали подушкі в хатах. Повернули назад до Костополя.

5.9. П'ять фір німаків заїхали на кол. Груди, район Іскра, і набрали збіжжя та повезли до Костополя.

Поляки, котрі втікли з с. Александрівка [Олександрівка] (Куря та Сергій) [...] котрого Непокірний прийняв військовиком, говорив в Моквіні [Моквин], що [у]країнці вбивають 10-те покоління поляків.

4.9.43. Бульбівці довидались, що УПА посувається в тому напрямі, де вони знаходяться, то вони втікли за Случ у с. Вільно. [Д]ня 4.9.43 р. на те село наскочили поляки з більшовикамі з Старої Гути і розпочався бій. В результаті бою згинуло 4 бульбівці, котрих захоплено сонних, а 4-х у бою. Разом — 8 (вісім). А поляків 40 осіб згінуло.

5.9.43. Німакі, котрі стояли в с. Лучиця Городницького району, виїхали до Корця.

5.9.43. Зостались розкидані всі мости та порваний телеграфічний провід від Бістрич [Бистричі] до Березного.

8.9.43. Отримано літературу від Хвильового: 50 прим. "Інформатор", 30 прим. "Боротьба за хліб, боротьба за владу".

8.9.43. Прибуло чотирох друзів з району Іскра, котрі мають йти на Північ.

3.9.43. Отримано повідомлення від др. Тараса, щоб до дня 9.9.43 р. перенестися з цієї домівкі.

6.9.43. В с. Грушивська Гута [Грушівська Гута], район Скеля, в год. 16.00 прийшло 4-х ляхів, озброєних в а[в]томати, зустріли підр[айонового] коменданта Галайду, котрий не втікав — думав, що то люде з УПА. Ляхи зробили в нього ревізію. Мав при собі пісулі, пістоль і свої документи. Все це забрали, а його повели в ліс. Він почав втікати. Його ранили в обідві ноги. Ляхи втікли до ліса і почали стріляти з куле[мета].

5.IX.43. Німакі з полякамі приїхали, около 50 чолов[ік], на Зарічку [Зарічну], район Беріг. Людей не застали, забрали свиню, гуси і т. д.

6.9.43. Німакі в Печалівці гонили людей косити польське збіж[ж]я під ст. Моквін [Моквин] і дали таке зарядження, що люде можуть [як] поставку здавати необмолочене збіжжя.

8.9.43. В год. 5 вечора в малостидинському лісі під Глибочком було трох озброєних червоних і розпітували нашіх людей, де є Майдан, де Стидинь [Стидин] і чи є партизане.

8.9.43 р. Отримав місячний звіт з рай[ону] ч. 2 Камінь.

9.9.43 р. Виїхав Степовий в рай[он] ч. 5 в справах службових.

9.9.43 р. Летіло три бойов[их] літакі в напрямах на Схід.

8.9.43. В Убережах [Убереж], район Керч, були німакі, котри поздирали по плотах колючий дріт і повезли до м. Сарни.

9.9.43 р. В с. Постійно [Постійне], район ч. 1, прокидається хвороба (тиф) і вже дня 8.9.43 р. впала одна особа.

10.9.43 р. Отримано звіт з праці з району Керч ч. 3.

9.9.43. Подано з куща № 4 району Камінь. Вночи поляки з червонимі були в с. Кізлому [Козлин] в кількости невідомій. Подано з Мідзка [Мидськ], що за Мідзком [Мидськ] була розвідка: червоних 4-х осіб, озброєно 3-х автоматами, а один з крісом.

10.IX.43. Отримано звіт від Сокіри і гроші в сумі 1720 крб. (тисяча сімсот двадцять).

10.IX.43 р. Відбулася відправа з районовимі команд[антами] запіл[л]я в районі Камінь, ч. 2.

10.IX.43 р. Був прийом коней в районі Камінь, ч. 2.

8.9.43. В урочищах Осовець в 105 кварталі знаходяться жиди — 100 осіб, озброєних у пістолі, кріси, гранати і між нимі є [у]країнці з Ленчина [Лінчина] та Михалина.

8.IX.43 р. СД арештовало в підрайоні ч. 6 рай[ону] Беріг підр[айонового] коменданта Роберта.

8.IX.43. Йшов поїздок з м. Березного на с. Моквин. Їхало до 20 ляхів. Ворочались назад та взяли 10 кіп селянського збіжжя. На ст. Моквін [Моквин] є коло 40 козаків з німакамі.

10.IX.43. В с. Казимірку [Казимирівка] прибуло 12 осіб жидів. В с. Підгірниках [Підгірник] [з]находиться 30 осіб бульбівців, котрі переловлюють по дорозі зв'язкових, котрі несуть пісулі.

10.9.43. Подано з с. Велик. Мідяк [Великий Мидськ] вночи коня.

11.9.43 була розвідка червоних. За В. Мідяком [Великий Мидськ] їх було 4-х. Вони прострілили одного чоловіка. Ця розвідка була коло скирті державного збіж[ж]я. Цієї самої ночи червоні переходили з цуманського лісу до Берестян.

9.IX.43 р. Німакі, вертаючи з Березного до Бістріч [Бистричі] в кількости 25 фір, гнали якіх 100 штук худобі. Забрали в Бістріцьому [Бистрицькому] колгоспі і взяли трохи в селян.

8.IX.43 р. В рай[оні] Скеля по всіх польськіх колоніях була трівога, бо хтось запалив одну польс[ьку] хату в колонії Поташня і є донесення, що в Березниках стоїть польська партизанка і має замір наскочити на [у]країнське село Яцьковичи [Яцьковичі] та вирізать селян.

9.IX.43. Прійшло 4-х ляхів в с. Балашівку, забрали одну корову і говоріли, що дня[ми] знищать всіх селян.

8.IX.43. Їхало 14 машин німаків з Корця до Городниці. Під'їжджаючи під с. Лучиця, перша машина наскочила на міну. Машина полетіла в повітря разом з німакамі.

10.IX.43 р. Їхало з Костополя 12 машин німаків з пол[яками] в сторону Березного. Везли з собою легку гарматку, але того ж самого дня вертали назад.

10.IX.43 р. Доносить розвідка, що рух німаків на дорогах Костопіль – Березне і Бистрічи [Бистричі] – Березне помічається сильніший.

9.IX.43 в околицях Малинська появилась група жидів в числі 20 осіб. Слабенько озброєні.

7.IX.43. Арештовано в с. Моквін [Моквин] 2-х людей. Підозрують їх німакі, що вони передають вістки повстанцям про присутність німців.

10.IX.43 р. Німакі з Костополя приїхали в с. Рокітне [Рокитне], район Іскра, і набрали 10 фір збіжжя. Від'їжджаючи, запалили 1 хату на футорі із запальних куль.

12.IX.43. Отрімано наказ від ком[анданта] Юрка в справі зібрання теплого одягу для УПА.

12.IX.43. Отрімано звіт від [н]адр[айонового] [ш]ефа [з]в'язку Волоса.

10.IX.43 р. В с. Городець [н]імакі привезли машину і хочуть молотить державне збіжжя.

Подала розвідка, що на ст. Малинськ прибули німці і там вигрузились. На станції Антонівка німці за час від дня 10.IX до 5.IX.43 р. розобрали тартака і забірають фахівців.

10.IX.43 р. В районі Тучин (с. Малати [Малятин]) є 70 бульбівців, які там від довшого часу сидять. Дня 10.IX.43 р. напали на канцелярію орг[анізаційно]-моб[ілізаційну] і забрали книгі, спіски і машину до писання.

14.IX.43 р. Отримано від Степового звіт військових річей з рай[онів] Лісний і Керч.

10.IX.43. До с. Тинного прібуло 150 козаків, яки зложіли зброю в руки УПА.

12.IX.43. Подано, що потяг малий Моквін [Моквин] – Березно [Березне], который ходить, вже щоденно не ходить, тому що ходить на 2 дні раз і возить збіжжя з Березного до Моквіна [Моквин].

10.IX.43. Подано, що в ч[ислі] 150 осіб червоних переходило з с. Суська до Жобриня.

10.IX.43. Прибув відділ УПА в с. Дюксин, район Деражно [Деражне].

12.IX.43. Подано, що польська с[о]вітська партизанка в числі 500 осіб посовалася в напрям Рокітна [Рокитне].

11.IX.43. Подано, що за Малим Мідзком [Малий Мидськ], район Стидинь, вночи була розвідка червоних.

13.IX.43 пролітав вночи невідомо який літак, видно що не с[о]вітський. В районі Деражно [Деражне] відбувся прійом коней.

13.IX.43. Район Березно [Березне]: дня 10.IX.43 ляхи з Березного їздили до Бистрич, Людвипольський [Людвипільський] район. Вертаючи назад, один лях, напившись, залишився в с. Холопах і їхав сам. Приїхав у с[ело] Моквин, район Березно [Березне], де вибів в одного громадянина вікна в хаті, забрав увесь одяг і поїхав. Господар сів на коня, догнав ляха і вилами ударив, причому ляха убів, забрав від його криса і убрання награбоване і пізніше повернув додому. Німота за ляхом не шукала. Німота пріїхала з ляхами на хут[ір] Мокре, р[айон] Березно [Березне], де гонила населення на ст. Малинськ до машіни. Населення не пішло до машіни, а вивтікало все. Німота, стриляючи, робила погоню, де нікого не зловіла.

Німаки 13.IX зібрали 300 підвід і мали їхати до ст. Моквін [Моквин] забірати збіж[ж]я, що стоїть в копи на полі.

Польська банда підготовляє поляків, тобто робіт муштру. Мають на меті палити усі с[ела] над рікою Случ або в ліси (то зізнав один переловлений лях). Польська партизанка більш грасує коло Березно [Березне], де старається скр[і]п[и]ти більшу силу.

Тепер в місті проходять арешти [у]країнців. Арештованих відвозять в Костопіль.

14.IX.43. Поляки села Ільники роблять щоденні напади на українців — коли б тільки поблизу дехто проходив. Німота привезла в Березно [Березне] 5 тисяч метрів матерії і 2 фури готового убрання, де продають лише за гуси і яйця. Німота відала розпорядження для населення того району, щоб здали тимчасово

1 метр поставкі. Населення до розпорядження не пристосовується.

Німота з Бістрич [Бистричі] перевезла [у]праву міста та базу. Залишилося лише ще військо. В Березному СД проводить велике переслідження поміж українцями. Там мають під собою ще й українців, які доносять постійно, напр. Лебедьов Миколай, який перевів останньо сам арешт.

15.IX.43. Район Людвіполь [Людвипіль].

14.IX.43. Поляки окружили с. Поташню. Вибить думали укр[аїнське] населення, але населення вівтікало. 13.IX.43 до с. Хотиня пріїхало 6 фір німаків, котори, постоявши, від'їхали назад до Березного.

13.IX.43 р. о год. 11 дня прибула польська партизанка в ч[ислі] 12 осіб в с. Антолін (на північний схід від Поташні), вбіли 12 українців і відійшли.

10.IX від Случа прибуло 16 бульбівців, де був і самий Бульба. [Н]очовали в с. Медведівка [Ведмедівка]. Коли їх УПА окружила, отже вони вспі-ли вицофатися раніше. Падає підозриння, що Бульба ходив в такий загрожений терен поляками, та ще й ночував, коли повернув[,] на польський колонії.

13.IX.43 р. в с. Матіївку, район Тучин, прибуло бульбівців в числі 81 чол. Мали при собі зброю: 4 фінки, 2 "[Д]ьохтярі" і 1 "Токар".

З 11 на 12 переловлено злодії[в] в с. Погориловці [Погорілівка], що грабували під маркою поляків. Віддано їх до УПА, причому вони були прилюдно зліквідовані. 9.IX у с. Балашівці 3 більшовикі і 4 більшовічкі збірали хліб по селі.

12.IX.43 р. Зорганізувалося 10 друзів в кр[і]си в с. Балашівка і вночи напали на поляків в урочищі Комарня, де й забрали від поляків 30 шт. худоби. Поляки, почувші стрили, втікли. Населення просило, щоб УПА допомогло, де населення саме б ударило на ляхів з вилами (населення с. Хотинь).

11.IX.43. Людвіполь [Людвипіль] – Межирич [В. Межирічі]: заарештовано одного з Великої Клецької а відставлено його до відділу Негуса. Підозриння, що він бульбовець. Степань: по дорозі колій Сарни – Малинськ була розібрана колія. Хто розібрав — невідомо. СБ розслідило, що були червоні на Степанській Гуті — 45 чоловік. Коло с. Переспа червоні зловили 2 чол. і 1 хлопця. Цей хлопець утік. Що з [дво]ма чоловіками — невідомо. Коло с. Крічильська [Кричильськ] з дня 14 на 15.IX.43 зайшло 10 червоних до 2 господарів, де домагалися сала. Коли було відмовлено, отже тоді запалили. Згоріла вищезгаданих господарів худоба та будинкі.

16.IX.43. Надрайонний політичний шеф надіслав звіт 2-тижневого збуту праці.

16.IX.43. О год. 16 одержано від Юрка "Анкетний листок" і наказ до розіслання.

16.IX.43. В с. Уємище [Углище?] району № 1 станичний розкручував 50 кг. снаряда. Снаряд розірвався і його розірвало на дрібні куські.

16.IX.43. В годині 20-тий на Івановій Долині одкрилась стрілянина і один вістріл був з герматки.

16.IX.43. Отримано спісок районних працівників району Іскра.

16.IX.43. Отрімано від ком[андира] Юрка "Проект організації курсів".

15.IX.43. На відтинку Малинск [Малинськ] – Яриновка [Яринівка] розкідано колію залізничну на три кілометрі.

14.IX.43. Німакі зорганізували в Березному стійку понад 300 фір. Стоять всі коло гімназії.

15.IX.43 р. з Бістрич [Бистричів] їхало 20 фір польської поліції до Березного. Везли 7 фір гусей (у тому числі).

14.IX.43. Ляхи в Поташні спалили 48 хат, забіли 7 осіб, забрали 20 пар волів, 300 штук овець та 40 штук корів. Ляхи в с. Антолін робіли зібрання і говоріли: "ще нам потрібно спалити всі українські села до рікі Случ — тоді буде очищений терен".

14.IX.43 р. Німаки спалили м. Городницю і виїхали до Корця.

14.IX.43. Приїхали [н]імакі до с. Яринівкі [Яринівка] забіраті людей, щоб поладнати залізницю, яка була порвана коло ст. Моквін [Моквин]. Люде повтікали, а хто оставсь, то говорили: "ви бандити". Порвали нам колію, але мі зараз поладилі. Було їх коло сто чоловік.

16.IX.43. За Мідзком [Мидськ] у лісі району Камінь розвідка відібрала у поляків три вози, а поляки повтікали. Було їх коло десяті осіб, невідомо чи всі озброєні.

15.IX.43. Подано, що на ст. Моквін [Моквин] приїхало 4 (чотири) вагони війська. До с. Переменкі [Перемінка] приїхав бувший голова Приємский і запалив свою хату і ще одну. З населення втрат не було.

15.IX.43. Подано, що німакі з поляками нападають на село Рокітне [Рокитне] і грабують. Повікопували багато криївок. Забрали все, що було в криївках.

15.IX. В Костополі арештовано около 27 ляхів.

16.IX.43. УПА знищила ляхів в кол. Медведівка району Скеля.

16.IX в с. Рокітному ляхи забрали 7 фір і копають на полі картоплі. Це повторується майже щодня.

15.IX.43. Ляхи з німакамі зробіли засідку на переїзді Корчив'є [Корчів'я] – Янкевичи [Янкевичі]: зловили одного чоловіка з Корчив'я [Корчів'я], котрий в 3-й годині йшов з Янкевич [Янкевичів] до Корчив'я [Корчів'я].

16.IX.43. Подає розвідка, що козакі, котрі стоять в Пескові [Пісків] на мосту, роблять засідку на переїзді Песків [Пісків] – Рокітне [Рокитне].

17.IX.43. Район Березно [Березне]. Дня 16.IX.43 р. німаки з ляхами їхали з Бистрич, район Людвіполь [Людвипіль] — числом 4 німаки, решта ляхив (коло 50 осіб). Вертаючи назад, затрималися в с. Моквин і грабовали населення. На Рудні Лінчинській [Рудня Ленчинська] поляки щодня перепроваджують заняття вийськови. Німаки запланували вивезти з с. Моквін [Моквин] з фабрики паперу увесь інвентар мертвий і також живий до держ[авного] маєтку Зурно [Зірне]. В маєтку Зурно [Зірне] проходить молотіння збіжжя. Вже намолочене відвозять на ст. Моквін [Моквин]. Населення, проживаюче понад вуз[ь]кою колійкою, ніколи не має спокою, тому що з поїздка ляхи обстрилюють.

18.IX.43. В Березному знаходиться 6 тонн цукру, 8 тон[н] солі, 500 метрів сукна, кури, гуси, сірники, махорка. Коло Малинська на хуторах німці молотять збіжжя. Населення від роботи втікає. Німота виставіла кругом варти з казахів (по дорозі Малинск [Малинськ] – Поляни і Ровно [Рівне] – Сарни). Дня 18.IX їхав поїздок до ст. Моквін [Моквин]. Віз жито. Назад невідомо що віз. Охорона — 30 ляхів, 2 німаки. В с. Поташня Людвіпольського [Людвипільського] району ляхи на спілку з червоними спалили 48 хат, 15 осіб вбіли. Молодь забрали з собою, невідомо що з нею зроблено.

18.IX.43. Район Пекло. В районі Городниця німці взагалі віїхали з району. Спалили все, що тільки було живе на світі, а що не було спалено, то забрали зі собою. Коли від'їзджала німота, отже то було богато машін і 300 фір. Все поїхало на район Корець. Зараз цілий район зайнятий комунарами, стоїть їх около 80 чоловік. Дуже грабують людей, відкопують що люди позакопували. Населення просить помочі, щоб як[ось] відігнати отих негідників.

18.IX.43. Район Людвіполь [Людвипіль].

Дня 16.IX.43 [л]яська партизанка забрала з с. Бистрич [Бистричі] все приладдя рильниче як: борони, плуги.

Дня 17.IX.43 р. в с. Максимилянівці [Максимільянівка] були бульбівці числом 30 кіннотників і роз[з]броїли 3 повстанці з УПА.

Дня 16.IX.43 ляхи з-за рики Случ обстрилювали с. Маренін [Маринин].

Дня 17.IX.43 р. над рікою Случ — від с. Бильчаки [Більчаки] до с. Вілля — скризь була польська партизанка. Поляки з-за рики Случ [с]тягнули всі свої відділи і поставіли над рікою Случ. В с. Маренинський Майдан [Маринінський Майдан] забрали 5 штук худоби та одну пару волів. Зловіли одного пастуха, але пустили і говорили, що "ми совітськи партизани, ми не вбіваєм, вбівають ваши УПА". Дня 17.IX.43 р. УПА зловила на березниках 2 ляхи, яких убила. Потім знову 2, яких тяжко ранил[и], а 2 взято живцем. Разом — 6 осіб. Забрано від ляхив бормашину, 1 швейну машину, 5 штук худоби та 10 овець.

28.9.43. Отримано звіт місячний з району Скеля.

28.9.43 р. Отримано реєстр працівників району Беріг.

2.X.43. В Деражному червоні напали на відділ Цигана. З виниклого бою впало нашіх 7 друзів.

11.X.43. В районі Костопіль в с. Борщівка німота зробіла акцію, де під час операції вбіто 7 осіб з цивильного населення та спалено 25 будинків.

5.X.43. З ст. Малинськ, район Березно [Березне], перейшло 40 казахів до відділу УПА з цілим боєвім припасом.

15.X.43 в районі Керч на ст. Антонівці [Антонівка] сотня УПА звела бій з німотою, де було вбіто 10 німців і 5 ранено. З нашої сторони втрат ні.

17.X.43. З района Керч в с. Казімірка [Казимирівка] польська банда забрала одну родину укр[аїнців]. Не видомо, що з нею.

16.X.43. Ляхи в Березному взяли кращу зброю німаків, замордовали і втікли за Случ, запаливші кілька наших родин.

18.X.43 в с. Грінівку [Грушівка] пріїхали німакі. Спалили одну хату і ранили одного господаря. Німакі з Моквіна [Моквин].

17.X.43. Наскочили бильшовіки на с. Устє [Устя] в силі 30 осіб. Боївка Дожда відогнал[а].

26.X.43. Відділ УПА провів акцію в Олександрії. Здобуто цукор і продукти.

25.X.43. В район Людвиполь [Людвипіль] прибула червона навала, яка розташовалася в с. Холопи, Погоріловка [Погорілівка], Друхова [Друхів].

Захвачено п/о Червонный соединения Наумова.

24.01.44 года. ПНШС В[...].

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 366, арк 29–42. Документ без дати і підпису автора. Оригінал. Учнівський зошит у лінійку. Рукопис. Простий олівець.

№ 16
ІНФОРМАЦІЇ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У РАЙОНІ

Столинський район
[Столинського надрайону "Гало"],
22 жовтня 1943 року.

Інформації [з] Столинського району
за час від 16.X.43 р. до 20.X.43 р.

Столинський район.

Дня 16.X.1943 р.

На ст. Горинь (Речиця [Рєчица]) біля Столина комунари спалили скирту німецької соломи, клуню з тюкованим сіном та підложили 4 міни під збіж[же]вий магазин, які під час пожежі розірвались, не спричиняючи жодної шкоди. За це [н]імці проводять арешти серед місцевого населення.

Дня 17.X.1943 р.

На Столинських хуторах [н]імці окружили хату, де був друг з СБ Задумний, друг Бунчужний та подруга Марія. Друг Бунчужний сховався на хаті, подруга Марія непомітно вийшла з хати і утікла, а друг Задумний попався німцям в руки. Німці забрали два кріси, що були у друга Задумного і Бунчужного, та літературу, що мав друг Задумний. По дорозі другові Задумному удалося утікти. Утікаючи, друг Задумний залишився ранений в руку. Друга Бунчужного зовсім не знайшли і йому так само удалося утікти. Арештовано лише господаря і відвезено до м. Столина.

В Столині [н]імці розстріляли трьох українців та одного ляха.

Дня 18.X.1943 р.

В селі Осемір [Осемир] були комунари, де забрали троє коней.

Висоцький район.

Дня 16.X.1943 р.

Біля села Велюнь знаходились комунари — до 40 чоловік. Тут вони знаходяться і зараз. Зброю мають: 5 фінок, 15 кр[і]сів, решта — без зброї.

Дня 17.X.1943 р.

Біля села Озерськ появилися комунари — до 50 чоловік. Яка зброя — не відомо. За річкою Горинем [Горинь] комунари проводили збірку теплого одягу, жита, картоплі і т. д. Поорганізовували сільські управи та поставили проти нас населення.

Дня 18.X.1943 р.

З м. Висоцьк їздило около 30-ти [н]імців до Столина. Возили харч[о]ві продукти. Вночі до села Озерськ приїжджали комунарі — 10 чоловік.

З Давидгородецького та Березівського районів вісток нема, так як цей терен не є опанованим. Тут грасують комунари.

Постій, дня 22.X.1943 р.

Слава Україні!

К[омендант] в[ійськового] н[адрайону].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 23. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 17
ЛИСТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ДО ДІЛОВОГО ЗВЕРХНИКА ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ АГЕНТІВ

[Деражненський район "Лісний" Костопільського надрайону "Долина"], 23 жовтня 1943 року.

Друже Ворон.

В Деражному сталася дуже велика подія, а саме:

Дня 22.Х.43 р., год. 8-ма рано, до Деражного прийшло двох озброєних узбеків, умундурованих в німецькі уніформи. Один — з фінкою, а другий з кр[і]сом і "Парабелюм[ом]". Була ще з ними одна жінка. Питаються, де воєнний зв'язок. По дорозі зустрічають сот[ника] Острого і питають по-російські: "Ти откуда". Острий каже, що з Рівного, і один з них каже, що втікайте, бо "зараз за нами їдуть німці". Сотенний і пару стрільців зараз вивтікали і все населеннє зачало втікать.

Але ці узбеки ідуть в напрямі села Бічаль [Бечаль]. По дорозі нагнали зв'язкового військового зв'язку і працівників [р]айонної [у]прави.

Я, їдучи з терену, бачу, що втікають люде і говорять, що їдуть німці. І якраз наближаються узбекі, котрих веде зв'язковий військового зв'язку і працівник[и] [р]ай[онної] упр[ави]. Я не боявся, бо бачу, що веде їх зв'язковий. Коли підійшли ближче, я бачу, що це підозрілі люде — взяв і заховав торбу в солому. Прийшовши до мене, говорять по-російськи, що "втікай, бо їдуть німці", а один відразу до фури. Перевер[нувш]и солому, забрав торбу і пішов далі. По дорозі зустріли 4-х стрільців з відділу, котрих налякали що їдуть німці. Стрільці завернули назад, а ці особи пішли в ліс. Зараз повідомлено військо, роблено облаву і не зловлено.

В торбі, котру забрали, накази ч. 11, 12, 13 і пару примірників летючок "Военнопленным" й нотес (важливих записок не було, а найважнійше то наган).

Це були розвідчикі сові[тс]ькі або німецькі, пішли лісом в напрямі Костополя. Ці розвідчикі дуже хітро робили, бо з приводу такої панікі перейшли терен.

23.Х.43 р. Слава Україні.

Залізняк.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 112–112 зв. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець. Текст згасає.

№ 18
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ СТРУКТУР ЗАПІЛЛЯ У РАЙОНІ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
1 листопада 1943 року.

Звіт [к]оманданта.

Звіт
за час від 25.IX.1943 р. до 1.XI.1943 р.

Друже [к]омандант!
Командант району Іскра
друг Невмирущий звітує чисельний стан.

I.

1. Членів загальним числом 317 осіб, в тому числі мужчин 214 осіб, жінок 103 осіб, селян 238 осіб, робітників 20 осіб. Інтелігенції 20 осіб. Вишколених 58 осіб.

2. Юнацтва загальним числом 816 осіб, в тому юнаків 558 осіб, юначок 260 осіб. Середньошкільників 4 осіб. Вишколених 44 осіб.

Готови на наказ!

3. За звітований час прибуло членів загальним числом — , в тому чоловіків — , жінок — , юнацтва загальним числом — .

4. Вибуло членів загальним числом 13 осіб, в тому чоловіків 18 осіб, ж[і]нок 1 ос[о]б[а]. Юнацтва загальним числом 5 осіб, в тому юнаків 4, юначок 1 ос[о]б[а].

5. Причини вибуття: 2-х охочо пішли на підстаршинський вишкіл дня 7.X.43 р., 2-х змобілізовано до УПА дня 25.X.43 р., 3-х на підстаршинському вишколі, пішли 16.X.43 р., 5-х змобілізовано до УПА дня 14.X.43 р., 1 пішов до УПА дня 19.X.43 р., 1 жінка пішла в чужий терен до праці, юнаки — на військовий вишкіл дня 8.X.43 р.

6. Кандидатів в члени — .

7. Симпатиків — усе суспільство, юнацтво, всі симпатизу[ють].

II.

№ п/п	Назва терену	Терен в %	Загальним числом	Охоплено	Не охоплено	В стадії охоплення
1.	Іскра	Осель	57	56	1	1
2.		Районів	1	—	—	—
3.		Кущів	6	6	—	—
4.		Станиць	36	36	—	—
5.		Могил	22	22	—	—
6.		Церкви	12	7	5	3
7.		Орг. бібл.	3	3	—	—
8.		Підприєм.	12	12	—	—
9.		Установ	—	—	—	—
10.		Шкіл	11	16	2	2

1. Загальний стан населення 20.455 осіб, в тому числі поляків нема. Руських около 50 осіб, яки переважно знаходяться в м. Костополі. Крім руских, в м. Костополі є ляхи та інши національні меншости, їх ставлення до нас є вороже. Жидів в терені є около 200 осіб. Політичних угруповань нема в терені. Німаків поза містом Костополем [Костопіль] є около сотні в таких місцях як Моквин, Песків [Пісків].

2. Адміністрація і поліція німецька тільки в м. Костополі. [...] Де можуть, то натискають на поставки всякого рода.

3. В терені проведено пропаганду на тему збірки теплого одягу та підготовкі населення до приходу більшовиків.

4. Випадків в терені було дуже багато з причини просовання німаків, причому згінуло около сотні людей цивільного населення.

III.

Стан праці.

1. Вишколів в терені проведено два. Один — Гігієнічний, де було присутніх 25 осіб. Вішкіл був 9-тиденний, а другій вишкіл 5-тиденний, Ідеологічно-політичного типу. Закінчили вишкіл 85 осіб, в т. ч. 25 осіб — Гігієнічний, а 10 осіб — Ідеологічно-політичний.

2. Вишкіл проводили вішкільні трійкі під проводом Чорноморця та Комашкі.

3. Відбулося сходин 3, в т. ч. 2 — вишкільні й 1 — святочні. Відбулося стрич загальним числом 10, в т. ч. відправ — 9, контактів — 1. Відбулося провірок загально 25, провірено референтів в районі, в кущах та станицях.

IV.

Звіт акцій.

1. Могили упорядкували. Українізація церков не відбувається, бо майже всі церкви попалені. Суспільство наставлене ворожо до німаків та червоних. Проти голоду забезпечено. Збір теплого одягу проходить. Копання картоплі закінчено. Відділи УПА в терені брали участь в боротьби з німаками, осягнувши успіхи.

V.

Практичні вправи.

1. Імпрез за звітований час, вистав, концертів під голим небом не було. Козачий рух проходить, практичні управи юнацьки проходять. Одержані накази згори виконано всеціло. Одержану літературу розіслано в терен, є бажаним якнайбільше літератури.

2. Праця ЧХ проходить добре, збірання ліків проходить згідно їх наказів та вказівок.

VI.

Стан каси.

1. Приходи вкладки 1300 крб. [З]бірка на ЧХ 261 крб. З підприємств — разом 1561 крб.

VII.

Плян праці.

Відносно самої організації: помімо всіх труднощів, постановляю збудовати кілька зимовіків, поробити зв'язкови мертві пункти, в міру можливости перемолоти якнайбільш організаційного збіжжа та всилити конспірацію.

VIII.

Теренов[і] труднощи.

Унеможливлюють працю репресії німаків, яки виїжджають на села, плюндруючи все по дорозі.

IX.

Брак інструкцій, вишколів, вишкільних матеріялів.

X.

Побажання.

1. Бажаю пропагандистів, літератури.

Дня 1.11.1943 р.

Слава Україні!

Ком[ендант] [з]ап[ілля] [в]оєнного рай[ону]
Невмирущий.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 34, арк. 91–93. Завірена копія. Цупкий рожевий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 19
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ

[Березнівський] район "Беріг"
[Костопільського надрайону "Долина"],
6 листопада 1943 року.

Звіт
за час від 10/X.43 р. по 10/XI.43 р.

Друже зверхник!

Зголошую слухняно про проведення місячної праці в районі Берег. Всі зарядження, які було надано, виконано своєчасно, виключно не виконано достави юнацтва на вишкол з теї причини, що терен був загрожений німаками і не можна було стягнути людей.

І. Звітую, що дня 10/X.43 р. вислано на підстаршин 23 особі, [д]ня 15/X.43 р. вислано 26 осіб на вишкіл інструкторів, дня 19/X.43 р. вислано 5 осіб на фель[дше]рів.

Дня 20/X.43 р. вислано до командира Шаули військовиків артилерії 20 осіб старого річника. Новобранців вислано 74 особи. [...] На шоферів 1/XI вислано 18 осіб юнаків та інструкторів. Разом 173.

II. Вишкіл.

Вишколи в районі провадяться по підрайонах. Кож[н]ий підрайон має підрайонового, орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] підрайон[овий] має станичних військовиків, станични військовики мають вже під собою ройовіх, чотовіх і сотенніх. Вишкил провадиться в всіх селах, виключно Білашивка [Балашівка], Михалин, Малинск [Малинськ], Ярінівка [Яринівка], М. Купла [Мала Купля], В. Купла [Велика Купля] і Велике Поле[, де в]ишкіл не провадиться, тому що загрожений терен.

В районі Беріг школиться 400 осіб мужчин дорослих, жинок школиться 74 особи, юнаків школиться 320 осіб. Всього в районі школиться разом 794 особи.

III. Організаційни справи.

В кож[н]ому підрайоні є підрайоновий орг[анізаційно]-моб[ілізаційний]. Кож[н]ий підрайоновий має своїх станичних. Станични мають під собою роєвих, котри вишколюють ввесь здібний елемент. Станичний є комендантом самооборони в свому селі. По всіх селах є алярмови дзвінки. Кож[н]ий комендант відповідає за своє село. По всіх селах є обстановлена варта місцева. В районі є села, котрі не виконують державних обов'язків [...] тому що вони

ще [...] справи, але тепер з часом вони також доривнюють з іншими селами. До цих сел зачислимо Голубне, Пол. [Поляни] і Городище, котри халатно видноcя[ть]ся до нашої справи, тому що не розуміють нашої праці і не почувають себе до обов'язку, котрий на їх положений.

На цьому кінець.

Дня 6.XI.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Гончар.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 73–74. Оригінал. Рожевий тонкий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 20
ЛИСТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПЕРЕБУВАННЯ РАДЯНСЬКИХ ПАРТИЗАНІВ У ТЕРЕНІ "ПЕКЛО"

*[Городницький район "Пекло"
Костопільського надрайону "Долина"],
7 листопада 1943 року.*

Друже Ворон!

Повідомляємо Вас, що боївка району Пекло в силі тридцять осіб ходила дня 6.XI.43 р. в одне із сіл Городницького району.

Коли наші зайшли в село, люди повідомили нас, що в селі є трьох червоних партизанів. Один рій пішов до домівкі, в котрій знаходились червоні, але червоні, побачивши наших, почали стріляти з даху хати. Пізніше підпалили хату і під покровом диму старалися втікти.

Після десятіхвилинного бою один червоний був убитий, а другий взятий в полон. Здобуто одну фінку і кріс з набоями. Один червоний під покрівом диму втік. З нашої сторони один ранений. Ціль нашої поїздки в це село було провести пропагандивну роботу. Пропагандивна робота не була проведена, тому що з Городниці прийшла більша кількість більшовиків.

Друже Ворон, просимо Вас повідомити нас як з тими німаками, що пішли за Гор[и]нь із Гати [Гути?], що зістались в Любаші. Хотіли з Вами бачитись. Якщо можете, то приїдьте до нас, то ми поговоримо відносно В[...]. Чекаємо на Вас у Пеклі.

Пекло, 7.XI.43 р.

Слава Україні.

Д[аждь].

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 357, арк. 37–37 зв. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

№ 21
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ СТРУКТУР ЗАПІЛЛЯ

[Костопільський район "Іскра" Костопільського надрайону "Долина"], 7 грудня 1943 року.

Звіт.

Друже [к]омандир!
Комендант району друг Невмирущий звітує.

Район числить 57 сіл, одне місто Костопіль та штіцпункти (село Плезків [Пісків] та станція Моквин).

Населення загальним чи[сл]ом 20.445 осіб. Членства загальним числом 317 осіб, в тому мужчин 214 осіб, юнаків 556 осіб, юначок 260 осіб. Організаційною сіткою охоплене ціле суспільство. В деяких селах як Плезків [Пісків], Рокитно [Рокитне], Борщівка, Переменка [Перемінка], Маща, Хмізополь [Хмизопіль] та Корчив'є [Корчів'я] унеможливлюють працю німаки майже щоденними наскоками. Їх нараховується около 1000, але усталити є неможливо, бо прибувають а убувають. На штіцпунктах є 120 чоловік – в Піскови [Пісків] 60 і в Моквині 60. Німаки в районі застосовали таке зарядження, де є можливо [с]тягнути всю поставку та якнайбільше вивезти населення до Німеччини, й дуже часто виїжджають на доокolішні села та мордують населення. [Н]аселення до німців ставиться вороже. Партизанок ворожих наразі в районі нема. Бульбівці

частинно сягаю[ть] у села таки як Панків [Пеньків], Рудня та Олександрівка, поза тим жодних політичних угруповань нема.

Від ворожих репресій потерпіли такі села як: Трубиці, Космачів, Олександрівка, Янкевичи [Янкевичі], Маща, Головин та останньо Рокитно [Рокитне], не згадуючи про попередні, про яки вже відомо.

Населення до нашого руху ставиться середньо, за вінятком деяких [...] в справи чистки сексотів тощо. Населення вже забуло за грихи кожного сексота. В тому випадку на СБ мають мальньке незадоволення. Штундів в районі є богато, поки що число не усталене. Ставлення до нас а до ворогів є невтральне. Церков було 12, з чого 2 спалено, священиків 12. Служать переважно по-українськи за вінятком деяких.

Адміністрація в районі діє тільки наша за вінятком міста Костополь [Костопіль]. Шкільництво наразі своєї діяльности не проявляє в зв'язку з сьогоднішними обставинами. Населення підготовляється до зими, молотить збіжжа та ховає. В кого ще не змолочене, копають зимовики та магазини на збіжжя.

Праця рефератів.

1. Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] референт проводив козачий рух. Наразі козачий рух унерухомлений в зв'язку з марною осін[нь]ою погодою, але в найближчому часі буде урухомлено. Стежить за вартою-самообороною.

2. Сл[ужба] Безп[еки] проводить в терені чистку сексотів та слідить за порядком.

3. Господарчий підготовляє продукти [...] для війська та запілля, [...] магазини на продукти.

4. Політичний хоч слабо ділає, але помалу підготовляє маси до приходу червоних та проводить вишколи членів.

5. Черв[оний] Хрест заготовляє лікарства, стежить за хоробами, а по можливости у[ж]иває жіноцтво, робить вовняни вироби.

6. Шеф зв'язку робить мертві пункти та в'яже конспіративні лінії, підготовляє нових зв'язкових.

Дня 7.XII.43 р.

Ком[ендант] зап[ілля] [в]оєнного [р]айону
Невмирущий.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 102. Завірена копія. Цупкий білий папір. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

№ 22
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Людвипільський] район "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
[початок грудня] 1943 року.

Звіт
коменданта району Скеля др. Чорноти
за час від 1.XI по 1.XII.1943 р.

Друже [к]омендант!

Командант району Скеля др. Чорнота звітує чисельний стан.

Членства загальним числом 335 осіб, мужчин 295 осіб, жінок 40, селян 305 осіб, робітників 5 осіб, інтелігенції 6 осіб, вишколених 51 особа. Юнацтва загальним числом 136 осіб, в тому юнаків 103 особи, юначок 33 особи, середньошкільників 1 особа, вишколених 16 осіб.

За звітований час прибуло членів 12 осіб, в тому мужчин 10 осіб, жінок 2 осіб, юнацтва — осіб. Вибуло членів 5 осіб, мужчин 5 осіб, жінок — осіб. Вибули з причини переїзду в інший терен та померли 5 осіб.

Кандидатів в члени 17 осіб, в тому мужчин 17 осіб, жінок — осіб, юнаків — осіб.

Симпатиків заг[альним] ч[ислом] 82 особи, мужчин 78 особи, жінок — осіб, юнацтва — осіб.

Загальний стан населення 34044 осіб, з чого українців (приблизно) 22000 осіб, поляків (приблизно) 12000 осіб, інших національностей (жидів) 42 особи, росіян 2 особи.

Район числить 93 села. Організаційною сіткою охоплено не цілість району. В деяких селах організаційну роботу унеможливлюють поляки та більшовики, що в районі мають досить поважну силу. Всі головні сили польсько-більшовицькі знаходяться перважно в селах за рікою Случ, які є повністю ними опановані. Більшовики з поляками часто нападають на села Хотинь, Холопи, Бистричі, В. Селища [Великі Селища], Маренін [Маринин], Більчаки, Уст'є [Устя], Поташня, Антолін і Білашівку [Балашівка], які граблять, палять та вбивають людей. Люди втікають в ліси. Сталий осідок більшовицько-польські банди мають в селах Стара Гута, Новини, Мачулянка [Мочулянка], Грання [Гранне], Глушків [Губків?], Нова Гута і по всіх інших селах за рікою Случ, з яких нападають на наші села.

Випадки в терені були слідуючи:

1. Дня 5.XI.43 р. польська банда напала на село Билашівку [Балашівка], де був бій з відділом Шаули. З нашої сторони впав один стрілець, а з ворожої — двох та один ранений. Здобуто п'ять фір.

2. Дня 9.XI.43 р. банда забрала одного гр. Герука Єфима з Бистрич [Бистричів] і невідомо де поділа.

3. Дня 13.XI ц. р. на село Хотинь напала банда поляків. Забрали 1 пару коней та 5 осіб забрали живцем.

4. Дня 22.XI ц. р. поляки напали на село Бистричі. Вбили 5 осіб і забрали 20 штук корів, 5 штук коней та пару волів з возом.

5. Дня 23.XI ц. р. польська банда напала на Вульку Холопську, але нічого не зроблено. Бульбовців в терені є мало, діяльність їхня завмирає. Дня 28.XI ц. р. одного бульбівця повішено за п'янство і роззброєння стрільця з відділу Скирди.

Інших угруповань в терені немає. Населення ворожим терором від німців та большевицько-польських банд є дуже обурене. Ставлення населення до нас прихильне. Прихильних в районі до більшовиків — 5 %, до німців — немає, бульбовців — 15 %, до нашого національного руху — 80 %. Штундів в районі є до 300 осіб, більшість їх до нашого руху ставиться прихільно. Священиків в районі є 7 осіб. По-українськи правлять Службу Божу 2 священикі, по-російські — 5. В районі є 9 церков. В районі працює адміністрація, створено 27 сільських управ і районова управа. Німецької адміністрації в районі немає.

Населення зараз за[й]няте підготовленням до зими. Молотить і ховає збіжжя, копає криївки. На політичні угруповання звертає увагу, і то велику.

Район є знищений. Спалено 7 сіл німцями, 9 сіл поляками і 2 — червоними.

Велику перешкоду населенню в праці ставлять більшовицько-польські банди, які щоденно обстрілюють наше населення, котре проживає понад рікою Случ і за Случем.

Стан праці.

Проведено один вишкіл санітарний 10-денний, учасників було 35 осіб.

Відбуто сходин загально за час перебрання мною району 9 разів. Загально перевірено 4 підрайони і раз референтів району.

Упорядковано в цьому місяці чотири могили в с. Франкопіль, Маренін [Маринин], Дерманка і Хотинь [Хотин]. Крім того, всі могили давно усипано, пообгороджувано. Українізація церкви продовжується. Відділи мали одну акцію за Случом, яка була для нас неудачна.

[...] вистав та концертів не було. Створено чоту по будові зимовиків, яка працює до цього часу.

Праця референтів.

1. Орг[анізаційно]-мобілізаційний (Кравченко).

Стягнув всіх д[е]зертирів з УПА. Зробив списи всіх д[е]зертирів. Зорганізував при командантах самооборони сільську розвідку. Вишкіл військовий перепроваджується один раз на місяць. Юнаки окремо, середнього віку окремо. Учасників на вишколі до 800 осіб. По селах організована орг[анізаційно]-моб[ілізаційна] сітка, якої не перевірено. Алярмові пункти та дзвони є, тільки не по всіх селах. Самооборона діє тільки в п'ятьох підрайонах. Перевів відправу з підр[айоновими] орг[анізаційно]-мобілізаційними референтами один раз в місяць. Брак військових інструкторів в терені. Терен мало перевіряється.

2. СБ. Головна увага звернена на с[е]ксотів, яких винищується. Зачато вишкіл підстаршин до СБ. В праці СБ декторі працівники мають в праці недоліки, які усувається. СБ співпрацює з іншими референтурами, тільки по підрайонах є недорозуміння.

3. Господарчий (Залізняк).

В районі є всіх магазинів 35, з того числа впущено 27, заготовлено 8. Незмолочено ще збіжжя до 400 кіп. Терену зовсім не перевірано.

Остаточне сальдо на 1.XII виносить:

Жита 42997 кг.
Льняне насіння 74 кг.
Гречка 35 кг.
Просо 50 кг.
Пшениця 100 кг.
Корів 171 шт.
Волів 13 шт.
Вівці 57 шт.
Мука житня 3062 кг.
Крупа ячна 32 кг.
Кава 13 кг.
Сухарі житні 716 кг.
Ягоди 12 кг.
Штани полотняні 5 шт.
Марина[рк]и 5 шт.
Светри з волу 1 пара.
Сорочки 25 шт.
Калісони 18 шт.
Рушники 152 шт.
Настільники 29 шт.
Дивани 4 шт.
Буркі 1 шт.
Чоботи 2 пари.
Туфлі 2 пари.
Валянки 2 пари.
Коні 84 шт.
Вози 13 шт.
Цв'яхи 62 кг.
Спирт 53 літри.
[С]ода 100 кг.
Трепетина 10 бут.
Полотно 345 метрів.
Сукно грубе 1 метр.
Сукно тонке 2,5 метра.
Вага велика 5 шт.
Машини швейні 5 шт.

Головки до машини 5 шт.	[Р]ахівниці 3 шт.
Бочки залізни 1 шт.	[...] 81 шт.
Годинник стінний 7 шт.	Паси санітарні 59 шт.
[...] 1 шт.	Брезент 3 м.
Глобус 1 шт.	Кожухи 1 шт.
Люстра 2 шт.	Пінжаки 6 шт.
Каска залізна 2 шт.	Штани теплі 1 шт.
Динамо 3 шт.	Куфайки 1 шт.
Апарат телефон. 1 шт.	Шапки теплі 1 шт.
Бінт бумажний 111 кг.	Овчини сири 56 шт.

Стан каси виносить 300 (триста) карбованців, це все дисциплінарні стягнення.

4. Суспільно-політичний (Памфіл).

Протягом місяця в терені працювало трьох пропагандистів. Проведено пропаганду в селах Друхова [Друхів], Хотинь [Хотин], Грушівка, Гута Грушівська, Уст'є [Устя], Маренін [Маринин], Франкопіль на тему "Підготовка населення до приходу більшовиків". Пропаганду проведено в формі зборів. Запитання були: "коли нарешті розіб'ють поляків за Случем". Літератури протягом місяця не одержано ніякої.

Забезпечено матеріяльно 45 родин, а тягловою силою 64 родини. Урухомлено 20 шкіл, де працює 29 учителів. Забезпечено школи паливом. Зліквидовано один самогонний апарат. Проведено один вишкіл санітарний 10-денний і в районі Камінь № 6 — 3-денний. Юнацьких сходин відбулося 5 разів.

Терен перевірив тільки др. Малий (два підрайони), а др. Памфіл пока нічого. Провірено підрайони Крути і Байрак.

5. Жіноцтво (Лисиця).

Проведено два санітарних вишколи. Відбулося 32 сходині в станицях, проведених стани[чни]ми. Відправ було 4. Зібрано полотна 114 метрів, білизни 76 пар, рушників 53 шт, ниток 3 кг, светрів 48 шт, рукавиць 15 пар, скарпетків 12 пар, мішків 18 шт, настільників 13 шт. Зорганізовано 1 шпиталик. Зібрано і зроблено 600 м. бинту. Терен мало перевірано.

6. Шеф зв'язку (Безрідний).

В районі є всіх зв'язкових пункт[ів] 24. Всіх зв'язковців — 91. Створено мертві та збірні пункти. Вводиться дисципліна. Терен перевірено 5 разів.

Побажання.

Бажаю літератури, пропагандистів і озброєної сили для знищення ляшні.

Слава Україні!

Чорнота.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 104–105. Оригінал. Аркуші у лінійку із загального зошита. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

№ 23
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Стидинський] район "Камінь"
[Костопільського надрайону "Долина"],
7 грудня 1943 року.

Звіт
за місяць листопад (від 1.XI по 30.XI).

Звіт коменданта Мирного.

1. Членства загальним числом 141, в тому числі мужчин 79, а жінок 52.

2. Загальне число юнацтва 98, в цьому числі юнаків 65, юначок 33.

3. Загальне число сімпатиків 193. В цьому числі мужчин 137, жінок 56.

4. Район числить 15-ть осель, всі охоплені організаційною сіткою.

5. Загальний стан населення 13.201, в цьому числі руских 7.

6. В ни[жч]е згаданих селах як Золотолин, Тростянець, В. Мідск [Великий Мидськ], там унеможливлюють роботу частинно бульбівці.

7. Осідку в рай[оні] ч. 2 як німаки, так і червоні не мають.

8. Під час акції німаки вибили і спалили 244 особи, та забрали 19-ть пар коней, 25 штук свиней.

9. Коли в р-н зближаються вороги, як німаки так і більшовики, увесь люд втікає в ліс.

10. В р-н Камінь ніяки банди не показуються (більшов[ики]).

11. В районі Камінь маю симпатиків до СССР 10 %, а 10 % є бульбівських, 80 % сімпатизують нашому рухови.

12. В мойому районі розмножилося 300 штундів, вони пріхільно [прихильні] як німцям, так і більшовикам, частинно нам.

13. В мойому рай[оні] єсть 7 церков і 4 священники. Служать напів по-слав'янськи і українськи, тому що не мають всіх підручників на українській мові.

14. По селах скрізь працює цивильна адміністрація, а в районі немає адміністр[ації].

15. Шкільництво не працює.

16. Населення пришиховується до фронту, копають криївки і ховають збіжжа і одяг.

17. В мому районі жодних підприємств нема, було кілька вітраків і німаки спалили.

Додатковий звіт [р]еферентів.

1. Сусп[ільно]-пол[ітичного] референта.

За звітний час зроблено тільки п[ропаган]ду гутіркову. З відділу кадрів нічого пероблено зі перешкоди акції німців. Адміністрація перервана на 50 %, тобто 50 % полагоджено, а 50 % ні. З відділу [в]ишкільного нічого не зроблено. Провірав юнаків та юначок.

2. Мобилізаційного [р]еферента.

Мобилізаційний [р]еферент за звітований час не зробив нічого.

3. Референтки ЧХ.

За звітовий час є тільки роблення светрів, а поза тим більше нічого не зроблено. Через те, що робили німці акцію, розбіглися всі.

Дня 7/XII.43 р.

К[омендант] р[айону] Мирний.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 101–101 зв. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Синій простий олівець.

№ 24
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПОДІЇ У РАЙОНІ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРУКТУР ЗАПІЛЛЯ

Невідомий район
[Костопільського надрайону "Долина"],
8 грудня 1943 року.

Звіт.

Рай[он] числить 25 сіл і одне місто, в тому числі спалено 8 сіл. Організаційною сіткою охоплено 15 сіл, не охоплено 2 селі, в котріх живуть поляки а білоруси.

Загальний стан населення — 16480 осіб, у т. ч. членів 101, симпатиків 190 осіб.

Чужих національностей — 4 поляки, 3 кацапі і одна французка.

Німакі наскакують з сусіднього району (Володимирец[ький]); котрі мають осідок в Антоновці, наскакують на села Кричильськ, В. Вербче [Велике Вербче] і грабують населення. Німці в числі 50 осіб озброєни в МП, кулемети, а[в]томати і кр[і]си.

Населення від німаків втікає куди тилько може.

Загальний стан бульбівців — 60 осіб, в т. ч. активних — 35 осіб, котрі ведуть ворожу пропаганду проти нашого руху, говорять, що бандерівці — це гестапо і т. д.

Ставлення населення на сучасну пору: загально 50 % до нашого руху. 45 % — до комуністів, 5 % — до бульбівців. В районі є 85 штундів. Лише мала частина ставиться прихильно до нашого руху, а решта ворожо.

В районі є 6 священників і 6 церквей, усі з них служать по-українськи. В районі працює адміністрація, складена з рай[онового] голови й сільс[ь]ких голів та секретарів.

Шкільництво по цілому районі припинило свою працю з причини ворожих наскоків, селяне не хочуть посилать дітей до школи.

50 % населення приготовилось до приходу червоних, покопали криївки, поховали збіжжя. Частина ще приготовляється, а решта легковажить, кажуть "якось воно буде".

Праця референтів.

1. Орг[анізаційно]-мобілізаційний. Зорганізовано самооборону. Заняття не відбуваються, тому що населення здеморалізоване і ніхто не ходить.

2. Господарчий. Перемелюють державне збіжжя і збірають теплий одяг.

3. Щодо зв'язку. Мертви точкі не всюди віставлени, великий непослух.

4. Ч[ервоний] Хрест. Майже немає.

Дня 8.12.43 р.

Роман.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 100. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Зелений хімічний олівець.

№ 25
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Деражненський район "Лісний" Костопільського надрайону "Долина"], 8 грудня 1943 року.

Місячний [з]віт
за час від 1.ХІ по 9.ХІІ.1943 року.

Рай[он] числить 24 села, 10 колоній та 1 містечко. Організаційною сіткою охоплено цілість терену. Населення в терені начислюється 17.778 осіб, в т. ч. 26 поляків, 11 москалів, 3 грузіни, 1 білорус, 5 татар.

В терені велика кількість штундів до нашого руху не втручається, лише мала кількість ставиться прихільно до нас. Населення цілого терену до нашого руху ставиться прихильно, 75 % — до ворожого руху, а решта невідомо чого хочуть.

Членства загальним числом 213 осіб, з нього активу 78 осіб.

В деякіх селах унеможливлюють роботу німці. В Олександрії [Олександрія] начислюється 300 озброєних німаків, котри наїжджають в с. Волошкі [Волошки], Коптовичи [Коптовичі], Свяття, стягають поставку, беруть на роботу. Населення не втікає. Ст. Клевань налічує 250 німаків, котрі наскакують на село Олишва і грабують населення. Часто [на]падають червоні на села Руда [Руда Красна], Жобринь [Жобрин], колонію Михайлівка, Перелісянка [Пере-лисянка], де грабують населення. Сталий осідок червоних —

цуманський ліс, звідки нападають останньо по 30 осіб. Населення здеморалізоване акціями, але ставиться до нас не зле.

В терені знаходиться 4 священиків. З них один служить Службу Божу по-українські, бо є лише 2 церкви, а решта не служить, бо немає церков. В селах як Волошкі [Волошки], Святя [Свяття], Коптовичи [Коптовичі], Олишва працює німецька адміністрація, наша адміністрація припинена. Шкільництво урухомлено лише в деякіх селах. Населення приготовляється до приходу червоних, все скриває.

Спалено німцями 10 сіл цілковито і 3 частинно.

Постій. 8.XII.43 р.

Слава Україні!

Залізняк.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 103. Походження у документі не вказане. Оригінал. Аркуш із зошита у лінійку. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

№ 26
НАКАЗ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ЛИЖІВ

[Костопільський район "Іскра" Костопільського надрайону "Долина"], 20 грудня 1943 року.

Наказ!

1. Наказую всім командантам кущів зорганізувати столярськи артілі та до кінця цього місяця зробити по 50 (п'ятидесять) пар лещат.
2. Негайно організовати ловлю собак таваріння мила.

За невиконання наказу буду потягати до карного звіту.

Дня 20.XII.43 р.

Слава Україні!

Невмирущий.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 5, арк. 18. Завірена копія. Рожевий папір. Рукопис. Синя калька.

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.4. РІВЕНЬ КУЩІВ

№ 1
ЗВІТ КОМЕНДАНТА КУЩА

Кущ № 3 ["Яр"]
[Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина"],
7 вересня 1943 року.

Звіт
за місяць серпень 1943 р. з куща № 3.

I.			1	2	3	4	5	6	
	Назва терену		Ст. ч. 1	Ст. ч. 2	Ст. ч. 3	Ст. ч. 4	Ст. ч. 5	Ст. ч. 6	Разом
	Стан осель	Загальне число	1	1	1	2	1	1	7
		Чужі	—	—	—	—	—	—	—
		Охоплені	1	1	1	2	1	1	7
		Не охоплені	—	—	—	—	—	—	—
		В стадії охоплення	—	—	—	—	—	—	—
	Стан член-ства	Загальне число	20	12	9	17	9	11	78
		Мужчин	10	6	6	11	5	7	45
		Жинок	10	6	3	6	4	4	83
		Кадрових	13	7	5	5	4	5	39
		Селян	20	12	9	17	9	11	72
		Робітників	—	—	—	—	—	—	—
		Інтелігентів	—	—	—	—	—	—	—
		Вишколених	1	2	3	2	1	—	9
		Прибуло	12	4	2	11	3	4	36
		Убуло	2	—	—	—	—	—	2
		Кандидатів	3	—	—	—	—	—	3
		Симпатиків	29	22	18	21	10	8	108
I.	Стан юнацт-ва	Загальне число	20	20	6	11	3	26	86
		Юнаків	15	20	6	7	3	26	77
		Юначок	5	—	—	4	—	—	9
		Селян	20	20	6	11	3	26	86
		Робітників	—	—	—	—	—	—	—

		Середньо-шкільників	—	—	—	—	—	—	—
		Вишколених	2	1	—	2	—	—	5
		Прибуло	2	—	—	—	2	—	4
		Убуло	8	3	3	11	—	—	25
		Кандидатів	—	2	—	—	—	2	4
		Симпатиків	—	—	—	—	—	—	—
	Виш-кільні групи	Загальне число	—	—	—	—	—	—	—
		Повні	—	—	—	—	—	—	—
		Неповні	—	—	—	—	—	—	
		В стадії організації	—	—	—	—	—	—	—

Дня 7.IX.43 р.

Залізняк.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 2. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 2
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА КУЩА

Кущ № 3 “Яр”
[Костопільського району “Іскра”
Костопільського надрайону “Долина”],
8 вересня 1943 року.

Звіт провідника.
Звіт за час від 1.VIII до 31.VIII.43 р.

Кущ № 3.
Дата 8.IX.43 р.

Друже провідник!

Провідник терену Яр друг Залізняк звітує:

Членства взагалі 78 осіб, в тому мужчин 45 осіб, жинок 33 осіб. Селян 78 осіб, робітників — , інтелігентів — , вишколених 9 осіб.

Юнацтва загально 86 осіб, в тому юнаків 77, юначок 9, робітників, середньошкільників — , вишколених 5 осіб.

Готові на наказ!

Стан терену.

[...].

Стан населення усього: 3954.

З того чужинців — , українців 3954. Ставлення українців до нашого руху добре. Ставлення чужинців — .

Адміністрація (тепер створена) охоплена українцями. Ставлення населення до німаків дуже вороже.

Стан праці:

Вишколів в терені не було. Відбуто сходин 23, святочних 1, вишкільних 2, тижневих 20, провірок 5, змолочено організаційного збіжжа 121 копа, пшениці 20 кіп, ячменю 16 кіп. Зібрано членських вкладок за місяць серпень 1943 р. 694 крб. (шістсот дев'яносто чотири).

8.IX.43 р.

Слава Україні!

Комендант куща № 3.
Залізняк.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 3. Оригінал. Цупкий червоний папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 3
ЗВІТ КОМЕНДАНТА КУЩА ПРО ПІДЛЕГЛИХ

Кущ № 3
[Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина"],
9 вересня 1943 року.

Псевдо	**Становище**
Залізняк	Кущ[овий] командант
Голубець	Заст[упник] кущ[ового] команданта
Польовий	Кущ[овий] господарчий
Біда	Магазинер
Галайда	Магазинер

Телесик	Магазинер
Силач	Робітник
Лещина	Робітник
Шрам	Робітник
Чиж	Господарчий станиці № 1
Гулай	Господарчий станиці № 2
Тур	Господарчий станиці № 3
Підкова	Господарчий станиці № 4
Круча	Господарчий станиці № 5
Бурлій	Кущ[овий] військовик
Лановий	Заст[упник] кущ[ового] військ[овик]а
Кійт	Військов[и]к станиці № 1
Джан	Військов[и]к станиці № 2
Гум	Військов[и]к станиці № 3
Чорнота	Військов[и]к станиці № 3
Низький	Військов[и]к станиці № 4
Свій	Військов[и]к станиці № 5
Богдан	Кущ[овий] [ш]еф зв'язку
Грушевіч	Інтендант
Смілий	Зв'язковий
Хмурий	Зв'язковий
Човен	Зв'язковий
Крига	Зв'язковий
Добрий	Зв'язковий
Сливка	Зв'язковий
Осиновий	Зв'язковий
Мостовий	Зв'язковий
Чайка	Зв'язковий
Діброва	Зв'язковий
Васько	Шеф зв'язку ст[аниці] № 2
Панич	Зв'язковий
Нечуй	Зв'язковий
Окунь	Зв'язковий
Тятива	Шеф зв'язку ст[аниці] № 3
Крук	Заступник
Балда	Зв'язковий
Комаренко	Зв'язковий
Підкова	Шеф зв'язку ст[аниці] № 5
Градовий	Заступник
Шкура	Зв'язковий
Крига	Зв'язковий
Діброва	Зв'язковий

Конай	Шеф військового зв'язку в кущі
Кучер	Зв'язковий
Єршун	Зв'язковий
Крук	Кущ[овий] СБ
Лисенко	СБ ст[аниці] № 3
Низовий	СБ ст[аниці] № 2
Щербак	СБ ст[аниці] № 5
Станиця № 1	
Чуб	Станичний
Шугай	Заступник
Яровий	Гінець
Луговий	Гінець
Коробка	Гінець
Станиця № 2	
Коршун	Станичний
Боровий	Заступник
Станиця № 3	
Гусенко	Станичний
Лановий	Заступник
Станиця № 4	
Косач	Станичний
Голуб	Заступник
Станиця № 5	
Грабовий	Станичний
Мостовий	Заступник
Разом 73 чол[овіки].	

Дня 9.IX.1943 р.

Слава Укр[аїні]!

Комендант [к]уща
Залізняк.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 64, арк. 51-52 зв. Завірена копія. Цупкий рожевий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 4
ЗВІТ КОМЕНДАНТА КУЩА ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ В ТЕРЕНІ “БАСЕЙН”

Кущ [№ 1] “Басейн”
[Костопільського району “Іскра”
Костопільського надрайону “Долина”,
[третя декада] вересня 1943 року.

Звит
за час від 26/VIII.43 р. до 20/IX.43 р.

Друже [к]омендант.

Комендан[т] терену Басейн друг Кавун звітує чисельний стан.

1). Загальне число членів 38 осіб, в тому числі мужчин 23, жінок 15, селян — всі, робітників — , інтелігенції — , вишколених 16 чоловіків.

2). Юнацтва загальне число 407, в тому юнаків 204, юначок 203, середньошкільників — , в[и]школених 88.

Готови на [н]аказ.

3). За звітований час прібуло членів загальним числом 1, в тому чоловіків — , жінок — , юнацтва загальним числом — , юнаків — , юначок — .

4). Відбуло членів 4, в тому чоловіків 4, жінок — , юнацтва — , юнаків — , юначок — .

5). Причини відбуття: з наказу рай[онового] ком[енданта] переведені в другій терен — 2 відбуло 28.8.43 р., а два відбуло 10.9.43 р.

6). Кандидатів в члени загальним числом — , в тому чоловіків — , жінок — , юнаків загальним числом — , юначок — , в тому юнаків — , юначок — .

7). Симпатиків загальне число 80 %, в тому чоловіків — , жінок — , в тому юнаків — , юначок — .

Стан терену.

Назва терену	Терен, %	Загальне число	Охоплено	Не охоплено	У стадії охоплення	Примітки
Басейн	Осель	8	7	—	—	—
	Районів	—	—	—	—	—
	Кущів	1	1	—	—	—
	Станиць	7	7	—	—	—
	Могіл	4	—	—	—	—

	Церк[ов]	2	всі	—	—	—
	Орг. бібліот.	—	—	—	—	—
	Підпри-ємств	—	—	—	—	—
	Установ	—	—	—	—	—
	Шкіл	7	—	—	—	—

Загальне число населення: українців 4879 осіб, чужинців — . Політичних угруповань нема.

Адміністрація охоплена в 4/5 нами, в 1/5 німотою.

Розпорядження німец[ь]кої влади: про контигент.

Ставлення [у]країнців до нашого руху: середньо.

Випадки в терені.

Прострілено одного чоловіка німотою, котрій стояв на варті в селі Яр 14.9.43 р. В селі Кудрянка обстріляли німакі одного чоловіка, котр[ий] сидів на деревіні на варті: впав на землю, поламав собі дві руки. В селах Голкі [Головин?] і Корч [Корчин?] побрали 2 воли, 1 коня зб[...] і корову поляки з козаками 20.9.43 р.

III. Стан праці.

Відбулося вішколів загальним числом 1 (за програмою І ступня). Закінчили вишкіл загальним числом 9 осіб.

Вишкіл провадив інстр[уктор] Лимаренко, др. Муха і подр. Комашка. Сходин було 3 рази, в тім святочних — , тижневіх 3, стріч — , провірок 5, відправ — 1. По станицях провірок 5.

IV.

Чи відбулося упорядкування могіл? Ні.

Українізація церкві? Так.

Відносини мас проти німців й червоних: вороже.

Запанowання міст: немає.

Збір теплого одягу та інше: проходить.

Праця жнив: молотиться збіжжа і засіваються поля.

Праця відділів: не відбулася.

V. Практичні вправи.

Імпрез за звітований час, вистав, концертив під голим небом не було. Козачий рух відбувається. Фізкультурні змагання юнаків: так. Одержано літературу: "Інформатор", "До зброї", "Розпорядження про земельний лад 10/9.43 р.".

Праця Червоного Хреста: посередня. Збірання полотна: проходить. Харчив: теж.

VI.

Стан каси: 120 крб. Збіркі на допомогу ЧХ не було.

План праці: молот збіжжа, сінокоси, посів озиміни, конюшини, картоплі.

Теренові труднощи.

Терен загрожаний німотою і ляхами.

Вимоги терену.

Брак людей, інструкцій, вішкільних матер'ялів, пропагандистів, млинів для перемолу збіжжа людям.

Побажання.

Бажаю більше літературі, пропагандистів і пояснень.

Слава Україні!

Кущевій [к]омендант
/Кавун/.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 12, арк. 8. Точна дата в документі не вказана. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Коричневий олівець.

№ 5
СПИСОК ПОСАДОВЦІВ КУЩА № 6

Кущ № 6
[Костопільського району] "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
[вересень 1943 року].

Кущева акзакутива: кущ № 6.

Явор	Кущ[овий] військовік
Хрущ	Кущ[овий] СБ
Лис	Заст[упник] кущ[ового] СБ
Полтавка	Кущ[ова] провідниця
Маргарітка	Кущ[ова] господарча
Богдан	Кущ[овий] юнаків
Богдан	Заступник ком[енданта] юнаків
Вихор	Заст[упник] кущ[ового] ком[енданта]
Хома	Кущ[овий] ком[ендант]
Станиця № 1. Антонівка.	
Сокіл	Станич[ний]
Лис	Господ[арчий] стан[иці]

Староста	Шеф зв'язку
Яструб	Стан[ичний] СБ
Яструб	Стан[ичний] військови[к]
Хима	Стан[ичний] орган[ізаційний]
Гордий	Стан[ичний] юнак
Станиця № 2. Цицелівка.	
Дубченко	Станич[ний]
Квіт	Госп[одарчий] стан[иці]
Грім	Шеф зв'язку
Грім	СБ стан[иці]
Грім	Військ[овик] стан[иці]
Станиця № 3. Рисванка [Рисв'янка].	
Чумак	Станич[ний]
Косар	Госп[одарчий] стан[иці]
Чайка	Шеф зв'язку стан[иці]
Жвавий	СБ стан[иці]
Борун	Військ[овик] стан[иці]
Ром'яна	Стан[ичний] орган[ізаційний]
Вовчак	Стан[ичний] юнак
Станиця № 4. Жалянка.	
Гребля	Станич[ний]
Бистриця	Господ[арчий] стан[иці]
Сосновий	Шеф зв'язк[у]
Лис	СБ стан[иці]
Харченко	Військовік стан[иці]
Грабина	Стан[ична] організаторка
Богун	Стан[ичний] юнак

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 53–53 зв. Документ без дати і підпису автора. Оригінал. Цупкий рожевий папір. Рукопис. Простий олівець.

№ 6
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА КУЩА

Кущ № 3 "Яр"
[Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина"],
23 вересня 1943 року.

Звіт команданта.
Дата: 23.IX.43 р.

Звіт
за час від 1.IX до 1.X.43 р.

Друже Командант!
Командант терену Яр друг Залізняк звітує:

I. Чисельний стан:

1. Членства загальним числом 63 осіб, в тому числі мужчин 34 осіб, жінок 29 осіб, селян 63 осіб, робітників — осіб, селян — , інтелігенції — осіб, вишколених 5 осіб.

2. Юнацтва загальним числом 81 осіб, в тому юнаків 63 осіб, юначок 18 осіб, середньошкільників — осіб, вишколених 5 осіб. Готови на наказ!

2. За звіт[ний] час прибуло членів загальним числом 2, в тому чоловіків 2, жінок — , юнацтва загальним числом 2, в тому юнаків 1, юначок 1.

4. Вибуло членів 7, в тому чоловіків 6, жінок 1, юнацтва 1, в тому юнаків 1, юначок — .

5. Причини вибуття. Забрані до праці в інші терени: 2 чл.-чоловікі вибули 4.IX.43 р., 2 чл.-чоловікі — 6.IX.43 р., 2 чл.-чоловікі — 20.IX.43 р., 1 чл.-жінка — 15.IX.43 р., 1 юнак — 12.IX.43 р.

6. Кандидатів в члени числом 3, в тому чол. 2, жінок 1, юнаків загальним числом 10, в тому юначок 4.

7. Симпатиків загальним числом 84, в тому числі симпатиків чоловіків 61, жінок 23, юнацтва загальним числом 6, в тому юнаків 3, юначок 3.

II. Стан терену.

Н п/п.	Назва терену	Терен в %	Загаль. чис.	Охоплено	Не охопл.	В стад. охоп.
1.	Кущ ч. 3 Яр	Осель	6	6	—	—
		Районів	—	—	—	—

		Кущів	1	1	—	—
		Станиць	5	5	—	—
		Могил	4	4	—	—
		Церков	2	—	2	—
		Організацій-них бібліотек	—	—	—	—
		Підприємств	5	5	—	—
		Установ	—	—	—	—
		Шкіл	1	—	—	1

1. Загальний стан населення: 3511 осіб, в т. ч. поляків 1 (вихрещ[ений]), інших немає. Відношення його до нас: поводиться добре. Політичних угруповань немає.

2. Німецька адміністрація на мому терені не існує. Щодо розпорядків німецької влади, то, як видно з їхніх наказів, котрі доходять деколи через особи з інших сіл у наш терен, німці домагаються, щоб населення везло поставку для них. Але селяне поставки не везуть. Національна свідомість населення середня.

3. Пропаганда не проводиться.

4. Випадкі в терені.

1). 8.IX.43 в ст. ч. 3 були ляхи, котрі йшли з Костополя. Розстріляли одного хлопця, котрого зловили.

2). 20.IX.43 р. в ст. ч. 3 були німаки з узбеками в числі 12 осіб, котрі прийшли з Іванової Долини. Забрали 7 коней (селянських) та ще дечого і пішли до Костополя.

3). 23.IX.43 р. в ст. ч. 3 були німаки з ляхами в числі около 30 осіб. Населення повтікало. Забрали 20 шт. корів та ще дечого і пішли на Іванову Долину.

4). 24.IX.43 р. німаки з ляхами опустили Іванову Долину і пішли в Костополь [Костопіль].

III. Стан праці.

1). Вишколів не було.

2). Відбуто сходин 15, в тім святочних — , вишкільних — , тижневих — 15. Відбуто стріч загально 4, в т. ч. відправ 4, контактовних — . Відбуто провірок загально 2, в районі — , в кущі — , в станицях 2.

IV. Звіт акцій.

1. Могили упорядковані. Українізація церкві не відбувається. Маси проти німців та червоних ставляться вороже. Збір теплого одягу проходить. Жнива закінчено. Відділи УПА на терені не дерли. Появи озимини йдуть повним ходом.

V. Практичні вправі.

1. Імпрези за звітований час не відбувались.

Козачий рух: 19.IX.43 р. проходив по всіх станицях для тих воєннозобов'язаних, котрі все були у війську. Фізкультурних змагань юнаків не було. Практичні вправи юнацьки проходили по станицях.

Одержано накази:

1). 1.IX.43 р. від др. Костомарова, виконано.

2). 2.IX.43 р. від др. Жбурляя, виконано.

3). 3.IX.43 р. від др. Шуляка, всі точки наказу виконано крім ремонту шкіл. Ремонт шкіл ще не закінчений.

4). 5.IX.43 р. від др. Костомарова, всі точки наказу виконані крім розподілу бувшої польської землі, в с. Космачеві землі не хочуть люде брати, а по інших селах земля розділена.

5). 6.IX.43 р. від др. Жбурляя, виконано.

6). 6.IX.43 р. від др. Жбурляя, виконано.

7). 6.IX.43 р. від др. Костомарова. Точки наказу виконані, тільки щодо збору городини на бувших польських землях, то ще лишилось викопати кілька мішків картопель.

8). 7.IX.43 р. від др. Костомарова, виконано.

9). 9.IX.43 р. від др. Костомарова відносно самооборони сіл. Зорганізовано сільську варту від загрожених пунктів в кожному селі.

10). 10.IX.43 р. від др. Костомарова, виконано.

11). 16.IX.43 р. від др. Костомарова. Повідомлено про те зарядження всіх підреферентів в кущі.

12). 16.IX.43 р. від др. Костомарова. Збірка теплого одягу перепроваджується.

13). 16.IX.43 р. від др. Богдана, виконано.

14). 16.IX.43 р. від др. Богдана, виконано.

15). 16.IX.43 р. від др. Костомарова, виконано!

16). 17.IX.43 р. від др. Костомарова, наказ відкликаний.

17). 18.IX.43 р. від др. Жбурлія, виконано.

18). 18.IX.43 р. від др. Костомарова, виконано.

19). 18.IX.43 р. від др. Богдана, виконано.

20). 22.IX.43 р. від др. Невмирущого, наказ виконується.

21). 23.IX.43 р. від др. Невмирущого, наказ переводиться в життя.

Видано накази:

1). Наказ дати відомості про шкільництво 3.IX.43 р.

2). Наказ:

а). подати кандидатів до фахових шкіл;

б). подати спис вчителів до фахових шкіл;

в). стягнути всі книжки та орг[анізаційну] літературу;

г). надсилати знайдені ворожі летючки 5.IX.43 р.

3). Наказ:

а). якнайбільше засіяти озимини;

б). збирати фляжки та слої;

в). як віддавати почесть, 6.IX.43 р.

4). Наказ:

а). завести взірцеву військову дисципліну;

б). щоб кожний ком[ендант] села знав точно, що в нього в селі є та що робиться;

в). робити щотижня найменше двоє сходин;

г). давати з станиць щоденні інформації;

е). не курити та не пити всім орг[анізаційним] людям;

є). контролювати дороги (чи ніхто не проходить і т. д.), 14.IX.43 р.

5). Наказ всім підреферентам давати тижневі звіти про працю, 15.IX.43 р.

6). Наказ надіслати фляжки та продовжувати збірку ціх річей дальше, 16.IX.43 р.

7). Наказ, щоб кожний підреферент виконував свою працю в порозумінню з кущ[овим] ком[ендантом], 18.IX.43 р.

8). Наказ ставитись на відправу всім станичним і сільським головам дня 21.IX.43 р., від 18.IX.43 р.

9). Наказ для станичних відносно подавання місячних звітів, 19.IX.43 р.

10). Наказ ставитись всім станичним на відправу 23.IX.43 р., від 22.IX.43 р.

Одержано літературу:

1). "До зброї" 6 прим., "Розпорядження в земельній справі" 14 прим. — 14.IX.43 р.

2). "Інформатор" 9 прим. — 24.IX.43 р. Прочитано до 27.IX.43 р.

2. Праця Червоного Хреста. Була збірка лікарських рослин, як: чемериця, польова сосонка, полин, бруслинник, бобовник і т. д. Збірка полотна цього місяця: не переводжено. Також і збірки харчів не переводжено.

VI. Стан каси.

1. Приходи вкладки — , збірки на допомогу Черв[оного] Хреста — . Приходу грішми з підприємств немає.

Зробив за звітований час:

1. Проведено по всіх селах громадянськи зібрання, на котрих затверджено сільських голів та членів земельних комісій.

2. Робив сходини всіх станичних, сільських голів та членів земельних комісій, на котрих дав вказівки до праці.

3. Завалено всі дороги, які йдуть в кущ з півдня та з заходу, та понищено на ціх дорогах мистки.

4. Стягнув з терену всі книжки та прочитану організаційну літературу і відіслав до др. Шуляка.

5. Стягнено з терену фляжок та слоїків числом около 70 шт. і передано до господарчого.

6. Висилав на 5 [...] 40 робітників до жнив 2.IX.43 р.

7. Висилав 2-х членів 4.IX.43 р. до Ворона.

8. Зорганізовано військовий зв'язок та військово-мобілізаційний пункт.

9. Зорганізовано по селах варту. Урухомлено працю розвідки. Розвідка подає щоденно інформації до мене, що робиться в терені, пільнує, чи ніхто не прочищає доріг. Розподіляно по всіх селах, крім Космачева, бувшу польську землю між селян[ами]. Зорганізовано в кущі стійку фірманок.

Робив 4 відправі з станичними і 1 раз з кущевою екзекутивою.

VII. Плян праці.

Постановив: поліпшити працю в терені, працю станичних та підреферентів. Підняти свідомий рівень членів.

VIII. Теренови труднощи.

1. Німаки з ляхами нападали кілька разів на с. Трубиці. При цьому грабують населення.

2. Також наше населення ставиться просто вороже, коли треба на якусь роботу йти чи що.

Побажання.

3. Бажаю літератури, також пропагандиста.

Слава Україні!

Кущевий ком[ендант] запілля
Залізняк.

ДАРО, Ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 44–47 зв. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець (арк. 44–45) і сірий олівець (арк. 47–47).

№ 7
ЗВІТ КОМЕНДАНТА ПІДРАЙОНУ ПРО АНТИУКРАЇНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЯКІВ

Підрайон № 6 "Камінь"
[Людвипільського] району "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
28 вересня 1943 року.

Звіт.

Поляки пріходили на кон[ях], дещо брали. СБ повідомило чоту Негуса в Корецькому р[айоні] під Сторожевом. Чота прібула до села Ц[еци] і пишла за Случ до Шоп. Знищила там 4 полякі і повернулась назад до Цеци. Ввечери, щойно смеркло, поляки підтяглись на Суконю і стали стрілять запальними кулями по селі через рику Случ. Запалилі [...] фільваркі. Село Воловню не змогли запаліті. Зачали з-за Случа обстрілювати. А п'ять чоловик поляків перейшли в село Устє [Устя] і зачали палить село. [...] побрали віхті і ходять, палять. Чота Негуса була з другого кинця села Цеце. Поставіли кулемети посеред села і одкрили огонь по ляхах. Ляхи покинули палить і повтікали назад за Случ, на Більчаківські хуторі, на Коспи і зачали палить Коспи. Навіть Сербін [Сербин] спалили і скоро втікли. Їх відно була мала сила, на Коспах стільки [...] видно було стріли, били з одного кулемета "Дьогтяр", з однеї ринкі і з чотирох крісів. У с. Устя спаляно 13 хат і 3 холодніх будинки. Коли б не було чоти, все Цеце було б спаляне, твердять селяне, бо йшли уздовж села з віхтями і пидпалюв[али] на Коспах. Спаляно 16 холодніх будинків і 3 хати.

Дня 29/IX.43.

СУ.
Ярослав.
Підра.[йон] Камінь № 6 до р. Скеля, 29/IX.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 51–51 зв. Оригінал. Аркуш із записника у лінійку. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 8
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА КУЩА

Кущ № 3 “Яр”
[Костопільського району “Іскра”
Костопільського надрайону “Долина“] ,
22 жовтня 1943 року.

Звіт
[з]а час від 1.X до 1.XI.43 р.

Друже Командант!
Командант терену Яр друг Залізняк звітує:

I. Чисельний стан.

1. Членства загальним числом 59 осіб, в т. ч. мужчин 31, жінок 28, селян 59, робітників — осіб, селян — , інтеліг[енції] — осіб, вишколених 5 осіб.

2. Юнацтва загальним числом 79 осіб, в тому юнаків 62, юначок 170, середньошкільників — осіб, вишколених 7 осіб. Готови на наказ!

3. За звітов[аний] час прибуло членів заг[альним] числом —, в тому чол. — , жін. — , юнацтва загальним числом — , в тому юнаків — , юначок .

4. Вибуло членів 4, в тому чоловіків 3, жінок 1, юнацтва 2, в тому юнаків 1, юначок 1.

5. Причини вибуття: 3 члени-мужчини вибули на військовий вишкіл 16.X.43 р., 1 член.-жінка вибула до праці в чужий терен 2.X.43 р., 1 юнак на військовий вишкіл 8.X.43 р., 1 юначка до праці в артіль в кущ ч. 4 3.X.43 р.

6. Кандидатів в члени числом 1, в тому чол. — 1, жінок — , юнаків загальним числом 2, в тому юначок — .

7. Симпатиків заг[альним] числом 82, в т. ч. симп[атиків]-чоловіків 59, жінок 23, юнацтва заг[альним] числом 3, в тому юнаків 2, юначок 1.

II. Стан терену.

Н п/п.	Назва терену	Терен в %	Загаль. чис.	Охоплено	Не охопл.	В стад. охоп.
1.	Кущ ч. 3 Яр	Осель	7	6	1	—
		Районів	—	—	—	—
		Кущів	1	1	—	—
		Станиць	5	5	—	—

		Могил	4	4	—	—
		Церков	2	—	2	—
		Організацій-них бібліотек	—	—	—	—
		Підприємств	6	6	—	—
		Установ	—	—	—	—
		Шкіл	1	1	—	—

1. Загальний стан нас[елення]: 3511 осіб, чужих нац[іональних] меншостей — . Населення до нашої справи відноситься середньо. Політ[ичних] угруповань немає.

2. Німецька влада на наш терен не дістається. Нац[іональна] свідомість населення середня.

3. Суспільна праця: проведено пропаганду на тему збору теплого одягу для УПА по селах.

4. Випадків в терені не було, тільки СБ покарал[а] станичного та господарчого в ст. ч. 5 дня 10.Х.43 р. за пиття горілки.

III. Стан праці.

1. Вишкіл політ[ично]-ідеологічний щойно відбувається.

2. Відбуто сходин (разом по станицях) 22, в тім святочних — , вишкільних — , тижневих 22. Відбуто відправ 2. Відбуто провірок в станицях 1.

IV. Звіт акцій.

1. Могили упорядковані. Українiз[ація] церкви не відбувається. Сусп[ільно]-політ[ичні] відносини мас проти німців та червоних ворожи. Проти голоду населення молотить збіжжя і ховає. Збір теплого одягу закінчений. Населення не дуже добре ставилось до цієї справи, мало зібрано. Відділи на терені не переводять жодних дій. Посів озимини проходить.

V. Практичні вправи.

Імпрез за звітований час не було. Козачий рух відбувається по станицях, для всіх воєннозобов'язаних. Фізкульт[урних] змагань юнаків не було. Практичні юнацькі вправи відбуваються. Одержано накази:

1). Від др. Жбурлія 3.Х.43 р., виконано точно.

2). Від др. Жбурлія 4.Х.43 р. відносно давання звіту про уділення помочі д[л]я бідних родин.

3). Від др. Жбурлія 7.Х.43 р., прийнято до відома.

4). Від др. Невмирущого 7.Х.43 р., повідомлено підреферентів.

5). Від др. Невмирущого 8.Х.43 р., прийнято до відома.

6). Від др. Невмирущого 8.Х.43 р., приступлено до виконання.

7). Від др. Невмирущого 9.Х.43 р., приступлено до виконання.

8). Від др. Невмирущого 9.Х.43 р., виконано.

9). Від др. Невмирущого 12.Х.43 р., прийнято до відома.

10). Від др. Невмирущого 13.Х.43 р., виконано.

11). Від др. Невмирущого 13.Х.43 р., виконано.

12). Від др. Чорномор[ця] 15.Х.43 р., виконано (в справі вишколу).

13). Від др. Невмирущого, 17.Х.43 р. виконано.

14). Від др. Невмирущого, 17.Х.43 р. виконано.

15). Від др. Невмирущого, 19.Х.43 р. виконується.

16). Від др. Невмирущого, 20.Х.43 р. виконано.

Видано накази:

1). 1.Х.43 р. — про заборону ходити до міста та взагалі спекулювати. Поставити якнайкраще самооборону. Поставити якнайкраще працю розвідки.

2). 3.Х.43 р. — допровадити на день 4.Х.43 р. всі коні з возами і упряжжю на перегляд.

3). 11.Х.43 р. — оголосити селянам, щоб звезли все збіжжя з поля, змолотили і сховали.

4). 14.Х.43 р. — про заборону всім підреферентам відкликати і переводити на іншу роботу ділово підпорядкованих їм людей без порозуміння з ком[ендантом] запілля.

5). 19.Х.43 р. — відносно боротьби з ширенням хвороби (корости).

6). 22.Х.43 р. — стягнути та доставити всю зброю з станиць та зв'язків, на день 23.Х.43 р.

Одержано літературу:

1. "До зброї": 5 прим. одержано 3.Х.43 р., прочитано 5.Х.43 р.

2. "Інформатор": 5 прим. одержано 8.Х.43 р., прочитано 10.Х.43 р.

3. "Україн. народе", "Розпорядження про встановлення адміністрації": одержано 12.Х.43 р. 17 прим., 50 прим. прочитано 14.Х.43 р.

4. "Вільна Україна": 5 прим. одержано 15.Х.43 р., прочитано 17.Х.43 р.

Праця Черв[оного] Хреста. Проходило збірання ліків, як: корінь чемериці...

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 54–54 зв. Документ без закінчення. Аркуш невизначеного формату. Простий олівець.

№ 9
НАКАЗ КОМЕНДАНТА КУЩА ПРО ДОСТАВКУ ЗБРОЇ

Кущ № 3 [Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина"],
22 жовтня 1943 року.

До всіх станиць та зв'язків в кущі.

В зв'язку з тим, що вся зброя з терену стягається, наказую:

1. Дня 23.Х.43 р. на год. 7 рано вся зброя як кріси, пістолі, всі врізи та амуніція до зброї, котра знаходиться на терені в станиці, має бути у мене.

2. На терені лишається зброя лише працівників СБ. [П]оза тим, вся зброя, котра знаходиться чи то на станиці, чи на зв'язку, має бути здана.

За невиконання в точно означений час або за залишення на терені вищезгаданої зброї, буде каратися найсу[в]о[р]ішою карою!

Постій, 22.Х.43 р.

Слава Україні!

Кущ[овий] [к]ом[ендант] [з]ап[ілля]
Залізняк.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 16, арк. 60. Завірена копія. Аркуш зі шкільного зошита в клітинку. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 10
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА КУЩА

Кущ [№ 1] "Басейн"
[Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина",
[кінець жовтня 1943 року].

Звит
за час від 26/IX.43 р. до 26/X.43 р.

Друже [к]омендант.

Комендант терену Басейн друг Кавун звітує чисельний стан.

1). Членства загальне число 38 осіб, в тому числі мужчин 23, членок 15 осіб, селяне — всі, робітників — , інтелігенції — . Вишколених 16 чоловіків.

2). Юнацтва загальним числом 407, в тому юнаків 204, юначок 203 особи, середньошкильникив — , вішколених 13 осіб, в тому числі вишколених політично 5 осіб, військово 8 осіб, юначок вишколених 6 осіб.

Готови на наказ.

3). За звітований час прибуло членив загальним числом — , в тому чоловікив — , жинок — , юнацтва загальним числом — , в тому юнаків — , юначок — .

4). Вибуло членів 2, в тому чоловіків 8, жинок — , юнацтва — осіб, в тому юнаків — , юначок — .

5). Причини вібуття [...] пішли на вішкіл підстаршинський дня 7.X.43 р.

6). Кандидатів в члени числом — , в тому чоловіків — , жинок — , юнаків загальним числом — , в тому юначок — .

7). Симпатіків загальним числом 80 %, в тому чоловіків — , жинок — , в тому юнаків — , юначок — .

II. Стан терену.

[...].

1). Загальне число населення: [у]країнців 4879 осіб, чужинців —. Помичених угрупувань нема.

2). Адміністрація охоплена в 4/5 нами, в 1/5 німотою.

Розпорядження німецької влади: про контигент.

3). Звіт пропагандивних осередків та взагалі суспильна праця: середньо.

4). Випадкі в терені.

Дня 17.X німота з ляхами спал[или] в Мащи [Мащі] 24 хати і забили одну жінку. 2 дівчини забрали з собою, а також забрали 6 шт. корів.

Стан праці.

1). Відбулося вишколив загальним числом 1. З програмою ЧХ військо[...] станіць. Фахових учасників на всіх вишколах 25. Закінчило вишколи загальним числом 25.

2). Вишкіл проводи[ли] подр. Тополя, Козачка, Ганя, др. Лис.

3). Видбуто сходин 3 рази, в тім святочних — , вишкільних — , тижневих 3 рази. Видбуто стрич загально — , в тім числі відправ 3 рази. Видбуто провірок загально по станицях 8 раз[ів].

Звит акцій.

1). Чи вибуває[тьс]я упорядкowання могил? Відбуває[тьс]я.

Українізация церкві? Так.

Активізація мас: суспільно-політични відносини проти німців й червоних ворожи.

Запанування міст: немає.

Збір теплого одягу та інше: проходили.

Акція осінніх робіт, копання картопель, сіяння жита, молотіння збіжжа, збір городовіни: проходить.

Праця [в]ідділив в терені: не відбувається.

Практи[чні] управи.

1). Імпрез за звітований час, вистав, концертив під голим небом не було. Козачий рух: відбуває[тьс]я. Фізкультурни змагання юнаків: так. Практични управи юнацькі відбуваю[тьс]я. Одержано накази від кого: з [р]айону. Коли так, як виконано: середньо.

2). Праця Червоного Хреста: посередньо. Збірання полотна: проходить. Харчив: теж.

Стан каси.

1). Приходи: вкладки були, збиркі на допомогу Червоного Хреста бул[и], приходи з підприємств — , разом в карбовацях — 786 карб. (сімсот вісімдесят шість карб.).

План праці.

Молотіння збіжжа, посів озимини, копання картоплі, будуван[н]я криївок.

Теренови труднощи.

Терен загрожений німотою й ляхами.

Вимоги терену.

Брак інструкції, вишкільних матер'ялів, пропагандистив, млинив для перемолу збіжжа людям.

Побажання.
Бажаю більше літератури, пропагандистів і пояснень.

Слава Україні.

Ком[ендант] куща № 1 Кавун.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 12, арк. 10–10 зв. Точна дата в документі не вказана. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Коричневий олівець.

№ 11
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА КУЩА

Терен "Діброва"
[Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина"],
[початок листопада] 1943 року.

Звіт
за час від 20.Х до 1.ХІІ.43 року.

Друже [к]омендант!

Комендант терену друг Вихор звітує чисельний стан.

1. Членства 57, в т. ч. мужчин 36, жинок 21, селян 20, робітників 20, інтеліг[енції] 1, вишколених осіб 14.

2. Юнацтва заг[альним] числом 78, в т. ч. юнаків 78, вишколених осіб 7.

3. За звітований час прибуло членів загальним числом — , в тому чол. — , жін. — , юнацтва заг[альним] числом — , в тому юнаків — , юначок — .

4. Вибуло членів 1, в тому чоловіків 1.

5. Член вибув до СБ 3.ХІІ.43.

6. Кандидатів в члени числом 1, в тому чол. 1, жінок — , юнаків заг[альним] числом 2, в тому юначок — .

7. Симпатиків 90 %, в т. ч. чоловіків 40 %, жінок 50 %, юнацтва заг[альним] числом 60 %, в тому юнаків 40 %, юначок 20 %.

Стан терену.

Н п/п.	Назва терену	Терен в %	Загаль. чис.	Охоплено	Не охопл.	В стад. охоп.
1.	Діброва	Осель	16	Всі	1	—
		Районів	—	—	—	—
		Кущив	1	Охоп.	—	—
		Станиць	5	Охоп.	—	—
		Могіл	1	Охоп.	—	—
		Церков	—	Охоп.	2	—
		Орг[анізаційних] бібльотек	—	—	—	—
		Підприємств	1	Не охоп.	—	—
		Установ	—	—	—	—
		Шкіл	5	—	—	—

1. Чисельність населення — 1641, в т. ч. поляків, росіян нема, білорусів 16, інші доброго до нас відношення.

2. Політичних угруповань нема, розпорядкі німецької влади — нема, національна свідомість населення — %.

3. Щоденно німакі грасують і граблять май[н]о населення.

III. Стан праці.

Нічого не відбулось, лише 4 сходини, 1 з них святочна. Не відбулось вишкільних і тижневих сходин, не було контактових відправ, провірок в районі, кущі, станиці, провірок на іспитах, фахових учасників на вишколах, тих, хто закінчив вишколи, перероблено не було вишкільних матеріалів I ступня.

IV. Звіт акцій.

Упорядкованих могил — . В нашому кущи церков нема. Міст нема. Проти голоду забезпечено (добре). Збір білля, куфайок проходить. Молотьба збіжжя проходить середньо. В кущи УПА діє.

V. Практичні управи.

18.XI.43 накази виконано добре, праця Червоного Хреста проходить добре як і збірка харчів. Збірка полотна — середньо.

VI. Стан каси.

100 вкладних приходів. Збіркі на доп[омогу] Червоного Хреста не було. Підприємств — 1. Теренова збірка контингента не проходить. В касі зосталось 100 [...].

VII.

Пропагандист поставив збіркі всього активу до обговорен[н]я справ.

VIII. Теренові труднощи.

Мимоволі членів перешкоджають через німаків.

IX. Вимогі терену.

Брак контактів, інструкції, вишкільних матеріалів, людей.

X. Побажання.

1. Бажаю літератури, пропагандистів, пояснення і т. д., та оборони терену од німаків.

Постій, дня [?].XI.1943 року.

Слава Укр[аїні].

Кущевий комендант
/Вихор/ Вихор.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 55–57. Завірена копія. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 12
НАКАЗ КОМЕНДАНТА КУЩА ЩОДО СВОЄЧАСНОГО ОБМОЛОТУ І ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА

Кущ № 3 [Костопільського району "Іскра" Костопільського надрайону "Долина"], 25 листопада 1943 року.

Наказ!

Командантам сіл та сільським головам.

В зв'язку з можливим наближенням фронту, що загрожує масовім знищенн[ям] збіжжя і всіх харчевих запасів з боку червоних а також німаків, наказується всім селянам, які ще не змолотили збіжжя, якнайскорше це зробити та відповідно його заховати. Притягнути до цього всю родину. В разі зволікання з виконанням цього винні будуть покарані.

Командантам сіл та сільським головам наказую негайно по отриманні цього наказу роз'яснити населенню цю справу, та зайнятися всеціло виконанням цього, позаяк це є справа дуже важна, невиконання якої може принести в майбутньому дуже прикрі наслідки в матер'яльному стані.

Поважно взятись до справи та постаратись, щоб населення якнайскорше змолотило та заховало все збіжжя!

Дня 25.XI.43 р.

СУ.
Кущ[овий] ком[ендант] [з]ап[ілля]
Залізняк.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 16, арк. 59. Завірена копія. Аркуш із блокнота. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 13
НАКАЗ ПРОВІДНИКА КУЩА ПРО НАСИПАННЯ СИМВОЛІЧНОЇ МОГИЛИ

Кущ "Болото"
[Бережницького району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
27 листопада 1943 року.

Болото.

Друже Орлик.

Наказується вам на день 27/XI.43 р.

На годину 10 рано мають бути люди в Бережниці для сипання район[ової] могили. Узяти з собою [фа]ртухі чи радюжки для несіння п[і]ску. А му[жч]ини — відра чи що глибше, щоб можна було чим носити. І ще другий му[жч]ина повинен мати зелезняки[59].

Людей організовати таких: актив, Вільне Козацтво, юнацтво і УЧХ, взагалі фізично здоровий [е]лемент. За невиконання наказу будете [п]окарані.

Постій, 27/XI.43 р.

Слава України — Героям Слава.
Кущ[овий] пр[овідник] Куліш.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 353, арк. 82. Оригінал. Аркуш у клітинку зі записника. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

[59] Так у тексті.

№ 14
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА КУЩА

Кущ № 3 "Яр"
[Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина",
30 листопада 1943 року.

Звіт
за час від 1.XI до 1.XII.43 р.

Друже Командант!

Командант терену Яр друг Залізняк звітує:

I. Чисельний стан:

1. Членства загальним числом 58 осіб, в тому числі мужчин 30 осіб, жінок 28 осіб, селян 58 осіб, робітників — , селян — , інтелігентів — осіб, вишколених 14 осіб.

2. Юнацтва загальним числом 79 осіб, в тому числі юнаків 62 осіб, юначок 17 осіб, середньошкільників — осіб, вишколених 7 осіб.

Готови на наказ!

4. За звіт[н]ий час прибуло членів загальним числом — , в тому чоловіків — , жінок — , юнацтва загальним числом — , в тому юнаків — , юначок — .

5. Вибуло членів 1 , в тому чоловіків 1, жінок — , юнаків — , юначок — .

6. Причини вибуття: 1 член вибув до праці в оперативну групу 17.XI-43 р.

7. Кандидатів в члени числом 1, в тому чоловіків 1, жінок — , юнаків загальним числом — .

8. Симпатиків загальним числом 81, в тому числі симпатиків чоловіків 58, жінок 23, юнацтва загальним числом 3, в тому юнаків 2, юначок 1.

II. Стан терену!

Н п/п.	Назва терену	Терен, в %	Загальне число	Охоплено	Не охопл.	В стад. охоп.
1.	Кущ ч. 3 Яр	Осель	7	6	1	—
		Районів	—	—	—	—
		Кущів	1	1	—	—
		Станиць	5	5	—	—

		Могил	4	4	—	—
		Церков	1	—	1	—
		Організацій, бібліотек	—	—	—	—
		Підприємств	2	2	—	—
		Установ	—	—	—	—
		Шкіл	—	—	—	—

1. Загальний стан населення: 3503 особи, чужих національних меншостей і [п]олітичних угруповань немає.

2. Національна свідомість населення середня.

3. Пропаганда не переводилась.

4. Випадки в терені.

Дня 2.XI.43 р. в мій терен прийшли німаки з куща ч. 2. Спалили в кущі церкву та одну хату, застрілили одного чоловіка. Вранці 30.XI.43 р. пішли на Збуж.

Дня 7.XI.43 р. два літаки бомбардували та обстріляли терен. В висліді: в ст. ч. 2 спалено 7 будинків, в ст. ч. 3 спалено 14 будинків, ранено одну особу та вбито троє коней.

Цього ж дня німаки, котри прийшли з куща ч. 4, спалили в ст. ч. 5 40 будинків, забили 4 особи, забрали чимало худоби та інше селянське майно. Спалено також ті будинки, де містились молочарня та майстерня.

Дня 8.XI.43 р. у ст. ч. 4 німаки спалили 20 будинків, вбили 3 особи, трохи пограбували селян. В ст. ч. 1 спалено 1 млин (водяний) та 3 будинки. В ст. ч. 2 спалено 2 млини (1 паровий і 1 водяний) та 13 будинків. В ст. ч. 3 спалено 104 будинки, 1 особу. З мого терену німаки пішли в кущ ч. 1. Дня 20.XI.43 р. через ст. ч. 2 проходило 5 осіб (як твердить станичний з цеї станції, це були бульбівці та мельниківці).

III. Стан праці.

1. Відбулося вишколів загальним числом 1 (політично-ідеологічних). Учасників на вишколі 8 осіб.

2. Вишкіл проводив др. Чорноморець.

3. Відбуто сходин (разом по станицях) 11, в тім святочних — , вишкільних — , тижневих 11. Відбуто стріч 2, в тім числі відправ 2.

IV. Звіт акцій.

9. Могили упорядковані. Українізація церкві не відбувається. Відно[шення] мас проти німців та червоних вороже.

V. Практични управи.

Козачий рух не відбувається (військовик мало цікавиться цією справою).

Одержано накази: 1). від друга Невмирущого, дня 4.XI.43 р. виконано, 2). від друга Невмирущого, дня 6.XI.43 р. виконано, 3). від друга Жбурлія, дня 17.XI.43 р. наказ виконується, 4). від друга Невмирущого, дня 20.XI.43 р. прийнято до відома, 5). від друга Невмирущого, дня 26.XI.43 р. прийнято до відома.

Видано накази: 1). Щоб ставились станичні на відправу 15.XI.43 р. — видано 13.XI.43 р., 2). Наказ, щоб статичні добре слідкували за своїми людьми (т. зн. відносно сексотства) та доносили про сексотів, щоб селяне якнайскорше молотили своє збіжжя та добре ховали, в[і]д 16.XI.43 р.

Одержано літературу: 1). "Інформатор" — 4 примірники одержано 4.XI.43 р., прочитано до 7.XI.43 р.

Праця ЧХ: шили бинти, плели светри та інше.

VI. Стан каси.

Приходів та вкладок немає.

Зробив за звітний час:

1). Викопано 1 криївку, заготовлено матер'ял на криївку для друга Жбурлія.

Перевезено будинка на криївки з-під Пескова [Пісків].

Робив 2 рази відправу з станичними.

VII.Теренові труднощи.

Перешкоди в праці ставили німаки (коли і як — подано в цьому ж звіті "Випадки в терені"[60]).

VIII. Побажання.

Бажаю літератури.

Слава Україні!

Кущовий командант [з]апілля.
Залізняк.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 4–6. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

[60] Цього додатку виявити не вдалося.

№ 15
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА КУЩА

Кущ [№ 1] "Басейн"
[Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина",
[кінець грудня 1943 року].

Звіт
за час від 26/XI.43 р. до 26/XII.43 р.

Друже [к]омендант!

Комендант терену Басейн друг Смілий звітує чисельний стан.

1). Членства загальне число 38 осіб, в тому числі мужчин 23 ос[о]б[и], жінок 15 осіб, селяни всі, робітників — , інтелігенції — , вишколених 16 чоловіків.

2). Юнацтва загальним числом 407, в тому юнаків 204, юначок 203 особи, середньов[и]шкільників — , вішколених 27 осіб, в тому числі вишколених політично 5 осіб, військово — 22 особі, юначок вишколених 6 осіб.

Готові на наказ.

3). За звітований час прибуло членив загальним числом — , в тому чоловікив — , жинок — , юнацтва — , загальним числом — , в тому юнаків — , юначок — .

4). Вибуло членів 3, в тому чоловіків 3. Жинок — , юнацтва — осіб, в тому юнаків — , юначок — .

5). Причини вибуття.

Охотно пішли в польову жандармерію і на копання зимовіків. В жандармерію вибули два члена 7–9.XII.43 р., до копання зимовиків — один дня 21.XII.43 р.

6). Кандидатів в члени числом — , в тому чоловіків — , жінок —, в тому юнаків — , юначок — .

7). Симпатиків загальним числом 80 %, в тому чоловіків — , жінок — , в тому юнаків — , юначок — .

II. Стан терену.

Назва терену	Теренів, %	Загальне число	Охоплено	Не охоплено	У стадії охоп.	Примітки
Басейн	Осель	8	8	—	—	—
	Районів	—	—	—	—	—
	Кущів	1	1	—	—	—
	Станиць	8	8	—	—	—

	Могил	4	4	—	—	—
	Церков	1	—	—	—	—
	Організацій	—	—	—	—	—
	Бібліотек	—	—	—	—	—
	Підприємств	—	—	—	—	—
	Установ	—	—	—	—	—
	Шкіл	7	—	—	—	—

1). Загальне число населення: українців 4845 осіб, чужинців нема. Помічених угруповань нема.

2). Адміністрація: охоплено нами 4/5, [н]імакамі 1/5.

Розпорядження німецької влади: про контигент.

3). Звіт пропагандивних осередків та взагалі суспільна праця: середньо.

4). Випадкі в терені.

Дня 17.XII.43 р. в Мащі [н]імакі і ляхі грабили селян — брали сіна 16 фір, картоплі 30 метрів. Дня 20.XII.43 р. в селі Берестовец [Берестовець] [н]імакі та ляхі грабили селян і взяли 34 чоловіки до Костополя. З того 25.XII.43 р. пустили додому 12 осіб і одного ранили в голову, который живий до ціх пір. Поза тим, взяли 2 корови і одного коня, брали людське майно.

[Д]ня 20.XII.43 р. [н]імакі і ляхі в селі Головин взяли 5 штук корів, 1 коня і одного коня застрелили. Взяли 40 шт. свиней, 80 м. збіжжа, 10 фур сіна і багато людського майна, як: одягу, взуття, хатніх посудок.

22.XII.43 р. [н]імакі і ляхі в селі Головин взяли 20 м. збіжжа, 15 фур сіна і селянське майно.

Дня 20.XII.43 р. [н]імакі і ляхі були в Курганах і не зробили нічого. Дня 22.XII.43 р. взяли 2-х людей до Костополя, якіх і досі [...] і взяли 10 фір сіна і 10 фір соломі.

III. Стан праці.

1). Відбулось вишколів загальним числом один (за військовою програмою). Фахових учасників 15, закінчило вишкіл загальним числом 15 осіб.

2). Вишкіл провадив друг Лис.

3). Відбуто сходині 1 раз, в тому святочних не було, вішкільних — , тижневих 1 раз, видбуто — , загально — , в тім числі відправ 1 раз. Видбуто загальним числом провірок по станицях 4 рази.

IV. Звит акцій.

1). Чи видбувається упорядкування могил? Ні.

Українізация церкві? Так.

Активізація мас: суспільно-политични проти німців й червоних ворожо.

Запанования міст [н]імаками.

Збір теплого одягу: слабо.

Праці відділив УПА: ні.

На терені не відбувається акция зимових робіт, будова зимовіків, перемол збіжжя і магазиновання сухарив, біття ріпаку на олії, роблен[н]я санок, нищен[н]я телефонічного проводу і магазиновання дротів.

V. Практичні управи.

1). Імпрез за звітований час, вистав, концертів під голим небом: не було. Козачий рух: проходить. Змаган[н]я юнаків з фізкультури: ні. Практичні управи юнаків: відбувається. Одержано накази від району. Як виконано: середньо. Одержано літератури і яку: 1) "Поворот більшовиків" (6 примірників), 2) "Міжнародне положення" (6 примірників). Коли: дня 21.XII.43 р. Побажання відносно літератури: бажаєм.

2). Праця Червоного Хреста: посередньо. Збірання ліків: ні. Збірання полотна: ні. Збіран[н]я харчів: проходить.

VI. Стан каси.

1). Приходи: вкладки — , збіркі на допомогу Червоного Хреста — , [п]риход з підприємств — , тереновий контигент — .

VII. План праці.

1). Перемолоти 50 % збіжжа і сушити на сухари. Зробити 50 пар саней і організовати лови собак.

VII. Теренови трудноци.

1). Хто, що і чому ставить перешкоду? Німакі і ляхі. Мимоволі чи планомірно? Планова перешкода [н]імакамі та ляхами.

IX. Вимоги терену.

1). Брак контактів, літератури, пропагандістів а пояснень.

Слава Україні.

Комендант куща № 1 Смілий.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 12, арк. 12–12 зв. Точна дата в документі не вказана. Оригінал. Цупкий обгортковий папір рожевого кольору. Рукопис. Коричневий олівець.

2. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.1. РІВЕНЬ ОКРУГ

№ 1
"ВІДОМОСТІ", СКЛАДЕНІ КЕРІВНИКОМ РОЗВІДУВАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ВІДДІЛУ РЕФЕРЕНТУРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ В ОКРУЗІ "ЗАГРАВА"

ВО "Заграва",
22 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
УДСБ.

Відомости з терену.

Мадяри.

Від дня 11/12-43 р. через місто Дубровицю, село Орв'яниця, місто Бережницю в напрямку південно-західнім проходили мадярські війська, населення не чіпали, при зустрічі з козаками УПА активно не виступали. Говорили, що йдуть додому та попереджували населення, що за ними йдуть німці, котрі на своїй дорозі все нищать. Друга валка мадяр проходила через села Немовичі, Зносичи [Зносичі] та Тине [Тинне] в напрямку Березного, ці мадяри також нікого не чіпали. Дня 14/12-43 р. до міста Нової Рафалівки прибуло 400 чоловік мадяр. Німецьке військо вийшло, лишилась тільки німецька жандармерія.

Дня 14/12-43 р. на мості на річці Горинь, біля станції Антонівка, на станції Тітовичі [Тутовичі], біля села Тетовичі [Тутовичі] варту в цих пунктах обняли мадяри. Німці відійшли.

Дня 16/12-43 р. на станції Дубровиця варту обняли мадяри. В місті Дубровиці є 250 чоловік мадяр та 50 німців. Мадяри стягали в Дубровиці контингент.

Німці.

Дня 9/12-43 р. до сіл Сварин [Сварині] і Антонівка приїзджали німці та заарештували 2 хлопців.

Дня 8/12-43 р. зі Сарн до Тутович [Тутовичі] приїзджало 50 німців, влаштовували полювання на зайців. Дня 15/12-43 р. до села Кананичі [Каноничі] (район Володимирець) приїзджало 60 німців, пограбували: 2 кабани, 2 корови та багато птаства. Сотня УПА робила на них засідку. Внаслідок бою німців розбито. В бою з німцями згинув сотенний друг Бедрижка та 2 стрільців. Дня 20/12-43 р. в села Янковичи [Янкевичі], Кургани, Берестовець і Головин

приїзджали німці. Оточивши ці села, пограбували все що тільки знайшлося в селі: худобу, збіжжя і інше майно. Німці оточували цей терен з трьох сторін, перша група о год. 7 прийшла з села Янкевичі, друга група о год. 9 прийшла з села Мащи [Маща], третя група — з села Глажово [Глажова]. Німці зловили около 100 селян і забрали зі собою до Костополя. Німців було около 4 сотень.

Дня 20/12-43 р. до села Корчив'я (район Костополь [Костопіль]) приїзджало 2 легких самоходи з німцями, якийсь час постояли в селі і від'їхали до Костополя.

Є чутки, що німці з села Рокитно [Рокитне] мають відійти, а на їх місце прийдуть мадяри. Дня 21/12-43 р. о год. 9 з Березного до станції Моквин їхало 4 тягарові машини з німцями. На кож[н]ій машині було 4–5 німців. Озброєні лише в кріси. Одна автомашина повернулася до Березного.

Дня 21/12-43 р. о год. 11 в село Кам'янка (район Березне) приїзджало 6 фір фольксдойчів-східняків. Грабували сіно. Фольксдойчів було 13 і 1 кіннотчик. Озброєні були: чеський кулемет, 1 МП, решта кріси.

Шеф СД в Березному викликав голову села Моквин і допитував, які партизани забирали в селі кабани. Голова села відповів, що не знає, бо партизани були одягнені в ріжний одяг. Шеф СД наказував на другий раз приглядатись на шапки партизан, пояснюючи, що "бандерівські бандити мають гудзики з тризубами, а комуністи — червоні кокарди, або зірки". Цікавився, чи в селі Моквин є ще кабани, на що голова відповів, що нема. Під час бомбардування і мордовничої акції в селі Михалин [Микулин] (район Тучин) вбито одного хлопця 18 років і жінку, старшу віком, а одна жінка безвісті пропала. Спалили 3 хати. Около 3 годин обстрілювали з гармат і гранатометів пустомитський ліс.

Червоні.

В селі Сновидовичі стоїть червоний відділ Колпакова[61].

---

[61] Йдеться про радянське партизанське з'єднання під керівництвом Сидора Ковпака (у німецьких пропагандистських листівках – "Колпак"). С. Ковпак народився у 1887 р. в Котельві на Полтавщині. Здобув початкову освіту. У роки Першої світової війни служив у піхоті, розвідці. В 1918 р. був денікінцем. У 1919 р. приєднався до російської дивізії на чолі з Чапаєвим. В 1926–1934 рр. керував кооперативом, який постачав харчами радянську армію. З 1935 р. – начальник Путивльського райшляхвідділу. З 1940 р. – голова Путивльського міськвиконкому. Восени 1941 р. очолив Сумське партизанське з'єднання. Весною 1942 р. одержав звання генерал-майора. У 1943 р. керував т. зв. Карпатським рейдом радянських партизанів німецькими тилами Західної України. Упродовж рейду з'єднання Ковпака мало низку збройних сутичок з відділами УПА. В 1944–1947 рр. – член Верховного Суду УРСР. Далі був заступником голови Президії і членом Президії Верховної Ради. Помер 1967 р. Похований у Києві. *(Данилюк М. Повстанський записник. – Київ, 1993. – С. 164; Жежера В. Ковпак козиряв цареві, Чапаєву і Сталіну // Газета по-українськи. – 2007. – 9 червня // http://gpu.ua/index.php?&id=166390.*

Дня 9/12-43 р. червоні наступали на Олевськ, але німці відбили.

В селі Дубове [Дубівка], Сваричевичі [Сварицевичі] та Зелень згруповані відділи червоних.

Розвідка повідомляє, що червоні під натиском відділів УПА з-за Стиру втікають на Схід.

Дня 14/12-43 р. червона банда пограбувала село Хіночи [Хиночі].

В селі Велюнь червоні замордували 8 родин наших селян.

Дня 14/12-43 р. червона розвідка (50 чол.) проходила біля села Грані.

Дня 17/12-43 р. до села Селець ввійшли червоні, де зустрілися з мадярами. Наслідки невідомі.

Під час нападу червоних з ляхами дня 19/12-43 р. на село Майдан (район Людвіполь [Людвипіль]) забито 14 осіб цивільного населення.

Ляхи.

Поміж хутором Грабин [Грабунь] а селом Олександрівка (р-н Рокитне) стоїть польський партизанський відділ — 500 чол. Озброєні: 7 кулеметів "Максим", 17 ручних кулеметів, 1 гарматка, 3 гранатомети, решта кріси.

Дня 10/12-43 р. польська банда з 150 чол. нападала на село Карпилівку (район Рокитне). Банда, грабуючи населення, не вбивала.

Ляхи в Рокитнянщині [Рокитнівщині] розповсюджують пропагандивні летючки, в яких закликають українське населення до спільної боротьби з німцями та червоними.

Дня 9/12-43 р. ляхи пограбували село Кісоричі [Кисоричі], а дня 11/12-43 р. село Масевичі.

Ріжні.

Повідомляють, що сотня з загону Кори біля Дубровиці мала сутичку з німцями. Під час сутички забито 23 німці і 16 ранено. Здобуто зброю. Зі сотні згинуло 4 стрільців.

В ніч з 19 на 20/12-43 р. на Жолудському переїзді поміж станціями Рафалівкою а Антонівкою мадяри зробили засідку, в яку попав відділ Хортів — Корбана. Поранено 3 козаків.

Дня 20/12-43 р. о год. 10 понад містом Степанню [Степань] з півночі на південь пролетіла ескадра літаків. Приналежність їх усталити пошкодила похмура погода.

Дня 22/12–43 р.

/Немо*/.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 234, арк. 1–2. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька. Текст злущується.

№ 2
"ВІДОМОСТІ", СКЛАДЕНІ КЕРІВНИКОМ РОЗВІДУВАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ВІДДІЛУ РЕФЕРЕНТУРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ В ОКРУЗІ "ЗАГРАВА"

ВО "Заграва",
24 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва
УДСБ.

Відомости з терену.

Німці.

В місті Сарнах знаходиться 8.000 німців озброєних, в більшості мадяри. Розвідка доносить, що німці при помочі мадяр мають почати акцію на села Володимирецького району — Кідри, Озера [Озеро], Новаки, Кананічі [Каноничі] та Дубівка.

Дня 25/12-43 р. німці з міста Сарн приїзджали на Бережецькі [Бережницькі] і Стрілецькі [Стрільські] Гори і урядували полювання.

Нас повідомляють, що кругом Рівного роблять великі окопи (німці). Дня 22/12-43 р. в села Кургани і Головин приїзджали німці з ляхами. Приїхали з міста Костополя о год. 7.30 ранку в силі 300 чол. Мали зі собою 3 гарматки, багато скорострілів та понад 100 фір. З цею групою німців при[ї]зджав комісар Шпат. Цей же Шпат говорив з одним селянином. Він сказав: "Скажи своїм сусідам, щоб вони кидали бандитизм і вертали господарювати, бо інакше їх знищать". В Головині зловили декого з людей і сказали їм: "Ми до вас будемо ходити цілу зиму і ограбимо все дочиста. Коли не буде чого грабити, спалимо село". Між ляхами були і місцеві ляхи з села Кургані [Кургани]. Кого зловили, того питали про тих поляків, котрих наші знищили в тих селах. Грозили, що за одного поляка відповідатимуть всі селяни.

В селі Рокитне (район Костополь [Костопіль]), де перед тим стояли німці, тепер стоять мадяри, і взагалі на залізничній лінії стоять мадяри.

Дня 21/12-43 р. в селі Берестова [Берестовець] (район Костополь [Костопіль]) під час акції німці забрали 24 особи цивільного населення. В кольонії Кургані [Кургани] того ж району було забрано 2 особи.

Дня 22/12-43 р. в селі Піски [Пісків] були німці. Точних даних ще нема.

Дня 22/12-43 р. голова села Моквин повідомив німців, що в селі є червоні. Німці від'їхали під Моквинські хутори. Дізнались, що червоних велика сила, дали кілька зальп з кулемета, пустили ракети та вернули назад в Березне.

Мадяри.

Один з мадярських старшин сказав, що мадяри будуть стоять в Дубровиці кілька місяців. Німці цілком ви[ї]дуть, а на їх місце має приїхати організац[...] ТОТ. Він також висловився, що хоче порозумітися з командою УПА.

Дня 19/12-43 р. на станцію Малинськ прибуло 150 озброєних мадярів. Ці мадяри на Яринівському переїзді роблять бічницю. До цієї роботи привозиться з Костополя робітників-поляків.

Дня 21/12-43 р. мадяри, що перебували в Костополі, пішли пішки до Рівного. Вони говорили, що йдуть на свою землю.

Червоні.

В Клесівщині червоні продовжують грабувати села. В селах Дубровицького району (села Дубове [Дубівка], Хіночі [Хиночі] та Радежи [Радижеве]) стоять червоні.

Дня 14/12-43 р. червона банда в силі 30 чоловік напала на село Мохче [Люхча]. Було вбито [р]айонового [р]еферента [ю]нацтва і награбовано його майно.

Вночі з 15 на 16/12-43 р. в селі Мар'янівці була червона розвідка — 12 чоловік.

16/12-43 р. вночі червоні мінували залізницю біля села Глутиця [Глушиця]. Німці міни знайшли і усунули їх.

Дня 22/12-43 р. в селі Моквин (район Березне) о год. 8 ранку 8 червоних розвідчиків приїзджали розвідувати, що робиться в селі. Розвідавши, вернули назад в напрямку Холопі [Холопи] — Хотинь [Хотин]. О год. 15 вдруге приїзджала червона розвідка — 20 осіб (кінних). Після того в село приїхали червоні. Кількість: 20 верхівців і 80 фір. Озброєння не відоме. По дорозі з Голубного на Яблонне [Яблунне] в селі Сороківці заходили в хати, питали дорогу на Горинь і були дуже голодні. Ці червоні зловили одного з наших працівників Похилого, його запитували, чи далеко до Костополя і Рівного, і чи по дорозі до Горинь нема лісу. Похилого розпитував командир про бульбівців і повстанців. Говорив по-українські. Одягнений був в шинелю, мав паси через плечі і торбу. Озброєний в фінку.

Вночі з 22 на 23/12-43 р. в село Друхово [Друхів] приїзджали 2 большевицькі розвідчики. Це розвідка частини, котра прохо-

дила через село Моквин. Червоних в селі Моквині було около 400 осіб, в тому числі около 100 верхівців і 60 фірманок.

Дня 19/12-43 р. в селі Франкополь [Франкопіль] о год. 4 ранку з лісу від Анастасіївки [Анастасівка] приїхала червона банда — 5 верхівців і 4 фіри. Більшість озброєна була в фінки. Просили хліба, вівса для коней. Тому, що в селі сільська варта вчинила алярм, вони втікли в ліс в напрямку Анастасіївки.

О год. 6, дня 19/12-43 р., червоні окружили село Маренін [Маринин] (район Людвіполь [Людвипіль]) розстрільною, яка йшла від хутора Майдан, що лежить в 2 км. на захід від Мареніна [Маринина]. Людей, що втікли, ловили і розстрілювали. Розстріляно 20 чоловік, та тяжко поранено одну жінку. Спалили 10 хат і 12 клунь. Вбили одного коня та телицю. Грабували збіжжя і майно. Відійшли за Случ тим самим шляхом, яким прийшли. Вистрілили 5 раз з гармат, снаряди впали за селом і шкоди не зробили.

Дня 19/12-43 р. о год. 14 большевицька банда напала на село Устя (район Людвіполь [Людвипіль]) — 20 чоловік йшли від сторони села Лучиця, яке лежить в 5 км. на схід від села Устя. В селі пограбували 7 свиней, 3 овечки і 3 телят. Вбили одного чоловіка та жінку. Назад вертали тією самою дорогою. Озброєні були переважно в фінки, мали зі собою також один кулемет.

Дня 20/12-43 р. о год. 9 було сильно чути кулеметний вогонь в стороні Франкополя.

Дня 20/12-43 р. о год. 9 ранку в село Франкополь [Франкопіль] приїхала большевицька банда. Банда прийшла зі східної сторони від села Анастасіївки, вийшла з лісу. Було 20 кіннотчиків, решта піхота. Піхота, увійшовши в село, почала грабувати. За час, коли більшовики грабували, зі села Сторожев [Сторожів] [...] боївка в силі 15 осіб. Заставши в селі большевиків, почали бій. Було вбито 1 комунара і 2 ранено. Вбито 1 коня. Боївка з браку набоїв мусіла відступити. Дещо з награбованого покинули. Було 12 піхотинців, 6 жінок (в цьому числі 1 жидівка). Озброєння: 10 кулеметів (німецьких), 5 совітських, 2 “Максіми”, 15 МП, 75 фінок, 1 міномет, решта кріси. Були обідрані і різно одягнені. Забрали: 14 коней, 5 волів, 1 корову, 34 свині, 17 овечок, 17 гусей, 18 кожухів, 6 піджаків, 5 светрів, 52 м. полотна, 43 пари білизни, 12 пар чобіт, 10 м. житньої муки, 18 овечих шкір, знищили 34 пні [бдж]іл. Банда ця була зі з’єднання Андреєва[62], яке стоїть в Городниці.

---

[62] Андрєєв – полковник, у грудні 1943 р. був командиром Другого Молдавського радянського партизанського з’єднання *(Ільюшин І. Волинська трагедія. 1943–1944 рр. – Київ, 2003. – С. 195).*

Дня 19/12-43 р., під час грабування села Маренін [Маринин] спалено 12 хат, 14 клунь, забито в селі [...] 26 людей. На хуторі Майдан 15 осіб, переважно му[жч]ини. Забрано 100 штук худоби — корів, коней, волів, 80 свиней. Озброєні були в фінки, кріси, та мали 3 кулемети.

Рух потягів на залізниці Рівне – Сарни.

Дня 22/12-43 р. о год. 7 з Костополя до Моквина їхав ешалон (50 вагонів порожніх), всі вагони були порожні.

Дня 22/12-43 р. о год. 8 з Моквина до Костополя їхало 10 вагонів з військом і 15 з автомашинами. Крім того, переїзджали паровози без вагонів.

Рух на залізниці дуже слабий, або взагалі нема.

Дня 24/12–43 р.

/Немо/.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 234, арк. 3–4. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
"ВІДОМОСТІ", СКЛАДЕНІ КЕРІВНИКОМ РОЗВІДУВАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ВІДДІЛУ РЕФЕРЕНТУРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ В ОКРУЗІ "ЗАГРАВА"

ВО "Заграва",
25 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва
УДСБ.

Відомості з терену.

Городницький район.

В районі спокій (спокійно в кількох селах, що останньо не за[й]няті червоними).

Людвипольський [Людвипільський] район.

Німці. Дня 23/12-43 р. до села Погоріловки [Погорілівка] о год. 15.30 хв. приїхали з міста Березного німці з козаками.

Проїзджали через слідуючі села: Моквин, Холопи, Вулька Холопська, Бистричі, Морозівка, Погорилівка [Погорілівка]. Було їх около 120 чоловік, в тому числі 3 верхівці, озброєні в фінки, і 38 фір. В село Погорилівку [Погорілівка] заїхали грабувати, були пів години в селі і о годині 16 через Друхову [Друхів] вернули до Березного. Під селом Друховою [Друхів] декілька разів вистрілили. В самому селі нічого не робили і не задержувалися.

Дня 20/12-43 р. під час нападу німецької банди на село Дружову [Друхів] козаки більше грабували від німців. Про це свідчить слідуючий випадок: один з козаків нищив пасіку — перекидав пні. Жінка господаря поскаржилася німцеві, німець побив козака, а навіть грозив йому розстрілом.

Червоні. Дня 21/12-43 р., під час нападу комунарів на село Хотинь [Хотин], люди почали втікати. Не вдалося втікти одному селянинові, якого наздогнав верхівець і почав говорити: "Чєво удіраєш, і куда, зачєм". Селянин відповів на це, що селяни тому втікають, бо їх червоні вбивають і навіть не дають поховати. Большевик це все записав і скразав: "Харашо, расправілісь, а ви ідітє домой і ховайте человєка".

Поляки. Дня 19/12-43 р., під час нападу націоналістично-польської банди на село Хотинь [Хотин], один селянин не втік і розказує, що ляхи були озброєні в 1 "Максім", 1 "Дьохтяр", решта кріси і дубельтівка. Було багато дерев'яних крісів та врізків. Було 10 верхівців і 20 фірманок. Ляхи говорили до нього: "Де ваші бульбівці, ми хочемо з ними догодитись, бо чого маємо битися, а коли не погодяться, то всіх виб'єм, як вони вибили наших "мазурів".

Березненський район.

Дня 23/12-43 р. із Березного до міста Сарн приїхало 40 осіб (німців). Їх штаб знаходиться в Сарнах. Прислано їх на те, щоб слідити за рухами партизан.

Дня 18/12-43 р. німці опустили штіцпункт біля Карачуна, бункер стоїть пусткою. Дня 18/12-43 р. зі станції Малинськ приїхали німці з козаками, а залишилось там тільки 2 німців і 100 мадярів. Озброєння: 2 "Максіми", 2 польові гармати, 9 кулеметів "Дехтярова", решта кріси. Амуніції мають дуже мало.

Червоні. Червона банда, що стояла в селі Яблонному [Яблунне], о год. 6 вийшла із села і пішла в напрямку сіл Антонівка, Курган, кольоні[я] Рожок, Домбровка, Полянські Хуторі, де й задержалася. Всіх їх було около 400 осіб, в тому числі 38 верхівців. Озброєння: тяжка гармата, яку везло 5 коней, 2 польові гармати, тяжкий кулемет. В селі Яблонному [Яблунне] забрали 4 людей, 2 пари коней

та замінили 5 коней на інші. Знімали з людей одежу. Розпитували жінок, де їх чоловіки. "Ми знаємо, що вони є в Повстанчій Армії під проводом Бандери", — казали червоні. В Яблонному [Яблунне] стояли 20 хвилин. Розпитували дорогу до міста Березного, до села Яринівки, до переїзду через залізницю. Поїхали через Антонівку на Кургани. Зловили одного нашого розвідчика, який від них втік в селі Курганах.

Костопільський район.

Німці. Німці з поляками старалися зробити напад на Підлужне та Любашу. Німці кожного дня приїзджають під Хмизополь [Хмизопіль], рубають ялинку та відставляють в бік Рівного.

Дня 23/12-43 р. німці прочищають дорогу на село Головин.

Дня 23/12-43 р. на Рівне відправили ешалон мадярів. Їх не відпускали з вагонів.

Дня 23/12-43 р. німці були в селі Глажова: 2 мадяри та 2 верхівці. Заявили населенню, щоб було дано 2 корови та по півцентнара картоплі з ко[ж]дої хати, в противному випадку ограблять село. Як подано з Костополя, тих людей що забрали з Берестовця, половину мають випустить, а про решту не відомо.

Мадяри. Дня 23/12-43 р. в село Печалівку приїзджали мадяри в силі 20 осіб. Озброєні: 1 "Токар", 2 автомати, решта кріси. Прийшли зі станції Моквин, о год. 8 вернули назад.

Поляки. Дня 23/12-43 р. о год. 13 до села Рокитного приїзджали ляхи. Нарубали ялинок і, пограбувавши селян, повернули до Костополя.

Німці. В місті Костополі знаходиться около 2.000 осіб (переважно поляки, латиші і мадяри). В цьому війську мораль дуже слаба, за горілку продають навіть спідню білизну.

Великостидинський район.

Червоні. Дня 20/12-43 р. до села Липенського Майданку [Майдан-Липненський] о год. 15 прийшли червоні. Дня 21/12-43 р. о год. 15 частина червоних вийшла із села в ліс між Холоневичами і Г[о]раймівкою, а дру-га частина стоїть і зараз в Липенському Майдані.

Дня 20/12-43 р. через села Золотолин, Тростянецькі хуторі, Збуж, Жалин проходили мадяри. В селі Золотолин забрали 10 свиней, 20 овечок та дуже багато птиці. Грабували по хатах майно, зривали рушники, били посуду, а ще кращу забирали. На Тростянецьких хуторах по дорозі до Збужа забрали пару коней з возом, 2 свиней, 7 овечок. По хатах не грабували нічого, бо в хатах були люди. В селі Збужі забрали 7 коней, 20 корів, 12 свиней, 20 овечок, 2 вози і багато птиці. В селі Жалині забрали 15 корів, 10 овечок, 12 свиней та 1 воза і 9 коней.

Степанський район.

Мадяри. Дня 16 і 17/12-43 р. під час перемаршу мадярських частин через Степань мадяри пограбували 30 штук рогатої худоби, 100 штук свиней і майже всі кури. Знасилували 3 жінки. Ограбили 2 церкви. В млинах забрано 3 фіри збіжжя, паси і мішки, повисипавши перед тим з них збіжжя в одну купу. В пекарні забрали 150 буханок хліба. Взяли зі собою 6 провідників, які в Деражному втікли від них.

Дня 25/12–43 р.

/Немо/.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 234, арк. 5–6. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 4
"ВІДОМОСТІ", СКЛАДЕНІ КЕРІВНИКОМ РОЗВІДУВАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ВІДДІЛУ РЕФЕРЕНТУРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ В ОКРУЗІ "ЗАГРАВА"

ВО "Заграва",
28 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва
УДСБ.

Відомості з терену.

Городницький район.

Червоні.

Дня 24/12-43 р. о год. 10 на село Устє [Устя] напала большевицька банда — 150 чоловік, при банді було 20 верхівців і 15 фірманок. Озброєні: 1 міномет, фінки, кріси, кулеметів було мало. Були одягнені зле. Грабували все, що було: худобу, коні, свині. Забрали: 15 штук рогатої худоби, 3 коней, 8 свиней та багато майна.

Людвіпольський [Людвипільський] район.

Червоні.

Дня 26/12-43 р. зі села Хвоянка большевики пішли на Моквинський Майдан в напрямку Голубного. З [По]горіловських хуторів взяли зі собою 2 людей. Дня 27/12-43 р., після сутички з німцями, большевики вернулися на Мокре, де закватирували і заночували.

Зловлених в селі Хвоянці друзів Борового, Зарічного і Хвилю роздягнули і вели розстрілювати. Друг Боровий втік, Зарічного вбили, а Хвиля втік ранений.

Дня 23/12-43 р. в село Друхове [Друхів] приїхало 2 верхівців-більшевиків. Вони забрали 2 пари коней і вернули назад до Моквина.

Дня 23/12-43 р. о год 1 на колонію Глубечани [Глибочок?] напали ляхи — 12 чол., озброєні в фінки і кріси. Забрали з собою за Случ 4 чоловіки і дещо з майна.

Дня 24/12-43 р. о год. 10 до села Хотин приїзджала польська розвідка — 10 чоловік, озброєні в фінки. О год. 10.30 вернули назад в ліс.

Березненський район.

Німці.

В ніч з 23 на 24/12-43 р. о год. 20.30 через Моквинські хуторі вертали німці зі села Бистричи [Бистричі], де допалювали решту хат. З міста Березного повідомляють, що німці мають приїхати до села Яблонного [Яблунне].

Дня 23/12-43 р. німці з міста Березного вирушили до села Холопі [Холопи] — 120 чоловік, в тому числі 2 верхівців, озроєні в фінки, 30 пароконних фір табору. Через Холопи вони тільки проїхали. В селі Погорилівка [Погорілівка] були о год. 15.00. Забрали: 7 овечок, 3 поросят, кури і гуси. О год. 16 від'їхали до міста Березного.

Бульбівці.

Дня 26/12-43 р. група бульбівців з 20 осіб зловила біля села Медведівка [Ведмедівка] друга Карпа — районового виховника молоді. Забрали кожуха, білизну, штани і чоботи. Між іншим, говорили таке: "Ми знаємо, хто ти такий [...] і тебе не вішаємо, як вішають бандерівці, і як згинемо від них, то по-геройськи. Ко[ли] б нам зловити когось з СБ, то ми його повісили б".

Різні.

Дня 21/12-43 р. до села Велика Клецька (р-н Межиріч) приїзджали німці, де спалили більшу половину села.

Вночі із 22 на 28/12-43 р. в селі Жернівці [Жорнівка] була кулеметна стрілянина. Селяни донесли, що то бульбівці.

Дня 22/12-43 р. частина німців з міста Тучина виїхала до міста Рівного.

Дня 22/12-43 р. до села Вовкодави [Воскодави] з Корецької соши приїхало 150 німців.

Дня 28/12-43 р.

/Немо/.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 234, арк. 7. Завірена копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

2. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ДОКУМЕНТ "ДО ВІСТОК", СКЛАДЕНИЙ ПРАЦІВНИКОМ РЕФЕРЕНТУРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ В НАДРАЙОНІ

[Ковельський надрайон "Кодак", ВО "Турів"]
6 жовтня 1943 року.

До вісток. Волинь.

Князь.

Німці з поляками наразі поволі з терену уступають, менше палять села і вбивають людей. Почали творити українську поліцію, обсаджують частинно райони і міста. В цій поліції знаходяться між іншим українці, яких німці зловили. Відобрали від них зброю, нічого їм не зробили, а пізніше віддали зброю і здали в поліцію.

У Володимирі відбувся замах на гебітскомісара, після якого багато поляків розстріляно, закидаючи їм, що це вони зробили цю роботу. В тім самім місці висаджено в повітря будинок, в якому мешкала німецька жандармерія.

З Вербського району німці вибрались, а поляки напали на село Замостя, де замордували 22-х людей. Населення морально прибите, витворилось багато сексотів, з якими вже з місця треба вести боротьбу. Багато людей відпадає від боротьби. Саме тут відлетить оця гниль, що все паралі[з]ує роботу, а залишиться сам здоровий елемент, який працю поведе дальше.

Болото.

В Турійському районі німці стоять дальше. 4.Х. зробили наступ на села Черніїв і Свинарин, спалили 9 хат, вбили 5 людей.

В Ружіні [Ружин] німці роз[з]броїли 200 поляків. Це саме зробили з групою, що стояла в Засмиках. По селах, в яких поляки чуються в силі, часто дальше мордують наших людей. Населення боїться нападів, але одночасно активізується, узброюються в сокири, коси та стають до самооборони. З міст німці масово вивозять поляків за Буг.

Червоні проявляють себе в терені щораз більше, появляються навіть поблизу центрів. В селі Градьки [Гредьки] Ковельського

району повстанці оточили хату, в якій вони знаходилися. Вбито 10 чол. Це було 21.IX. В селі Щитані [Щитинь] група повстанців сточила бій з червоними. Вбито 6 осіб, 4 ранено. По нашій стороні жертв не було.

Морально населення дещо підупало, але до роботи рветься, бо не бачить іншого виходу. Висловлюються слідуюче: "Досить самих слів, ми розуміємо, що нашими ворогами є німці, поляки, москалі і нам вже іншого виходу немає, як творити сильну армію і боротися, бо вороги доведуть до голоду, а тоді вже не треба нічого". Тому хочуть багато нашу владу по селах і ту тверду руку, що могла б надавати відповідний тон роботі.

6 жовтня 1943 р.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 120, арк. 1. Документ без підпису автора. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
ДОКУМЕНТ "ВІСТКИ З САРНЕНЩИНИ", СКЛАДЕНИЙ ПРАЦІВНИКОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

[Сарненський надрайон "Лісова пісня"],
29 жовтня 1943 року.

Вістки з Сарненщини.

Німці.

Дня 25.X німці обстрілювали з гарматки та гранатомета с. В. Ципцевичі [Великі Цепцевичі]. В селі грабували збіжжа та худобу.

Дня 23.X німці випустили з м. Рафалівки людей, яких забрали були з с. Іванчів [Іванчі] Рафалівського району. Згаданим людям говорили таке: "Ваші бандити України не звоюють із ржавими крісами. Ми (тобто німці) не згинемо і будемо мати право як не в Україні, то в Німеччині, але коли прийдуть більшевики і ви, українці, [не] здержите їх, України не стане. Коли б ви помагали нам, то ми, німці, завоювали б і віддали б вам Україну".

Дня 25.X два німецькі літаки обстрілювали з кулеметів ліс біля с. Литвиця [Літвиця]. Німці з Сарн щоденно приїзджають в с. Яринівку Дубровицького району за робітниками.

Бильшевики.

На Сопачевскій Гуті [Гута-Сопачівська] Рафалівського району згрупувалося около 400 червоних, що посуваються у напрямі с. Половля [Половлі] Володимирецького району. В околиці Сваричевич [Сварицевичі] знаходяться червоні банди в кількості до 2000 чол.

Дня 24.X червона розвідка була в с. Заморочене [Заморочення] в силі 4-х чоловік. Червоні забрали з собою одного чоловіка.

Дня 23.X в с. Карпилівка Дубровицького району червоні забрали 40 пар волів з возами.

Дня 23.X до Озерок [Озерськ] прибуло 50 червоних, між якими було 40 жидів. Узброєні в 5 кулеметів, 25 фінок і кріси.

В с. Озері [Великі Озера] Дубровицького району та довколи[ш]ніх лісах перебуває 500 червоних партизан, узброєних в 5 гарматок, 7 "[М]аксимів", багато фінок і кріси. Червоні будують ба-раки з дерева та обкладають землею.

Дня 19.X червоні банди в силі 400 чол., добре випосаджених у автоматичну зброю, перейшли через такі села Клесівського району: Сехи, Єльно [Єльне], Крута Слобода, Осниці [Осницьк] і Клесів. Згадані села пограбували та відійшли за бувший польсько-совітський кордон. Серед червоних була більша кількість ляхів із с. Лядо і Омельно Клесівського району.

На залізниці Сарні [Сарни] – Лунинець [Лунінець] червоні партизани зірвали в дні 24.X два мостки. Поїзди не курсують.

Дня 24.X розвідка ствердила поміж селами Лукове [Луко] а Біле постій червоних в силі 1000 чоловік. Червоні мають з собою богато худоби.

Розвідка доносить, що 2 км. від с. Луки [Луко] стоять червоні. Їхня розвідка кожного дня приїзджає в с. Луки [Луко], а ніччю прибуває до села більша їх кількість і грабують населення. Забирають збіжжа, картоплю, одяг, а непотрібні їм речі нищать.

Дня 26.X в с. Воронках Володимирського [Володимирецького] району комуністи грабували населення. Населення здебільшого втекло. Червоні говорили, що коли їм не видадуть бульбівців, то спалять село.

Дня 25.X на хуторах Лухче [Люхча] Дубровицького району червоні грабили селян. Вбили наших двох друзів, двох ранили.

На ст. Горинь (Речиця [Рєчица]) біля Столина комунарі спалили скирту німецької соломи, клуню з токованим сіном та підложили 4 міни під збіжевий магазин. Вони під час пожежі розірвалися, не спричиняючи жадної шкоди. У зв'язку з цим випадком, німці проводять арешти серед місцевого населення.

За р. Горинь комунарі проводили збірку теплого одягу, жита, картоплі і т. п. та організували сільські управи. Всюди намагаються наставити проти нас населення.

Біля кол. Янівка на фільварку є польська банда. Згідно з непровіреними чутками, є їх там до 400 чоловік.

В Сарнах німці позвільнювали багато урядовців-поляків.

29 жовтня 1943 р.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 130, арк. 20. Документ без підпису автора. Копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
"ВІСТІ" ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ, СКЛАДЕНІ ПРАЦІВНИКОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

[Столинський надрайон "Гало"],
12 листопада 1943 року.

Вісти з терену
від 14.X по 13.XI.43 р.

Столин.

14/X в с. Маньковичи [Маньковичі] на р. Горинь червоні зірвали парома.

16/X в м. Столин згорила мармолядна фабрика.

27/X в м. Столин згорила мельниця і тартак.

28/X в с. Верески (Столинський район) червоні спаліли школу і молочарню. На шляху від Столина до Бере[з]ного червоні знищили 4 кл. телефонічної лінії. З Столина втікла 21 родина в ліс. Зі Столина від'їхала частина німців, яка забрала танкетку. Куди — не відомо.

29/X у маєтку Речиця [Рєчица] (Столинський район) червоні забрали 110 шт. худоби і запаліли обару, в якій були свіні. Біля Давідгородка [Давид-Городок] є польски банди. Кількість не відома.

30/X до Столина прибули мадяри. Кількість не відома. Вони за[й]няли охорону залізниці від Лунінця аж до [Речиці].

4/XI до Деревні [Дзєравная] під'їзджала більшовицька розвідка в силі 56 чол. конніці.

[3] 7/XI на 8/XI вночи в м. Столині були вивішено червоні прапори з напісом "Ми боремся за комуну".

11/XI зі Столина виїхало до 1000 німців, мадяр і ляхів разом на села за п[о]ставками. Напрям взяли через с. Глинку і на Колодне.

Висоцьк.

24/X в м. Висоцьку німакі затримали ком[...], який нав'язувавсь з батальйонцем і якій його зрадив. Арештовано також дівчину, яка їх контактовала.

24/X вечором червоні зробіли засідку, в якій зістався ранений бойовік СБ др. Кучер.

24/X на 25 вночи між с. Пузні [Пузня] і Ясенець [Ясинець] отаборилась червона банда в силі 800 чол., з чого 400 лише узброєних, решта жінкі і діти.

25/X червоні думали переправлятись через залізницю на Озери, але їм загородив дорогу німецькій броневік, який під'їхав від Дубровиці.

27/X рано о 7 год. червоні наскочили на с. Речицю [Рєчица], де знаходився майже всьой організаційний актив. Вбили ком[ендaнта] над[району], рай[онового] зв'язку і двох зв'язкових. Вбили 9 цівильних дядьків. Пограбовали в населення де що було. Відкрили організаційного магазина, в якому забрали більше метра сухарив. На трикотарскім вишколі забрали вовну. Пограбували села Лудинь [Людинь], Рудню. В Рудні вбіли господарчого, в Лудині [Людині] — господаря. Ограбіли с. Деревню [Дзєравная], Бутово [Бутове]. В Бутовому вбіли дядька з жінкою. Отаборились на ніч в Деревні [Дзєравная].

28/X вдень наскочили на фут. Камінь-[О]стрив і Деревок, де вбіли раненого кухаря, господаря, сина його і спаліли забудову. Ще вбіли господаря, в якого стояла боївка. Це все наробів Рибак, який зрадив і подавив.

28/X червоні видийшли в напрямку Серник.

2/XI з Висоцька виїхало 70 фір німаків, які мали їхати на Озери [Озерськ] стягати п[о]ставку, але вони зняли охорону залізниці від Бухліч до Кавку [Колок].

3/XI рано о 7 год. через с. Пузню їхали червоні в силі 20 чол., везли амуніцію. Поїхали на Озерск [Озерськ].

3/XI на 4/XI вночи переправились червоні в с[илі] 50 чол. з Велюня на Лютинськ. В Лютинську взяли фіри і від'їхали на Озерск [Озерськ].

6/XI на 7 вночи червоні х[о]тіли перейти через залізницю біля Білої, але німакі відкрили по їх сильний вогонь і вони мусіли відступити, залишаючи за собою одного вбітого.

10/XI німакі заказали по селах паставку.

11/XI у село Тумень приїхало до 500 чол. мадяр, яки мали збірати паставку, але через те що люде здали перед, вони ночовали і 12/XI від'їхали на с. Деревню [Дзєравная] і на Городище.

Подано 12/XI.43.

Слава!

Грибок.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 63, арк. 24–25. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець. Згаслий текст.

№ 4
"ВІДОМОСТІ" ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ, СКЛАДЕНІ ПРАЦІВНИКОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

[Надрайон] "Конотоп", 15 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
УДСБ
Конотоп.

Відомості з терену.

І. Німці.

1. Від 11.XII через місто Дубровиці [Дубровиця] і Орв'яницю, Бережницю в напрямку південно-західнім проходить мадярське військо. Населення не чіпає. Також при зустрічи з козаками УПА не виступають активно. Говорять, що ідуть додому та попереджують населення, що за ними ідуть німці, котрі на своїй дорозі все нищать. Друга валка мадяр проходить через с. Немовичі, Зносичі та Тинне в напрямку Березне. Ці мадяри також нікого не чипають.

2. 9.XII до села Сварин [Сварині] приїзджали з Антоновки [Антонівка] німці та арештували 2-х хлопців.

3. 8.XII з Сарн до Тутовчич [Тутовичі] приїзджало 50 німців та влаштовувало полювання на зайців.

4. 15.XII до села Каноничі з міста Володимір [Володимирець] приїхало 60 німців, котрі заграбували 2 кабани, 2 корови та багато пта[с]тва. Сотня УПА зробила на них засідку. Внаслідок бою німців розбито. В бою загинув сотенний др. Бедрижка та 2-х стрільців.

II. Більшовики.

В селі Сновидовичі стоїть червоний відділ Колпакова.

2. 9.XII червоні напали на Олевськ, але німці наступ відбили.

3. В с. Дубав'є [Дібрівськ], Сваричевичи [Сварицевичі] та Зелень згруповалися червоні. Розвідка діє.

4. Як подає розвідка, червоні втікають з-за Стира під прапором ковельських відділів УПА.

5. 14.XII червона банда пограбувала село Хіночі [Хиночі].

III. Ляхи.

1. Поміж хут. Грабина [Грабунь] та селом Олександрівка стоїть польський партизанський відділ в силі 500 чоловік при зброї: 7 "Максимів", 17 легких кулеметів, 1 гарматка, 3 гранатомети, решта кріси.

2. 10.XII ляхи в силі 150 чол. нападали на село Карпилівку (район Рокітно [Рокитне]). Ляхи грабували, населення не вбивали.

3. Ляхи в Рокітнянщині [Рокитнівщині] розповсюджують пропагандивні летючки. Населення не вбивають, а намовляють до спільної боротьби з німцями та червоними.

4. 9.XII ляхи пограбували село Княжичи [Князівка].

5. 11.XII ляхи пограбували село Малевичи [Масевичі].

Подано 15/XII.1943 р.

Журба.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 78"78 зв. Оригінал. Аркуш із зошита у клітинку. Рукопис. Синій олівець. Текст згасає.

№ 5
"ТЕРЕНОВІ ВІДОМОСТІ" РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Надрайон "Конотоп",
22 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
УСБ.
Надр. Конотоп.

Теренові відомости.

I. Німці.

Дня 18.XII.43 р. німаки окружили село Яриновка [Яринівка] Дубровицького району, де на зв'язку знаходилися підрайонний СБ, військовик та зв'язковий, котрі почали втікати. Під лісом німота відкрила по них огонь. Хлопці змушені були втікати в другу сторону, де було чисте поле. При втечі німота поранила військовика та зв'язкового, третій добіг до села ціло.

В місті Дубровиця німота будує тартак на станції, по місці розбирають плоти, а доски з них возять на станцію.

II. Мадяре.

Дня 20.XII.43 р. [м]адяре забрали в селі В. Цепцевічі [Великі Цепцевичі] та Бережниці 15 фір сіна. Дня 21.XII в Бережниці [м]адяре забрали 90 шт. худоби. Крім того, з організаційної пекарні забрано 480 бух. хліба, списки видачі муки. При забиранні тлумачилися перед населенням, що вони це роблять по наказу німців, бо для себе вони не потребують.

Дня 20.XII, переходячі через Ремоцьки футора [Ремчицькі хутори], [м]адяре забрали від селян 6 шт. свиней.

В місті Сарні [Сарни] [м]адярам даний був наказ від німців роззброїти [з]акарпатських [у]країнців, але мадярське командовання відмовилось від того. Дня 20.XII [м]адяре в Красіні [Карасин] мали стичку з червоними. Результат бою невідомий, лише відомо, що більшовики вицофалися з села.

Дня 21.XII в село Берестя приїзджали [м]адяре та забрали кілька свиней, курей та гусей.

III.

Дня 20.XII.43 р. в село Велінь [Велюнь] приїхало 50 комунарів. Других 150 чол. переїхало ріку Горинь та видійшли в сторону села Золото [Золоте].

Дня 21.XII о год. 11 вечора червоні в кількости 100 чол. приїхалі в село Селець. Що зробили, докладно не відомо, лише видні були пожари, знаком чого спалено кілька господарств.

Постій, дня 22.XII.43 р.

Слава Україні.

Надр[айоновий] ком[ендант] УСБ
/Шворний/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 26. Завірена копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 6
"ТЕРЕНОВІ ВІДОМОСТІ" РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Надрайон "Конотоп",
24 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
УДСБ.
Надр[айон] Конотоп.

Теренові відомості.

I. Німці.

Дня 22.XII.43 р. [н]імота в Сарнах роззброїла [з]акарпатських [у]країнців, яки служили в [м]адярській армії.

Дн[я] 21.XII німота опустила Желуцький [Жолудський] переїзд, охорону якого обняли [м]адяре. То само сталося на мості біля Антоновки [Антонівка].

II. Мадяре.

Дня 22.XII.43 р. в селі Тотовичи [Тутовичі] [м]адяре за[б]рали в селян 60 шт. худоби, то само роблять в селі Ремчичи [Ремчиці] та В. Цецевичи [Великі Цепцевичі]. Беруть що попало, кажучи, що

німці їм дали такий наказ, а, крім того, навіщо [у]країнці вкрали їм 7 чол. жовнірів.

Дня 23.XII в місто Дубровицю приїхало знов около 300 [м]адярів та говорять, що ззаді ще багато йде і тому приготовляють квартирі по місті.

Дня 23.XII.43 р. вечором приїхали в Бережницю [м]адяре та замовили фіри на те, щоб їхати на Кураш і Соломіївку збирати зерно та річі.

Перемарш [м]адярів переходить з Олевська до Сарн, а з Сарн до Дубровиці.

Дня 24.XII.1943 р. о годині 10 ранку [м]адяре забирають худобу в селі Орв'яниці.

III. Більшовики.

Дня 22.XII червоні, переходячі через села Силець [Селець] і Ясінець [Ясинець] в кількости 90 чол., спалили в Ясінці [Ясинці] 10 хат "бульбовців", як вони кажуть. Це була банда під проводом Яши і Карпа.

Дня 22.XII розвідка червоних проїзджала через села Дубово [Дубівка], Хіночі [Хиночі], Радижево [Радижеве], питаючи де стоять [б]ульбовци. Сила розвідки – 50 чол.

На села Липне, Воронки, Луково [Луко], Луписюки і Андруга наложили червоні поставку зерна, картоплів, табаку та м'яса в кількости: від хати – 1 корова, 200 кг. зерна, 500 кг. сіна, 400 [...] картоплів, 5 метрів полотна та 0,5 [...] тютюну.

Дня 19.XII червоні переходили попід село Ромайки [Ромейки], де спіткалися з відділом Корбана. Після короткої перестрілки червоні розбіглися, в замішенню наші втратили 1 кулемет, 2 інші знайдено через СБ та відставлено до відділу.

Дня 21.XII в селі Воронкі [Воронки] чета Кори провела бій з червоними, після якого з нашої сторони 3-х козаків вбито і 3-х ранено. Зі сторони червоних були жертви, кількість не усталена.

Дня 24.XII о годині 5 рано червоні в силі понад 300 чол. наскочили на село Залишани [Залішани] (Дубровицький район), де обстріляли табор Лайдаки, який вицофався. Після пограблення селян частина пішла на село Грицьки. Що докладно зробили, ще не відомо.

Постій, дня 24.XII.1943 р.
Бор, 25.12.43.

Слава Україні.

/Шворний/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 58. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 7
"ТЕРЕНОВІ ВІДОМОСТІ" РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Надрайон "Конотоп",
26 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
УДСБ.
Надр[айон] Конотоп.

Теренові відомості.

I. Німці.

Протягом днів 24 та 25.XII.43 р. німота не проявляла себе цілком в терені, за винятком того, що в місті Дубровица [Дубровиця] гонять людей до праці при улаштуванні укріплень.

II. Мадяре.

Дня 25.XII.43 р. до міста Дубровица [Дубровиця] приїхало знов около 500 чол. [м]адярів. Очищають приміщення для більшої кількости [м]адяр.

Дня 24.XII вночі відділ Кори зробив наскок на [м]адярів в селі В. Цепцевічі [Великі Цепцевичі], який скінчився втратою танку Кори. Згинув сотенний другої сотні, ранено танкіста, та ще кілька жертв і ранених.

Після бою, то значить дня 25.XII вдень, [м]адяре спалили футора В. Цепцевічі [Великоцепцевицькі хутори], позганяли людей в школу, та видно будуть переводити якісь шикани. До того приїхало з міста Сарн [Сарни] ще около 500 чол. [м]адярів, та карний відділ з міста Дубровиці, привезено 2 гарматки та багато зброї. В селах Нетреба, Титовичі [Тутовичі], Люхче [Люхча] та Городець [м]адяре починають переслідувати молодь сіл, не випускаючі їх поза границі села.

III. Червоні.

Дня 25.XII.43 р. група червоних, про яку подано в попередньому повідомленні, переночувавши в селі Грицькі [Грицьки], відмаширувала на село Озеро [Озерськ], звідки буде направлятися на Желуцьк [Жолудськ] та цуманський ліс.

Під час перебування теї банди в селі Мачуліща [Мочулище] згинуло зловлених ними трох козаків, з них один козак СБ Гай,

котрий був там на розвідчій роботі. В селі Грицькі [Грицьки] замордовано 5 осіб цивільного населення, між ними один наш інформатор. В селі Нівецьк [Нивецьк] жертв не було, всі згадані села пограблено та сплюндровано.

Згадана група червоних, перегрупувавшись в селі Озеро (Сарни), дня 19.XII розділилася на дві групи, після чого одна з них, вищезгадана, в силі понад 500 чол., направилась через вищезгадані села на Цумань, друга в такій-же силі – на південь. Перша – під проводом Шитова та Мисюрі, Яші, Карпа, Михайлівського та Петі[63]. Друга, під проводом Федорова, пішла через села Татине, Лядо і Омельно далі аж на Харупань [Хорупань], а дня 22.XII вирушила через село Купель в сторону Мачулянки [Мочулянка].

Загальні справи.

Серед населення в терені панує переполох по причіні перемаршу червоних та акцій і грабунку [м]адярів. Населення втікає в ліса та футора, та в багато випадків нарікає на нас за зачепку [м]адярів.

Постій, дня 26.XII.43 р.

Слава Україні.

Надр[айоновий] ком[ендант] УДСБ
/Шворний/.

Бор, 27.12.43.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 73. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

[63] "Дядя Пєтя" – псевдонім А. Бринського, керівника одного з перших радянських партизанських формувань, яке з'явилося на Волині в 1942 р. *(Ільюшин І. Волинська трагедія. 1943–1944 рр. – Київ, 2003. – С. 228).*

* (*До стор. 403*): Немо – повстанський псевдонім Трейка (Терейка) Івана (1898–1945). У грудні 1943 р. очолював один з відділів референтури СБ ВО "Заграва". З 4 липня 1944 р. – керівник відділу військової розвідки штабу групи УПА "Тютюнник". З січня 1945 р. – заступник з розвідки командира штабу з'єднання груп УПА "44". У 1945 р. був полковником на псевдо Дибов і мав особистий почет, який очолював Боєвий. Загинув 18 липня 1945 р. у бою свого почоту "з більшовиками" у городницькому лісі, біля с. Сторожів Корецького району Рівненської області. Почет розбігся. Генерал УПА від 24 квітня 1945 р. (*Літопис УПА. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. 166–168;* (*Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 41, 622, 819, 861, 867, 892, 925, 926, 1217, 1288).*

№ 8
“ТЕРЕНОВІ ВІДОМОСТІ” ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ, УКЛАДЕНІ РЕФЕРЕНТОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

Надрайон “Конотоп”,
27 грудня 1943 року.

УПА.
Група Заграва.
УСБ.
Надрайон Конотоп.

Теренові відомості.

I. Німці.

Дня 19.XII.43 р. в місто Рокітно [Рокитне] приїхало около 500 німаків, узброєних в 5 гарматок, 10 гранатометів, 10 тяжких кулеметів, багато МП, решта кріси. Завдання мають ліквідувати партизан, і так дня 20.XII поїхали в село Сновидовічі [Сновидовичі] та біля села зловили 13 чоловік з совітської партизанки, яких побили там-же під селом.

Дня 21.XII німаки наскочили на польську партизанку біля залізниці в урочищи Дуброва (Рокітно [Рокитне]). Сточивши бій, розігнали ляхів, забравши з собою 13 чол. живими (число жертв не відомо).

Дня 23.XII.43 р. німота наскочила на с. Чуделька [Чудель] (Клесів). Забравши 30 шт. худоби, пішли назад. Населення не зачіпали.

Дня 23.XII німота в силі 100 чол. пограбила футір Козяче біля Сарн, серед них була більшість [м]адярів.

II. Мадяре.

Згідно повідомлень, [м]адяре мають наказ від німоти пограбити всі села повіту, тому то, згідно донесень, мають замір в найближчий день прибути в села Тинне, Каминне [Кам’яне], Зносичи [Зносичі] та Чудель.

В селі В. Цепцевічі [Великі Цепцевичі] поки що [м]адяре нічого більше не зробили, лише тримають людей далі, не випускаючі з села.

III. Червоні.

Видійшовши вчора, подана група червоних з села Грицьків [Грицьки] переночувала у Озері (Володимирець) та сьогодні,

26.XII, відправилась в сторону села Кананичі [Каноничі]. Поза тим жадних рухів сьогодні не було.

IV. Ляхи.

Дня 23.XII націоналістична польська банда, після того як її нагонили німаки з Дубровиці, перейшла через села Чудель, Каминне [Кам'яне], Тиненськи [Тиннівські] футора та Німовицьки [Немовицькі] футори, перейшли залізницю та пішли в напрямку Казимирки [Казимирівка].

Сила ляхів – 250 чол. Узброєння: 2 гарматки, 10 кулеметів, 8 фінок, решта кріси. Переходячі в селі Чудель, забрали 2 чоловіки з собою, а в селі Каминне [Кам'яне] – 2 наших друзів, по дорозі один втік. Дещо пограбили та поспитали: "де ваші бульбовци, чому вони з нами разом не б'ють німців".

Дня 23.XII ляхи (національ.) в силі 50 чол. напали на село Дерть, забрали 30 шт. худоби та пішли на Борове (Рокітне [Рокитне]), де також дещо награбили та відійшли в сторону села Нетреби [Нетреба].

Загальні справи.

Наші зловили в Тинному 2-х польських розвідчиків, котрі розповіли дещо про силу ляхів та їх узброєння. При них знайдено деяки списки їх людей. В Кісоричах [Кисоричі] (Рокитне) переловлено також двох польських зв'язкових, яки указали декотрі їх зв'язки.

Постій, дня 27.XII.43 р.

Слава Україні.

Надра[йоновий] ком[ендант] УДСБ
/Шворний/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 59. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

2. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЛИСТ ПРАЦІВНИКА РОЗВІДКИ У РАЙОНІ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЦЕВИХ ЗБРОЙНИХ УГРУПОВАНЬ

[Березнівський] район "Беріг"
[Костопільського надрайону "Долина"],
[середина жовтня] 1943 року.

Друже Немо!

Щодо банд, які знаходяться в районі Беріг від 19.X.43, зайшли такі зміни.

1. Банда Шевчика Івана, який грасував в околицях Малинська з 25-ма особами, відійшла за Случ — в Рудню, рай[он] Березне, та Сівір'є, район Людвіполь [Людвипіль].

Щодо його життєпису, лиш знаєм таке: він є "наїздний посадник", за Польщі був гайовим, за більшовиків також і за німців. Коли лісників розорювали, він пішов в банду. На початку був членом банди Йона з Крешева. Коли його убито, він на свою руку зорганізував собі банду.

2. Після відходу Шевчика появилася банда Пільковського. Цей мав 13 осіб. Зброя: 2 автомати, решта кріси та два пістолі. Невідомо, де його поранено в ногу. Ляхи його закрутили [...].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 43, арк. 2. Документ без закінчення і підпису автора. Оригінал. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець. Текст згасає.

№ 2
ІНФОРМАЦІЯ ПРАЦІВНИКА РОЗВІДКИ У РАЙОНІ ПРО ВОРОЖУ ДІЯЛЬНІСТЬ

[Деражненський] район "Лісний"
[Костопільського] надрайону "Долина",
[середина жовтня] 1943 року.

Інформація по району № 1 Лісний.

Дня 20/X.43 р. до с. Святе [Свяття] Олександрійського району приїхали мадяри з поляками по картоплі, почали обстрілювати село.

Дня 20/Х.43 р. в мисти Ривному [Рівне] німаки окружили ціле м[і]сто. Не пускали ані в місто, ані з міста нікого. В год. 10-тий то пускали, а із міста ні.

Дня 22/Х.43 р. в год. 10-тий рано відбулася паніка в Деражному і в Бічалі [Більчаках] з причини такої: їхав із Жобрина [Жобринь] дядько до Деражного молотити збіжжа, а по дорозі під Деражнею догнав 4-х людей — 3 мужчині і одна жинка. Цей чоловік привіз їх в Деражно [Деражне], то вони пустили паніку, що ідуть німці. Все населення кинулось втікати. Зброю мали таку — одна фінка, 2 кріси і нагани. Командір Остр[ий] хотів їх роз[з]броїти, але був сам лише, і вони прі такий паніці втікли в ліс. Під Бічалом [с. Бечаль] зараз іде за німи погоня.

Ворон.

Район Керч № 3. Подає станиця № 5, що зловіли у лісу 16 [л]яхив в терені Ромейках.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 198. Дата у документі не вказана. Оригінал. Сірий папір. Рукопис. Простий олівець.

№ 3
ПОСВІДКА ДЛЯ ВИКОНАВЦЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ, ВИДАНА ПРАЦІВНИКОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ РАЙОНУ

[Людвипільський] район "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
22 листопада 1943 року.

Р-н Скеля.

Посвідка.

Видана в тім, що друг ... направляється в терен району Скеля по спеціяльному завданню з групою озброєних людей.

Прошу командирів загону УПА не робити жодних перешкод в праці, як: самовільного забирання зброї, неподання теренових кличок і т. п.

Коли пред'явник цієї посвідки звернеться з просьбою про збройну поміч в терені, то прошу командирів УПА дати.

22/11-43 р.

Р[айоновий] ш[еф] УСБ
/Боровий/.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 10, арк. 11. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Синя калька. Текст згасає.

№ 4
ІНФОРМАЦІЯ ПРАЦІВНИКА РОЗВІДКИ У РАЙОНІ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ЗАПІЛЛІ

[Костопільський] район "Іскра",
5 грудня 1943 року.

Дня 5.XII.43 р. Район Іскра.

Інформація ч. 62.

В с. Пісков [Пісків] були німці в год. 7 рано в числі 10 осіб, зброя — 1 ручний кулемет а решта кріси. Грабили населення.

Відійшли на міст в год. 10 рано.

В с. Мали Селища [Малі Селища] є тиф.

В с. Борщівці кож[н]ого дня є східнякі.

З Костополя виїхало 600 осіб війська, 2 транспорти возів і санок.

В Костополі німці пускають пропаганду, що наші повстанці разом з большевиками душать населення.

Кругом Костополя окопують полівки, в сторону Хотенки. На станції в Костополі великий наплив вагонів, що не можуть нормально пропускати потягів з Сарн до Рівного. Про чутку, що буде облава, подають, що буде облава стисла грабункова. Німці в Костополі більше групуються коло станції.

З Костополя передають, що цими днями має прибути багато війська (українців). Ціль того ще не відома, мають приїхати на 4 дні. До Костополя має приїхати полева жандармерія. Тепер з німців кваліфікується карний відділ і жандармерія. Між німцями, козаками і фольксдойчами щораз більш ситуація за[г]остр[ю]ється. До с. Глажова ніби мають приїхати німці.

В год. 8 рано потяг з Костополя на Моквин віз 5 вагонів пасажирських і 7 вагонів порожніх. В год. 10 потяг від Костополя на Моквин віз 3 вагони цивильних поляків.

5.XII.43 р.

Слава Україні!

Панько.

Одержано 18.37.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 29, арк. 84. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 5
ІНФОРМАЦІЯ ПРАЦІВНИКА РОЗВІДКИ РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ЗАПІЛЛІ

Деражненський район "Лісний"
[Костопільського надрайону "Долина"],
7 грудня 1943 року.

Інформації з Деражненського [р]айону
за час від 1 до 5.X.1943 року.

Дня 1.X.1943 р.

О годині 10 ранку [н]імецький літак скидав в селах Жобринь [Жобрин], Глище [Углище] і Дюксин летючки, в яких [н]імці закликають українське населення до співпраці з ними і до боротьби з партизанами. Летючки при цьому присилаю.

До села Дюксина о годині 12-тій зголосилося 2 озброєни німаки, які заявили, що вони втікли з варти на залізничній ст. Клевань і хочуть вступити в УПА. Принесли з собою оден МП, один кріс, 2 револьвери, 5 гранат та 300 шт. амуниції. Говорять: "Капут война, капут Гітлер".

Дня 2.X.1943 р.

В Деражному СБ затрімала підозрілого чоловіка. Виявилось, що це був поляк, висланий з Цуманя [н]імцями на розвідку.

Дня 3.X.1943 р.

О годині 5-тій ранку через село Дюксин і Жобринь [Жобрин] в напрямку цуманського ліса проходили червоні партизане в числі коло 80 осіб. Мали слідуючу зброю: один кулемет "Максим", 2 "Дьогтяри", 5 фінок та около 30 крисів. Решта без зброї. Між ними

були жиди, поляки, діти і старі жінки. В селі Жобринь [Жобрин] забрали 5 корів та 2 пари коней, поранили одного чоловіка.

Дня 5.X.1943 р.

О годині 3-тій пополудні 4 німецькі літаки бомбили село Ставок. Скинули 37 бомб, з яких 14 не розірвалось.

Спалили 3 хати і 5 клунь. Утікаюче населення обстрілювали з кулеметів, вбили 3-х людей та одну дитину крепко поранили.

Постій, дня 7.X.1943 р.

Слава Україні!

/–/ Ворон.

ЦДАВО, ф. 3837, оп. 1, спр. 8, арк. 36. Копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 6
ІНФОРМАЦІЯ ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У РАЙОНІ ПРО ОПІР НІМЕЦЬКИМ НАПАДНИКАМ

Костопільський район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
23 грудня 1943 року.

Інформації № 67.

В селі Рисв'янці знаходяться німаки в числі 160 осіб, які майже щоденно нападають на сусідні села та грабують населення. Населення у великому розполосі й щоденно втікає до лісу, ховаючись від німаків. Такі села як Пустомити, Невірків, Сінне, Матієвка [Матіївка], Ричиця [Річиця] є майже цілком пограбовані німаками.

На німаків було зроблено кілька засідок, де після деякої операції було відбито від них 70 штук награбованої худоби, та вбито 10 німаків. Населення в вищеподаних селах терпить перед німаками, де треба було б зробити деякі заходи. Більше жодних важливих подій в терені немає.

23.12.43.

За — Ящур.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 8. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

3. ДОКУМЕНТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТУР

3.1. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
РЕЄСТР ПІДЛЕГЛИХ, УКЛАДЕНИЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
17 вересня 1943 року.

Реєстр працівників референтури надрайону Долина.

Ч п/п	Псевдо	Становище	Додаткове станов[ище]
1.	Хвильовий	Провідник	Кер[івник] від[ділу] кадрів
2.	Беркут	Кер[івник] від[ділу] вишкільного	Заст[упник] провідника
3.	Зірка	Заст[упник] кер[івника] вишкільн[ого] від[ділу]	
4.	Зависна	Кер[івник] від[ділу] жін[очого] юнацтва	
5.	Христина	Заст[упник] кер[івника] від[ділу] жін[очого] юнацтва	
6.	Ромцьо	Кер[івник] адміністрат[ивного] від[ділу]	
7.	Журчак	Кер[івник] відділу юнацтва	
8.	Дуброва	Заст[упник] кер[івника] від[ділу] юнацтва	
9.	Дніпренко	Керівник пропаганд[истського] відділу	
10.	Польовий	Заст[упник] кер[івника] пропаганд[ивного] відділу	
11.	Землячка	Машиністка	Секретарка
12.	Вишневий	Практикант	

17/IX-43 р.

Хвильовий.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 361, арк. 38. Завірена копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька

№ 2
НАКАЗ № 4-А СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Сарненський надрайон ["Лісова пісня"],
24 вересня 1943 року.

До всіх [р]айонових [г]олів та адміністраторів
Сарненського [н]адрайону.

Наказ ч. 4А від 24.9.43 р.

1. Обов'язки [р]айонових [г]олів, де ще [р]айонова [у]права не утворена, виконують [п]олітреференти.

Поза нормальним звітом, який маєте надсилати щотижня на адресу Павла з ділянки адміністрації, наказую аж до відкликання виповнювати в звітах наступні питання:

а). Скільки створено сільських [у]прав.

б). Скільки намічено створити в наступному звітному часі.

в). Скільки осель, загрожених ворожими силами.

г). Який склад [р]айонової [у]прави.

д). Які останні зарядження видано сільськими управами.

е). Кількість на терені фахівців: лікарі, інж[енери], кравці, стельмахі, молочарі, токарі, слюсарі, фармацевті, шоферi, столярі, шклярі, масарі, фельдшері, ковалі, кушнірі, бондарі, шапкарі, агрономі, шевці, трактористи, мулярі, бляхарі, малярі, теслярі та ін.

Це останнє — спис фахівців — подати одноразово.

Постій, 24.9.43 р.

СУ!

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 33. Документ без підпису автора. Копія. Білий папір. Рукопис. Чорний олівець.

№ 3
НАКАЗ № 5-А СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПРОДОВОЛЬЧУ НОРМУ ДЛЯ УЧАСНИКІВ ВИШКОЛІВ

Сарненський надрайон ["Лісова пісня"], 13 жовтня 1943 року.

Наказ ч. 5А.

До всіх [р]айонових [г]олів та [а]дміністраторів
в Сарненському [н]адрайоні.

1. В зв'язку з тим, що всі вишколи на території [н]адрайону переходять на прохарчовання адміністративної влади, наказую кожному голові району зорганізувати збірку в межах свого району і на перше жадання керівництв вишколів відпускати живність по нормі, яку нижче подаю.

Денна норма на одну особу:
хліб — 800 гр.;
карто[п]ля — 1 кг.;
м'ясо — від 12–15 дек;
сало — 5 дек;
масло — 5 дек (2 яйці заступають порцію м'яса на один раз);
круп — 3 декі;
гороху — 5 дек;
соли — 2 декі.

2. Зазначую, що шкільне вчительство має бути запров'янтоване по нормах, поданих в наказі ч. 3А[64].

3. В найскоршому часі кожний голова в свому [р]айоні урухомить бодай одну баню для потреб війська та населення. Про виконання донести.

4. Жадаю виконання наказу ч. 4 щодо звітів та попередніх наказів. За легковаження наказів буду притягати до відповідальности.

5. Звіти прошу адресувати: Павло — через Осаула.

Постій, 13.10.43 р.

СУ!

Павло.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 11. Оригінал. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

[64] Документ виявити не вдалося.

№ 4
НАКАЗ № 6 СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ У РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

Сарненський надрайон [“Лісова пісня”],
18 жовтня 1943 року.

Наказ ч. 6.

До всіх [р]айонових [г]олів
Сарненського [н]адрайону.

Незважаючи на кількакратні усні та письмові упімнення про виконання заряджень, охоплених моїми наказами від ч. 1 до ч. 5, сконстатував, що зарядження мої до цього часу навіть 50 % не виконані, тому працю районових управ вважаю за незадовільняючу і жадаю її посилення. Для уникнення неприємних несподіванок з можливим потягненням голів [р]айонів до відповідальности за халатне відношення до виконання своїх обов’язків, заряджую слідуюче:

1. Познайомитись із змістом моїх наказів від 1–5 та зреалізувати заряджене, провіривши виконання в підпорядкованих громадах. Коли згаданих наказів немає, а зміст їх не пригадується — звернутись до мене за надісланням відписів. Пригадую, що перші накази висилались на політиків районів і належить в першу чергу довідатись у них.

2. Жадати тижневих звітів від підпорядкованих Вам голів, та висилати свої щотижневі звіти на мій адрес.

3. Відбувати обов’язкові місячні відправи (з’їзди) сільських голів р-н Дунай 26, р-н Замок 27, р-н Умань 28, р-н Гай 29, р-н Роса 30 кожного місяця, на котрих старатимусь бути або особисто, або висилатиму свого заступника як фахового дорадника. Про місце, де відбуватиметься, подайте який зв’язок запровадить, коли приїду. Поза обов’язковими відправами можете робити відправи в міру потреби.

4. Про прохарчування вчителів подбайте, про конечний одяг та взуття для вчителів (кому конечне потрібне). Взуття, безумовно, було б добре шкіряне, коли ні, то на дерев’яних підошвах або звичайні шнуркові (снастеві) постоли — тільки не з лика.

5. В тижневих звітах будете рівнож квитувати завше одержані від мене накази за минулий тиждень. Звіти подавати по формі:

а). накази 2XX[65] отримано;

б). що виконано за минулий тиждень (XX[66]);

в). головніші випадки та зміни, які зайшли в районі (нпр., напад комунарів на Рафалівщ[ину] та його наслідки до цього часу мені не відомі, тому не можу орієнтуватися з станом річей в районі);

г). свої жадання, завваги та спостереження.

Поминаючи тижневі звіти, будете давати місячні звіти з діяльности.

6. Жадаю виконання та першого тижневого звіту до 24.X б. р. на наступні питання:

I. а). в яких селах уже пороблено таблиці до наліплювання літератури до читання, до публічного вжитку (наказ ч. 1 про зроблення таблиць)?

б). в яких селах ще не зроблено і чому?

II. а). в яких селах уже виконано ремонт шкіл?

б). в яких селах не виконано і чому?

III. а). які школи уже забезпечені в опаленні?

б). які школи ще не забезпечені і чому?

IV. Чи забезпечені вчителі в харчі. [К]оли ні, то чому?

7. Для справного кореспондовання району з підпорядкованими с/управами наладнайте свої адміністративні зв'язки більш-менш. Один зв'язковий несе грипса кілометрів 8–10 до якоїсь осередньої с/управи, котра в свою чергу розпромінює кореспонденцію знов 8–10 км., аж дотреться району. Так кореспонденція буде розпливатись і відворотно тією самою дорогою збиратись. Спеціяльних гінців до цього мати не належить, а звичайно голови пунктів послуговуються своїми десятниками, котрих завжди мають в міру потреби. Це уможливлює Вам контролю кореспонденції, як рівнож запевнить бистроту кореспондування. Про наладнання зв'язків донесете, а тоді наладнаєм міжрайонний зв'язок.

18.X.43 р.

СУ!

Павло.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 20–20 зв. Завірена копія. Пожовклий цупкий папір. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

---

[65] Так у документі.

[66] Так у документі.

№ 5
НАКАЗ № 7-А СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ЩОДО ЗАКІНЧЕННЯ РОЗПОДІЛУ ЗЕМЕЛЬ ТА З ІНШИХ ПИТАНЬ

Сарненський надрайон ["Лісова пісня"],
23 жовтня 1943 року.

Наказ ч. 7А

до всіх [г]олів Сарненського [н]адрайону.

1. Незважаючи на неоднократні упімнення в справі закінчення поділу державних (ляські та ін.) земель між громадянами довірених Вам районів і виповнення в зв'язку з тим анкет (вз. ч. 1) та внеску (вз. ч. 2)[67], надсілання згаданих до земельної референтури УПА до затвердження — жоден з [р]айонів до цього часу не вив'язався. В зв'язку з тим заряджую:

кожна рай[онова] управа негайно вишле своїх відпоручників в терен району, де згадані на місці проінструктують секретарів сільських управ щодо виповнення анкети (вз. ч. 1) та внесків (вз. ч. 2) і допильнують їх виконання. Зазначую, що головну увагу належить звернути при виповненню анкети (вз. ч. 1) — на окреслення границь наділеної землі, без котрих годі буде виповнити акт надавчий, та що вз. ч. 2 треба виконати в 2-х прим., з котрих один має лишитися в кожній сільській управі.

Такі опрацьовані анкети, провіривши, висилати або безпосередньо на адрес Ігор з одночасним повідомленням мене, що з такого а такого села анкети в кількости Х штук вислано на адрес Ігоря, або пересилати все на мій адрес. Термін виконання — до 30.Х.1943 р.

2. Беручи під увагу невиробленість наших сільських управ, наказую одному з членів рай[онової] управи постійно перебувати в терені свого району, інструктувати секретаріяти сільських управ та взагалі слідити за виконанням наданих їм заряджень. Цю працю має виконувати голова з своїм заступником, чергуючись.

3. Наказати сільським управам провадити контролю руху тяглової і пішої сили, в звітах подавати Вам, а Ви, в свою чергу, маєте регулювати тяглову та іншу сили в [р]айоні, заселюючи найбільше обтяжені села тягловою та пішою силою з менше обтяжених сіл.

---

[67] Взірці ч. 1 і ч. 2 до цього документа не долучені.

В звітах подаватимете рух тяглової та іншої сили в Вашому районі.

4. При всіх житлових приміщеннях мають бути побудовані убікації (виходки). Належить вияснити громадянам довіреного Вам району, що будова виходців — це не примха панів з центру, а цього вимагають санітарні та здровотні[68] приписи. По-перше, з принагідно залишених купок по подвір'ю, підвіконню та взагалі по обійстю мухи безпосередньо своїми лапками частину зі згаданих переносять господарові на споживану їм їжу та заражують її, унаслідок чого бувають часті захворювання на черевний тиф, холєрину та червінку. По-друге, свідчить про дуже низький культурний рівень господаря подібного обійстя.

5. Утримувати в порядку криниці та взагалі обійстя.

6. В кожній громаді визначити санітарну комісію з трох чол., котра буде полагоджувати санітарні справи даної громади. Подбати, щоб всі господарські забудовання в Вашому [р]айоні були забезпечені бодай в примітивне протипожежне приладдя, а то: щоб бодай в невеликій кількості в якійсь бочці була вода коло будинків, та на стіні в доступному місці була приміщена мітла на довшому держаку, обмотана в шмату та багор.

Зорганізувати [р]ай[онні] пожежні сторожі, котрі в свою чергу займуться організацією пожежних сторож в районі та розвиватимуть в протипожежному напрямі свою діяльність. Пам'ятати про виконання уже виданих Вам заряджень та своєчасно давати звіти.

23.X.43 р.

СУ.

Павло.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 32 зв. Завірена копія. Пожовклий цупкий папір. Рукопис. Чорний олівець.

---

[68] Так у тексті.

№ 6
НАКАЗ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВЧАСНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТНИХ ДОКУМЕНТІВ

[Сарненський надрайон "Лісова пісня"],
3 листопада 1943 року.

Голови [р]айону Умань.

Виповнення анкет (вз. ч. 1) і внесків (ч. 2) про наділ державних земель Ви не виконали, в термін не надіслали.

Востаннє наказую Вам приспішити виповнення анкет і внесків стисло згідно вказівок (див. наказ ч. 7, вступ 1), причому в рубриці "з якого маєтку і в яких границях" подати назву землі або прізв[ище] власника землі, з якими надана ділянка граничить з півночі, півдня, заходу і сходу. Означення границь з усіх сторін є конечно потрібне для виповнення акту надавчого.

Виповнені анкети і внески, по перевірці [р]айонною [у]правою, негайно висилати не до [н]адрайону, а безпосередньо до [з]емельної [р]еферентури УПА на адрес Ігор.

Постій, 3.XI.43 р.

СУ!

Павло.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 98, арк. 18. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Сірий олівець.

№ 7
"ЗАРЯДЖЕННЯ" СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ З РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПИТАНЬ

[Сарненський надрайон "Лісова пісня"],
4 листопада 1943 року.

Зарядження ч. 9
до голови району [р]айону Умань.

Неоднократні мої зарядження, писемні та усні, про відповідне запров'янтовання вчительства, працівників адміністрації та інших

осіб, котрі мали б бути на прохарчованні адміністрації, бажаних наслідків не дали. Скарги про невідповідне запров'янтовання вищезгаданих знов почали напливати до [н]адрайону. Для уникнення комплікацій, які можуть виникнути з подібного стану речей, заряджую слідуюче:

Наказати всім головам підпорядкованих Вам громад негайно перевести добровільну збірку між населенням для потреб адміністрації.

Практично має бути переведено це так. Голова громади заряджує збірку та доручає її перевести кільком громадянам на чолі з своїм заступником. По закінченню збірки зібране комісійно важиться та списується протокол, скільки його зібрано. Зібране магазинується в відповідному приміщенні та відпускається на зарядження [г]олови громади тільки за поквітуванням. Як прихід, так і розхід вписується в магазинову книгу, так щоб була [у]можливлена контроля змагазинованого продукту, а до провадження магазину визначити одну відповідальну особу.

Відписи протоколів збірок [у]прави надішлють до своїх [р]айонів.

Про стан в магазинах подаватимуть [р]айонам в тижневих звітах. При збірках окрему увагу належить звернути на зібрання товщів та насіння олійних культур.

Вагою сільські магазини мали б забезпечитись на місцях в межах своїх громад.

Районні [г]осподарчі референтури мають провадити евіденцію та контролю засобів сільських магазинів та засилюватимуть свої [р]айонні магазини безпосередньо із згаданих.

Так зорганізована господарчо-адміністративна сітка [у]можливить розв'язання харчового питання адміністрації.

За її реалізацію відповідають [г]олови [р]айонів.

4.XI.43 р.

Слава Україні!

Павло.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 75. Оригінал. Пожовклий цупкий папір білого кольору. Рукопис. Сірий олівець.

№ 8
"ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАЖЕННЯ" СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СТЕПАНСЬКОМУ РАЙОНІ

[Костопільський надрайон "Долина"],
31 грудня 1943 року.

Загальні завваження по районі Керч.

Караних членів є 2-х, один караний за невиконання наказу 2 год. під кріс, другий (господарчий район[овий] реф[ерент] Гусаков) правдоподібно покараний за дезертирство з відділу — дані не перевірені. Доручено перевірити його організаційний стан і [...] др. Ясену, ком[енданту] СБ.

На мою думку, в районовій екзекутиві належало б перевести сегрегацію.

Районовий командант — старий член, активний, відданий справі.

Районовий політичний референт — при[й]нятий в члени під час приходу німецької влади. Слабохарактерний, відданий справі, недисциплінований, малоактивний. Якщо більше виробиться, буде добрий працівник.

Господарчий референт активний, організаційно мало вироблений, політично мало вироблений. За нього — брак персональних даних. Працює віддано, лише для нього заширокий масшт[аб] праці.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] референт ідейний, відданий справі, мало вироблений, не працював над собою, над піднесенням політичного рівня.

Референт СБ. Ідейний, відданий справі, політично слабовироблений, членський стан має.

Референт УЧХ. Неідейна, необов'язкова, наказів не виконує. Службові обов'язки легковажить, до справи ставиться несолідно. Організаційний стаж малий. Кращою, певнішою і більше відданою була б подруга Вишня.

Підрайонові і станичні екзекутиви — молоді члени мало вироблені. Політично майже не опрацьовані. Назагал працівники віддані справі, лише належить звернути більшу увагу на політичне виховання.

Організаційна сітка — молода. Цілком опанований терен щойно під час німецької окупації. В районі праця занедбана попередніми провідниками, щойно за останній час праця рушилась.

Моральний стан членства можливий. Слід звернути увагу на карність, ідейність і політичне виховання.

31/XII.43 р.

Слава Україні!

Хвильовий.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 127–127 зв. Оригінал. Аркуш зі зошита у лінійку. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

3. ДОКУМЕНТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТУР

3.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ПОДІЇ

[Рокитненський район] "Дунай"
[Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
28 вересня 1943 року.

1. Суспільно-політичні події в терені Дунай.

І. Німаки.

Ще досі ними опановані такі села: Молевичі [Масевичі], Буда, Рокітно [Рокитне] і ст. Остки. В решту сіл їхнього району дуже рідко [з]'являються. Місцями осідку є містечко Рокітно [Рокитне] і ст. Остки.

У Рокітному [Рокитне] німаків 280–320 людей, хочуть будувати на подвір'ї школи в'язницю. Полонених червоноармійців (під Орлом у битві, 300–350 чол.), в ніч з 18 на 19/IX.43 відвезено німцями на Захід.

Полонені відповіли на наші запитання: 1) СРСР веде війну тільки свого виробу зброєю, за винятком американських і англійських літаків, 2) що в СРСР відкрито церкви і дозволено відправляти Служби Божі, 3) що жидів на фронті цілковито немає, 4) що німецьким полоненим в СРСР багато ліпше, ніж їм у німецькому.

II. Червоні банди.

Цілковито ними опановані с. Сновидовичі, Залав'є [Залав'я], Галіч, Біловіж, Нетреба, Довгань і дальші терени на Схід. Вони [...] повибирали свої управи сіл. Награбовану худобу ріжуть, пакують в скрині, відвозять літаками на фронт. Недалеко Сновидович стоїть їх три літаки. Нас страшенно бояться. Аби почують стріл — вже тікають. Дуже часто підривають залізницю, підміновують мости, які німці вслід направляють.

23/IX.43 7 чол. червоних напали на Кісоричі [Кисоричі], вбили 1 чол., забрали 3 коні, кілька свиней.

III. Поляки.

Співпрацюють з німцями і червоними. В районі є їх ще досить багато, передусім у містечку. Не бракує і по кольоніях під охороною червоних банд, яким повсякчасно помагають матеріально. У грабежах червоних беруть активну участь.

IV. У господарчій ділянці німаки багато злагіднішали. Зерно-поставку стягають по торішніх списках. [...] Молока з нами охоплених сіл (опанованих) дали наказ не приймати.

2. Терен і його характеристика.

Населення залякане зближенням [С]хідного фронту і запанування тут СРСР. Серед членів є люди, що ще не чули слова “Декалог”. Інші знову вважають себе бульбівцями.

В наступному місяці мислимо організовати всім членам вишкіл. До цього нам буде потрібний вишкільний конспект першого і другого ступеня. Щосвята чи неділі відбуватимуться добровільні сходини громадян для ознайомлення їх з подіями в святі, як рівнож з нашою політичною лінією.

З членами і стрільцями їх політичні референти будуть на тиждень кілька разів відбувати сходини. Тему для них буде намічувати політична референтура району.

3. Звіт із праці політичного референта.

[...] Опанованих досі 9 сіл, не опанованих — 5. В чотирьох селах вже упорядковані і готові до занять шкільні будинки. В трьох з них є вчителі, які згідні розпочинати науку. До цього тільки потрібно відповідні інструкції.

В терені провів я 4 сходини членства ОУН з метою контролі знань. [...] Упорядковано адміністрацію, членство — це значить поставлено сітку на відповідні ноги. В кожній станиці назначено політичного референта та керівника кадрів. В терені проведено 8 пропагандивних промов на ріжні теми.

Головне — брак людей, що могли б займати становища керівників відділів, адміністрації, пропаганди, юнацтва і кадрів.

Просим в скорому часі надіслати конспект з вишколів I і II ступеня, як також інструкції щодо відкриття шкіл.

28.IX.43 р.

СУ.
ГС.

Політреферент
Артем.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 63, арк. 39–40. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій олівець.

№ 2
СПИСОК ТЕХНІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ РАЙОНУ, СКЛАДЕНИЙ ПРАЦІВНИКОМ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ РЕФЕРЕНТУРИ

[Дубровицький] район "Умань"
[Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
18 жовтня 1943 року.

Друже [п]ровідник.

Подаю список фахових сил району Умань.

Кравців — 110.
Шевців — 96.
Столярів — 160.
Гончарів — 61.
Учителів — 9.
Ковалів — 37.
Машиністів — 4.
Гарбарів — 56.
Теслярів — 101.
Мулярів — 75.
Трактористів — 6.
Шоферів — 3.
Слюсарів — 17.
Шапочників — 4.
Колесників — 54.
Бондарів — 47.
Зубних лікарів — 2.
Техніків — 1.
Годинникарів — 5.
Бляхарів — 5.
Голярів — 2.
Римарів — 1.
Кіномеханіків — 1.
Капельмейстерів — 1.
Трікотарок — 1.
Мельників — 2.
Інженерів — 2.
Телеграфістів — 5.
Кандукторів — 4.
Електромонтерів — 1.
Механіків — 1.
Молочарів — 2.
Диригентів — 1.
Городників — 1.

Дня 18.Х.43 р.

Слава!

Чорний.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 63, арк. 38–38 зв. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець. Документ пошкоджений вологою.

№ 3
ЗВІТ КЕРІВНИКА ВІДДІЛУ КАДРІВ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ РЕФЕРЕНТУРИ РАЙОНУ

[Володимирецький] район "Гай"
[Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
1 листопада 1943 року.

Звіт відділу кадрів по р[айоні] Гай
від дня 27.Х [до] 1.XII.1943 р.

1. Зареєстров[ано] друзів — 250.
2. Пішло до УПА люду — 96.
3. Згинуло друзів — .

За минулий тиждень була мною провірена робота в таких ст.: 1). Хата, 2). Шибка, 3). Клуня, 4). Кроква, 5). Ручка, 6). Колода, 7). Ломака, 8). Підвала. В всіх цих станицях були проведені сходини з чл[енами] ОУН. На сходинах було провірено роботу ОУН і дано працю на майбутнє, щоб два рази тижнево робили сходини та вивчали суспільно-політичні світові події та щоб вивчали історію України. В кущі Броди було проведено святкування дня 1-го листопада. На святкуванні було 300 люду Вільного Козацтва та юнацтва і велика кількість цивільного населення. Святкування відбулося в лісі. Зробило велике враження на присутніх.

1.XI.43 р.

Сл[ава] Укр[аїні].

Вернигора.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 63, арк. 37. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 4
ЗВІТ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ

[Людвипільський] район "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
20 листопада 1943 року.

Політ[ичний] референт
рай[ону] Скеля,
20.XI.43 р.

Звіт
(від 1.XI — 20.XI.43 р.)

1. У районі Скеля мається 7 підрайонів і 30 станиць.

У 6 підрайонах є політ[ичні] підреференти, в 1-му підрайоні тимчасово немає.

Зареєстровано в районі 335 членів, з чого 11 вибуло, натомість 12 прибуло, в тім числі мається також 40 жінок. Кандидатів у члени мається 17, симпатиків загальним числом 82 (в тому чоловіків 78, жінок 4). Мається висипаних в честь полеглих героїв[69] 10 могил.

Церков було в районі 9, згоріло 4, лишилось 5. Новоорганізовалась церква 1, разом мається 6.

2. Загальний стан населення: українців — 22000 (приблизно), поляків — приблизно 12000 осіб, разом — 34000.

3. Вишкіл.

Організована вишкільна трійка, яка за звітовий час дала чотири вишколи — ідеологіч[ний], політ[ичний] та орг[анізаційно]-пропагандивного характеру. Через ці вишколи пройшла 51 особа членів, з того 20 жінок.

4. Проведено 1 вишкіл юнацький (військового характеру), в якому взяло участь 27 юнаків.

5. Юнацтва, разом взявши 6 річників, зареєстровано 483 особи, з того відійшло до сітки та війська 91 особа.

Праця між юнацтвом іде нормально лише в 4-х підр[айонах], де юнацькі сотники переводять військові муштри 1 раз в тиждень.

6. Пропаганда діяла в терені заслабо, з браку відповідних пропагандистів (за 1 тиждень відбулись пропагандивні виступи в

[69] Так у тексті документа.

2-х або в 3-х пунктах). Зате частіше застосовувались гутірки та шептана пропаганда. Зараз в районі мається лише 2-х пропагандистів.

7. Шкільництво.

Організовано в районі 20 шкіл 4-класних, з того 1 мала б бути 7 класн[ою], але з різних причин 7-кл[асна] не діє.

15 шкіл працює нормально, 5 шкіл слабо (загрожений терен). В вищезгаданих школах затруднено 29 учителів.

8. Організовано також рай[онову] управу (з трьох чоловік), та створено 25 сільських управ, які працюють нормально. Організовано також земельні комісії та комітети самопомочі, які 64 родинам уже дали запомогу тягловою та людською робочою силою, 45 родинам дано запомогу матеріально.

9. Жіноцтво мало кілька разів коротенькі 2-денні саніт[арні] вишколи. Останньо проводиться 10-ден[н]ий саніт[арний] вишкіл, в якому бере участь 34 особі. Організовано в районі 3 лікарні, але ще не як слід упорядковані. Зараз робляться всі можливі заходи, аби запобігти в поширюванні тифу.

10. Юначки.

Зареєстровано 200 юначок (загально). Роботи до цього часу не проводили жодної (слаба районова юначка). Крім того, трудно дівчат витягнути до культ[ури] масової праці — несвідомі.

11. Щодо угрупувань, то бульбівці останньо почали дещо ворушитись (при висвячуванні могили ставились критично).

Хоч не точно, але припускаємо, що бульбівці застрілили одного нашого зв'язкового.

Всього сіл у районі — 72.

Спалено — 29.

Лишилося — 43.

Охоплених — 26.

Неохоплених (чужих) — 17.

Лісництво не організовано тому, що по лісах Скелі ще зустрічаються вороги (ляхи). І лісної управи (лісництво) вважаю організувати за невідповідне.

Постій, дня 20.XI.43 р

Слава Україні!

Політ[ичний] референт Малий.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 39, арк. 19–21. Завірена копія. Білий папір. Машинопис.

3. ДОКУМЕНТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТУР

3.3. СТАНИЧНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО ЗАГОТІВЛЮ ПРОДУКТІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ

Невідоме село
Бережницького району
[Сарненського надрайону “Лісова пісня”],
17 жовтня 1943 року.

Звіт про наявність по сільській управі [...]

1. З дня 4/X.43 р. достарчено збижжа, всього до дня 17/X 56 [...] 44 кг. достарчив Т. Тур.

2. З дня 15.X достарчено з міста Дубровіца [Дубровиця] на перехування карто[п]лі 175 ц. 90 кг.

3. Доставлено на поставку дня 15.X:

1). 10 шт. овец[ь].

2). карто[п]лі — 25 ц. 35 кг.

3). бурякив — 60 кг.

4). фасолі — [...]8 кг.

5). капусти — 70 кг.

4. Забрано через УСБ 2 корови, котри були перехувані селянами с. Сохи [Сехи].

Дня 17.X.43 р.

Голова Ворон.

До голови [р]айону в Бережницу [Бережниця].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 17. Оригінал. Рукопис. Простий олівець.

№ 2
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО НАДАННЯ ДЛЯ ЗАПІЛЛЯ УПА ГУЖОВОГО ТРАНСПОРТУ І РОБІТНИКІВ

Село Грицьки
[Дубровицького району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
20 жовтня 1943 року.

Звіт.
Грицки [Грицьки], дня 20.X.43 р.

Подано до видома [р]айонової управи, що вид 20.IX до 20.X к[ількість] фур і робочої сили денно і суточно:

1. Вишлю до [ві]дділу на 5 су[т]ок 17 фур.
2. Будівництво — на день 50 фур.
3. До машини — на день 30 фур.
4. На видправу збижжя — 20 фур.
5. Приватни денни ро[з]ходи — 15 фур.
6. Робоча сила — денно до машини по 15 (10 днів).
7. До будівництва — 5 робочих денно (кожного дня).

Слава Україні.
Героям Слава.

Коток.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 27. Оригінал. Рукопис. Синє чорнило. Зворот – формуляр невідомого польського документа.

№ 3
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО ПІДВОДИ, НАДАНІ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗАПІЛЛЯ УПА

Село Мочулище
[Дубровицького району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
20 жовтня 1943 року.

Звіт.

По [с]ільській [у]праві Мачулища [Мочулище] фірманок виїхало від дня 10/X до дня 20/X 50 підвід (п'ятдесят).

Дня 20/X.1943 р.

Голова с/у Лебедь.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 29. Оригінал. Пожовклий цупкий білий папір. Рукопис. Синій олівець. Зворот — формуляр невідомого польського документа.

№ 4
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЗАГОТІВЕЛЬ ДЛЯ УПА

Село Рудня
[Дубровицького району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
20 жовтня 1943 року.

Звіт
Рудненської сільської управи дня 20.X.43 р.

Проведено збірку картоплі, ячменю, курей, яїц, овець, убран[н]я для УПА.

Зібрано:
1). картоплі — 90 цнт.
2). ячменю — 5 цнт.
3). курей здано — 75 шт.
4). овець здано — 39 шт.
5). ніжнє біллє: сорочок — 55 штук, штанів — 50 штук.

6). кожухи — 4 штуки.
7). вовна — 11 кг.
8). яєць — 115 шт.
9). шкір — 30 шт.
Фірманок на виїзді було від 10.X по 20.X.43 р. — 160.
Робочіх від дня 10.X по 20.X.43 р. ви[й]шло 130 чол.

Голова с[ільської] у[прави] Сулима.
Секретар Яким.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 109, арк. 25. Оригінал. Рукопис. Синє чорнило. Зворот документа – формуляр радянської контокоррентної картки.

№ 5
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО НАДАННЯ ГУЖОВОГО ТРАНСПОРТУ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗАПІЛЛЯ УПА

Село Орв'яниця
[Дубровицького району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
21 жовтня 1943 року.

Звіт.

Сільська [у]права в Орв'яниці.
Дня 21/X.43 р.

Цим стверджується, що у нас хурманки [фірманки] залучуються до державної роботи:

1). До машини [...] 3 хурманки і 8 робітників.

2). До машини в Працуні [Працюки] до Віктора 3 хурманки, 8 робітників і 4 плотніки.

3). В Пильчики теж 9 робітніків і на дижурство 2 хурманки.

Також до УПА посилаються завше хурманки.

Голова села Воробей.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 109, арк. 31. Оригінал. Креслярський папір. Рукопис. Чорне чорнило.

№ 6
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ГУЖОВОГО ТРАНСПОРТУ

Село Крупове
[Дубровицького району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
29 жовтня 1943 року.

Зведення фірманок с. Крупове
від 1.Х до 30.Х.1943 р.

До машіни в Нівецк [Нивецьк] — 14 пар конів.
З жандармами — 10.
Зв'язок — 20.
Розвідка прі відділі — 31.
Сіялі жито в Крівіці [Кривиця] — 12.
Возіли дерева і доски до будови — 63.
Перевезення дров до [м]лина Берестя — 10.
До школи свого села — 8.
Сильска управа — 2.
Машіна державного збіжжя — 4.
Видправи продуктів з села — 9.
Всего фирманок — 183.

29.Х.43 р.

Голова [у]праві села [...].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 42. Оригінал. Частина формуляра польського документа. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 7
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО ВИКОНАНІ РОБОИ

Село Тріскині
[Сарненського району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
29 жовтня 1943 року.

С[ільська] управа в Тріскінях [Тріскині].

Від дня 1.X.43 р. наша [у]права провела:
1. Будову школи.
2. Ремонт школи.
3. Дала 20 фірманок по дижу[р]стві для бийців.
4. Дала 8 робітників до Бережніци [Бережниця].
5. Здала зібрани сухарі.

Дня 29.X.43 р.
Голова с/у Бистр[...].
Ліс в Бережниці.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 44. Оригінал. Зворот формуляра радянського банківського документа "карточка количественно-суммового учета". Рукопис. Зелений олівець.

№ 8
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО КІЛЬКІСТЬ НАДІСЛАНИХ ФІРМАНОК І ОБСЯГИ ПОСТАВОК

Село Берестя
[Дубровицького] району "Лис"
[Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
29 жовтня 1943 року.

Звіт села Берестє [Берестя] р-на Лис.

Скільки віда[н]о фірманок.

Берестя. Від 1/X до 29/X.1943 року. Щоденно виходило 50 фирманок — часть УПА, часть на ризні роботи.

Пиших робочи[х] вийшло за ушлий місяць кажний день 30 чоловик.

Скільки має тяглової сили с. Берестя.

Пароконних — 42 ф[іри], одноконних — 57 фирманок, волових — 13 фирманок.

Ставка м'яса для УПА.

Овець 80 штук. Кур 170 штук. Гусей 90 штук. Картопли 160 метрів. Молока 2.800 літрів. Одяг: 14 кожухів, 17 кафтанив, 24 пари штанів, 94 овчини.

Поставка до [ні]маків.

300 метрів картопли, 900 метрів збіжжа, 10 штук худоби. Заграбляно 16 штук свиней [...] 50 метрів збіжжа і кілька пар одяга й полотна.

29/X.43 р.

Голова Явор.
Секретар Д[...].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 75. Оригінал. Зворот аркуша креслярського паперу. Рукопис. Синє чорнило.

№ 9
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ГУЖОВОГО ТРАНСПОРТУ

Село Соломіївка
[Дубровицького району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
кінець жовтня 1943 року.

Звіт Соломіївка.

21.X.43 р. дві підводи на будову, трі підводи до школи по дрова, 5-ть фур возили сіно для себе, 1 фура до магазину возила провіант, 1 фура до машини. Разом 12 фур.

22.X.43 три фури [на] перевезення цегли, 1 — до машини, чотири фури дерева на будову, [...], чотири — перевез[ення] матеріалів увечері.

23 — три фурі на перевезення каміння, одна — матер'ял, одна — до машини.

24 — дві фури.
25 — [...]по дрова до млина, одна — військо.
26 — 15 фур до могили і 24 робочих.
27 — 3 фури в Літвицю, 2 — військо.
27 — 4 — до могили, 4 — по дрова до пекарні.
28 — Галайда, 1 звязок.

Голова Сметюх.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 39. Оригінал. Документ написаний на бланку радянської контокоррентної картки. Рукопис. Синій олівець.

№ 10
ЗВІТ КЕРІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО КІЛЬКІСТЬ ЗАЛУЧЕНИХНИХ РОБІТНИКІВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІРМАНОК

Село Берестя
[Дубровицького] району "Лис"
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
6 листопада 1943 року.

Звіт с. Берестє [Берестя] району Лис дня 6/XI.1943 р.,
від 30/X до 6/XI.1943 р.

	Понеділок	Вівторок	Середа
Фирманки	УПА — 6	УПА — 7	УПА — 23
	Пост. — 4	Мол. — 2	Мол. — 4
	Мол. — 2	Пост. — 4	Пост. — 4
Робочи	Мол. — 8	Мол. — 8	Мол. — 4
	УПА — 11	УПА — 11	УПА — 11

	Четвер	П'ятниця	Субота
Фирманки	УПА — 14	УПА — 7	УПА — 13
	Мол. — 2	Мол. — 2	Пост. — 4
	Пост. — 4	Гост. — 4	
Робочи	Мол. — 5	Мол. — 9	УПА — 11
	УПА — 14	УПА — 7	

Крім цього, жадніх приходив і розходив не було.

Голова Явор.
Секретар Я[...].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 77. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Синє чорнило.

№ 11
ЗВІТ ГОЛОВИ СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ У СПРАВІ ВИКОРИСТАНИХ ПІДВОД

Село Соломіївка
[Дубровицького району
Сарненського надрайону “Лісова пісня”],
6 листопада 1943 року.

Звіт до [р]айонової [у]прави в Бережниці
в розході підвод і робітніків.

Соломіївка, дня 6/XI.43 року.

1. Возилі матеріал 2 фірі.
2. Три фіри є в СБ, два робіт[ники] різали дрова до школі.
3. Дрова до школи — три фурі, дві — війско УПА.
4. Одна — зв’язок, [...] одна — артіль шев[сь]ку.
5. Одна — матер’ял для війська, дві — до школі дрова, одна — зв’язок санитарний.
6. Одну — Палій, одну — матер’ял.

Кожний день, від 27-го до цього часу, два коні дижурні. Робітніки до будові не пішли, деякі сказалі, що підуть.

Голова Сметюх.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 79. Оригінал. Пожовклий цупкий папір білого кольору. Рукопис. Простий олівець.

№ 12
ЗВІТ ГОЛОВИ СІЛЬСЬКОЇ УПРАВИ ПРО СВОЮ ДІЯЛЬНІСТЬ

Село Кривиця
[Дубровицького району
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
6 листопада 1943 року.

Сільська управа в Кривици [Кривиця].
Від дня 29/X до 6/XI.1943 р.

1. Два коні далі під зв'язок.

2. Одержалі помочі 7 мулярів із Дубровици [Дубровиця]. І ще просим прислать нам ще. Маєм за[вдання] поставить та змулеровати 20 печей, вже можна робить. Просим Вас — ратуйте нас од морозу печами.

Дня 6/XI.43 р.

Голова [с]ільської [у]прави Коробка.
Ліс в Бережниці.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 78. Оригінал. Зворот радянського банківського документа. Рукопис. Сірий олівець.

4. ДОКУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИХ РЕФЕРЕНТУР

4.1. РІВЕНЬ ОКРУГ

№ 1
НАКАЗ № 3 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА ОКРУГИ ПРО ПІДГОТОВКУ СПИСКІВ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЗА ПОДАНИМ ВЗІРЦЕМ

[ВО "Заграва",
вересень 1943 року].

Наказ ч. 3.

Взірець № 1.

Згідно наказу орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] референта з [о]круги з дня 3.IX.43 р. ч. 3 наказую: зробіти в свому селі спіски му[жч]ин в віці 18 до 35 літ, окремо спіски му[жч]ин 35 до 50 літ, окремо жинок 18 до 30 літ. Виповнити згідно цього взірця № 1. Термін викончення — до 19 вересня 1943 р. За невікончення отповідатимете перед УПА.

1. № п/п.
2. Прізвище, ім'я та по-батькові.
3. Дата народження (рік, місяць, день).
4. Місце народження.
5. Національність.
6. Віросповідання.
7. Здоров'я по категорії — А, Б, В, Г.
8. Військовість (в якій армії служив, рід зброї, ступень, військова спеціальність).
9. Фах.
10. Стан.
11. Освіта.
12. Де перебував і що робив (за СССР, за Української Держави 1941 р., по [д]ержавності).
13. Домашня адреса (село, район, округа).
14. Зауваги.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] реф[ерент]
[в]оєн[ної] [о]круги
Тарас.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 353, арк. 56. Копія. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

4. ДОКУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИХ РЕФЕРЕНТУР

4.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
НАКАЗ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПОСИЛЕННЯ КОНСПІРАЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З НАБЛИЖЕННЯМ ФРОНТУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
17 листопада 1943 року.

До всіх орг[анізаційно]-моб[ілізаційних] реф[ерентів]
воє[нного] над[району] Долина.

Фронт щораз ближче зближається, на що ми уже повинні бути готові. З огляду того ми знову мусимо перейти в ву[жч]і рами конспірації, тобто роботу свою не припиняти, а надальше переводити, тільки більше законспіровано, а саме:

1. На відкритих теренах не переводити військових вишколів вдень, а тільки вночі.

2. Перевірити апарат орг[анізаційно]-моб[ілізаційних] реф[ерентур] згори до низу і увесь непевний елемент відізолювати від праці, на місце поставити людей свідомих справі (членів).

3. Весь архів змагазинувати до криївок.

4. Скріпити самооборону і удосконалити її, бо, як відомо, німаки при відступі будуть переводити лови на людей. Попередити про це населення і підготовити відповідно сільську розвідку, при помочі якій зможуть селяне відповідно охоронятися, бо в паніці без розвідки селяни самі впадають в руки ворогам, що ми бачили на практиці. Неминуче організувати розвідку [с]амооборони.

5. Подавати п'ятиденні інформації з терену.

Постій, дня 17.XI.1943 року.

Слава Україні!
Героям Слава!

Степовий.

Писати на мою адресу
Степовий. Рай.[он] Беріг.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 17. Завірена копія. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

4. ДОКУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИХ РЕФЕРЕНТУР

4.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ

[Людвипільський] район "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
7 листопада 1943 року.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційна] реф[ерентура],
район Скеля.

Звіт
від 1/X до 1/XI.43 р.

I.

1. Дня 4/X.43 р. було зарядження змобілізувать 18 людей на стар[шинсько]-підстар[шинський] і сапер[ський] вішкіл. Виконано 9/X.43 р. (змобілізов[ано] 20 людей).

2. Дня 8/X.43 р. було зарадж[ення] зробити спискі всіх військовіх родин, які потребують допомогі. Виконано дня 18/X.43 р.

3. Дня 10/X.43 р. було зарадж[ення] змобилізувать 25 людей на підстарш[инський] місячний вішкіл. Виконано дня 15/X.43 р. (Змоб[ілізовано] 25 людей).

4. Дня 10/X.43 р. було зарадж[ення] підготовити до відділу Шавули одну сотню боєву і одну резервову до вишколу військового. Виконано [...] дня 16.IX.43 р. (змобілізувать сотню боєву).

5. Дня 10/X.43 р. було зарадж[ення] підготувати 25 юнаків на місячний військовий вишкіл, виконано дня 31/X.43 р. (Змобиліз[овано] 20 юнаків).

6. Дня 15/X.43 р. було зарадж[ення] змобилізув[ати] 6 людей на фель[дш]ерський вишкіл, виконано дня 20/X.43 р. (Змобиліз[овано] 6 осіб).

7. Дня 17/X.43 р. було зарадж[ення] змобилізув[ати] 6 осіб на шофер[ський] вишкіл, виконано 31/X.43 (змоби[лізовано] 3-х осіб).

8. Дня 19/X.43 р. було зарадж[ення] стягнути з терену всю зброю, виконано 24/X.43 р.

II.

Військовий вишкіл перепроваджується один раз в тиждень — юнакі окремо, серед[нього] віку окремо, старшого окремо. Число [відвідувачів] вишкола — 450 осіб. Жинкі військово не школяться.

III.

а). Сітка орг[анізаційно]-моб[ілізаційних] реф[ерентур] організована добре.

б). З своїх завдань вів'язується добре.

в). Самооборона організована добре.

г). Самооборона діє посередньо.

д). П'ять [п]ідрайонів діють добре, два підрайони — не дуже добре. Підрайон Луг — з причини теї, що все населення в розбізі і загрожений терен. Підрайон Керч діє погано з причини ле[г]коважності місцевих працівників.

Дня 7/XI.43 р.

Кровний.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 76–77. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець.

№ 2
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ДОПОМОГУ РОДИНАМ ЧЛЕНІВ УПА

[Людвипільський] район "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
7 листопада 1943 року.

Орг[анізаційно]-мобілізаційна [р]еферентура
района Скеля

Звит ч. 2
допомогі військовім родинам УПА
від 1/X до 1/XI-43 р.

I. Тягловою силою забезпечено 30 родин.

II. Матер'яльно, хлібом, худобою, дровамі і тому подібне забезпечено 26 родин.

Дня 7/XI.43 р.

Кровний.

Вп. 18.XI.43 р.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 72. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 3
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ХІД МОБІЛІЗАЦІЇ ДО УПА, ВІЙСЬКОВЕ НАВЧАННЯ, САМООБОРОНУ, РОБОТУ ВІЙСЬКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

[Людвипільський] район "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
21 листопада 1943 року.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] реф[ерент],
район Скеля.

Звіт ч. 3.

1. З цілого району від самого початку аж дотепер пішло до УПА 314 людей. В цім числі було 12 дезертирів, яких забрано і відставлено в гору.

2. Військовий вишкіл перепроваджується один раз в тиждень. Школяться юнаки окремо, старші окремо і середній вік окремо. Учащающих на вишкіл прибуває до 600 душ.

3. Лінія військова зорганізована добре, в кожним підрайоні є орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [р]еферент і по всіх станицях є референти військови. З обов'язків своїх вив'язуються непогано.

4. По районі по всіх селах є зорганізована самооборона. Є в кожнім селі комендант самооборони, з обов'язків своїх вив'язується добре.

5. Є зорганізовано рай[оновий] військовий зв'язок. Є центр зв'язку, якій обслужує чотири підрайони і пункт зв'язку, якій обслужує три підрайони військовою дорогою.

На центральному зв'язку є шеф зв'язку та 6 зв'язкових. Пункт зв'язку № 2 має шефа зв'язку і 4 зв'язкових.

Дня 21.XI.43 р.

/Кровний/ Кровний.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 39, арк. 22. Завірена копія. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 4
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ПОТОЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У РАЙОНІ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
31 листопада 1943 року.

Звіт
за час від дня 1.XI [до] 1.XII.1943 р. по р-ні Іскра.

1. Викінчено загально списки чоловічої та жіночої статі, народжених в роках від 1893 [до] 1925 — чоловічої і 1913–1925 — жіночої.

2. Споряджено списки в розрізі по роках тих же річників.

3. Споряджено списки мобілізованих річників, котрі мобілізовано в цьому місяці.

4. Поучено юнаків з слідуючих пунктів, а саме:

а). географії, б). військовості, в). історії, г). ідеології, д). літератури, ж). типографії.

Дня 31.XI.1943 р.

Рай[оновий] реф[ерент]
[о]рганізаційно-моб[ілізаційний] Негус.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 70. Оригінал. Аркуш із записника. Рукопис. Текст згасає. Сірий олівець.

№ 5
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДОПОМОГУ РОДИНАМ ЧЛЕНІВ УПА

[Людвипільський] район "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
8 грудня 1943 року.

Орг[анізаційно]-мобілізаційна [р]еферентура
району Скеля

Звит ч. 2
допомогі військовим родинам УПА
від 1/XI до 1/XII-43 р.

I. Тягловою силою забезпечено 15 родин.

II. Матер'яльно хлібом, худобою, дровамі і тому подібно забезпечено 8 родин.

Дня 8/XII.43 р.

Кровний.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 64. Завірена копія. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

4. ДОКУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИХ РЕФЕРЕНТУР

4.4. РІВЕНЬ КУЩІВ

№ 1
СПИСОК ЗБРОЇ ПОСАДОВЦІВ КУЩА, СКЛАДЕНИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИМ РЕФЕРЕНТОМ КУЩА

Кущ № 5
[Костопільського району "Іскра"
Костопільського надрайону "Долина"],
25 вересня 1943 року.

Сп[и]с зброї.
Кущ №

№ п/п	Псевдо власника зброї	Яке займає становище	Назва зброї	№ зброї	Марка зброї	Кількість зброї
1.	Борисенко	Кущовий військовик	Нечинний автомат	2098	ЧА	5 шт. набоїв
2.	Довбня	Кущовий комендант	Автомат добрий	4644	СССР	30 шт.набоїв
3.	Явор	Заступник станичного	Крис	125964	СССР	10 шт.набоїв
4.	Зелений	Станичний	Крис	1892	Франц.	10 шт.набоїв
5.	Писаний	Кущове СБ	Пістоль	23373	Імперат.	7 шт.набоїв
6.	Сумний	Шеф зв'язку	Голандський крис	616100	?	1 набій
7.	?	?	Крис	42556	СССР	10 шт.набоїв
8.	Дятел	Шеф зв'язку	Крис	3409	СССР	20 шт.набоїв
9.	Одут	Станичний	Крис	52893	СССР	40 шт.набоїв
10.	Лебідь	Вартовий коло жнив	Крис	19095	СССР	30 шт.набоїв
11.	Харкач	-	Крис	7275	СССР	30 шт.набоїв
12.	Спритний	-	Крис	159758	СССР	11 шт.набоїв
13.	Бурлак	Кущовий комендант розвідки	Крис	3089	СССР	40 шт.набоїв
14.	Низовий	Вартовий коло жнив	Крис	3058	СССР	20 шт.набоїв
15.	Кучер	-	Крис	3024	СССР	20 шт.набоїв
16.	Циган	-	Крис	60705	СССР	20 шт.набоїв
17.	Титерук	Господарчий УПА	Крис	117354	СССР	30 шт.набоїв

18.	Сокол	Кущовий господарчий	Вризок	85076	СССР	15 шт.набоїв
19.	Блакітний	Комендант самооборони	Вризок	10263	СССР	10 шт.набоїв
20.	І ще дві люхві до [а]втомата					

Чинних крісів є 12 і один автоматичний.

Один автомат несправний і один кріс несправний. А один кріс голандський справний, то немає набоїв. Два врізки є совіцьких і один є французький, тоже несправний. Заг[альне] число зброї є 19 крісів. Взагалі гранат є всіх 11 штук. Набоїв заг[альне] число є 367. Оден пістоль.

Дня 25/IX.43 р.

Борисенко.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 34, арк. 106. Оригінал. Аркуш із загального зошита у клітинку. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець.

5. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР ЗВ'ЯЗКУ

5.1. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
НАКАЗ РЕФЕРЕНТА ЗВ'ЯЗКУ НАДРАЙОНУ ПРО СТВОРЕННЯ ЗВ'ЯЗКОВИХ ПУНКТІВ

[Столинський] надрайон "Гало",
8 вересня 1943 року.

Комендант зв'язку району /Нива, Пуща/.

Наказ ч. II.

Наказується комендантам районових зв'язків мати щоденно зв'язок з усіма селами вашого району.

1. Організувати в міру можности в кожному селі зв'язковий пункт.

2. Зв'язковий пункт складається з п'яти членів:

а). комендант зв'язку;

б). заступник коменданта зв'язку;

в). двох зв'язковіх в районовий зв'язок;

г). один зв'язковий в сусідні села.

3. Зв'язкові повинні щоденно приходити в район на зміну.

4. Комендант зв'язку повинен найменьше раз в тиждень бути на районовому зв'язку для подачи вісток з терену.

5. Один зв'язковий є призначений на зв'язок поміж селами.

6. Комендант зв'язку кожного села веде реєстрацію грипсів по поданій формі в розпорядженні ч. 1.

7. Районові коменданти зв'язків повинні подати списки людей, які є затруднені при зв'язку в селах вашого району, де записується прізвище та ім'я зв'язкового, рік народження, освіта, місце замешкання, псевдо, становище, примітки.

Списки за день 15.IX.1943 р. повинні бути переслані до надрайонового зв'язку, залишаючи собі копію, яку схронити в специяльній скритці, що повинна бути при кожному зв'язку.

Постій, 8 вересня 1943 р.

Слава Україні.

Ком[ендант] надрай[онового] зв'язку
Задьора.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 63, арк. 21. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
ІНФОРМАЦІЯ РЕФЕРЕНТА ЗВ'ЯЗКУ НАДРАЙОНУ ПРО ПОДІЇ В ГОРОДНИЦЬКОМУ РАЙОНІ "ПЕКЛО"

[Костопільський надрайон "Долина"],
20 жовтня 1943 року.

Інформація району Пекло.

Як подає район Пекло, в тіх теренах збільшується більше сила більшовиків, яки тепер грабують населення. Пограбували корови, коні, воли та забирають харчи яки попало, і ще кого зловлять на дорозі, то одразу забирають до Армії[70]. Коли хтось не хоче іти, то застрашують і кажуть: "коли прийде фронт, то будем щитатися з вами дальше". Більшовики хотіли пограбити села в тіх околицях, але там був відділ і почав з німи біться. Отже, там здобуто 2 коні, одне сіяло, одного забито, а 2 тяжко ранили, так що вони були змушені вийти за границю.

Дня 20.Х.43 р.

Слава Україні.

Волос.

Як подає Скеля, що в терені Озірці біля Салом'яки [Соломка] перебигало чотири незнайомих чоловики. Були таки вбрані в шінелі, а один був в білий шапці, і побигли в сторону лісу.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 202. Рукопис. Цигарковий папір. Оригінал. Сірий олівець

[70] Мається на увазі Червона Армія.

№ 3
ЛИСТ РЕФЕРЕНТА ЗВ'ЯЗКУ НАДРАЙОНУ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ У СПРАВІ СУТИЧКИ З НІМЦЯМИ

[Костопільський надрайон "Долина"],
9 листопада 1943 року.

Друже Ворон!

Подаю тоби, що дня 8.XI прийшли німаки до села Рокитного, тобто коли підходили до Рокитного, то стали заходить із лісу й окружили, зловили вартового із крисом, котрий стояв на шляху на варті, крепко побили та зв'язали. Цей вартовий був з Рокитного, мав 20 років життя. Крепко мучили. Дальше ранили ще др. Котузова в руку, та ще одну жинку разом із Котузовим поранили та забрали багато волів та корив, сіна, овса та багато дечого.

Дальше німаки, які йшли (ті, що палили в Збужі) [...]. [...] вони коли зайшли до Цуманя, тай почали біться з совітами. Совітив розбили, забрали 3 гарматки, 35 фір амуниції, тобто разом з провізою. Совіти побили німаків, а решта втікло. Дальше, коли совіти за[й]няли табор, то разом із фірманами. То це говорили ції фірмани, якіх пустили совити.

Дня 9.XI.43 р.

Слава Україні.

Волос.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 128. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 4
ЛИСТ РЕФЕРЕНТА ЗВ'ЯЗКУ НАДРАЙОНУ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПЕРЕСУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО АКТИВУ

[Костопільський надрайон "Долина"],
9 листопада 1943 року.

Друже Ворон!

Юрко[71] та Охрім[72] в'їхали на південь. Іще вони знаходяться між Іскрою та Тучином. Вони знаходяться в шистці. А Тарас[73] віїхав за Горінь [Горинь], так що по[ш]та ход[и]ть куди треба. Я покі на тому самому місці, що і був. Коли я тоді їхав конем на трійку, то наїхав на німецьку облаву. Мало що не зловили, ледве втік, тількі забрали коня із сідлом, на якому я їхав. Коли стали стрілять перехресним вог[нем], то я впав із коня й не мав часу більше його ловіть, так що невидомо, чи вони взяли, чи втік де.

Дня 9.XI.43 р.

Слава Україні.

Волос.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 128 зв. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

---

[71] Рибак Гриць ("Юрко"), комендант ВО "Заграва".
[72] Клячківський Дмитро ("Охрім"), керівник ГК УПА на ПЗУЗ.
[73] Трофімчук Павло ("Тарас"), організаційно-мобілізаційний референт ВО "Заграва".

№ 5
ЛИСТ РЕФЕРЕНТА ЗВ'ЯЗКУ НАДРАЙОНУ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СПРАВАХ

[Костопільський надрайон "Долина"],
9 листопада 1943 року.

Друже Ворон!

Зв'язки пов'язані в скро[...] також і мертвій. Та ще така справа, що Тарас[74] забрав Ярмака, то я покі не маю заступніка. Я хотів би конечне зобачитися із тобою, бо маємо декого багато поговорити. Поки все в порядку. Про людей деякіх знаю, де знаходят[ьс]я.

Дня 9.XI.43 р.

Слава Україні.

Волос.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 129. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 6
ЛИСТ РЕФЕРЕНТА ЗВ'ЯЗКУ НАДРАЙОНУ ДО КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ У СПРАВІ ВЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

[Костопільський надрайон "Долина"],
10 листопада 1943 року.

Друже Ворон!

Повидомляю Вам, що я почував, що Ви в райони Беріг. Отож, така справа: чи мені їхати до Вас, чи, може, мій зв'язок буде там само, де знаходиться зараз, бо я мушу тримати стисли зв'язки за Гориньом [Горинь]. Отож, в нас — в порядках. Коли я їхав в той час у Любаши [Мала Любаша] (коли ми були разом), то я наскочив на

[74] Трофімчук Павло, організаційно-мобілізаційний референт ВО "Заграва".

німецьку облаву, тай мало що мене не забили, але втік, а коня з сідлом забрали.

Коли я прибув до Любаши [Мала Любаша], то вже Юрка[75] та Охріма[76] не було, тількі др. Тарас[77]. Отож, із Тарасом порозумівся, сказав, що Юрко та Охрім віїхали на південь. Так що я вже знаю, де хто знаходит[ь]ся. Я коли почув, що Ви в терені, то я їздив, але Вас не застав. Отож, мусив їхати на місце, бо справа така, що [...] від мене забрали др. Ярмака[78]. Це забрав др. Тарас. Я сам не знаю, хто це дав такій наказ, що він відійшов та взяв із собою криса і не сказав куді та наскількі. Сказав, що вже не при[й]де до мене. То тепер не маю заступника, а Тарас віїхав за Горінь [Горинь] дальше. Щодо зв'язків, то поробив мертві[79] в кожному районі. Окремій також і військовий зв'язок вже зробив де потрібно, але було б добре, щоб ми зобачилися. То маємо дечого особисто поговорить. Дальше дня 8.XI були в Рокитному німаки. Хотіли окружити, тількі зловили вартового, котрій стояв на шляху з крисом, та й забрали. Крепко побили [...]. Ще поранили др. Котузова в праву руку крепко — ішли до хати, а він обідав. Утікав, ще одну жинку разом ранили.

Дня 10.XI.43 р.

Слава Україні.

Волос.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 127–127 зв. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

---

[75] Комендант ВО "Заграва".

[76] Керівник ГК УПА на ПЗУЗ.

[77] Організаційно-мобілізаційний референт ВО "Заграва".

[78] Заступник референта зв'язку Костопільського надрайону "Долина" "Волоса".

[79] "Мертві" пункти зв'язку.

5. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР ЗВ'ЯЗКУ

5.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ІНФОРМАЦІЯ РЕФЕРЕНТА ЗВ'ЯЗКУ РАЙОНУ ПРО АНТИПОЛЬСЬКУ АКЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

[Людвипільський] район "Скеля"
[Костопільського надрайону "Долина"],
1 листопада 1943 року.

Район Скеля.
Дня 1.XI.43 р.

Інформація з терену [р]айону Скеля.

Дня 30.X.43 р. українське населення, озброєне в коси та вили, напало на ляхив в українському селі Балашівці та забило 8 ляхів, а трьох зловили живцем — дві ляшки та одного ляха, котри грабували церкву.

Дня 31.X.43 о год. 21.00 ці само люде напали знову на польську колонію Поталиця та спалили дощенту всі ляські забудовання.

Сл[ава] Укр[аїні]!
Гер[оям] Сл[ава]!

Безрідній.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 124. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Сірий олівець.

№ 2
ЗВІТ РЕФЕРЕНТА ЗВ’ЯЗКУ РАЙОНУ

[Людвипільський] район “Скеля”
[Костопільського надрайону “Долина”],
21 листопада 1943 року.

Звіт ч. 4
за місяць листопад 1943 р. по зв’язку району Скеля.

Друже [к]омандант.

Шеф зв’язку Безрідній зголошує стан зв’язку всіх пунктів, стан зв’язкових та дані про зв’язки в районі Скеля.

В [р]айоні є всіх шефів зв’язку 28 чоловік, з чого є 7 шефів, а два на центральних зв’язках — № 1 та № 2.

До зв’язку № 1 є прикриплено 4 підрайони, а до № 2 — 3 підрайони. З огляду на скоріше обслуговування зв’язку зістав створений другий пункт зв’язку № 2.

На центральному зв’язку № 1 є до обслуговування 7 зв’язковців, а на центр[альному] зв’язку № 2 обслуговує зв’язок 6 зв’язковців.

В підрайоні № 1.

На центр[альному] зв’язку — 3 зв’язкових.

По станиці № 1 — 6 зв’язкових.

По станиці № 2 — підр[айоновий] зв’язок.

По станиці № 3 — 2 зв’язкових.

По станиці № 4 — 2 зв’язкових.

Цей підрайон сполучений зо сусіднім районом на захід.

В підрайоні № 2.

На центр[альному] зв’язку — 4 зв’язківці.

На станиці № 1 — 4 зв’язковці.

На станиці № 2 — 2 зв’язковці.

Разом 10 зв’язковців та 3 шефи.

Цей підрайон [с]получений зо сусіднім [р]айоном на захід.

В підрайоні № 3.

На центр[альному] зв’язку — 6 зв’язківців.

На станиці № 1 — 5 зв’язковців.

На станиці № 2 — 3 зв’язковці.

Разом 14 зв’язковців та + 3 шефи.

Цей підрайон [с]получений з підрайонами № 1 та № 2.

В підрайоні № 4.

На центр[альному] зв’язку 5 зв’язковців.

На станиці № 1 — 3 зв’язковці.

На станиці № 2 — 2 зв’язковці.

На станиці № 3 — 2 зв’язковці.

На станиці № 4 — 3 зв'язковці.

На станиці № 5 — 3 зв'язковці.

Разом 18 зв'язковців та 6 шефів. Цей підрайон сполучений з сусіднім [р]айоном на південь.

В підрайоні № 5.

На центральному зв'язку — 2 зв'язкових.

Разом 5 зв'язківців та 2 шефи.

Решта сіл спалена.

Цей зв'язок пов'язаний з підрайоном № 6 та № 7.

В підрайоні № 6.

На центральному зв'язку троє зв'язковців.

На станиці № 1 — 3 зв'язковці.

На станиці № 2 - 4 зв'язковці.

На станиці № 3 — 4 зв'язковці.

Разом 14 зв'язковців та 4 шефи.

Цей підрайон сполучений з сусідніми районами на схід та на південь.

В підрайоні № 7.

На центральному зв'язку 6 зв'язковців.

На станиці № 1 — 6 зв'язковців.

На станиці № 2 — 2 зв'язковці.

На станиці № 3 — 4 зв'язковці.

Разом 18 зв'язковців та 4 шефи.

Цей підрайон сполучений з сусідніми районами на схід та південь.

В районі Скеля є 28 зв'язкових пунктів (28 шефів зв'язку), та 105 зв'язковців.

В [р]айоні вже створено мертві пункти зв'язку та пов'язано вже з сусідніми районами. До мертвого зв'язку добрано найкращих людей зі зв'язк[і]вців.

По зв'язках вводиться поступово дисципліну, а в деяких місцях навіть доводиться зуживати виміру кари до зв'язковців.

В цілому [р]айоні до обслуговування зв'язку немає ні однієї пари коней. Так само немає ні одного ровера.

[...] в зв'язку з тим, що навіть в цілому районі по зв'язковій ділянці праці немає зброї.

21.XI.43 року.

Слава Україні.
Героям Слава.

Безрідній.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 39, арк. 23. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Сірий олівець.

№ 3
ЗВІТ РЕФЕРЕНТА ЗВ'ЯЗКУ РАЙОНУ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
31 грудня 1943 року.

Звіт за місяць грудень.

Друг [к]омендант зв'язку Суворов звітує з району Іскра про стан зв'язкових, стан праці по зв'язках та всі дані про зв'язки.

I. Загальний стан зв'язкових: 92 особі.

II. Загальний стан шефів: 6 кущевих, 6 заступників шефів кущевих, 8 станичних шефів, 8 заступників станичних шефів і ділових зв'язкових по лінії 64 особи.

III. Загальний стан пунктів зв'язкових: 6 кущевих пунктів, 8 станичних пунктів.

IV. Через район переходить обласна штафета, військова штафета і районова лінія. Обласна штафета іде зі заходу на всхід через [к]ущ № 6, військова штафета іде зі заходу на всхід. Іде по цілому районі, як і організаційна штафета.

V. Через район переходить три штафети, зі заходу на всхід. Район Іскра має зв'язки зі всьома районами, районі такі: Лисний, Камінь, Керч, Бериг, Скеля (черга № 30 — ?) і Олександрія.

VI. Зв'язки працюють недобре з причин таких, що дуже крепко загрожани терени. Щоденно нападають німаки з ляхами, а навіть і червоні часом нападають на наш терен, так що нема такого дня, щоб зв'язки не розбигалися. Кущ № 1 має нового шефа кущевого. Із теї причини не дуже добре стоїть праця на зв'язку і до того ще нападають щоденно німці. В кущі № 2 так само недобре стоїть праця, бо загрожений терен. Кущ № 3: стоїть посередньо праця, бо не загрожений терен, но новий шеф ще не може добре поставить праці. Кущ № 4: стоїть праця добре. Кущ № 5: недобре стоїть праця з причин таких, що забрали відповідного шефа, а став новий, то не може ще добре праці повести. Кущ № 6: стоїть праця недобре з причин таких, що там крепко загрожени терени, ограбили поселення німаки і люди підопали духом.

VII. На зв'язках стоїть праця посередньо. Зв'язкові звітують перед відходом і приходом. Літературу читають, яка є, одначе брак вишкільного матеріалу. Натомість літератури читають книжки. Кожни[й] зв'язковий вчить "Декалог".

VIII. На зв'язках переважно працюють юнаки. На всіх пунктах пороблено мертви пункти і так само і з кущевими — з кожним поокремо.

IX. На зв'язках конспірації ще нема з причин таких, що хто приходить на зв'язок, потребує фірманки. Самі нови поставали зв'язкови, то ще добре не розуміють по зв'язку. [...] є жинки на зв'язках на час приходу червоної банди, воно ще зосталося пов'язать помежду собою і вже буде все.

X. Для вимоги зв'язку бракує вишколу політичного і так само харчового, з одягу також брак.

XI. В районі Іскра неможливо вдень жодних рухів робить з причин таких, що по цілий колії стоять мадяри і ходять в патруль по колії, роблять засідки на переїздах, і щоденно німці роблять акції на села. Такщо в районі Іскра дуже тяжко працювать для зв'язку.

31/XII.43 р.

Слава Україні!!!

Ш[еф] з[в'язку] в[ійськового] р[айону] Суворов.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 64, арк. 33. Оригінал. Рожевий цупкий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

6. ДОКУМЕНТИ ГОСПОДАРСЬКИХ РЕФЕРЕНТУР

6.1. РІВЕНЬ ОКРУГ

№ 1
НАКАЗ № 12 ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА ОКРУГИ ПРО ОБМЕЖЕННЯ РОЗМІРУ СТЯГНЕНЬ ЗА КОРИСТУВАННЯ ПОСЛУГАМИ МЛИНІВ І ОЛІЯРЕНЬ

ВО "Заграва",
20 вересня 1943 року.

Господарчий референт
воєнної округи Заграва. Ч. 12

При інспекції млинів і олієрень ствереджено, що деякі оліярні, а також і млини побирають неодномірний мірчук. Крім того, деякі господарі ріжними підступами і з ріжними протекціями потрапляють молоти одноразово по 8–10 центнарів метричних збіжжя. Такий ненормальний стан викликає обурення і вносить дезорганізацію в праці.

Для усунення вищезазначених негативних проявів заряджую:

1). У всіх млинах ВО Заграва брати 8 % збіжжя за перемол за разову 95 % муку, 12 % збіжжя за перемол 72–75 % мукі, за роблення ріжних круп 10 % збіжжя, за роблення олії силою підприємства водною, газовою чи навіть кінною брати 20 % з неперероблених олійних культур, а при тягловій силі того господаря, котрий робить олій, брати 15 % з неперероблених олійних культур.

2). Норма перемолу має бути не більше 200 кгр. на одну родину за один раз. Норма роблення ріжних круп має бути не вища 100 кгр. на одну родину за один раз. Норма переробкі олійних культур на олій має бути не більша як 20 кгр. на одну родину за один раз.

3). Першенство на чергу мають ті господарі, котрі привезуть мастильних матер'ялів — оливи або лою — або опалових матер'ялів.

4). [Ц]е зарядження входить в силу з дня його одержання.

Зарядження вислати млинам, круподеркам і оліярням до стислого виконання, а до відома і контролі — [к]оманданту ВО Заграва, [н]ачальнику [п]ромислового [в]ідділу і [к]омандантам [г]осподарським.

Слава Україні!

Дня 20.IX.1943 р.

Господарчий [р]еферент
Зубатий /Зубатий/.

ЦДАВО, ф. 3837, оп. 1, спр. 8, арк. 43. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

6. ДОКУМЕНТИ ГОСПОДАРСЬКИХ РЕФЕРЕНТУР

6.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
"ПРИЗНАЧЕННЯ" БУХГАЛТЕРА, УКЛАДЕНЕ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Призначення для др. Хмари.

З днем 9.Х.43 р. призначую Вас [ш]ефом бух[галтерського] від[ділу] при надрай[оновому] госп[одарському] від[ділі] Долина і цілковито на Вас покладаю відповідальність за цей реферат.

Дня 9.Х.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/ Байда[80].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 18. Завірена копія. Цупкий рожевий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
"ПРИЗНАЧЕННЯ" КЕРІВНИКА ЗАГОТІВЕЛЬ ЗЕРНА І ФУРАЖУ, УКЛАДЕНЕ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Призначення для др. Богуна.

З днем 9.Х.43 р. призначаю Вас реф[ерентом] загот[івель] зернових культур та фуража при надрай[оновому] госп[одарсь-

[80] Це та інші подані нижче призначення "Байда" підписав зеленим олівцем.

кому] від[ділі] Долина і цілковито покладаю на Вас відповідальність за цей реферат.

Дня 9.Х.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/. Байда.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 19. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
"ПРИЗНАЧЕННЯ" ІНСПЕКТОРА НАД МЛИНАМИ, УКЛАДЕНЕ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Призначення для др. Мороза.

З днем 9.Х.43 р. призначаю Вас інспектором над млинами при надрай[оновому] госп[одарському] від[ділі] Долина і цілковито покладаю на Вас відповідальність за цей реферат.

Дня 9.Х.43 р.

СУ.
ГС

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/. Байда.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 20. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 4
"ПРИЗНАЧЕННЯ" КЕРІВНИКА МОЛОЧАРЕНЬ, УКЛАДЕНЕ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Призначення для др. Лісового.

З днем 9.Х.43 р. призн[ачаю] Вас референтом молочарень при надрай[оновому] госп[одарському] від[ділі] Долина і цілковито покладаю на Вас відповідальність за цей реферат.

Дня 9.Х.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/ Байда.

Захвачено соединением Наумова. 24.І.44. ПНШС Вас[...].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 21. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 5
"ПРИЗНАЧЕННЯ" КЕРІВНИКА ПРОМИСЛОВОГО ВІДДІЛУ, УКЛАДЕНЕ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Призначення для др. Черника.

З днем 9.X.43 р. призначаю Вас референтом промислового [в]ідділу при надрайон[овому] госп[одарському] від[ділі] Долина. У Ваше розпорядження приділюю:

1). др. Нечипора — реф[ерент].
2). др. Мороза — референт млинів.
3). др. Лісового — референт молочар[ень].
4). др. Похиленко.

І цілковито кладу на Вас відповідальність за цей реферат.

Дня 9.X.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/ Байда.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 23. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 6
"ПРИЗНАЧЕННЯ" КЕРІВНИКА ЗАГОТІВЕЛЬНОГО ВІДДІЛУ, УКЛАДЕНЕ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Призначення для др. Тернового.

З днем 9.Х.43 р. призначаю Вас референтом [з]аготовельного [в]ідділу при надрай[оновому] госп[одарському] від[ділі] Долина. У Ваше розпорядження приділюю:

1). др. Богуна — реф[ерент] загот[івель] зернових культур та фуража.

2). др. Огірка — реф[ерент] заготівлі ярини та птиць.

І цілковито кладу на Вас відповідальність за цей реферат.

Дня 9.Х.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/ Байда.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 25. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 7
"ПРИЗНАЧЕННЯ" КЕРІВНИКА ВІДДІЛУ ЗАГОТІВЕЛЬ ЯРИНИ ТА ПТИЦІ, УКЛАДЕНЕ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Призначення для др. Огірка.

З днем 9.Х.43 р. призначаю Вас реф[ерентом] загот[івель] ярини та птиць при надрай[оновому] госп[одарському] від[ділі] Долина і цілковито накладую на Вас відповідальність за цей реферат.

Дня 9.Х.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/ Байда.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 24. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 8
“ПРИЗНАЧЕННЯ” ІНСПЕКТОРА НАД АРТІЛЯМИ, УКЛАДЕНЕ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Костопільський] надрайон “Долина”,
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Призначення для др. Ничипора.

З днем 9.X.43 р. призначаю Вас інспектором над артілями при надрай[оновому] госп[одарському] від[ділі] Долина і цілковито покладаю на Вас відповідальність за цей реферат.

Дня 9.X.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/ Байда.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 27. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 9
НАКАЗ КЕРІВНИКА ГОСПОДАРСЬКОГО ВІДДІЛУ НАДРАЙОНУ ПРО ПЕРЕПІДПОРЯДКУВАННЯ ПІДВІДДІЛІВ

[Костопільський] надрайон “Долина”,
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

До реф[ерента] заготовельного відділу др. Тернового.

Подаю до відома, що нижчеподані підреферати підлягають до Вас і про забіг праці в них Ви відповідаєте.

1). Оліярні.
2). Пекарні.
3). Заготовки зерна і фуража.
4). Заготовки ярини і птиці.

Оскільки нормально не устатковані вищеподані підреферати, пропоную наладнати в найскоршому часі.

Дня 9.Х.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/. Байда.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 26. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 10
НАКАЗ КЕРІВНИКА ГОСПОДАРСЬКОГО ВІДДІЛУ НАДРАЙОНУ У СПРАВІ ПІДПОРЯДКУВАННЯ АРТІЛЕЙ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

До реф[ерента] промислового відділу др. Черника.

Подаю до відома, що нижчеподані артілі належать до Вас і про забіг праці в них Ви відповідаєте.

1). Артіль [к]равецька.
2). Артіль [ш]евська.
3). Артіль [р]имарська.
4). Артіль [б]ляхарська.
5). Чухарні.
6). Артіль [с]толярська.
7). Тартарні.

Оскільки подані артілі не є ще урухомлені, отже, вже їх урухомити.

Дня 9.X.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/ Байда.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 22. Завірена копія. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 11
НАКАЗ № 7
ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПОЖВАВЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

[Костопільський] надрайон "Долина",
9 жовтня 1943 року.

Надрай[оновий] госп[одарський] від[діл]
Долина.

Наказ ч. 7.

На наказ [о]кружного [р]еферента [г]осп[одарського] [в]ід[ділу] др. Зубатого з дня 8.X.1943 р. заряджую слідуюче:

1). Стверджую, що завмерла праця над будовою зимовиків. Наказую масово приступати до будови їх. Будовати належить за поданими вже вказівками та розмірами.

2). Масово приступити до збірки полотна та клоччя, організувати щонайменше 20 артілів кравецьких, в районі приступити до виготовлення теплого убрання (куфайки та штани). Самому заінтересуватись цією збіркою та старатись якнайбільше роз'яснювати населенню про значіння цієї збірки. Створити збіркові комісії. Заангажувати до цієї роботи голів сільських управ.

3). Перевести контролю над змагазинованим збіжжям, оскільки зачинає псуватись, перемолоти і пам'ятати о цім, що 50 % всього збіжжя має бути перемелене та перероблене на крупи, та врешті закінчити молотьбу.

4). Всі шкіри, які до цього часу валяються на складах, віддати до гарбарень.

5). Перевести інвентаризацію по молочарнях, та про це до дня 20.Х.43 р. зазвітувати мені.

6). Масово приступати до копання державних картофель та бураків, та згідно поданих Вам вказівок змагазинувати.

7). Приступити до упорядкування державних пчіл, бо останній переходить сезон. Припоминаю о контигенті, та надіслати 50 % зібраного меду до надрайону.

8). Приступити до заготовлення матеріалу на нарти за поданими розмірами, виготовлення окуття, перевести збірку нарт.

9). Всі забудовання, котрі надаються на бараки, розібрати та положити в одне місце. Чекати на дальший наказ.

10). Всі свині, котрі вже є кормлені, забити, та перетопити на смалець все сало і змагазинувати. Шкварки віддати по відділам.

11). Приступити до сушення сухарів, житніх та пшеничних, та макарону.

12). Організувати в кожному районі машину для вироблення спирту. Дбати про якнайбільше змагазинування його.

13). Вести якнайбільшу контролю над млинами, бо до цього часу були великі надужиття, саботажи. Винних з місця карати.

14). Забороняю видавати овес всім іншим коням, крім військових.

15). Від дня 10.Х.43 р. не видавати продуктів на домівки, зв'язки включно до надрайонових. Необхідність створення харчевих продуктів буде подано згори.

16). Забороняю самовільно [р]айоновим працівникам [г]осп[одарських] [в]ід[ділів] робити собі відпустки, оскільки заходить необхідною потреба звернутись до мене і по одержанні відпуску можна опустити місце праці.

17). Рай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу] в кожній хвилині мусить знати, де його працівники повертаються, перед від'їздом в терен свого [к]оманданта треба повідомити.

18). Активніше приступити до збірки теплого одягу, бо до цього часу перепроваджувалось лишень поверхово.

19). Два рази місячно, разом з іншими звітами, присилати звіт зі збірки за поданим взірцем.

20). Був наказ [к]омандира др. Дубового про заміну свиней з селянами[81], отже, вже впровадити це в урухомлення, дати селянам державні свині, а забрати кормлені.

21). Востаннє припоминаю про терміні надсилання звітів.

За невиконання цього наказу та за невпровадження його в життя протягом цього місяця винних буду віддавати під військовий суд.

Дня 9.X.43 р.

СУ.
ГС.

Надрай[оновий] ком[ендант] госп[одарського] від[ділу]
/Байда/. Байда.

Захвачено [с]оединением Наумова. 24.I.44 г.
ПНШС /Василев.../.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 28. Копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

[81] Такий документ виявити не вдалося.

6. ДОКУМЕНТИ ГОСПОДАРСЬКИХ РЕФЕРЕНТУР

6.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
НАКАЗ ЗАСТУПНИКА ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО НАДАННЯ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ

[Городницький] район "Керч"
[Костопільського надрайону "Долина"],
9 вересня 1943 року.

Рай[оновий] госп[одарчий] від[діл] Керч,
дня 9.9.43 р.

Наказ.

На підстави наказу надрайонного команданта [г]осподарчого [в]ідділу маєте до дня 11.9.43 року надіслати до [р]ай[онного] [г]осп[одарчого] [в]ід[ділу] кількість затруднених працівників у Вашому підрайоні (кущі), кількість підприємств і яких, кількість працівників в кожному підприємстві і продукція кожного підприємства (вироблено і здано).

СУ!

Рай[оновий] [к]ом[андант] [г]осп[одарчого] [в]ід[ділу]
/Сковорода/.
За — Комар.

Дуже пильне.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 353, арк. 58. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Зелений хімічний олівець.

№ 2
НАКАЗ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ У СПРАВІ НАДСИЛАННЯ ВЕРХНЬОГО ОДЯГУ ЗІ СКЛАДІВ

[Городницький] район "Керч"
[Костопільського надрайону "Долина"],
14 вересня 1943 року.

Рай[оновий] госп[одарчий] від[діл] Керч,
дня 14.IX.43 р.

Наказ ч. 4.

На наказ команданта надрайон[ового] госп[одарчого] від[ділу] заряджую слідуюче:

1. Стягнути всьой верхній одяг, якій є у магазинах, як: шинелі, куфайки, піджаки, пальта, кожухи коротки та довгі, оскільки є порва[...] деякі, зреперувати та до дня 16.IX.43 надіслати до мене.

Слава Україні!

Рай[оновий] госп[одарчий] ком[андант]
/Сковорода/.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 353, арк. 60. Завірена копія. Цупкий білий папір. Рукопис. Фіолетовий хімічний олівець.

№ 3
НАКАЗ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ЗБІР МЕДУ

[Городницький] район "Керч"
[Костопільського надрайону "Долина"],
14 вересня 1943 року.

Рай[оновий] госп[одарчий] від[діл] Керч,
дня 14.IX.43 р.

Наказ ч. 5.

З наказу надрайон[ового] ком[анданта] госп[одарського] від[ділу] заряджую слідуюче:

1. Зібрати контигент меду по одному кілограму від вершка. Мед зібрати до 20.IX.43 р., й по зібранні меду зараз його магазинувати, приславши до мене.

2. Списки всіх доставців меду прислати до мене до дня 25.9.43 р.

Рай[оновий] госп[одарчий] ком[андант]
/Сковорода/.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 353, арк. 59. Завірена копія. Цупкий білий папір. Рукопис. Зелений хімічний олівець.

№ 4
НАКАЗ ЗАСТУПНИКА ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ В СПРАВІ СЕЗОННОЇ СТРИЖКИ ОВЕЦЬ

[Городницький] район "Керч"
[Костопільського надрайону "Долина"],
14 вересня 1943 року.

Рай[оновий] госп[одарчий] від[діл] Керч,
дня 14.IX.43 р.

Наказ ч. 6.

Наказую всі овечки державни, за винятком самців (баранів), сезонно постригти. Вовну зібрати і зважити й передати для рай[онової] госп[одарки] жіноцтва тилько за поквітованням.

Про зібране й передачу повідомити мене.

Рай[оновий] госп[одарчий] ком[андант]
/Сковорода/.
За — Комар.

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 353, арк. 61. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Зелений хімічний олівець.

№ 5
ПРОХАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ДОПОМОГУ В БУДІВНИЦТВІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Район "Гуляй-Город"
[Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
7 жовтня 1943 року.

Прохання.

Господарський відділ району Гуляй-Город просить Вас дати зарядження головам сіл, щоб здали (кожне село) по 200 досок на будову державних підпріємств. З огляду на те, що мусимо якнайскорше урухомити всі господарчи ділянкі, тим самим приспішимо ремонт всіх інституцій господарчих. Прошу нашої просьби не відхиліти і дайте якнайскоріше зарядження для голів сіл.

7/Х.43.

СУ!
ГС!

Господарський референт Хома.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 8–8 зв. Оригінал. Аркуш із зошита у клітинку. Рукопис. Сірий олівець.

№ 6
НАКАЗ № 8 ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ В СПРАВІ ВИДАННЯ ПОКВИТУВАНЬ НА ОТРИМАНІ ПРОДУКТИ І МАТЕРІАЛИ ЗІ СКЛАДІВ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
15 жовтня 1943 року.

Рай[оновий] гос[подарський] відділ
Іскра.
15.10.43 р.

Наказ ч. 8.

При перевірці господаркі УПА в районі Іскра стверджено, що господарчі керівникі брали продукти і матер'яли зі складів госп[одарки] і часом не видавали поквітовань своїм підлеглим.

Крім того, частина персоналу [г]осподарчої обслуги не завше чується до відповідальности при виконанні своїх [г]ос[подарських] обов'язків.

На підставі вищенаведених моїх зауваг, з наказу проводу і з наказу [к]омандира Дубового,

заряджую:

1. Нікому нічого не видавати зі складів без поквітовання, нічого не брати від населення без порозуміння з адміністративнимі і без поквітування.

2. Всі особи, працюючі у [в]оєнній [о]кр[узі] Заграва, будуть каратись найсуворішою карою воєн[ного] часу за крадіж, саботаж, недогляд, ріжні комбинації і надужиття влади.

3. Наказ входить в силу з дня його одержання за поквитованням теї особи, яка його одержує і яка йому підлягає.

4. Всі [г]осподари кущів мають цей наказ негайно розмножити і розіслати своїм підлеглим найнижчої гос[подарської] [к]литини за поквітованням.

Бистриця.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 7, арк. 2. Завірена копія. Цупкий рожевий папір. Рукопис. Синя калька.

№ 7
НАКАЗ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ГУЛЯЙ-ГОРОД У СПРАВІ ЗАГОТІВЛІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Район "Гуляй-Город"
[Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
23 листопада 1943 року.

ГВ УПА.
Р[айон] Гуляй-Город.
Дня 23.XI.43 р.
До голови [р]айону др. Лиса
в Бережниці.

Наказ.

З наказу господарчого надрайону ГВ УПА наказується вам розписати ставку по вашому району слідуючих культур в нормах від гектара посівної площі даної культури:

жита — 25 кгр.;
овса — 20 кгр.;
ячменя — 15 кгр.;
проса — 5 кгр.

(Увага. Жито можна замінити на інши культури. Просо можна замініти на ячмінь в потрійній кількісті).

Про збірни пункти зерна маєте порозумітися з господарчими кущовими по вашому району, а кожний господарчий та станичний місця вже приготовили.

Термін виконання ставки — виконати шибким темпом, найпізніше до дня 30/XI.43 р.

30/XI.43 р.

Господ[арський] референт Хана.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 109, арк. 100. Оригінал. Аркуш із шкільного зошита у лінійку. Рукопис. Сірий хімічний олівець.

№ 8
НАКАЗ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ЗАГОТІВЛЮ ГУСЕЙ, СВИНЕЙ І КОЖУХІВ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
30 грудня 1943 року.

Др. Буйний.

1). По раз другий наказую про згадану збірку гусей. Гуси приставити в кущ № 3.

2). Доповнить при помочі кущ[ового] СБ та інших контигент свиней на визначену норму 1000 кг. сала. В інших кущах слабо проведені.

3). Наложити в кожному кущі контигент по 5 кожухів на кущ і по 10 пар чобіт.

Це все маєте негайно провести при помочі наших кущевих працівників і пригот[у]вати для мене.

30.XII.43 р.

Рай[оновий] [г]осподарнік
Бистриця.

ЦДАВО, ф. 3967, оп. 1, спр. 7, арк. 1. Завірена копія. Білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

6. ДОКУМЕНТИ ГОСПОДАРСЬКИХ РЕФЕРЕНТУР

6.4. РІВЕНЬ КУЩІВ

№ 1
ЗВІТ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА КУЩА ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ

Кущ № 1
[Костопільського району "Іскра"
надрайону "Долина"],
16 вересня 1943 року.

№ п/п	Назва товару	Один[иці]вимірювання	Кількість	Прим.
1.	Горох	кг.	16	
2.	Крупі	кг.	2	
3.	Пшоно	кг.	5	
4.	Макарони	кг.	3	
5.	Фасоля	кг.	100	
6.	Сухари чорні	кг.	254	
7.	Масло	кг.	3	
8.	Шкира	кг.	1	
9.	Кожухи	кг.	2	
10.	Піджаки	кг.	1	
11.	Полотна	кг.	26 1/2	
12.	Рушники	кг.	220	
13.	Настильники	кг.	7	
14.	Штані спідні	кг.	60	
15.	Сорочки	кг.	78	
16.	Сорочки жіночи	кг.	11	
17.	Коци	кг.	3	
18.	Мишки	кг.	87	
19.	Светри	кг.	1	
20.	Ложкі	кг.	112	
21.	Миски	шт.	8	
22.	Рондлі	шт.	2	
23.	Лопатки	шт.	35	
24.	Корови	шт.	54	
25.	Вівці	шт.	27	
26.	Сіль	кг.	5	
27.	Смалець	кг.	1	
28.	Рипак	кг.	850	

29.	Машина швейна	шт.	1	
30.	Вата	кг.	1/2	
31.	Маринаткі	шт.	2	
32.	Телефонічний апарат	шт.	2	
33.	Штани ватни	шт.	1	
34.	Сінники	шт.	9	
35.	Мапа	шт.	1	
36.	Течка цератова	м.	1	

16/9.43 р.

Кущевий господарчий Буйний.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 96, арк. 8–8 зв. Рукопис. Аркуш із шкільного зошита у лінійку. Оригінал. Синій хімічний олівець.

7. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР ЮНАЦТВА, ЖІНОЦТВА ТА УЧХ

7.1. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ЗАПРОШЕННЯ НА "ВІДПРАВУ", СКЛАДЕНЕ КЕРІВНИЦЕЮ ЖІНОЧОГО ВІДДІЛУ ЮНАЦЬКОЇ РЕФЕРЕНТУРИ НАДРАЙОНУ

[Костопільський надрайон "Долина"],
24 вересня 1943 року.

Подруго Мотря.

Прошу прибути на відправу, яку перепроваджуватиме окружна провідниця жіноцтва дня 29.IX.43 р. в середу о 8 годині рано.

Збірний пункт: на зв'язку Мирного. Ставитися без спізнення обов'язково. За злегковаження наказу буде каратися згідно воєнного часу (зазначую це тому, що бувають випадки, коли покликані заставляють на себе ждати три дні...).

Захватити з собою матер'яли для звиту (якщо звіт не готовий). Звіт мав бути присланий мені на день 20.IX.43 р. Ще раз підкреслюю: звіт і обов'язкова явка на збірному пункті в означену годину і день.

24.IX.43 р.

Слава Україні.

Зависна.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 63, арк. 34. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 2
ЗВІТ РЕФЕРЕНТА ЮНАЦТВА НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ

[Столинський] надрайон ["Гало"],
12 жовтня 1943 року.

Звіт
від 21.IX.43 р. до 12.X.43 р.

Друже провідник, друг Молоток, референт юнацтва по надрайоні Гало, голосить слухняно. Оселі юнаків готові на наказ в числі 22-х, в тому числі в склад організаційної сітки входить 28 юнаків.

Організаційний звіт.

В ра[й]оні Нива є досить сіл охоплених, а решта ще неохоплені, бо є загрожені комуністами або німцями.

В районі Пуща є три села охоплені [...] в однім є 11 юнаків, в другім 6, в третім 15 юнаків. В Ниві є референт юнацтва, котрий пішов 7/X в терен.

Стан праці.

В котрих силах є раніше організовані юнаки, то роблять збірку два рази на тиждень, а котрі тільки тепер організовуються, то роблять дочасно збірку в неділю і свято. По селах юнакі[в] є дуже мало, бо виїхали до Німеччини, так як з Туменя до Городища виїхали, що лишилося тількі по одному в селі. Взагалі юнаки по селах дуже мають слабо розвинуту культуру і просвіту, так щоби вони взялись до праці, то треба багато часу, бо треба робити з нимі самому з десять разів збірку і затим-то так помалу розвивається юнацтво.

Постій, 12/X.43 р.

Надрайоновий референт юнацтва
Молоток.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 29. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

7. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР ЮНАЦТВА, ЖІНОЦТВА ТА УЧХ

7.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ ПІДРЕФЕРЕНТА ЮНАЦТВА РАЙОНУ ПРО ГОЛОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ

[Костопільський] район "Іскра"
[Костопільського надрайону "Долина"],
27 жовтня 1943 року.

Рай[онна] юн[ацька] під[референтура]
Іскра.

Звіт
від 21.IX.43 р. до 12.X.43 р.

Місячний звіт за жовтень.

1. Загальна кількість юнаків — 737.
2. Сходин перероблено 47 в цілим терені.
3. На сходинах перероблено всі вправи [...] школення одиниць з крісом, школення відділом з крісом, школення полевих вправ, а саме: наступи, засідки, перемарш з співом, перемарш 15 км. вночі, нічні костри.
4. Сходини перепроваджували куринні, сотенні, чотові і роєві.
5. Крісів зроблено 90 %, а 10 ще ні.
6. Недоліків в терені щораз більше. Терен загрожується німаками.

27.X.43 р.

СУ — ГС!

Район[овий підреф[ерент]
/–/ Лозенко.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 152. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 2
"ДЕННИК" ПРАЦІВНИЦІ УЧХ У РАЙОНІ

[Дубровицький район "Умань"
Сарненського надрайону "Лісова пісня"],
кінець жовтня 1943 року.

Щоденник.
Праця в терені від дня 4.X.43 р.

Назва сіл	Провідниця	Шеф Червоного Хреста	Господарча	Зв'язкова
Млинов [Млинів]	Тиха	Горпина	Морква	—
Переходичи [Переходичі]	—	—	—	—
Митник	[...]вітна	Сарна	Пава	Люся
Гора	Лілея	Черешня	Малина	Троянда
Вовчиці	Зірка	Роза	Астра	Лента
Ясиново [Ясинець]	Береза	Марина	Зірниця	Рожа
Калуга	Калина	Вишня	Коса	Ягода
Купище	Козачка	Ольха	Стріжка	
Верби [Вербівка]	Ганна	Одарка	Белва	
Запорука	Смола	Півонія	Цибуля	Лоза

Дня 4.X.43 р. була в Рудні. Вибрала провідницю Червоного Хреста, господарчу і зв'язкову.

Дня 5.X в Золотому робила зібрання з дівчатами. Присутних було 50 жінок. Вибрала провідницю Черв[оного] Хреста, господарчу і зв'язкову. Дала наказ дівчатам шити бандаж і підшукати хати під санітарний пункт.

Дня 6.X в Замороченому [Мороченя] робила сходини з дівчатами. Присутних було 5 дівчин. Розказувала їм про значення жінки в сучасний час і яке їх завдання. Вибрала провідницю Червоного Хреста, господарчу і зв'язкову. Дала наказ шити бандаж, збірати гріби і підібрати хати під санітарний пункт.

Дня 6.X в Лудині [Людині] вибрала провідницю Червоного Хреста, господарчу і зв'язкову. Дала наказ шити бандаж, збірати гріби і підібрати хати під санітарний пункт.

Дня 7.X в Речиці [Рєчица] робила сходини. Присутніх було 10 дівчин. Переробляла з ними, який наш національний прапор, від

чого походить сама назва "Україна" і який наш знак національний. Дала наказ шити бандаж, збірати гріби і підібрати хати під санітарний пункт.

Звіт від 8.X до 15.X.43 р.

Дня 9.X.43 р. визивала подругу Млинк[...]. Вибрала провідницю Черв[оного] Хреста, господарчу і зв'язкову. Дала наказ збірати йодину і шить бандаж.

Перепровадити сходини з дівчатами. Сходини перепровадила подруга Тиха дня 10.X.43 р. На сходинах було присутних 10 дівчин. Проробили: 1) пояснення кожної точки "Декалогу", 2) від чого походить сама назва "Україна", 3) який наш національний прапор, 4) які подруги повинні ставитись до праці, 5) яке значення має жінка в сучасний час.

Дня 10.X.43 р. в селі Переходичи [Переходичі] робила сходини. Присутних було 14 дівчин. На сходинах читали літературу. Вибрала провідницю Черв[оного] Хреста, господарчу і зв'язкову. Роздала дівчатам вовну прясти і перепровадити збірку вовни по селі.

Дня 11.X.43 р. в селі Купище робила сходини дівчатам. Вибрала провідницю [Ч]ервоного Хреста, господарчу. Дала наказ шити бінти і перепровадити збірку клочча.

Дн[я] 12.X.43 р. в селі Запорука робила сходини. Присутних було 8 дівчин. Вибрала провідницю села, провідницю Черв[оного] Хреста, господарчу і зв'язкову. Дала наказ шити бінти і перепровадити збірку вовни по селі.

Дня 14.X.43 р. їздила в село Переходичи [Переходичі] по дівчат на вишкіл. Взяла одну подругу.

Дн[я] 15.X в селі Митник [Митники] підшукала 3 подруги на вишкіл. В селі Верби [Вербівка] робила сходини. Присутних було 8 дівчин. Вибрала провідницю Черв[оного] Хреста і господарчу. Пояснювала подругам, як вони мають ставитись до праці.

Звіт від 15 до 20.X.43 р.

Дня 16.X.43 р. в селі Бродець перевірила працю подруг. Говорила їм про дисципліну, карність та їх обов'язки.

Дня 17.X.43 визивала подруг з м. Висоцька. Обговорювала з под[ругою]-провідницею, яких подруг взяти на трикотарський вишкіл. Подруги з м. Висоцька зібрали 10 кг. вовни і пошили 300 бінтів.

Дня 18.X.43 в селі Лудинь [Людині] провірила працю подруг. Подруги за цей час нічого не зробили. Повторила ще раз цей самій наказ: перепровадити збірку вовни і шити бінти. Віднесла подругам прясти вовну.

Дня 19.X.43 р. в селі Рудня робили сходини. Переробляли впоряд. Дала "Декалог" навчитися. Взяла подруг на трикотарський вишкіл.

Дня 20.X.43 р. в селі Бродець зібрала спрядену вовну — 8 кг. В селі Тулянь [Тумень] — 4 кг. Розослала літературу по селах.

Звіт від 20.X до 25.X.43 р.

Дня 21.X.43 р. в селі Тумень робила сходини. На сходинах робила впоряд 12 дів[чат]. Дала "Декалог" навчатися.

Дня 22.X.43 р. в селі Чорновірка робила сходини дівчат. Робила впоряд 15 дівчат. Розказувала, скільки є українців, де замешкують, [с]кільки населення живе на Вкраїні, яки націонал[ьно]сти. Дала "Декалог" навчитися.

Дня 23.X.43 р. в селі Городище. Перевірила їх працю. Дала "Декалог" навчитися.

Дня 24.X.43 р. в селі Бродець. Робила сходини. Присутних було 10 дівчат. На сходинах робила впоряд. Читала літературу "Вільна Україна". Повторила пройдений матер'ял. Пояснила кожну точку "Декалогу".

Дня 25.X.43 р. в селі Речиця [Рєчица]. Робила сходини дівчат. Присутних було 10 дівчат. На сходинах робила впоряд. Читала літературу. Повторювала пройдений матеріал. Пояснила кожну точку "Декалогу".

Прислано из соединения Федорова-Кизи 2.2.44 г. Л[...]".

ЦДАГО, ф. 57, оп. 4, спр. 366, арк. 43–47. Оригінал. Шкільний зошит у лінійку із зеленою обкладинкою. Рукопис. Сірий олівець.

SUMMARY

Chapter 5, one of the longest chapters in the book, consists of documents issued by commandants, responsible leaders of the SB and sociopolitical and organizational-mobilizational sections, heads of liaison units, responsible leaders for supplies and materiel, and staff members of youth sections and the Ukrainian Red Cross network in the UPA rear line services, which derive from the northern and central parts of Rivne oblast, and Stolyn and Pins'k raions of Belarus (the territory of the insurgent VO "Zahrava"). These documents cover the period from August to December 1943.

The chapter also includes documents written by the heads of okruhas, nadraions, raions, and kushches: orders and letters of the commandant of VO "Zahrava," dated October and November 1943; orders, coordination documents, an indictment, information, certifications, reports, and letters written by the commandants of Kostopil', Stolyn, and Sarny nadraions for August-December 1943; orders, reports, lists of staff members, journals, information, and letters written by the commandants of Kostopil', Sarny, Derazhne, Berezne, Horodne, Stydyn, and Stolyn raions for September-December 1943; and orders, reports, and lists of staff members drawn up by the commandants of "Dibrova" territory, kushch no. 1 "Basein," kushch no. 3 "Iar," kushch no. 6 in Kostopil' raion, and kushch "Boloto" in Berezhnytsia raion for September-December 1943.

A number of documents published in this volume are the result of work of SB sections in okruhas, nadraions, and raions. These include news from the territory of VO "Zahrava," compiled on 22-28 December 1943; messages and news from the field; news from the Pins'k and Sarny insurgent nadraions and "Konotop" nadraion for the period covering October to December 1943; information; certificates; and letters from the Kostopil', Berezne, Derazhne, and Liudvypil' insurgent raions for October-December 1943.

The work of sociopolitical section centers in nadraions, raions, and stanytsias is represented by orders, administrative orders, reports, registers, lists of staff members, and general comments. These documents originate from the Kostopil' and Sarny insurgent nadraions; Rokytne, Dubrovytsia, and Liudvypil' raions; and a number of stanytsias in the Dubrovytsia and Sarny insurgent raions.

Chapter 5 also includes documents from organizational-mobilizational sections in okruhas, nadraions, raions, and kushches. VO "Zahrava" is the point of origin of an order issued in September

1943; an order dated 17 November 1943 from Kostopil' nadraion; reports from the Kostopil' and Liudvypil' insurgent raions, dated November-December 1943, and a list of staff members' weapons from kushch no. 5 in Kostopil' raion, dated 25 September 1943.

Another group of sources contained in this chapter includes documents of the liaison section, which originate from nadraions and raions. These are: an order, information, and letters written by the responsible liaison leaders of Kostopil' and Stolyn nadraions for September-November 1943; information and reports of the responsible liaison leader of the Liudvypil' insurgent raion, dated November-December 1943.

Documents issued by supplies and materiel sections come from nadraions, raions, and one kushch. These are orders and appointments issued by the responsible leader for supplies and materiel of Kostopil' nadraion, dated 9 October 1943; orders and a letter containing a request from the staff members of supplies and materiel sections in the Kostopil' and Horodne insurgent raions for September-December 1943; and a report by the responsible leader for supplies and materiel of kushch no. 1 in Kostopil' raion, dated 16 September 1943.

The work of youth sections in Kostopil' and Stolyn nadraions in VO "Zahrava" is represented by a report and an invitation to a special meeting (*vidprava*) dated 24 September and 12 October 1943, respectively.

A report and a journal dated October 1943 concern the activity of the youth section in the Kostopil' insurgent raion, and the Ukrainian Red Cross section in Dubrovytsia raion.

⌘ ⌘ ⌘

РОЗДІЛ 6

МЕРЕЖА ОУН(Б)
НА ТЕРИТОРІЇ МАЙБУТНЬОЇ
ВО “БОГУН”
(серпень 1943 р.).

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ (ПІВДЕНЬ)

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ДОКУМЕНТ "КОРЕЦЬКА ОКРУГА"

Корецька округа,
[серпень] 1943 року.

Корецька округа.

До подій в нашому терені треба зачислити похід відділу Гордієнка на Схід. Гордієнко вирушив в дорогу 17.VIII.43 р. Крізь села машерував днем. На східніх теренах мав бій з большевиками зараз же в перших селах. У висліді бою розбито большевиків і здобуто трохи зброї. Недовго після цього бою наш відділ був змушений дати відсіч німцям, які в той час наскочили на табор Гордієнка. Тому, що наскок був несподіваний і разом з цим в чисельному [чистому] полі серед дня наші стратили 5 людей вбитими й кількох раненими. Є неофіціяльні вістки, що серед убитих впав також один східняк, Юськів Петро, що був дуже активним і ідейним організатором східніх районів. Другого дня, вночі, при переході Звягельського мосту мали також невеличкий бій, в якому було 5-ох вбитих і 4-ох попало в руки німців.

Урядовці [с]таниць [з]акупу і [з]буту в Корці розбіглися. Частину з них наші взяли підступом, інші самі кинули свої місця й перейшли до нас. Загально до станиці вирвано 4-ох урядовців, включно з головою. Кромі цього, схоплено припадком [к]орецького суддю, що їхав машиною, яку наші приарештували. Цей судд[я] є зо східних областей. Він подає, що був близьким співробітником Міхновського[82] та особисто знав Петлю-

[82] Міхновський Микола (1873 – 1924) – видатний український громадсько-політичний діяч, теоретик українського націоналізму. Народився в с. Турівці Прилуцького повіту на Полтавщині (тепер Згурівський р-н Київської обл.). Закінчив юридичний факультет Київського університету. У 1890-х рр. був членом "Братства тарасівців" і товариства "Молода Україна". Автор програмного документу Революційної української партії – "Самостійна Україна", у якому

ру*, себто мав бути великим політичним діячем в період революції 1917– [19]20 рр.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 128, арк. 5. Документ без підпису і дати. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

сформулював ідею державної незалежності України. Організатор Української народної партії (1902 р.), що стояла на самостійницьких позиціях. У своїх працях обґрунтував основні теоретичні засади українського націоналізму. В 1909–1914 рр. – директор "Товариства взаємного кредиту". У 1914 р. мобілізований до лав російської армії. Підпоручник Київського окружного військового суду. У березні 1917 р. став організатором українського військового клубу ім. П. Полуботка, що відстоював потребу створення українських національних збройних сил. Член Центральної Ради. У травні–червні 1917 р. – член Українського Генерального Військового комітету. З липня 1917 р. – на Румунському фронті. Наприкінці 1917 р. повернувся до України. За гетьманату П. Скоропадського й Директорії УНР активної участі у громадсько-політичному житті країни не приймав. Наприкінці 1919 р. переїхав до Новоросійська. На початку 1920-х рр. замешкав на Кубані, де працював в органах народної освіти РСФРР. Навесні 1924 р. повернувся до Києва. Покінчив життя самогубством (за деякими даними, вбитий співробітниками ДПУ УСРР).

* Петлюра Симон народився 1879 р. у Полтаві. З 1900 р. – член РУП. 1901 р. був відрахований з Полтавської духовної семінарії, де навчався з 1895 р. До 1917 р. вчителював, опрацьовував архіви Кубанського Війська, був редактором, бухгалтером, уповноваженим Союзу земств. У Москві одружився з Ольгою Нільською. У червні 1917 р. став секретарем військових справ Генерального Секретаріату. Був проти австрійської орієнтації уряду УНР. З січня 1918 р. створює українізовані військові частини на Лівобережній Україні. Як соціаліст – член УСДРП, 14 листопада 1918 р. увійшов до опозиційної гетьману Павлу Скоропадському Директорії УНР. 9 травня 1919 р. став керівником Директорії УНР. Не визнавав за Є. Петрушевичем права стати диктатором ЗУНР. В грудні 1919 р. виїхав до Польщі. З її урядом Петлюра 21–24 квітня 1920 р. уклав Варшавську угоду – Галичина, Волинь і Полісся залишалися під Польщею. Після перемоги більшовиків у російсько-польській війні з грудня 1920 р. очолює уряд УНР в екзилі. 1924 р. оселився у Парижі. 25 травня 1926 р. Петлюра загинув від рук агента ДПУ С. Шварцбарда – . *(Іванис В. Симон Петлюра – президент України. – Торонто, 1952; Сергійчук В. Правда про Симона Петлюру – великого сина України // Українська газета. – 1996. – 23 травня)*

№ 2
"ВІСТКИ" З ОКРУГИ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ І ВОРОЖІ СИЛИ, УКЛАДЕНІ ПРОВІДНИКОМ ТЕРЕНУ

Рівненська округа,
[початок серпня 1943 року].

Вістки з Рівенської округи.

Вночі, з 1/2.VIII. в год. 11-ій ночі, німці й мадяри вирушили з Оженіну на Вільгір. 3 машин залишилось у Вільгорах, а 5 поїхало в Бугрин. В першій годині ночі дали знак ракетами і почали окружувати [Б]ашину зо сторони Бугрина й Гощи [Гощі], бо з Гощи [Гощі] також прибились ворожі сили. Над ранком одкрили вогонь на ліс, а відтак перевели лови в селі. Мужчин стріляли, а жінок переважно випускали. Село цілістю ограбили. З Башина перейшли на Прускі [Пруски] і Бугрин. Жертв в людях около 36 осіб. Згинув Рудящий. Ворожа сила виносила до 400 чол. З нашої сторони спротив ставила боївка СБ, зложена з 11 чол. По стороні німців 4-ох убитих і 2-ох ранених. З нашої боївки згинуло 2-ох чол.

9.VII. на дорозі Рівно [Рівне] – Корець наша боївка придержала машину Маслосоюзу*, забираючи її враз з шофером.

Початок серпня 1943 р.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 128, арк. 5. Документ без підпису. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька. Ідентичний документ знаходиться в: ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 130, арк. 5.

---

* Крайовий молочарський союз Маслосоюз заснований 1907 р. у Стрию. У міжвоєнний період його очолювали ветерани УГА А. Мудрик, А. Палій, О. Лис. З 1925 р. експортував свою продукцію за межі Польщі. У 1939 р. мав 12 відділів, 26 гуртівень (*Чайківський Б. ФАМА. Рекламна фірма Романа Шухевича. – Львів, 2005. – С. 34*).

1. ДОКУМЕНТИ ПРОВІДНИКІВ (КОМЕНДАНТІВ)

1.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
"ВІСТКИ" ПРОВІДНИКА РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Катербурзький район,
8 серпня 1943 року.

Вістки з Катербурзького району.

5.VII.43 р. до Садок [Садки] приїхали німці з ляхами, які позабирали багато кабанів і заарештували одного нашого чоловіка, в якого найшли зброю.

6–7 вночі до Потуторів прибули якісь повстанці та спалили в фільварку 1 будинок. Згоріла молотілка і жниварка.

31.VII в Новоставі чота, що ескортувала гарматки до штабу, в поворотній дорозі мала за завдання знищити ґатку на греблі в Новоставі. Там мала сутичку з німцями. Наша чота обстрілювала мотоцикль і три перші машини, з втратами для ворога. Коли над'їхало ще 16 машин з мінометами, чота після короткого бою відступила без втрат в людях.

Дня 4–5.VIII. наша сотня зробила напад на Рибчу. Спалено польські села. Про кількість знищених ляхів не відомо. Наші втрати: 1 легкоранений у руку.

5.VIII ляхи ранили одного хлопця з Тетильковець, що вертався з фільварку. Рибча зголосила ляндвіртові, що спалено 38 господарств і забито одного ляха. Поляки виявили бажаючих виїхати в Н[імеччину]. Орсткомандант рішив полагодити цю справу через місяць, а зараз обіцяв дати амуніцію. При наступі на Рибчу брало участь около 600 людей-селян, узброєних в вила і коси.

В с. Тетильківці 5.VIII. ляхи спалили одного господаря, що жив під Рибчою.

4.VIII в селі Вел. Фільварках [Великі Фільварки] німці провели арешти. Ув'язнено 6 осіб.

6.VIII недалеко Завалля ляхи спалили Макара Присяжнюка, що був арештований німцями 4 серпня 1943 року.

8 серпня 1943 року.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 130, арк. 6. Документ без підпису. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Рівненський] район № 10
[Рівненської округи],
17 серпня 1943 року.

Звіт за 10 день, від 10 до 20/IX.43 р.

Комендант [в]оєн[н]ого [р]айону Палій голосить слухняно за час. За 10 днів в районі поставлено так роботу:

1. По цілому районі проведено пропагандивну роботу з добрим успіхом. [Н]аселення приймає дуже радо наших промовців. Після такіх промов багато краще іде робота. Такі гутірки проведено в кожний станиці.

2. Робота Червоного Хреста мала такі наслідкі в праці: зорганізовано школу санітарок, де школиться 15 осіб подруг. 11 подруг у ціх днях вийшли з школи санітарок по отриман[н]і санітарного досвіду. Санітарни пункти створено в 25 станицях. Жиночих відправ відбулося 5. Ліків закуплено на суму 500 карб. Приготовлено ст[е]рилізувати санітарні матер'яли, зорганізовано бікси для автоклава. З населення витягнуто лікі на суму 30000 карб.

Канц[е]лярия орг[анізаційно]-моб[ілізаційна] діє на повному ходу. Тілкі є недотягнення з причин того, що Спарта[83] стягає то Смок[84], то Тигр[85], і він мусить відлучатись від роботи.

Господарка діє середньо — збіжжа звозять, молотять незадовільно з причин браку оливи. Зорганізовано три гарбарні. Дані до роботи вже шкіри даю до виправлення. Поставлено два молочни пункти. Кравецьких артілей заложено 5, в котрих шиють однострої для війська. В де[я]ких селах приступили до поділу землі, а також засівають її. В господарці перешкоджають наїжджи німці та ляхи. Через те робляться засідки. Зроблено одну засідку, при котрий одного ляха застрілено, а другого ранено. Комуністи дійсно підносять голову. Наше СБ в протязі одного тижня зліквідувало 32 особи комуністів.

На шефа СБ по районі ч. 10 прислав друг Смок друга Галайду[86]. Сотня Орла знаходиться у терені Северина[87] ч. 50 з причин того,

---

[83] Організаційно-мобілізаційний референт Рівненського району № 10.
[84] Керівник СБ Рівненської округи.
[85] Організаційно-мобілізаційний референт Рівненської округи.
[86] Автор документа власноручно виправив слово "Ярема" на "Галайда".
[87] Комендант Клеванського району № 50.

що нема докладних даних у зв'язках через різну дорогу. Перейти можна тільки пішо, а транспорт треба лишати і друг сотенний Орел не знає, як з тим здецидоватись. До цього часу ми планували наступ на один поважний пункт, де хотіли розбити його, но показалося недоцільним брати приступом і рішили робити засідки. Робили засідки в терені ч. 10, але німці не їхали. Зробили наступну засідку в терені ч. 50. Чекали один день. Нічого не вийшло. Як на другий день зробили засідку, наїхали німці в кількості 30 осіб на 6-х фурах і одному мотоциклю. Причім застрілено 26 німців і поляків разом і одну ляшку, один німець тільки втік. Забрали усю зброю, одяг, авта і прибрали трупи, а навіть заскородили дорогу так, шо навить не було видно, де був бій. Там здобули три кулемети, 5 машинпістолів, кр[і]си, гранати і понад 15 пістолів. [...]. 16.9 о год. 8-й ранку в засідку попали гештаповці. О год. 12-й на місце бою прибули мадяри, а в сели мого терену прибуло більше як 300 німців. Їздили вночі. Покі акцій жодних не зроблено. Взагалі наїзди на терен ч. 10 німців, ляхів та мадярів є великі. В порівнанню з тим, як вони наїжджають, робота їх замала, бо тільки грабують населення. [Ж]ертв жодних майже нема, лише випадки побиття і ар[е]штовання.

Військово молодь виховується. Військовики вечорами проводять муштри і взагалі військові вправи.

Дня 17.8.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

К[омендант] в[ійськового] р[айону]
/Палій/ Палій.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 16. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
ЗВІТ ПРОВІДНИКА РАЙОНУ

[Тучинський] район № 30
[Рівненської округи],
31 серпня 1943 року.

Звіт ч. 4.
Звіт району 30 за зв[ітний] час від 18.9.43 р. до 29.8.43 р.

В зв'язку з відпавшими від нашого району теренами, точного стану реєстру ще подати не можемо.

I. Стан реєстру.

1. Стан населення.
2. Стан членів.
3. Стан юнаків.

II. Господарка.

Господарка в районі стоїть незле. Господарчі свою роботу виконують: одні ліпше, другі слабше. По всьому кущі зорганізовані шевські і кравецькі артілі. Деякі шевські артілі вже працюють. Інші не працюють через те, що брак ще виправленої шкірі. Кравецькі артілі вже починають працю. По кущах заложені гарбарні і в них виправляється 93 шкірі. До виправлення шкір брак вапн[а]. Вапно, думається, частинно заказати і думається взяти до випалювання з каменю, котрий в нас в певній кількости є. Переводиться збірка шкір. Заготовлено масла 691 кілограм. Дядьків в деяких селах зобов'язано давати по 25 дек масла на тиждень від дійної корови. В інших селах урухомлено наші молочарні, до дядьків нести два рази в тиждень м[о]локо по денному удою. Сала заготовлено 157 кг., огірків засолено 1400 кг. Дівчата переводять збірку полотна і зібрали вже 1861 метр. Це все господарі дають охочо, хоч і є поки [такі, які] дають не дуже радо. Переводиться збірка білля. Сушиться овочі. Робляться криївкі.

III. Адміністрація.

Адміністрація в нашому районі по річку Горинь, крім міста Тучин, наша. Тут вже вибіраєм своїх сільських старшин і сільські суди (по 3–5 чоловік), котрі мають полагоджувати особисті справи селян. Німакі мають свій осідок в Тучині, з міста мало вилазять. За Горинем, в Шубківському кущі, німаки і шуцмани осіли в Шубкові — в держгоспі. Люди через них дуже бідують. В Шубкові, в Гориньграді I [Гориньград Перший] і II [Гориньград Другий] є ще старшини, котрі дають робочих до держгоспу; інших справ не налагоджують. Всі папері з сільських управ зібрано.

IV. Школи.

Школи ще не урухомлені. Ми призначили інспектора учнів в районі. Дня 29.8.43 буде з'їзд учителів з цілого району, на котрому маємо обговорювати справи шкіл. Учителі проти того, щоб священникі були на з'їзді.

V. Церкви.

Церкви в більшости автокефальні. Є і автономні, але мало. В деяких церквах правиться по-українські, а в деяких (в меншости) — по-слов'янські. Священникі участи в нашій праці не беруть.

VI. Секти.

Секти є такі: евангеликі, п'ятидесятникі, суботникі, ба[п]тисти. Ставлення їх до нашої справи не зле, деякі ставляться навіть досить активно.

VII. Жнивна компанія.

Населення вже майже покінчило зі збіркою свого збіжжя. Збіжжя молотять, але ще слабо. Щодо збірки з держгоспних і з польськіх ланів, то лишилась в деяких кущах вже мала частина. В інших кущах лишилась ще частина поважна до зібрання. Це — з огляду на чималі лани (польськіх земель і держгоспних), а також з огляду нерівності грунту (не можна косити жниварками). Найгірше зі збіркою є в Леонівці (бувша польська колонія). Люде збірають в одних місцях на третю копу, в других на половину, хоч то прийдеться, мабуть, людям віддати все, а з того потягнути від них певну кількість готового збіжжя, коли буде потреба.

VIII. Самооборона.

По селах стоїть варта вдень і вночі. Пороблено алярмові пункти.

IX. Червоні партії.

Комуністичної праці не видно, хоч в с. Дроздові і, частинно, в Гориньградах[88] комуністи підносять голови.

X. Полякі.

Поляків в терені нема, лише в Шубкові полякі збірають збіжжя з своїх ланів.

X[I]. Події і настрої.

Дня 22.8.43 р. в Шубкові шуцман з ґета застрілив одну стару жінку, котра по заході сонця ходила коло своєї хати. 28.8 до нас прибуло 4-х полонених з одним німецьким крісом. Вони втікли з Городища, де в околицях працювали увісьмох під надзором 2-х німців. Вони кінулись на них, роз[з]броївши і пов'язавши їх. Забрали кріси та, розділившись на дві групи, повтікали. Одна з тих груп прибула до села Грабово [Грабів], де домовилась з нашими

---

[88] Йдеться про два населені пункти – Гориньград Перший і Гориньград Другий.

людьми і пристал[а] до нас. 2-х з них українці, а два — росіяне. Двох пішло разом з сотнею на Схід, а двох лишилося в нас. Один (росіянин) має закінчений юридичний факультет, знає кілька чужих мов. Ставляться до нас добре. Все кажуть, щоб зробили наскок на Городище.

Населення бере активну участь в праці і є дуже задоволене, виступає остро проти [б]ульбівців на загальних і поодинокіх сходинах. Населення просить, щоб дозволили [йому] хоч частину ставкі здати, то німці не будуть палити. Це їм вияснюється, що то нічого не допомогло б в селах Шубкові, Гориньграді [...]. [...][89] помешкання близько держгоспу в Шубкові — вибіраються наніч під ліс, а часом зовсім в другі села. В Шубкові кілька днів тому німці спалили 4 хати і 6 клунь коло держгоспу, щоб мати вільне поле обстрілу. Дня 10.8.43 р. забрали ми всі лікі з аптекі і з лікарні в Тучині, а також вс[е] лікарське приладдя з шпіталю.

Дня 27.8.43 р. наша сотня в складі 107 осіб відійшла на Схід.

Назагал праця в районі стоїть досить добре. По селах в кож[н]е свято чи неділю відбувається загальні сходини, на котрих наші пропагандисти виголошують промови на різні теми. По селах зорганізовано військові рої, котрі перепроваджуються муштри і вишколи[90]. В районі зорганізовано 118 роїв.

Служба безпекі і порятунку в районі вже з бідою наладнала свій апарат, щоправда, в склад його входять самі молоді друзі і деякі з них заслабі переважно в районовому справовому звіті.

Жіноча сітка помалу працює, хоч і слабо, жіноча розвідка — зовсім слабо, хоч помалу наладжується. Організовується шпіталь. Маємо лікаря, котрий має багато роботи (лікує хворих селян). Маємо аптекаря з аптекі, забраної в Тучині. Із шпіталю ліків для населення не даємо. Ліків є багато. Забрано також багато ріжних лікарських прилaдь. Це все покі що розміщено по криївках. Від нашого району відійшли такі села: V/V — Антонівка, Рісв'янка [Рисв'янка], Цицелівка, з куща I/V — Жалянка, Леонівка, Несподіванка, Красниця, Пустомицький Майдан [Пустомитський Майдан], С[адове], Уршулін, Малатин [Малятин], Ма[т]іївка, Мечів [Мичів], Новий Прушин.

Дня 31.8.43 р. Слава Україні!

Яровий.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 19. Чернетка. Рукопис. Цигарковий папір. Синя калька.

[89] Текст не читається.
[90] Це речення слід розуміти так: проводяться муштри і вишколи військових роїв.

2. ДОКУМЕНТИ ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТУР

2.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
НАКАЗ № 2[91] ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА ОКРУГИ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА РАДІОАПАРАТУРОЮ

[Невідома округа Рівненщини],
28 серпня 1943 року.

До [р]айонових
[п]олітичних [р]еферентів.

Наказ ч. 2.

Пересилаючи наказ ч. 2 [п]олітичного відділу УПА [г]рупи Енея[92] з дня 23.8.1943 р., до Вашого відома, наказую:

1. Стягнути всі радіоприймачі Вашого терену та змагазинувати в місці, яке забезпечило б їх цілковите перехования.

2. До дня 5.9.1943 р. надіслати список радіоприймачів за формою: 1). фірма, 2). скількиламповий, 3). на електричну струю чи на батерії, г). в якому стані, д). примітка.

За переведення цього наказу особисто відповідальний районовий [п]олітичний [р]еферент.

28.8.1943 р. Слава Україні!

Гамалія.

ЦДАВО, ф. 3837, оп. 1, спр. 2, арк. 21. Завірена копія. Машинопис. Синя калька. На звороті бланку німецького документа "касовий звіт на приходи у сільськогосподарське підприємство".

---

[91] Наказу № 1 виявити не вдалося.

[92] Повстанський псевдонім Петра Олійника. Інші псевдоніми – "Роман", "Сергій", "Старий". В другій половині 1943 – у першій половині 1944 р. – командир групи УПА "Богун". З липня-серпня 1944 р. і у 1945 р. керує південно-східною генеральною округою. В другій половині 1944 р. керував УПА-Південь. Далі виконував функції командира УПА-Північ. Загинув 18 лютого 1946 р. у сутичці з підрозділом НКВД (*(Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Нова серія, Т. 8. – С.* 15, 26, 28, 39, 44).

№ 2
НАКАЗ № 3
ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА ОКРУГИ У СПРАВІ БІБЛІОТЕК

[Невідома округа Рівненщини],
28 серпня 1943 року.

До [р]айонових
[п]олітичних [р]еферентів.

Наказ ч. 3.

Друже ...

Наказую до дня 8.9.1943 р. перебрати всі білььотеки в терені, перевести їх інвентаризацію, упорядкувати і урухомити.

Книжки, придержані читачами, стягне білььотекар.

8.9.1943 р. переслати список всіх книжок за формою:

1. Назва книжки. 2. Автор. 3. Рік видання. 4. Видавництво. 5. Примітка.

Рівночасно подається список інтролігаторського приладдя і матеріалу в терені.

До дня 15.9.1943 р. подати:

1. Скільки урухомлено білььотек. 2. [Ч]и у всіх населених пунктах є білььотеки, якщо ні то чому.

28.8.1943 р.

Слава Україні!

Гамалія.

Прометейові до виконання.

Списки до 7/IX.43. Звіт про стан білььотек до 14/X.43 р.

ЦДАВО, ф. 3837, оп. 1, спр. 2, арк. 19. Завірена копія. Машинопис. Синя калька. На звороті бланку німецького документа "касовий звіт на приходи у сільськогосподарське підприємство".

№ 3
НАКАЗ № 4
ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА ОКРУГИ ПРО ПІДГОТОВКУ СПИСКУ ФОТОГРАФІВ

[Невідома округа Рівненщини],
29 серпня 1943 року.

До [р]айонових
[п]олітичних [р]еферентів.

Наказ ч. 4.

Наказую до дня 5.9.1943 р. переслати список фотографів Вашого терену по формі:

1). прізвище та ім'я, 2). рік народження, 3). стаж фотографічної праці, 4). чи має власний фотоапарат, 5). політична характеристика.

29.8.1943 р.

Слава Україні!

Гамалія.

ЦДАВО, ф. 3837, оп. 1, спр. 2, арк. 20. Завірена копія. Машинопис. Синя калька. На звороті бланку німецького документа "касовий звіт на приходи у сільськогосподарське підприємство".

SUMMARY

Chapter 6 contains documents created by the leaders (commandants) and political sections of the OUN(B) network that was active in the southern part of Rivne oblast, several raions of Ternopil' and Kam'ianets'-Podil's'kyi oblasts (the territory of the future VO "Bohun") in August 1943.

Messages and reports of leaders (commandants) originate from Korets' and Rivne okruhas; Rivne and Tuchyn insurgent raions; and Katerburh raion.

This chapter also contains orders issued by the responsible political leader of an unknown okruha, dated 28-29 August 1943.

⌘ ⌘ ⌘

РОЗДІЛ 7

МЕРЕЖА ЗАПІЛЛЯ УПА НА ТЕРИТОРІЇ ВО “БОГУН” (жовтень–грудень 1943 року).

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ (ПІВДЕНЬ)

1. ДОКУМЕНТИ КОМЕНДАНТІВ

1.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
"ОГЛЯД ПОДІЙ" № 10 В ОКРУЗІ, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ

ВО "Богун",
6 грудня 1943 року.

Огляд подій з терену ВО ч.10
за час від 20.11 по 30.11.1943 р.

20.11.43 р.

1. До Хоціня [Хотин], р-н Олександрія, до держгоспу німаки прислали 60 коней, всі в доброму стані.

2. В с. Речиці [Річиця], р-н Тучин, приїхало з Тучина 10 німаків і 20 шуцманів, які спалили 6 будинків та стріляли по втікаючому населенню, але жертв не було.

3. З дня 19.11 на 20.11 через Уїздці, р-н Здолбунів, переїзджав обоз, який начислював 400 осіб та [за]лишився на нічліг. Це люди з Сумської области (третя частина була жінок та дітей, шуцмани та німецькі урядовці, які втікають від совітів), вони їхали до Дубна. Казали, що партизани їм не страшні, коли хочуть зброю — то нехай беруть. Питали, [я]кі то є бандерівці, що хотять самостійної України, та чому перекопані шляхи та дороги.

4. Дня 18, 19 та 20. 11.43 р. німаки та ляхи виїзджали на с. Арестів [Орестів], Богдашів та Ільпінь, р-н Здолбунів, ловили людей, робочих, та провадять арешти.

5. Є чутки про мобілізацію німцями чехів, з яких мають творити чеський легіон.

6. До с. Новостав Катербурзького р-ну їхало з Крем'янця [Кременця] 3 машини. Поїха[л]и до містка, де була заложена одна міна, яка ушкодила одну машину. Військо, яке їхало в тих машинах, зараз окружило село і зловил[о] 50 осіб. Їх положили горілиць на соші. Взяли священика і ще двох селян, дали їм дві міни і казали кидати на цих людей, що лежали на соші. Коли ці відмовилися, німець кинув ті міни в глибоку яму, а від населення зажадав кабана. Більше втрат не було.

7. Біля с. Дунаїв Бережецького р-ну [Кременеччина] німці зробили засідку, зловили 8 жінок, які правдоподібно вертали з вишколу.

8. Ляхи в с. Вілії Катербурзького р-ну хочуть взяти млина в аренду. Дня 20.11 приїхало їх 19 осіб: оглядали цей млин, причому заграбили у селян 3 кабани та багато птиці.

9. В с. Дунаєві Бережецького р-ну німці зробили засідку і зловили наших 8 осіб, які їхали з відділу додому (в Галичину). Припровадили їх до Білої Криниці [Білокриниця], відібрали від них зброю і зробили дуже коротке слідство. Спитали тільки ім'я і прізвище, і пустили. Того самого дня в с. Н. Почаєв [Новий Почаїв] мадяри арештували станичного орг[анізаційної] сітки Смика. Коли його арештовували, знайшли при ньому два грипси. Спитали його прізвище і разом з грипсами пустили додому.

10. Один німецький старшина в м. Корці говорив зі звичайною жінкою, в якої кватирував. Казав, щоб не їхало цивільне населення до Німеччини, бо по дорозі з голоду повиміраюоть. Читав листа з Німеччини, в якому описують великий голод тих родин, які лишили вояки.

11. В с. Липки Межирицького [Межиріцького] р-ну прийшов один німець з МП, якого наші без жодної зброї забрали в полон.

21.11.43 р.

1. В Креховецькій Осаді [Осада Креховецька], р-н Олександрія, в ґеті шуцмани розстріляли в'язнів. Жінок розстрілювали в готових ямах, а му[жч]ин спалено в 3-х будинках.

2. В с. Шубків, р-н Олександрія, приїхало 27 фольксдойчів та 20 козаків. [Ц]е карний відділ, який палить села, вбиває і грабує населення.

3. В с. Бочаниця, р-н 40, прийшло 5 мадярів. Взяли двоє свиней. Видно було з поведінки, що вони хотіли здатися, говорили до людей: "Нам казали, що у вас є партизани — чорт у вас є".

4. В с. Богдашеви [Богдашів], р-н Здолбунів, німаки зловили нашого жандарма, який мав пістоля. Вони запитали "навіщо носиш зброю". Той сказав, що на бандитів. Його зараз звільнили.

5. В с. Копиткові німаки арештували станичного з його родиною.

6. В с. Гвоздьові [Гвіздів], р-н Корець, казаки в числі 20 осіб переводили акцію грабунку населення.

22.11.43 р.

1. Крайсляндвірт в Олександрії дав наказ здати 100 % збіжжевої поставки. У разі невиконання грозив смертю. В зв'язку з цим деякі селяне здають поставку.

2. В с. Дедеркали дядьки пили горілку. До них зайшов місцевий лях і почав стріляти в повітря. [Н]імці його забрали і розстріляли за це, що лякає і тероризує населення.

3. Стан в'язнів в Крем'янецькій [Кременецькій] в'язниці на день 22.11 становить около 130 осіб.

4. В с. Сторожові [Сторожів] Корецького р-ну обкрадено 3 організаційні криївки. Невідомо ким.

5. В с. Богданівна [Богданівка] Корецького р-ну приїзджав ляндвірт з німаками, які пограбували збіжжя, 6 корів, 8 свиней та трохи домашньої птиці.

6. В с. Топчу Межирі[ц]ького р-ну приїхало зі Сходу 20 осіб шуцманів, які добровільно здали зброю і вступили в ряди УПА.

23.11.43 р.

В с. Бочаниця, р-н 40, прибуло 4 мадяри, які взяли 2-є свиней та виїхали назад. Їх догнали друзі з р[айонової] СБ, відкрили по них вогонь, внаслідок чого мадяри втікли в напрямку Курозван, де двох сіло на коні та втікло до Гощі, двох ро[з]броєно. Здобуто два кріси, 6 гранат та дві свині.

2. З с. Чудниці, р-н 40, в напрямку Корця виїхав обоз. Німаки виїзджали, з неохотою говорячи, що "коли ще раз поїдемо за Дніпро, то вже звідтам не вернемось". Як вони від'їзджали, друг Очмана зловив 4 вірмени без зброї та 4 зі зброєю, яких добре нагодував і пустив до Гощі. Вони обіцяли забити коменданта, набрати зброї і прийти знов.

5. В с. Стовбець [Стовпець], р-н Верба, приї[ж]джав ляндвірт з німаками і казав, щоб село здало якнайскорше поставку в 100 %, загрожуючи спаленням села.

6. Дня 22.11 о год. 15.30 боївка УПА зробила засідку на німаків під Смигою. Результат — 18 німаків убитих, 4 тяжкоранених, а 4 втікло. Зброї боївка не забрала, бо тих чотирьох залягло з кулеметом та не допустили наших до убитих. Потім на поміч прибули німці та забрали зброю.

7. З Ланівець [Ланівці] від'їхало до Крем'янця [Кременець] машинами 10 німців і 20 нім[ецьких] вислужників. Забрали з собою одного ляха, котрий хотів кинути на німця гранату. Є чутки, що німці думають знов на українську поліцію, але нім[ецькі] вислужники говорять, що так скоро не зложать зброї, як українська поліція зложила в м-ці березні ц. р.

8. До с. Онишковець Шумського р-ну приходило 10 німців. Просили у людей курей і яєць. Закликали селян до співпраці з німцями, кажучи, що як прийдуть більшовики, то цілковито знищать українське населення.

9. Німці дали наказ до с. Брикова Шумського р-ну, щоб селяне здавали тютюн.

10. На сесії сільських старшин ляндвірт в Шумську сказав, що німці будуть відступати на стару границю. (Не казав, на яку).

11. До крем'янецької [кременецької] в'язниці німці привезли якихось 10 осіб з Білої Криниці, дуже побитих. Говорять про них, що їх зловили в с. Дунаєві Бережецького р-ну зі зброєю.

24. 11. 43 р.

1. Німці окружили село Городище, р-н Тучин 20, зібрали всіх людей в одно місце. Провіривши документи, від'їхали.

2. До Бокійми, р-н Демидівка, приїхали узброєні німаки на кількох грузових машинах та 30 фірах. [Р]озбирали клуні, забирали рільничі приладдя та вивозили в Смордву.

3. Шеф Млинівської СБ Калина договорився з 6-ма шуцманами зі Сходу, щоби перейшли зі зброєю до нас. Умовилися на вечір передати зброю та перейти. Баталіонці вивезли 4 гармати та коло 20 кулеметів, на знак випустили ракету, але від наших ніхто не показався. В результаті цього німаки ро[з]зброїли та арештували 70 українських шуцманів зі Сходу.

4. На Підгаєцькі футора Катербурського [Катербурзького] р-ну приїхали козаки з Горанки. Спалили одну стодолу та заарештували одного чоловіка. Ті самі козаки на Янковецькому футорі Катербурзького р-ну забрали багато річей з-під районового магазину та спалили господарство Кіндибала Якова, а його кинули живцем в огонь. При тій акції зловили зв'язкового з грипсами зі с. Кушлина, забрали його до Горанки та дуже мучать.

5. До с. Дзвиняче Вишнівецького р-ну приїхали німаки з мадярами і ограбили частину села. Заарештували 30 селян і від'їхали до Вишнівця. Цього самого дня прийшло до с. Залісець Вишневецького р-ну два ляхи, які спіткали одного вартівника, при якому знайшли списки [тих,] які дали для УПА білля і т. п. Його взяли до Вишнівця, де дуже мучать.

6. Мельниківська група переловила дня 23.11 4-х друзів, які йшли по штафетній лінії в Галичину. Одного вони зараз забили і закопали на городі, одного з них ранили. Їх провадили невідомо куди. Одному з них вдалося втікти, забравши з собою 1 чеське МП, одну фінку і одного кріса. З іншими двома невідомо що зробили. Місце перебування мельниківських груп є в с. Сапанів, Жолоби, Хотівка, Гаї, футір Олексюки. Їх узброєння трудно точно подати, але відомо, що під час ро[з]зброєння мельниківського штабу 60 узброєних осіб вийшли в терен і до цього часу перебувають біля цих сіл законспіровано.

7. В с. Л[о]пуш[н]о Лановецького р-ну мельниківці робили сходку в хаті Марселюка. Всі були озброєні. Яворенко[93] найбільше перебуває на футорах села Рідкодуби. Зв'язок ходить до Борсук[і]в, Катербурга і Якимівців Лановецького р-ну.

8. В с. Користі Межиріцького р-ну наш[і] повстанці ро[з]зброїли німецьку машину. Потім над'їхало більше машин і запалило кілька господарів. З цього села німці вивезли 20 машин збіжжя разом з картоплею.

9. Біля села Самострілі [Самостріли] Межиріцького р-ну повстанці обстріляли кілька машин, внаслідок чого німці спалили 10 господарств, вбили одну старшу жінку та забрали з собою одну дівчину.

10. З Корецьких футорів зголосилося 4-х шуцманів, котрих відправлено до УПА.

11. В с. Козак Корецького р-ну прийшло 4-х шуцманів і добровільно зголосилося до УПА.

25.11.43 р.

1. В с. Дорогобужі, р-н ч. 40, друг Очмана зі своїми друзями кулеметним вогнем з хати обстріляв 4-х шуцманів з ґета. Двох вбитих, а двох втікло. Другого дня німаки спалили ту і ще одну хату.

2. В с. Здовбиці наша жандармерія ро[з]зброїла двох німаків.

3. В с. Садів [Сади, Великі і Малі], р-н Дубно, за старанням шефа Млинівсько[ї] СБ перейшло до УПА 15 шуцманів (чорносотенців-українців). Узброєні в 1 легкий кулемет, кріси та гранати.

4. В с. Дедеркали та с. Вовковець [Вовківці] приїхали у невеликій кількости німці з ляндвіртом і зробили сходини. Грозили населенню, що як не здадуть контингент, то спалять село. Крім цього, ляндвірт в с. Вовківцях сказав, що те все збіжжя, яке є закопане, партизани віддадуть більшовикам, якщо вони прийдуть.

5. До с. Миш[к]івці Вишнивецького [Вишнівецького] р-ну приїхали ляхи з мадярами, питали за баталіонцями. 15 осіб мадярів залишилося. Хлопці боялися їх вести і мадяри надвечір повернулися до Вишнівців [Вишнівця]. Є чутки, що німці їх всіх розстріляють.

6. В Вишнівцях в замковім городі німці викопують щепи і відсилають до Крем'янця [Кременця].

---

[93] Псевдонім керівника Фронту Української Революції Тимоша Басюка. Походить з с. Борсуки (Південна Кременеччина). У складі відділу УПА під керівництвом "Крука" в 1943 р. брав участь у невдалому рейді на південь Рівненщини й північ Хмельниччини. Оскільки після рейду був засуджений СБ до розстрілу, покидає ОУН й стає очільником ФУР-у. Детальніше про нього див.: *Гірняк К., Чуйко О. Фронт української революції. – Торонто, 1979. – С. 14, 38.*

7. В с. Жолобок Шумського р-ну вночі приїхало двох незнаних боєвиків. Узброєні в автоматичні кріси, пістолі і гранати. Вони сказали до одного селянина, щоб цей наглядав їм на коні, а самі кудись пішли і більше не вернули. Коні забрала сотня, яка в той час перебувала в селі.

8. До Межиріча приїхало 80 мадярів по картоплю. [Л]яндвірт відправив їх грабити до Невіркова, до чого мадяри були знеохочені, внаслідок чого між ляндвіртом а мадярським старшиною дійшло до конфлікту. Надвечір 30 мадярів від'їхало до Рівного, а 50 лишилося в Межиричі [Межиріч], де закватирувалися при головній вулиці та вул. Бандери.

26.11.43 р.

1. В с. Томахові, р-н 40, наші друзі з р-ну ч. 30, переїзджаючи через село, попали на німецьку засідку, внаслідок чого пропало 3-х друзів.

2. З с. Горанки до с. Кушлина Катербурського [Катербурзького] р-ну приїхали козаки. Спалили господаря, де містився зв'язок, забрали з собою 10 осіб селя[н], ранили підрайонового друга Наливайка, та вбили вартівника, який на коні алярмував людей.

3. До с. Цеценівка і Радишівка [Радошівка] Катербурського [Катербурзького] р-ну приїхали німці і забрали багато людей [та] фірманок на роботу до лісу.

28.11.43 р.

1. З Горанки до Кущина [Кушлина] приїхали німці верхи і фірами на грабіж. Мали списки місцевих організаційних працівників, робили в них ревізії і заразом грабували. Німці говорили, що в с. Кушлині забрали магазин, а тепер вдарять на штаб, який міститься в селі Вікнини Катербурського [Катербурзького] р-ну. Виясняється, що німцям вже донесено, що в Вікнинах міститься підрайонова екзекутива.

30.11.43 р.

1. До с. Бутина Вишневецького [Вишнівецького] р-ну прийшли мадяри з ляхами в числі 150 осіб. Перейшовши ввесь бутинський ліс, зайшли в село Бутин і заарештували 30 селян.

2. Настрій у німців дуже поганий з приводу голоду їх родин в Німеччині та протягнення війни.

Додаткові інформації.

8.11.43 р.

1. Німаки, які є на охоронній залізниці Клевань-2, в числі 20 осіб в лісі біля Оржева робили облаву і викрили в лісі криївки зі збіжжям, одягом та взуттям.

9.11.43 р.

1. До Шпанова, р-н Рівне, приїхало 30 німаків. Заарештували 8 полонених українців, які були в господарів, та одного господаря з жінкою.

2. Через с. Новий Двір, р-н Рівне, проїзджало 200 козаків. Недалеко села почали стрілянину та кидання гранат.

10.11.43 р.

В Кошатів, р-н Здолбунів, приїхало 10 машин німців та їх вислужників й пограбували селян.

11.11.43 р.

1. До Арестова [Орестів] з Рівного приїхали німці в числі 15 чоловік, грабували в селян кури, гуси та зарядили знести капусту. До того приїхали ще німаки з Глинська з лопатами та шукали по полях криївок, але нічого не знайшли.

2. В с. Новожуків розповсюдилась хвороба, з якою лікарі не можуть дати ради: рани на ногах і руках, які течуть і не гояться.

12.11.43 р.

1. Через село Вільгір, р-н ч. 40, переходили ввечері сов[ітські] партизани в складі 7 осіб. Мали один кулемет та 6 крісів. Натрапили на варту, питали, чи нема ляхів і чи можна перейти через Горинь. Говорили по-російськи.

2. В Новоставі, р-н Клевань, два кілометри від залізничного пристанку, виникла стрілянина між німцями та невідомими людьми, що стріляли з ліса.

14.11.43 р.

1. В с. М'ятин, р-н Гоща, приїхали козаки, арештували 4-х людей і від'їхали. Тоді друг Дніпро з Морозом почали їх доганяти і стріляти. Козаки вбили одну особу з забраних людей, а з рештою втікли.

2. Німаки в Гощі заступили цивільну владу, а українських урядовців звільнили.

15.11.43 р.

1. З Басового Кута, р-н Рівне, німці виво[з]ять і евакуюють все з держгоспу. З собою хочуть забрати всіх робітників, кажуть, що до Дрогобича. Робітники-ляхи не хочуть виїзджати, кажуть: "Умжеми на своєй зємі"[94].

2. З Кроховецької Осади [Осада Креховецька] німаки вивезли з ґета до Рівного всіх в'язнів.

3. В Шубкові, р-н ч. 30, німці спалили церкву, а вину звернули на ляхів.

4. До с. М. Кунинець [Малий Кунинець] Вишневецького [Вишнівецького] р-ну приїхало 9 автомашин німців і мадярів. Більше як 300 осіб. Окружили село і надвечір почали палити переважно ті

---

[94] "Помремо на своїй землі" (поль.).

будинки, на котрих була наліплена література. Спалено 20 будинків і ограблено більшу половину села. Знищили по хатах все, чого не забрали з собою. Зі школи забрали 12 дітей і селян. По втікаючому населенню стріляли з кулеметів та мінометів. На другий день німці, поляки, мадяри й козаки приїхали знова до села М. Кунин [Малий Кунинець] і довершили своє грабижницьке діло. А пі[с]ля перебрались на футір Духів, запалили 3 господарки і арештували 4 особи, яких мадярський генерал звільнив. Під час стрілянини з міномета тяжко ранили дві жінки.

5. В Корець прибуло зі Сходу багато німецького війська, які відступають зі Сходу. Настрій дуже поганий. Українська поліція і частинно козаки питають за українськими повстанцями. Багато з них зі зброєю переходить до УПА. Фольксдойчі і поляки найбільше грабують українське селянство. На асфальті великий рух. Відступ в повній мірі. Німці в Корці спалили збіжжеві магазини. Цукор з корецької цукроварні вивозять щоденно трома літаками. Німці бояться заглиблюватися в терен. Ляндвірт говорив, що в Корець незадовго прибудуть частини СС, які знищать усіх бандитів. Інші німаки радять населенню втікати з міста, бо як німці не поб'ють, то по приході червоних червоні їх заберуть. Цього ж дня в Корці арештовано працівника СД-українця, другий, забивши ляха, втік до УПА. Помічається поган[е] відношення між союзними і німецькими військами. Були випадки, що мадяри стріляють німців і стараються захопити кращу зброю, щоб скорше добратися додому. Останньо рух на захід трохи припинився, [як] і еваку[ю]вання на південний захід від Корця на Славуту. Частина війська, обозу і машин звертають на Схід. Фольксдойчі і евакуоване населення їдуть на Захід. Правдоподібно, що клин, якого створили червоні, є знищений протинаступом німців.

6. В с. Гвоздьові Корецького р-ну знищено німецького офіцера і двох козаків. Люди їх поранили і віддали в руки станичного СБ.

7. В с. Гвоздьові знову вбито одного німецького підстаршину. Внаслідок цього німці окружили село і зловили 140 осіб селян. Всіх їх замкнено в великий будинок. Двох втікаючих застрілено, а будинки, до яких бігли втікачі, спалено. Люди, які були замкнені, допитували, де зник німецький старшина. Люди нічого не визнавали. При очах замкнених привезено січкарню, сокирі, посторонкі і інше знаряддя, що мал[о] стати засобами тортурування. Змушено всіх власноручно викопати яму, але німаки, не довідавшись про зникнення підстаршини, знищили лише кількох молодих людей, що їх вказав вислужник ляндвірта — місцевий лях Тишецький. Коли проваджено двох хлопців на розстріл, один німак значно потиснув руку засудженого, який зрозумів що час йому

втікати. Обох кинулись в протилежні сторони. Німак кинув поміж них гранату і тому решта конвою мусила упасти і цим самим полегшити втечу. Помимо обстрілу обидва засуджені щасливо утікли. Слідуючих двох було розстрілено, а решту звільнено. В цьому селі дослівно все ограбували, причому відзначилися місцеві ляхи, які забирали все, що тільки було.

8. В с. Жадківці [Жадківка] цього ж р-ну сільські хлопці роз[з]броїли 9-х узбеків, забрали у них зброю, амуніцію і три фіри.

9. В с. Липках Межиріцького р-ну перебуває 10 бульбівців, причому хо[чу]ть заарештувати наших людей з організаційної сітки.

16.11.43 р.

До с. Осники і Козачок [Козачки] Лановецького р-ну приїхали німці з Базалії (Галичина [Хмельниччина]). Село Осники спалили цілком. Вбили 100 людей, в с. Козачок [Козачки] спалили 60 дворів і вбили 50 людей, забрали 100 штук рогатої худоби і багато майна. Є здогади, що це навели їх комунарі Іскрової сотні, які втікли до Теофіполя до німців.

2. Українські шуцмани зі Сходу в Межиріцькому районі, знайшовши зв'язки з нашими повстанцями, добровільно зі зброєю перейшли до УПА в числі 27 осіб.

3. В Корці німці розстріляли 10 мадярів, які хотіли сісти в ту машину, якою втікали німці. Між ними виникла сварка, внаслідок чого мадяри кинули кілька гранат під ту машину. Надвечір було заарештовано 25 мадярів. Вночі мадяри, зорганізувавшись, звільнили арештованих, набрали амуніції і невідомо куди від'їхали. Німці в числі 15–17 закватирувалися в сс. Черниць [Черниця], Крилов [Крилів], Бриков [Триків], Бабин, Забари [Забара] Корецького р-ну. Тут виявили свою азійсько-дикунську культуру, а особисто щодо жіноцтва. У с. Крилове [Крилів] населення майже все вибралося з хат.

17.11.43 р.

На Дунаївськи футорі, Затиша [Затишшя] і Зайці Бережецького р-ну, приїхало 20 машин німців з Кременця. Окружили ті футора і ограбили все населення, причому забили одного чоловіка а 9 осіб арештували. [Г]оворили: "За те караємо, що нищите телефонічні лінії". За три дні арештованих німцями випустили.

2. В с. Гаївку [Ганнівка] Корецького р-ну приїзджали грабувати німці, між ними були і козаки, з яких два зголосилося до УПА. Того ж дня біля 25 осіб української поліції з доброю зброєю перейшли до УПА.

18.11.43 р.

1. Німці з Вишнівця дали наказ на села, щоб приготовити шкільні будинки для еваку[й]ованих зі Сходу.

2. В Кременці на подвір'ї Криму [Кріпо?] застрілив мадярський офіцер в п'яному виді мадярського майора. Цего офіцера арештували і відставили в кошари до Білої Криниці.

3. До Кременецької в'язниці напливає все більше в'язнів зі сіл. Бункер вже готовий. В'язнів на допит не беруть.

19.11.43 р.

В с. Новосілки Катербурського [Катербурзького] р-ну приїхали німаки зі своїми вислужниками і домагалися повороту ляського майна. Один з них зайшов до станичного під видом повстанця та хотів викрити сітку. Пізніше добре набили станичного та ще деяких селян. Забрали награбоване майно і від'їхали.

21.11.43 р.

1. З дня 21 на 22 вночі переїзджало 5 стрільців боївки. Одна — у місцевостях Польок [Полівці] – Вовкошів Межиріцького р-ну. Зайшли до одного господаря за фірманкою, де в той час ночували бульбівці. Між ними виникла сутичка, внаслідок чого з нашої сторони впав один друг і 3-х ранено.

Настрої і домагання населення.

1. Населення Крем'янеччини [Кременеччини] не задоволене з поступів провідного активу, який недобре поводиться серед населення. Керівники господарських комісій часто проводять "шомполізацію", а тим самим викликується незадоволення. Приміські села, як Бриків, Онишківці і т. ін. Шумського р-ну домагаються нашої пропаганди, яка сюди не доходить, а є дуже потрібна. Населення домагається цілковитого знищення ворожих осідків.

2. В с. Даничеві Межирічського [Межиріцького] р-ну організаційні люди і молодь легковажать справою. Не виконують наказів, тому що ніби хутко прийдуть більшовики.

3. На села Клеванського р-ну приходять накази на дуже великі контингенти, через що населення обурюється, бо майже всі села цього р-ну є спалені.

4. Населення в р-ні 11 цілком впало на дусі, а то з причини зближення фронту і рівнож брак пропагандивної праці. Є такі люди, що говорять "контингент для УПА дай, а ворога побити і захистити села немає кому". [Н]аселення домагається дозволу іти нищити осідки ворога, коли повстанці цього не роблять.

Постій, дня 6.XII.1943 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

[Підпис нерозбірливий].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 21–26. Завірена копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
"ОГЛЯД ПОДІЙ" В ОКРУЗІ № 11, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ

ВО "Богун",
16 грудня 1943 року.

Огляд
подій з терену ВО ч. 11. за час з 1.XII по 10.XII.1943 р.

1.XII.43 р.

1. До с. Житина, р-н Олександрія, прибули німці. Зробили сход та сказали здати поставку 100 %, а хто не зможе, то комісія буде розглядати цю справу.

2. В с. Бичаль, р-н Олександрія, приїхало 11 німецьких вислужників. Окружили хату, де містився зв'язок, ранили одну жінку, та, нічого не знайшовши, від'їхали назад.

3. В с. Олексіївку, р-н Гоща, прибуло 3 фіри козаків з Колодянки [Колоденка]. Арештували одну сім'ю. Повстанці відкрили по них вогонь. Одного ранили, який пізніше помер.

4. З Старої [Н]осовиці, р-н Верба, пущено на Вербу кілька гарматних стрілів. Результат стрілянини невідомий.

5. В с. В. Харуччині [Велика Харуччина] Межиріцького р-ну приїхала поліція з козаками по солому і дерево, причому грабували населення. На терені цього села криється 5 осіб червоних партизан, узброєні в кавалерійські кріси, пістолі і гранати. Завжди їздять на конях, з яких двоє білих, двоє карих і один темний як шпак. Говорять російською мовою. Часто переїзджають до с. Совпи [Совпа] цього ж р-ну.

6. Для охорони асфальту німці поставили боївку з козаків. За 5 км. на захід від Корця (Головниця) стоїть 50 козаків, за 12 км. (в Користі) — 150 осіб, за 15 км. (Самостріли) — 80 осіб, за 25 км. (в Браневі біля мосту) — 100 осіб. Назагал розвідка ходить вдень та затримує молодих людей. Вночі сидять спокійно знеохочені до сутичок з партизанами і бояться їх. Закватировані в найближчих хатах, стоять при асфальті, озброєні переважно в кріси та гранати. На кожну їхню частину припадає 2 кулемети "Дьохтярова".

7. Німецькі вислужники в Корці ловили людей з дальших сіл, а також з передмістя. Запроваджували їх на станицю поліції й, крепко побивши, пускали додому. Внаслідок цього багато лежить хворих. Це робили невідомо з яких причин.

2.11.43 р.

1. З с. Радиславка, р-н Олександрія, приїхали німецькі вислужники з Рівного і почали грабувати населення. Про це дізна-

лися німці, що стоять в Городищі, та прогнали їх. Зробили сход і сказали, щоб селяни здали поставку [в] 100 %.

2. Німці, що стоять в с. Кустин, р-н Олександрія, роз'їзджають по р-ні та на вечір вертають назад.

3. В с. М'ятин, р-н Гоща, приїхали козаки, забрали 12 фір збіжжя і коня. Відвезли в Колодянку [Колоденка].

4. Під селом Тайкури на Посягівських [Посягвівських] футорах проїзджали ворожі розвідчики на конях невідомо чого.

5. Німаки, які стоять в Здовбиці, р-н Здолбунів, будучи на соші, показували портрет Гітлера, котрому виколоно очі, та підписано "Кат України" та інші брутальні слова.

6. У с. Здовбиця мадяри підкидають летючки.

7. У с. Стовбець [Стовпець], р-н Верба, прибуло 10 нім[ецьких] вислужників, узброєних у кріси. Заграбували 37 штук рогатої худоби та від'їхали до Верби.

8. В Козині німаки ходять на роботу за кару, що продавали нафту. Частина німаків з Козина виїхала до Львова і Проскурова. Решта ходить на роботу розбирати ратуши і хати біля постерунку.

9. До Межиріча приїхали з Рівного німці. Забрали з собою 2 машини своїх вислужників.

10. В Корці німці, копаючи окопи біля двох мостів з західної сторони міста, вкопали міни і замаскували їх землею. Крім того, під мостами є поготовані [підготовлені] окопи та кулеметні гнізда. Поки що кулеметів там нема. Варта мостів становить: на цементному мості вдень чотирьох, на дерев'яному двох. Вночі варта вдвічі скріплюється. На дерев'яному мості часто стоять югосл[ави], яких є в Корці 6 осіб. До німців наставлені ворожо.

11. В днях від 1–4.XII.43 р. між Корцем а Звягелем по правому боці асфальту будуються протипартизанські бункри по 5 км. Побудовані є з колод. Кругом є оточені колючим дротом і до бу[нкру] є лише один вхід. Німці також відбудовують залізобетонні точки, що їх залишили більшовики.

3.XII.43 р.

У с. В. Житин [Великий Житин], р-н Олександрія, приїзджало 40 німаків та разом з сільською комісією робили перепис худоби, птиці та ін.

2. У с. Курозвани, р-н Гоща, приїхали німці з Тудорова [Федорівки] та ограбили село. Один чоловік ранений та на село лишилось 10 корів.

3. У с. Цурків, р-н Мізоч, приїхало 150 осіб. Між ними були німаки, німецькі вислужники та фольксдойчі. Сильно грабували населення, забирали всі харчеві продукти. Організаційні продукти,

як сало та масло, порозкидали, а муку забрали. Людей забрали до держгоспу та робили допити, коли бувають партизани та чи роблять збори. Люди не признавались. Нім[ецькі] вислужники знають про артіль, та що в неї роблять. Заарештували одну дівчину та допитували, звідки вона. Вона сказала, що живе в од-ному селі біля мадяр. Тоді її запитали, чи вона не знає, що мадяри продають "бандитам" зброю і чи бувають у них. З села німаки забрали 25 осіб. Трьох вбили та двох ранили.

4. На станиці ч. 3 Ліщина, р-н Славута, невідомо ким вбито участкового агронома, який був щирим німецьким працівником.

5. Більшовицька партизанка в тому ж р-ні не видає жодних заряджень, тільки грабує населення. Найбільш розвинута більшовицька сітка в підрайонах ч. 5, ч. 4 та ч. 3, бо ці підрайони нами ще добре не опановані.

6. В с. Савчук[и], р-н Козин, приїхали нім[ецькі] вислужники в числі 50 осіб з двома німаками та арештували старосту села.

7. У Вовковцях, р-н Козин, було закватировано сотню Берез[и] в чехів. Чехи дуже погано відносилися до стрільців — не палили у печах і не давали їсти. Один чех називав стрільців "хлопами".

8. У с. Михайлівку, р-н Радивилів, приїхало 5 сотень німців, мадярів, фольксдойчів та нім[ецьких] вислужників. Окружили село та почали грабувати. Забрали около 200 штук рогатої худоби, до 500 штук овець, 5 тонн збіжжя і багато інших річей. Пізніше зловили 90 осіб молодих хлопців і дівчат та забрали їх з собою. При цьому був присутній сам гебітскомісар і ляндвірт, котрий сказав, що як здадуть всю поставку, то тоді випустять забраних.

9. До Бокійми, р-н Демидівка, приїзджали німаки в числі 20 осіб. Розбірали клуні і вивозили до Смордви.

10. Ляндвірт з м. Корець відбув на урльоп. Від'їзджаючи, наказав, щоб до його приїзду люди здали 100 % поставкі. Його заступає "ш[...]ляйтер".

11. Офіцери з ортскомендантури м. Корця знайшли летючки до німецьких вояків, шуцманів, козаків та евакуованих зі Сходу українців. З великим зацікавленням читали ці летючки, все допитуючись, чи не пише це Бандера. Увечорі на варту, що стояла біля оберфельдкомендантури, хтось стріляв. Вартовий наробив крику. На нього кинено ще пару гранат. На це збіглося багато німаків, окружили ту місцевість, але, тому що було темно, нікого не знайшли.

12. В м. Межиріч бандити забрали лікарські річі, медикаменти і інше, з чого люди дуже задоволені, тому що вони були чемні в поведінці.

13. З Корця правдоподібно виїхало СД назавжди.

14. В днях від 6 до 10.XII.43 р. на зарядження німців мають їхати возами в ліс по дрова. Їх кількість невідома, але при комендантурі стоїть 2 сотні. Узброєні в кріси, кілька кулеметів та гранат.

15. В с. Сторожів, р-н Корець, о год. 7 рано вийшлі з лісу 4 червони[х] розвідники. Вистрілили пару разів на село і повернули назад в ліс. Тоді саме стояла в цьому селі сотня Лева.

16. У с. Головницю Корецького р-ну приїхало 10 козаків до держгоспу по сіно.

17. У с. Деражне, р-н [Ярунський], правдоподібно червоні роблять мобілізацію молодих хлопців. Говорять, що німаки під Житомиром окружили совітську армію, треба зайти з заходу, і тоді як розіб'ють там німаків, то цих хлопців розпустять по домах.

4.XII.43 р.

[1.] У с. Кустин, р-н Олександрія, з Житина приїхало 60 німців та фольксдойчів грабувати населення. Селяни звернулися до тих німців, що стоять у селі. Вони вислали 4 особи, щоб заборонили, но грабіжники не послухали. Комендант цього села сказав, що на цей раз пропало, але на другий раз щоб його раніше повідомили.

2. У с. Хоцінь [Хотин], р-н Олександрія, приїзджало 20 німаків з Решуцька та зарядили, щоб селяне здали до трьох днів поставку.

3. У с. Горингрод [Гориньград], р-н Олександрія, німці грабили господарів.

4. У с. Михайлівкі [Михайлівка], р-н Гоща, більша кількість козаків села Колодянка [Колоденка] окружили село, вбили 15 селян і 4-х повстанців. Спалили 23 господарства, награбили велику кількість худоби та забрали з собою 23 особи.

5. У с. Посяг[в]у, р-н Гоща, приїзджало 4 козаки і питали про станичного та зв'язкових. Люди не сказали.

6. Німці готують в Корці кватири для обозу, що має прийти зі Сходу.

7. У с. Забара чота повстанців окружила козаків, що були там кватировані. Бій тривав одну годину. З обох сторін вживано кулеметів, гранат а крісів. Козаків здобути не вдалося. По нашому боці втрат не було, козаків було 7 вбитих і кількох ранених. На другий день прийшло поповнення з Корця — 9 осіб. Козаки [не] кватируються там надальше, лише укріплюються.

8. Надрайонова поліція в кількості 15 осіб узброєна в один кулемет, фінку та машин-пістоль, решта кріси, десятки та гранати. Ходили в засідку на узбеків в с. Довжки, Ганопольський [Ганнопільський] р-н. Бій тривав недовго, узбеки повтікали. Один

офіцер лишився вбитий, одного взято в полон, здобуто кріса та деякі військові річі.

5.XII.43 р.

У с. Миколин [Микулин], р-н Тучин, приїж[дж]али німаки на 54 фірманках з Горингрода [Гориньград] та награбували около 13 тонн збіжжя.

2. Село М'ятин об'їжджали козаки верхи, але нічого не робили.

3. У с. Матвіївку [Матіївка] приїхало 40 німаків та грабували населення.

4. У с. Дроздів німці з Горингрода [Гориньград] награбували 46 фір збіжжя.

5. У Бугрині німці переводили завше акції, забірали худобу, збіжжя і т.п., при тому забили двох людей.

6. З Острога виїхала одна машина в сторону Гощі, яка на перешкоді на мості затрималась. Вже біля перших хат с. Мощаниця спинили авто друзі Соколенко, Малина, Комар та стрілець сотні Жука Громобой. Німаки втікли до однеї хати. До них вскочив Комар, крикнув "руки вгору" і хотів стріляти, але кріс був забезпечений, німаки це зауважили та скочили на нього. Тоді віскочив Малина і хотів збити Комаря, бо цей був в німецькій уніформі. Наган не вистрілив. Малина стягнув Комара, а німаки, користаючись з того, втікли з фінкою та МП[95], полиш[ивш]и кріса. Уранці приїхало 8 німаків, які спалили хату. Машину Комар порубав. З її взяв: 8 коців, 1 сімку і набої до неї.

7. В с. Здовбиці вартовий бачив вночі, як двох узброєних людей вилізли на хлів і освічували нагорі, а після пішли в сторону Здолбунова.

8. Мадяри, переходячи через с. Арестів [Орестів], зайшли до церкви, де офірували 10 марок.

9. У с. Савчуки, р-н Козин [Радивилівський], ляндвірт мав наказ здати контингент — в противному разі в село прийде військо, яке зробить порядок.

10. О год. 8 рано до с. Сапанівка [Сапанівчик] і Ми[н]ьковець прибула українська анархістична група в числі 100 осіб. Прибули з села Семенова (Крем'янеччина [Кременеччина]). Узброєні були в фінки, МП, десятки і кілька кулеметів. Крісів мало. Крім цього, у кожного пістоль і по кілька гранат. Спочатку підшивались під марку польової жандармерії і казали, що вишукують дез[е]ртирів з УПА. Насправді вишукували організованих людей та хотіли

[95] МП – німецький пістолет-кулемет з рожковим магазином на 32 патрони калібру 9 мм *(Санников Г. Большая охота. – Москва, 2002. – С. 187).*

відкрити замагазиновані річі для УПА. Забрали з собою станичного та господарчого, побили їх тяжко, щоб зізнавалися де є магазини, але ці не призналися. З млина забрали около 700 кг. збіжжя. Як подає один з побитих друзів, вони мають багато переловлених грипсів, та допитувались, де міститься пункт 111 та 213, а за те, що не признавався, то більше били. З собою прин[е]с[л]и багато літератури, яку читали людям. Насильно впихали її в руки селянам. Чіпляли її по стінах, по хатах. При цій сотні була їхня "Волинська Краєва екзекутива ОУН". По цілій тій справі п[еремож]но вернули до Семанова [Сапанів] Бережецького р-ну (Крем'янеччина [Кременеччина]).

11. У с. Юзефин Корецького р-ну прибули з фронту з-під Кор[о]стишева недобитки якоїсь частини в числі 20 осіб. Їх вигляд жалюгідний. На другий день в це село приїхав ляндвірт грабувати населення, де зустрівся з вже згаданими недобитками. Ляндвірт прозвав їх дезертирами. По його від'їзді ці вояки нарікали на нього і йому подібних, що вони є причиною всього дотеперішнього зла. Говорили, що ляндвірти це роблять і в Райху. Відношення між вояцтвом а ляндвіртом надалі загострується.

12. У с. Садочки [Малі Садки] Шумського р-ну вночі приїхало 6 узброєних німецьких вислуж[ників] під маркою повстанців. Зайшли до одного господаря, де цілу родину положили на землю, а господарку ограбили. Після грабунку господаря дуже побили кольбами та від'їхали до Шумська.

13. У с. В. Іловиця [Велика Іловиця] Шумського р-ну хтось потрощив могилу Героїв. Селяни мають підозріння, що це зробили місцеві комуністи.

14. У с. Кушнин [Кушлин] Катербурського [Катербурзького] р-ну козаки зробили сходку і визначили другого старосту села і секретаря, які щоденно ходять п'яні. Ті самі козаки випустили 13 осіб [з] с. Куш[л]ин з-під арешту, які були заарештовані німцями під час акції на це село.

15. До с. Новостав Катербурського [Катербурзького] р-ну прибуло 3 мадяри та міняли бензин а свічки на яйця, проміняли також 3 гранати. Німці в тому ж селі замовили на 15.XII.43 р. 45 штук рогатої худоби.

1.XII.43 р.

До Почаєва приїхали німці, їхні вислужники та мадяри в числі 300 осіб. Заграбили 24 корів, 18 свиней, багато овець та домашньої птиці.

2. До с. Тительківець [Тетильківці] Катербурського [Катербурзького] р-ну приїхав ляндвірт зі своїми вислужниками, огра-

бив деяких господарів та сказав селянам, щоб здали контингент, бо в іншому разі буде зле.

3. На шляху Кременець – Катербург о год. 19 стояло 3 таксівки німців, які потім переїзджали через с. В. Фільварки [Великі Фільварки] та стріляли, полохаючи населення.

4. В с. Мусурівцях [Мусорівцях] Вишневецького [Вишнівецького] р-ну ішли в розвідку під границю друзі Явір та Береза. По них німці відкрили вогонь, але друзям вдалося втікти.

5. До с. Гнидова [Гнидава] Вишнивецького [Вишнівецького] р-ну приїхали з Вишнівця 4 німці, 36 нім[ецьких] вислужників та 16 мадярів. Пограбувавши населення та забравши багато картоплі та збіжжя, від'їхали назад.

2.XII.43 р.

В с. Кімната [Кімнатка] Бережецького р-ну приїхали автами 18 мадярів та один нім[ецький] вислужник виганяти фіри, щоб везли торф до Крем'янця [Кременця]. Ці самі мадяри в с. Савчиці говорили до людей, щоб кололи люди свині, бо як прийдуть німці, то заберуть.

2. До с. Тилявка Шумського р-ну приїхали мадяри з нім[ецькими] вислужниками. Награбили багато рогатої худоби і свиней, взяли також 15 фір соломи та від'їхали до Крем'янця [Кременця].

3. Німці з Вишнівців [Вишнівця] хочуть організувати українську міліцію. Цього дня комісар в с. Мухарець [Мухавець] Вишневецького [Вишнівецького] р-ну робив сходку, де заохочував селян, щоб поступали в міліцію, коли хочуть врятувати українське положення сучасного моменту. Деяких людей, які були арештовані, випущено з-під арешту під умовою, що будуть служити в міліції.

3.XII.43 р.

У с. Дедеркали приїхали німці та вимінювали різні речі за товщ. Говорили, що зараз в Німеччині є великий голод. А дня 9.XII тут були мадяри і говорили, що німцям вже "капут", а українцям з мадярами добре.

2. Над Колодном–Селиськом [Колодно-Селище, тепер с. Колодне в Збаражчині] летів літак та запримітив одного гром[адянина] при віянні збіжжя. Устрілив в нього згори з пістоля, але не попав.

4. XII. 43 р.

У с. Богданів[к]а Бережецького р-ну приїхали з Крем'янця [Кременця] німці, їхні вислужники та мадяри. Ограбили багато курей, худоби та птиці. Деякі селяне звернулися з просьбою, що вони виконали вже контингент. Німці дещо їм повернули.

2. До с. Василівка [Васьківці] Шумського р-ну приїхали німці та козаки, ограбили гром[адян] Кучерука Захара та Дончука Павла, яких забрали з собою. Крім цих, арештували ще чотири особи. Німецький старшина на від'їзді зі села сказав, що ці люди арештовані за те, що переховували бандитів і постачали їм харчі.

6.XII.43 р.

[1.] У с. М'ятин приїхало 2 фіри козаків. [Н]аграбили вівса та конюшини і від'їхали в Колоденку.

2. У с. Олексіївка, р-н Гоща, до одного селянина вночі прийшло трьох узброєних козаків та забажали, щоб цей їх підвіз. Господар з жінкою втік, а вони, нічого не роблячи, відійшли.

3. У с. Хорупань, р-н Млинів, приїзджав ляндвірт та 65 німаків за поставкою. [З]абрали 200 центнерів збіжжя та трохи худоби. Люди з села втікали. Сам ляндвірт стріляв з фінки по втікаючих. Грабуючи, німаки шукали за милом. Люди дали знати про це сотенному Калині та відділові СБ. Доки ті прийшли, німаки від'їхали.

4. До Носовиці Старої, р-н Верба, приїхали мадяри. Люди з села повтікали. Мадяри ходили по селі та грабили. Забрали кілька кабанів, коней з возом та багато господарського майна. У час грабунку стріляли по селі. Забили одного чоловіка і ранили дівчину. Всіх їх було 50 осіб, узброєні в кілька кулеметів, фінки та "парабелі".

5. У с. Білогородка, р-н Верба, приїзджав крайсляндвірт з німаками та їхніми вислужниками в числі 70 осіб. Забрали багато худоби та господарського майна.

6. У с. Крупиця [Крупець], р-н Радивилів, прибуло 70 німаків та 30 мадярів. Наловили людей та разом розобрали муровану школу і загорожу около церкви.

7. Радивилівський ляндвірт закликав до себе старшину села Опаряпсів [Опарипси] і вручив йому наказ [про] здачу контингентів старшинам слідуючих сіл: Баране [Баранне], Сестратин [Сестрятин], Безодня, Срібно [Срібне], К[а]рпилівка, Ситно [Ситне] і Сительські Гайки [Гайки-Ситенські]. За доручення цих наказів обіцяв 20 л. нафти. Термін здачи поставки визначив до 15.XII.43 р. У разі нездачі поставки загрожував спаленням і знищенням цих сіл літаками.

8. З Семидубів до Дубна їхало 3 авта поліції, між якими було 3 німаки. У с. Злинець [Злинці], р-н Дубно, почали грабувати і стріляти по людях. Ранили одну жінку і заарештували старшину села.

9. У с. Липа, р-н Дубно, приїхало 300 шуцманів і 10 німаків. Награбували 10 свиней, 10 овець і всю одежу, яка була зверху. Побили 6 осіб та від'їхали до Дубна.

10. У с. Юзефін [Юзефин] Корецького р-ну прибула фірманками група німців з Рівного в числі 25 осіб, та разом з німцями, які прибули з Коростишева, від'їхали в напрямку Шепетівки. Останніми днями рух на Шепетівку і Славуту зростає.

11. Від місцевої німецької влади вийшов наказ, що з днем 8.XII всі працездатні з передмість Корця, Юзефиня [Юзефина], Жадківкі [Жадківки] та Заріддя [Зарів'я], не маючи карти праці, мусять ходити до військових робіт при копанні окопів на схід від Корця. Правдоподібно, будуть будувати летовище.

12. Д[ля] с. Лішня Шумського р-ну німці дали наказ, щоб населення якнайскорше здало контингент. У противному разі грозять конфіскатом майна.

13. На останній сесії сільських старшин в Шумську ляндвірт говорив, що Шумський р-н є кращий з районів відносно контингенту. Говорив, що фронт приближується і коли запотребується зі сіл м'яса і хліба, то щоб населення не відмовило і постачало.

14. У Дедеркалах зі сторони Вовковець Катербурського [Катербурзького] р-ну німці цілий день були розсипані розстрільною і держали посилену варту.

7.XII.43 р.

[1.] У с. Котів, р-н Олександрія, приїзджало 50 німаків зі своїми вислужниками з Рисв'янки. Пограбили село та застрелили одного чоловіка і дівчину, зловили одного друга.

2. Крайсляндвірт в Мізочі видав таке оголошення:

До [г]олови [с]ільської [у]прави в ...

Тому, що поставка зернового контингенту останньо цілком ослабла, будуть в якнайближчому часі прийматися якнайгостріші міри в напрямку тих усіх людей, які в поставці будуть відставати. Поставка зерна буде, якщо потрібно, перепроваджена з застосованням найгостріших мір. Не останеться ні один селянин, який би не потерпів би через це, на худобі чи на власному майні, або навіть на людях, які опираються найвищо[му] зарядженні. Цьогорічний урожай під час жнив був так багатий, що кожний селянин має можливість виконати наложену на нього поставку. Крім того, взяти під увагу кари за невиконання поставки будуть переведені в майбутності німецькими військовими частинами, та будуть так гострі, що жодний розсудний селянин не може собі цього уявити. Я пригадую не раз усім селянам про обов'язок поставки, який має бути виконаний в найскоршому часі в їх власному інтересі.

(печатка)

"Крайсляндвірт" (підпис).

3. Коло с. Ситне, р-н Радивилів, нім[ецькі] вислужники направляли телефонічні дроти. По направленні грабували людей: забрали одну свиню, 5 овець, 20 курей і 30 гусей. Це були місцеві ляхи з Крупця.

4. У с. Пиння, р-н Млинів, прибуло до сотні нім[ецьких] вислужників з Панської Долини і ограбили 5 господарств. Забрали 7 коней, 2 вози, 7 кабанів, сало, муку, одежу і інше.

5. У с. Юзефин, р-н Корець, прибула українська поліція з Житомира. Разом з фольксдойчами нащитують 40 осіб, дехто шукає зв'язків з УПА. В найближчих днях частина з них перейде зі зброєю до УПА. Вони самі попередили, з ким з них можна говорити, а кого оберігатися.

6. До с. Непалівка [Нападівка] Лановецького р-ну приїхали німці з своїми вислужниками на дев'ятьох машинах в цілі грабунку. На той час в селі було 2-х боєвиків з УПА, які почали стріляти. Німці, зачувши стріли, повтікали.

7. До с. Жалоби [Жолоби] Бережецького р-ну приїхало 2 машини мадярів з Кременця і заказали у старшини, щоб той зібрав трохи курей і гусей.

8. Комісар у Вишнівцях [Вишнівці] скликав всіх ляхів до замку і дав їм такий наказ, щоб вони все своє майно, як худобу і річі, позвозили до замку.

8.XII.43 р.

[1.] О год. 9 рано до с. Півче, р-н Мізоч, прибув відділ ворожого війська в числі 100 осіб. З того — 25 мадярської кінноти, 7 німаків, решта їхні вислужники та східняки. Під'їхавши до села, пішли розстрільною з двох сторін та почали грабувати, що попало під руки, як: свині, кури, гуси, харчеві продукти, одіж та інше. Під час акції один нім[ецький] вислужник зайшов до однеї хати та хотів багнетом попроколювати жінку та дітей, тому що не було господаря. В цей час до хати увійшов східняк та сказав, що на дворі небезпека. Коли цей вийшов, то східняк до ціх дітей (у роках 12–13 літ) сказав, щоб вони де-небу[д]ь утікали і ховалися. Про наступ німаків на село Півче було повідомлено розвідкою відділ В'юна та азербайджан[ц]ів, які одразу ж прибули до села. Розпочався бій, під час якого вбито одного кіннотника з конем та трьох німаків. Між ворогами зробилася велика паніка та почали утікати, хто куди. Під час утечі запалили 14 будинків. Жертв з цивільного населення не було, а зі сторони пов[ст]анців — один азербайджан[ець], ранений в руку. Населення с. Півче, незважаючи що спалено кілька господарств, дуже прихильно ставиться до повстанців, що не дали спалити всього села. Каже, якщо трапи-

ться ще така друга акція, то все село буде помагати повстанцям, щоб знищити ворога.

2. Вже в с. Пляшева сільська варта з ночі затримала дві фіри людей. Вони казали, що їдуть з хрінницького лісу і приставляють товари для УПА. Коли зажадали від них документів, вони витягнули сховану фінку і пістоля і казали: "Це наші документи. Як хочете, то ми вам покажем". Мали ще три коні, прив'язаних до воза.

3. У с. Бокійми [Бокійма] і Перевер[е]дів, р-н Демидівка, прибули німаки, узброєні в 4 гарматки, скоростріли і кріси. Від війницького лісу стріляли з гарматки і крісів на Війницю.

4. У с. Н. Вишнівці [Новий Вишнівець] німці арештували одну родину та інших 4 особи. Всіх арештованих нім[ецькі] вислужники забрали до млина. Причиною арешту є підозр[а] на вбивство заступника команданта шуцманів 7.XII.43 р. Від цього випадку нім[ецькі] вислужники роз'їзджають по селах та грабують населення.

9.XII.43 р.

[1.] Дві машини нім[ецьких] вислужників і мадярів переїзджали через с. Савчиці Бережецького р-ну. Набили старшину села за те, що не посилає фір возити торф до Крем'янця [Кременця]. Звідти поїхали в с. Попівці і Кокорів Bepe[ж]ецького р-ну, де ограбили одну родину.

2. До с. Барки [Бірки] Катербурського [Катербурзького] р-ну приїхали німаки, їхні вислужники та мадяри, забрали 70 штук рогатої худоби та 10 свиней. Моральна вартість німців, а особливо мадярів, дуже низька. Під с. [Ло]сятин Береж[е]цького р-ну приїхало 15 осіб мадярів. Там зустріли селян, що везли з лісу дрова. Просили, щоб ті привели пов[ст]анців, щоб забрали у них зброю.

10.XII.43 р.

До с. Людвище Шумського р-ну приїхало 12 козаків, де в той час стояли 4 стрільці з жандармерії. Коли їх люди повідомили, що козаки в селі, друг Пшеничний з одним стрільцем Бурлаченком вийшли їм назустріч. Пшеничний мав при собі пістоля і гранату, а Бурлаченко — кріса. Зі сторони козаків вийшло 3 особи, узброєні в фінку і кулемет. Друг Пшеничний мав намір їх перевести до УПА, але [вияви]лось, що це були козаки й гестаповці, котрі відразу схотіли Пшеничного роз[з]броїти. Тоді Пшеничний вихопив пістоля і хотів стріляти, але пістоль затявся. Пшеничний почав втікати під градом кулеметних куль і втік, а друга Бурлаченка вони зловили і забрали з собою.

Додаткові інформації.

12.XII.43 р.

У с. Уїздці німці в числі 200 осіб (СС, фольксдойчі, східняки та мадяри) проводили акцію. Мадяри до акції грабунку не приступали. Німаки о год. 4 прибули зі Здолбунова та Глинська на машинах і окружили півколом село зі сторони ліса. Були одягнені в білі кожухи та пл[а]щі, мали з собою 2 харматки, три гранатомети, 2 "Максима", решта – легкі кулемети та кріси. Коли німаки увійшли в село, людей вже не було. Зробивши докладну ревізію, вернулись назад і почали стріляти на село та ліс, від чого згоріла одна господарка. Німаки забрали з собою одну корову, 8 свиней, 12 овець, трохи одежі та муки. Жертв завдяки розвідці, яка завчас[но] повідомила село, не було, лише по дорозі німаки застрілили 18-літню дівчину з с. Здовбиці.

23.XI.43 р.

У с. Новостав-Дальній, р-н Клевань, вночі з наказу військовика 20 осіб ходили перекопувати дорогу. О год. 1 ночі над'їхала фірманка з німцями з Гуменник [Гуменників]. Німці кинули ракету, обстріляли з фінки людей. Люди розбіглися і німці повернули назад. Жертв не було.

24.XI.43 р.

У с. Новосілки від с. Пересипниці [Пересопниця] аж до Гуменник [Гуменники] розстрільною увійшли німці, узброєні в кріси та гранати. Обстрілювали землянки, бо хати попалені. Селяни втікли в Радохівку [Радухівка].

25.XI.43 р.

Пополудні з сторони Луцька приїхав відділ грузинів, біля 80 осіб, який закватирувався в санаторії.

27.II.43 р.

Крайсляндвірт в Олександрії дав зарядження, щоб с. Забороль, Кустин, М. Житин [Малий Житин] і Решуцьк здали по 50 корів на поставку 100 %. За невиконання стягне відділ СС.

28.XI.43 р.

[1.] У с. Новостав-Дальній, р-н Клевань, о год. 18 переходили совітські парашутисти в числі 4 осіб, озброєні в фінки та по 5 гранат. Прямували на Дубенську сошу.

2. У с. Н. Корець [Новий Корець] нім[ецькі] вислужники робили ревізію в трьох господарів, причому забрали 70 кг. цукру, 15 кг. мила, 1 ровер та інше. Кого заставали в хаті — дуже били.

3. Уночі боївка Чубарика в складі 30 осіб (узброєні в кріси, автомати та гранати) розгромили колону німецьких авт. Здобули

70 метрів цукру, 1 кулемет, пару крісів та гранат, одяг. Згоріли дві машини. З нашої сторони жертв не було.

4. Житомирська жандармерія виїхала з Корця в Житомир. Також багато цивільного населення, що еваку[ю]валося з Коростеня, вертається назад.

29.XI.43 р.

[1.] Крайслянвірт в с. Забара Корецького р-ну вбив селянина (Осіпчука) і його сина, тому що знайшли в його криївку, де було заховане збіжжя. Ляндвірт був з 30 німаками і з 220 нім[ецькими] вислужниками, з яких багато було цивільних, в тому числі і жінки. Мали гранати, лише деякі — кріси. Вищезгаданого батька і сина завели в яму, де була криївка, та кинули туди гранату.

2. Вночі з Межиріча виїхали всі мадяри машинами. Пізніше була велика стрілянина, в електровні погасло світло. А козаки, що були на варті, пустили червону ракету. Поліція подумала, що то на них стріляють і почала відстрілюватися, внаслідок чого виникла велика паніка.

3. У поліції Межирічу панує голод — ходять по хатах і просять їжі.

30.XI.43 р.

На Мухаровському присілку червоні спалили 4 хати. Тих друзів, що перебували в боївці Вовка, вкинули в вогонь разом з родиною. Ранили одну дівчину та розстріляли одного селянина.

1. У с. Довге Поле (Дубенщина) н[а] чеському подвір'ї Шнайдера було застрілено двох друзів, котрі поспішали в напрямку Грядки – Тростянець. Мали при собі фінку, кріса та два нагани. На місце цього випадку перша прийшла дівчина Марійчук Ольга, де застала їх ще живими. Один з них щось незрозуміло говорив. Обидва лежали разом, прострілені в голови.

2. З дня 27 на 28.[X]I.43 р. стрільці з УПА роз[з]броїли в с. Летиничі [Дитиничі?], р-н Верба, 150 осіб поліції зі Сходу.

3. У с. Тернавці, р-н Козин, один німак говорив, що коли б Гітлер був замешкався [на] кілька хвилин довше на останній промові в Берліні, то було б йому і війні кінець. Німаки обурені на своїх зверхників за "краще" харчування. Нарікають на війну та Гітлера.

4. Із смордівського лісу в с. Черець, р-н Млинів, приходило 10 узброєних осіб. Убрані були в совітські шинелі та в шапки. Проходячи повз хату станичного, двоє зайшло повечеряти, а решта пішло в ліс. Є підозрі, що це були червоні.

5. У с. В. Сади [Великі Сади] (Дубнівщина [Дубенщина]) 25.[X]I.43 р. прибув транспорт біженців в числі 48 осіб, в тому 10 жінок і 11 дітей. Вони добровільно здали 24 кріси, 1 фінку, 16 гранат і около 400 набоїв.

6. До с. Кораблище, р-н Дубно, прийшло около 300 східняків-шуцманів, котрі перейшли до УПА. Узброєні в 1 скоростріл, кріси та гранати. Після цього поїхали решта шуцманів, які залишилися у німців, в погоню за тими, хотіли їх відбити. Місцева самооборона і сотня Бурла[к]а відбили цей наступ.

7. В с. Черешнівка приїхали шуцмани з Кораблина [Кораблище], р-н Дубно, в числі около 100 осіб, які хотіли грабувати, але сільська самооборона, боївка Волинця і сотня Бурла[к]а їх відігнали. Вбито одного шуцмана і двох ранено.

8. З Дубна німці вивозять людей до Німеччини на роботу. Людей беруть із лагеру Сурм[и]чах, де знаходиться около 500 осіб.

9. З [...] вивезено всіх узбеків з сильною ескортою на станцію, дальше — невідомо куди. Між станцією а Підборцями має стояти протилетунська артилерія. Вже готовлять місце на зенітки.

10. Стан в'язнів в кременецькій в'язниці є зменшений[96], кількість невідома. До в'язниці щоденно приїжджає три гестаповці. Кожний має пере[кладачкою] совітку. В'язні тепер частіше виходять надвір. Гестаповці з ними говорять прихильніше. Гестапо дало всім в'язням папір та чорнило, щоб ті писали прохання про звільнення з в'язниці.

11. 9.XII відчинилось 12 і 13 камері, в яких було біля 20 в'язнів. Їм казали виходити зі своїми річами. В'язні відразу дуже налякались. Коли їм сказали, щоб ішли додому, то вони не вірили, бо їх нічого не допитували, а прямо випустили. Під час допитів тепер у в'язниці не б'ють. Говорять, що це ті совітки так діють на гестаповців і тому вони так добре поводяться з в'язнями.

12. Начальник в'язниці говорив, що, правдоподібно, до 14.XII м[аю]ть очистити в'язницю.

13. У пере[д]містях Крем'янця [Кременець] розвились якісь банди. Ходять уночі по хатах та щось шукають. Банда складається з 6–7 осіб.

14. Найбільша кількість нім[ецьких] вислужників перебуває в Шумську. Час від часу нападають на приміські села і грабують населення без відома німців, за що їх німці жорстоко карають.

15. Коло с. Горанки Катербурського [Катербурзького] р-ну є чутки, що німці розіслали багато козаків по терені в розвідку.

16. У Крем'янеччині [Кременеччина] помічається останньо мельниківський рух на шкоду УПА. Вони почали переконувати організованих людей та мордувати їх. Остаточно вияснилось, що мельниківці є на услугах німці[в], тому що як спіткаються мельниківці з німцями та покажуть їм якусь посвідку, то їх німці не чіпають. Їхні

[96] Йдеться про зменшення кількості в'язнів.

групи перебувають переважно в [...] с. Сапанів, [Ж]олоби, Хотівка, Гаї, Шпиколоси і Підвисока-футір [хутір Підвисоке]. Дня 2.XII о год. 23 через с. Білу Криницю [Білокриниця] переходило біля 300 осіб мельниківців. Ішли в напрямку Сапанова. Коли увійшли в Білу Криницю на міст, то вистрілили три ракети. З ними їхало 2 фірманки, які везли один бомбомет та 2 тяжких скорострілі. По боках всі ішли пішо.

17. Збирана чота німців, чехів, югослав[ів] та італійців ночувал[а] в с. Юзефин, р-н Корець. З населенням вдавалися в близькі балачки. Командував ними фельдфебель. Всі були дуже змучені, голодні та брудні. [К]азали, що їдуть з Рівного на Шепетівку, такщо їх під Рівнем [Рівним] розбили польські партизані, забрали від них коні та вози з харчами. Хвалили українських партизан в порівнанні до польських та совітських. Говорили, що коли йшли на Захід, то у всіх був настрій незгірший, а коли прийшов наказ вертатись на фронт, багат[о] симулювало хворобу, а навіть дехто плакав. Слідуючи приповідки, що їх часто висловлюють німці, такі: "Нема вудні, нема віна, досвіданія Україна", "Нема вудня, нема шпек, дойче з України век" (і т.п.). Відношення нім[ецьких] вислужників в Корці в останніх днях до українців брутальне. Ляндвірт використовує їх як знаряддя д[ля] нищення українців. Вони арештовують і побивають першого зустрілого українця. Внаслідок цього всього шеф р-ну, взявши скарги від покривджених німецькими вислужниками сіл, особисто поїхав до гебітскомісара.

18. Відношення козаків до людей дуже погане: п'ють горілку та грабують населення. Частина їх охороняє цукроварню, але там помагають українцям брати цукор. Цікавим є те, що українців з цукром пускають, а ляхів завертають.

19. Останніми часами з терену Корця невідомо куди зникає ворожий елемент: східняки, полонені і бувші сталінські вислужники.

Недомагання населення:

[1.] Німецька адміністрація в Тучинському р-ні зі с. Миколин [Микулин], Дровнів [Дроздів], Речиця [Річиця] і Синно [Синів] ходять на засідання. Населення з причин німецьких акцій дещо в переполосі — везуть ставку та багато ходять до Тучина, через що трудно помітити с[е]ксотів.

2. З причини терористичних акцій ляндвірта в Корецькому р-ні між людьми помічається розчарування в праці, деякі недо[о]цінюють її. Навіть можна почути від інтелігенції в Корці, що немає кому очолити справи, щоб зловити цього ляндвірта, що тероризує населення.

3. Населення з сіл Жадківка, Корець та Зарів'я Корецького р-ну страшно скаржиться на нім[ецьких] вислужників. Звертається з просьбо[ю], аби відділи УПА допомогли їм, якщо є змога, навіть не жаліють своїх будинків, якщо спаляться.

4. Населення Славутського р-ну до УПА ставиться прихильно, тільки мала частина не вірить в силу УПА та в перемогу. Населення задоволене нищенням колгоспів та розподілом повстанцями зерна і худоби поміж селян. Натомість не задоволене німецькою загарбницькою владою та не вірить в їх перемогу. Також скаржаться на грабування більшовицьких партизан.

5. Населення в Лановецькому р-ні ставиться прихильно до УПА, виконує всі завдання, тільки домагається цілковитого знищення ворожого осідку в Ланівцях в зв'язку з частими акціями на села. Населення в цьому, як і в інших р-нах на Крем'янеччині [Кременеччині], слабо ор'єнтується в перебізі політичних подій. Брак пропаганди. Самі селяни вже виглядають пропагандистами, хотіли б з ким поговорити, порадитися, а їх нема.

6. Населення з появи мельниківських груп упало на дусі, боїться, щоб не дійшло до братовбивчої війни.

Постій, дня 16.XII.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Остап.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 32–40. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
“ОГЛЯД ПОДІЙ” В ОКРУЗІ № 12, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ

ВО “Богун”,
[кінець грудня] 1943 року.

Огляд
подій з терену ВО ч. 12 за час від 10.XII по 20.XII.43 р.

10.XII.43 р.

[1.] В селі Кустин Олександрійського району німці проводили агітацію, щоб люди здавали поставку, та що як Німеччина виграє війну, Україна буде незалежною державою.

2. До Крем’янця [Кременця] до ліцея привезли 840 дуже тяжко ранених німців.

3. До села Соснівки Шумського району приїхали мадяри з німецькими вислужниками. Мадяри держали варту, а німецькі вислужники грабили населення, після чого від’їхали до Крем’янця [Кременця].

4. До села [Ло]сятин Бережецького району приїхало 80 осіб німців, німецьких вислужників та мадярів, заграбили 48 штук великої рогатої худоби, 8 свиней та 50 овець.

5. Шумський ляндвірт Обенауер дав слідуючий наказ: 1). при контролі домів по селах в разі як не буде господаря, або кого з родини, буде вважати за “бандита”.

6. В разі, коли господар вийде з дому з родиною, повинен ключ від господарства залишити сусідові, як рівнож повинен залишити всі квити за виконання поставки.

7. Німці дали наказ старшині села Рохманове [Рохманів] Шумського району, щоб той подав списки худоби і щоб була виконана ставка до дня 22.XII.43 р. Коли не виконають цього ж наказу, то спалять села.

8. На мості ріки Горинь совітські партизани зробили засідку, вбили одного німака, одного ранили, авто легкове забрали з собою.

9. В селі Забара Корецького району є закватированих 60 козаків. Козаки по асфальті не ходять ні вдень, ні вночі, тільки їхня варта стоїть над сошею, а вночі — в закритих окопах. Козаки говорять, що вони нікого не займатимуть, тільки щоб і їм нічого не робити. Щодо добровільного переходу до УПА, кажуть, що про це мусімо всі порозумітися, бо коли нас перейде тільки частина, то решту “ребят” німаки постріляють. Цікавляться, на яких умовах їх приймуть до УПА та чи заберуть від них зброю.

10. З Дубна до М'ятина приїзджали німецькі вислужники в числі 50 осіб, узброєні в 4 кулемети, 1 бомбомет, 2 фінки, кріси, гранати, та шукали по полях за криївками зі збіжжям. Знайшли одну криївку з ячменем (20 ц.). Власника за це побили.

11. Мельниківська група, котра вийшла з села Сатанів в напрямі Підлісці – Кокорів – Жолоби (Крем'янеччина [Кременеччина]), ще не вернулась. В Сатанові лишилося 20 осіб з цієї групи та якийсь краєвий провідник Красєвич Федір, псевдо Коник, сильно вартують млина, де щось мають заховане. По селах проводять агітацію, роблять сходи, в яких виступають про-ти УПА. По деяких селах мобілізують свої групи.

11.XII.43 р.

1. В село Кустин Олександрійського району прибуло 10 гестапівців з Олександрії та двох цивільних з родинами. Ведуть пропаганду, щоби виконувати всі німецькі зарядження.

2. В село Дунаїв Бережецького району приїхали німецькі вислужникі з ляндвіртом. Робили сходку, говорили, що за нездачу контигенту будуть строго карати. Того самого дня до села приїхали мадяри та міняли нафту на продукти.

12.XII.43 р.

[1.] В селі Миткове [Метків], район Гоща, кватирували 4 бульбівці. Мали 1 скоростріл, фінку та 2 кріси. Вони арештували 4 особі та держали цілий день їх під вартою. Батько одного арештованого пішов до бульбівців та сказав, коли не звільнять арештованих, то "я вам вироблю". Тоді звільнили його сина.

2. Німаки в Клевані роблять засідки, причому вбираються в білі плащі, а також собак вдягають в білу одежу.

3. На передмісті Тунинки [Кременець] відбувся бій між відділом УПА а німецькими вислужниками та мадярами. В бою вбито 6 німецьких вислужників та роз[з]броєно пару мадярів, решта панічно втікали, причому дуже кричали. Між німецькими вислужниками були мельниківці, котрі зараз є переважно на німецьких услугах.

4. До л[я]ндвірта в Шумську прийшла одна жінка з Онишковець за дозволом спитлювати пшеницю, на що він її сказав: "Йди в Антонівці, там є український генерал, який дасть тобі дозвіл".

5. Німаки робили акцію на станицю ч. 9 [С]лавутського району. Вислід акції ще не відомий.

6. Біля села Михайлівка Остріжського [Острозького] району совіти спустили 26 парашутистів, з яких 6 зловлено, про решту не відомо.

7. До села Берег, район Верба, прибула одна чота УПА, де закватирувалась. Одному стрільцеві розірвалась граната, від

котрої поранило 8 стрільці[в] та одну жінку, один ранений стрілець помер.

8. В село Клюків [Клюки], район Верба, приїхало дві танкеткі та три авта німаків. По селі стріляли з скорострілів. З села вся молодь повтікала. Німаки, награбувавши 8 свиней, пару штук рогатої худоби та 100 штук курей, від'їхали.

[13].XII.43.

[1.] В село Козлин Олександрійського району приїхало з Креховецької осади [Осада Креховецька] 50 німаків та фольксдойчів, сказали, щоб селяни дали їм 4 свині, пару штук рогатої худоби, 100 гусей та 40 саней. Не чекаючи аж селяне це все знесуть, награбили що їм подобалося і від'їхали.

2. 30 німаків з села Кустин Олександрійського району гонили людей, щоб везли поставку. Переїхавши через села Ходоси, Хоцінь [Хотин] та Бегень, почали обстрілювати с. Митків [Метків] та Рубче. Селяне з села Бегеня почали втікати, причому німаки застрілили одного хлопця, арештували 4 дівчині і трох хлопців. Дівчат пустили, а хлопців забрали до Олександрії.

3. До села Шумбарі [Шумбар] Катербурзького району приїхало 3 авта і 1 панцерка німаків, мадяр та словаків. Після короткого постою від'їхали в село В. Загайці [Великі Загайці] по паси з млина. Там забили одного друга з Шамбуру [Шумбарів] та 2-х ранили. Пасів не знайшли.

4. З Білоруси переходив через Славутський район відділ Бугайова в числі 200 осіб, в т.ч. було 20 кіннотчиків, які лишились на терені підрайону ч. 4. Під час переходу через станицю ч. 5 Бабина Долина вони грабували та замордували одного чоловіка. В станиці Діброва запалили зсередини церкву та хотіли повісити священика.

5. Німаки з Плужного робили акцію в с. Ляхів, Болотківці і Новомалин. Під час акції брав участь літак, якого біля Ляхова повстанці збили. В селі Новомалин німаки спалили 20 будинків та вбили одного селянина. В селі Болотківці німаки вбили 8 селян, з яких 2 заколено. В селі Ляхове [Ляхів] вбили 4-х селян (одного заколено). З німаками були "колхозники", які грабували. Червоні партизани, користаючи з цього що німаки виїхали з Плужна [Плужне], напали на місто, де все нищили та грабували. Німаки, вертаючись з акції, наскочили на засідку червоних, які їх розігнали, відібрали награбоване майно, худобу сказали віддати тим, від кого взяли. Є чутка, що за Куневом в лісі знаходяться червоні, які тепер прибули та кажуть, що знають де перебувають відділи УПА.

6. Німаки разом з фольксдойчами в числі 100 осіб, між якими були також німецькі вислужникі, зробили грабіжницький напад з Радивилова на село Крупець Радивилівського району. Мінами зірвали церкву і огорожу. Від вибухів мін кругом 1 км. повилітали шиби з хатів, також знищено багато будинків. Вбили 3 молодиці, котрих хотіли знасилувати. Награбувавши 7 корів, 3 свині та багато иншого майна, від'їхали до Радивилова.

14.XII.43 р.

[1.] В селі Кустин Олександрійського району німаки дуже часто мобілізують фірманки та ніби виїзджають на партизанку, в дійсності їдуть грабити.

2. До села Шумбарі [Шумбар] Катербурського [Катербурзького] району приїхало 8 машин німців та заграбили 36 штук рогатої худоби, 37 свиней та 150 штук курей.

3. В Славутському районі червоні дуже часто роблять наступи на залізницю, яку зривають. Червоні переходять групами по станицях, де залишились їхні зв'язкові та прихильники. Постійним перебуванням їх є станиця ч. 4 Поле, станиця ч. 5 Млин, та в станицях підрайону ч. 3 Горби, які граничать з Берездівським районом. Червоні переважно граблять, літератури ж жодної не мають.

4. Через село Кунин з Урвенної на Мізоч проїзджало 3 автомашини німців, а побачивши що люди втікають, почали їх обстрілювати, під час чого ранили одного чоловіка та забрали двох людей, яких застали при питтю алкоголю.

5. З часу, відколи в Межиріч прибула більша кількість війська, ляндвірт розпочав наскоки на села. Дня 14.XII було пограбоване село Бранів, район Межиріч. Внаслідок цього сусідні села, що лежать поблизу міста, почали везти контингент.

6. З Тернівки, Гранівки, Дубенів [Дубини] і Козина виїхали німаки на партизанів до Смиги.

[15].XII.43.

[1.] Німці з своїми вислужниками їхали з Крем'янця [Кременця] через Людвищі [Людвище], Соснівку, Ко[рдишів], Одарівку [Одерадівка] на Тилявку. Тут вони почали стріляти і грабити. Забрали 5 свиней, 8 малих поросят, 60 штук курей, багато господарського інвентару і інше. Вертаючись до Крем'янця [Кременця], застрягла їм у рові машина. Рятуючи її, захопила їх ніч. В той час відділ УПА наскочив і розбив їх. Спалено 5 машин, здобуто 1 кулемет "Максим", 4 фінки, 3 МП, 1 міномет.

2. В селі Потуторі [Потутори] Катербурзького району німці заграбили 600 кг. риби та 32 кг. сала, яке було в селян.

3. Німаки були знова в Цуркові, де, не заставши нікого з селян, повернули назад.

4. Німецькі вислужники з східняками ходили узброєні по вулицях Мізоча. Заходячи до господарів, просили горілки, кажучи що вони пройшли 60 км. та хочуть погрітись та розпитатись "де наші". Один господар, пізнавши одного німецького вислужника з Дерманя, нічого їм не сказав і не дав. Вони від'їхали в сторону Кунина, стріляли по дорозі.

5. В селі Завидів німаки робили акцію, вислід ще не відомий.

6. З міста Корець виїхали всі цивільні ляхи (му[жч]ини). Правдоподібно, від'їхали до Рівного і мають вступити до міліції.

7. Є чутки, що німаки готуються на акцію на село Клецька Межиріцького району.

8. На село Коловерти Межиріцького району напали німаки в числі 200 осіб, узброєні в кріси, гранати та кулемети. Населення з села втікло, забравши з собою все, що було можна. Німаки, напавши на село, почали грабувати. Про напад донесено повстанцям, які поспішили на оборону села. Німаки, побачивши приготування повстанців до наступу, почали втікати до Межиріча, взявши з собою 3 корови, 6 свиней, 5 коней та багато домашньої птиці.

16.XII.43.

[1.] В с. Забороль та Житин німці з Олександрії взяли 20 фірманок, щоби їхати на партизан. А в дійсності поїхали на села Рубче та Митків [Метків] грабувати.

2. Німці з Плужанського [Плужненського] району дали наказ побудувати всі зруйновані мости на соші до Шумська. Населення вже приступило до роботи, німці лякають, що як населення надальше не даватиме контингенту, то села поблизу міст будуть палити самі, дальше від міста будуть палити з літаків.

3. Німці напали на село Плоска [Плоске], район Остріг, в числі 100 осіб, привезли з собою 2 легкі гарматки та 1 міномет, та почали обстрілювати село. Вислід цієї акції: забрано кілька коней, 25 корів та багато домашньої птиці. Від'їзджаючи на Оженин, наскочили на засідку повстанців; німці, втікаючи, залишили 8 корів.

4. В місто Корець прибули біженці з Коростишева. Розказують, що більшовики мобілізували всіх від 16 до 60 років. Між німецьким військом видно непорядок. З фронту приїзджають поодинокі машини, що цілими тижнями простоюють на передмістях.

17.XII.43.

[1.] В селі Мізоч німецькі вислужники заграбили 5 свиней та кілька овечок, на другий день говорили, що то грабили партизани.

2. До міста Острог прибуло багато німецьких вислужників в числі 1000–1500, які мають дуже багато умундурування, яким хочуть умундурувати польських добровольців та робити акції на бандитів. Вони прибули з Познаня.

18.XII.43.

[1.] В село Шумбарі [Шумбар] Катербурзького району приїхала одна грузова машина з 4-ма німцями та один німецький вислужник, вони хотили шпикулювати, але населення не хотіло нічого купляти, вони зловили 17 шт. гусей і від'їхали.

2. До села Дунаїв Бережецького району приїхали німаки [...] арештували 8 свідомих українців та пограбили селян.

3. До села Рохманове [Рохманів] Шумського району приїхало з Шумська 18 німаків та 75 німецьких вислужників, окружили село та забрали в селян 70 ц. картоплі, 6 кабанів та 23 л. замагазинованого олію. В цього господаря, де олій був замагазинований, забрали корову, а його набили та наказали, щоб він це все віз до Шумська. Німаки для стягнення контингенту вживають вищеподані грабіжи, вони на всі способи підходять до селян, щоби тільки стягнути контингент та щоби їх не боялися, але населення вже добре пізнало німецьку психіку і їм нічого не вірить. Були випадки, що мадяри самі попереджували населення, щоби німакам нічого не вірить. Німаки останніми днями кидали з літаків летючки до українського населення з закликами, щоби українці остерігались українських націоналістів, бо вже всі провідники ОУН є комуністами, котрі є на услугах Сталіна.

Німаки останньо почали дуже жорстоко відноситися до українського населення, а л[я]ндвірти стараються переконати населення, що дальше таке поступовання селян відносно контигентів потягне за собою великі несподіванки.

20.XII.43.

[1.] В селі Заруддя Вишневецького [Вишнівецького] району в млині були німецькі вислужники, які стали бити одного селянина, випитуючи, хто забив перед жнивами двох німецьких вислужників біля Заруддя. На цю пору надійшов мадяр і німецькі вислужники повтікали, нічого не довідавшись від селянина.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 308–310. Документ без підпису і закінчення. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 4
"ОГЛЯД ПОДІЙ" В ОКРУЗІ № 13, СКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ

ВО "Січ",
5 січня 1944 року.

Огляд подій з терену ВО
за час від 20.XII по 31.XII.1943 р.
"СІЧ". Ч. 13.

20.XII.43 р.

[1.] В Дубині [Дубини], р-н Козин, в одного громадянина, 2/14 2/5 1/10 1/16 1/9 1/8 3/5 4/22 1/4 1/3 2/5 2/3 1/13 2/8 1/13 2/26 1/8 1/16 1/4 1/10 1/7 1/18[97] не здобуто нічого. Внаслідок цього нім[ецькі] вислужники арештували одного господаря та спалили одну ляську хату.

2. На місце козинського ляндвірта приїхало двох інших.

3. В с. Задів [Зади], р-н Млинів, на чолі з ляндвіртом приїхало 70 німаків, узброєних в 3 гармати, кріси, МП і гранати. Населення повтікало. Німаки в селі заграбили 12 коней, 1 корову, 3 вівці та 2 фіри конюшини і сіна та інше. З втікаючих селян одного ранено. З награбленим добром від'їхали до Млинова. Не доїзджаючи Доброшинських Новин [Новина-Добрятинська], зауважили біля Панської Долини нім[ецьких] вислужників, що йшли ро[з]стрільною. Німаки почали їх обстрілювати з гарматок і нім[ецькі] вислужники втікли в ліс. Одного з них тяжко ранено. А німаки зайшли розстрільною в ліс, зловили трьох нім[ецьких] вислужників, роз[з]броїли їх та забрали з собою. По дорозі ранений вмер. Німаки кричали на них "польніше бандітен"[98], причому дуже побили.

4. З с. Даничева, р-н Межиріч, козаки виїхали на села. Їхали через с. Харалуг і Топчу на В. Клецьку [Велика Клецька] Межиріцького р-ну, де їх повстанці обстріляли. Козаки, не зробивши жодної шкоди, повтікали.

5. В Корці нім[ецькі] вислужники арештували родину монастирського священника.

6. Нім[ецькі] вислужники під маркою більшовицької партизанки в числі 20 осіб ограбили трьох громадян на футорах Лановецького р-ну.

---

[97] Тут і далі в подібних випадках текст закодовано.
[98] "Польські бандити" (нім.).

7. До с. Рохманова Шумського р-ну приїхало 26 нім[ецьких] вислужників і один німець, узброєних в кріси та гранати. Хотіли арештувати трьох селян, з котрих жодного не застали вдома. Заарештували тільки одного чоловіка, якого відвезли до Шумська.

21.XII.43.

[1.] В с. Кунинець Вишневецького р-ну німаки дали наказ вирубати увесь ліс "Теребіш"[99]. Селяне, незважаючи на заборонення УПА, ліс вирубують.

2. З с. Даничева козаки знова вирушили в с. В. Клецьку [Велика Клецька] Меж[іріцького] р-ну. Тим разом виїхало їх 130 кіннотчиків та 4 фірманки. Збли[з]ившись під село, попали на засідку повстанців, яких було 2 чоти. Повстанці, не маючи змоги здержати навалу козаків, мусіли відступати, під час чого втратили одного "Максима", 2 легких кулемети. Крім того, при відступі вбито трьох повстанців та декілька ранено. З ворожої сторони були також втрати, яких вони забрали з собою. По відступі повстанців козаки увійшли в село В. Клецьку [Велика Клецька], спалили 56 господарств та вбили одного хворого чоловіка, який не міг утікати. Козаки, ограбивши село, від'їхали о год. 12 в напрямку с. Користь Меж[іріцького] р-ну.

3. В с. Михайлівці [Михайлівка], р-н Радивилів, 3/5 1/8 14/30 1/4 мали стрічу з 2/6 2/7 2/10 1/6 1/3 1/8 2/6 1/13, з їхньої сторони був присутній капітан з ад'ютантом та трьох офіцерів, з 3/5 1/8 14/30 2/5 1/5 сторони: командант району, 1/16 2/5 2/4, Гірник, др. Промінь і Стодоля. Обговорено:

1). Про вільний перехід через 2/26 1/8 2/8 1/4 2/26 3/5 1/13 6/10 6/25 наших частин.

2). 2/6 2/7 2/10 1/6 1/3 1/13 мають повідомити нас про ріжного рода акцію німаків на наші села.

3). Ми маємо повідомити їх про місце постою більшовицьких партизан.

4). Про ненапади з їхньої сторони а з нашої сторони.

5). Про виміну зброї за харчі і т. п.

6). Про нав'язання зв'язків.

4. На с. Липу, р-н Дубно, наїхали німаки з своїми вислужниками. Окружили село так, що майже ніхто не втік. В селі набрали багато свиней та домашньої птиці. Людей, що не втікали, хвалили що добре роблять, що не втікають, після чого від'їхали в сторону Дубна.

[99] Очевидно, йдеться за лісовий масив "Теребіж", розташований неподалік с. Великий Кунинець теперішнього Збаразького р-ну Тернопільської обл.

5. В Птичі на мості, р-н Верба, мадяри з ляхами роблять засідки. Через цей міст переходять часто 2/14 2/5 1/10 1/16 1/9 1/8 3/5.

6. В с. Межирічі, р-н Остріг, прибуло 50 німаків, які наловили людей на роботу. 24.XII всі люди повернули назад, заробивши по 48 карб.

7. Мадярська застава на залізниці біля с. Волосківець [Волосківці] обстріляла трьох друзів, які переходили через залізницю.

22.XII.43 р.

[1.] В с. Семанів [Симонів], р-н Гоща, приїхали німаки по фіри. Населення почало втікати. Німаки, доганяючи їх, прибігли на Бочаницькі футори, р-н Остріг, та почали грабити. Забрали деякі харчеві продукти та від'їхали.

2. Вночі на 23.XII на село В[і]льбівне наскочило 30 червоних партизан, які почали грабити населення. Були узброєні в 1 кулемет, фінку та кріси. Були сильно обідрані та майже босі. Сільська варта обстріляла їх і вони, захопивши з собою двох людей, повтікали. Один з них вернувся, про другого не відомо.

3. В с. Забара Корецького р-ну німаки зі своїми вислужниками робили ревізію в одного господаря. Нічого не знайшовши, від'їхали.

4. В с. Юзефин і Забара Корецького р-ну німаки з нім[ецькими] вислужниками грабували населення. У с. Юзефин привезли з собою поліційних собак, з якими ходили по селі та заарештували дві особи, яких на місці міцно побили та забрали з собою в Корець.

5. З Корця вивезли до Рівного німаки всіх тих дівчат, що були арештовані в с. Бабині 18.XII.43 р. [М]у[жч]ини, що були арештовані, наразі лишилися в Корці.

6. В с. Янівку Межиріцького р-ну приїхали німаки в числі 160 осіб з Межиріча та окружили село. Дехто з населення почав втікати, причому їх німаки обстрілювали, з втікаючих вбили 11-літнього хлопця та ранили одну жінку. В селі заграбили 6 штук рогатої худоби, зробили нового моста, котрий був спалений і повернули до Межиріча.

7. В с. Вишнівці німаки з нім[ецькими] вислужниками заарештували дві особи.

8. В с. Дзвіняче [Дзвиняча] Вишневецького [Вишнівецького] р-ну німаки дали наказ дати 30 фір і 35 робітників. Наказу цего не виконано, натомість завезли німакам 50 штук курей.

9. Козаки з німцями в числі 15 осіб, їдучи до с. В. Кунин. [Великий Кунинець], стрінули двох повстанців, які їхали в тому напрямку. В сутичці обидва стрільці впали від ворожих куль, фірмана забра-

ли живцем. Козаки, заїхавши в село, арештували родину сільського старшини та ще трьох чоловіків і дві жінки, разом 10 осіб. Пограбивши їхні господарства, від'їхали.

10. В с. Мусурувець [Мусорівці] Вишнівецького р-ну німаки спалили одну хату, причому повстанці зловили одного німака і узбека, які розказували, що до них приходять донощики і розказують про рухи УПА.

23.XII.43 р.

[1.] З Крем'янецької [Кременецької] в'язниці випустили 46 в'язнів, які були як заложники за вбивства німаків в Рівному. Перед звільненням їх промовляли до них, що коли помітять щось небезпечного, то щоб негайно зголосили на жандармерію. У в'язниці залишилося ще 91 осіб.

2. На футір біля села Оришковець [Оришківці] Лановецького р-ну приїзджали нім[ецькі] вислужники. Запримітивши одну фіру, на якій їхали повстанці, повтікали.

3. Німці дали наказ старшині с. М. Дедеркалі [Малі Дедеркали] Катербурського [Катербурзького] р-ну, щоб населення якнайскорше здало контингент, в противному разі вишлють на село карну експедицію.

4. В с. Бодак Вишнівецького р-ну німаки з нім[ецькими] вислужниками при ревізії знайшли дві криївки з збіжжям. Причиною є полонений, що жив цілий час в селі, а пізніше втік до Вишнівця.

5. В с. Гутисько-Стожецьке Шумського р-ну приїзджали німці з своїми вислужниками на трьох автомашинах в числі 50 осіб. В селі взяли 3 свині і верталися через село Лішньо [Лішня] назад до Крем'янця [Кременця]. Тут зробив на них засідку один рій УПА, причому вбито 12 німаків, трупів німаків забрали з собою. Німаки, втікаючи, згубили пару магазинів до МП, кілька пар рукавиць і шапок.

6. В с. Даничів Межиріцького р-ну приїхало 4 фірманки німаків. Люди з села повтікали. Німаки забрали з собою 5 штук рогатої худоби та вернулись назад.

7. До с. Богаївка [Богушівка], р-н Млинів, приїзджало 14 фір німаків зі своїми вислужниками. Населення втікло. Німаки забрали в селі дві свині, кілька фір сіна та соломи, багато домашньої птиці та від'їхали до Млинова.

8. В с. Мізочок прибуло 30 осіб нім[ецьких] вислужників по своє майно. Коли вони в'їхали в село, населення повтікало. Нім[ецькі] вислужники, забравши свою худобу, від'їхали.

Відділ УПА, який в'їзджав на цей час в село, обстріляв їх. На поміч нім[ецьким] вислужникам приїхало ще 2 фірманки мадярів,

які відкрили вогонь по повстанцях. Повстанці були змушені відступити. Нім[ецькі] вислужники, виїзджаючи з села, запалили дві клуні та закололи 45-літнього селянина.

24.XII.43 р.

1. До с. Мощаниці прибуло 15 мадярів з с. Бадівки та почали грабувати населення. Побачивши наших друзів, що хотіли їх роз[з]броїти, повтікали, забравши з собою дві свині.

2. В с. Уїздцях 5 повстанців роз[з]броїло 8 мадярів.

3. На східніх теренах (села Деражня, Мухарів, Чорноколи Ярольського [Ярунського] р-ну) оперують червоні банди. Кількість і зброя невідома. Діють тільки ніччю та перешкоджають нашим зв'язковим у праці.

4. Населення Межиріцького району дуже багато відставляє цукрових буряків до цукроварні в Корці та готується везти ставку. Причина цього є терористичні акції німців.

5. В с. Цеценівка Катербурзького р-ну між нім[ецькими] вислужниками невідомо з якої причини повстала паніка. В переполосі запалили солому біля своєї кватири.

6. Німаки дали наказ старшині с. Юридики Почаївського р-ну, щоб цей зібрав 400 кг. пшениці, 10 кг. яблук, 100 штук яєць, 10 штук курей, що й було зараз виконане.

25.XII.43 р.

[1.] Німці з Крем'янецької [Кременецької] в'язниці випустили ще 68 осіб. Разом в останніх днях звільнено 114 осіб.

2. Німецька жандармерія у Вербі арештувала трьох польських шуцманів, які вбили в с. Турковичах одного українця. Арештованих відвезли до Дубна.

3. До Мізоча прибув шалон тягарових вагонів і тому німаки заказали робітників для наладовання буряків та вугілля в околичніх селах. Селяне чекають розпорядження від УПА.

26.XII.43 р.

[1.] На с. Сторожів Корецького р-ну червоні партизани, які кватируються в лісах Городницького терену, зробили наскок в числі 150 осіб (з отрядів Андрієва і Соколова). Були озброєні в 10 легких кулеметів, 25 фінок, в атоматичні кріси та звичайні кріси. Як розказують місцеві люди, мають також один гранатомет та протитанковий кулемет. В селі заграбили 70 штук рогатої худоби та багато іншого майна, при цьому вбили 4 особи з місцевого населення.

2. Як доносить розвідка, в теренах Славути грасують червоні банди, котрі мають зв'язки з совітським фронтом. Їхня ціль — не зводити з німаками жодних боїв, а показуватись на селах, щоби

німаки тероризували цивільне населення, щоб останні ор[і]єнтувалися лише на совітів.

3. В с. Бачманка [Бачманівка] і Моречівка [Марачівка] в Славутському р-ні німаки забрали 200 осіб. Тих людей везли товаровим потягом в напрямку Славутського лісу. Потяг їхав дуже помалу, вслід за ним ішов відділ німаків. [Л]юдей цих, правдоподібно, везли на розстріл.

27.XII.43 р.

[1.] В Млинові 4 німаки їздили автом і розкидали летючки "Нова осторога".

2. В с. Старики, р-н Козин, ходили по селі без зброї німаки та спекулювали.

3. В с. Довжках Славутського р-ну уночі було 25 осіб сов[ітських] партизан. Узброєні в 4 фінки, 2 кулемети та кріси, були в дуже порваній одежі. В селі побили сильно 5-ох селян за те, що вони мають зв'язки з УПА.

4. Німці в Дедеркалах дали нім[ецьким] вислужникам наказ під загрозою смерти, якщо будуть стріляти на українське населення.

5. В с. Вовковець [Вовківці] Катерб[урзького] р-ну часто приїзджають мадяри і привозять товарі міняти на продукти.

6. В с. Кушлин Катерб[урзького] р-ну приїхали козаки і заарештували старшину села, якого вони самі поставили.

7. До Катербурга приїхали 2 німаки, 18 нім[ецьких] вислужників і забрали телефонічні стовпи та вивозили їх до Цеценівки.

8. Через греблю в с. Цеценівка Катерб[урзького] р-ну їхала фіра повстанців. Нім[ецькі] вислужники почали їх обстрілювати з запальних куль, внаслідок чого запалили одне господарство, жертв не було.

9. В с. Ланівці приїхало 5 фір мадярів. Дали наказ німецьким вислужникам, щоб були готові до від'їзду з Лановець, бо вони стануть там залогою.

28.XII.43 р.

[1.] Нім[ецькі] вислужники напали на с. Темногайці Катерб[урзького] р-ну та почали грабувати. В той час наскочила сотня УПА та прогнала їх з села, причому вбито трьох нім[ецьких] вислужників та декілька поранено.

2. В с. Шумбару [Шумбар] Катерб[урзького] р-ну приїхало 16 німаків, 60 мадярів, 7 козаків, 11 власовців та нім[ецькі] вислужники. Мали з собою 2 танкетки, на яких була одна гарматка і 2 тяжких скорострілі. Заграбували 18 штук свиней, коло 100 штук птиці, одежу та інше. Нім[ецькі] вислужники сильно побили 6-ох селян, запитуючи їх "хто спалив костел".

29.XII.43 р.

[1.] З Здолбунова приїхало кілька автомашин німаків під с. Уїздці. Обстрілявши футора біля села, повернули до Здолбунова.

2. До Мізоча зі сторони Дубна прибуло 135 мадяр, з них 30 осіб цивільних. Узброєння: легкі та тяжкі скоростріли, фінки та кріси. Везли на 16-ох фірах якийсь багаж, накритий білими плахтами. По дорозі роздавали летючки під заголовком "Українці" та питали людей, чи по селах немає тифусу.

3. Шумський ляндвірт Обенауер на сесії сільських старшин говорив: "... як я бачу, то українці мають зброю. Раніш я думав, що це зовсім мала горстка людей, яка збройно виступила проти нас, але тепер бачу, що то є велика сила, тому що українцям помагають другі держави. Я ще хотів би прожити і побачити, як то українці будуть самі господарювати. Я хотів би краще жити з українцями, ніж з ляхами, тому що українці боряться з більшовиками, а ляхи є за ними".

30.XII.43 р.

[1.] До Мізоча і Здолбунова прибуло 6 автомашин німаків, узброєних в 2 протилетунських скоростріли. З цукроварні забрали меблі та вернули до Здолбунова.

2. З Здолбунова в с. Уїздці прибуло 6 фір мадярів, які ходили по селі та просили в селян їсти та самогонки, у деяких хатах робили ревізію, шукаючи зброї. Нічого не знайшовши, від'їхали до Здолбунова. З населенням поводилися добре.

3. В с. Мощаниця Остріжського [Острозького] р-ну прибув відділ мадярів та почав грабувати населення. Відділ повстанців розпочав бій з мадярами. Мадяри спалили біля 20 господарств та забрали багато цивільних людей. Під натиском ворожих танкеток і гарматок повстанці були змушені відступити, причому вбито трьох стрільців та 6 ранено. Зі сторони ворога забитий мадярський полковник, доктор, 4 офіцери та понад 20 мадярських вояків. Крім того, вбито ще 10 нім[ецьких] вислужників, були також і ранені.

Додатковий огляд подій з терену ВО.

1. Дня 16.XII.43 р. німаки з своїми вислужниками в числі 400 осіб наїхали на сел[а] Ситно [Ситне] і Карпилівку, р-н Радивилів [Радивилів]. В Ситному спалили дві вулиці, а в Корпилівці [Карпилівці] — 10 господарств, причому грабили. Фут[о]рі Табечун [Табачуки] і Гаївці спалено цілком.

2. На кольонію Щаслива, р-н Млинів, прибуло 46 нім[ецьких] вислужників з Панської Долини, де вбили 4 особи з Щасливої і 2 особи з Остурєва [Остріїв]. Спаливши одну хату, нім[ецькі] вислужники від'їхали назад в Панську Долину.

3. В Білокриниці (Крем'янеччина [Кременеччина]) була кватирована мельниківська група в кількости до 150 осіб. До цього села приїхали німаки з Дубна, окружили замок, де була кватирована частина мельниківців, роз[з]броїли їх та відвезли в сторону Дубна.

4. В с. Сапанів, р-н Верба, прибув відділ УПА, щоби розправитися з анархістичними групами, що там кватирувалися, а почувши, що зближається відділ УПА, залишили с. Сапанів та відійшли в с. Жолобів [Жолоби].

5. В м. Межиріч німаки тайно плянують зробити великий наскок на села Залізницю і Топчу Межиріцького р-ну.

6. Дня 15.XII.43 р. в с. Застав'є [Застав'я] коло Межиріча нім[ецькі] вислужники стріляли запальними кулями по будинках, внаслідок чого вибухла пожежа. Згоріло 2 клуні і 14 штук худоби. Самі наробили паніки, що це палять "українські бандити". Німці, довідавшись про таку підлість, замкнули тих нім[ецьких] вислужників до льоху.

7. На с. Коловерти Меж[іріцького] р-ну напали німаки в числі 200 осіб, між якими були також їхні вислужники та чехи, і почали грабувати населення, яке почало втікати. Під час утечі німаки ранили одного чоловіка. В грабунку найкраще відзначилися нім[ецькі] вислужники. Коли прибув невеличкий відділ УПА і обстріляв німаків з кулемета, то німаки скоріше втікли з села.

8. Відділ повстанців обстріляв дня 16.XII.43 р. дві таксівки на асфальті, 16 км. від Корця. Одна втікла, а друга, в якій їхало 3 німаки, попалась повстанцям в руки. Здобуто 1 МП, 1 "Мавзер", пістоль та ще деякі дрібні річі. Машину спалено.

9. Дня 17.XII.43 р. 2 сотні німаків та нім[ецьких] вислужників окружили село Щокічин [Щекичин] Меж[іріцького] р-ну. Під час окружування села населення почало втікати, внаслідок чого вбито одного чоловіка та поранено одну дівчину. Як звичайно, при грабунку відзначились нім[ецькі] вислужники. Рядові німаки з населенням поводил[и]сь добре, самі говорили на ляндвірта, що то бандит та грабує населення.

10. Дня 17.XII.43 р. козаки з німаками окружили село Бабин Корецького р-ну, силь[но] пограбували село та арештували до 40 осіб, що були в списку. Між арештованими є 2/5 1/3 3/4. 1/14 6/25 2/10 2/13 з цього села. Німці заявили, що ціх людей, які є на списку, не випустять. [З] цього видно, що німці мають намір ограбувати та зробити чистку в Межиріцькому та Корецькому р-н[ах]. Такі акції вже розпочались в згаданих районах.

11. Дня 17.XII.43 р. німаки окружили с. Пустомити, р-н Тучин. Люди не втікали, тому що німаки перед тим приїзджали грабувати. Люди, не використавши втечі, здалися на ласку новітнім монголам, які зігнали нагаями всіх людей в церкву, а звідтам окремо виводили чоловіків, жінок і дітей, запроваджували до порожніх хат, де їх ро[з]стрілювали. Німецькі дикуни розстріляли в той спосіб около 367 осіб, в тім 60 % жінок, та забрали з собою 100 осіб до Тучина, де їх рівнож стрінула така сама доля. Німаки по тій варварській роботі запалили село та о год. 21-шій від'їхали. Наслідки цего дикунства на другий день фотографовано і трупам згоріти не дали, бо їх деякі друзі поховали в братній могилі. При цій роботі німаків було до 600 осіб з гарматами та гранатометами. Село спалено цілком. Тих 100 осіб разом з священиком в Тучині страшно тортурували, аж деякі признали що 3/5 1/2 2/10 2/5 2/8 1/6 2/26 2/14 2/5 1/10 1/16 1/9 1/8 3/5 4/22 1/6 2/6 1/13 кватирується в с. Малютині [Малятин], Воронові і Мощаниці [Мощони]. На другий день окружили ці села, але людей не було, тільки старші жінки, яких страшно тортурували, щоб призналися де є повстанці. Не довідавшись нічого, від'їхали назад. В тому самому часі, коли провадилася акція в Тучинському р-ні, то в Гощанському р-ні в с. Вільгори [Вільгір] і [У]гольцях німаки вбили 5 осіб. В терені німаки проводять масові арешти по списках. Кого застають, то розстрілюють. Праця в терені утруднена. На асфальті Рівне – Корець в станиці власівців держать нічні стійки.

12. В райони Тучинський і Гощанський прибули німецькі частини СС. У Воскодавах арештовано 28 родин, яких розстрілено. В Олексіївці козаки заявили людям, щоб видали членів [О]рганізації, то буде спокійно. Люди цього не зробили, але арештовано 2/19 2/4 1/8 3/5 1/13 5/7 3/5 2/3 3/4 2/5.

13. Дня 17.XII.43 р. червоні партизани напали на Старо[к]орецькі футори, заграбили 7 штук коней та одяг.

14. Дня 18.XII.43 р. в с. Мораниці [Моравиця] Людвипольського [Людвипільського] р-ну напали червоні партизани та заграбили до 300 штук рогатої худоби, до 100 штук свиней та вбито 21 осіб з населення.

15. Дня 19.XII.43 р. з Межиріча німаки, нім[ецькі] вислужники та козаки вирушили на акцію в терен та окружили с. Даничів. Населення було повідомлене про це, але злегковажили собі і через це частину населення німаки захопили в церкві та по домівках. Німаки, що окружили село, засипали скорострільним вогнем населення, що втікало в ліс, внаслідок чого впало чимало жертв. Військо, яке увійшло в село, закватирувалося в церкві, з якої

зробили обсерваційний пункт. Після год. 13-ї від'їхали на село Топчу Меж[іріцького] р-ну, де мала частина повстанців поставила їм опір, щоби населення мало змогу з села вибратись. Коли німаки прорвалися в Топчу, засипали село безцільним скорострільним вогнем. Тому що настав вечір, вони були змушені вернутись назад, причому спалили організаційні магазини та декілька господарств. Цього ж дня в с. Даничеві вони закватирувалися на ніч і 20.XII рано пішли походом на село Клецька, розбившись на частини. Одна залишилася в Топчі грабувати, а друга пішла на Клецьку, де зустріла опір зі сторони повстанців. Бій тривав недовго. З ворожої сторони було 4 вбитих та багато ранених, зі сторони повстанців — трьох ранених. Німаки, вертаючись назад з цих сіл, спалили в Клечці [Клецькій] 60 господарств, а ті що були в Топчі, пограбувавши трохи та спаливши млина, від'їхали.

16. Дня 19.XII.43 р. німаки окружили с. Вільгір, [У]гольці і Башин [Башине], р-н Гоща. В с. Ігольці спалили одну господарку та вбили одного чоловіка. [В] с. Бешині [Башине] наловили багато людей, переважно жінок та дітей, перевели докладно ревізію, а людей завели до одного будинка. Частину з них взяли ловити кури, звозити збіжжя і т. п. Один німець говорив по-українські і казав, що нас повідомлено, що в селі є "бандити" і що зараз села палити не будем, але якщо вдруге довідаємось що в селі перебувають "бандити", то село буде спалене. Частину людей взяли ве[з]ти худобу до Гощі, решті заборонили виходити за село, щоб не повідомляли "бандитів". Німаки їхали панцерниками, а люди мусіли гнати худобу бігом.

17. В Рівному німаки майже щодня переводять арешти, тюрма знова наповнилась. В'язнів нараховується около 500 осіб, також переводяться арешти серед совітів. Тому кілька днів викрито в Рівному провід терористичних акцій совітів. Провідником мав би бути якийсь Дубчак, працював в характері директора електротехнічної школи в Рівному. До цієї організації належало багато шоферів, які працювали в німецьких військових та цивільних установах. Однак мимо викриття цієї організації в Рівному життя погіршало.

18. На Крем'янеччині [Кременеччині] німаки останньо розкидають різні летючки до українського населення, закликаючи співпрацювати з німцями. Один німець недавно повернув з Луцька до Лановець [Ланівців] і говорив, що в Луцьку відбувались переговори між німцями а українцями в справі української самостійности. Справа ця має бути вияснена аж по повороті Мельника Андрія з Берліна, який в цій справі туди поїхав. Взагалі відношен-

ня німців до населення з кожним днем злагіднюється, навіть говорять: "Давайте трохи контингенту для нас, а трохи для партизан". Один нім[ецький] вислужник говорив: "Я пішов би зараз до УПА, коли б знав, що мене не заб'ють". Всі нім[ецькі] вислужники нарікають на своє сучасне положення.

Настрої і домагання населення.

1. Населення довкруги всіх ворожих осідків домагається цілковитого знищення їх, як рівнож незадоволене поведінкою деяких повстанчих відділів, які, переходячи по терені, роблять великі надужиття. Населення домагається вияснення справ з лісом. [Б]уло об'явлене, що дрова в лісі можна набувати за гроші або в заміну за харчеві продукти. Цього ж не кожний знає, а дров потрібно кожному селянинові, селяни домагаються вияснити цю справу якнайскорше.

2. Після розстрілу деяких мельниківців німцями в Дубні угруповання мельниківців та їхня пропаганда в терені притихла. Лише час від часу трапляється невідповідній мельниківський елемент, який хоче ширити свою пропаганду серед українського населення, говорячи напр. що УПА це є інтернаціональне збіговище, котре помагає тільки більшовикам.

3. Населення на Кореччині є дуже залякане терористичними акціями німаків, та дивлячись на те, що не має оборони, говорить: "В той час, коли наскочили козаки на село Даничів (19.XII.43 р.) повстанці почали робити наступ, від чого козаки панічно почали відступати. Під час того бою на лівому крилі показався невеликий відділ кіннотчиків в числі 30 осіб, і коли повстанці зауважили їх, знаючи що нема жодної охорони, були змушені відступити".

4. Коли повстанці в силі 2 чоти в с. В[елика] Клецька билися, то сотня, що тоді стояла в віддалі двох кілометрів, не дала жодної помочі. Населення страшно через це впало духом, що 40 козаків гуляє по терені та робить що хоче, а наші відділи нічого не роблять, тому що дуже спанікувались. Друг 1/7 1/10 1/8 2/4 2/13 1/3 1/2 3/4 1/7 2/5 казав стрільцям відступати і не битись, а зустрівшись зі священиком села 17/27 1/8 1/3 1/8 2/9 2/18 3/4 1/8, котрий втікав від козаків, казав: "Ви попали в небезпечне місце, в с. М. Клецька [Мала Клецька] є 4 сотні німаків, а з Костополя іде ще 7 тисяч нім[ецького] війська на пацифікацію терену, а 30 км. від асфальту на кольонії Горобівка стоїть 40 бульбівців". В дійсності це була чота повстанців, а в М. Клечці [Мала Клецька] стояла тоді жандармерія, німаків там не було. З Костополя також ніколи німаки не йшли. Як видно, вищезгаданий друг робив лише паніку.

5. Населення в Остріжському [Острозькому] р-ні дуже нарікає на червоні банди, які останньо посилили свої грабункові напади, які найбільше відчуває Слобідка за с. Межирічі біля Острога.

Летючки, які німаки розкидували по шляху Дубно – Мізоч.

1. *Українці!*

За звірські напади на німців в Рівному я арештував цілий ряд заложників. Останньо зловлено правдивих душегубів і знищено їх. Для справедливости я звільняю закладників, які будуть святкувати Різдв'яні [с]вята зі своєю родиною. Я надіюся, що кожний українець буде старатися, щоб в майбутньому не було більш подібних виступів проти німців. Кожний, хто довідається про якийсь плянований виступ проти німців, мусить негайно про це донести німецьким установам. Коли він цього не вчинить, стріне його ця сама кара, яка чекає проступника. Ви тепер бачите, що та стріла, вистрілена на нас, німців, повернулася на Вас. Що ця стріла попала поміж Вами і в невинних, що не наша вина. Щоб цього в майбутньому більш не було, Ви мусите все робити, щоб запобігти дальшим виступам проти німців. Тим Ви служите найкраще свому власному народові.

Командуючий [п]оліції [б]езпеки і СД.

2. *Оголошення.*

Для охорони чесного місцевого населення від злочинних елементів необхідно звернути увагу на ось що:

1. Особи, що до 22.VI.1941 р. були совітськими громадянами, мають право на проживання в місцевостях, в яких вони не прописані, лише при наявності одного з документів, що зазначені нижче:

а). райзеерляубніс — дозвіл на подорож, або

б). кляйнер феркерсшайн — малий перепуск, або

в). дурхлясшайн — перепустка, або

г). пашпорт з візою, або

д). гренцаусвайс — кордонне посвідчення, або

е). гренцібертрітсшайн-ост — посвідка на право переходу східного кордону.

2. Перебування поза своїм домом у заборонених нічних годинах дозволено тільки тим особам, які мають при собі на це дозвіл.

3. При в'їзді кожний повинен прописатись в бюро прописки. При виїзді необхідно зробити про це помітку (виявитись). При ночівлі під час подорожі кожний подорожуючий повинен під свою власну відповідальність негайно повідомити про це бюро прописки.

Кожний, хто не виконуватиме цього наказу, ставить себе під загрозу тяжкого покарання.

Райхскомісар України
Вищий [к]омандир СС і [п]оліції.

Постій, дня 5.01.44 р.

Слава України.
Героям Слава.

/Остап/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 124–130. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

* (*До стор. 563*): Мельник Андрій народився 1890 р. У 1914–1916 рр. – комендант сотні в леґіоні УСС. Після втечі з російського полону став співзасновником у Києві формації Січових Стрільців. У 1918–1919 рр. – один з найближчих соратників Є. Коновальця. На початку 1919 р. тимчасово керував штабом Діючої Армії УНР. Полковник армії УНР. Як крайовий комендант УВО, навесні 1924 р. був засуджений польською владою за розвідувальну роботу. Після звільнення (завдяки допомозі керівника Державного центру УНР А. Лівицького) на деякий час відійшов від політики. Після загибелі у 1938 р. Євгена Коновальця А. Мельник очолив Провід ОУН. Після розколу ОУН і до самої своєї смерті керував Проводом ОУН(м). У лютому–жовтні 1944 р. відбував ув'язнення в німецькому концтаборі Заксенхаузен. Помер 1960 р. у Люксембурзі *(Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. – Київ, 2005. – Т. 1. – С. 36).*

* * (*До стор. 609*): Зенон, Вершина, Іван, Покіс, М. Граневич – повстанські псевдоніми Войтовича Миколи (1914–1945). Серпень–початок жовтня 1943 р. – референт СБ Корецького надрайону. У жовтні 1943 р. – референт СБ ВО "Богун". У 1944–1945 рр. – референт СБ Рівненського, Корецького надрайонів, Сарненської округи, провідник Житомирської округи. Ст. булавний від 31 серпня 1944 р. Поручник СБ від 22 січня 1948 р. *(Літопис УПА. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. 423; Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 855, 1347; Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область / Тронько П. (гол. редкол.), Королюк В. та ін. (ред.). – Рівне, 2006. – Кн. 1. – С. 417).*

1. ДОКУМЕНТИ КОМЕНДАНТІВ

1.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ КЕРІВНИЦТВА НАДРАЙОНУ ПРО СТВОРЕННЯ ТОВАРИСЬКОГО СУДУ

[Рівненський надрайон 3/3],
29 вересня 1943 року.

Протокол № 1
[н]адзвичайного засідання членів екзекутиви
[в]ійськового [н]адрайону 3/3
в справи створення Товариського суду

Присутні:

Матрос — ком[андант] в[ійськового] [н]адрайону.

Коваль — ком[андант] СБ в[ійськового] н[адрайону].

Гребля — політ[ичний] реф[ерент] в[ійськового] [н]адрайону.

Терешко — шеф п[оліційно]-в[иконавчого] відділу СБ [в]ійськового [н]адрайону.

Олекса — шеф [р]озвідки СБ в[ійськового] н[адрайону].

Доповідач — др. Матрос.

На його пропозицію про створення Товариського суду присутні члени засідання ухвалюють: створити Товариський суд при в[ійськовому] н[адрайоні] в складі: голови суду, секретаря та двох членів суду. Окрім того, окликатимуться в час засідання суду до помочі ком[андир] СБ району, з якого походить підсудний, та шеф тієї ділянки, в якій підсудний працює.

Оскільки підсудний буде з рай[онової] екзекутиви, то при[й]няти участь в суді повинні ще ком[ендант] в[ійськового] [р]айону, та шеф тієї ділянки з [н]адрайону, в якій працював підсудний.

Постановили:

Головою Товариського суду призначити др. Греблю.

Секр[е]тарем — др. Олексу.

Членами — др. Тигра, орг[анізаційно]-моб[ілізаційного референта] в[ійськового] [н]адрайону, др. Садового, рядового члена ОУНСД.

Суд розбиратиме важніші справи, противні для добра нації й УПА, спричинені членами ОУНСД.

Присуд суду, вважаємо за потрібне, мусить бути затверджений командантом [в]ійськового [н]адрайону.

Постій, дня 29.9.43 р.

Протокол засідання надіслати
для затвердження [в]оєнною [о]кругою.

Слава Україні — Героям Слава!

Підписи: Матрос, Олекса, Терешко, Коваль, Гребля.

ДАРО, ф Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 25. Оригінал. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька. Документ засвідчений круглою печаткою з тризубом: "К.Р.В. Н-РНУ. УПА".

№2
АКТ ПРО НАДІСЛАНИЙ МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ ЛИСТ, УКЛАДЕНИЙ КОМЕНДАНТОМ НАДРАЙОНУ

[Рівненський] надрайон 3/3,
[кінець вересня] 1943 року.

Воєнний [н]адрайон 3/3.
До [в]оєнної [о]круги.

Акт.

Дня 29.9 вислано мною мобілізаційний листок до інж[е]нера Повара Федора, який працює в цукроварні Бабин Гощанського району.

Він мав обняти становище адміністратора [в]ійськового [н]адрайону.

Висилаючи мобілізаційний листок, я взяв під увагу його родинне положення, яке не є гірше від инших, бо має лише одну жінку, яка нічого не робить, тільки випасається українським салом, що вимінює за меляс.

Задля жінки відмовився від праці. Перед тим я визивав його [на] стрічу, а він видно злякався, щоби не взяли його силою — не прибув.

Коли б він хотів іти, а не знав що робити з родиною, то все-таки прийшов би й порадився б як це залагодити.

Він думає, що для України богато зробить, як вип'є за її здоров'я склянку горілки. Отже, прошу дати відповідь на це, що з ним робити.

Постій, д[ня] ... 1943 р.

/–/ Матрос.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 24. Чернетка. Цигарковий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 3
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ

[Рівненський] надрайон [3/3],
1 жовтня 1943 року.

Воєнний [н]адрайон.

Звіт ч. 5
[з]а час 20.9 — 30.9.43 р.

Стан праці: дня 25.9 вислано рій кавалерії до др. ком[андира] Енея з узброєнням: 2 фінки, 1 МП і кріси. Коні осідлані. Створено Товариський суд, якого протокол посилаю Вам для затвердження.

СБ. Скликано відправу районових екзекутив СБ, яка тривала три дні, в днях 25, 26, 27.9. На відправі др. Смок подав нову схему реорганізації СБ, та звільнено деяких людей, яких замінено новими.

Господарка. [Д]ня 28.9 скликано відправу районових шефів господарки. З господаркою представляється гірше, чомусь нема того розмаху, який сьогодні повинен бути. Цифри в звітах дуже скромні. На запит "чому так" відповідають, що "населення не хоче помагати". Це до певної міри правда, але до наших "пшеничників" треба мати особливий підхід. Де не допоможе слово, там поможе п'ястук.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційна] [референтура]. З теренових відділів створено три сотні та очолено їх сотенними командантами, хоч трохи не фаховими. Створено курінний штаб, якого завданням є вишколити військо та переводити акції.

Політичн[а] [референтура]. 20.9 школи розпочали роботу. Відчувається брак учителів і з теї причини деякі школи не урухом-

лені. Пропаганда: відбулось два посвячення могили й [с]вято зброї з інсценізацією. В районі Бориса на пропаганді виступав грузин три рази, де говорив про поневолення Грузії більшовиками, про стислу співпрацю [г]рузинів з [у]країнцями в боротьбі з окупантами. Далі, каже, "сьогодні ми разом з [у]країнцями будуємо Українську Державу, а завтра [у]країнці поможуть нам збудувати самостійну Грузію". Виховання молоді: приготовляється до іспитів. Для цього провадить відправи з юнаками.

Червоний Х[рест]. Переведено двохтижневий вишкіл, на якому було 16 людей. Виданий наказ зорганізувати бані при кожному санітарному пункті.

Огляд з терену.

В район Тучин наїхало богато німоти, які розмістилися по всіх можливих до життя пунктах, де досі німці не жили. Кажуть, що то СД з Києва.

В районі Бориса теж почали гарячково укріплюватися, щоби забезпечитись від ліса.

Настрої: маси дуже занепокоєні успіхами червоних. Всюди допитуються, "що буде як прийдуть більшовики". Контингент німцям везуть, але в дуже малій кількости, так, аби називалось що дав. Я зразу думав робити гострі протизаходи, але побачив що в інших теренах (Ворона) везуть, а до того одержали від др. Каменюка лист, щоби в тому напр[я]мку керуватися добром загалу, а не одиниці, бо нашу політику не можна підтягнути під жадний правний параграф. Тому я обмежився до посилення пропаганди, хоч в деяких місцях приходило до "шомполізації" та конфіскації коней і возів.

Німаки: помічається сильний рух, а особливо в Рівному на станції. Німці зі сходу їдуть з родинами. На асфальті Корець – Рівне сильний рух день і ніч. Останньо везли роз[з]броєних італійців та [м]адярів.

Між вірменами є дуже богато провокаторів.

Вимоги терену: прошу домагатися від Проводу, щоби провести в нас широку пропаганду [...] з своїх пунктів.

Політичні рухи.

Бульбівці вже на викінченню. У терені їх не чути. Останньо дня 27.9 роз[з]броєно 12 бульбівців в Малатині [Малятин] Тучинського району. Здобуто 2 [...], 1 кулемета, 9 кр[і]сів. Втікло 16 верхівців — оце й вся сила пана отамана. Сам отаман ховається у своїх симпатиків.

Червоні: помітний рух на північ. Кажуть, що вони мають наказ йти на Білорусь, а звідтам ніби літаками перевозять їх на фронт. Місцеві комунари творять боєвки. Нпр., в Рівенському [Рівненському] районі появилась банда — 18 чоловік, узброєних в кріси.

Події: 28.9 в районі Рівне братва забрала з держгоспу 540 овець, причому вбито 1 німця, 1 ляха й 1 німця ранено.

В останніх днях вересня почали втікати козаки й вірмени, які були в німців на службі. Робиться заходи, щоби їх перебірати. Між вірменами є дуже богато провокаторів.

Вимоги терену: прошу домагатися від Проводу, щоби провести на широку скалю пропаганду серед німців. Давайте масу летючок на німецькій мові. Якраз тепер пора на це. Треба, щоби на кожному стов[п]і, на кожному кроці вони читали правду про своє положення. І це в мене є можл[ивість] робити, тому що на асфальті є досить місця на летючки. Давайте, й то центнарами.

Постій, дня 1.X.[19]43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

/Матрос/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 17–18. Оригінал. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 4
ЛИСТ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ З ПРИВОДУ ВИКРАДЕННЯ БУЛЬБІВЦЯМИ КАНЦЕЛЯРІЇ

[Рівненський надрайон 3/3],
12 листопада 1943 року.

Друже Ворон!

Повідомляю Вас, що в р-ні Тучин, в с. Молотинь [Малятин?] є 70 бульбівців, яки там від довшого часу сидять.

Дня 10.IX раненько вони допустили до такого свінства, що напали на мою [к]анцелярию орг[анізаційно]-моб[ілізаційну], де забрали книжки, [м]об[ілізаційні] списки, машини до писання. Прошу підтягнути відділи, щоб допомогти мені їх знищити.

12.XI.43 р.

Слава Україні!

/Матрос/.

Ворон.
Відпіс!

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 89. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Сірий олівець. Текст згасає.

№ 5
ЗВІТ КОМЕНДАНТА НАДРАЙОНУ ПРО РОБОТУ

[Здолбунівський надрайон 4/4 ВО "Богун"], 3 грудня 1943 року.

Звіт з праці
від 15.XI — 1.XII.43 р.

I. Політична референтура.

За цей період політичний референт об'їздив весь свій терен, де в кожнім р-ні зробив відправи політичного характеру.

В двох східних районах вишколи як такі не відбувалися до цього часу. Там проводилась тільки пропагандивна робота (робиться щоночі рейди). З симпатиками тих теренів відбуваються тільки відправи, на яких запізнається з нашою постановкою та дещо читається з нашої літератури. В останніх трьох р-нах вишколи відбуваються систематично. В р-ні Земля перепроваджено вишколи в двох підрайонах, фреквенція на яких виносила разом 20 осіб. В р-ні Море вишкільна група перепровадила вишкіл по всіх селах одного підрайону. Останньо був зорганізований вишкіл пропагандистів, на якому було 8 учасників. В р-ні Озеро відбулося два вишколи. Слухачів було 22. Відносно масової роботи в терені, то передусім була спрямована вона в напрямок самозбереження населення та забезпечення себе перед паленням ворога. В одному напрямку пропагандисти перепроваджували цю роботу через бесіди та поради для населення, в інших р-нах (де терен менш загрожений від ворогів) ці справи вияснювано на мітінгах. В терені за цей період відбулося 9 мітінгів. Дня 21.XI.43 [н]адрайон відсвяткував свято Базару. Кожна референтура вже забезпечена кадровиком, завданням якого є вести вишкіл серед кадрів даного реферату.

Вже є виготовлені вишкільні матеріяли для кадровиків поодиноких рефератів. Останньо зроблено евіденцію цілого в[ійськового] н[адрайону] працівників та після перевірки відбудеться в скорому часі прийом кадрів. Серед кадрів відчувається брак належних знань, брак вишколу, але це удається системною працею унормувати. Відчувається брак в терені відповідних людей на пропагандистів. У великій мірі до цього ми використовуємо юнацтво.

Тепер як кадри, так і пропагандисти вивчають Постанови III Великого Надзвичайного Збору ОУН.

2. Праця орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] [референта].

Зорганізовано 10 теренових боївок. З них одна жіноча з 5-ти осіб, решта з му[жч]ин. Дві боївки по 10 осіб, 2 по 7. Решта – все по 5. Узброєння: 38 крісів і 5 кулеметів. Боївки переводять вишколи боєвкарські, зброєзнавство, внутрішня та зовнішня служба. Крім того, копають криївки.

У всіх селах переводяться два-три рази на тиждень військові вишколи всіх військовозобов'язаних (винятки при залізничних селах). Крім того, в кожному селі є зорганізована самооборона. Командант самооборони має зорганізовану розвідку та зв'язок з сусідніми селами. День і ніч кругом сіл є виставлені варти.

3. Господарча [р]еферентура.

За цей час перепроваджувала збірку контингентів, збіжжя та убрання для УПА. В зв'язку з тим, що зайшла потреба змагазинувати більшу кількість товщів, зорганізовано майже в кожному підрайоні масарню, де консервується м'ясо та виробляється суху ковбасу. В кожнім селі урухомлено шевські й кравецькі артілі, де масово шиються чоботи, черевики та убрання для УПА. По підрайонах потворено харчеві пункти, які забезпечені всім потрібним продуктом для УПА, з яких УПА безпосередньо черпає собі харчі. Крім цього, весь час працюється над копанням землянок.

4. СБ (звіту не одержано).

5. Зв'язок.

До зв'язку підібрано кращих людей. Шеф зв'язку об'їздив райони, перевів контролю зв'язків та зробив відправи з районовими шефами зв'язку.

Постій, дня 3.XII.1943 року.

Слава Україні.

/Клим/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 41. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

1. ДОКУМЕНТИ КОМЕНДАНТІВ

1.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ СТАН І ПОДІЇ

[Тучинський] район № 30
[Рівненського надрайону],
12 вересня 1943 року.

Звіт ч. 5.
Звіт району 30 за час від 29.8.43 р. до 7.9.43 р.

І. Стан реєстру.
1). Стан населення — 15035.
2). Стан членів — 201.
3). Стан членок — 81.
4). Стан юнаків — 334.
5). Стан юначок — 90.
ІІ. Господарка.

В зв'язку з деякіми недомаганнями в праці кущевих господарчих, дня 6.9.43 р. відбулися сходини кущевих господарчих. До цего часу заслабо провадилась збірка полотна, білля, а також заслабо проводилась заготовка масла, сала, огірків і інш[ого]. Деякі кущеві свою роботу виконують ліпше, а деякі гірше. Населення ставало до збиркі полотна, заготовки масла і іншого в одних кущах ліпше, в других — гірше. В кущі IV/V (Наливайко — Шубківський кущ) найгірше стоїть господарка і праця взагалі — це з тих причин, що в тому кущі німці мають свої остукі і своїми ділами та терористичними вчинками тероризують населення.

Кравецькі артілі організовані по кущах. Не всі працюють через брак ниток. Деякі вже працю розпочали. Шевські артілі працюють. Гарбарні організовані. В деяких вже виправляються шкіри. Для гарбарень брак вапна. Полотно збірається. За час збіркі зібрано 2114 метрів полотна. За звітний час зібрано 330 метрів полотна. Масла за звітний час заготовлено 82,5 кілограми. Огірків засолено 1940 кілограмів (за звітний час засолено 170 кілограмів). Мармеляди заготовлено 260 кілограмів. Криївкі робляться цілий час.

ІІІ. Адміністрація.

В районі німці мають свій осідок в місті Тучині і в Шубкові. З Тучина вони майже не вилазять, але Шубківський кущ всеціло

опанований ними. По селах скрізь вибрані старшини сіл, а також сільські суди (в Шубківському кущі також). Вибрані старшини, що підпорядкувалися нам, із німцями не мають нічого спільного, але бувші старшини дня 9/9.43 р. були на зібранні в Тучині самі або від себе вислали представників. На тому зібранні було 14 осіб. Зібрання це робив новоприбувший в наш район ляндвірт. (В відношенню тих старшин, що були на зібранні, робиться розвідка й вони будуть відповідно покарані).

Школи.

Дня 29.8.43 р. відбулася учительська конференція в нашому районі. На конференції обговорено справи, котрі відносяться до шкіл і учітелів. В кож[н]ому селі вибрано опікунів шкіл, котрі також будуть дбати про забезпечення і учітелів. Учітелів утримує село. В школах провадиться ремонт. Для обсадження шкіл брак ще 8 учітелів, але і ці знайдуться.

Зле є зі школою в Шубкові. Селяне не хочуть пус[ка]ти дітей до школи. Це мотивують тим, що німці з шуцманами можуть окружити школу і вибити дітей (слушні побоювання). В загальному справа шкіл представляється незле.

IV. Церква.

Церкви в більшости автокефальні. В деяких церквах правиться ще по-слав'янські. Священникі не мають жодного зв'язку з нами — не шкодять і не помагають.

V. Секти.

В нашому районі маємо такі секти: евангеликі, суботнікі, ба[п]тисти, п'ятидесятникі. Деякі з цих сект мають часом свої відправи. Ставлення їх до нашої справи є незле, а деяких і активне.

VI. Жнивна кампанія.

Збірку збіжжя скінчено. Населення своє збіжжя звозить в клуні і скирти та молотить. Молотьба проходить заслабо — брак смарів. Кож[н]ий селянин що змолотить, то і ховає. Збіжжя з держгоспів і польських ланів частинно роздано населенню, а решт[а] звозиться в скирти. Озимину вже звозено. Ярина звозиться. Цего збіжжя майже ще не молотилось.

VII. Самооборона.

По селах стоїть варта вдень і вночі. Пороблено алярмові пункти.

VIII. Червоні партії.

Червоних партій в районі не помічається (нема).

IX. Полякі.

Поляків в районі нема.

X. Події і настрої.

Вночі, з 3.9.43 р. на 4.9.43 р., в селі Шубкові шуцмани спалили 4 хати, 5 клунь і вбили 8 людей (переважно старикі і діти). Говорили, що причиною ц[ьо]го був напад партизан, котрий вони відбили (неправда).

Дня 1/9.43 р. [б]ульбівці роз[з]броїли 8 наших друзів з СБ і забрали від них 8 кр[і]сів. Дня 10.9.43 р. до сходу сонця [б]ульбівці в силі двох чот окружили кватири надрайонової військової канцелярії і забрали 2 машини до друкування, деякі книжкі і п[р]апори, та забрали 2 кріси і одного пістоля від друзів з канцелярії. В селі Малатин [Малятин] [б]ульбівці хочуть зловити деяких наших друзів і грозять їм смертю.

Населенню дуже не подобається наша боротьба з [б]ульбівцями. Всі (переважно населення загрожених теренів — Шубків, Гориньград І і ІІ) дуже нарікають. Вони кажуть, що замість разом бити німця, то вони б'ються між собою. Більша половина населення Шубкова симпатизує [б]ульбівцям (з Шубкова пішло коло 7-и хлопців до Бульби). Наш конфлікт з [б]ульбівцями дуже зле впливає на населення, а тим більше, що вони ведуть ворожу проти нас роботу. Се дуже нам шкодить, тому треба прийняти всі можливі міри для найскорішого і цілковитого покінчення з ними.

Дня 12.9.43 р.

Слава Україні!

Ковш.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 17–18. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 2
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Рівненський] район № 10
[Рівненського надрайону 3/3],
19 жовтня 1943 року.

Во[є]нний [р]айон ч. 10.
Дня 19/Х 1943 р.

Звіт за 20 днів, від 29/9 до 19/[10].43 р.

Друже [к]омандант, друг /Палій/ голосить слухняно, стан мого терену на 19/Х такій:

29/9 в селі Мартинівка знищено одну сексотку, котра доносила до Рівного про роботу в селі. В околиці с. Ш[па]кова переловлено 2-х комунарив і злодіїв, зліквідовано.

1/Х наша СБ зліквідувал[а] 10 комуністів в селі Бецень [Ремель?].

2/Х в селі Ставках переловлено одного комуніста Ващенка Івана, зліквідовано.

3/Х в селі Дятьковичах [Дядьковичі] арештовано одну комуністку, по-національности татарку. Зліквідовано, а майно передано до місцевої господаркі.

3/Х в год. ч. 4 арештовано дезертира з відділу Орла. Зброю забрали, а дезертира покарали по закону в сотні.

Наскоки німаків.

29/9 в селі Тине [Тинне] цілий день по соші на Дубно переїжджали німці-фольксдойчи, говорять, що до Німеччини. О г[од]. 11 приїхали до держгоспу в селі Тине [Тинне] німці в справі перевіркі робітників.

30/Х до Нового [Д]вора в держгосп приїхало богато фольксдойчів, евакуованих з Киева. Там перебувають.

30/[...] на аеродромі в Омеляні [Велика Омеляна] заблудив літак і сів на полі з причини туману.

3/Х СБ забрало решту овечок в селі Обарив [Обарів] і пок[и]нули на зв'язку, що спричинило викрит[т]я моеї роботи через німаків, бо до толку не довели.

7/Х в селі Б. Криниця [Біла Криниця] проїжджали німці, заставляли людей здавати картоплі. В селі Колоденка проїжджали німецькі танкі та авта. В село Діброва приїхали німці з інструктором огороду і заповіли, щоб люди знесли 8 тон[н] гарбуз[ів]. Люди залякані знесли.

В селі Обарив [Обарів] німці перевели ревізію, забрали 24 барани, курей і гусей. На другій день ті ж самі німакі приїхали і роздавали людям грис.

8/Х в село Дятьковичи [Дядьковичі] приїхало 8 авт за поставкою, зібрали 10 мішків, набрали одну машину з млина і від'їхали.

8/Х німакі оглядали квартири в Дятьковичах [Дядьковичі]. Зроблено протизаходи, ви[й]нято вікна і двері. Німці пока нічого з того не роблять.

8/Х у селі Кругле о г[од]. 17 німакі приїхали фірою і заявили, щоб не ходити увечори, бо будуть стрилять. Тієї ж ночі чулись стрили.

9/Х в село Діброву приїхали німакі на двох машинах за гарбузами, г. к. Мисюра Гриць поїхав з німцями до Ривного [Рівного].

10/Х на села Карпилівка, Людвиполь [Людвипіль], Кривичи [Кривичі] була облава. Облава почалась о г[од]. 4 ранку до г[од]. 3 по пол[удні]. В селі Карпилівка застрілили двох людей. В селі Кривичи [Кривичі] застрілили людей великої вартости, між ними друг с. п. /Повінь/, котрий повнив СБ в м.[ісцевій] ст[аниці]. В останній час виконував дуже вартісну роботу. Незважаючи на своє жит[т]я, роботу викінчив, а сам не вспів відступити. Тут-же поліг друг /Промінь/, котрому давали інформації, а він розгубивсь, що й спричинило йому смерть. Тут-же поліг с. п. б. др. /Яра/, котрий доостанку допомагав в відступі селян. Тут поліг друг /Басараб/, г. м. ст. 8 осіб арештували, котрим удалось утікти назад з лагерив додому.

11/Х на соши в селі Омеляна [Велика Омеляна] застрілено [м]адярами одного друга з села Цигане [Тинне?].

13/Х до села Плоске [Плоска] приїжджали німці і обибрали квартири. Того ж дня їхали німакі через село Плоске [Плоска] і везли амуніцію до села Гуменикі [Гуменники]. Їхало 19 фір і 4 авта, один вершник. На фурах по 4 німакі.

14/Х.43 р. в село Подгірці [Підгірці] приїжджали німакі, пограбили одну хату і поїхали в напрамку села Плоска.

15/Х в селі Яневичи [Яневичі] від Сатийова [Сатиєва] 9 поляків за[п]альними кулями спалили 7 господарств.

16/Х.43 р. німота заїхала в село Плоска і затрималась до ціх пір. Її склад — 37 осіб.

В підрайоні ч. 3 селяне заризали 13 баранив з причини наїзду німоти. До мене пише підрайоновий, що ті селяне заявили так: "Дамо якім хочете м'ясом, аби не було в них баранив".

17/Х раненько німота наїхала в село Макотерти. Окружили село, шукали криївок. Знайшли криївку з збіжжам і продуктом для УПА. Криївку ограбили, а зі збіжжям господар сказав, що то його –

[того] не зачіпали. По акції сказали людям, щоб здали 80 ц. поставкі і 8 штук худоби, бо спалять село. Під час акції ранено одного чоловіка и одну жинку. Більше жертв нема. Награбили авто свиней і поїхали на Рівне. Перед від'їздом заявили, що хто спалить моста, що вони зробили того дня, то покарають ціле село. Спалили ту хату, де знайшли криївку.

Праця [р]еферентив.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [референт] від 30/9 до 10/10.43 р. вислав в терен військовиків, щоб перевели військови вишколи. Переведено вишколи в підрайонах 1, 2, 3, 4, 5, 6. В декотрих підрайонах перевірено працю.

У підрайоні ч. 3 розкопано одну могілу, в котрій викопано одного скорострілa, "Токара", дві фінкі, десять автоматив і сорок крисив. Зброю дано до перечищен[н]я. 65 % зброї надається до вжитку. Решту зброї поправиться.

Зброя вислана згідно наказу [...] МП з двома магазинками до нього і машинка до ладуван[н]я магазинків [...] 1 парабеля, 17 набоїв до неї і 1 7-ка, 15 набоїв до неї, 5 гранат. Це все, окрім МП, одержав др. Олег 12/Х. Вислано 6 друзів до Енея, видано для них зброю. Дано для др. Коваля 20 набоїв до МП. Звіту від 8/Х по 18/Х орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [референт] не дав.

Не вислав звіту [с]успільно-політичний др. Явір і не вислав звіту господарчій друг Таран.

Праця СБ. Одержав звіт з підрайону ч. 6, де пише друг Гриц[ь], що СБ робив неприємні речи. К[омендант] під[району] СБ др. Явір поводиться грубо до людей і взагалі до Служби безпекі лізуть люди для наживи і ро[з]коши. Є випадок, що на мене пише з с. Грушвиця анонім[ку] такого змісту: "Друже, я певен, що ви боретесь за ідею, но ваши люди [...] СБ нашої станиці роблять грубі речи і п'ють горилку". В цім відношен[н]і я буду робить усі заходи, щоб поладнати, але ж пишу до вас, бо помічаю богато такої роботи.

Праця назагал проходить середньо в усіх референтурах, лиш звітив на час нема.

Постій, дня 19/Х 1943 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

К[омендант] в[ійськового] р[айону]
/Палій/.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 37, арк. 69–70. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 3
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Олександрійський] район № 20
[Рівненського надрайону 3/3],
22 жовтня 1943 року.

Звіт від 10 до 20/Х-43 р.

Район ч. 20.

Загальний стан членів — 88 осіб, з того організаційна сітка складається з 7 осіб.

1). Комендант району та його заступник.
2). СБ.
3). Референт політичний.
4). Референт орг[анізаційно]-моб[ілізаційний].
5). Господарка.
6). Зв'язок.
7). Жіноцтво.

Зміни вищезгаданих референтур немає.

Завважується, що всі референтури не дотягують своїх обов'язків.

1). [Г]осподарка не поширює своєї праці, а занедбує і затягає. Затягає накази, котрі дістає від своїх зверхників. В районі завважується, що підрайонові господарчі не знають, як вив'язуватися зі своїх обов'язків. Щодо збірання контингенту для УПА справа дещо поправилась. Від 30/ІХ-43 р. до 20/Х-43 р. зібрано загально контигенту для УПА 360 тонн і 65 кг.

Реф[ерент] СБ.

Завважується, що від часу СБ занедбує свою роботу і є недотягнення по підрайонах СБ. Підрайонові СБ п'ють горілку і невідповідньо заховуються поміж членами. Арештовують людей, не розглядівши справи, приймають міри, а після звільнення дані люде тратять довір'я до нас.

Дня 16/Х-43 р. арештували двох старшин. Не провірено їхньої справи, а відразу покарано і замкнено в льох.

В підрайоні ч. 2 жандармерія СБ пішла на ремельські поля в білий день по коні, де зробили ляхи засідку і там один наш впав трупом, а двох втікло. Завважується, що СБ здобуті річі не віддає до господаркі, а присвоює для своєї користи. Про ті річі ніхто не знає.

Р[еферент] політичний.

Реф[ерентура] політична працює добре. Завваг щодо політичного референта нема.

Реф[ерент] орг[анізаційно]-моб[ілізаційний].

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [референт] охопив всі підрайони і праця йде повним ходом.

Зв'язок.

Шеф зв'язку працює повною парою. Переорганізовує всі підрайонні та станичні зв'язки.

Сітка зв'язку налагоджується.

Жіноцтво.

Жіноцтво охопило цілість району і з кожної ділянки своєї праці вив'язується як слід.

Примітки.

Дня з 14 на 15/X-43 р. в селі Кустин спалено польський палац, де мали поміститися німаки.

Дня 15/X-43 р. ляхи вбили одного чоловіка з м[ісцевої] ж[андармерії].

Дня 20/X-43 р. ляхи вбили селянина села Козлин, котрий орав на полі.

Дня 21/X-43 р. в селі Радиславка фольксдойчі з ґета арештували станичного організаційного і станичного військовика.

Ставлення населення до нас.

Ставлення населення до нас є прихильне. Бачучи, як з кожним днем горять наші українські села, населення підупадає духом, але бачучи нашу перевагу, населення з бігом часу направляється.

Постій, дня 22/X.43 р.

Слава Україні — Героям Слава!

Комендант району
/–/ Борис.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 37, арк. 37. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 4
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Клеванський] район № 50
[Рівненського надрайону 3/3],
27 жовтня 1943 року.

Місячний організаційний звіт р[айону] ч. 50
(від 27/9 до 27/10.43 р.).

Пропаганда.

За останній місяць пропаганда діяла слабо, а саме з тих причин, що місцеві (сільські) пропагандисти не зуміли провести як слід своєї роботи, тому що рай[онний] реф[ерент] пропаганди за цим не пильнував і не давав щодо того вказівок.

Політичний референт також про те не дбав. У висліді дійшло до того, що із деяких сіл др[узі] почали просити, щоб до них коли приїхали і зробили збори. Після відправи (18.10.43 р.) робота пішла дещо краще. До кожного підрайону прікріплено пропагандиста, якій в кожнім селі робить збори, одначе поодинокі пропагандисти не вив'язались із своєї роботи. З 22 на 23 вночі я проїжджав тереном і зайшов до майстра, якій ладив машинку і застав там пропагандистів, які собі забавлялись з дівчатами. Досьогодні від них нема звіту праці. Пропаганда не проходила, тількі у загрожених селах. У інших селах, де проходила пропаганда, були порушені слідуючі питання:

1). Молотьба і ховання збіжжя.

2). Світові події.

3). Спільна сівба на нерозприділяних землях.

4). Копання криївок для себе і для тварин.

Селяне дуже задоволені. У загрожених селах пропаганда ведеться шепотом та, намагається, літературою. У 1-му люде всі в бігах, тому що щоденно наїжджають німці за роботами, але люде втікають і німаки розкідають хати. Деякі люде дали поставку, але решта їх висміяла і тепер не дають. У підр[айоні] ч. 3 проведено збори за останній тиждень у всіх селах на тему вищеподаних пунктів. Поясняно також людям про те, що війну вирішать поневолені народи.

Господарка.

Підібрано всі підвідділи господар[ч]і, аж до низів. Хотів поставити іншого господарчого району, але нема відповідної людини. Доручувалось цю роботу др. Сивому, але він категорично відмовився, мотивуючи це тим, що має роботу у Рівному і не

може без свого зверхника лишити роботи. Віднайдено іншого, тільки що він не організований, але я думаю йому цю роботу доручити. Назагал господарка поправляється. Контигент ще цілком не стягнений. За останній місяць зібрано слідуюче число збіжжя (подаю окремо).

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційна] [референтура].

Самооборона у терені поставлена недостатньо. Копання протилетунськіх щілин із звітування оргмоба виходить, що проводиться, але скільки їх, то не подано. Криївки копають селяне та угруповання сотнями військовозобов'язаних.

Холодна зброя є у кожного селянина. Копання криївок проходить по селах палених і не палених. Нічна варта є у кожнім селі, за винятком загрожених сіл. На алярмових пунктах пороблено дзвони, коло якіх стоїть варта та алярмує населення про появу ворога. Ворожого війська у терені є понад 500 осіб, озброєних переважно автоматичною зброєю. Власних сил у терені 50 осіб, озброєних лише крісами.

Акція з дня 20 на 21.10.43 р. відбулась. Зі сторони Клевань – Рівне розкопано сошу у трьох міс[ц]ях і спалено 6 (шість) мостів. У двох міс[ц]ях перервано підземний кабель. Знято телефонний дріт та змагазиновано.

Зі сторони Клевань – Олика у трьох міс[ц]ях перекопано сошу та забарикадовано дерев'ям. На протязі 3-х км. знято телеграфічний дріт і змагазиновано.

Після праці обстріляно ст. Клевань. Участь в акції брало 25 оброєних осіб та понад 400 селян. Господарка відділу складалася із:

1). 3 пари коней таборових.

2). 1 кінь верховий.

3). 3 вози.

4). Кухонні приладдя.

Зброї при відділі є: 43 кріси, 5 десятизарядок, один кулемет (несправний), 13 багнетів, 1500 шт. набоїв, 4 пістолі (2 нагани, 1 парабель, 1 стир'я, неважний).

Жіноцтво.

Від 20.10. ц. р. у поодинокіх підрайонах почався військовий вишкіл жіноцтва, хоч ще не масовий. Жіноцтво займається переважно господаркою, а саме вибіранням светрів, шаліків, шкарпеток, рукавиць та збіркою ріжних господарчих продуктів, збіркою полотна та інш[им]. По підрайонах потворено санітарни пункти і поприкріплювано до них санітарок. Частину жінок затягнено до праці на зв'язку. Останньо змінено районову господарчу жінку.

СБ.

Комендатура СБ проводить свою роботу незле, виловлюючи сексотів та комуністів. Рівночасно розбудовує далі свою сітку, підбираючи відповідніх людей. Останньо зловлено одного зв'язкового червоних та одну санітарку. Про подробиці не знаю, тому що не отримав звіту.

Події дня.

Кружляють чуткі, що у Клеванський район має прибути 800 родин біженців із східніх обл[астей], які мають бути розташовані по селах. Другі чуткі є, що це фольксдойчі. Скільки в тому правди — невідомо.

У Клевань прибуло гестапо, яке складається із [к]убанськіх козаків. Кількість озброєння та ціль невідоми. Ці ж козакі кажуть, що будуть висел[я]ти населення з-над соша, а на його місце прибуде військо.

27.10.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

/Северин/.

Одержав 4.XI.43 р.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 122. Копія. Білий папір. Чорна калька. Машинопис. Текст згасає.

№ 5
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Рівненський] район № 10
[Рівненського надрайону 3/3],
30 жовтня 1943 року.

Воєнний [р]айон ч. 10.
Дня 30/X 1943 р.

Звіт за м. жовтень 43 р.

Огляд терену.

К[омендант] /Палій/ слухняно голосить. Настрий населення мого терену бадьорий. До піднесен[н]я революційних почувань

спричинилось у великій міри добре зорганізована акція перекопу доріг з 20 на 21/Х. Акція обняла такі пункти: [п]оризано на соши Млинів – Рівне стовпи з телеграфичнимі дротами на протягу 20 к[м]. На соши Д. – Р. [Дермань – Рівне] перекопали асфальт і поризали підземні проводи в 3-х м[ісцях]. На соши К. – Р. [Корець – Рівне] перекопали сошу і зірвали моста.

Акція відбулась досить організовано і ришучо застосовано військово[з]обов'язаних. На кожний пункт поставлено сотні військовиків до роб[оти].

[...] німаки посилили наїзди на села, а також обсадили богато сіл військом, а саме в селі Бегень 16 німців забрали 3 к[улемети], 1 МП, решта кр[і]си та гранати.

В селі Б. Кут [Басів Кут] є 150 німецьких осідок, школа і там де був суд за більшовиків. В селі міститься генеральний штаб і радіостанція. Озброєння: 5 панц[е]рних авт, 5 прожекторив, 3 мотоциклі, 6 таксівок та 27 грузовиків. Телефон до кожної хати проведено, де міститься офицір. Більшисть з них говорить по-російськ[и].

В селі Плоска стоїть 37 німців і кацапів, озброєні в 6 к[улеметів] і кр[і]си та гранати. В селі Ясининичи [Ясининичі] стояли німці в кількости дві сотні. 25/Х виїхали на ф[утір].

Німці тепер стоять в селах: Городок, Шпанів, [Великий] Шпа[к]ів, Тютьковичи, Н. Двір [Новий Двір], Корнин, Квасилів, Гуменники. 100 озброєних німців і ляхів.

Німота в цему місяці заїжджала в слідуючі села: Кривичи [Кривичі], Макотерти, Корпилівка [Карпилівка], Колоденка, Глинкі [Глинки], Тине [Тинне], Грушвиця, Дятьковичи [Дядьковичі], Яневичи [Яневичі], Пидгірці [Підгірці], Переділи. Під час наїзду німота допускалась грабіжу мирного населення і виловлюван[н]ям молоді на роботу і в лагери.

[...] 10/Х під час німец[ь]кої облави в селі Корпилівка [Карпилівка] застрилено двох людей. Того ж дня в селі Кривичи [Кривичі] під час облави застрілено 6 осіб — с. п. др. /Повінь/, м. с. б. др. /Промінь/, надрайоновий інспектор др. /Басараб/, м. с. б. св[і]т. пам. батько др. /Соловей/ і ін.

В селі Яневичи [Яневичі] спалили 7 господарств і забрали 5 осіб, котрих ро[з]стриляли в селі Сатийові [Сатиїв]. В селі Яневичи [Яневичі] грабили село.

В селі Переділи під час облави на село Жорнів застрілили 2 люд[ей] і одного ранили з села Переділі [Переділи], а також грабили.

Пропаганда. Дуже добре імпонує на населення. Населення висловлює ненавість до прихильників більшовиків. Молодь

виявляє бажан[н]я іти до відділив УПА. По проведенню пропаганди проводяться збірки для УПА. Населення безперечно допомагає (лиш за браку вмілости господарчих є недомагання). Населення просить більшіх інформацій.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] реф[ерент] усилив роботу, усі завдання старається виконать на час, хоч натрапляє на труднощи, но все ж так[и] старається. Переводять вишколи військовообов'язаних. Потворени вишкільні сотні, чоти і рої. Роботу провірають постійно. Вишкіл санітарив розпочався 27/X. На вишколі — 42 учні. Вишкіл розділений на санітарив і фель[д]шер[і]в. Санітарний курс триватиме 2 неділі, а фель[дш]ерськ[и]й — півтора місяця.

Господарка набрала поважнішого значення, по станицях розвинулась робота. Лише сам господарчий району не може дать ради. Людей повно, а робота не цілком задовільна. Я ще не одержав жодного звіту від господаркі.

Про хід господаркі знаю від підрайонив. Забезпечення харчовими продуктами успішно виконуються. Повільніше справа обуви і одягу.

Червоний Хрест набрав більшого розгону. Закуплено в ц. м. більшу кількість ліків, зокрема приміські села. Недомагання в [Ч]ервоному [Х]ресті ті, що потрібно більшої дбайливости як за раненими, так і за роботою. Перешкодою для [Ч]ервоного [Х]реста є те, що СБ районове, сам Дуб, замість допомогти то сам позаймав санітарні хати, а станичн[ому] на ч. 17 запропонував зайняти маленьку хатку для ранених, бо тут повинна сидіть секретарка СБ. (Живуть як султани, не буду[ть] нарикати, що за України бідували). Народ прозвав СБ "гусаками". Згідно звіту з підрайону ч. 6, др. /Галайда/ переводить "шомполізацію", а це відбивається на народний настрий.

Словом, в цему місяці СБ не дописалось успіхом. Акції, сплановані СБ, не вийшли на добре. В селі Колоденка наступ на ляхів завалений — двох др. ранених, один тяжко, другій легко.

В ст. Городок наробили стрілив і німакі передчасно обстриляли. Є 1 ранений юнак тої ст[аниці]. Взагалі, потребує звернути увагу на СБ [...].

Загально: терен загрожений, зв'язкі тим більше. У підрайоні ч. 8 можна проходити лиш вдень, вночи неможливо.

Через залізниці проходити тоже тяжко – усилені варти німаків.

Ранених і слабих — 12 осіб, котри лежать під доглядом ЧХ.

Виздоровлених зовсім 2-х др. 2-х др. на виздоровленню до огляду лікаря.

Постій, дня 30/Х.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

К[омендант] в[ійськового] р[айону]
/Палій/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 37, арк. 71—72. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 6
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Олександрійський] район № 20
[Рівненського надрайону 3/3],
30 жовтня 1943 року.

Район ч. 20.
Місячний звіт за жовтень 1943 р.

Загальний стан членів — 88. Сітка організаційна складається з 7 осіб.

1. Комендант р-ну та його заступник.
2. Реф[ерент] СБ.
3. Референт [п]олітичний.
4. Референт [г]осподарчий.
5. Реф[ерент] орг[анізаційно]-моб[ілізаційний].
6. Референт [з]в'язк[у].
7. Референт[ка] [ж]іноцтв[а].

Район поділено на 5 підрайонів.

1. СБ.

Від попереднього звіту СБ поправляється. Недосягнення, котрі були, СБ виправляє.

2. Політична реф[ерентура] старається піднести під кожним оглядом район. У зв'язку з подіями, котрі зайшли дня 28–29.10.43 р. в підрайонах ч. 1 і ч. 2, політична реф[ерентура] не має доступу до цих підрайонів. На зібрання люди не приходять — відмовляються. Причиною цього є спалення їхнього села в кущі ч. 1.

3. Господарчий відділ до дня 29.10.43 р. старався стягнути контигент для УПА. В зв'язку з подіями, котрі зайшли в кущі ч. 1 і ч. 2, по цих підрайонах робота цілком стала. Далій робота йде нормально.

4. Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [референт] працює добре. Накази, котрі дістає, виконує точно.

5. Зв'язок. Шеф зв'язку прикладає всі сили, щоб налагодити зв'язок, так що в короткому часі зв'язок буде налагоджений цілком.

6. Жіноцтво. Жіночий відділ працює добре.

Ворожі сили.

До Олександрії прибула нім[ецька] жандармерія СС в силі около 1000 осіб. До станиці Кустин — около 500 осіб. В останній зайняли школу і деякі будинки селян.

Ставлення населення до нас.

У зв'язку з подіями, котрі зайшли в сусідніх районах, населення падає духом. Бачачи, як горять наші села і німаки нищать селянське майно, населення приступило до копання криївок і ховання майна.

Постій, дня 30/X.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Комендант району
Борис.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 123. Оригінал. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 7
ЗВІТ
КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Гощанський] район № 40
[Рівненського надрайону 3/3],
31 жовтня 1943 року.

Район ч. 40, дня 31/X.43 р.
Звіт про перебіг праці за місяць жовтень 1943 р.

Комендант району ч. 40 голосить слухняно слідуюче.

Перепроваджено відправу з [р]айоновою [е]кзекутивою 1 раз, обговорено слідуючі справи: про ліквідацію різніх чужих елементів, про ліквідацію державніх та інших господ[арств], про знищення забудовань, в яких могли б осісти ворожи війс[ь]ка, про створення самооборони по селах, про магазинування збіжжя для УПА, рівно ж і інших потреб для УПА, про фізичне і моральне збереження населення, про перепровадження вишколив військових, про зорганізовання шкіл, учителів, навчання дітей та їх забе[з]печення, про допомогу родинам, що стосуються УПА, про наладнання зв'язків та їх конспірації, ряд інших біжучих справ.

Перепроваджено відправи в 4-х підрайонах з підрайоновими екзекутивами та комендантами станиць. Порушено вищезгадані точкі до виконання та поданий план до праці згідно наказу, виданого проводом з дня 15/X.43, ч. 4. Переведено зміни станиць: в під[районі] ч. 63 1 ст[аниця], під[район] ч. 73 2 ст[аниці]. Покарано 2-х станичних за байдужість до праці. [...] та поучено, як мають надалі працьовать.

Праця [р]еферентур проходить задовільно.

[1.] Референт суспільно-політични[й] працює добре, персонал підреферентури зорганізований в повному складі, перепроваджується пропаганду по всіх станицях — по одному, а в окремих по 2 рази. Школи зорганізовано і забе[з]печено учителями. Шкіл в [р]айоні є 40. Проходить наука в 34-х, не проходить наука в 3-х з причини перебування ворожого війска. Є брак учителів. 2-х — з причини хороби. Охвачено дітей наукою 2938.

2. Референт [о]рганізаційно-мобілізаційний [п]рацю проводить задовільно, накази виконує, самооборона перепроваджується. Криївок населення має 80 %. Пости зруйновані і інші перешкоди. Вишкіл військ проходить і зорганізовано до вишколу 34 сот[ні]. Будивлі, де могли б осісти ворожи війська, руйнуються. Перепроваджено по мобілізаційних картах до УПА 20 стрільців (до пі-

хоти 10, до кавалерії 10), на санітарний вишкіл і цілий ряд інших справ. Людей всіх споряджено в одягі, коні і видіслано.

3. Референт [г]осподарчий працю провадить незадовільно. Звітив жодних не подає. Праця в [р]айоні проходить на власних місцевостях. Є змагазиноване збіжжа для УПА – 4029 центнерів, решта продуктів магазинується. В якій кількости є змагазиновано, не стягнено господарчих звітів. Робляться заходи до направи господарського стану.

4. Зв'язки. Праця йде незадовільно. В цім напрямі заряджено реорганізацію ціл[ого] зв'язку. Праця поправиться.

5. Жіноцтво працю проводить старанно, звітив не подано.

6. Безпека працює добре. Інформацій, що доконано, не подано.

7. Жандармерія працює добре, доконано за перебіг праці. Дезертирів зловлено 1, стягнено людей 5 шт., піст[олів] 2 шт., набоїв 282 шт. і полагоджено ряд інших справ.

Перешкоди в терені.

В 4-х пунктах стало стоять німці. Останніми часами сильно тероризують людей. Перебували в ст[аницях] 37-38-36-28-29-31-30-56-42-29-41 і в інших, бо грабували майно та забірали корови і інше.

28/X приїзджав невеликій відділ німаків в ст[аницю] ч. 20, де зайшли німакі до господара, все зграбовали, хозяйство спалили, господаря кінули в огонь, [...]товили, рівнож є арештовано людей [...].

Дії наших відділив.

УПА було зроблено в нашому [р]айоні засідкі на німаків 4 рази. Розбито коло 10 маши[н], забито значну кількість німаків. 1 взято в полон. Населення повідомляє, аби більше діяло УПА.

Слава Україні.
Героям Слава.

Р[айоновий] [комендант] Чорний.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 37, арк. 78–78 зв. Рукопис. Аркуш із загального зошита у клітинку. Оригінал. Синій олівець.

№ 8
ЗВІТ № 7 КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПОДІЇ

[Тучинський район] № 30
[Рівненського надрайону],
3 листопада 1943 року.

Звіт ч. 7.
Звіт району 30 за час від 27.IX – 2.XI.1943 р.

I. Стан реєстру.
1. Стан населення — 15035.
2. Стан членів — 201.
3. Стан членок — 81.
4. Стан юнаків — 334.
5. Стан юначок — 90.
6. Населення, що симпатиз[ує] нам — 93 %.
II. Господарка.

Сівба озимини закінчена в 100 %. Землі польських колоністів і землі державні засіяні частинно (около 50 га). Ці землі населення залишає на яровий посів. Молотьба в терені проведена в 75 %. Контигенту для УПА зібрано 230 тон[н]. Затотівля масла, сира, сухарів, макарону, збірка полотна триває. В Шубківському кущі праця, як і заготівля, іде слабше з огляду на щоденні репресії німаків. Також у кущі Кирила дещо послабилась праця з огляду на рухи німаків у терені. Гарбарні працюють дальше. Шевські і кравецькі артілі працюють. Населення ховає збіжжя і копає землянки для себе. В кущі Гріма з заложеної гарбарні згоріло 28 шкір.

III. Адміністрація.

Адміністрація, за винятком м. Тучина і куща Наливайка, наша. Сільські старшини і суд виконують положені на них обов'язки. В селах більш загрожених старі старшини приступили до праці і, не дивлячись на заборону з нашого боку, населення процентово везе ставку німакам.

IV. Школи.

Всі школи району були урухомлені до 23.X.43 р. Тепер наука в школах перервалася з огляду на палення сіл. Учителів частинно покликано до іншої праці. Школи урухомити трудно, бо населення боїться посилати дітей в школу.

V. Церкви.

Церкви в нашому районі автокефальні. Богослуження проводиться на український мові. Німаки з поляками під час грабування в селі Сінному зруйнували церкву, а убрання і інші річи забрали.

VI. Секти.

Секти, що знаходяться в нашому терені, симпатизують нашому рухові. Перешкод жодних не роблять.

VII. Посівна кампанія.

Населення сівбу закінчило і приглядає грунт на весну.

VIII. Самооборона.

По селах стоїть варта вдень і уночі. Пороблено алярмові пункти. Мистки по головних дорогах розкидані. Дороги поперекопували глибокими ровами.

IX. Червоні партії.

Впродовж місяця не появлялися. Невеликий відділ 2.XI провадив грабіжницьку нічну акцію в районі Скеля. Відійшли скоро у ліс.

X. Поляки.

Поляків цивильних у районі немає, лише в Тучині перебуває невелика група шуцманів, яка робить грабіжницькі випади в терен. 31.X.43 р. лях, що стояв на варті біля станиці, застрілився.

X[I]. Події і настрої.

В другій половині місяця німці спалили з літаків такі села: Коростятин, Сінне, Пустомити. В Пустомитах і Сінному спалено 313 будинків, з чого хат 131, клунь 123, хлівів 59. За Коростятин не подано. Населення тимчасово розмістилось в не спалених ще хатах і [готу]є землянки в лісі.

В кущі Гути німаки копають польську картоплю. До цієї роботи ловлять українських жінок, яких цілий день держать під сильною охороною.

Населення було попало під загальну паніку, але помалу заспокоюється. З балачок видно ненависть до окупанта і ляхів. Великий вплив на маси зробила посилена пропаганда після акції німаків. Населення хоче везти зернопоставку німцям. Село Дроздів везе німцям збіжжя, а для УПА не дало нічого.

3/XI.43 р.

Слава Україні.

Сич.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 132. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 9
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПОДІЇ

[Клеванський район] № 50
[Рівненського надрайону 3/3],
9 листопада 1943 року.

Воєнний [р]айон ч. 50.

Друже [к]омандант.

Подаю дані про роботу у терені за час від 27.X по 7.XI.43 р.

Пропаганда.

За останню десятиденку проведено пропагандивні збори у 8-х селах. Вияснено слідуючі питання:

1. Розгляд мілітарних сил воюючих сторін та їхні наміри.
2. Поділ війни на три фази.
3. Стан України.
4. Етап нашої боротьби.
5. Боремося за ОУНСД і національні держави на своїх землях.
6. Наше ставлення до нацменів.
7. Боротьба за фіз[ичне], матер'яльне і духове збереження народу.
8. Популярізація нашої ідеї і її провідників.
9. Гігієна українського села.
10. Копання криївок для себе і для худоби.
11. Значіння контигенту для УПА, а рівнож для потерпілих селян.
12. Шкільництво.
13. Можливість закінчення війни.

Настрій населеня дуже піднесений. Після зібрання виникали [наступн]і питання від населення: вив[езення] цукрового буряка, хлібопоставка для німаків, купівля дров. Їх негайно їм було вияснено.

Новини дня.

31.XI.43 р. німаки з ляхами ограбили на хуторі Білів 3-х господарів.

2.XI німаки забрали у Білівському млині 30 цент. муки.

2.[X]I німаки забрали з терену 37 коней та 19 возів.

4.[X]I німаки з ляхами приїхали грабити Білівський хут. [Білівські Хутори]. На них напав відділ Славка і жандармерія Підхмарного. Відбили награбоване майно та спалили 1 машину, 1 трактор із причепами. Здобули 2 кулемети, 1 МП та багато аму-

ниції. Після того налетіли літаки і спалили 5 господарств і вбил[и] 2-х стрільців та 1-го з цивільного населення.

6.[X]I ляхи з німаками грабили Новосілки. 1 рій Гамалії вступив у бій і вбив 7 ляхів. По нашій стороні — один ранений.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційна] [референтура].

Систематично проводиться військовий вишкіл мужчин і жінок.

Жіноцтво.

Організовано у кожній станиці санітарні пункти та обезпечено річами першої допомоги. У терені є 2-х ранених, які є на сан[ітарних] пунктах та отримують відповідний догляд. Переведено 4-денний вишкіл гігієністок, на якому було присутніх 12 осіб.

Господарка.

Організовано 2 кравецькі варстати та 1 шевський. Зроблено сушарню для сушиння матер'ялу на лещата. Торгівля розвивається. Інших поступів у господарці немає. Підготовляю людину на господарчого району. Не звітує.

СБ.

Зв'язок.

Настановлено другого шефа зв'язку. Попередній шеф Верховинко упав ранений на 10-ці, дня 5.[X]I.43 р.

ПК.

Господарчій звіт подаю на окрем[ому] примірнику[100].

Дня 9.11.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Командант в[ійськового] р[айону]
/–/ Северин.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 133. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

[100] Цього додатку виявити не вдалося.

№ 10
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПОДІЇ

[Рівненський район] № 10
[Рівненського надрайону 3/3],
12 листопада 1943 року.

Звіт від 28[.X.] – 12.XI.43.

Комендант [в]оєн[ного] району /Палій/ слухняно голосить.

На протязі вищезазначеного часу відбулися слідуючі події: німаки з ляхами і козаками наїзджали на села в цілях грабунку. До поважніших випадків належать: 28.X в село Колоденку ввечорі до шкільного будинку приїхала одна сотня німецької жандармерії і півсотні полячок. Німаки розійшлися на село і запрошували молодь на баль. Баль відбувся, але молодь не зійшлась. Цього самого вечора районова поліція і СБ під пров[одом] Гамалії спалила на колонії Колоденка десять ляських господарств. При тому загорілося дві селянські клуні.

29.X.43 р. в село Шпанів, Малий і Великий Олексин приїзджала німецька жандармерія та СС. Мали зі собою багато награбованих річей. Вони розкидали амуніцію, щоб підступом спровокувати людей. Вечором, коли від'їзджали, забрали в господарів троє коней.

29.X в село Глинки приїзджав німецький грабунків-табір. Пограбували млина та забрали з собою три фірманки і троє коней. Від'їхали в напрямку села Городище. 29.X з держгоспу села Тинне виїхали німці до [с. Велика] Омеляна, між ними були і узбеки. 30.X в село Дятьковичі [Дядьковичі] прибув невідомий відділ з ціллю ограбувати млина на власну руку, забрати паси та муку. На цей час прийшов підрайоновий поліціянт і ці невідомі втікли. 30.X в село Легень [Лебеді] явилось вісім червоних партизан. На запит сільської варти "хто такий" загрозили, що варта немає права питати. Вони зайшли до хати Осійчука Никона, потім до Осійчука Петра і Осійчука Івана. Варта повідомила наших друзів, котрі зробили на червоних засідку, але вони пішли невідомою дорогою. 31.X в селі Новий Двір німці провіряли документи в подорожніх людей. Кількість їх була на двох машинах легкових. Того ж дня німецькі літаки скидали летючки до українського населення, а також і співники. 31.X в селі Антополь [Антопіль] в годині 9-тій рано німаки з ляхами затримались при юрбі хлопців: хлопці почали втікати, німці по них стріляли. Під час того хаосу ляхи грабили селянське добро. Пізніше німаки ніби змилостивились: наказали ляхам

повернути майно і хотіли застр[е]лити одного ляха, але не застрілили.

1.XI в селі Бармаки німецький грабунковий терор забрав шість фірманок з фірманами і поїхав на грабунки. 1.XI в село Милостів заїхало три легкові машини та міняли сіль на гуси. Для пропаганди дали за дві гуски 18 фунтів солі. 2.XI по соші Рівне – Млинів проходив німецький обоз, виглядав дуже нужденно. Заходили до селян і просили дати хліба чи картоплі. 4.XI о годині 6-ій ранку їхали козаки кількістю 200 осіб з Рівного на Арестів [Орестів]. На автостраді Рівне – Дубно розпався великий рух ворожого транспорту. 5.XI в село Переділи з Сатиєва приїхали німці з ляхами, спалили 15 будинків, ограбили село і застр[е]лили двох людей та старшину села, ранили в ногу. 5.XI біля села Туменник [Гуменники] німці застрілили стару жінку і замордували, закидаючи, що вона є розві[д]ником. 5.XI на футорі Королеві німці приїхали на трьох машинах, ограбили три хати і спалили. 7.XI в селі Корпилівка о годині 5-тій рано німці з ляхами переводили грабунок. Приїхали на 10-и машинах, обставили виходи з села і грабували. Забирали майно включно аж до дров. Підвечір запалили три хати, одного чоловіка легко ранено. 8.XI з Рівного до села Плоски [Плоска] їхав німецький транспорт фірманками, причім запалили хату старшини села Плоска, котра була порожня, і порожню хату польську. Поїхали на Гуменники. 11.XI з Рівного через Ільпін[ь] на Мізоч виїхав німецький транспорт на фірманках в годині 6-ій вечора, кількістю сотн[я]. Останньо до села Плоска приїхало 70 козаків, разом там знаходилося 107 осіб (в тім числі лише 7 німців). Їх ціль: копають окопи і оглядають терен. В цих днях німці почали робити ночами засідки. Така засідка була 6.XI на соші в околиці Малого Шпакова.

З 6 на 7.XI була засідка на соші в околиці Біла Криниця. При цій засідці ранено двох наших друзів – підрайонового коменданта з ч. 6 та підрайонового військовика, друга Заверуху. Друг Гриць ранений в ногу і в руку. По огляді лікаря стверджено, що друг Гриць вилікується. Друг Заверуха ранений легко в руку, він перебрав нагляд над підрайоном ч. 6. В останніх днях німці опустили селянські хати в селах Шпанів, Малий та Великий Олексин, а також частинно в Басовім Куті [Басів Кут]. Лишились лише в держгоспах та цукроварні Шпанів. В селі Шпанів отаборене [к]иївське СД в кількості 50-ти осіб. Вони ходять цілими днями і провіряють документи п[е]рехожих. Загально в терені дуже тяжко пересуватись. Праця утруднена, но все ж таки не завмирає. Референт Пресової Служби розіслав в протязі цього часу два рази “Звідомлення за тиждень” по цілому терені і два рази “Інформації” ч. 65, 66. СБ 2.XI заарештовано подругу Лінійку (та, що була в нас на

зв'язку) за те, що вона, повернувшись з 30[101], прийшла до с[е]ксотів, розповіла усі псевдо зверхників, а кого знала, то й по прізвищі.

7.XI заарештовано одну с[е]ксотку, котра жила з кацапом. Він втік до Рівного. Вона йому донесла, що в селі Золотіїв є багато зброї і подала 15 наших друзів з того підрайону. Це удалося переловити при помочі людей, які працюють в жандармерії в Рівному. В селі Михайлівна [Михайлівка] переловлено двох комунарів.

Господарка.

Господарчий району друг Таран вже упорядкував канцелярію. Вислав до мене місячний господарчий звіт ч. 1. Звіт не відповідає вимогам запотребування. Витягнуто зі звіту браки і вислано до негайного залагодження. Звіту про овечки ще не подав господарчий Таран. З заготівлею збіжжя стан незадовільн[я]ючий.

Збіжжевий баланс згідно звіту ч. ... 42000 кілограмів (чотириста двадцять тисяч), [...] [о]лійних 910 кг., гречки 2312 кг. Жир: сало — 407 кг., масло — 1200 кг., олії — 12 кг. (жирі виказали стан незадовільний).

Продовольчі вироби та товари: мука вальцова — 2230 кг., житня разова — 2575 кг. (також незадовільно). Стан солі згідно першого звіту — 1867 кг., і інші — середньо.

Засолка огірків — незадовільно (9953 кг.), капусти (3730 кг.). Інші — посередньо. Одяг і взуття — незадовільно. В останній збірці збирання шинель справа поставлена недобре. Населення добровільно не хоче давати. В тому відношенні треба зазнати великих труднощів.

Розвиток дальшого ходу господарства є можливий, слідуючий звіт покаже кращі результати.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [референт] в своїй ділянці праці вив'язується згідно наказів, наданих згори. 12.XI вислано трьох кавалеристів до /Самари/.

Жіночий вишкіл військовий триває. Вишкіл санітарів і фель[дш]ерів продовжується.

Слава Україні!
Героям Слава!

Постій, дня 12.XI.43.

К[омендант] в[ійськового] р[айону]
/Палій/ Палій.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 125–126. Завірена копія. Білий папір. Машинопис. Синя калька.

---

[101] Йдеться про криптонім повстанського району №30 Рівненського надрайону З/З.

№ 11
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПОДІЇ

[Рівненський район] № 10
[Рівненського надрайону 3/3],
21 листопада 1943 року.

Воєнний [р]айон ч. 10.

Звіт від 12/XI до 20/XI.43 р.

Огляд терену.

До цего часу по терені події зайшли слідуюче. Німаки обсадили усі примиськи села мого терену, а саме: у с. Колоденка стоять німаки, до села Антополь їздять наніч, в с. [Б]. Криниця [Біла Криниця] робили засідки. Там був випадок, що навіть поранено др. Гриця — к. в. п. ч. 6. Причини — не було варти в селі.

В селі Н. Двір [Новий Двір] контролюють в перехожих документи.

В селі Б. Кут [Басів Кут] частинно виїхали, частина залишилась надалі. В с. Плоска стоят[ь] козакі, котри розлазя[тьс]я по футорах ніби за самогоном. По тому, як поранено двох в с. Милостові, перестали лазить по футорах. В с. Дятьковичи [Дядьковичі], Верхівськ, Ясенинечи [Ясининичі] стоять фронтові частини в кожному селі. [П]о с[ел]і гонять за самогоном. До людей нічого не мають. По с. Городок, Шпанів, Олексин, Бармак [Бармаки] поводяться гірше (звертають увагу на прохожих). В с. Грушвиці проходять атакуючі частини східняків. Ці східняки мають зброю, вози, коні. Моральний стан їх досить незадовільний: грабують, здірають одяг і взут[т]я з прохожих, за спротив розстрилюють. В с. Обарив німаки підослали нацменів. Спровокувавши населення, просились до партизанки. Друзі, помітивши що то машінка, хотіли їх роз[з]броїти, що не вдалося. Після того арештували старшину села і священика, при чим зазначили, що "випустим, як зголосяться". [...] В околиці с. Грушвиця, Омеляна удалося нашим друзям перетягнути евакууючих східняків з возами та кіньми і зі зброєю. До цего часу перетягнено 23 особи, 15 коней, 8 сідел, 20 кр[і]с[і]в та амуніція, один мотоцикл. В околиці с. Караєвичи [Караєвичі] німаки, провіраючи документи, забирають до себе. При тему говорять, що потрібно робить нові документи.

Загально що спостережено за цей час, це стоять німецькі недобитки з фронту, вповні розложені і здеморалізовані.

В зв'язку з тим, що ця зграя в п'яному стані допускається ріжних надуживань, я видав зарядження не продати ані однеї літри самогону. Для тих, хто не буде притримуватись ціх правил, буду

карати включно до кари смерти. Вишкіл санітарив пройшов добре, навіть знайшлись відмінники. Вишкіл фель[дш]ерив продовжується далі (санітарив вишколено 60 осіб, санітарок 36 осіб — не рахуючи попередніх вишколив). Вишкіл військовий пройшов добре. На вишколі було 34 подругі, проводив др. Гонта. Учасникі на вишколі – з мого терену і були з рай[ону] ч. 20.

Акцію, котру було наказано перевести 16/XI, не в повності виконали, бо до цього часу нахлинули німаки і майже скризь потрібно було робити з боєм.

В зв'язку з наїзд[ом] німців робота зазнає в деякій міри застою. Населення мусить ховатись з кіньми. Робота господарив послабла в порівнанні з попереднім. В тих теренах, де нема німоти, робота іде далі повним ходом.

Ч[ервоний] Хрест зазнав знову розкладу в зв'язку з тим, що необдумано стягають тих людей, котри хоч трошкі ор[і]єнтуються в терені. А лишають людей, котри не ор[і]єнтуються в роботі.

С[лужба] Бе[з]пеки. Вони допускають, що роботу їх завчасу знає населення. Взагалі не хочуть конспіруватись, а натоміс[т]ь під час небезпекі ховаються. Я тепер постановив за всяку ціну завести з тим порядок, бо бачу, що в противному разі буде зле з такою роботою.

Суспільно-пропагандивну роботу провадять усі члени, а також населення добре до цего ставиться.

Ворожа пропаганда помічається в с. Б. Криниця [Біла Криниця]. Там є залишки бульбівців. В с. Новосілкі [Новосілки] помічається рух комуністів. А також в с. Ясининичи [Ясининичі] є те саме. В с. Ми[л]остів причинили, а також в приміськіх селах як Городок, Шпанів, Олексин[102]. Комуністи притихли. Натомість в м. Рівному комуністи проявляють діяльність.

Господарка нашого [р]айону не вив'язується з своїх завдань. Я постановив, що за всяку ціну мушу наладнати усі недоліки.

Постій, дня 21/XI.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

К[омендант] в[ійськового] р[айону] /Павло/ Павло.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 130. Завірена копія. Цигарковий папір. Формат А-4. Машинопис (не український шрифт). Синя калька.

---

102 Так у тексті.

№ 12
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

[Здолбунівський район] № 9
[Здолбунівського надрайону 4/4],
29 листопада 1943 року.

Звіт з терену ч. 9 на 29.XI.43 року
з праці команданта та районових референтів.

Комендант.

За звітований час, від 13.XI.43 року по 28.XI.43 р., зробив слідуюче.

В трьох підрайонах провів одноденні відправи з підр[айоновими] екзекутивами та станичними.

Відправи мали пропагандивний характер. Обговорено про підготовку на час приходу більшовиків, про творення залізних запасів та співпрацю й дисципліну в терені.

19.XI зроблено відправу з підрайоновими командантами та СБ підр[айонів]. Узгіднено працю СБ з підр[айоновими] командантами, звіт[ування] усне кожного команданта та ком[андата] СБ підр[айону] та полагоджено деякі недоліки в підрайонах.

21.XI улаштовано святочні сходини в честь Базару з всіма підрайоновими екзекутивами та районовими працівниками.

Полагоджено контакт з містом. Обговорено справу поліпшення праці в місті та створено боївку з 4-х людей.

Переведено акцію копання криївок, магазинування м'яса, збірку теплого одягу.

Видано зарядження про творення боївок в підрайонах та станицях.

Накази, отримані згори, переведені в життя терену з поясненнями.

Праця команданта СБ.

За звітований час зроблено слідуюче.

У всіх підрайонах робив вправи з підрайонними та станичними СБ. Нав'язано контакт, обговорено конкр[е]тні питання роботи СБ в підрайонах та станицях, про співпрацю з командантами та поодиноки[ми] підрайон[овими] та стани[чними] референт[ами], про дисципліну та звітування.

Зроблено переорганізацію всіх підрайонів, унормовано зброю на підрайоні СБ.

Доповнено відповідний штат СБ в районі та переведено чистку в рядах рай[онової] СБ.

Людей, які не відповідали своїй роботі, звільнено.

Зроблено відправу командантів СБ всіх підрайонів та командантів підр[айонів]. Узгіднено тісне співжиття між собою, конспірацію про саму роботу СБ, [з]віт[ування] поодиноких командантів підр[айонів] та СБ.

Відбулась зустріч з СБ та боївкою міста, де обговорено про спеціальну роботу СБ в місті, полагоджено недоліки та доповнено штат боївки з 4-х людей.

Праця орг[анізаційно]-моб[ілізаційного референта].

За звітований час зорганізовано в підрайоні "Б" 22 рої з командантами.

В підрайоні "О" зорганізовано 35 роїв з 26 командантами.

Організовано бляхарську артіль з 5-ти людей для роблення їдунів (котьолків).

Видано інформації (польова служба і частина впоряду) для всіх підрайонових, для вишколу молоді і всього населення, здібного до військового вишколу.

Приступлено до організовання боївок.

Праця політ[ичного] реф[ерента].

Організовано пропагандивну трійку при районовому кореспондентові.

Перепроваджено одногодинну вишкільну відправу, кадровиків районових референтур та підрайонових референтур.

Зроблено пропагандивну відправу з усіма районовими працівниками.

Зроблено нову евіденцію технічно-пропагандивного матеріалу.

Організовано політ[ичну] бібліотеку з 320 книжок географічно-історично-політичного і ідеологічно-белетристичного характеру.

Праця господарчого референта.

За звітований час зроблено слідуюче.

Доповнено повний штат господарчого апарату.

Зроблено відправи з підрайоновими господарчими та станичними в 4-х підрайонах.

Переведено акцію масових збірок теплого одягу, кожухів, штанів, роблення светрів, куфайок і інше.

Переведено акцію різання худоби, свиней, курей та магазинування.

Переведено акцію копання криївок та закінчення магазинування збіжжя.

Зорганізовано районову шевську артіль, в якій працює 25 людей.

Відставлено 4 транспорти харчевих продуктів та теплого одягу, взуття.

План на слідуючий звітований час.

Зорганізувати боївки в районі, підрайонах та станицях.

Підготовати терен до приходу більшовиків та переходу в глубоке підпілля.

Переводити різні масові збірки, творити залізні запаси на два роки.

Зробити генеральну контролю цілого терену.

Зробити евіденцію, "чорну листу" ворожих осіб.

Постій, 29.XI.43 року.

Слава Україні!
Героям Слава!

К[омендант] в[ійськового] р[айону]
Ґандзя.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 39, арк. 27–28. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 13
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПОДІЇ

[Рівненський район] № 10
[Рівненського надрайону],
30 листопада 1943 року.

Воєнний [р]айон ч. 10.
Звіт за місяць листопад, від 28 по 29.XI.43 р.

Комендант [в]оєнного [р]айону слухняно голосить. Настрий населення мого терену середній. Населення не підупадає в дусі, а, напроти, багато з сторони населення є помочи в революційний роботі УПА. Кожний хоче чим[о]сь спричинитись, за винятком легкодухів. Не дивлячись на сильні перешкоди ворога, праця триває далі. Друзі не припиняють гону в праці, хоч приходиться найтяжче працювати на зв'язках. Терен загрожений, скрізь стоять ворожі частини, що дуже поважно шахують наш рух. До поважніших ворожих акцій, котри відбулися в цьому місяці, можна зачислити:

1. 7.XI.43 р. пограбили село Корпилівку [Карпилівка], при чім окружили село німаки і ляхи, грабили цівільне населення. При чім,

спалили три хати та дві клуні. Після 15.XI.43 р. відбулися акції в селах Колоденка, Глинкі [Глинки] і Антополь [Антопіль], при чім заподіяно багато шкоди для організації. У Глинках спалено 30 будинків та вкинено в огонь трьох людей. [...] 16.XI в 12-тий годині ночі було окружено село і вигнано всіх людей на пляц, причому вичитали з привезених з собою списків і забрали 13 людей — три з сотні Жука, а 9 з села Глинок. Після того їх дуже мордували, щоб виказали всіх тих, хто працює в тому терені. Знайшлись так[і], що не видержали мордувань і висипали всіх тих, кого вони знали. Той підрайон є дуже загрожений.

2. Дня 14.XI.43 р. були переведені арешти в селі Шпанові. Арештовано одного господаря з родиною та старшину села. Старшина села виказав всіх друзів, котри працювали в [О]рг[анізації] і за це його випустили. Забрали 7 полонених і одного селянина Якуба І[л]ліча з дружиною. Старшина признався до вини станичному (його вже зустріла рука справедливості).

3. Дня 16.XI.43 р. в М. Олексині [Малий Олексин] арештовано 7 родин, між ними впали наші друзі. Один друг був тяжко ранений в живіт. Арештованих вивезено до Рівного. Після арешту німаки грабили. Під час грабежу викрили одну криївку з капустою та огірками. В близьких приміських селах облавами німці виловлюють населення на роботи і копати окопи. Найбільше зловлено людей в селі Обарові. Німецьки збройні частини розташовані по терені в тих місцях, де писав в попередньому звіті. До населення відносяться не цілком зле, лише грабують взуття, одяг та харчові продукти. Німці дають зарядження для свого війська, щоб не пили самогону. Натомість дають свою горилку. Утікачів зі Сходу удалося перетягнути 37 осіб, 12 возив, 21 кінь. Ці люди прийшли зі зброєю. З-поміж однеї групи східняків, котри перейшли до нас, викристалізувались відповідні люди. Є одиниці, котри заявляють, що вони можуть йти в діверсійну групу на Схід, де певнять, що зроблять багато корисної роботи для України. З-поміж них виказалось, що є 6 летінанти. Вони говорять, що між ними є люди, котри належали до СВУ[103].

Настрій у них бадьорий, вимагають найбільше літературі, за горилку забули.

Господарка. Переводиться збірки одягу та взуття, для цього дано озброєних людей. Збірка не вповні задовільна, провадиться надальша збірка. Господарка в цьому місяці вела працю середньо.

Пресова Служба в цьому місяці розповсюджувала літературу.

---

[103] Спілка Визволення України.

СБ в цьому місяці перевела акції дрібнішого характеру.

ЧХ провив реорганізацію в районовій екзекутиві ЧХ. У зв'язку з тим, що подр. Звисна лишила терен неупорядкований, я мусив дицидувати справу сам. Назначено командантою УЧХ подр. Ґандзю, котра відразу приступила до упорядкування терену а також лікарень.

Др. Спарт після того, як попав в окруження німців, вернув в терен хворій. Роботу до цього часу провадив др. Брова та др. Шахай. Вишкіл санітарів закінчено, а фель[дш]ерів — провадиться. Санітарів розпущено в терен до покликання. Вишколено 36 друзів і 7 подруг, на фель[дш]ерському курсі 13 друзів і 12 подруг. Фель[дш]ерській курс триває дальше.

Постій, дня 30.XI.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

К[омендант] в[ійськового] р[айону]
/Павло/ Павло.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 59, арк. 131. Завірена копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 14
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО ПОДІЇ

[Славутський] район "Світанок"
[Здолбунівського надрайону 4/4],
7 грудня 1943 року.

Район Світанок.
Постій, 7/XII.43 р.

Звіт.

Друже команданте! Друг Мисливець зголошує про те, що:

1. Теренових подій, як таких, не відбулось за даний час.

2. Випадки та новинки слідуючі.

У підрайоні ч. 1 головою колгоспу було донесено німакам про самовільне відчинення вітрака населенням, що таємно люди

мелють зерно. Все зерно німаками було забране, а вітряка запалили.

У станиці Погане відбувся напад сов[ітських] партизан на німців та козаків, які перемолочували збіжжя. І хоч комунарі кричали "здавайтєсь, ви окружени", напад без наслідків. Німаки та козаки в [...]пах чинили опір і не здались.

В лісі біля ст. Підліскі з ночі 1 на 2 грудня деякий час перебувало біля сотні сов[ітських] партизан, які рушили на захід (Гощанщина).

Часто зникають невідомо де члени деяких [...]. Німці часто їздять по терені, де б'ють людей за невихід на роботу, напиваються, займаються грабунками.

Характерне те, що сов[ітські] партизани дуже мало мають сутичок з німаками.

Німці розсилають директиви, в яких зазначують, що до 15 грудня буде все майно і худоба селян сконфісковани та спалено села за невиконання контигенту.

1.XII в підрайоні № 3 відбулась несподівана зустріч 150 сов[ітських] партизан із одним автом німаків та козаків. Наслідки: вбито 6 козаків та 3 німаки. Втрати партизан невідомі.

На другий день німаками було спалено одну хату та вбито одного селянина.

В ст. Багате (село Якунівка [Янушівка?]) відбулись великі грабунки сов[ітськими] партизанами й повісили попа (піп є молодий хлопець, як дізналось, сам є з Дерманя).

Партизани переїжджають зі сходу через с. Кривин з жінками та дітьми.

2.XII в підрайоні ч. 2 п[']яні шуцмани прострілили ногу одному селянинові.

28.XII знайдено вбитого, який був зв[']язаний з Совітами і не виконав їх одного наказу — ми довідались з зізнань одного сексота.

Слава Україні!

Мисливець.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 39, арк. 30. Завірена копія. Білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 15
ЗВІТ КОМЕНДАНТА РАЙОНУ ПРО СТАН ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ

[Славутський] район "Світанок"
[Здолбунівського надрайону 4/4],
13 грудня 1943 року.

Район Світанок.
Постій, 13/XII.43 р.

Звіт.

Друже командант! Друг Мисливець зголошує про те, що:

1. Основною ціллю праці в терені це було якнайбільше приєднання симпатиків до ОУН а остаточне побирання всього можливого в господарчій ділянці.

2. На суспільно-політичному полі праця проходить незавидна. І коли б зазначувати працю самого політичного референта, то можна виразитись, що ним не зроблено майже нічого, тому що дана людина Блакитний, приступивши до праці, почував себе цілком форим [хворим]. І не побувши тижня часу, обманом випозичив у мене пістоля, ніби щоб перебратись на відпустку додому, а грипсом повідомив, що він в зв'язку з хворістю всередині і обкладення його болячками від'їжджає до лікарні. І от до цього часу про нього ні слиху. Але ж рук не складається по станицях, в певній мірі розповсюджується літературу. Як теренові, так і козакі проводять нашу пропаганду у тих станицях, де вже є більше число симпатиків. Перебуваю там само, роблю відправи. Кращих симпатиків перекидаю до інших, неорганізованих станиць. Так же проваджу з тереновими відправу на політичну тему. Цим самим і вишколюю їх.

3. Служба безпеки в терені вже налагоджується. На сьогоднішній день боївка СБ складається із коменданта др. Приймака та ще сімох людей. Маєм надію, що др. Стародуб вишле іще якусь частину зброї та людей. Вже на сьогоднішній день знищено коло 12 вислужників московського імперіялізму. Працюється над поширенням розвідчої сітки. Вже на сьогоднішній час маємо цілу сітку ворожих угруповань. Цю сітку постараюсь вислати в окремому грипсі.

4. В справах організаційних приймають участь всі, хто працює в терені. В терені підрайону № 2 змобілізовано один пістоль (наган, який мається) в команданта даного підрайону.

В підрайоні № 1 нараховується 12 станиць. З них охоплено 5 станиць, не охоплено ще 7 станиць. В охоплених станицях налічується 25 симпатиків (22 чоловіки і 3 жінки). З них — робітників 3, інтелігентів 3. Решта — селяни.

У підрайоні ч. 2 нараховується 11 станиць, де 8 охоплено і 3 не охоплено. Мужчин мається 22, одна жінка. З них — один службовець, 4 інтелігенти та 18 селян.

В підрайоні ч. 3 нараховується 12 станиць. Охоплено 3 станиці, а не охоплених є 9. Симпатиків налічується до 8 душ. Чотири з них — інтелігенція, а решта селяни, 7 мужчин та одна жінка.

У двох інших підрайонах праці як такої ще немає. Підрайонових боївок ще не створено з причини браку зброї.

В підрайоні ч. 1 налічується з командантом трьох озброєних: один крісом, од[ин] пістолем та од[ин] обрізом. Зв'язковий зброю не має. В підрайоні ч. 2 з командантом налічується двох озброєних (одна автоматка та один кріс). У підрайоні ч. 3 з командантом налічується двох озброєних (два нагани).

5. В господарській ділянці зроблено.

Більш[а] кількість рогатої худоби, свиней, вівців дуже частенько пливуть до рук УПА. Звичайно, що така мобілізація проходить з участю теренових. Але ж до теренового магазину не доходить майже нічого. А все те побирає УПА і ніби собі магазинує. Мовляв, "ми здобуваєм". До надрайону вже вислано 15 підків, 7 кг. шипів і охналів та 100 пачок сірників. Більшу кількість підків, охналів і шипів чотою не здано до теренових магазинів. Виправляю овечі шкіри та шию душогрійки а зимові шапки. Деякі річі приходять з СБ, що йдуть на потреби працівників. Частину худоби та один метр солі через Меткого відійшло до району Озеро.

6. Вже мною створено пункт зв'язку, наразі з трьох осіб.

7. Вимоги терену.

Вже про політичних до терену, думаю й не писати і нехай ліпше не висилають. Думаю, якось дам ради сам. Бо хворих [...]. [...] в терені такому не потрібне.

ДАРО. Ф. Р–30, оп. 2, спр. 22, арк. 39. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 16
СПИСОК ОРГАНІЗАЦІЙНОГО АКТИВУ РАЙОНУ

[Острозький] район № 29
[Здолбунівського надрайону 4/4],
1943 рік.

Спис
затруднених людей в районі № 29.

1. Граб.	Адм[іністратор].	Канд[идат].
2. Польовий.	Адм[іністратор].	Канд[идат].
3. Вир.	Пол[ітичний] пропагандист.	Канд[идат].
4. Лесь.	Шк[ільний] інспектор.	Канд[идат].
5. Юрась.	Кадровик рай[ону].	Канд[идат].
6. Шугай.	Кадровик [о]рг[анізаційно]-[м]об[ілізаційний].	Канд[идат].
7. Шумейко.	Кадровик СБ.	Канд[идат].
8. Наливайко.	Кадровик господар[ський].	Канд[идат].
9. Тигр.	Кадровик зв'язку.	
10. Шпак.	Ком[ендант] [р]ай[ону].	Член.
11. Беркут.	Сус[пільно]-політ[ичний].	Член.
12. Жук.	Орг[анізаційно-моб[ілізаційний].	Член.
13. Чорноморець.	СБ.	Член.

ДАРО, ф. Р–30, оп.2, спр. 24, арк. 26. Дата і підпис у документі не зазначені. Оригінал. Аркуш із зошита у лінійку. Рукопис. Синє чорнило. Текст згасає.

*** Корній, Куба – повстанські псевдоніми Кравчука Миколи (1915–1945). Народився у с. Дермань Друга Здолбунівського району Рівненської області. У вересні–жовтні 1943 р. – керівник розвідчо-інформаційного відділу референтури СБ ВО "Богун". Наприкінці жовтня – у листопаді 1943 р. в.о. референта СБ ВО "Богун". На рубежі 1943/1944 рр. – працівник референтури СБ ВО "Богун". Далі працював канцелярійним робітником осередку південно-східної ГО НВРО ("Південь") у СБ Корецького надрайону. Загинув у криївці внаслідок нападу "більшовиків" в березні 1945 р. у Корецькому районі. Хорунжий СБ від 22 січня 1948 р. (*Літопис УПА. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Павленко І. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 1999. – Т. 2. – С. 421, 424, 426–427, 689; Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 149–150, 326*).

2. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
ЛИСТ ПРАЦІВНИКА РОЗВІДУВАЛЬНО-ІНФОРМАТИВНОГО ВІДДІЛУ РЕФЕРЕНТУРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ДО РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ У СПРАВІ АРЕШТУ ФЕДОРА ТЕМНЮКА

[ВО "Богун"],
9 жовтня 1943 року.

Друже Зенон**.

Наказую Вам негайно заарештувати п. Темнюка Федора за його поступування, провокації проти УПА.

Перевести з ним слідство. Коли викажеться то на підставі матеріалів правдиве, то зробити з ним так, як з кожним ворогом чи провокатором. Матеріали може подати Одарка. Наприклад, дня 6.Х.43 р. говорив так: "вони всі смаркачі, діти, нищать ляхів, розкидають летючки, через що можуть палити наші села та знищити нас усіх". Крім того, займається пропагандою серед населення проти УПА.

Коли слідство викажеться неправдивим, то обов'язково перекинути в інший терен.

За невиконання наказу буде потягнено до відповідальности. Після вищезгаданої справи мене повідомите.

Постій, дня 9.Х.1943 р.

Слава Україні.

[Працівник розвідувально-інформативного
відділу референтури СБ ВО]
/Корній*** / Корній.

ЦДАВО, ф. 3837, оп. 1, спр. 2, арк. 33. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
ДОКУМЕНТ "ЗБРОЙНІ ВОРОЖІ СИЛИ В ОКРУЗІ", УКЛАДЕНИЙ ПРАЦІВНИКОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ОКРУГИ

ВО "Богун",
6 грудня 1943 року.

Збройні ворожі сили в терені ВО ч. 10
за час від 20.11 по 30.11.1943 р.

В Глинську, р-н Здолбунів, знаходяться 300 німаків. Узброєння: 10 тяжких кулеметів, 7 легких кулеметів, 8 ППД, 263 кріси та 12 пістолів. Розташовані вони в трьох будинках: в школі, Чеській залі і і в Народнім дому.

2. В Квасилові, р-н Здолбунів, знаходиться 80 німців та 120 козаків. Узброєння: 6 легких кулеметів, 7 автоматичних кр[і]сів, 170 кр[і]сів та 160 гранат. Розміщені в броварні.

3. В Тинному, р-н Рівне, знаходиться 80 німаків. Узброєння: 15 автоматів, 7 ящиків гранат, 5 ящиків набоїв та 65 кр[і]сів. Розташовані в селі по хатах.

4. В Караєвичах, р-н Рівне, знаходиться 25 німаків. Узброєння: 10 легких скорострілів, 7 МП, 12 крісів та один ящик гранат. Вони охороняють моста і залізницю.

5. В Басовому Куті, р-н Рівне, знаходиться 300 німаків. Узброєння: 5 панцирних авт, 2 легких гарматки, 8 МП, 260 крісів, 14 пістолів, 18 ящиків гранат та 20 ящиків набоїв. Розташовані в державних будинках: школа, суд і решта в більших селянських будинках.

6. В с. Омеляна, р-н Рівне, знаходиться 20 німаків та 30 українських шуцманів. Узброєння: 2 легких кулемети, 7 автоматичних крісів, 40 крісів, 2 ящики гранат. Розміщені в школі.

7. В с. Дядьковичі, р-н Рівне, знаходиться 100 німців. Узброєння: 15 автомашин, 3 легких кулемети, 90 крісів. Розташовані в школі і в більших селянських будинках.

8. В с. Верхівськ, р-н Рівне, знаходиться 60 німців. Узброєння: 4 легких скорострілі, 55 крісів.

9. В с. Грушвиця, р-н Рівне, знаходиться 260 німців, 40 українських шуцманів. Узброєння: 13 легких скорострілів, 270 крісів, 16 пістолів та 18 ящиків гранат.

10. В с. Плоска знаходиться 48 німців, 8 козаків. Узброєння: 2 легких скорострілі, 1 фі[н]ка, 1 МП, 50 крісів. Німаки в селі не ночують, а їздять до Гуменник[ів] наніч, де міститься 100 узброєних німаків і їхніх вислужників.

11. 8.11 з Рівного прибула ще одна сотня козаків до Гуменник[ів]. Узброєні в кріси та гранати.

12. В с. Новий Двір знаходиться 30 німаків та 40 козаків. Узброєння: 6 легких скорострілів, 64 крісів та 70 гранат. Розташовані в держгоспі.

13. В с. Колоденка, р-н Рівне, знаходиться 100 козаків. Узброєння: 8 легких скорострілів, 90 крісів та 7 ящиків гранат.

14. В с. Олександрії знаходиться 30 мадярів та 25 німецьких вислужників. Узброєння: 6 тяжких кулеметів, 2 легкі кулемети, 1 гранатомет, 1 гарматку, 50 крісів та 200 гранат.

15. В Осаді Креховецькій, р-н Олександрія, знаходиться 16 німаків, 25 нім[ецьких] вислужників, 25 укр[аїнських] шуцманів та 50 фольксдойчів. Узброєння: 2 гарматки, 4 тяжких кулемети, 4 автомати, 4 легких кулемети та 2 ракетниці. Провадять військову муштру з арештованими, яких є 360 осіб.

16. В с. Городище, р-н Олександрія, знаходиться 30 німаків та 8 їхніх вислужників. Узброєння: 4 тяжких кулемети, 8 автоматів, 30 крісів та 2 ракетниці. Є також нагани і гранати. Крім того, ще знаходиться 122 сов[ітських] полонених.

17. В с. Хоцінь [Хотин] знаходиться 22 німаки. Узброєння: 3 легких кулемети, 1 автомат, 17 крісів, 1 наган та 2 ящики гранат.

18. Останніми часами прибуло ще до с. Городище 100 німаків та 200 РОА[104]. Узброєння: 50 тяжких кулеметів, 70 легких кулеметів, 80 автоматичних крісів та 86 наганів.

19. В Решуцьку, р-н Олександрія, знаходиться 75 німаків. Узброєння: 4 легких кулеметі, 1 гранатомет, 6 фінок, 4 МП, 75 крісів, 2 ракетниці, 20 ящиків амуніції, 6 ящиків ракет та багато ракет.

Примітка: [на] запасніх лініях в вагонах стоять ще 55 узброєних німаків.

---

[104] “Российская Освободітельная Армія”. Створена 1942 р. для організації “спільної боротьби російського та німецького народів проти більшовизму”, звільнення “поневолених народів” від радянської влади. Командиром армії був радянський генерал А. Власов, котрий в 1941 р. командував 4-м мотомеханічним корпусом у Львові, згодом був командиром 37-ї радянської армії, яка обороняла Київ, далі на чолі 20-ї армії керував обороною Москви, за що отримав орден Червоного Прапора і звання генерал-лейтенанта. Взимку 1941 р. Власов як командир Волховського фронту потрапив у оточення і здався німцям. РОА комплектувалася насамперед “добровольцями” з числа радянських військовополонених. В листопаді 1944 р. у Празі створено “Комітет визволення народів Росії” на чолі з Власовим. У травні 1945 р. РОА підтримала повстання чехів у Празі. Після вступу туди радянських військ склала зброю. А. Власова затримано і невдовзі повішено в Москві. *(Ковач А. Власовщина. – Німеччина, 1948. – С. 28–30, 34, 39, 53).*

20. На залізничному мості в Олександрії знаходиться 80 німаків. Узброєння: 10 легких кулеметів, 80 крісів, 2 гарматки та гранати.

21. На водокачці в Олександрії знаходиться 14 узброєних німаків. Узброєння: 2 легки кулемети, 14 крісів, 1 гарматка, 1 гранатомет та гранати.

22. На станції Любомирка, р-н Олександрія, знаходиться 20 німаків. Узброєння: 2 тяжки скорострілі, 4 легких скоростріли, 2 гранатомета, 9 автоматичних крісів, 17 крісів та 9 пістолів.

23. В Тучині знаходиться 205 німаків та 20 їхніх вислужників. Узброєння: 3 тяжких кулемети, 2 легких кулемети, 225 крісів, 5 МП, 2 гарматки, 2 гранатомети, 500 гранат, та, крім того, мають ще невелик[ий] магазин з амуніцією.

24. В Шубкові, р-н Тучин, знаходиться 74 німакі, 37 фольксдойчі та 20 козаків. Узброєння: 3 тяжки кулемети, 7 легки кулемети, 2 гранатомети, 1 МП, 20 автом[атичних] крісів та 111 крісів.

25. В с. Горинград [Гориньград], р-н Тучин, знаходиться 5 німаків та 35 литовців. Узброєння: 1 тяжкій кулемет, 2 легких кулемети, 25 крісів, 10 автоматични[х] крісів, 5 МП та 40 гранат.

26. В Гощі знаходиться 35 козаків. Узброєння: 35 крісів, 35 пістолів та гранати.

27. З Тудорова [Федорівки] постійні ворожі сили від'їхали. Щоденно за-тримується великий німецький обоз.

28. В Горбакові, р-н Гоща, знаходиться 2 німаки та 63 козаків. Узброєння: 2 тяжк[их] кулемети, 8 легк[их] кулеметів, 60 крісів, 65 пістолів та гранати.

29. В с. Бабині, р-н Гоща, знаходиться 30 німаків. Узброєння: 2 тяжкіх кулемети, 3 легкіх кулемети, 1 гранатомет, 30 крісів та 30 пістолів.

Здолбунівщина.

1. Дня 21.11.43 р. до Острога прибув відділ мадярів в числі 30 осіб. Привели багато коней та привезли багато амуніції. Вони прибули до Острога з Заславського шляху.

2. Поліція, котра прибула зі сходу до Острога, під'їхала до Рівного. В Рівному частину цієї поліції ро[з]зброїли та посадили в лагері, частину вислали до Німеччини, а решту тих, що походять з м. Сталіно [Донецьк], повернули до Острога.

3. Нічна варта в м. Острозі посилена: на Вельбівському мості нараховується до 30 німаків і поліції зі Сходу. На мості, котрий лучить Остріг з Новим Містом, стоїть до 20 вартових. На Більмажі, біля будинку Віджуля, стоїть 15 вартових. На Кідрах в кошарах знаходиться біля 100 німців, там же знаходиться технічна частина, яка направляє зіпсуті автомашини. В кошарах знаходиться склад

бензини. В будинку семінарії в Острозі знаходиться пункт з надавчим та відбірчим радіо.

4. На день 29.11.43 р. в м. Острозі усіх збройних сил наразовується около 500 осіб. Останніми днями через Остріг немає жодного руху ворожих військових сил.

5. Дня 23.11.43 р. до Мізоча прибуло 45 фір німецького табору. Розташувалися біля костела та в держгоспі. Між ними є частина фінців.

6. Того ж дня до с. Івачкова прибув відділ мадярів (понад 100 фірманок), розташувалися по 5 фір на одному дворі.

7. До с. Копиткова прибув відділ мадярів (около 1500 осіб), між ними є частина кінноти. Озброєні в кріси, тяжкі кулемети, гранати.

8. Дня 24.11.43 р. зі Здолбунова до Здовбиці прибув відділ німаків та закватирувався в школі. Про кількість докладно не відомо. Узброєні в кріси, кулемети, 2 зенітки, які вкопані біля школи. Приїхали автомашинами, які знаходяться при них.

9. До Мізоча прибуло ще 20 фір німецького табору, розташувалися в держгоспі.

10. Дня 25.11.43 р. з Мізоча в напрямку Дубно від'їхав увесь військовий табор, котрий недавно прибув до Мізоча.

11. На 26.11.43 р. в Мізочі знаходиться 50 осіб східняків, 40 осіб німецьких вислужників з німецькою жандармерією та 120 німаків. Разом — понад 200 осіб. Ходять слухи, що до Мізоча мають прибути 100 осіб мадярської кінноти.

12. 29.11. До с. Ступно прибули східняки в числі 200 осіб, які стояли в Мірогощі [Мирогоща].

Дубенщина.

1. В с. Опарижи [Опарипси], р-н Радивилів, закватирувалася німецька жандармерія — фольксдойчі та шуцмани СУЗ — в числі 400 осіб (разом з дітьми та жінками). Узброєння: кріси, 4 кулемети Дьохтярова. Кажуть, що мають їхати в ГГ.

2. Дня 24.11.43 р. в с. Пусто-Івань [Пустоіванне], р-н Радивилів, задержалося коло 40 фір фольксдойчів в числі 90 осіб. Узброєння: кріси та 1 кулемет.

3. На стан 25.11.43 р. знаходиться 246 німаків і 30 полонених в с. Тернавка Козинського р-ну. Узброєні в кулемети, кріси та автоматичну зброю.

4. В с. Дубини, р-н Козин, знаходиться 200 німаків. Узброєні в кріси та кулемети.

5. Стан збройної сили ворогів в Радивилівському р-ні без змін, тільки в с. Пусто-Івань [Пустоіванне] закватирувався штаб аеродрому Гранівка в числі 30 осіб. Майже всі узброєні в автоматичну зброю.

6. В с. Смордві, р-н Млинів, знаходиться 96 німаків і коло 100 осіб нім[ецьких] вислужників. Узброєні: 6 кулеметів, 1 гарматка, решта в кріси та гранати.

7. В Вербі знаходиться 380 осіб, з того німців-піхотинців 35 осіб, 220 осіб з летунської частини та около 80 осіб совітів, які працюють на аеродромі в Гранівці, 30 мадярів та 150 німецьких вислужників. Летунські частини узброєні в 6 кулеметів "Максим", 20 легких кулеметів, 1 протилетунський скоростріл, совіти – без зброї. Німаки-піхотинці узброєні в 4 легких кулемети, а решта — кріси. Мадяри: 1 міномет, 1 "Максим", 3 легких кулемети, а решта в кріси. Відношення мадярів до німців погане, до населенняназагал добре. Головний штаб летунської частини міститься в будинку рай[онової] управи. В школі стоїть 2 прожектори. В містечку міститься німецька радіовисильня та телефонічна централя.

8. В с. Птичі, р-н Верба, вдень перебуває 80 осіб, вночі — до 120 осіб німаків та мадярів. Мають збудований бункер та є узброєні в 1 "Максим", 3 легких кулемети, 2 фінки, решта кріси та гранати. Бункери мають пару ящиків амуніції та гранат. Відношення мадярів до німців погане.

9. В с. Піщанці [Піщане], р-н Верба, на залізничному мості є 16 мадярів та 4 українці з Закарпаття. Узброєні в 1 "Максим", один легкий скоростріл, решта кріси.

10. В Смизі, р-н Верба, нараховується всіх ворожих збройних сил 300 осіб, з того 100 мадярів, 200 німаків. Між мадярами є румуни та словаки. Узброєння мадярів: 1 гарматка, 1 міномет, 10–15 скорострілів, решта фінки, МП, кріси та гранати. Німці узброєні майже всі в автоматичну зброю.

11. В с. Стовбець, р-н Верба, знаходиться 300 осіб, з того 120 німаків і 180 полонених (150 руских, 30 українців). Узброєння: 1 "Максим", 15 МП, решта кріси та гранати.

12. В с. Підлужжя, р-н Верба, міститься 60 осіб. З того 12 мадярів та румунів, решта — українці з Закарпаття. Узброєні в 12 кулеметів, решта кріси та гранати.

13. В с. Микитичі, р-н Верба, знаходиться 200 осіб (українці, росіяни та поволжанські німці). Узброєні в легкі кулемети, кріси та гранати.

Крем'янеччина [Кременеччина].

1. В Крем'янці [Кременці] в ліцеї міститься біля 1500 осіб німаків. В останніх днях прибуло туди ще 18 сестер. До б. охорони, біля самоурядової школи, прибуло 208 німецьких летунів. З Рівного приїхав мадярський генерал, який провіряє становище й умовини життя мадярів. В приміщенні б. голови міститься 50

мадярів. Вони мають у своєму користуванни 34 коні і 12 возів. Мають на 6 чоловік 1 скоростріл, крім цього кріси та гранати. Варта, яка стоїть біля цього приміщення вночі, часто має незаладовані кріси. Їх запитували, коли б на їх напали партизані, то щоб вони робили. На це вони кажуть, що українські партизани є добрі і що вони є певні того, що їх не поб'ють, бо вони мають таку саму ціль, як і українські партизані. В Монополі варта складається з 4-х мадярів, 2-х німців і одного німецьк[ого] вислужника. Вони в 20 год. обійдуть Монополь і йдуть спати до пральні. Вартують тільки 2 сторожі.

В цих днях залізницею привезли 11 вагонів цукру та ще мають приве[з]ти 9 вагонів. Варта на залізниці складається з 6-х мадярів, які цілий час вночі сидять в магазині, і 10 нім[ецьких] вислужників, які цілу ніч кружляють кругом станції.

2. В Білокриниці в кошарах міститься 1000 мадярів і гестапо, яке складається з 60-и осіб. Мають 18 гармат. Поляки робили подібний напад на кошари з тою ціллю, щоб мадяри думали що то українці, але їм це не вдалося, бо їх окружили мадяри та заарештували. Вони оправдовувалися тим, що відстрілювалися від партизанів і по пару днях їх випустили.

3. В Бережцях міститься 5 німців, 23 нім[ецькі] вислужникі та 2 українці. Узброєні: 2 легких кулемети, кріси та гранати.

4. В Почаєві міститься стало 20 узброєних осіб. Це є 4 українці, мадяри та німці. Сюди майже щоденно приїзджають більше ворожих сил, але наніч від'їзджають до Крем'янця [Кременця].

5. В Цеценівці міститься 35 нім[ецьких] вислужників та 7 німців. Замешкують біля [...] спіртовому. Узброєння: 1 тяжкий кулемет, 3 легких кулемети та кріси.

6. В с. Горанці [Горинка] міститься 675 козаків та 5 німців, але не всі узброєні. Замешкують біля заводу та в замку. Узброєння: 10 фінок, 2 скоростріли, 3 міномети, 20 автоматичних крісів та 10 крісів. Мають 20 коней верхових та 15 возів. Провели телеграфічну лінію з Вишнівця до Горанки, стовпи обведені колючим дротом.

7. В Дедеркали приїхало 160 німців і будують бункери. Мають 5 грузових машин, 3 легких, санітарну, та машину, на якій міститься надавче радіо.

8. В Шумську стан ворожих збройних сил той самий, що подавався в попередньому звіті. Є чутка, що з Дедеркал мають переїхати всі німецькі вислужники. Мирне ляське населення має таємну зброю, яку купили у мадярів. Зброя, про яку знають німці, складається з крісів, 10 автоматів, 1 кулемета "Максим" і одного кулемета "Дьохтярова".

9. В Ланівцях перебуває 60 нім[ецьких] вислужників, 35 нім[ецьких] жандармів та господарча обслуга. Узброєння: 1 гарматка, тяжкі та легкі кулемети, гранати та кріси. Довкола приміщення є покопані рови та обведено густою дротяною загородою.

Кореччина.

1. В Корці стало стоїть 1020 німців, з того 25 старшин та 213 підстаршин. Крім німців, стоїть ще сотня козаків проти жіночого монастиря, та ще прибуло 2 нові сотні з Звягеля. Крім цього, знаходиться ще 26 осіб німецьких вислужників.

2. Німці, які кватирувалися в с. Бабин Корецького р-ну, від'їхали в напрямку Звягеля.

3. З с. Головниці від'їхав в напрямку Корця німецький обоз в кількості 700 осіб.

4. В с. Бранів Межирічського [Межиріцького] р-ну майже щоденно наніч заїзджає обоз, а вранці виїжджає.

5. З с. Невіркова Межирічського [Межиріцького] р-ну від'їхали козаки, котрі кватирувалися у військових кошарах.

6. В Межирічі знаходяться 22 тягарові машини, які стоять в центрі міста, 4 лімузини в ляндвірта і 1 гарматка в місті, 15 возів з обозу на головній вулиці і до 25 возів по господарях. Санітарна частина стоїть в шпиталі. Всіх назагал біля 400 осіб.

Рух по залізниці та соші.

Зі сходу на захід:		Зі заходу на схід:	
21.11.43 р.	1 шалон особовий	21.11.43 р.	3 шалони порожні
	2 шалони робочих		1 шалон порожній
	2 паравози		4 шалони війська
	4 шалони порожні		2 шалони порожні
22.11.43 р.	3 шалони порожні	22.11.43 р.	6 паровозів
	1 шалон війська		1 шалон панцирних авт
23.11.43 р.	2 шалони особових	23.11.43 р.	2 шалони війська
	1 шалон порожній		2 шалони робочих
	2 шалони робочих		4 шалони порожні
	1 шалон панцирних авт		1 шалон панцирних авт
24.11.43 р.	1 шалон панцерних авт	24.11.43 р.	4 шалони війська
	3 шалони війська		2 шалони особови
	2 шалони робочих		2 шалони амуніції
	1 шалон амуніції		2 шалони робочих
	2 паровози		1 шалон паравозів
25.11.43 р.	2 шалони особових	25.11.43 р.	4 шалони робочих
	3 паровози		1 шалон порожній
	1 шалон авт		2 шалони війська

	1 шалон панцирних авт		2 шалони робочих
	1 шалон панцерних авт		
Зі Здолбунова на Шепетівку:		З Шепетівки на Здолбунів:	
21.11.43 р.	3 шалони нім. війська	21.11.43 р.	5 шалонів війська
	8 шалонів побитих танків, авт		3 шалони мот. частини
	1 шалон санітарний		2 шалони амуніції
	1 шалон санітарний		4 шалони вугілля
	24 паровоза		2 шалони бензину
	3 шалони вугілля		5 шалонів особових
	2 шалони амуніції		3 шалони з збіжжям
	7 паровозів		3 шалони мот[орних] частин
	4 шалонів порожніх		2 шалони санітарні
22.11.43 р.	4 шалони війська	22.11.43 р.	2 шалони війська
	2 особових		3 шалони з збіжжям
	3 шалони бензини		2 шалони санітарні
	2 шалони мотор[них] частин		4 шалони мотор[них] частин
	4 шалони вугілля		1 шалон літаків
	2 шалони санітарні		2 шалони збірних
	3 шалони амуніції		9 паравозів холод.
23.11.43 р.	4 шалони особові	23.11.43 р.	4 шалони особові
	4 шалони амуніції		7 шалонів мотор[них] частин
	2 шалони вугілля		38 паровозів холод.
	4 шалони мотор[них]		2 шалони з збіжжям
	2 шалони порожні		2 літаки
	2 шалони порожні		3 шалони санітарні
24.11.43 р.	3 шалони з військом	24.11.43 р.	5 шалонів особових
	8 шалонів мотор[них] частин		4 шалони особових
	33 шалони паровозів холод.		4 амуніції
	1 шалон бензини		5 шалонів порожніх
	2 шалони мотор[них] частин		2 шалони зі збіжжям
	2 шалони збірні		2 шалони санітарни
25.11.43 р.	5 військових шалонів	25.11.43 р.	4 шалони особових
	4 шалон[ів] особових		7 шалонів мотор[них] частин
	5 вагонів амуниції		25 паров[озів] холод.

	3 шалони вугілля		3 шалони з збіжжям
	2 шалони бензини		1 шалон санітарний
	9 шалонів мотор[них] частин		7 шалонів збірних
З Радивилова на Дубно:		З Дубна на Радивилів:	
21.11.43 р.	10 шалонів з військом	21.11.43 р.	2 шалони війська
	3 шалони бензину		23 шалони різного матеріалу
	19 шалонів інших		
22.11.43 р.	13 шалонів війська	22.11.43 р.	23 шалони різного матеріалу
	1 шалон амуніції		
	3 шалона бензину		
23.11.43 р.	12 шалонів війська	23.11.43 р.	1 шалон сов. амуніції
	20 шалонів інших		38 шалонів інших
24.11.43 р.	10 шалонів війська	24.11.43 р.	2 шалони війська
	1 шалон амуніції		31 шалон інших
	1 шалон сов[ітської] амуніції		
	21 шалонів інших		
25.11.43 р.	8 шалонів війська	25.11.43 р.	31 шалон різного матеріалу
	1 шалон амуніції		
	18 шалонів інших		

За час від 20.11 по 25.11 асфальтом пройшло на схід 339 автомашин, 5 закритих, 90 таксівок, а решта грузові закриті. На захід пройшло 519 автомашин. Крім цього, щоденно переїзджають колони фольксдойчів на захід. Рух побільшився.

Постій, дня 6.XII.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Корній.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 33, арк. 27-31. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
ЛИСТ РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ОКРУГИ У СПРАВІ СТЕПАНА МЕЛЬНИКА

[ВО "Богун"],
18 грудня 1943 року.

Друже Орест!

Від Вас я одержав лист щодо Мельника Степана, який покликається як чеський член під моїм проводом. Так, це вірно що він був під моїм проводом добрий, а коли я йшов в підпілля, то його також передав під зверхність ту, куди я пішов, но він звідтам втікач. Знюхується з Бульбою і начинає бути атаманьчиком над трусюками в дядьків і заливатися самогоном.

Його наші друзі зловили і він з-під арешту втік. Надалі провадив Юдину роботу в терені. Провадив проти нас ворожу пропаганду на кож[н]ому кроці. Боячися кари перед рукою справедливости і за вказівками Бульби, свій центр вибирають в Пекло і надалі проводять свою роботу.

Коли він о[...] на мене, то вже має він одну дезерцію. Друге — ворожа праця проти УПА і непідпорядкованість своїм зверхникам. [З]аймався переважно грабунковими ділами в селян. Для таких кара одна?..

В обороні я голосу не беру, а Ви судіть "по заслузі — катюзі".

18.12.43.

С[лава] У[країні].

[Референт СБ ВО] Зенон.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 15, арк. 207-208. Оригінал. Грипс. Цигарковий папір. Рукопис. Простий олівець.

2. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ДОКУМЕНТ "ПОДІЇ З ТЕРЕНУ" ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УПА ТА ВОРОЖИХ СИЛ, СКЛАДЕНИЙ ПРАЦІВНИКОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

[Корецький надрайон,
серпень 1943 року].

Події з терену в/н ...

5.8.43 р.

Відділ Кручі наскочив на совітську банду в селі Кобильні, де після бою слідуючий результат: з нашої сторони один вбитий повстанець, один ранений. З ворожої сторони трупі підібрано своїми.

13.8.43 р.

Відділи УПА під командою Негуса робили наскок на село Сторожів, де стояли мадяри, до сотні. Бій тривав цілу ніч. Вислід слідуючий: з ворожої сторони два вбито, п'ять ранено, з сторони УПА 6 ранених. В Кролях був бій мадяр з червоними, де після бою місцева СБ підібрал[а] 2300 шт. набоїв до кріса, 28 мін до гранатомета, 3 сідли і коци під сідла.

14.8.43 р.

Корецькі німаки під проводом ляха йшли на колонію Залізниця забрати деякі річі з бувших польських господарств, причому арештували двох українців і ограбили місцевих селян. Повертаючись назад через село Копитів, сотня УПА зробила засідку, де був бій. З нашої сторони впало три повстанці, з ворожої впало 8 німаків, один лях, 6 коней і одна корова, заграбована в селянина, 4-х в полон взято, решту побитіх і раненіх підібрано (скільки — не відомо). Після бою наші відійшли в ліс, тому що прибула з Корця допомога з harматками. Обстрілюючи запальними кулями, запалила село. На другий день рано вдруге приїхали, обстріляли село, підібрали трупів, окрім ляха і худоби, запалили село і відійшли. З чого згоріло до 30 господарств, вбито два чоловіки і одну дівчину 14-и років. Здобуток зброї неясний, тому що відділи були без зброї, а реєстру не було; розібрали всі річі, гранати, сідло та інше.

Під селом самострілами стартував літак на землю. В ту мить у тих теренах було двох бойовиків з СБ, які відразу обстріляли той літак. Двох летунів, які летіли в літаку, втекли на сошу, де їхали німецькі машини — тоді їх забрали. Вибрано бойовиками з літака дві течки документів та найновіша пошта: новий складений парашут і ракетницю, дві течки, рукавиці льотнічі. Німаки, обстрілявши бойовиків, таксівкою втекли в Корець.

15.8.43 р.

В село Ганівку [Ганнівка] прибула орда німаків, де спалено дві господарки і вбито 7 осіб. Вертаючись через Головницю, спалили дві господарстві і вбили 3 особи цивільного населення.

В село Морозівку прибули казаки і говорили до населення: “Что ви с партізанами знаєтесь, постойте, кода прийдуть красниє, тогда ми вам покажем”.

16.8.43 р.

В селі Головниці Корецького району казаки вкинули до двох хат по гранаті, де тяжко [по]ранили 7 осіб, які померли.

17.8.43 р.

До села Річок [Річки] Кор[ецького] р[айону] о год. 14 прибули німаки та поляки, запалили 17 господарств та вітряка, самі втекли на Головницю.

19.8.43 р.

Роз[з]броєно господарчу частину Бульби в селі Топчі, всю ворожу літературу спалено.

20.8.43 р.

Ляхи з німаками в селі Щикічені [Щекичин] Меж[иріцького] р[айону] розстріляли підрайонового провідника Сумного (останньо — райполітреф) і другого селянина. При ревізії знайдено револьвер та ніж.

21.8.43 р.

Скапіталював перед УПА відділ Волинця з групи Бульби.

23.8.43 р.

Німаки та ляхи їздили на Харалуг і Вацлавку Меж[иріцького] р[айону]. Наших селян відкопували одежу та забирали, рівнож розстріляли одного селянина, говорячи: “давай сина, він бандит, бо б’є поляків”. Вертаючись на Воронуху, зустрілися з відділом УПА, де зістало вбитіх німаків невід[омо] скільки. Втікаючи, забрали [вбитих] з собою, кидаючи фіри. Місцеве СБ підібрало 3 цинки набоїв, дві лопатки військові, 39 кг. солі, 13 кг. тютюну, шкіри та інше.

22.8.43 р.

Німаки мали остре стріляння в терені.

23.8.43 р.

Червоні проходили через Морозівку, взяли 18 коней і 8 возів, підмінували шлях в трьох місцях. В селі Голичевці [Голичівка] Кор[ецького] р[айону] взяли троє коней, в Миколаєвці того ж району – одного коня. В Кобильні арештували німці трьох селян — двох звільнили слідуючого дня, одного розстріляли (полоненого). Цього ж числа німаки з казаками в сел[ах] Крилов [Крилів], Черниці, Брикові перепроваджували мітинги про здачу поставки.

26.8.43 р.

В Корці німці перевели генеральний арешт поляків — до 70 осіб арештовано і відставлено до Рівного, в тім числі і поліція. Знайдено зброю в костелі, де арештовано органіста і ксьон[д]з[а] й забрано органи. Ксьон[д]з з рук німецьких втік, вся група ляхів (переважно інтелігенція) теж арештована.

[…].8.43 р. Німці в селі Головниці Кор[ецького] р[айону] запалили хату і вкинули 7 осіб людей в огонь, один втикав і його вбито.

Зенон.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 1. Копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 2
"ТЕРЕНОВІ ІНФОРМАЦІЇ" ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОГІВ

[Корецький надрайон "Коліно", 1–6 вересня 1943 року].

Теренові інформації воєнного надрайону …

1.IX.1943 р. під селом Миколаївкою Корецького району зловлено одного невідомого чоловіка з крісом, якого відставлено до УПА. Біля села Кобильні цього ж району зловлено одного верхівця, який мав при собі наган, фінку та шаблю. Його відставлено до УПА. Пізніше довідалися, що перший чоловік з крісом був більшовицький партизан. Родом він із західних теренів України, біля пограничної полоси польсько-совітської, служив він при німецькому уряді шофером. Подорожував він від Звягеля до Корця своєю автомашиною, з ним були ще два німці, подорож ця була вночі; по цій дорозі була засідка більшовиків, на яку вони попали. Німців двох забито, а цього українця-шофера більшовики забрали до свого табору. Там він, побувши тиждень часу, заслужив у них до-

вір'я і одного вечора вислано його на варту в повній бойовій готовності. Це була нічна пора і він, використавши моментом, втекає. Переходячи бувшу пограничну полосу, натрапляє на нашу варту, яка його затримує, робить зізнання і відсилає до відділу УПА як стрільця.

Другий чоловік з фінкою і наганом — це був командир відділу, який загубився від своїх частин.

2.IX.1943 р. в с. Козак Корецького району приїзджали німці з казаками, також був ляндвірт. Зібрався сход по праві контигенту. Після сходу пішли до будівель робити ревізію. В одного чоловіка знайшли воза повстанців з УПА, в якому було підкинено місцевими ляхами 2 іржавих багнети. Ці багнети, воза та коні забрали, а господарку спалили.

Цього ж числа німці робили перехід з міста Корця до Городниці автомашинами, на яких везли 2 герматки малого калібру та з сотня добре озброєних німців.

В село Голичівку Корецького району приїхали німці. Забрали шість людей, худобу, харчові продукти, ще й до того погрожували населенню, що коли не вивезе хлібопоставки за два дні, то спалять село. Дали наказ здати всі коні, бо тими кіньми їздять партизани-бандити.

Цього ж числа в напрямку з міста Корця до міста Рівного переходило два шалони війська німецького.

6.IX.1943 р. в селі Річки Корецького району приїхали німці, окопалися, після цього пішли по хатах грабувати господарів, ніби за те, що не віддали хлібопоставки.

Увечері в селі Липкі [Липки] Межирі[ц]ького району приїхали бульбівці до однієї подруги з нашої [О]рганізації. Було їх п'ять, один з них сотник Жбурляй, другий старший за сотника і ще трох. Вони мали з собою таку зброю: 3 фінки, 2 автомати і кожний з них мав гранату. При розмовах з нашими людьми ставили бандерівцям за помилку нищення ляського майна і самих ляхів. Сміялися з бандерівців, говорили непотрібні річи, а саме нібито коли палять ляські будинки, то кричать "героям слава". Вони поїхали з села Липок [Липки] в напрямку Віткова [Виткова] (в Віткові [Виткові] знаходиться їхній центральний зв'язок). Сотник Жбурляй залишився в селі Вітках [Витків] з фінкою, пістолем і гранатою.

Ця інформація була до нашої найближчої боївки в тім терені, тієї ж хвилини, як вони вступили в село Липки.

Цього ж числа шість дезертирів з відділу Гордієнка (Очмана і ін.), котрих були бульбівці обеззброїли і забрали з собою, одного дня втекали з такою зброєю: 4 автомати, 1 кріс, 1 наган і по 500 шт.

набоїв з них кожен мав. Вони говорили, що готуються на засідку німців і поляків, їхнє завдання головним вбити Тишера (фольксдойча), який служить німцям в місті Межиріч. В селі Межиріч цього ж числа мають приїхати 25 автомашин з поляками і населення дуже настороженe і боїться тому, що тут мешкає один селянин на прізвище Тютюн Олесько, який має зв[']язки з Тишером-фольксдойчем та Турляковим — ляхом, німецьким вислужником...

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 232. Документ без закінчення та підпису автора. Походження не зазначене. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
ДОКУМЕНТ "ВНУТРІШНІ СПРАВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СІТКИ В РІВНЕНСЬКОМУ НАДРАЙОНІ"

[Рівненський надрайон 3/3],
3 вересня 1943 року.

Внутрішні справи організаційної сітки.

На зв'язку у Ніхта є зв'язкова, яка неможливо поводить себе, вона думає, що прийшла сюди романсувати з друзями (підрайоновим СБ Королем). Не досить того, що вона вкрала в с. Бармаках [Бармаки], р-н Рівне, в тій хаті, де ночувала, пару нових панчіх. На зв'язку в районі 20 жахливий безпорядок, пропадають писульки і ніколи не доходять вчас[но], на районовому зв'язку жахливий моральний стан. В с. Великий Житин, р-н Олександрія, визначено було 2-х друзів іти в УПА, але вони поставили ультимат, щоб їм дати одежу. Дня 25.9. переловлено писульку станичного Крука до своєї сестри, щоб зробила з організаційної сметани для себе масло, але щоб про це ніхто не знав. Він є молочарем і затаїв 20 л. сметани. В с. Глинках, р-н Рівне, станичний СБ п'є з дядьками горілку, коли треба дещо злагодити. В с. Речиці [Річиця], р-н Тучин, наші друзі приязно відносяться до Бульби, а навіть подруги збирали їм їжу, коли вони там стояли. В с. Савичах, р-н Олекс[андрія], завелося п'янство між молоддю. В с. Жаврові, р-н Гоща, члени [О]рганізації не дають людям копати польських картопель, а копають і забірають собі, з того повстає незадоволення. В с. Покосах, р-н Клевань, завелась велика фамілійність навіть в здаванні поставки для УПА (коли якийсь дядько чи брат, то може зовсім не здавати, або тільки для замилення очей). В с. Білів було страшне недбальство

господарчого: змолочено збіжжя УПА і так його залишили у дядька на току, аж поросло.

Постій, дня 3.9.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Віра.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 130, арк. 8. Походження не зазначене. Завірена копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 4
ВЗІРЕЦЬ СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ДЛЯ ВИКОНАВЧИХ ВІДДІЛІВ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У РАЙОНАХ, УКЛАДЕНИЙ РЕФЕРЕНТОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

[Дубенський надрайон ВО "Богун"],
12 вересня 1943 року.

До всіх шефів СБ при воєнних районах.

Прошу на будуче складати звіти виконав[чого] реферату за точками, поданими в схемі звіту вик[онавчої] [р]еф[ерентури].

Декотрі реф[еренти] рай[онних] СБ подають по порядку те, що викопано протягом даного часу.

Ще раз подаю схему звіту виконавчого реферату:

1. Скільки розглянуто справ.
2. Коли, кого і за що арештовано.
3. Кого, як і за що покарано.
4. Яку роботу виконала боївка в той час.
5. Справа очистки терену.
6. Які речі здобуто при арештованих і куди їх направлено.

Граб[105].

12.IX.43. Марко.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 32, арк. 259. Завірена копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

[105] Референт СБ Дубенського надрайону у вересні 1943 р. *Див.* лист учасників СБ на ПЗУЗ, котрі загинули у боротьбі за УССД в 1943–1945 рр. у: ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 233, арк. 33. Носія цього псевдоніму звали Ніновський Василь. *Див*: Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі (1941–1944 рр.). – Т.7, Серія "Бібліотека "Літопису УПА", Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – С. 461.

№ 5
"ІНФОРМАЦІЇ" З ТЕРЕНУ РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

[Корецький надрайон "Коліно"],
21 вересня 1943 року.

Інформації з терену.
10–20.9.43 р.

10.9.43 р.

Зв'язковою штафетовою боївкою по шосі Корець – Рівне [...] на німецькі машини коло села Тудорова. Розбито дві німецькі машини з збіжжям, вбито 4-х німців, з нашої сторони один вбитий. Надійшла підмога з Тодорова [Федорівки] і Межиріча, боївка відступила.

В село Річки Корецького району прибули німці та грабували цивільне населення. Через село Ганівку Корецького району переїзджало 19 німецьких автомашин з збіжжям в напрямку на Корець.

11.9.43 р.

Через село Кобильню на Сторожів переїзджали німецькі машини з німаками та ляхами. Зупиняючись в селі Сторожеві, вели пропаганду в справі контигенту. В околицях Блудова німці з ляхами робили засідку.

12.9.43 р.

З [...] Звягеля прибуло 4-х стрільців до УПА, озброєних в кріси та гранати. В селі Морозівці Корецького району під час сходу місцевих селян з нашими політ[ичними] керівниками, бульбівська банда під командуванням Прача наскочила на село, обстріляла з фінок село. Грабуючи наших симпатиків під маркою червоних, повибивали в їх хатах вікна, образи і т.д.

Після цього над'їхав один бульбівець і пострілами револьвера відігнав всіх. Вищезгадана банда, награбувавши худоби та поверх 30 коней, втікла, поширюючи в тому пропаганду, що ніби бандерівці їх роз[з]броюють, а червоних з села не виганяють. Ця провокація була дуже спритна, навіть до певної міри збаламутила село. Командант в[ійськового] р[айону] Біда коштом УПА повернув їм коні. В Великій Клецькій, на подвір'ї а[м]булаторії ЧХ, командир відділу УПА Верещака[106]

[106] Один з повстанських псевдонімів Федора Воробця. Був відомий також під псевдонімами "Глід", "О.", "Олекса", "Олекса Глід", "Шигунич Денис". Народився у 1922 р. в с. Горожанка Монастириського району Тернопільської області у селянській родині. З 1936 р. навчався у Станіславівській гімназії. У грудні 1939 р. нелегально перейшов кордон. Опинився в Кракові. Там вступив до ОУН. В 1940–1941 рр. – зв'язковий між Краківським центром ОУН і

ро[з]стріляв 5-х вояків з бувшого відділу Гордієнка і інших як дезертирів.

13.9.43 р. польська поліція та СД приїзджали на Старокорецькі хутори (Кралі), жодних акцій не переводили. Боївка СБ і штафетна в Кілікієві [Киликіїв] забрали лікаря з родиною, інструментами та медикаментами для ЧХ.

В селі Сторожеві Корецького району ліквідовано будинок громадських, де поміщалися мадяри. В селі Браньові [Бранів] Межирічського [Межиріцького] району ляндвірт з ляхами забрав 25 штук худоби. Біля Франкополя Людвипільського району розірвалася невідомо ким підложена міна і вбила 12-літнього хлопця, ранила одного коня. Через село Завідню проходило около 40 бульбівців під проводом Півайголови.

14.9.43 р.

У селі Забарі [Забара] були німці і ляндвірт, ходили по хатах і просили людей, щоб здавали поставку. В селі Сторожеві Корецького району німці спалили одного господаря хутір. В Межирічі німець Тишер побив одного чоловіка з Самостріл того ж району, котрий орав на полі. При бійці кричав, чому копи на полі стоять.

В місто Межиріч приїзджали німецькі автомашини брати ляхів на роботу: му[жч]ини втікали, а частину вивезли.

В місті Корці боївкою СБ забрано з районової управи пару коней з бричкою, дві машинки до писання, та документи уряду праці. Дезертири з відділу Гордієнка на чолі з совітським лейтенантом Філєю перейшли до червоних, ніби боячись кари за дезертирство.

оунівськими структурами Західної України. В 1941 р. – провідник ОУН в Морочанському районі Рівненської області. З березня 1942 р. керує Пінським районовим проводом ОУН(б). У травні 1942 р. очолив провід ОУН Олевського надрайону (Житомирська область). З середини травня 1943 р. – керівник групи УПА–Схід і керівник ОУН в Київській та Житомирській областях. У першій половині 1944 р. – командир групи УПА "Тютюнник". З липня–серпня 1944 р. став провідником північно-східної генеральної округи ОУН(б). У другій половині 1944 р. – першій половині 1945 р. очолює з'єднання груп УПА "44". У січні–лютому 1945 р. командував кінною групою цього з'єднання. 15 січня 1945 р. спецгрупа УНКВД у Волинській області захопила Федора Воробця у с. Ботин Теремнівського району Волинської області. 2 лютого 1959 р. Федір Воробець помер у таборі МВС СРСР, відбуваючи там покарання за рішенням Військової колегії Верховного суду СРСР (*Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд). – Київ –Торонто: В-во "Літопис УПА", 2006. – Нова Серія, Т. 8. – С. 16, 24, 26, 27, 29, 34, 41, 44, 52; Літопис УПА. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Іщук О., Кокін С. (упоряд.). – Київ – Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2007. – Нова Серія, Т. 9. – С. 44).*

Цілий час ця група дезертирів самовільно гуляла по терені, підпорядковуватись не хотіла нікому. Недавно ця група була роз[з]броєна через бульбівців, але, викравши зброю, знов втікли. Командир цієї шайки перед відходом до червоних перед людьми плакав, що його переслідують як зрадника і до цього часу його змушують обставини перейти до червоних.

15.9.43 р.

В селі Козак Корецького району зловлено одного бульбівц[я] з банди Прача, який виявив провокаційний напад на село Морозівку. Після допиту він втік, де за ним пішла погоня і вскочила в засідку бульбівців, після чого роз[з]броєно двох осіб і вбито. На хутір Шкіня Корецького району прийшла сотня озброєних німаків, робила засідку. В Річечині Корецького району проїзджало 50 бульбівців, які роз[з]броїли наших двох стрільців. Польську колонію Вацлавку вночі ліквідовано. В місті Корці вдень на вулиці застрілено польського поліцая. З Городниці на Корець їхало поверх сто машин, везли збіжжя.

16.9.43 р.

Через село Морозівку переїзджали бульбівські верхівці, де оправдувались перед людьми, що вони не граблять. В селі Підлісках Межирічського [Межиріцького] району німаки з ляхами арештували одного чоловіка. В селі Користі Межирі[ц]ького району німаки грабували людей, забирали збіжжя в снопах. В м. Корці боївка СБ забрала місцеву лікарню, а саме хірургічні інструменти, медикаменти та три санітарки. Зліквідовано одного ляха.

17.9.43 р.

В селі Сторожеві були червоні. В село Малу Харучу Межирічського [Межиріцького] району приїзджали німці з поліцією та 9 цивільними поляками, населення розбіглося. В селі Липках ліквідовано будинок штатґуту.

Через село Топчу Межирічського [Межиріцького] району їхало 20 бульбівців верхових. Роззброїли двох повстанців, що їхали по фіри в село. Вони стріляли на одного стрільця Франца — бувшого бульбівця — кричали йому вслід, що він зрадник, що він їх продав. Цей втік, а вони від'їхали в людвипільські терени.

На Річечині Корецького району бульбівці переловили зв'язківця і сконфіскували по[ш]ту, вислану на адресу Ворона, Олега, Скиби і Мручка, між тим, літературу "Боротьба за хліб, боротьба за владу".

Зі Звягельського ф[іль]варку прибуло до УПА 6-х осіб.

18.9.43 р.

В село Річки Корецького району приїзджав ляндвірт. Зібрав сход, на якому говорив про здачу хлібопоставки та застановив

людей, щоб викосили польський овес, бо якщо не послухають, то приволочуть трактора та будуть орати цей некошений овес.

В село Забару Корецького району приїхали німці. Робили ревізію по хатах, невідомо що шукали, але нічого не знайшли і поїхали в Бабин. Було їх біля 60-ти осіб — кіннота, піхота та возами.

В село Дивень Межирічського [Межиріцького] району приїхали німці в складі 4-х осіб: ляндвірт, Тишер та два рядові. Всі вони мали кріси, ляндвірт мав наган. Завданням їх було вигнати людей на роботу до штатґуту.

Цього ж числа повернув зі Сходу відділ Гордієнка на відпочинок, що славився переможними боями з більшовиками і німаками, зі собою привезли зброї на цілу сотню.

Через села нашого терену — Сапожин, Даничів — йдучи на північ, переходив відділ червоних, замаскovани[й] тризубами. З селянами намагалися говорити українською мовою, називали себе "Карпатською частиною УПА". Переловлений один німецький розвідчик, що був у цьому відділі червоних, признався, що це недобитки відділу Колпака йдуть з Карпат на Білорусь, і там, сформувавшись в більші відділи, чекатимуть на прихід червоної армії.

В Бабині Корецького району німаків прибуло півтори сотні, де арештували станичного господарчого, станичного матір та одного селянина. Через село Крилів проходило дві сотні червоних по лінії Самостріли – Даничів – Копитів – Юзефівка – Дерманка. Зловлено одного фольксдойча та роззброєно, який був з ними.

В Корці вибрано через СБ лікаря Косика, якого відставлено до ЧХ. В село Головниця Корецького району приїзджали німецькі машини, на яких з сторони ліска стріляли наші відділи. Машини з німаками вернулися в Корець, а незабаром приїхав броневик та став стріляти на те місце, звідки були перед тим стріли. Вертаючись через село, спалив одного будинка.

В село Даничів о восьмій годині рано прибуло з сторони Корця около 10 автомашин, до двох сотень фірманок, на яких були німці, козаки та ляхи, з сторони Межиріча 37 машин, около 110 фірманок з німаками та ляхами: окружили село Даничів, спалили дві господарки, зорганізували людей. В третю хату вкинено гранату. По полях забирали готові копи і грабили деяких людей. Вбито селянина Бондарчука Миколу та забрано на роботу до 30-ти осіб молодих жінок та му[жч]ин, які з Рівного повтікали. Полякам є наказ від німців опустити місто Межиріч, але вони не хотять, а кажуть: "Хай нас тут поб'ють, бо тут наша земля".

В селі Забарі [Забара] Корецького району повішено старшину села як німецько-совітського сексота, рівнож ліквідовано родину. Асфальтом в сторону Рівного німці під охороною пару днів везли роз[з]броєних мадяр.

20.9.43 р.

В селі Янівці Межирічського [Межиріцького] району спалено вдруге міст, який є перешкодою переїзду німакам з Межиріча.

В селі Криловi Корецького району відправлено богослужіння через військового священника Іларіона, де було багато присутніх цивільних людей. При відправі панахиди над пам'ятковою могилою полеглих були присутні повстанці сотні Макса. Після відправи і промов населення з задоволенням розійшлося.

Постій, дня 21.9.43 р.

Слава Україні.

Реф[ерент] СБ Зенон /Зенон/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 4–5. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 6
ПРИСУД У СПРАВІ ОБВИНУВАЧЕНОГО В "АНАРХІЗМІ", УКЛАДЕНИЙ РЕФЕРЕНТОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

[Здолбунівський надрайон 4/4],
28 вересня 1943 року.

Присуд.

Референтура СБ [в]оєнного [н]адрайону розглянула справу др. Чайки — бувшого козака з сотні Жука, обвинуваченого в анархізмі, деморалізації та піяцтві.

Слідство усталило:

1. Обвинувачений Чайка, прибувши на відпуск додому, систематично впивався і ходив до чужих жінок.

2. В п'яному виді оповідав жінкам про життя і діяльність сотні, про місце її постою, чим розконспіровував таємниці сотні.

3. Заходив до людей в п'яному стані і, тероризуючи їх, домагався горілки.

4. Стріляв на подвір'ях у селян, чим спричинив стрілянину [м]адярів по селі і паніку серед населення. З принесених 15 набоїв вистріляв у п'яному виді 13.

5. Самовільно покинув сотню Жука і хотів перейти до сотні Кука[107], бо там є ліпше. Керуючись [р]еволюційним сумлінням, РСБ в[ійськового] н[адрайону] засуджує обвинуваченого Чайку на кару смерти.

Цей присуд є остаточним і підлягає тільки затвердженню [к]омандира [г]рупи УПА.

Постій, 28.9.43. /Грім/.
/Стародуб/.

Присуд затверджую. Виконати! 28/9-43, год. 18.25. Еней.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 267. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 7
ПРОТОКОЛ ДОПИТУ БУЛЬБІВЦЯ, СКЛАДЕНИЙ СЛІДЧИМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ

Рівненський надрайон 3/3,
9 жовтня 1943 року.

Протокол зізнань Карася Панаса,
обвинуваченого в справі анархізму
(псевдо Прач надано отаманом Бульбою в зимі 1942 р.).

Слідство перевів слідчий СБ в[ійськового] н[адрайону] Орист.

Ім'я і прізвище: Панас Карась (Прач).

Дата народження: 2.II.1909 р.

Місце народження: с. Голичівка, р-н Корецький на Рівенщині [Рівненщині].

Національність: українець.

Освіта: 4 кл. народньої школи.

Спеціальність: тесляр каменя.

[107] Ймовірно, що йдеться про повстанця на псевдо "Крук".

За Польщі працював в кар'єрі б. Корця робітником.

За більшовиків — .

Був в польському полоні капралем.

Належав до партії [о]тамана Бульби УНДП.

Остатньо замешкував Карась в с. Голичовці.

Родинний стан: жонатий (жінка і дитина).

Карась зізнає, як прийшли німці на Україну 22.VI.41 р., то він вступив до поліції української в місті Корці. По півроці Карась став комендантом поліції в станиці Богданівка, де був 4 місяці. По кількакратних переходах Карася зі станиці до станиці остатньо тому 3 міс. цілком відійшов від поліції додому і переховувався від німців. Отож, уже в цьому часі мав зв'язок Карась з [б]ульбівською організацією.

Час від часу відлучався з доми, навіть і на тиждень, їдучи до партизанських відділів Бульби. 2 міс. тому Карася поруч[н]ик Зубатий назначив чотовим пров'янтовим при його сотні і одночасно тереновий провідник Корецького району. Карась попав до Бульби разом з [л]яндвіртом. Їх покликав до себе Бульба через 2-х зв'язкових з Людвіпольського району в селиські ліса, де зорганізували відділи [...] 40 чол. на чолі з командиром Солодом (з Межирича). Потім з цим відділом прийшли в козацький ліс.

В с. Річках забрали 2 кабани з фільварку і одну телицю і сепаратора, якого закопали в спаському лісі. Пробувши 2 дні в цьому лісі, відділ пішов за асфальт на операцію, а [л]яндвірт з Карасьом лишилися вдома. В перших днях, як Карась пішов до Бульби, то Бульба скликав три чоти (80 людей) і перед ними мав промову, в якій згадував про б[а]ндерівців, які мають програму з фашистівськими методами. Тепер фашизм валиться і Німеччина програє. Так прийде демократія і ми тепер не зможемо мати фашистівської програми, яку мають б[а]ндерівці. Нам треба ор[і]єнтуватися більше на Англію і Америку. В Америці є Скоропадського, а [...] син в Англії. Отож, Англія може зорганізувати українське військо і вишле на Україну український десант. Отож, українці мусять іти за демократією, бо тепер демократія бере гору. Бульба гов[...] [...] німці програють, так тоді прийдуть більшовики, а як ми будемо мати малу партизанку, так усі заховаємося. Перші лінії більшовиків як пройдуть, то це ще не буде влади, і тоді нада організувати підпілля, а Америка і Англія можуть іти війною на Совєт і висадять український десант, а ми аж в той час повстанемо. Коли сю промову говорив Бульба, так були присутні зі штабу його сотник Тур, поручник Зубатий, Солод, Батюшка, Півай, Кармелюк, Муха і стрільці.

Бульба мав найбільше зв'язкив по таких селах і районах:

Корецький р-н:

— с. Морозівка, (Лев Харченко, Трофім Лук'янчик), має ляндвірта десят[к]у і свій наган, до десятки 30 набоїв, наган [...], набоїв 12 шт., має коня і сідло.

— с. Голичівка (Гопанчук Іларіон), має 25 набоїв російських і гранату совєтську. Є ще Усік Федось, Павлюк Конон, рядовий.

— с. Бриків (Шитка Адам, Попчук), має коня, сідло, кріс німецький і набоїв 30 шт., 1 гранату німецьку.

Межиричський [Межиріцький] р-н:

— с. Голичівка, Карась залишив автоматку в Борисюка Євтух[а], набоїв 30 штук.

— с. Липки, Жбурляй, хата в селі, жонатий, має фінку (2 диски) і ще 200–300 совєтських набоїв, закопаних біля сіялки.

Карась має захованих 1000 німецьких набоїв в с. Голичівка на могілках під каплицею. В с. Корпиловці за річкою Случ є закопана бульбівська зброя в клуні. Це на футорі (там совєти наганяють динама до радіо тепер). Там є 40 крісів, 80 шт. гранат і 3–4 кришки набоїв.

Карась оповідає, як і де пропала бендерівська пошта. Це було на Річечині, де затримали бандерівського зв'язкового. Забрали цілу течку пошти. Забрав Жар, це політосвітник відділу Мухи. Забрану пошту передали до штабу Бульби, тоді він був в селиському лісі. Коли забито Муху, то Карась з 15 стрільцями на чолі з Коршуном поїхали за с. Липки на футорі, де мали доповнити свої відділи. Але ж мало прибуло, так Карась з 7 верхівцями вернувся на Кореччину. Піс[л]я Карась не робив жодної акції.

Карась зізнає, що остатньо Бульба дав наказ до всіх своїх підлеглих, що кого зловлять з своїх людей, які втікли до б[а]ндерівців зі зброєю, то мають стрілять, а особливо Фра[нца] і Кучера.

P.S. Набоїв до "Мавзера" є 1500 штук під підлогою в каплиці по лівій стороні в торбі. Друкарня була на Степанщині. В Пустомитах забрали обласну бендерівську канцелярію і 3 друкарські машини. Про ліквідацію канцелярії дав наказ поручник Зубатий. Остатньо Бульба дав наказ № 102, де пише: хто втіче додому без зброї — кара 50 шомполів, хто з крісом — то 100 шомполів. В наказі говорилося про ди[с]ципліну в відділах Бульби. Прача[,] Граб[...] [...] жандармерії військової, [...] 8–10 днів. Згідно наказу Бульби, Прач дістав наказ вести пропаганду для розбиття рядів УПА. Галя Кухарчук працювала в Бульби при військовій розвідці. Остатньо Галю Кухарчук вислав Бульба на

Схід з поштою (десь в Звягельщину) і мала там нав'язати зв'язку. Коли Галя верталася зі Сходу, то заходила до Прачової жінки і говорила, що їй не вдалося завдання.

Постій, дня 9.Х.43 р.

Орест.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 211–212. Рукопис. Цигарковий папір. Синій хімічний олівець. Текст згасає. Документ пошкоджений.

№ 8
ФОРМУЛЯР ПОСВІДКИ ПРО НАЛЕЖНІСТЬ ДО ПОЛІЦІЙНО-ВИКОНАВЧОГО ВІДДІЛУ РЕФЕРЕНТУРИ СБ

[Корецький надрайон "Коліно"],
12 жовтня 1943 року.

Посвідка.

Воєнний [н]адрайон. Постій. Дня 12.Х.43 р.
СБ
П. [в]ідділ
№ ...

Пред'явник цього др. ...

Являється членом [п]оліційно-виконавчого [в]ідділу в ... районі. Йому позволяється користати довгою зброєю ... № ... набоїв. Всі відділи УПА, як і члени запілля, в разі потреби мають допомогти в виконанні службових обов'язків.

Командант СБ
в[ійськового] н[адрайону]
/Зенон/.
Шеф поліційно-виконавчого відділу СБ
військового надрайону
/Мота/.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 243, арк. 1. Завірена копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 9
ЛИСТ ШЕФА КОНТРРОЗВІДКИ НАДРАЙОНУ ДО КЕРІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ В НАДРАЙОНІ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ СТРУКТУР КОНТРРОЗВІДКИ ТА "ВЕРЕЩАКУ"

[Корецький надрайон "Коліно"],
12 жовтня 1943 року.

До друга Зенона.

Від дня 1 жовтня до 10 жовтня 1943 р. зорганізовано сітку контррозвідки в таких пунктах:

1. Червоний Хрест (лікарня і на лікарський персонал) — 1 чоловік.
2. Санітарна [ш]кола — 2-х людей.
3. Сітка в сотнях Негуса і Макса.

Загальний стан стрільців — 220.

Втягнуто до сітки — 26.

Сотенних — 2.

Чотових — 6.

Ройових — 18.

Всіх разом працює в сітці контррозвідки 30 людей.

Виконано роботу.

1. 4.10.1943 р. — з сотні Негуса знищено військового інструктора сотні Вихора за участь в змові зради в відділах Енея.
2. 4.10.1943 р. — з Червоного Хреста знищено медсестру, псевдо Зірка, за змову втечі до червоних.
3. 5.10.1943 р. — з лікарні ЧХ знищено медсестру, бувшу червону партизанку Ніну за змову до втечі.
4. 7.10.1943 р. — з сотні Негуса знищено стрільця, псевдо Чорний, за маркірацію і совітську пропаганду.
5. 8.10.1943 р. — [з]нищено більшовицьку шпигунку з отряду Пушкіна Віжевську Надєжду. Мала при собі 95 тис. німецьких марок і підроблені документи.

З усіх цих осіб переведено слідство і запротоколовано.

Інформації про Верещаку.

В сотні Романа, яка вернулася зі Сходу, між стрільцями іде розмова про Верещаку, а саме, що він дістав від проводу догану і то з завішенням на 4 місяці. Це тому, що на Схід вислав сотні, особливо Романа, в поганому виражі. Коли сотня Романа вернулася зі Сходу, так Верещака всіх стрільців хотів віддати до кар-

ного баталіона в Дубового за невиконання наказу. Як привели сотню до Дубового, так всі тами спіткали її стрільців як переможців і замість мати їх в дисципліні вони відмовилися. Отож, Верещака висилає сотню Романа на терен надрайону 2/2 і тут хоче знову вислати на Схід. Цікаве одно, що стрільці сотні Романа є так настроєні і на Схід ідуть, тому що їх висилає Верещака, щоб оправдати себе перед проводом, а не як ідея і наказ до боротьби за Україну. Про моральний стан стрільців сотні винні політвиховники, або Верещака завинив. Від стрільців з таким духом добра на Сході не чекати.

Постій, дня 12.10.1943 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Шеф [к]онтрроз[відки] в[ійськового] н[адрайону]
Аскольд.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 19. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 10
"ІНФОРМАЦІЇ" № 11 ШЕФА РОЗВІДКИ ПРИ СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УПА І ВОРОЖИХ СИЛ

[Рівненський надрайон 3/3 "Озеро"],
20 жовтня 1943 року.

Інформації ч. 11.

5.X.43 р.

С[ело] Гориньгород [Гориньград]. Ґетники арештовали 10 чоловік, в тому числі і священика цього ж села. Завели їх в клуню і постріляли. Потім клуню запалили, причому згоріло 4 будинки.

Р-он Гощанський.

М[істо] Гоща. Армяне арештували нашу станичну подругу Татарку, яка, не виказавши нічого при слідстві, була звільнена. Потім пошукували подругу Кульчи[ц]ьку Ніну.

Р-он Клеванський.

С. Голишев [Голишів]. Приїжджали німці з поляками копати польські картоплі. Люди повтікали з села. Німці, стріляючи, двох ранили, а потім грабили по хатах.

6.X.43 р.

Р-он Гощанський.

Із Гощі виїхали до Рівного разом з вірменами крайсляндвірт і ортскомандант. Через декілька днів крайсляндвірт і ортскомандант повернули назад з охороною 17-ти німаків (на місце вірменів).

С. Пруски. Селянка Ярина Хомич, син якої загинув під час акції німаків на це село, говорила, що “я знаю всіх, хто що робить” (тобто наші). Коли в село прибули німаки, вона бігла до машин та кричала, що буде нам усім кінець. Тепер вже її знищано.

7.X.43 р.

С. Бугрин. Проїжджало дві машини, на котрих було 25 осіб німаків. Нічого не робивши, поїхали далі в напрямку Оженина.

8.X.43 р.

Р-он Тучинський.

З Шубкова перейшло 12 шуцманів. З них було 10 українців та два кацапі.

Район Гощанський.

М[істо] Гоща. На районові зібрання старшин із цілого району ніхто не з’явився, крім старшини із с. Бабина. Тоді крайсляндвірт, не маючи з ким проводити зібрання, скликав до себе цілий районовий уряд і всім чоловікам цього уряду доручив відповідні карти, з якими б вони мали їздити по селах і заставляти селян підписувати, що здадуть 100 % контингенту. До цього часу ніхто не їде.

Поміж Рясниками а Дорогобужем згинув від німецької кулі др. Чу[...]. Разом із ним ніби попав живим в руки німцям др. Чудовий з Дмитровкі [Дмитрівки], який при слідстві викрив все що знав і зараз їздить з німаками, виказуючи всі хати де був. Надрайоновий зв’язок і ж[...] там знаходився. Вже арештовано з Дмитрівки 16-х людей і в Рясниках 2-х людей. Родина Чудового, який виявився не зрадником, а сексотом, знаходиться в Бабині на фабриці.

С. Красносілля. Приїхало 12 козаків, які мали з собою “Максима”, “Дьохтяра”, автомати, кріси та гранати. В дві хаті кинули гранати, але там нікого не було. Зловили одну дівчину, 2-х хлопців та одного старшого чоловіка, яких забрали до Гощі в лагер. Ограбили 2-х господарів. Вертаючі назад, зустріли 2-х друзів, які їхали роверами. Стали по їх стріляти. Друзі повтікали, покинувши ровери, які ко[заки] забрали. Потім ще забрали в одного господара кабана.

8.X.43 р.

Р-он Клеванський. Шеф поліції з Клеваня виїхав на відпустку, а на його місце приїхав його заступник Гаман.

У дерев'янському лісі забито одного німака і одного ранено в ногу. Йому зробили перев'язку і пущено. Ці німці були з Клеванської ортскомандатури. Повернувшись, ранений німець доповів, що напа[д]ники говорили по-німецьки і казали, що вони є німці та йдуть проти СС та гестапо — за народ.

Хома Наконечний з с. Дерев'яного перевозить ляхів з станції Клевань-2 [Клевань Друга] до Олики. Також Уліта Крижовець з с. Застави [Застав'я] симпатизує ляхам.

С. Грабів. Приїжджала польська поліція, стріляла по селі. Було окружено хату Тимощука Володимира. Шукали його та звали бандитом. Говорили, що він не дає, щоб люди везли поставку німцям. В хаті була тільки його мати. Питали її, де є сховане майно. Знищили фігурку Тараса Шевченка та кілька портретів. Винною в цьому, як говорить Трохимчук Володимир, є Сорочук Марина з с. Грабова — жінка, дочка якої є замужем на станції Клевань-2 [Клевань Друга], через яку вона доказала ляхам.

9.X.43 р.

Німці з узбеками робили облаву в дерев'янському лісі, де нічого не знайшли.

М[істо] Клевань. В шевський майстерні Барана в 17 год. ранку зібралися Барановський Антон, Вілішкевич Дмитро та Крижовець Іван — бувші совітські агенти та донощики. Вони говорили, що "нехай бандити що хотять роблять, а ми їм потім заплатимо, як прийдуть совіти, бо ми знаємо хто вони".

10.X.43 р.

Було підложено 13 мін на залізниці біля с. Олешві [Олишва]. Надійшов товарний поїзд з Луцька, дві міни вибухнуло і вискочило з рейок 11 вагонів. У відповідь на це німці спалили Ол[и]шву (Цуманський район), де було кілька хат, бо 13 листопада [19]42 року це село розкидали. Тепер було спалено все: копи, стожки, солом'яні бараки і т.д. Жертв в людях не було. Шеф поліції з Клеваня, коли палили Ол[и]шву, приїжджав до Юридик – Новостава і говорив, що коли не буде священика Бусла і Серцова з Юридик – Новостава, то село піде з димом.

С. Грабів. Старшина Чумак Аврам зібрав сход села та наказував людям везти поставку німцям.

Р-он Гощанський.

С. Башина [Башине]. Приїжджав з Гощі крайсляндвірт з 17-ма німаками. Зловили 3-х людей. Цього ж самого дня було зловлено в с. Угольці [Угільці] 6-х людей та в с. Бугрині 2-х людей. Всіх їх було забрано до Гощі. Коли їх родичі дали частину контингенту, то їх німці звільнили (з ціллю пропагандивною).

Р-он Тучинський.

С. Шубків. Ґетники з німаками застрілили чоловіка, що вів переговори з шуцманами з ґета, котри хотіли втікати до ліса. При цьому німці застрілили 5 шуцманів та спалили 4 будинки.

11.X.43 р.

Р-он Клеванський.

Селище Клевань-2 [Клевань Друга]. В домі Коб'якової Броніслави була нарада ляхів, де говорилося про те, щоб всіх українців з Клеваня-2 [Клевань Друга] віддати до рук ґестапо. Зараз українців сильно переслідують. Участь у цій нараді брали: старий Кодлубицький, Солоцінська-фольксдой[ч]ка, яка пише донесення до німців, і ціла група других поляків, що повтікали з сіл до Клеваня-2 [Клевань Друга].

12.X.43 р.

Р-он Клеванський.

С. Білів. Відбулася акція, було 2 німці та 15 узбеків. Ограбили контору млина, забрали муку, майно та всьо інше.

Через станцію Клевань-2 [Клевань Друга] проходив потяг з цивільним населенням зі сходу на захід. Всі вікна були заґратовані.

14.X.43 р.

Р-он Тучинський.

С. Воскодави. О год. 12 приїхало 40 німаків та 20 козаків. Окружили Воскодави та стріляли в село. Населення повтікало. Після цього грабили людей, спалили 4 будинки та знайшли 2 наші криївки (через те, що були незаконспіровані). З криївок забрали 140 метрів полотна, 20 килограмив масла, 10 килограмив олії та 15 літрів нафти. Крім цього, забили ще одн[у] жінку і спалили в копиці сіна, двох ранили.

15.X.43 р.

С. Речиця [Річиця]. Ходило 3-х шуцманів-ляхив, грабили населення. Зустріли нашого др. Ворона з підрай[онової] екзекутиви, якого тяжко поранено.

Р-он Гощанський.

С. Бабин. Їхала німецька машина і кидала літучки (заклик до дівчат і жінок).

М[істо] Гоща. Приїхало 5 сотень німаків.

З Оженіна [Оженин] в напрямку до асфальту соше переїжджало 12 автомашин та 5 броневиків. Мости по дорозі були спалені. В с. Тліні [Іллін], де був також зірваний міст та розібране соше (50 м.), не-далеко від містка було спалено одне господарство. Повернулись до с. Прусок [Підліски?], взяли 5 свиней, багато гусей та курей. Одному господареві побили вікна. Коли приїхали до Томахова,

застали також розібраного моста. Тоді розібрали одного хліва, зробили місток і виїхали на соше [шоссе].

16.X.43 р.

З Гощі виїжджала сотня німаків на села Дуліби, Ма[й]ків, Русивель, Пашуки, Жаврів, Бочаниця. Тепер ця сотня стоїть в Дулібах.

Кол. Новокраєв. Вночі були якісь озброєні люди, які говорили по-російськ[и]. Заходили до чехів, питали за маслом, яблуками, горіхами та розпитували про червоних. Більше про них не відомо нічого.

Р-он Клеванський.

Додаток.

С. Сморжів. Скацько Михайло ворожо ставиться до нашої справи, говорить: “хоч мене візьмуть в ряди УПА, то все одно з мене користі не будуть мати”.

М[істо] Клевань. Друзі, котри дістали мобілізацийні карти, говорать, що в жодному випадку на їх карти не підуть, бо це все є совітська агітація і вони не хочуть положити своїх голів. Цими друзями є: Древарський Петро, Євушко Леонтій, Янкевич Хома та Васильківський Олександр.

С. Полешів [Голишів]. В селі знаходиться 4 родини комуністів: Головій Мариська, Шило Яків, Білогривий Іван та Лукащук Надія. Однеї родини син сидів у тюрмі за комунізм, а тепер в совітській партизанці; другої родини син був комсомольцем, його вбито нами і вона тепер ворогує; з трет[ьої] родині — бувший совітський старшина, який більше ніде не ходить, як тільки до них; та четверта родина — цієї жінки чоловік і брат були в совітській міліції і вона тепер жде більшовиків.

С. Білів. Родина Мануїла Ничипора, котрої син пішов до відділу Підхмарного, ворожо ставиться до нашої справи. Його батько говорить: “Якщо ви мого сина не пустите, то заявлю німцям, а коли прийдуть совіти, то покажу кож[н]ого, хто працював з ОУН”.

С. Голишів. Павлюк Радивон говорив, що “через тих дурнів тільки люди страдають, взяли два кріси і хочуть здобути Україну, нехай но прийдуть совіти, то буде їм Україна”. Мануїл Володимир за совітів був суддею, а тепер дожидає більшовиків. Концемал Константин за совітів був тайним донощиком, Кохан Іван та Ковіднець Афон. Рибач[у]к Михайло за совітів був гарячим комуністом. Надьоха Матруна за совітів працювала в прокуратури секретаркою, а Ганя ширила міжнародню пропаганду про колгоспи. Павлюк Марія за совітів була щирою комуністкою. Тепер вони противно ставляться до нашої справи.

Хут. Білів. Є два полонені кацапи, котри пускають поголоску поміж іншими полоненими, що совітська армія скоро буде тут.

С. Оржів. Щоденно приїжджають ляхі, забирають немолочене збіжжя, грабують населення. Люди в ростічи.

Р-он Гощанський.

С. Підліски. Священик цього села є сексот. Часто їздить до Рівного та багато доносить ляхам.

Внутришні справи ОУНСД.

Район Клеванський.

С. Застави [Застав'я]. Ще до цього часу не було ніякої пропагандивної праці. Те саме помічене в с. Дерев'яному. Підрайоновий пропагандист Орленко не виконує наказів свого зверхника Крилатого та ховається від його в другий район. Не краще стоїть в цих селах військова справа. Жандармерія з відділу Підхмарного сильно здеморалізовує населення своїми злими поступами.

Друзі з боївки Орла — Карась, Гризний та Злодій — в с. Сморжеві пили самогон та наставляли револьвери до жінок. З однієї жінки вимагали дати їм 2 літри самогонки. Злодій, показуючи їй револьвер, казав, що "як ми схочемо, то знищимо твою родину і тебе". Син цієї жінки, злякавшись, мусів дати два [л]ітри самогонки. Понапивалися та робили бешкети. Грізний бив свого брата за те, що той стверджував цей факт.

Громадянин с. Голишева Тишкевич Константин набив свого брата. При тій бійці він йому сказав, що "ти віддав свого сина в бандити на м'ясо". Син цього брата згинув в боротьбі на хутори Кобилище — псевдо його було Крига. Потім Константин грозив братові, що коли він про це кому скаже, то вночі він виріже всю родину.

Р-он Тучинський.

Районова сотня сильно морально підупала. Часто помічається пия[ц]тво стрільців і командирів. 15.X.43 р. вночі чотовий др. Очмана з чотирма людьми переїжджав через село Воскодави. Всі були п'яні, наробили панічних стрілів з кулемета та крисів. Населення в паніці втікало за Горінь [Горинь]. Стрільці знають і говорать в сотні про те, що душать національні меншості та кацапів з причин тих, що одяг та взуття зі знищаних кацапів роздають стрільцям і стрільці пізнають.

Слава Україні!
Героям Слава!

Постій, 20.X.43 р.

Шеф [р]озвідки С[лужби] б[езпеки]
в[ійськового] н[адрайону] Озеро
/–/ Олекса.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 51–54. Завірена копія. Білий папір. Синя калька.

№ 11
"ІНФОРМАЦІЇ" ШЕФА РОЗВІДКИ ПРИ СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Рівненський район
[Рівненського надрайону 3/3],
23 жовтня 1943 року.

Інформації
від 6.Х до 18.Х.1943 р.

Район Рівенський.

6.Х.43 р.

Колодянка [Колоденка]. До села приїжджав ляндвірт з переговорщиком легковою машиною. Говорив, щоб населення більше не втікало, бо німці вже акцій робити на це село не будуть. Разом прибуло 20 німаків з наказом звільнити школу, тому що має прибути 300 німаків на довший час перебування. Старшина цього села Пожа Антон приказав селянам, залякуючи їх, щоб здали хлібопоставку. Населення є здезорганізоване. Вже багато збіжжя відвезено німакам.

Глинки. Старшина і дальше їздить на засідання в район. Привіз наказ, щоб населення здавало по 5 м. збіжжя з 1 га і розніс по хатах картки. Населення, настрашене після акції, цілком впало на дусі.

Діброва. Старшина Рурський наказав селянам, щоб на день 7.Х ц. р. селяни зібрали 8 тонн гарбузів. В разі непослуху німці спалять село.

Глинськ. Розташувались німаки в числі 80 осіб. Одночасно в селі Плоска, в приміщенні держгоспу, розташувалось 25 німаків. Говорять, що має прибути ще більше німаків. Німці у вищезгаданих селах окопуються.

7.Х.43 р.

Біла Криниця. Німакі з ляхами збирали картоплю, опісля грабували селян і ловили курей та гусей.

Діброва [Дібрівка]. Приїжджали німці з огородним інструктором до кооперативи. Зараз-же зарядили зібрати 8 тонн гарбузів і люди це зібрали.

Грушиця [Грушвиця]. Німці з грузинами заграбували збіжжя, яке було приготоване на поставку Організації.

Обарів. Німота провадила ревізію в селі: забрали 24 барани, кілька десятків гусей та курей. Другого дня приїхали ті ж німаки і почали роздавати людям рис (невідомо з якою ціллю).

8.X.43 р.

Дятьковичі [Дядьковичі]. В село приїхали німаки з поляками і грабували зерно. Тут-же німаки оглядали будинки для осідку.

9.X.43 р.

Глинськ. Приїжджало 3 машини німців на те місце, де було висаджено 2 поїзди. Люди не втікали, було спокійно.

Діброва [Дібрівка]. Приїжджало 2 машині з німцями, ставали біля кооперативу. Зараз-же вийшов голова кооперативи Мисюра Гриць і повів їх до гарбузів. Мисюра є людина непевна. Він за ляхів був сищиком, за більшовиків — комуністом, а тепер — німецьким підливником. Чимало знає про справи Організації і хвалиться, що коли хотів, то знищив би всіх націоналістів. Зл[е] ставиться та плямить наш рух ще Бендзюк Василь — мешканець цього ж села.

10.X.43 р.

Грушиця [Грушвиця]. Приїжджало на автомашині озброєних автоматичною зброєю 6 німаків. Набрали курей, одного кабана і від'їхали до Рівного. На села Карп[и]лівк[а], Верхівськ, Ясенині [Ясининичі], Кривичі, починаючи від 4-х годин ранку до 3-х годин дня, німці у складі 150 осіб, що приїхали на 30-х автомашинах, проводили акцію. Ограбили село Кривичі, тут-же вбили 4-х осіб. Між вбитими і друг Промінь — інспектор шкіл надрайону. Заарештовано 7-х.

В Корпилівці [Карпилівка] вбито 2-х людей, арештовано одного.

У Верхівську спалено хату та клуню.

З Кривич повернуло 3-х арештованих.

11.X.43 р.

Омеляна. Забито мадярами невідомого друга.

14.X.43 р.

Підгірці. В село по обіді приїхали німаки. По селі ходили досить осторожно. Понад шляхом ходили в розстрільну. В селі взяли одну корову та 6 курок.

15.X.43 р.

В село Яневичі приїхало 9 ляхів. Стріляли на втікаючих людей та спалили 5 хат. Від'їхали назад до С[атиєва].

16.X.43 р.

Плоска. В селі оселилися німці. Зайняли хати коло держгоспу та деякі польські.

17.X.43 р.

До сотні Орла з Клеваня прибуло 18 грузинів. Цих грузинів стягнув доктор-грузин, що працює в нас.

Додаток.

На станиці Колоденка є двох людей: Качановська Палажка, яка водила мадярів з хати в хату і вказувала, що то є партизани, та якийсь Прокоп — чоловік старшого віку, якого зловили поляки при облаві і він виказував друзів з Організації.

На відтинку Корець – Рівне проїжджав обоз вірменів. Зупинявся в с. Антополь [Антопіль]. Було ограблено кілька хат. Селяне з с. Круглого і дальше возять лядське збіжжя для головних ляхів.

На автостраді Рівне – Дубно сильні ворожі рухи.

Внутрішні справи.

Станичний с. Колоденки бере з криївки харчі, п'є та закушує, а в селі панує безладдя. Брак пропаганди в с. Глинках, унаслідок чого населення є дуже здезорганізоване.

В Антополі з Черкасової боївки 2-ох стрільців з станичним др. Козаком взяли в господаря Германа Степана воза і віжки та приказали йому мовчати, бо то загальна мобілізація. Добре набили за те, що його сини поженились з учительками-сіднячками. Робили ревізію: шукали сідел, та нічого не знайшли. Казали, що воза повернуть, а тим часом він є вже заміненим в селі на іншого воза. Назагал в станиці розгардіяш. Так, 8.X члени Організації цілий день пили горілку. Це помічене багато разів.

Постій, 23.X.43 року.

Слава Україні!
Героям Слава!

[Шеф розвідки СБ] /Олекса/ Олекса.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 1, спр. 21, арк. 39–40. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 12
НАКАЗ РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ПОДАННЯ ЩОМІСЯЧНИХ ПЕРСОНАЛЬНИХ ЗВІТІВ

[Дубнівський надрайон],
15 листопада 1943 року.

До шефа Служби безпеки воєнного району 47 Марко.

До сьогоднішнього дня не поступали звіти про склад персоналу СБ.

Наказую: виготовити на кожного 1 місяця і вислати звіт зі складу персоналу в розрізі кожної ділянки.

Звіти висилати по такій формі:

1. Пол. вик. від. ... осіб.
в тому числі:
а) поліції ...8 осіб.
б) справове звено ..."
в) технічне звено ..."
2. Розв. інф. від. ... осіб.
а) розвідчиків ... осіб.
б) справове звено ... осіб.
в) технічне звено ... осіб.
3. Контррозвідка ... осіб.

Не подавати окремо по підрайонах, а в цілости з [в]оєнного [р]айону. Звіт має наступити до [в]оєнного [н]адрайону не пізніше 27 кожного місяця.

Дня 15.11.43 р.

Слава Україні!

[Референт СБ надрайону] Граб.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 32, арк. 270. Походження документа не зазначене. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Синя калька.

№ 13
НАКАЗ РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ПОДАННЯ МІСЯЧНОГО ЗВІТУ

[Дубнівський надрайон],
20 листопада 1943 року.

До всіх шефів Служби [б]езпеки [в]оєнних [р]айонів.

Наказ.

Крім місячного звіту про чисельний стан кадрів Служби [б]езпеки [в]оєнного [р]айону, якого взірець я подав попередньо, наказую подавати мені місячний звіт (за цілий місяць) за слідуючою формою:

1. Організаційні справи СБ сітки (подавати загальне число затруднених людей, загальне узброєння, недомагання сітки). Не подавати конкретних даних, як і псевд, місцевостей з конспіративних оглядів.
2. Вороги та ворожа діяльність в терені: німці, комуністи, поляки.
3. Противники та їх діяльність: мельниківці, ФУРовці[108], бульбівці та інші опортуністичні групи.
4. Внутрішні справи (терену і організації, тут подавати настрої населення, підготовку до більшовиків і т.п.).
5. Запити і побажання.

Звіт мусить бути зложений коротко та зрозуміло.

Долучений взірець виконавчого звіту віддати виконавчим референтам та допильнувати його добре виконання і вчасне висилання.

Поданим псевдом району користуватися тільки в виконавчих звітах, та у обох звітах місячних шефа СБ [в]оєнного [р]айону, розвідчий апарат не користає цим псевдом.

При цьому пригадую, що за невико[п]ання криївки-зимовника до 1.12.43 шеф СБ району буде потягнений до відповідальності і покараний.

---

[108] Члени Фронту Української Революції. Організація ФУР діяла в 1942 – 1943 рр. у Східній Кременеччині. Засновник – Тиміш Басюк (псевдонім – "Володимир Яворенко"). Складалася зі симпатиків УНР і УНДП. До ФУР-у в різний час належали В. Шандрук, Іларіон, Швець, Фурсик, Гайворонський. Чисельний склад – не більше 200 чол. У штабі було 3 сектори: оперативний, бойовий, пропагандистський. ФУР вела боротьбу з німцями, частково – з прихильниками ОУН. Діяла друкарня, у якій виходило періодичне видання "Фронт Української Революції" *(Гірняк К., Чуйко О. Фронт української революції. – Торонто, 1979. – С. 5, 7, 13, 27, 29, 36; Шуляк О. В ім'я правди. – Буенос-Айрес, 1948. – С. 26).*

Про хід роботи згідно моєї останньої відправи з кожним шефом СБ повідомляти мене час від часу письмово.

Постій, дня 20.XI.43.

Слава Україні! Героям Слава!

[Референт СБ надрайону] Граб.

Марко.
Виготовлений і висланий кожного 30 числа.
Розвідчий апарат не користає цим псевдом.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 32, арк. 271. Походження документа не зазначене. Чернетка. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 14
"ІНФОРМАЦІЇ" № 36 ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ЗАПІЛЛІ

Дубнівський надрайон,
25 листопада 1943 року.

Інформації ч. 36
про події в терені Дуб за час від 23.XI.43 р. до 25.XI.43 р.

23.XI.

1. В село Стовбець [Стовпець], район Верба, приїзджав ляндвірт з трьома німаками. Узброєні: 1 МП, три кріси. Ляндвірт сказав, щоб село здало якнайскорше поставку 100 %, загрожував спаленням села.

2. Через село Каміння Верба [Кам'яна Верба], район Верба, проходило 20 осіб полонених на аеродром в Гранівку, де мають працювати. Узброєні були в 20 крісів та пістолі.

3. Дня 22.XI.43 о год. 15.30 боївка УПА зробила засідку на німаків під Смигою. Результат — 18 німаків вбитих, 4 тяжко ранених, а 4 втікло. Зброї боївка не забрала, бо тих чотирьох залягло з кулеметом та не допустили наших до убитих. Потім приїхав трактор й потягнув авто зі зброєю до Смиги.

4. Через Стару Миколаївку, район Верба, по соші Дубно – Крем'янець [Кременець] на Дубно проїзджав обоз фольксдойчів числом 300 фірманок (чоловіки, жінки, діти). Мужчини були всі узброєні в кріси.

5. До села Гранівки, район Козин, прибуло 15 тягарових автомашин німаків, приблизно 150 осіб. В протязі 2 днів скінчили 2 байраки (узброєння не подано).

6. В селі Опарижи [Опарипси], район Радивилів, приїхало 7 осіб жандармерії та змусили нас в протязі кількох годин завезти 200 ц. соломи на базу. Узброєні були в кріси та гранати.

7. До села Михайлівки, район Радивилів, о год. 8 ранку прибуло 4 мадяри з офіцером зі станції Михайлівка. Робили по багатьох хатах ревізії та грабували (яйця, муку, сало, светри і т. п.). Узброєні були в 3 кріси і кулемет.

8. Зі Смордви, район Млинів, до Млинова вивезли німаки 8 фір одежі й чобіт. На кожній фірі їхало по два німаки, узброєні в кріси та гранати.

9. До Смордви, район Млинів, з Дубна приїхало 12 фір біженців-східняків, по 3–4 особі на фурі. Узброєні в кріси.

24.XI.43.

1. В селі Опарижі [Опарипси], район Радивилів, закватерувала німецька жандармерія, фольксдойчі та шуцмани із СУЗ в числі 400 осіб разом з дітьми та жінками. Узброєні в кріси і 4 кулемети "Дьохтярова". Мають замір їхати в Г[Г].[Генерал-Губернаторство].

2. В селі Пустоіваня [Пустоіванне], район Радивилів, задержалося коло 40 фір фольксдойчів в кількості 90 осіб. Узброєні в кріси і 1 кулемет. Потім грабували хутір Гаї-Пустоіванівські та село Гузарі [Гусари] (кожухи, вовну, радна, полотно та коні). Забравши те все, поїхали на Радивилів.

3. До Бокійми, район Демидівка, о год. 9 ранку приїхали німаки на кількох грузових машинах та 30 фірах. Розбирали клуні, забирали рільниче знаряддя та вивезли до Смордви. Узброєні в кріси.

4. Якимчук Іван з Війниці, район Демидівка, заговорився із баталіонцями, щоб перейшли на нашу сторону. Шість баталіонців згодилося перейти, взявши найкращу зброю та амуніцію. Про це дізнався шеф Млинівського СБ Калина та сам взявся до теї справи. Умовилися на вечір передати зброю та перейти. Баталіонці вивезли 4 гарматки та коло 20 кулеметів. Випущено ракету, але від наших ніхто не показався. В результаті цього німаки роз[з]броїли та заарештували 70 українців-східняків.

5. В селі Савчуки, район Козин, прийшло 22 німаки, 11 поляків, 3 жандарми і ляндвірт. Узброєні в кріси і 4 кулемети. Дали наказ старості дати до Козина на 25.XI.43 30 робітників та зібрати 100 м. картофель на 27.XI.43, загрожуючи спаленням села. Лізли по селі, забирали яйця, ловили кури і т. п.

25.XI.43.

1. В селі Садів [Сади], район Дубно, за старанням шефа СБ Млинівського Калини перейшло до нас 15 східняків (чорносотенців-українців). Узброєні в 1 легкий кулемет, кріси та гранати.

2. По соші Луцьк – Дубно переїзджають автомашини (80–100) з військом, везуть легкі герматки, умундурування, чоботи.

29.XI.43.

Слава Україні!
Героям Слава!

За Стріла — Змій.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 300–301. Рукопис. Цигарковий папір. Оригінал. Синій хімічний олівець.

№ 15
"ІНФОРМАЦІЇ" № 39 ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ЗАПІЛЛІ

Дубнівський надрайон,
8 грудня 1943 року.

Інформації ч. 39
про події в терені Дуб за час від 2.XII.43 до 5.XII.43.

2.XII.43.

1. До села Савчуки, р-н Козин, о год. 8 ранку прибув 21 німак: узброєні в кріси і 2 скоростріли. В секретара взяли корову й його самого, але пізніше його з коровою відпустили, а забрали сані. По який годині часу повернули в Козин.

2. В Козині німаки ходять на роботу пішки через те, що продали нафту. Автомашин тепер менше. Трохи німаків виїхало з Козина до Львова і до Проскурова. Решта ходять на роботу. Розбирають ратуша [т]а хати біля постерунку.

3. Старості села Тернавка, р-н Козин, ляндвірт дав наказ давати з села по дві штуки худоби і одного кабана. В разі невиконання цього наказу загрожував забранням худоби із села.

3.XII.43.

1. До Савчуків, р-н Козин, приїзджали поляки (6 осіб) і 2 німаки. Були узброєні в кріси. Арештували старост[у] і забрали у нього польського кірата. У хаті робили ревізію. Правдоподібно, що на

нього перед ляндвіртом наговорив Савчук Лукіян (секретар сільської ради за совітів). Вартові, котрі в цей день мали стояти (Кондрась Степан і Трибка Василь) не стояли, через що ніхто не повідомив, що їдуть ляхи.

2. У Вовковиях, р-н Козин, була закватерована сотня Берези у чехів. Чехи дуже погано відносилися до стрільців. Мартиновський Йосип назвав стрільців "хлопами". Де були закватировані стрільці, чехи не палили й не давали їсти.

3. О год. 4 ранку наїхали на село Михайлівку, р-н Радивилів, німці, мадяри, фольксдойчі і ляхи. Всіх разом було коло 5 сотень. Вони окружили село й почали грабувати. Забрали коло 200 штук корів, до 500 штук овець, 5 тон[н] збіжжя і багато інших річей, як: одежа, кури, гуси. Пізніше почали ловити молодих хлопців і дівчат, яких забрали до 90 осіб. На тому грабунку був присутній сам гебітскомісар і ляндвірт. Ляндвірт казав, що як завезуть усю ставку, то тоді пустять цих людей.

4. До Бокійми, р-н Демидівка, приїзджали німаки в числі 10–20 осіб. Розбирали клуні й вивозили до Смордви.

5.XII.43.

Німаки вбили Великанового[109] брата Кондрася Василя. Він був у Козині у свого тестя і тоді кілька німаків і ляхів окружили хати. Кондрась В. почав тікати і тоді один лях стрілив і забив його.

Події без дат.

1. Із смордівського лісу в селі Черець, р-н Млинів, приходило 10 незнаних осіб, узброєних в 2 автомати, 3 фінки, решта в кріси й гранати. Убрані були в совітські шинелі та шапки. Проходили коло хати місцевого станичного. 8 осіб пішли назад в ліс, а 2 зайшло до станичного, де повечеряли й пішли у ліс.

2. В селі Сади Великі 25.XI прибув транспорт біженців в числі 48 осіб (25 мужчин, 10 жінок, 11 дітей і двох старих). Вони добровільно здали 24 кріси, 1 фінку, 16 гранат і коло 4000 набоїв.

3. До Короблищ [Кораблище], р-н Дубно, приїхало коло 30 осіб східняків-шуцманів, котрі перейшли на нашу сторону. Узброєні в 1 скоростріл, кріси та гранати. Після того приїхало решта шуцманів, які залишились у німців, [...] в погоню за ними, хотячи їх відбити. Сільська оборона і сотня Бурлаки відбили цей наступ.

4. З села Черешнівка приїхали шуцмани до Кораблищ, р-н Дубно, більш як сотня, кінно і пішо. Хотіли грабувати, але сільська самооборона, боївка Волинця і сотня Бурлаки їх відбили. Забито одного шуцмана і 2 ранено.

---

[109] Йдеться за Михайла Кондрася ("Великан", "Міша"), командира з'єднання "Холодний Яр". (*Детальніше, див. стор. 653*)

5. З Дубна німці мають вивозити людей до Німеччини на роботу. Людей беруть із [лаг]ера на Сурмичах, де знаходиться до 500 чол. З кошар вивезено всіх узбеків під сильною ескортою на станцію, а далі невідомо куди. Між фабрикою а Підборцями має стояти протилетунська артилерія. Підготовляють місце під гарматки.

8.XII.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Змій.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 94–95. Рукопис. Білий цупкий папір. Оригінал. Синій хімічний олівець.

№ 16
ЗВІТ РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ВІЙСЬКОВІ ПОДІЇ

[Здолбунівський надрайон 4/4],
9 грудня 1943 року.

Звіт з теренових подій
від 28.XI — 9.XII.43 р.

Увечері з 2 на 3.XII.43 р. в с. Цурків приїхали німаки і розпочали там акцію. Німаки та інша наволоч, яких було біля 400 осіб, пограбували ціле село, забрали 33 людей і 2 убили. Кількох осіб мали на списку і їх викликали. Вони мали списане, що в цьому селі є артілі та санітарний пункт і взагалі знали про всю організаційну працю. Причиною цього наскоку на Цурків був неправильний поступок СБ з однією родиною сексотів. Через зраду одного з членів СБ синові з цієї родини довелося втікти в місто і він почав мститися за своїх батьків. Справа цього члена СБ передана вгору.

У с. Ступні [Ступно] і Мала Мощаница [Мала Мощаниця] стоїть біля двох сотен[ь] шуцманів-східняків, які перейшли на нашу сторону з Дубна і Мирогощі. Серед них була переведена агітація пропагандистом з УПА. Частина з них захоплюється нашою боротьбою і заявляє, що буде битися разом з нами проти німців і

більшовиків, але є між ними і такі типи (лейтенанти і політруки), які до нашої справи ставляться ворожо і стараються зв'язатися з місцевими комуністами. Ці типи проводять розгульне життя. По ночах добиваються до дівчат і вдовиць. Були випадки насильництва. Ці східняки мають зі собою біля 110 коней, возів, запасів харчів і багато награбованих річей, які продають за горілку. Серед них скріплено розвідку.

Дня 30.XI.43 р. районове СБ Здолбунівщини (Зуб та Іскра) приїхали на Ужгород[110] без зв'язку і шукали пунктового, щоб дав їм фіру. Поводилися нетактовно, лякали людей крісами. Населення супроти такого поступування обурене.

Остріжський [Острозький] район.

3.XII.43 р. районним СБ та сотнею Цимбала був зроблений напад на місто Острог. Напад дуже добре вдався. Забрали понад 40 свиней, 3 коня, 12 штук рогатої худоби, понад 20 штук невиправлених шкір та зліквідовали дві ляські родини.

Після цього на другий день ляхи спалили в м. Острозі (Більмаж) кілька українських житлових будинків. Як доносять, це зробили польські підпіляки, супроти яких німці ведуть зараз слідство.

2.XII.43 р. в с. Вишиньках [Вишеньки] було затримано 9 фольксдойчів, в яких забрано 3 кріси, 2 гранати та інше майно. Ведеться слідство, хто забрав згадане майно.

4.XII.43 р. на пункті 125 зв'язковий Котик забрав непомітно від пунктового пістоля. Пішовши з ним на село і необережно стріляючи, вбив одного хлопця. Справу передано на СБ.

Славутський район.

У лісі біля станції Підліски вночі, з 1 на 2 грудня, пересувалось біля сотні совітської партизанки, яка рушила на Захід (Гощанщина). Часто зникають невідомо куди члени деяких родин. Німаки розсилають директиви, в яких зазначують, що до 15 грудня буде все майно і худоба селян сконфіскovани за невиконання контингенту.

1.XII.43 р. в підрайоні ч. 3 відбулась зустріч 150 совітських партизан з одним автом німаків та козаків. Наслідки: вбито 6 козаків та 3 німаки, втрати совітських партизан невідомі. На другий день німаками було спалено одну хату та вбито одного селянина.

У с. Янушівка більшовицькі партизани пограбували селян та повісили попа (піп є молодим і походить із Дерманя). Партизани переїзджають зі Сходу через село Кривин з жінками та дітьми.

[110] Назва повстанського терену.

Здолбунівський район.

30.XI.43 р. 20 польських шуцманів а німаків польової жандармерії окружили одну вулицю в с. Здовбиці та робили ревізії по хатах. Арештували одну юначку, станичного господарчого, але після двох годин їх випустили.

29.XI.43 р. районове СБ (6 осіб) поїхало в Здолбунів, де забрало шевську артіль (дві фури раменю, всяких шкір, багато чобіт та дві машинки з гебітскомісаріату — укр[аїнська] і лат[инська]). Після цього на другий день німці в цілому місті робили ревізію, шукаючи шкір та раменю.

4.XII.43 р. перетранспортували лікарню з одного місця в друге.

Між Івачківом та Міротином напали на транспорт німаків, ранили два коні, але фіри повтікали. До цього нападу спричинились чехи (Мілова, Зайчик і Засварба).

28.XII.43 р. в церкві в селі Новосілки підрайоновий комендант роззброїв 4 козаків.

30.XII.43 р. відбувся з'їзд сільських старост Здолбунівщини, на якому обговорено всі наші справи господарчого характеру.

Від одного спекулянта довідались, що німаки по всіх містах робили тайні засідання, на яких закл[и]кали всіх міщан до співпраці з німецькою розвідкою проти бандерівців.

6.XI.43 р. до с. Лідава прибуло понад 100 мадярів на постій зі Здовбиці. Цього ж дня до Урвенної вночі прибули також на постій до 100 осіб військовиків в жовтих одягах (мадяри або гітлерівці).

В останньому часі німаки в цілому терені посилили свої акції, як вдень так і вночі (стягання контингентів і т. п.).

Постій, дня 9.XII.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

/–/ Клим.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 39, арк. 48–49. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька.

---

* (*До стор. 650*): Великан, Міша – повстанські псевдоніми Кондрася Михайла (1912–1948). У 1944–1946 рр. – командир сотні групи "Богун" (УПА–Північ), куреня, відділу, з'єднання "Холодний Яр" (УПА–Південь). Як командир куреня, відзначився у Гурбівському бою (квітень 1944 р.). Після цього в травні 1944 р. курінь Кондрася опиняється у Славутському районі, де зазнає поразки у бою з військами НКВС. Поручник УПА від 24 квітня 1945 р. (*Літопис УПА. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946 / Сохань П., Потічний П. (ред.), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 8. – С. 28, 35, 45, 432–433, 541*).

№ 17
"ІНФОРМАЦІЇ" № 42 ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ У ЗАПІЛЛІ

Дубнівський надрайон,
17 грудня 1943 року.

Інформації ч. 42
про події в терені Дуб за час від 10.XII.43 до 14.XII.43.

10.XII.

1. О год. 8 ранку з Млинова до Бокійми через село Смордву, р-н Млинів, проходили німаки в числі 45 осіб (30 пішки, 15 верхи). Везли з собою 2 гарматки і 2 фіри снарядів. Узброєні в кріси і пістолі. Приїхали до Бокійми, р-н Демидівка, на те місце, де був фільварок і через год. вернулись до Смордви.

2. З Дубна до М'ятина о год. 12 дня приїзджали ляхи в числі 50 осіб. Узброєння: 4 кулемети, 2 фінки, 1 бомбомет, 10 автоматів, решта кріси і кожен мав по 2 гранати. Шукали по полях за криївками із збіжжям. Знайшли одну криївку з ячменем (20 ц.) у Самолюка Федора, який забрали, а Федора набили.

11.XII.

1. Зі Смордви до Млинова проходило 30 німаків, узброєних в 2 скорострілі, 5 фінок, решта кріси. Везли 2 гарматки. По терену їхало верхи 2 [н]імаків на віддалі 100 м., як розвідка.

2. З Млинова виїхав ляндвірт зі своїм майном на відпустку.

3. З Млинова до Смордви приїзджало на п'ятьох фірах 25 німаків. Узброєні всі були в автомати та гранати. Оглянувши палац і ляські хати, вернули назад. Правдоподібно, на днях має до Смордви прибути 500 німаків.

4. В Дубини, р-н Козин, вернуло 3 [н]імаків зі Смиги, де були на роботі. [...] поранені, дуже сердиті, говорять, що там багато партизан. Німаки списують решту хатів по селі, де ще немає війська. Правдоподібно, знов мають прибути нові військові сили.

5. В Тернавці [Тарнавка], р-н Козин, німаки викінчують бункра. Щоденно виганяють людей до роботи. Нарікають на щоденні роботи.

6. В Ґранівці, р-н Козин, літаки тими днями не сідали. Німаки далі копають ями. Поставили 10 байраків і вежу висоти 15 м.

7. З Козина виїхало 30 німаків до Рівного. За 10 день мають повернути.

8. З Тернавки [Тарнавка], р-н Козин, виїхало 44 німаки на відпустку.

9. З Козина німаки ті, що закватеровані в будинку де була аптека, мають виїхати до Кракова, причому забирають фольксдойчів. Дівчата, котрі повтікали з німаками, перед більшовиками залишаються. Варта біля [м]лина скріплена. З містечка вивозять збіжжя, картоплю і цеглу з ратуша, яку возять до Гранівки.

10. До села Старики, р-н Козин, приходило 7 поляків, узброєні в кріси. Забрали на роботу 35 робітників до Гранівки.

11. До села Берег, р-н Верба, прибула одна чота УПА, де й закватерувалась. Одному стрільцеві розірвалась граната, від котрої поран[и]ло 8 стрільців і господин[ю]. Один стрілець зараз помер, решта лежать у селі Миньківци [Миньківці].

12.XII.

1. Рано до села Клюків [Клюки], р-н Верба, приїзджало 2 танкетки і 3 автомашині німаків. Стріляли з кулемета. Були узброєні в кілька кулеметів, МП, фінок, решта в кріси. Старші залишились в селі, молодь вся повтікала. Німаки заграбували 8 свиней, пару штук телят і понад 100 курей.

2. Українська анархістична група, котра відійшла з села Сапанов [Сапанів] в напрямі Підлісці – Кокорів, має повернутись назад до Сапанова, бо то їхня ціла "столиця". Частина їх з провідником Коником перебуває в селі Сапанов [Сапанів] (Бережицький район, Крем'янеччина [Кременеччина]).

3. До кольонії Клин, р-н Млинів, приїзджало машиною 15 німаків. Узброєння: 1 скоростріл, 2 фінки, решта кріси. Подивились по полях та вернули назад.

4. Зі Смордви до Млинова через Березькі Луги о год. 11 дня переїзджало 4 фіри німаків, по 4 чоловік на кожній фірі, і біля кожної фіри йшло по 2 німаки пішки. Узброєння: на кожній фірі був кулемет, а на задній — 4 кулемети, решта всі були з крісами. По дорозі не зачіпали нікого. Через 3 год. вертали назад до Смордви. На фірах везли ящики з набоями. Всі німаки йшли пішки.

5. В селі Ліпибокі [Ільпибоки], р-н Демидівка, вечером джура курінного Юрка прострілив тяжко в голову гром[адянина] с. Ліпибокі [Ільпибоки] Іващука Трохима. Вечером цей джура пішов на вечорниці. Коли назад виходив на дорогу, побачив напроти чоловіка, що йшов з крісом. Джура крикнув "хто йде". Іващук щось заговорив й ішов далі. Коли він підійшов до гурту, де йшов джура, на віддалі 5 м. джура хотів стрілити, правдоподібно вгору, але йому зробилась засічка. Іващук вдарив його два рази. Джура упав і прострілив його в голову, а сам утік на кватиру до Юрка.

13.

1. Німаки разом з фольксдойчами і ляхами в числі 100 осіб з Радивилова зробили грабіжницький напад на село Крупець, р-н Радивилів. Мінами зірвали церкву і огорожу. Від вибуху мін радіусом 1 км. повилітали шибки з хатів, а також знищено багато будинків.

Награбували 7 корив, 3 свиней, багато господарського майна і гусей та курей. Збили 3 молодиці, котрих хотіли насилити.

14.

1. З Тернавки [Тарнавка], Гранівки, Дубинів і Козина поїхало 4 авта німаків боєво на партизанів до Смиги.

Постій, 17.12.43.

Слава Україні!
Героям Слава!

За Стріла — Змій.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 102–103. Рукопис. Цигарковий папір. Оригінал. Синій олівець.

№ 18
"ТЕРЕНОВІ ІНФОРМАЦІЇ" ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ПОТОЧНІ ПОДІЇ

[Корецький надрайон "Коліно", 17 грудня 1943 року].

Теренові інформації [військового надрайону].

Дня 14/12-43 р.

З міста Корець на Рівне вивезли одну машину ляхів (15 осіб). Польську поліцію мають заступити мадяри. В цьому дні на Схід поїхало: 35 грузовиків, 9 легких, 8 особових і 6 мотоциклів. Грузові машини були закриті і навантажені амуніцією. На Рівне: 40 грузових, 22 легкових, 12 особових і 3 мотоциклі.

Цього дня ляндвірт і польська поліція їздили на Новий Корець грабувати населення. В одного господаря поляки знайшли [...] автоматку і амуніцію. Цю і сусідню господарки було пограбовано і спалено. Поляки вкинули в огонь цілком невинного чоловіка. Після такого терору населення стало так везти контингент, що не вспівали приймати.

В селі Самострілах Межірічського [Межиріцького] району невідомо хто стрілив з кріса. Козакі, що там закватеровані, зараз зробили облаву в селі і зловили 2 хлопців. Нічого злого їм не зробили, лише сказали, що як будуть в селі стріляти, то спалять село. З цього видно, що козакі бояться бути в поганих відносинах з українцями.

Дня 15/12-43 р.

З міста Корець виїхали цивільні ляхи (самі му[жч]ини). Виїхали правдоподібно до Рівного і там мають вступити в поліцію. Всі були з тлумаками. Як довідалися з розмов фірмана межірічського [межиріцького] ляндвірта, то йому є відомо, що німаки готуються до акції на село Клецька Межірічського [Межиріцького] району.

В цім дні на Схід переїхало: 44 грузовикі, 28 легкових, 9 особових і 3 бронемашини. Разом 84 машини. На Захід переїхало разом 98 машин: 35 грузових, 39 легких, 4 бронемашини, 13 машин Червоного Хреста і 7 бронемашин.

Цього дня наші друзі говорили з командиром групи полонених, що є закватеровані в приміщенні МТС. Сам він є українець (старший лейтенан[т]) і дуже зацікавлений нашою боротьбою. Просив, щоб дати йому літератури. Говорив, між іншим, що фронт є в 20 км. на північ від Житомира.

Дня 16/12-43 р.

В місто Корець прибули біженці з Коростишева. Розповідають, що більшовики мобілізували всіх від 16–60 р. н. Між німецькім військом видно непорядок: так, наприклад, з фронту приїздять поодинокі машини, що цілими тижнями простоюють на передмістях. Цього дня в селі Городище Межірічського [Межиріцького] району приїздив ляндвірт з військом та поляками грабувати селян. Війська була одна чота, плюс поляки. Що поробили, ще точно не відомо.

Є відомо, що в місто Городницю Житомирської області прибув загін червоних в числі до 600 осіб. Це є отряд Андреєва. Про озброєння і точну їх кількість ще не відомо.

Відомості про червоних партизан.

Як вже було інформовано, червона партизанка щораз прибірає на силах.

Городницький р-он і надалі є центром їх руху. Села Суховоля, Кіровка [Кикова?], Міхієвка є їхніми місцями постійного перебування. На терени Західної України виходять рідко. Роблять лише наскоки, щоб пограбувати. Тереном таких грабіжницьких нападів є слідуючі села Корецького району: Франкополь [Франкопіль], Сторожів, Кобильня, Миколаївка і Старокорецькі футори. По селах є потворені боївки, що часто відбивають напад червоних. Червоні,

прорвавшись у село, грабують що лише можна: хліб, одежу, худобу і інше. Були випадкі, що при такому наскокові палили.

Зброю мають приблизно таку: 150 осіб мали 3 кулемети, до 40 фінок, а решта кріси. З цих 150 осіб 50 людей були цілком без зброї. В такій банді нараховувалось не менше як 15 жінок, що теж приймали участь в грабуванні. Люд[ям], що їх забрали з собою, червоні говорили, що центр червоних є в селі Кіровці [Кикова]. Червоні часто показуються на терені прикордонних сіл, але старчить дати один стріл, щоб "ребята" втекли. Зі спійманими людьми поводяться не зле (хіба для природи). Ве[д]уть пропаганду протибандерівську, так що східне населення боїться іти на терен Західної України.

Постій, дня 17/12.43 р.

Слава Україні!!!

/Крутій/Крутій.

ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 130, арк. 82. Завірена копія. Білий папір. Машинопис (не український шрифт). Ідентичний документ зберігається в: ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 130, арк. 76—77.

№ 19
"ІНФОРМАЦІЇ" № 43
ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Дубнівський надрайон,
20 грудня 1943 року.

Інформації ч. 43
про події в терені Дуб за час від 13.XII.43 до 16.XII.43 р.

13.XII.43.

1. По соші з Дубна на Вербу проїжджало німецьке пропагандивне авто, яке в селі Підлужжа [Підлужжя], район Верба, розкидало летючки та німецькі прапорці.

2. Вночі з 12 на 13.XII в селі Сапанів, район Верба, прибула українська анархістична група в кількості 200 осіб та закватирувалась в селі.

3. З Смордви, район Млинів, до кольонії Клин приїжджало 18 ляхів з німаками машиною. Узброєні були в 3 ручних скорострілі, решта кріси. Заїхали до Савчинського Владислава, посиділи в нього 2 години, наїлись і поїхали назад до Смордви.

4. З Млинова до Бе[ре]зьких Лугів, район Млинів, приїжджали на конях 6 баталіонців. Озброєння: 2 фінки та 4 кріси. Вони хотіли в селі заміняти коні. Але ніхто їм коней не заміняв і вони поїхали назад до Млинова.

14.XII.43.

1. З Смордви, район Млинів, 45 ляхів на 15-ти підводах поїхали на Березину, район Млинів. В Березині нічого не чіпали. З Березини поїхали на Бокійму теюсамою дорогою. В Бокіймі нікого не чіпали і поїхали прямо в Смордву. Озброєні були: 5 ручних скорострілів, 40 крісів і в кожного по 3 гранати.

2. З села Сапанов [Сапанів], район Верба, о год. 15-тій вируши[в] відділ мельниківців, озброєних в числі 200 осіб, в село Жалоби [Жолоби] (Крем'янеччина [Кременеччина]).

3. В Білокриниці стоїть відділ мельниківців в числі 100 осіб. Вони закватировані по хатах. Ходят[ь] поміж мадярами і німцями. З 15.12.43 р. мають перейти до німців в поліцію.

4. З Козина, Дубинів, Тернавки [Тарнавка] і Гранівки, район Козин, виїхало по одній тягаровій машині німаків у Смигу, район Верба, на партизанів.

5. Після того, як з Козина втікло від німаків двох вояків з варти з кулеметом, німаки посилили скрізь варту. Тепер на мості стоїть 3 вартових, в т. ч. 1 поляк. Ввечері воякам заборонено виходити на вулицю. На варті на мості стоїть до 12 осіб вночі. Німці тепер зброї ніде не кидають, а всюди носять її з собою. Німцям тепер заборонено пити горілку.

6. З Козина поїхало двох голяндців на відпустку і більш не вернули. Всім голяндцям і чехам в Козині видано кріси. Вони перед тим зброї не мали.

7. Німці-робітники в Козині є поділені на 16 фірм. Кожна фірма має по 18 осіб. Дві таких фірми мають на цих днях виїжджати. При тому ті дівчата (совітки), що з ними прибули з Києва, Харкова і т.д., мусять тут залишитись, бо їм заборонено далі їхати.

8. Німаки з Дубинів, район Козин, часто ввечері виїжджають під бориснівський ліс на засідку.

15.XII.43.

1. В селі Дубини німаки посилили варту. Вони наніч на стійку беруть кулемета. Одного рядового вояка за те, що не приїхав на час до своєї частини з відпус[т]ки (спізнився на 6 день), вкарано [на] 6 день арешту.

В селі Курсики, район Козин, приходило 12 поляків, ляндвірт і 2-х німаків з скорострілом і крісом. Пішли в Середне [Середнє] і забрали 2 ялівки, вівцю, кабана, масло, яке було для УПА, інше.

Сільська боївка з села Іващукі [Іващуки], район Козин, і інші зробили на них засідку, і як ці мали вертати назад, боївки опустили своє становище.

3. Через Гранівку, район Козин, переїжджав обоз на Броди, зложений з вояків, які з собою провадили до 1000 коней. Узброєні були в кріси. Тільки одне авто везло за собою малу гарматку. Осіб було 280–300. Йшли пішо і їхали фірами. По дорозі покидали старі і слабі коні.

15.XII.43.

Вночі з 14–15.XII.43 р. до села Сапанів, район Верба, прибули відділи УПА для ліквідації мельниківської анархістичної групи. Відділи окружили село і зробили всюди ревізію, але мельниківської групи вже не було. Ця група, почувши, що зближаються відділи УПА, залишила село Сапанів і відійшла в село [Ж]олобів.

16.XII.43.

1. В селі Краснополька, район Козин, німаки і ляхи з Козина і Радивилова спалили господарки. Населення повтікало.

2. Німці з поляками в числі біля 400 наїхали на села Ситно [Ситне] і Карпилівка, район Радивилів. Спочатку окружили село Ситно [Ситне] і спалили 2 вулиці в сторону Карпилівки, грабуючи господарів. В Карпилівці спалили до 16 господарок. Футори Табачуки і Гаївці згорі[ли] цілком.

Інформації без дат.

1. В селі Більче, район Демидівка, стоїть відділ козаків-донців. Між іншим, зауважується, що між ними є прихильники більшовизму. Це зауважується тоді, коли вони нап'ються самогону. Деякі з них зараз ругаються і викрикують, що УПА – це банда.

2. Кругом Дубна німці копають протитанкові рови, які мають 4,5 м. ширини і 2 м. глибини.

3. Німаки в Дубні хотять вагонами вивезти козаків до Німеччини, але вони поставили спротив. Німаки почали по них стріляти. Вони втікли на Вітасівку. Вслід за ними поїхали німаки і почався бій. (Ці відомості не є цілком певні).

20.XII.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Софія.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 104–105. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 20
“КОМУНІКАТ” РЕВОЛЮЦІЙНОГО ТРИБУНАЛУ НАДРАЙОНУ З ПРИВОДУ ПОКАРАННЯ ДВОХ БОЙОВИКІВ СТАНИЦІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У РАЙОНІ “ЗЕМЛЯ”

[Здолбунівський надрайон 4/4],
21 грудня 1943 року.

Комунікат.

Революційний [т]рибунал [в]оєнного [н]адрайону, розглянувши 20.12.1943 року справу бойовиків [р]айонної [с]таниці СБ району Земля Зуба, Грози і Іскри, обвинувачених в питті самогону і робленні бешкетів в п'яному стані, узнає Зуба, Грозу винними доконаного проступку, а Іскру винним в питті самогону, і постановляє:

1. Бойовиків Зуба і Грозу виключити з рядів СБ і покарати висланням на два місяці до карної сотні з втратою членських прав в часі відбування кари.
2. Бойовика Іскру покарати дисциплінарно подвійною вартою на протязі двох тижнів і винесенням догани при денному звіті.

В разі повторення вищенаведених проступків бойовики Зуб, Гроза і Іскра будуть виключені з рядів ОУН і притягнені до суворої відповідальности згідно законів воєнного чину.

21.XII.43 р.

Революційний [т]рибунал воєнного надрайону.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 209. Документ без підпису автора. Копія. Білий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 21
"ІНФОРМАЦІЇ" № 44
ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У НАДРАЙОНІ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Дубнівський надрайон,
23 грудня 1943 року.

Інформації ч. 44
про події в терені Дуб за час від 16.XII.43 до 19.XII.43 включно.

16.XII.43.

1. Через село Рідкодуби, район Верба, в сторону Гранівкі [Гранівки], район Козин, проїжджало 3 німецькі автомашини, на яких їхали 14 німаків, узброєних в 1 кулемет, кілька МП, решта кріси.

2. На кольонію Щаслива, район Млинів, з Панської Долини прибуло 46 ляхів. Узброєння: 2 автомати і кріси. Вони заїхали до Павлової Насті і забили в хаті 4 особи з кол. Щасливої і 2 особи з Острієва, а потім цю хату запалили. Ляхи вернулись назад в Панську Долину.

17.XII.43.

1. З Млинівського фільварку десь поділось 8 коней. 6 ляхів на конях їздять по селі Пекалеві, район Млинів, і Хорупані, і шукають коней. 4 коні знайшли в Хорупані біля школи і повели їх до Млинова. Ляхи були без зброї, тільки один мав 2 гранати.

2. О год. 10-тій в село Камінну Вербу [Кам'яна Верба], район Верба, приїхала таксівка з німаками в кількості 4-х осіб. В селі питали дорогу на Рудню і поїхали назад.

3. В селі Мартинівка, район Верба, прибули мадяри в кількості 36 осб. Узброєння: кілька скорострілів, МП, решта кріси. Взяли в селі сіна та соломи і поїхали на Смигу.

4. В Білокриниці (Крем'янеччина [Кременеччина]) була закватирована мельниківська група в кількості до 150 осіб. До цього села приїхали німаки з Дубна, окружили замок, де була закватирована частина мельниківців, обез[з]броїли їх, погрузили на авта і повезли в сторону Дубна. Решта з цеї групи відійшла також в сторону Дубно.

18.XII.43.

1. В село Іваня [Іванне], район Дубно, приїхало одне авто німаків по рибу. Узброєні були в кріси і гранати. Ходили по хатах, просили сала, масла і говорили при цьому, що війні і Німеччині буде кінець.

2. В село Крупець, район Радивилів, приїхали німаки з ляхами в числі до 15 осіб з Радивилова. Порвали решту мурів церкви і паркану, 2 будинки школи і один камінний льох. Рвали це все мінами, населення не чіпали.

3. В село Крупець, район Радивилів, приїжджали зі станції Михайлівка 6 мадярів. До селян заходили за тютюном. В селі пообідали і від'їхали. Від'їжджаючи, українці з Закарпаття співали: "Ми кайдани покидаймо, Україну визволяймо".

4. В селі Михайлівці, район Радивилів, затрималась одна машина з німаками, яка їхала асфальтом на Радивилів. Німаки забрали 3 вівці, багато гусей і курей.

5. Мадяри з міста Радивилова в числі 25 осіб прийшли о год. 10-тій ввечері на крупецький футір Білокриниця і вкрали пару добрих коней у господарів, яких в той час не було вдома.

6. З Дубна до Млинова приїхало на 9-х фірманках 30 німаків. Узброєння: 3 ручних кулемети, 2 МП, решта кріси.

7. З Смордви, район Млинів, до Млинова через Бережецькі футори переїхало 16 німаків на чотирьох фірах. Узброєння: 16 МП, кожен по 2 гранати.

8. З Млинова до Смордви переїхало на 3-х фурах 9 німаків. Узброєння: 3 ручних скоростріли, 2 фінки і 4 кріси.

9. До Смордви, район Млинів, має прибути 500 німаків. В зв'язку з цим німаки ляхам дали наказ вибратись з фільварку і обіцяли їм дати добрі хати в селі Смордві.

10. Населення кольонії Клин, район Млинів, уже 5-тий день в біженцях на Вапниці і на Черцях. На цю кольонію приїжджають щоденно зі Смордви 4–12 фір ляхів — [від] 20 до 50 осіб. Узброєння: 2 ручних скоростріли, 3–4 фінки і кріси. Малі ляшки мають сокири. Ходять від хати до хати, відбивають замки і забирають, що їм подобається. Населення кольонії Клин обурується на УПА. Говорять, що не дамо нічого для УПА, бо не хочуть нас обороняти від ляського нападу.

11. О год. 12-тій з Козина виїхали всі німці (за винятком польської поліції) в сторону фронту. Багато німців плакало.

[12]. В селі Остров [Острів], район Козин, була закватирована боївка друга Гонти. Вночі на 19-те вони зробили напад на шпиталь в Берестечку. Здобуто коци, простині і т. п.

13. Ляндвірт Кравз, село Козин, від'їхав на урльоп. На його місце має приїхати інший ляндвірт.

19.XII.43.

1. В селі Злинець [Злинці], район Дубно, приїхало 20 осіб польської поліції на 2-х автах. Узброєння: 1 кулемет, 1 "Дьохтяр",

4 фінки, решта кріси і кожен мав пістоля. В селі грабили. Забрали 1 кабана, 20 курей, 2 гуски, 5 качок і 1-го кожуха.

2. До Козина приїхало 80 німаків.

3. З села Дубини, район Козин, о год. 9-тій від'їхали всі німаки. В селі забули 1-го кріса.

4. О год. 9-тій з Тернавки [Тарнавка], район Козин, від'їхали всі німаки в сторону Радивилова.

Інформації без дат.

В селі Іваннє [Іванне], район Дубно, прийшло 2-х німецьких шуцманів. Один був перекладник Харківської жандармерії, а другий — шуцман Чернігівської поліції. Зброю взяли з собою: кріси, пістолі. Мають з собою кожуха і шинелі, які вкрали в німців.

23.XII.43 р.

Слава України!
Героям Слава!

Софія.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 106–107. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Зелений олівець.

№ 22
"ІНФОРМАЦІЇ" № 45
ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У НАДРАЙОНІ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Дубнівський надрайон,
27 грудня 1943 року.

Інформації ч. 45
про події в терені Дуб за час від 20 до 22.XII.43 включно.

20.XII.43.

1. О год. 10-тій в с. Стовбець [Стовпець], район Верба, приїжджали мадяри. В селі вони оглядали шкільний будинок, а потім казали людям знести до школи соломи, тому що вони там мали закватируватись. О год. 11.30 повернулись до Верби.

О год. 18-тій того самого дня боївка спалила шкільний будинок.

2. В с. Студінки [Студянка], район Верба, прибуло 25 мадярів зі Смиги. В селі зчинилася паніка. Населення почало втікати. В селі

мадяри взяли сіна і соломи та назначили контингент: сіна 150 цнт., соломи 150 цнт., картоплі 200 цнт. і одну ялівку. Говорили, що ще приїдуть 21.XII.43 і щоб населення не втікало, бо мадяре нічого злого не будуть робити.

3. В с. Детинчі [Дитиничі], район Верба, приїхало 1 авто німаків. В селі міняли нафту на масло, кури і ін.

4. В Гранівці, район Козин, на летовищі німаки надалі копають ями, роблять бункри і будують бараки. Матеріял на бараки привозять готовий. При роботі затруднені 60 осіб селян з Гранівки та полонені.

5. В с. Тернавку [Тарнавка], район Козин, приїжджало 50 німаків грузовою машиною. Вони питались, куди поїхало військо, яке кватерувало в цьому селі. Один німець пішов звідтам в Козин, а решта відійшла в сторону асфальту.

6. В с. Дубини, район Козин, в гр. Стрілецького Матвія стрільці робили засідку на німаків. Не здобули нічого. Внаслідок цього козинські ляхи арештували Стрілецького та спалили 1 ляську хату.

7. В с. Старики приїжджало 1 авто німаків. Вони взяли 6 робітників для нагрузки збіжжя.

8. На місце козицького [козинського] ляндвірта приїхало 2-х інших.

9. Лях з поліції в Козині висловив перед Марушкевичем Вавріном (мешканець Волковий [Вовковиї], район Козин) слідуюче: "Хіба нас не стане в Козині до Нового року, то тоді Волковиї будуть цілі". Він зазначив, щоб "добрі люди" були на осторозі.

10. О год. 7-мій ранку з Млинова до Смордви приїхало 20 німаків на 3-х грузових машинах. Узброєння: кріси. Вони привезли ящики з грузовими продуктами.

11. З Млинова до Смордви приїхало 24 німаки, узброєних в кріси. Вони перевозили 4 фіри снарядів. В кольонії Березькі Луги, район Млинів, заходили німаки по хатах і питали за горілкою і курми. Горілки їм не дав ніхто. В одного селянина взяли одну курку, заплатили 3 рм. і поїхали до Смордви.

12. В лісі Лози біля Бережських Гор [Березькі Гори], район Млинів, німці або ляхи рубають дрова і возять до Смордви на фільварок.

13. В лісі Лози біля Бережських Гір [Березькі Гори], район Млинів, на середньохресній дорозі 2 ляхи з 1 важким кулеметом робили засідку.

14. До кольонії Березьки Гори [Березькі Гори], район Млинів, з лісу Лози прийшло 2-х ляхів, узброєних в кріси. Вони ходили по подвір'ях і шукали дров. В кого знайшли дрова, то писали прото-

кол і говорили, що хто дасть горілки, сала і масла, то знищать протокол, але ніхто цього не зробив і вони відійшли до Млинова.

15. З Дубна до лісу Кліщиха біля М'ятина (район Млинів) приїжджало на 20-х фурах 55 ляхів, з того 25 було узброєних в оден важкий кулемет, 2 легких кулемети, одну фінку, кріси і кожен по 2 гранати. Нарубали дров і в 13 год. виїхали з дровами до Дубна.

16. До с. Зарів [Зарів'я], район Млинів, з Млинова на чолі з заступником ляндвірта приїхало 70 німаків на 31 фірах. Узброєння: 3 гармати, кріси, МП і гранати. Населення втікло. Німаки в селі пограбували 12 коней, 1 корову, 3 вівці, упряжі, 2 фіри конюшини й сіна, 3 фіри соломи, сала, одежі, мішків, курей і гусей. З утікаючих одного простріл или в ногу (селянин віком 48 років). З награбованим добром від'їхали до Млинова. Коли доїжджали до Добратину Нов. [Добрятин], зауважили ляхів біля Панської Долини. Німаки з гарматок почали стріляти. Ляхи втікли в ліс. Один з них був тяжко ранений. Німаки зайшли в ліс цепом і зловили трох ляхів, зброю від них відібрали, а ляхів забрали до Млинова. Ранений вмер в дорозі. Німаки тих ляхів били і кричали: "Польніше бандитен".

21.XII.43.

1. В Птичі на мості (район Верба) мадяри і ляхи роблять засідки. Це є місце, де завжди переходять стрільці і друзі.

2. В с. Крупець приїхало 3 автомашини німаків з м. Радивилова в числі 30 осіб. Збирали по селі дрова, навіть ломили огорожі. Нагрузили 3 автомашини дров і від'їхали на Радивилів.

3. В с. Михайлівці, район Радивилів, наші мали стрічу з мадярами. З мадярської сторони був присутній капітан з ад'ютантом, 13-х офіцерів. З нашої сторони — ком[ендант] рай[ону] Нора, сотенний Гірняк, др. Промін[ь] і Стодоля.

Обговорено:

1. Вільний перехід через залізницю наших частин.

2. Мадяри мають повідомити нас про ріжного рода акції німців на наші села.

3. Ми маємо повідомити мадярів про місце постою більшовицьких партизан.

4. Про ненапади з їхньої і з нашої сторони.

5. Про виміну зброї за харчі і т.п.

6. Про нав'язання зв'язків.

4. В с. Дубини, район Козин, приходили з Козина німаки й поляки в силі 30 осіб, узброєні в 4 кулемети і кріси. Домагалися кабана і селяни дали одного.

5. На с. Липу, район Дубно, наїхали німаки з ляхами в числі 50 осіб. Вони окружили село так, що майже ніхто не втік. В селі

пограбили курей, гусей, кабанів. А людей тих, що не втікли, гладили по голові і говорили, що добре роблять, що не втікають. Від'їхали в сторону Дубна.

6. В Волицю Страківську [Волиця Страклівська], район Дубно, над річку Ікву приїхали від сторони бази німаки. З собою мали скоростріли. Вони звідтам обсервували Тараканів.

22.XII.43.

1. До с. Забірків [Забірки], район Верба, приїхала автомашина з німаками в кількості 3-х осіб (2 німаки і фольксдойчка). Узброєння: 1 кулемет, 1 десятка і кріс. Вони міняли нафту на харчеві продукти.

27.XII.43.

Слава Україні!
Героям Слава!

Софія.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 122–123. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Зелений олівець.

№ 23
"ТЕРЕНОВІ ІНФОРМАЦІЇ" ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У НАДРАЙОНІ ПРО ПОТОЧНІ ПОДІЇ

[Корецький надрайон "Коліно", грудень 1943 року].

Теренові інформації воєнного надрайону ...

17.XII.43 р. у с. Корецьких футорах, рай[ону] Корецького, червоні в числі 6 осіб верхівців, та на 3-х фірманках було до 10 осіб, ограбили населення, взято 7 штук коней і одяг.

В село Щекічин [Щекичин], район Межиріч, приїхали німаки грабити в числі 160 осіб, в тому числі поляки-шуцмани (15 осіб). Приїхали в 5-тій годині рано, окружили село, так що населення не зогляділось коли заграбували 24 штук рогатої худоби, 5 свиней, одну свиню вбили і порізали на кавалки і поховали в кішені, щоб не бачив ляндвірт. Забрано багато гусей, курей, кілька фір збіжжа та сіна.

18.XII.43 р. під селом Сторожів, район Корець, підходили червоні. Невідомо з яких причин втікли в ліс.

В селі Мареніні [Маринин] району Людвипольського [Людвипільського] були червоні. Заграбили до 300 штук рогатої худоби, до 100 штук свиней і забили 21 особу.

В селі Бабіні [Бабин] району Корецького о 3-тій годині німаки з поляками окружили село і забрали 35 осіб молоді.

Через села Користь, Бриків, Черницю району Корецького на село Кілікіїв [Киликіїв] району Бердичівського переїзджало понад 150 осіб кац[а]пів з узбеками. В місцевостях Буда району Межирецького [Межиріцького] знаходиться 10 [б]ульбівців. Зброя їх така: один "Дьохтяр", два автомати, а решта криси. На футорах Буда бульбівці в одного громадянина забрали одного коня і швейну машину. Їх було 5 осіб.

19.XII.43 р. о 10-тій год. рано з села Кoрeсті [Користь] на село Данив [Даничів] району Межирецького [Межиріцького] наскочили козакі на конях: 7 осіб розвідки, решта їх частина ішла в засаді в числі 130 осіб на чолі з німецькими командирами. В'їжджаючи в село, зачали обстрілювати. Населення зачало втікати. З огляду того, що була неділя, майже усі люде були в церкві. Люде почули стрили і зачали втікати хто куди. Того ж самого дня спалили 10 господарів, то[б]то 10 хат, 117 холодних будинків і ще згорило 5 штук худоби. Населення з села повтікало, по опущаних будинках козакі забирали майно по хатах, били вікна, все нищили. Того ж самого дня частина козаків в числі 30 осіб поїхала в село Топчу Межирецького [Межиріцького] району яко розві[д]ка. Населення завважило, почало втікати (це були всі кіннотники). Разом втікав один друг по псевді Коваленко — ім'я та прізвище Анатолій Шуст. Він мав при собі наган, козакі його завважили і пустилися наганяти. Коваленко, не маючи змоги дальше утікати, скочив до одного господаря в клуню. Козакі боялись. Увійшов, підняв руки вгору і здався козакам. Вони його забрали і ще з ним двох осіб — цивільного лікаря Корденьчука і того господара, що була його клуня. Ціх трьох осіб того ж самого дня відвезли в село Даничив [Даничів] і там їх помордували. По дорозі зустринули одного східняка, котрий віз радьо-апарата, по псевді невідомо, сам походить зі Сходу. Як зауваживши козаків, дуже зрадів, підійшов до них і поцілувавсь. Козакі його забрали і фірманку з собою, і того господаря, до котрого віз радьо-апарати. Козаки їх побили і пустили того ж самого дня. Козаки спалили на Речеччині [Річечині] Корецького району рай[онового] магазина з харчами і одягом. В селі Топча Межирець. рай. [Межиріцького району] спалили м'ясарню. З тим повернули назад до села Даничева. В с[елі] заночували. О 7-й рано знову з села Даничева козакі вирушили на село. Їхали через с. Харалуг, Топчу і на В. Клецьку [Велика Клецька] Межирецького [Межиріцького] рай[ону], де їх наші повстанці обстріляли. Козакі втікли, не

зробили жодної шкоди. Було їх 40. В м. Корці арештовано ляхами родину монастирського священника.

21.XII.43 р. о 7 рано знову вирушили з села Даничева на село В. Клецьку [Велика Клецька] в числі 130 козаків-кіннотчиків. Чотири фірманки зблизилось під село В. Клецьку [Велика Клецька], де наши повстанці зробили засідку (повстанців було дві чоти). Навалу козаків наші повстанці не мали змоги здержати, мусили відступати. Відступаючи, стратили 3-х повстанці[в] убитими і декілька ранених. Зі зброї стратили одного "Максіма" і два легкіх кул[е]мети. З ворожої сторони теж були втрати, невідомо [с]кільки, бо трупи забирали зі собою. Коли повстанці відступали, козакі увійшли в село В. Клецьку [Велика Клецька], спалили 56 господарств, себто 120 будинків. Козакі застрилили одного чоловіка, котрий був [хв]орий, що не мав змоги втікти. В тій пожеж[і] згоріло 2 коні, 4 корови і багато господарського майна. Цього самого дня козакі опустили цей терен, в 12-тій год. дня, і виїхали в напр[я]мок села Користь Межирецького [Межиріцького] району.

21.XII.43 р. в селі Жадківка німакі з поляками брали фірманкі в ліс на дрова. 22.XII.43 р. в селі Юзефині і Забара Корецького району німакі з ляхами грабували населення. В село Юзефін [Юзефин] приїхало 2 грузових автомашин німаків з ляхами. Привезли з собою розшукуючих собак, з якими ходять по селі. Через пару годин від'їхали, при цьому арештували 2-х осіб, якіх ще на міс[ц]і крепко побили і забрали в м. Корець. З м[і]ста Корця вивезли на м. Рівне німакі всіх тих дівчат, що бу[ли] арештовані в селі Бабин Корецького району дня 18/XII.43 р. З му[жч]ини наразі лишились в міст[і] Корці.

В село Янівку Мижирицького [Межиріцького] району приїхало в числі 160 німаків з міста Межирича [Межиріч]. Окружили село. Людей з села втікало дуже мало. Через те, що німакі увійшли в село дуже рано, люди ще спали. Дехто з населення зачав втікати, німаки обстрілювали. З утікачив убили одного хлопця, около 11 років, і ранили одну жінку. Заграбили у селі 6 штук худоби рогатої, зробили нового моста, котрий був спалений, і повернули до міста Межирича.

23.XII.43 р. в село Даничив [Даничів] Межирицького [Межиріцького] району о год. 8-мій рано приїхало 4 фірманки німаків. Під селом злізли і пішли вперед, а фірманки їхали за ними. Людей в селі не було, бо всі повтікали. Німаки знайшли 5 штук рогатої худоби. Забрали і вернули назад. Питали, де всі люди з села.

24.XII.43 р. населення з Межирицького [Межиріцького] району дуже багато відставляє цукровіх буряків до міста Корця до цукроварні. Це є причиною бувших акцій. Тоже само рихтується

везти ставку. Населення є дуже залякане — дивлячись на те, що немає оборони, таке говорять.

Доповнення інформації.

В той час, коли наскочили козакі на село Даничив [Даничів], себто 19.XII, наши повстанці (около 60 осіб, сотня Остюка) начали робити наступ. Козаки панічно зачали відступати. Під час того бою на лівому крилі показа[вся] невел[икий] відд[іл] кіннотчиків в числі 30 осіб. Наши повстанці завважили їх. Знаючи, що в тилу нема жодної охорони, були змушені відступити.

Коли наши повстанці (дві чоти) [були] у В. Клецький [Велика Клецька], то сотня Остюка стояла в віддалі 2 кілометри і не дала жодної помочи. Населення страшно впало духом. Ще 40 козаків гуляє по терені, робить що хоче, а наші відділи нічого не роблять. Населення говорить: "напевно ми є продані, немає жодної охорони".

Відділи дуже спанікувались, сам Кватиренко сказав стрільцям відступити і не битись. Кватиренко зустрівся зі священиком села Харлуга [Харалуг] в місцевостях в селі Хмілівка [Хмелівка], котрий втікав від козаків. Зустрився, питає друга Кватиренка: "Що мені робити?" Друг Кватиренко говорить йому: "Ви попали в небезпечне місце, в селі М. Клецькій [Мала Клецька] є 4 сотні німаків, а з м. Костополя їде ще 7 тисяч німаків на очистку терену". "30 кілометрів від асфальту, — говорив Кватиренко дальше, — на чабанах колонії Горобідка стоїть 40 бульбівців". В дійсності це була наша чота (Миколи), а в М. Клецькій [Мала Клецька] стояла наша міліція. В М. Клецькій [Мала Клецька] німаків не було. З м. Костополя німакі не йшли, це була лише паніка.

Постій, дня 27/XII.43 р.

Слава Україні!!!

за /Зима/ — Зима.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 39–40. Походження і дата документа не вказані. Завірена копія. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 24
ЗВІТ ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У НАДРАЙОНІ ПРО ВОРОЖІ СИЛИ

[Дубнівський надрайон],
28 грудня 1943 року.

Звіт про кількість збройних ворожих сил в терені Дуб
станом на 25.XII.43.

1. Дубно. Німецькі війська — 1500, мадярів — 400, жандармерії — 300, шуцманів польських — 300, шуцманів зі сходу — 200, узбеків і інших — 300. Разом 3000.

Узброєння: кріси, пістолі, тяжкі машинові кулемети, міномети, гранати і [...] панцерні авта. Жандармерія узброєна переважно в пістолі, міномети і постійно має напоготові 4–5 панцерних авт та 5–6 гарматок.

2. Верба. Всього — 390 осіб, з цього німців з летунської частини 230, при них 60 осіб добровольців-східняків як робоча сила в німецьких одностроях. Німців-піхотинців 30 осіб, мадярів 43, з цього 8 закарпатчиків, ляхів 27.

Узброєння німців з летунської частини: 6 мінометів, 6 скорострілів тяжких, 16 скорострілів легких, 1 протилетунська гарматка, кілька фінок, МП, решта кріси. Штаб міститься в будинку бувшої [р]ай[онової] [у]прави. Командир цієї частини мешкає в будинку навпроти бувшої [р]ай[онової] [у]прави. Вони мають 6 автомашин. Варта вдень і вночі зі скорострілами. В містечку міститься німецька радіовисильн[я], станція телефонічна. Магазин мундуровий міститься в будинку бувшої [р]ай[онової] [у]прави.

Узброєння німців-піхотинців: 3 легких кулемети, решта кріси.

Узброєння мадярів: 1 міномет, 1 "[М]аксим", 3 скоростріли, кілька фінок, МП, десяток, решта кріси.

Узброєння ляхів: кріси.

3. Залізничний міст Піщанка, р-н Верба. Всього 22 особи, з цього 5 закарпатчиків, 9 румунів, решта мадяри.

Узброєння: 1 "Максим", 1 кулемет, 1 фінка, 21 кріс. Морально заломлені. До німців відносяться погано, до нашого населення добре.

4. Залізничний міст Птича, р-н Верба (бункер). Всього 13 осіб, з цього 4-х закарпатчиків, решта мадяри. Узброєння: 1 "Максим", 3 легких кулемети, 1 фінка, решта кріси (в бункері є кілька ящиків

амуніції і гранат). Морально заломані. До німців відносяться погано, до українського населення назагал добре.

5. Село Птича, р-н Верба. Всього 150 німців. Багато автоматичної зброї та кріси. Морально заломані.

6. Смига, р-н Верба. Всього 850 осіб, з цього 600 німців і 250 мадярів.

Узброєння німців: 3 гарматки, 1 танкетка, 30 скорострілів, багато МП, фінок, десяток, решта кріси. Мають 6 автомашин.

Узброєння мадярів: 1 гарматка, 1 міномет полковий, 8 легких кулеметів, 15 легких скорострілів, 20 МП, 15 фінок, 10 десяток, решта кріси. Морально заломані. Мадяри до німців відносяться погано, до нашого населення добре.

7. Млинів. Всього до 200 німаків, 150 ляхів з баталіонцями. Узброєння: 2 важких і 3 легких гарматок, 15 важких і 35 легких скорострілів. Німаки мають (майже кожен) МП. Ляхи і баталіонці мають кожен кріс. Довкола фільварку є окопи, а за окопами огорожа з провалки [дроту].

9. Радивилів. Піхоти німецької 8 чол., на ній біля 2400 чол., з яких 4 командири знаходяться на станції, а 4 в місті, 2 командири летунської, тобто до 600 людей, і штаб летунський — 80 осіб. Отож, боєвого війська 3100 німців. Мадярів 1 компанія.

1 будівельний баталіон формації летунської.

Польської поліції — 20.

Залізничної поліції — 47 чол. Узброєння: кріси і 1 скоростріл, який знаходиться в магазині. На станції в Радивилові в залізнянім будинку на другому поверсі знаходиться магазин зброї і амуніції залізничних німців. Вони це тримають в вели[к]ій таємниці.

10. Бльок Крупець, р-н Радивилів. Мадярів — 11. Узброєння: 10 крісів, 1 МП, 1 скоростріл.

11. Станція Михайлівка, р-н Радивилів. Мадярів 38. Узброєння: 3 легких скоростріли, 34 кріси, 1 міномет, 1 МП, 1 фінка, 4 пістолі. Німців-залізничників — 4 особи. Узброєння: 40 крісів, 1 скоростріл, 1 фінка, 2 пістолі.

12. Станція Рудня-Почаївська, р-н Радивилів. Мадярів 55. Узброєння: 1 "Максим", 2 легких скоростріли, 50 крісів, 1 МП і 1 фінка. Німців-залізничників 4. Узброєння: 1 скоростріл, 4 кріси. Східної поліції — 80 осіб. Узброєння: 2 скоростріли легких, решта кріси.

13. Село Пустойваня [Пустоіванне], р-н Радивилів. Німців формації летунської 230, з того 25 шоферів і механіків. Узброєння: 11 легких скорострілів, 7 МП, решта кріси. До населення відносяться добре.

14. Старики (фільварок), р-н Радивилів. Німців 30. Узброєння: 1 "Максим", 1 легкий скоростріл.

15. С. Богаївка [Бугаївка] (Балки), р-н Радивилів. Німців 10 (формації піхотинської). По хатах кватируються по 2–3 особи в хаті. Узброєні в кріси і МП. До населення відносяться добре. Нарікають на війну.

Рух на залізниці Дубно – Радивилів.

21.XII.43. З Дубна на Радивилів: 3 ешелони з ломом, 1 з німецьким військом, 1 з побитими танками, 2 особових, 14 льокомотив. З Радивилова на Дубно: 1 ешелон з німецьким військом, 2 з бензиною, 3 з вугіллям, 3 порожніх відкритих.

22.XII.43. З Дубна на Радивилів: 2 ешелони з військом, 2 з грузовими автами, 3 з танками, 2 товарових закритих, 3 зіпсовані льокомотиви. З Радивилова на Дубно: 1 ешелон з військом німецьким, 2 з бензиною, 2 з вугіллям, 5 товарових закритих, 2 з автами, 1 з танками, 1 особовий, 1 порожній відкритий.

23.XII.43. З Дубна на Радивилів: 2 ешелони з бензиновими цистернами, 2 товарові закриті, 2 порожніх відкритих, 1 особовий, 1 з ломом. З Радивилова на Дубно: 1 ешелон з бензиною, 2 товарових закритих, 3 особових, 2 порожні відкриті, 1 з автами.

24.XII.43. З Дубна на Радивилів: 8 ешелонів, в тім 1 ешелон з мадярським військом, 2 особових, 3 порожніх, 1 з ломом. З Радивилова на Дубно: 2 ешелони з бензиною, 5 з вугіллям, 1 особовий, 1 товаровий закритий, 5 з автами.

25.XII.43. З Дубна на Радивилів: 1 ешелон з військом, 3 товарові закриті, 3 з автомашинами і фольксдойчами, 3 німецьких санітарних. З Радивилова на Дубно: 1 ешелон з німецьким військом, 2 з бензиною, 2 з вугіллям, 3 товарові закриті, 1 особовий, 1 з автами.

Рух на асфальті.

Рух на Дубно посилений і на Радивилів великий.

28.XII.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Софія.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 32, арк. 70–71. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 25
"ІНФОРМАЦІЇ" ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У НАДРАЙОНІ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВОРОЖИХ СИЛ

Дубнівський надрайон,
31 грудня 1943 року.

Інформації ч. 46
про події в терені Дубно за час від 25.XII.43 до 27.XII.43 включно.

25.XII.43.

1. З Млинова до Смордви, район Млинів, через Березькі Луги приїжджало 10 ляхів і 6 німаків на 4-х фірах. Узброєння: ляхи мали кріси, німаки — 3 автомати і 3 кріси. Ляхи і німаки були дуже п'яні. У Березьких Лугах стріляли по людях, так що всі мусіли ховатись по ровах та схронах. Шкоди ніякої не заподіяли.

2. Вночі з 24 на 25.XII.43 до м. Верби згрузився шалон мадярів в числі біля 1000 осіб. Цеї самої ночі вони поїхали в сторону Стовбця.

3. В м. Вербі німецька жандармерія арештувала 3-х польськіх поліцаїв, які 19.XII.43 забили в селі Турковичи чеськи [Турковичі чеські], район Верба, одного чоловіка (українець Бронський Авакум). Арештованих відвезено в Дубно.

4. Вночі з 24 на 25.XII.43 в село Стовбець [Стовпець], район Верба, прибуло до 1000 мадярів і закватирувались по хатах. Узброєння: 5 гармат, кілька мінометів та багато автоматичної зброї.

26.XII.43.

1. Дорогою з Млинова до Смордви, через Березькі Луги, район Млинів, переїхало бричкою 3 німецьких офіцери. За бричкою бігло 2 собаки. Узброєння: кожний мав автомата.

2. З Млинова до Смордви, район Млинів, через Березькі Луги переїхало 7 німаків на 2-х фірах. Узброєння: 3 автомати і 4 кріси. Попереду їхало 2-х німаків на конях верхами. Узброєння: 2 автомати і 4 гранати. Людей в селі не зачіпали.

В село Носовиці Нові, район Верба, прибуло 4-х мадярів з бльоку біля сіновалу, 2-х командантів бункра і 2-х рядових. До населення відносились дуже добре.

27.XII.43.

1. Зі Смордви, район Млинів, до Млинова приїхало 9 німаків на 3-х фірах.

2. О год. 11-тій до головчицького лісу, район Млинів, приїжджало з Дубна 9 фір ляхів в числі 15 осіб. Узброєння: 1 скоростріл

легкий, 3 десятки, решта кріси і з кожного по 2 гранати. Набрали в лісі дров, а о год. 14-тій від'їхали до Дубна.

3. З Дубна до М'ятина, район Млинів, приїжджав Поліщук Гнат (комуніст, який втік до Дубна) з 3-ма ляхами. Узброєння: Поліщук Гнат мав кріс і 2 німецькі гранати, ляхи мали автомат, 2 кріси та по 2 гранати. Поліщук Гнат стріляв по кур'єрах, які в той час переходили через село, але нікого не пошкодив. Тоді він набрав сіна в своїй клуні і всі вернулись в Дубно.

4. В Млинові 4 німаки їздили машиною і розкидали летючки "Нова осторога".

5. В село Курсики, район Козин, приїхало 4 німаки, узброєні в кріси, і продавали селянам сірники.

6. В селі Старики, район Козин, німаки без зброї проводили спекуляцію.

31.XII.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Софія.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 33, арк. 179. Копія. Цигарковий папір. Рукопис. Синій олівець.

№ 26
"ІНФОРМАЦІЇ" ШЕФА КОНТРРОЗВІДКИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НАДРАЙОНУ ПРО РОБОТУ КОЛИШНІХ БУЛЬБІВЦІВ

[Рівненський надрайон 3/3],
кінець 1943 року.

Інформації про бульбівців.

Подаю інформації про тих бульбівців, які пішли до нас на працю. В більшости, всі бульбівці працюють в розвідці. Вони, напевне, інформують Бульбу про наш рух і всі таємниці наші, які можуть лише довідатись.

Тому це тверджу, бо є випадки, що заангажовані до нашої роботи бульбівці зустрічаються з тими бульбівцями, що є в нашому підпіллі (яких чекає кара) і при зустрічах, напевне, інформують про все їх або отримують від них накази Бульби.

Бульбівці є в районах: Скеля — Людвіпольський [Людвипільський], Пекло — Городницький, де працюють в господарці і різних боєвках. Тут найбільше скупчення бульбівців. Потім в районах Межиричськім [Межиріцькому] і Гощанськім [Гощанському] – працюють в господарці.

Подаю список бульбівців (і деякі дані про них), які працюють в нас не в своїх районах, а заслуговують на найвищу кару через свою анархістичну роботу, підтверджуючи фактами, знаними для нас.

1. Кармелюк (псевдо), родом з м. Людвіполя [Людвиполя], працю[є] в боївці району Пекло — Городницький. До себе настягав багато бульбівців і то переважно з району Межиричського [Межиріцького], які часто дістають від його відпустки додому, де роблять часто покражі і інші кари гідні вчинки.

2. Зозуля (псевдо), зветься Микола, є в боївці Кармелюка (район Пекло).

3. Балаушко Адам (псевдо Хмара), з с. Харуча [Харалуг], район Межиріч. Працює в боєвці Кармелюка (район Пекло).

4. Мельник Степан (псевдо Коршун), з с. Харуча [Харалуг], працює в боєвці Кармелюка (район Пекло).

5. Наумчук Василь (псевдо Нежурись), родом з с. Полька [Полівці], район Межиріч [Межиріч]. З району Пекло районовий господарчий Дар правдоподібно транспортує м'ясо і щось в район Гощанський, с. Вітків [Витків], для бульбівців, які ніби мали б там бути.

6. Горенчук Михайло, родом з району Людвіполь [Людвипіль], с. Хотин, працює в районі Гощанському. Він часто зустрічається з бульбівцем Заверухою, який недавно постріляв наших зв'язкових.

Бажано було б, щоб всіх бульбівців позвільняти з праці (в цілій ВО) і стягнути з усіх районів в одне місце, де провести слідство, а винних покарати. Тоді не було б викрадання нашої пошти і з-за угла убивств наших зв'язкових, та легко можна було б зловити самого "батька" Бульбу.

Слава Україні!

Ш[еф] к[онтррозвідки] С[лужби] б[езпеки]
в[ійськового] н[адрайону] /Орист/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 43, арк. 78. Дата в документі не вказана. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

2. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ІНСТРУКЦІЯ ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ НЕВІДОМОГО РАЙОНУ ДЛЯ РОЗВІДНИКІВ У СТАНИЦЯХ ПРО ВІДСТЕЖЕННЯ МІСЦЬ ВИСАДКИ РАДЯНСЬКИХ ПАРАШУТИСТІВ

Невідомий район
[Дубнівського надрайону],
29 вересня 1943 року.

Інструкція
розвідчикам СБ у станицях (при лісових полосах).

В останньому часі є випадки, де більшовики по лісах спускають своїх парашутистів. (Це переважно буває над вечором і ранком). Більшовицький літак, перелітаючи понад лісом, прини[ж]ує лету й приземлюється декілька диверсантів, які мають за завдання по наших лісах організувати червону партизанку, завдавати ударів для УПА, провадити всяку підривчу роботу і т. п.

1. Організаційні патрольки СБ мають постійн[о], через день і ніч (по черзі), слідити за цими більшовицькими агентами, які можуть бути в різних видах. Найбільше звертати увагу над вечором і ранком:

а). увагу звернути на ліс — прислухуватися до їзди літаків;

б). в часі смерку й над ранком проходити по части[нах] ліс і провіряти всіх підозрілих людей, які можуть вештатися по лісі і т. п.

2. В часі зауваження парашутистів алярмувати найближчий відділ УПА й районову СБ. По можливості, в наглім часі самим організувати боївку й старатися зловити червоних (силою, підступо[м] чи іншим способом).

3. Негайно після наказу СБ ч. 2[111] приступати до діяння. За всяке легковаження чи недотягнення в тій ділянці будуть відповідати підрайонові шефи СБ, а також розвідчики СБ по станицях.

Дня 29 вересня 1943 р.

Слава Україні
Героям Слава.
СБ /Промінь/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 32, арк. 282. Походження документа не вказане. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Синя калька.

[111] Документ не виявлений.

№ 2
ЗВІТ РЕФЕРЕНТА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ, КЕРІВНИКА ВИКОНАВЧОГО ВІДДІЛУ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ, КОМЕНДАНТА РАЙОНУ

Радивилівський район "Нора"
Дубнівського надрайону,
30 вересня 1943 року.

Отчет
исполнительной референтуры СБ Радзивиловского района
за время с 20 по 30 сентября 1943 года.

1. Рассмотрено 20 дел:
   а). бандитизм — 20 дел;
   б). шпионаж — 2 дела;
   в). выступление против УПА — 7 дел;
   г). употребление самогонки — 5 дел;
   д). прочие преступления (самооборона села) — 5 дел.

2. 21.9.43 г. арестован Марцинковский, житель села Боявив [Боянівка], за выступления против УПА. 22.9.43 г. арестован поляк Воровой Антон, как преступник по золоту. Арестована Семенюк Вера за скрытие еврейского золота. 24.9.43 г. арестован Зговек Иосиф — житель с. Немировка, коммунист, за выступление против УПА. 26.9.43 г. арестованы: Мамчур Михаил — житель с. Немировка, Гаврилюк Иван — житель с. Дрончи [Доротичі], Чучма Дмитрий — за шпионаж.

В этот же день арестованы Колесник Андрей и Ефросинья — жители с. Дрончи [Доротичі], как коммунисты, выступавшие против УПА.

28.9.43 г. арестован Казимирчук Моисей, житель с. Подлипки, как коммунист, выступавший против УПА.

29.9.43 г. арестован Вучак Яцко — житель с. Подлипки, как коммунист, выступавший против УПА.

3. За отчетный период уничтожены: 1 поляк, 4 шпиона, 6 коммунистов (три из них состояли в коммунистическом подполье).

За употребление самогона наказано 5 жителей села Безодни 30-ю шомполами каждый, 1 крестьянин 30-ю шомполами за бандитизм.

Кроме того, наказаны: 3 крестьянина по 20 шомполов за сон на посту, 2 крестьянина по 40 шомполов за выступления против УПА (вражеская агитация, неисполнение объязанностей). Наказан боец бо[и]вки СБ 15-ю шомполами за сон на посту.

4. Бо[и]вка в составе 7 чел. произвела расстрел указанных выше арестованных.

5. Район очищен не полностью:

а). чистокровных поляков нет;

б). коммунистическое движение затихло, в некоторых селах есть коммунисты в подполь[е];

в). шпионов становится все меньше;

г). добытое имущество сдано под расписку хозяйственнику.

Сорок золотых долларов сдано коменданту района Нора.

30 сентября 1943 г.

Слава Украине.

Шеф СБ Марко.
Исполнительный референт Ясный.
Комендант района Нора.

Перевел ст. лейтенант Белозуб.
Верно: Белозуб.
2/рм.
"__" апреля 1944 г.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 16, арк. 171–172. Радянський переклад на російську мову. Копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
"ІНФОРМАЦІЇ" ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ БУЛЬБІВЦІВ

*[Межиріцький район
Корецького надрайону "Коліно",
9 жовтня 1943 року].*

Межиричський [Межиріцький] район.

С. Липки.

Жбурляй (хата в селі, жонатий) має фінку (2 диски) і ще 200–300 совєт[ських] набоїв, закопані б[іля] ставка.

Карась має захованих 1000 німецьких набоїв в с. Галичівка [Голичівка] на могилках під каплицею. В селі Кропиловці [Карпилівка] за річкою Случ є закопана бульбівська зброя в клуні. Це на футорі (там совєти [...] динамо до радіо теж). Там є 40 крісів, 80 шт. гранат і 3–4 цинка набоїв.

Карась оповідає, як і де п[р]опала б[а]ндерівська пошта. Це було на Річечині, де затримали бандерівського зв'язкового і забрали цілу течку пошти. Забрав Жар — це політосвітник в[ідді]лу Мухи. Забрану пошту передали до штабу Бульби, тоді він був в седлиському лісі.

Коли забито Муху, то Карась з 15 стрільцями на чолі з Коршуном поїхали за с. Липки, де мали на футорі доповнити свої відділи. [А]ле ж мало прибуло, так Карась з 7 верхівцями вернувся на Кореччину. Після Карась не робив жодної акції.

Карась зізнав, що остаточно Бульба дав наказ до всіх своїх підлеглих, що кого зловлять з своїх людей, які втікли зі зброєю до бандерівців, то мають стрілять, а особливо Франця і Кучера.

P.S. Набоїв до "Мавзера" є 1500 шт. Закопані під підлогою в каплиці по лівій стороні, в торбі.

Друкарня була на Степанщині.

В Пустомитах забрали обл[асну] бандерівську канцелярію і три друк[арські] машинки. Наказ ліквідації канцелярії дав поруч[н]ик Зубатий.

Отстатньо Бульба дав наказ № 102, де пише: хто втече додому без зброї — кара 50 шомполів, хто з крісом — то 100 шомполів. У наказі говорилося про дисципліну в відділах Бульби.

Прача Граб поіменував господарчим військової жандармерії, це 8–10 днів тому. Згідно наказу Бульби, Прач дістав наказ вести пропаганду для розбиття рядів УПА.

Галю Кухарчук вислав Бульба на Схід з поштою (десь в Зв'ягельщину). Мала там нав'язати зв'язки. Коли Галя верталася зі Сходу, то заходила до Прачової жінки і говорила, що їй не вдалося завдання.

Постій, дня 9.X.43 р.

O[...].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 211. Оригінал. Цигарковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 4
"ІНФОРМАЦІЇ" ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ РАЙОНУ

*[Корецький район
Корецького надрайону "Коліно",
жовтень 1943 року].*

Місячні інформації за місяць жовтень.

Село Крилів. Німаки були 2 рази. Пограбували населення: взято корів 15, свиней 17, овечок 5 шт. і птиці, збіжжя 190 сн. Одягу до 50 шт., чобіт 13 пар, хустка 67 штук, полотно 395 метр[ів].

Дня 21/Х 43 р. в с. Крилови [Крилів] переловлено 2 жінки, правдоподібно розвідка червоних, передано на поліцію. Друг Звірок у с. Крилови [Крилів], помімо того що вже був караний, часто упивається самогоном. Членство — то-само.

Село Черниця. Інформації подають слабо. Населення і члени вживають самогон. Німці були один раз, грабували збіжжя.

Населення здає контигент німакам. В селі є 2-х [б]ульбівців — Телюк [Темнюк] Федір і Темнюк Люба. Про їх діяльність не подають.

Село Бриків. Дня 8/Х переходили червоні в числі 24 особі, озброєні в фінки і кр[і]си.

Дня 13/Х 43 р. через непорозуміння застрилено Тарасюка Ананія.

Дня 14/Х 43 р. зловлено одну ляшку, писля допиту знищено.

Дня 28/Х знищено сексотку-вчительку того ж села.

Село Богданівка. Підрайоновий друг Верба п'є самогонку і виявляє тих осіб, котрі доносять про пиття самогонки.

В селі були 2 рази німаки, акцій жодних не переводили.

Село Забара. Були 6 разів німаки. Взяли 2 пари коней.

Дня 4/Х друзі Гурок і Кручок, напившись, взяли в господарів коні і поїхали до дівчат. Гуркові було доручено відправити коні до станичного, а він горав собі буряки, з чого населення дуже незадоволене. Ця справа передана на поліцію.

Село Бабін [Бабин]. Дня 15/Х зловлено, переведено слідство і знищено одного козака з міста Корця. 18/Х переїзджали німаки в числі 150 чол., жодних акцій не було.

Старо Корецки [Старокорецькі] хутори.

Дня 10/Х 43 р. зловлено комуніста зв'язкового з села Мухарева, котрого писля допитів знищено.

Дня 15/Х 43 р. забрано техніка молочарні і видставлено до УПА.

Дня 17/Х знищено комуніста з Середньої Деражні.

В ніч з дня 27 на 28/X наши повстанці зустрилися з бандою червоних і писля перестрилки червоні утекли, лишаючи 3 вози награбованого майна.

Село Зарів'я. Дня 14/X переходило п'ять осіб незнайомих людей.

Станичний СБ друг Гонта і Мамчуровськи[й] Федір, [н]апившись, говорили перед людьми, що скоро підуть в партизани і тоді їх всіх пограбують.

Село Жадківка. За цей місяць спалено 2 польські хати і знищено одну ляшку.

Німаки на окопиську розстриляли 15 осіб, в тому числі друга Яструба і родину Степчика [Степника?] з Нового Корця.

Новий Корець.

Дня 2/X з. Д. арештовано Степник Євгенію і єї родину. За жовтень спалено 9 польських хат і знищено одного ляха.

Дня від 17 до 19/X польська поліція робила ревізії по селі. Було їх 12 осіб.

Дня 27/X ляндвірт з польською поліцією ловив людей по селі. Зловлено до 20 осіб, в тому числі зв'язкового.

Всіх їх замкнуто на поліції, де мають переводити слідство. Знищено одного комуніста, а дня 26/X — полоненого кацапа. За Новим Корцем німці покопали окопи.

Інформація з міста.

За місяць жовтень вивезено до Німеччини до 300 поляків.

Дня 24/X прибули біженці з міста К[и]єва. У Корці німці арешт[у]вали 2-х людей, один з них утікач перед нашим атентатом.

Дня 24/X люде з Корця їздили в місто Звягель на ярмарок, там багато з них арештовано і мають везти їх в Німеччину.

Дня 25/X з районової [у]прави зникнуло непевних 3-х людей: будівельний технік, Бойко з жінкою і Булбінськй Толік[,] східняк.

25/X почались арешти комуністів. Дня 9/X в місті Корці арештована ляшка, це була тітка жінки доктора Журавльова. Її Шангай відпровадив в Червоний Хрест. Арешт єї за зв'язки з поляками. Фактом є те, що переловлені дві писульки від жінки Журавльова, які вон[а] передавала приватною дорогою до тітки вище згадано[го] ляшка. В писульках були написані вказівки, що під шафою є листи від Казіка з Варшави і польський молитовник, схований під бальком над грубою. Просила, щоб за всяку ціну все це знищити, а особливо...

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 218–219 зв. Документ без закінчення. Походження та підпис автора не зазначені. Оригінал. Обгортковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 5
ЛИСТ ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ РАЙОНУ ДО НЕВІДОМОЇ ОСОБИ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ КРАЩОГО ВІДСТЕЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БУЛЬБІВЦІВ І МЕЛЬНИКІВЦІВ

[Межиріцький район Корецького надрайону "Коліно", листопад 1943 року].

Бульбівці.

Посилить біля них розвідку і зібрать матеріали, [я]к вони себе поводять і яку ведуть пропаганду проти УПА.

1. Село Морозівка — Харченко Тофіль.
2. Село Топча — Кухарчук Галя.
3. Село Даничів — Бондарчук Арсен.
4. Село Даничів — Гарбар Микола.
5. Село Залізниця — Новак Валя.
6. Село Черниця — Темнюк Федір.
7. М.[істо] Межиріч [Великі Межирічі] — Брянська Ліда.
8. Село Топча — Корнійчук Оля.

Прим.: всі вони ведуть активну пропаганду проти УПА.

При збиранні інформацій бути обережному, щоб не дійшло до цих людей.

Виконать на 4.11.43.

Слава.

/Чубарик/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 216. Походження документа не вказане. Оригінал. Аркуш із записника у лінійку. Рукопис. Синій хімічний олівець.

2. ДОКУМЕНТИ РЕФЕРЕНТУР СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

2.4. РІВЕНЬ ПІДРАЙОНІВ

№ 1
СПИСОК СТАНИЦЬ ПІДРАЙОНУ № 3, СКЛАДЕНИЙ ПРАЦІВНИКОМ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ У ПІДРАЙОНІ

Підрайон № 3
[Острозького району
надрайону № 115 "Конотоп"],
12 грудня 1943 року.

Спис станиць в підр. № 3, н-н Конотоп № 115.
Підр. КСБ Олег.

Порядковий №	Правдива назва станиці	Псевдо станиць	Псевдо станичних СБ	Прим.
21	Верхів	Виниця	Лопух	√√
22	Плоска [Плоске]	Плесо	Лобода	
23	Коростова	Киця	Осока	
24	Дубени [Дубини]	Діброва	Очерет	
25	Вишенькі[Вишеньки]	Вигін	Бодовник	
26	Хорів	Харків	Окріп	
27	Михалівка[Михайлівка]	Мережа	Пшеничний	
28	Оженин	Острів	Водолаз	
29	Бородів. ф.[хутір]	Беріг	Петрушка	

Зміна псевд від 10.XII.43 р. заходить, в підр. і по [с]таницях притримоватись.

Постій,
12.XII.43 р.

Комендант підрайону СБ Олег.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 72. Оригінал. Аркуш у клітинку зі шкільного зошита. Рукопис. Синій олівець. На документі стоять два значки " "" ". За даними довідки, складеної невідомим радянським майором 2 лютого 1944 р. (див: ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 71), такі значки були поставлені на документах, виявлених у хліві жителя с. Плоске Парфенюка Пилипа Ільковича.

№ 2
СПИСОК СТАНИЦЬ ПІДРАЙОНУ № 3 В ОСТРОЗЬКОМУ РАЙОНІ

Підрайон № 3
[Острозького району
надрайону № 115 "Конотоп",
кінець 1943 року].

№ п/п	Станиці	Псевда	Станичні
1.	Коростова	Луг	Кучма
2.	Плоска	Гай	Груша
3.	Дубини	Поляна	Половец
4.	Вишенкі [Вишеньки]	Садівка	Макуха
5.	Оженин	Діброва	Буркун
6.	Бродовс. ф. [Бродівський х.]	Вигін	Луговий
7.	Хорів	Долина	Калина
8.	Михайлівка	Шляхі	Гребінь
9.	Верхів	Березівка	Гірскій
10.	Балівка	Клин	Голено
11.	Розваж	Воля	Запорожець
12.	Озері	Сходи	Морозенко
13.	Гремяче [Грем'яче]	Гора	Марченко

Шеф [...] (підпис нерозбірливий).

Парфенюк Кост[янтин] [І]ванови[ч].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 73. Походження документа не зазначене. Оригінал. Аркуш із блокноту. Рукопис. Синій хімічний олівець.

3. ДОКУМЕНТИ ПОЛІТИЧНИХ РЕФЕРЕНТУР

3.1. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
НАКАЗ № 1 ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУПРО НЕОБХІДНІСТЬ РЕТЕЛЬНІШГО ВИКОНАННЯ РОЗПОРЯДЖЕНЬ

[Рівненський] надрайон 3/3,
7 вересня 1943 року.

Політична референтура
в[ійськового] н[ад]району 3/3.
До районових політичних референтів.

Наказ ч. 1.

Друже.

Наказую Вам, політичному референтові військового району, всі зарядження виконувати сумлінно і своєчасно, також слідкувати і контролювати роботу відділів політичної реферaтури. Ввесь актив пол[ітичної] реферaтури і інших відповідних людей маєте за[ан]гажувати до суспільно-пропагандивної роботи.

Звіти з роботи пол[ітичної] референтури маєте присилати щотижня (в суботу мають бути в мене), а також раз на місяць (два дні перед першим має бути в мене). [З]віти мають обнімати такі розділи: 1. Огляд терену (що зроблено). 2. Настрій населення. 3. Жнива і здача контигентів. 4. Інтелігенція (настрій і відношення до нас). 5. Інші угруповання (їхня ро[б]ота і відношення населення до них). 6. Пропагандивні акції. 7. Німецькі акції. 8. Відділ кадрів. 9. Виховання молоді. 10. Відділ адміністративний. 11. Шкільництво і різні.

За невиконання наказів відповідає особисто політичний референт.

7.IX.43. Слава Україні!

Гребля[112].

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 51, арк. 6. Копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

[112] Автором цього наказу № 1 та усіх наступних наказів, що йдуть далі (№№ 2, 4, 5) міг бути політичний референт Рівненського надрайону Анатолій Маєвський ("Гребля" , "Йовта", "Уліян"), оскільки, по-перше, у наказі № 5 згадується повстанська адреса "Гребля 001", а по-друге, про те, що восени 1943 року Анатолій Маєвський мав псевдонім "Гребля", пише дослідник О. Вовк. Див: *Вовк О. Примітки // Літопис УПА. Нова серія. Т. 8. С. 154.*

№ 2
НАКАЗ № 2 ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО СТВОРЕННЯ ФОТОСЕКЦІЇ І КОНТРОЛЬ ЗА РОБОТОЮ БІБЛІОТЕК

[Рівненський] надрайон 3/3,
7 вересня 1943 року.

Політична референтура
в[ійськового] н[ад]району 3/3.
До районових політичних референтів.

Наказ ч. 2.

Друже.

Наказую Вам до дня 13.IX.43 р. зорганізувати секцію фотографів при суспільно-пропагандивному відділі. Все фотографічне приладдя та матеріали [...] при цій секції.

Завдання секції: виконувати знимки з акці[й]: і нашіх (фотоз[йомка] в[орожих] барикад, мальованих дороговказів, вовчіх ям і тому по[дібне]), і німецьких (фотоз[йомка] бомбовання сіл німцями, бомбовання закатованих ворогом людей і тому подібне).

[...] не робити, хіба на спеціальне моє доручення. Кліши зберігати в [...]зі. Старатися компліктувати фільмове приладдя і матеріали.

Перший звіт про зорганізування і працю секції переслати 13.IX.43 р.

Наказую до 15.IX.43 р. перебрати всі більотекі в районі, перевести інвентаризацію, вп[о]рядкувати і урухомити.

Компліктувати одну більотеку для хворих (твори крас[ного] письменства в [числі] до 20 книжок), яку я переберу.

[1]5.IX.43 переслати мені спискі всіх книжок, а окремо спис[ок] для хворих.

[1]5.IX.43 передати список інтролігаторського приладдя та матеріалу в терені.

7.IX.43.

Слава Україні!

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 51, арк. 7. Документ без підпису. Копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 3
НАКАЗ № 4 ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО НАДАННЯ ВІДОМОСТЕЙ ЩОДО ДРУКАРСЬКИХ МАШИНОК

[Рівненський] надрайон 3/3,
7 вересня 1943 року.

Пол[ітична] референтура
в[ійськового] н[ад]району 3/3.
До районових політичних референтів

Наказ ч. 4.

Друже.

Наказую до дня 15.ІХ.43 подати слідуючі дані з Вашого району.

1. Скільки в районі є машинок: з них українських і латинок, з них справних.
2. Кількість лент до машинок, кальки, цикльостилів, матриці.
3. Друкарських машин і які частини до них.
4. Радіоапаратів: скільки лямпових, з них зіпсутих, що бракує.
5. Скільки в районі паперу.

7.ІХ.43 р.

Слава Україні!

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 51, арк. 5. Документ без підпису. Копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Синя калька.

№ 4
НАКАЗ № 5 ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО КОЖНУ ПОДІЮ

[Рівненський] надрайон 3/3,
7 вересня 1943 року.

Пол[ітична] референтура
в[ійськового] н[ад]району 3/3.
До районових політичних референтів

Наказ ч. 5.

Друже.

В зв'язку з тим, що політичні референти зі спізненням інформують про події в районі, а навіть цілком не інформують, наказую: після кожної події, яка станеться в районі, негайно повідомляти мене.

1. Причина події.
2. Перебіг події.
3. Наслідки події.

Для приспішення інформації станичні суспільні пропагандисти мають негайно повідомляти Вас, а Ви мене. Повідомленнє має бути докладно описане і правдиве. Повідомленнє слати по адресі: Гребля, 001.

7.IX.43 р.

Слава Україні!!!

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 51, арк. 5. Документ без підпису. Копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Синя калька.

№ 5
ЗВІТ ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ

[Рівненський] надрайон [3/3],
1 жовтня 1943 року.

Політична [р]еферентур[а]
в/надрайону 3/3

Звіт ч. 4
за час від 18 — 28-го вересня.

За звітній час відбулося по терені 2 посвячення [м]огил і [с]вято зброї, а також зібрання з населенням по поодиноких районах. Звернено увагу на магазинування збіжжя, копання криївок і здачу для УПА. В районі Бориса[113] під час проведення зібрань з населенням виступав з промовою до населення Грузин. Після його промови населення було зацікавлене. Шкільництво розпочало навчання — школи працюють за винятком деяких (брак учителів). Пропагандивна робота від 20.IX провадиться в той спосіб, що кожний район поділено на підрайони і до кожного підрайону прикріплений один з кращих пропагандистів.

В кожному селі зібрання з населенням має відбуватися що два тижні. Відділ кадрів продовжує свою роботу. Адміністратором в кожному селі — станичний. Деякі старшини ходять до [р]айонів. Виховання молоді: підготовляється до проведення іспитів, для цього провадяться відправи з юнаками.

Акції німців: 17 і 18-го спалили в п'яти селах 120 господарств — жертв біля 30 осіб. 27.IX [м]адяри в одному селі ограбили церкву. 2[...].IX німці з ляхами окружили село Глиняни [Глинки] — грабували населення, спалили одну хату. Жертв — 3 особи. В терені появилися біженці з Кийова [Києва], осідають в деяких районах в шкільних будинках. В районі Палія[114] німці, переїжджаючи через села, зверталися до населення, щоб їх не чіпали. Вони хочуть повернутися додому, беруть картоплю з піль держгоспів і втікають.

1.X.43 року. Слава Україні.

Гребля.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 35, арк. 2. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

[113] У жовтні 1943 р. – комендант повстанського Олександрійського району № 20 Рівненського надрайону № 3/3. Див.: *Ковальчук В.М. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі. – Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – С. 42, 176.*

[114] На початку жовтня 1943 р. "Палій" був комендантом повстанського

№ 6
ЛИСТ-ПРОХАННЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ДО КАДРОВИКА ОСТРОЗЬКОГО РАЙОНУ З ПРИВОДУ УКЛАДАННЯ СПИСКУ ПРАЦІВНИКІВ

[Здолбунівський надрайон 4/4],
19 листопада 1943 року.

Друже Юрась[115]!

В днях між 25 і 30 листопада будемо ми приймати кращих наших людей в члени ОУН. Отож, зобов'язується Вас зробити список всіх людей, що є затруднені у Вашому районі, окремо по референтурах. В них треба зазначити, хто вже є член, тобто хто вже складав присягу або приречення, хто є кандидат у члени, тобто той, що ми його зараз можемо прийняти в члени, і хто є симпатик.

Зазначую, що такий список треба зробити лише тих осіб, що є затруднені в районі (коли хтось працює в підрайоні, то такого поки що до списку не вносити). З тим списком Ви прибудете дня 24 листопада на 7-х на відправу.

Я жду!!!

19/XI.43. Слава Україні.

Лобода.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 38, арк. 62. Оригінал. Цигарковий папір. Синій хімічний олівець.

Рівненського району №10 Рівненського надрайону 3/3. Див.: *Ковальчук В.М. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі. – Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – С. С. 35, 231.*

[115] У грудні 1943 р. "Юрась" був "кадровиком" повстанського Острозького району "Озеро" Здолбунівського надрайону. Див.: *Ковальчук В.М. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі. – Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – С. 38.*

№ 7
ЗВІТ ПОЛІТИЧНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

[Рівненський] надрайон 3/3,
3 грудня 1943 року.

Звіт за день від 1.XI — 25.XI.43 р.

Німецька адміністрація.

По терені існують районові управи, які очолюють українці, працюють також інші відділи районових [управ]. Сільські [у]прави є також не у всіх селах. В селах поблизько міст старшини сумлінно виконують зарядження німців. По інших селах існують і не існують сільські [у]прави, частина старшин ходить на зібрання, але заряджень не виконує. З нашої сторони уживаються заходи щодо цього. По районах є також німецька поліція, якою керують 2–3 німці, до помочі мають ляхів. Роботу свою проявляють в той спосіб, що роблять випади на села, грабують та палять. Шуцмани виганяють людей силою на роботи (поправляти дороги, містки). Різні репресії, які виконують німці-теренові, переводять при помочі ляхів. Німецькі теренові розуміють, що УПА бореться за самостійність свою і інших народів, називають "бандитами", стараються всіми силами вщепити ненависть до УПА у інших нацменів. Німці-фронтовики, які переїжджають по селах, до населення відносяться прихильно, акцій не роблять. Стратили вже надію [на] кращу будучність. П'ють горілку, за горілку міняють одяг, взуття. До населення звертаються з порадою, щоб все ховали, збіжжя, рогату худобу і свині убивали і магазинували, бо остання лінія (її назвав один "червоною мітлою"[116]) нищить все, людей так само, а тому і населення мусить с[хова]тися. П'ють жовніри і офіцери разом (на Рівенщині [Рівненщина]). Були випадки населення втікало, як приїжджали фронтовики. Старші, які зісталися, розказували, чому селяни втікають. Тоді німці нарікали на терен німців і казали, що через них населення втікає в ліси і звідтіля вбивають всіх — винних і невинних. Відносно нацменів, які ідуть тепер зі Сходу, а в силу їх входять грузини, козаки, поляки з Шлезька, до них німаки відносяться з недовір'ям. Ці мають потаємне озброєння: на 5 осіб 2 кріси. Ці відносяться до населення не зле. Акцій не переводять, а радять людям все

[116] Згодом "червоною мітлою" називали систематичні збройні облави військ НКВД та ЧА по українських селах.

ховати перед загоном "червоної мітли", яка все змете з лиця землі. Пропаганду проводять правдиву, кажуть так як є і має бути.

В Олександрійському районі німці, які повертаються з фронту, кажуть: "Ми звідсіль відійдемо, приїдуть більшовики, а потім скажете хто ліпший". Нацменів, які перебувають в терені, не можна устійнити, бо стало не сидять в терені. Треба згадати, що по терені пересувається відділ "ягдкомандо" — складається з комуністів і з тих, які були репресовані більшовиками. Ці роблять багато лиха: палять, грабують, вбивають людей. Рух по асфальту останніми днями припинився. Німці-фронтовики, продаваючи річи, бояться своїх товаришів, один перед другим криється. Треба зазначити, що наші дівчата, купуючи в німаків річі, поводяться неморально (в Новому Дворі).

Населення терену.

До німців відносяться ворожо. Не вірять навіть противникам, маються на сторожі. Моральний стан посередній, але окреслити трудно, є гарні випадки в терені, де селяни при відступі німців обеззброювали, та і тоді, коли організаційні люди з пістолями стриляли, то населення стукало в бляхи киями, або дру[...] в будинки, робили шум і кричали "ура". Другий випадок, де населення накинулося на двох фольксдойчів (один мав криса), пов'язали, забрали з собою. Пропаганда звернул[а]ся до населення, щоб здавали лишню рогату худобу — деякі райони на це відкликалися. До УПА ставляться прихильно, палають пімстою до ляхів і німців.

Кожний збройний наступ УПА підносить населення на дусі. [...] в Шубкові з 20 на 21 спалили біля 300 в'язнів (біля 100 привезли [з] Рівного). А спалили [за] те, що в'язні, викопавши яму, не хотіли виходити на розстріл. То німці обилляли будин[ок] бензиною і людей також запалили. Тих, які, горіючи, вискакували з огня, стріляли. Після цього випадку населення палає пімстою і очикує, що УПА помститься. Населення боїться приходу і відходу наїздників. Збіжжа мають скрите, криївки коп[ають]. Населення погорілих сіл трохи пригнічене, висловлюється, що за більшовиків краще буде, бо ті не будуть убивати і палити (район Тучин). Населення вірить в гибель двох наїзників, але і свідомо дивиться, що нашого народу богато винищать. Очікують моменту здобуття зброї, а також моменту помсти полякам.

Червоні.

Партизанка діє в Олександрійському районі: с. Метків, Рубче і С[уськ]. У склад входять: комуністи, українці (місцеве населення), ляхи, жиди та цигани. Завдання — якнайбільше знищити наших людей.

До поляків ставляться прихильно. Ведуть пропаганду про скорий прихід більшовиків.

Церква.

По-старому моляться Богу і все. Промовці в релігійному дусі на маси не впливають.

Інформації з міста Рівного.

Від дня 15–20 [...] чомусь був пані[ч]ний страх. В цих днях сталися таки події: 17.XI вбили вдень головного прокурора-генерала (без рукі, високого, сухого). Десь того чи іншого дня викрали другого генерала і, по інформаціях, його повезли в шепетівськи ліси. Десь сів літак і забрав його. Німці мають вже дані, що повезли його до Москви — презент Сталінові. Зробили облаву в шепетівських лісах, де наткнулися на більшовицький десант і на наші відділи. Німецьки фронтовики закидали гранатами ([д]ойчес гаус), де п'янствувало СБ і цивільне ([в]ершафт)[. П]роти [ґ]естапо і партії[к]азали, що "все що ми завоювали кров'ю і потом, [ґ]естапо і партія пропили" (вістку провірено).

На двірець прийшов німецький старшина і в першому класі в буфеті поставив валі[з]ку, а сам вийшов. За пару хв. постав [вибух] — обвалився суфіт, були жертви. Німці зважають, що це робота більшовиків, одначе кажуть, що це українці. Зробили слідуюче: повісили біля собора на площі чотирьох в'язнів з в'язниці — українців. Висіли цілий день. Розстріляли в'язнів з тюрми — докладно не відомо, оскільки здається це ті, що в Шубкові згоріли (біля 100 осіб) разом з тими, які були в Шубкові у ґеті. У відповідь на це бурмістр міста зібрав парад громади міста Рівного (були і німці) і заявив, що він за громадян міста Рівного ручає, а це робота наволочі, яка під покришкою фольксдойчів приїхала в Рівне і тут не підпорядковується зарядженням, а тому, заявив, щоб німецька влада ставилася з нами з остереженням до тих, що приїхали зі Сходу. У Рівному уведен[о] контроль в'їзних, а також список мешканців (на картці) даного будинку. Контролюють по ночах помешкання, при тому в стол[а]х, шафах дорогі річи зникають.

Головніші випадки з терену.

20.XI перейшло до нас 30 осіб озброєних з табором і верховими кіньми (8 коней зі сідлами). Це німецька адміністрація, їхать в Німеччину не хочуть. Явилась чутка, що німаки збираються створювати українську визвольну[117] для боротьби з більшовиками. Це діло доручили по[лагодити] Даченкові, який шукає

[117] Так у тексті. Можливо, тут йде мова про т. зв. Українське Визвольне Військо.

порозуміння з Головним командуванням УПА і [П]роводом (вістка перевірана).

23.XI.43 р. В Олександрії в поблизькі ліси прибуло 800 німаків. Повернулися з лісу. Є чутки, що мають збірати по селах поставку.

3.12.43.

Слава Україні!

Йовта.

ЦДАВО, ф. 3838, оп.1, спр. 51, арк. 43–44. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

№ 8
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ

Здолбунівський надрайон [4/4],
3 грудня 1943 року.

Суспільно-політичний огляд Здолбунівського в. н.
за місяць листопад 1943 року.

I. Німецька адміністрація.

Терен під цим оглядом можна поділити на дві частини: на східних теренах (Славутчина, Плужно [Плужне]), західні терени (Здолбунівщина, Мізоччина, Остріжчина [Острожчина]). Німецька адміністрація на східних згаданих районах не зменшила свого впливу в терені та варварської своєї експлуатації над українським населенням. У великій мірі допомагають німакам при тій нелюдській поведінці голови сільських управ та голови колгоспів. Тому, що в тих теренах наші відділи УПА не вросли в силу, такий німецький ляндвірт зількома шуцманами цілком свобідно їздить по терені та нагаями заганяє людей до праці в колгоспах. Коли помічає спротив, відразу застрілює того чоловіка (випадок в с. Гумисько [Гуменники]). В с. Юськовці [Юськівці] ляндвірт за несвоєчасний вихід жінок на роботу прив'язував їх до брички та гонив більш як два км. В зв'язку з наближенням фронту прибул[о] зі Сходу в ці райони багато різних козаків, шуцманів, що помагали німецькій адміністрації в терористичних акціях. Цивільне населення [від]чуло, [що] нелюдський режім ворога керує свою орієнтацію на наш рух. Наші рейди на Схід, палення колгоспів, при тому

пропагандивна праця мобілізують українське населення до самооборони. Німаки це бачать, всіма способами хочуть затерти сліди чи прояви нашого духу, ведуть завзяту пропаганду проти бандерівців та найменший прояв здушують своїм терором. Коли говорити про німецьку адміністрацію на вищезгаданих районах, то слід зазначити, що тут німецька адміністрація до своєї помочі має більше військової сили, більше знищено сіл, більше розстріляно цивільн[ого] населення під час своїх варварських акцій, ніж в східних теренах, одначе все ж таки менше тягне з терену користей, менш люди їх бояться і не так свобідно ворог себе почуває в терені, як на східних землях. Найбільше потерпів цього місяця від ворожих акцій Мізоцький р-н (Остріжський [Острозький] р-н минулого місяця переживав таке). Ворог свою акцію розпочав після нападу УПА на Мізоч.

Великі втрати потерпіли від ворожих акцій такі села: Буща (5.XI ворог в числі біля 200 осіб при помочі 2-х літаків напав на село та майже ціло спалив, ограбив, 4 особи убитих з цивільного населення), Мости (літаки спалили через бомбардування 8 господарств), Кудрин (літаки збомбили нам шпиталь, війська в чис-лі 60 осіб перейшли через ліс з Мостів до Кудрина та знищили майно з шпиталю, два тяжкоранених добили). Мед[ична] сестра згинула від бомби. Решта спаслось (Білашів, Мощаниця, Ступно, Дермань), тут ворог часто нападав на ці села в грабункових цілях. При тому падали наші жертви: у Дермані 4, у Білашеві 5. Слід зазначити, що вночі з 13 на 14.XI чота, в склад якої входили козаки, ляхи, німаки, напали на Дермань, спалили понад 60 господарств. Упало 6 жертв, 3 ранено. Спротиву ніхто їм не давав. Планових акцій ворог більше в цих р-нах не перепроваджував. Подали, що-правда, більше наших жертв, але це при несподіваних наскоках пересуваючих ворожих військ (в Остріжському [Острозькому] р-ні відділ всякої наволочі при переході з Мізоча на Остріг наскочив на один хутір, де була якраз відправа наших лісників, і там убив 10 наших працівників). Ворог часто тероризував населення бомбардуванням з літаків (2.XI 4 літаки бомбили гаївку в с. Точивиках [Точевики], 7.XI 2 (два) літаки бомбили ліс в с. Точивиках [Точевиках]. Утрат не було).

II. Населення терену.

1. Українське населення.

Такий самий, як при адміністрації робимо поділ. Інакше треба характеризувати населення східних районів, інакше західних. На східних районах населення більш матерія-

лістичного погляду. Скеровує свою орієнтацію менш на духовний прояв, а більш на реальну життєву сторінку. Тому хоч цілком признає рацію та одобрює наш революційний рух, одначе трудно переконати їх, що ми виграємо. Комунізма засади не зносять, але орієнтуються на нього тільки тому, що бачать в нім реальну силу і бояться кари та режіму НКВД. Зацікавлення нашим рухом, слід зазначити, що набирає ширшого розмаху і вже ми маємо там не тільки симпатиків, але ж і ідейних працівників.

Населення західних районів не хоче нічого, визнає тільки Організацію Українських Націоналістів, стремить тільки до Самостійної України. Нема ні одного села, де б не проходила ворожа акція, де б не спалено хоч принаймні кілька господарств чи убито кілька осіб. Люди погодилися з тим, що мусить так бути, тому кинулися сильно до збереження як фізичного, так і матеріяльного. Одначе часто упадають в зневіру, кидають великі докори в сторону УПА, в сторону тих, які в терористичний спосіб (користаючи тому, що мають зброю в руках) неслушно вигонять з фірманками чи заставляють до так-яких робіт. Треба ствердити, одначе, що УПА в наших теренах себе цілком не проявил[а]. Бували випадки, що малі ворожі відділи ворушаться в терені, палять села, убивають цивільне населення і їм можуть перешкодити у цьому відділи УПА, одначе цього не було. І такий стан витворився, доколи нема загрози в селі, тоді в нім повно повстанців, тільки покажеться ворог, вони відразу утікають, а село залишають на поталу для наїзників. З тієї причини критикують повстанців, не вірять в їх спротив, називають трусами. Також негативно настроює селян своєю нетактовною поведінкою орган СБ. І сьогодні селяни так само бояться СБ, як НКВД чи гестапо. І, наприклад, селяни годяться з тим, що їх спалять, знають, що більшим ворожим відділам не можуть дати ради наші відділи УПА та що воно мусить зберегти свої сили на більш потрібний час, одначе вимагають спротиву від УПА для тих ворожих частин, що не більш начислюють як понад 100. Часто чути голоси селян, щоб дати їм зброю і вони будуть охороняти своє село. Селяни дуже бояться приходу більшовиків і кожний з них сам собі навіть вияснює про слабкість більшовиків, про їх неминучий розклад. При тому зроджується велика любов до всього свого і мимо тих таких недотягнень УПА селяни радіють, коли побачать наше військо, просять Бога за їх життя, щоб здобути краще майбутнє. Коли селяни нарікають, напр., на деяку нетактовність бойовика, то це роблять не зі

злої волі, а тільки тому, щоб він поправився, щоб бойовик такий був взірцем для всіх.

2. Національні меншини.

Щось нового, щоб можна було занотувати в цьому суспільно-політичному огляді за цей місяць, серед чехів не помічається. Серед ляхів рівнож нічого не змінилося від попередніх місяців (я про це писав в попередніх своїх оглядах). Це само відноситься і до мадяр. Більше ж можна сказати про напливовий елемент з східних областей України. Це люди зі зброєю: шуцмани, козаки (національний склад яких різний), кацапи, фольксдойчи, кавказькі народи, але найбільше українців. Про моральний стан треба сказати, що вони не мають якогось моноліту, якогось постійного напрямку. Велика різниця світоглядова: серед них є комунари, є орієнтації німецької. Ці дуже вороже наставлені на українське населення, ревно виконують всі доручення німецької влади, переводять у терені терористичні акції (в кожній акції, що я подав в розділі "Німецька адміністрація", вони брали уділ та там показали свою варварську вдачу). Наставлення українців є інше. Серед них виринає зацікавлення бандерівським рухом, але це в той спосіб, як у попередній, щоб узнати де вони є, щоб знищити їх, але хочуть пізнати їх постановку, за що боряться вони та перейти на сторону їх. Багато вже перейшло. Останніми днями переїжджало понад 100 фір українських шуцманів з Полтавської області на Захід. Нарікають та лають німців, кажуть, що німці їх все одно розстріляють, горе своє заливають горілкою. В розмовах з селянами питали, чи бандерівці їх розстріляють. Виявляли волю піти до бандерівців. При від'їзді співали "Ще не вмерла...". Шестилітня дитина викрала в шуцмана кріс. Цей, підмітивши дитину, сказав: "хай бере, в мене є друга". Такий моральний стан серед шуцманів позитивно наставляє наше населення, яке твердить, що червона армія, коли прийде сюди, напевно розкладається.

III. Комуністичне питання і червона партизанка.

Західні р-ни від упливу комуністів цілком ізольовані. Може де й є симпатики комунізму, але ж вони цілком себе не проявляють. Інакше справа приставляється на східних теренах. У Плужинському [Плужненському] р-ні населення ненавидить комунізму, бо в цьому бачить режім НКВД і ненависні колгоспи. Одначе, там дає себе взнаки комуністична партизанка, яка міститься на Північовій Горі, а останньо також у дзвінецькому лісі. Свої дії ограничує тільки до грабіжництва: грабує колгоспи а також і селян, в яких забирають переважно одіж. Пропаганду ведуть проти нашого руху, раз стараються нас оплюгавити (називають нас бандитами).

Другий раз тероризують чи настрашують цивільне населення перед упливами бандерівців. У Славуцькому [Славутському] районі більшовицька партизанка себе проявляє. В лісах знаходяться великі відділи, а по цілому терені ворушаться у кількості від 6 до 10 осіб. Займаються грабіжництвом, стараються викрити наші зв'язки та спинити наш рух у тім терені. Пункти більшовицької партизанки є слідуючі села: Чуже, Переїзд, Ліски, Природа.

IV. Українські політичні угруповання.

Терен наш від них чистий.

V. Шкільництво.

В цілому терені урухомлене. Виняток — це села, які цілком спалені, або які під постійною ворожою загрозою. Відчувається по школах брак кваліфікованих учителів. Останньо — через злу погоду та з причини браку відповідного убрання. Фреквенція учнів у великій мірі зменшилася. Рівнож бракує по школах підручників та шкільного приладдя для учнів.

VI. Церковне питання.

В східних районах церква не має поважнішого впливу на населення. В західних теренах населення теж перестало шукати спасіння у Бога. Багато церков попалено, часто німаки робили облави під час богослужіння, отож з цієї причини населення менше ходить до церкви, бо боїться ворожого наскоку. Богослужіння в кожній церкві є на українській мові. Слід зазначити, що наші священики у великій мірі зацікавилися національним питанням. Одначе, дуже бояться як більшовиків, так і німців. Кожний священик має сховище.

VII. Релігійні секти.

У Мізоцькому районі існують штундисти. Поза своїх релігійних обрядів діяльності не проявляють. З розмови видно, що до нашого руху негативно ставляться, але ж цього назверх не показують.

VIII. Наша пропаганда.

Відчувається в терені конечність її. Одначе, конечно зазначити труднощі, на які, власне, вона натрапляє. У великій мірі шкодить пропаганді наше СБ. Своєю нетактовною поведінкою та нечистою роботою ворожо наставляють населення і трудніше факт побороти словами. Наведу кілька прикладів. Дня 3.XI спалено кілька мостів всередині с. Здовбиці. Солому на підпал брали з сусіднього двору і лишили за собою встелену дорогу. На другий день рано німці арештували того господаря і розстріляли, а селян заставили збудувати міст. Дня 5.XI, під час ревізії в с. Арестові [Орестів], німці викрили дві трупи, які були ледве цю прикриті землею. Німці поробили знимки з трупів. В с. Ступно [Ступне] СБ зібрало на

військову муштру воєнноздібних чоловіків. З зібраних викликали підозрілих 10 чоловіків, ті відразу в присутності всіх кинулися на коліна і почали просити помилування. Тоді один з СБ заряджує колоні зі співом одійти. Тих ложать ница, ті співають тим часом. Ці вибрані зриваються і починають утікати. [З]чинилася велика стрілянина. Утікаючих побито. Це дуже вразило селян. Багато подібних фактів можна в терені помітити. Друге, що впливає негативно на пропаганду, це пасивне ставлення УПА під час ворожих акцій (повище можна зорієнтуватися відносно цього). Населення знає нашу постановку і одобрює її. Для кращого висліду конечна більша співпраця всіх органів нашого революційного руху.

Постій. Дня 3.XII.1943 року.

Слава Україні.

/Буйний/.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 33, арк. 42-44. Копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

4. ДОКУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИХ РЕФЕРЕНТУР

4.1. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ЗВІТ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ

Рівненський надрайон 3/3,
2 жовтня 1943 року.

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційна] [р]еферентура
Р[івненського] в[ійськового] надрайону,
ч. 3/3.

Звіт ч. 2
за місяць вересень.

1. Праця в терені.
2. Оформл[е]ння і упорядкування теренових сотень.
3. Військова господарка.
4. Розвідча робота.
5. Арсенали (без контролі).
6. Створення військових підприємств і їх праця.
7. Мобілізаційний апарат (канцелярія).
8. Вороже військо в терені.
9. Власні військові сили, що діють в терені зі зброєю.
10. Підготовка до мобілізації.
11. Акції і що здобуто.
12. Самооборона села.
13. Вишколення військовости населення.

1. Праця в терені провадиться в повному розгарі. В кож[н]ому районі є призначений орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [референт] району. Перевірені, закріплені і затверджені вповні проводять роботу організаційно-мобілізаційну.

Дня 23.IX.43 р. відбулася відправа орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] району. Відправу провадив друг Тигр. На відправі говорилося:

а). про творення нових відділів у терені;

б). про підготовку до мобілізації;

в). про переведення нацменських відділів УПА;
г). про створення самооборони села;
д). про працю в терені взагалі;
е). про вишкіл населення військовости.

Друга відправа відбулася, де доручилося довіреним людям деякі пости при орг[анізаційно]-моб[ілізаційному] апараті в надрайони.

Другові Недолі доручено пост [к]урінного [к]омандира в теренових сотнях, де далося йому завдання створити курінний штаб і керувати сотня[м]и в терені, та боєвими акціями. Другові Перцеві доручено бути [к]омандантом [с]амооборони в надрайоні та займати інтандан[т]ську службу при війську в теренових сотнях. Другові Гонті доручено інструктивну роботу в терені при вишколі населення. Рівночасно друг Гонта являється моїм заступником.

Всі доручники по справі приступили до своєї роботи. Дальший план праці в терені: проектується вишколення станичних командантів самооборони, де в міру можливости він може проходити.

2. В терені надрайону знаходяться три сотні на чолі з курінним [к]омандантом. Теренові сотні не є повні, одна сотня є у повному висадженні — 111 підготованців на чолі з сотенним. Тих дві сотні не є вповні, знаходяться в стадії організації. Бойова здатність теренових сотень не є злою, більша перевага доброї. Вишкіл сотень переходить уповні, щоденно відразу практично. Почоти сотень є пидібрані, за виключенням політвиховників, котрі в сотнях є необхідними. Сотні є розміщені по терені, не є скупчені.

3. Військова господарка представляється в такий спосіб:
а). 5 тягарових автомашин, з того 3 припсуті;
б). 5 легкових автомашин, з того деякі в ремонті;
в). 3 мотоциклі, мусять бути віддані до ремонту;
г). 2 радьонадавчи апарати, котрі висилаю до УПА в ліс;
д). 1 мотор, котрий може гнати радіонадавчий апара[т] на дальшу віддаль;
е). 2255 літ. горючого (нафти).

Инші військові речі, котрі були змагазиновані, видано на зиму для сотень. Решту висилаю в УПА (ліс).

4. Діяльність військової розвідки є слаба, немає до неї відповідальних людей. Завданням розвідки було переводити нацменські війська, котрі були на службі у німців.

З воюючих нацменів майже нікого не перетягнено, лише за цей міся[ц]ь перевезено зі зброєю около 25 бійців. Більш де провадилися переговори, получалася з їх сторони зрада, доно-

си, сексотня, зв'язок з вислужницькими військами. Провадиться далі. Думаю, що повинен бути добрий вислід.

5. Військові арсенали представляються в той спосіб (пишу по звітах районових орг[анізайційно]-моб[ілізаційних] без контролі):

а). 3 шт. гранат без запалів;
б). 1 ящик толу;
в). 1 ящик амуніції;
г). 1 ящик човників до мадярського кріса;
д). 4 фляжки палючої кислоти;
е). 1 гарматка (ладиться);
є). 1 гранатомет (в ремонті);

Більш[е] запасів амуніції не відчувається.

6. Військові підприємства, котрі є урухомлені:

а). слюсарня, в котрій працює 4 майстрі — тепер ремонтують одного тяжкого кулемета системи "Максим", один гранатомет в роботі, [о]дин німецький летунський скоростріл "Шкас", три легкі скоростріли системи "Токар", кріси і т. ін. речі;

б). римарня, котра виробляє сідла. До виробу сідел входять ще такі малі помічні підприємства: виріб портяних пасів, вудил, стремен і пряжок. Тепер в римарні знаходиться 17 сідел;

в). мотузярня, яка лише виробляє посторонки (шлеї, ужиська, що є необхідне для війська). Яка того кількість, ще не подано.

7. Мобілізаційний апарат є зорганізований в надрайоні в складі 10 працівників + шеф канцелярії. Оден працівник веде персональну книжку, оден — по родах зброї, оден — інвендаційну [евіденційну] книжку і книгу сотень, військову книжку. Дві машиністки, котрі цілий час пишуть вишкільні матер'яли, 5 інспекторів, котрі комунікуються з районовими канцеляріями, провадять районові книги по роках, справджують їх, чи правильно провадиться підготовка до мобілізації і чи сходяться книги одна з другою. В кож[н]ому районі є зорганізована мобілізаційна канцелярія в складі 3-х працівників, котрі провадять мобілізаційні районові книги.

Тепер підготовляються мобілізаційні плахти і підготовляються мобілізаційні листи. Праця іде далі.

8. В терені підбавляється значна сила ворожого війська. [В] надрайоні знаходиться 18 станиць ворожих штіцпунктів, начислюється около 12 тисяч вояків, збро[ю] мають необчислену, більш[е] знаходиться козаків, фольксдойчерів, [вір]мен, київської поліції. Поробили нові станиці і стоять далі. В терені знаходиться одне летовище, де с[і]дає тепер 12 літаків і стало до нього прикріплені.

9. Власні сили, що діють в терені зі зброєю:

а). 3 сотні під командою [к]урінного [к]омандира;

б). боївка Матроса в складі 11 повстанців;

в). боївка при саперях і рівночасно при транспортові орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] Тигр[а] в складі 10 повстанців;

г). боївка при СБ 30 в надрайоні і по 10 повстанців в кож[н]ому районі, як контрольне тіло в терені в стадії орган[ізації];

д). боївка при зв'язку — 5 боєвиків.

В терені більшовицькі збройні сили не помічаються.

10. Підготовка до мобілізації проходить, виготовляється реєстрація військовозобов'язаних, підготовляються мобілізаційні листки, мобілізаційні плахти т. ін., що потрібно до мобілізації.

11. Продовж усього місяця перепроваджено такі акції, а саме: забрано збіжжя з одного німецького магазину, [куди] громадяни звозили ставку збіжжя. Збіжжя забрано, а магазина знищено (працювали мінери). Рівнож порозвалювали печі, грубки в будинку, де німаки з села [Б]угр[и]на Гощанського району мали намір зробити свій штіцпункт. У селі Кустині Олександрійського району забрано 40 шт. коней. Забрали 5 кіннотників.

На Осаді Кроховецький [Осада Креховецька] забрано 300 штук овець, 25 коней, 9 возів, 9 упряжі, здобуто 2 кріси, 200 штук крісових набоїв. Цей фільварок був [за] 500 м. від Шу[б]ківського ґета. Забрано 8 повстанців.

Дня 16.IX.43 на соші Рівне – Луцьк чота під [к]омандою Жука зробила засідку, на яку нагналося 5 легких машин, 1 тягарове авто в складі 29 німаків-жандармів і цивільних шперачів. Пристанок їх біля містка був пристанком їх смерті. Чота відкрила вогонь по німаках. Відкрився зойк, крик брухачів. Почали кричати "Слава Україні!", "Героям Слава!", "Хай живе Українська Повстанча Армія!". Скоростріли не вгавають. Кулі з наших скорострілів магнітом тягне в німецькі голови. Відкотилося 23 німецькі голови. Скоростріли втихли. Чота вийшла переможною. Здобуто 3 легких автомашини, одну тягарову, одно[го] мотоцикля, 5 штук МП, 11 крісів, 3 легких скоростріли, 22 штуки гранат, 17 пістолів, 3000 амуніції до крісів, 500 штук до МП, 150 до пістол[я].

Один німак утік. Власні втрати: [1] вбитий і 1 ранений, здобуто ще інші боєві приладдя.

В селі ___[118] Рівенського [Рівненського] району забрано дня 29.IX.43 року 600 штук овечок, причому вбито одного німака, забрано одного кріса та пісто[ля]. В селі Мал[я]тині, [район] Тучин, сотня Лева з роєм Корецької сотні роз[з]броїли 1 рій [б]ульбівців,

---

[118] Так у тексті документа.

причому здобуто 2 фінки, 1 легкий скоростріл, 5 крисів. 11 [б]ульбівців взято в полон.

12. Самооборона села провадиться в такий спосіб: виставляється варта в селі і поза селом, алярмові стійки, дзвінки, тощо. Вартівня в кож[н]ому селі. Варту творить військо — те, що має вишкіл в селі. Копання ровів, зривання мостів проходить постійно. Громадяни є узброєні в холодну зброю. 80 % в бій з німаками чи з іншими ворожими елементами не входили. При лісових полосах повалене дерево, пороблені барикади, хоч[а] малопроцентово. Самооборона села провадиться згідно інструкцій, виданих Климом Савуром[119]. Хоч вони в моєму терені мусять бути дещо змі[н]ені, мій терен вповні не відповідає до цієї інструкції. Коменданти самооборони села не є компетентні в цій роботі, мусять перейти відповідній, хоч и короткий, вишкіл. У деяких районах він вже розпочався. Буде переходити в кож[н]ому районі.

13. Населення школиться, включно жінки, юнаки (крім старих, калік, хворих). Населення до вишколу ділиться на військових і не військових. Потворені по сотнях, чотах, роях. Вишкіл проходить: оборона, марш вночі, марш убезпечений, наступ, розстрільна, перемарш, пізнання терену. До вишколу включано малювання шкіців. Інструкторі вишколу домагаються дальшої програми вишколу, яка у скорому часі буде видана.

14. Загальний огляд терену. Терен уповні не відповідає до діяння військового в теперішній час. Терен є відкритий, мало лісових полос. На півн[очі] мого терену німота підготовляє репресії, можна зор[і]єнтуватися в скупченні ворожих військ по містах довкруги даного терену.

Постій, 2.Х.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Орг[анізаційно]-[м]об[ілізаційний] [референт]
Тигр.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 52, арк. 3–5. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

[119] Йдеться за командира УПА-Північ Дмитра Клячківського (1911–1945)

№ 2
НАКАЗ № 3 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО САМООБОРОНУ ТА ВИШКІЛ НАСЕЛЕННЯ

[Рівненський надрайон 3/3],
9 жовтня 1943 року.

Наказ ч. 3.

1. Самооборона села.

Самооборону села провадити згідно з інструкцією, виданою в кожну станицю. Припильнувати обов'язково, щоб кожний селянин мав сховище на худобу, на сховище нахл[...], свою сім'ю, криївку на річі ("лахи"). Поховати збіжжя, городину, все мусить бути під землею. Мужчини, які були в силі носити зброю, мусять бути зорганізовані і озброєні в холодну зброю — вила, списи, сокири, коси і т. інш. Копати рови, робити барикади, копати вовчі ями, виставляти варти в селі і поза селом, в'язати село з селом, під час нальоту німецьких чи більшовицьких банд повідомляти алярмово слідуюче село, повідомляти надрайони і [...], і [у]продовж годин мусить знати про нальот банд ціле окруження.

В той час застосувати самооборону. Воро[г] прийшов не тому, щоби селянина ласкати, він прийшлов грабити майно, палити господарки, стріляти безборонних людей, немовлят, ловити в полон, вивозити до Німеччини на голодову смерть. Боротьба рішуча, боротьба на життя чи смерть. В той час селяне хапають за коси, сокири, списи і так тим бити безглузду німоту, котра нас хоче поневолити, вистріляти, попалити, вивезти на голодну смерть. На поміч селянам прийдуть відділи УПА. Краще згинути за Україну на її землі, а не в Німеччині на каторжних роботах і в німецькому полоні, в тюрмі, концлагерах. Не датися бандитам, за всяку ціну боронити село.

Про хідники[120] [приклади] самооборони покажіть на факті, підіть разом з селянами в бій, ходіть з ними на військову муштру, жийте з людьми душою, майте твердий закон, тверду постанову: постановив — зробив. Перед селянством бу[д]ьте правільними, характерними, йдіть правільною дорогою, не підхліблюйтесь, не дайте відчути нашу слабість, виробіть мужню постанову, селянин завсіди і скрізь піде з вами.

2. Вишкіл населення.

---
[120] Так в тексті.

Вишкіл населення мусить проходити в цілості, школити мужчин, жінок, юнаків (крім калік, хорих), все перемінити в воєнний табір. Головну увагу звернути на вишкіл: оборона, наступ, марш вночі, марш убезпечений, творення розстрільн[ої], пізнання терену. Про вишкіл селян будуть спеціяльні інструкції. За невиконання наказу ч. 3 або знехтування його, виновні будуть пидлягати революційному судові УПА.

За невиконання копання криївок, сховищ на худобу, на людей, на річі буде карання селянина розстрілом. Комендант села самооборони буде потягнений до відповідальности.

Постій, 9.X.43 р.

Слава Україні!!!
Героям Слава!!!

Орг[анізаційно]-[м]обілізаційний [референт]
Тигр.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 52, арк. 6. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
НАКАЗ № 4 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ПОЛЬСЬКИХ ПАМ'ЯТОК МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

[Рівненський надрайон 3/3],
9 жовтня 1943 року.

Наказ ч. 4.

1. В терені, де знаходяться польські пам'ятники, костели і т. ін. польські фігурі, все розривати, розносити в прах, не лишити навіть місця.

Цю акцію виконати дня з 10-го на 11-го.X.43 р. вночі.

2. Всі телеграфічні дроти, котрі ще вісять на столпах, негайно зняти, змотати в моташки і заховати. Всей колючий дріт рівнож змагазинувати.

3. По виконанні наказу додати звіт, як пройшла праця.

За невиконання наказу орг[анізаційно]-моб[ілізаційні] району будуть потягнені до відповідальност[и].

Постій, 9.Х.43 р.

Слава Україні!!!!
Героям Слава!!!

Орг[анізаційно-м]об[ілізаційний референт]
Тигр.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 52, арк. 7. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 4
НАКАЗ № 5 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО КАДРОВІ ПРИЗНАЧЕННЯ

[Рівненський надрайон 3/3],
9 жовтня 1943 року.

Наказ ч. 5.

Вводиться і дається до відома орг[анізаційно]-моб[ілізаційним] в районі, що:

1. Друг Недоля являється командиром в теренових сотнях в підрайоні[121].

2. Друг Капітан являється комендантом самооборони в надрайоні і займає інтендантську службу.

3. Друг Гонта являється надрайоновим військовим інструктором і заступником орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] воєнного надрайону друга Тигря.

4. Друг Низовий являється шефом надрайонової орг[анізаційно]-мобілізаційної канцелярії.

5. Всі вищеподані особи є затверджені на їхніх становищах. Коли вони будуть звертатися по службовій дорозі з письмом чи то усно до району, обов'язково їм допомагати, залагодити справу у їх дорученні.

Постій, 9.Х.43 р.

Слава Україні!!!
Героям Слава!!!

Орг[анізаційно]-[м]обілізаційний [референт]
Тигр.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 52, арк. 8. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

[121] *Має бути – "надрайоні".*

№ 5
НАКАЗ № 6 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНШІ ПИТАННЯ

[Рівненський надрайон 3/3,
перша половина жовтня 1943 року].

Наказ ч. 6.

1. З Вашого району вислати на день 22.X.43 р. 12 вишколених кіннотчиків по мобілізаційних листках, котрі Вам висилаю. Кож[н]ий кіннотчик має з собою взяти чистий теплий одяг і взуття, запасну білизну і рушник, мило, бритву та все, що потрібно для вояка в першу чергу. Кіннотчик мусить мати з собою коня, сідло, коца. Кіннотчикам зголоситися на адресу Хмара, через Ярового 30[122], слати на Ніхта 3/3. Наказ виконати солідно, не так як попередні.

2. Всі кузні, які тепер працюють, перемінити в військові підприємства, які мають працювати для війська. Виробляти підкови для кування коней, шипи, ухналі, виробляти стремена до сідел, пряжки і т. ін., випускати то у більшій кількости.

3. Наказ вдруге творити і урухомити зброярні, рутеникарні, поправляти попсуту зброю, збирати частині від зброї, складати з них зброю.

4. Урухомлювати інші підприємства, котрі потрібні до виробу сідел — римарні, мотузярні, столярні, котрі будуть виробляти рам'я до сідел. Провадити то скорим темпом. Провадити звіт з виробу впродовж цілого місяця.

5. Вводжу наказом надрайонового зброяра, друга Садового, який буде мати право стягати міни, гарматні стрільна, запасову і припнуту зброю і амуніцію і т. ін. річи військового збройного характеру.

6. Школити працівників канцелярії орг[анізаційно]-моб[ілізаційних референтур] військовости. "Організація армії", в першу чергу, "Впоряд", "Полева Служба", "Внутрішня Служба" і т. ін. військові матер'яли прошколювати.

---

[122] Йдеться про працівника Тучинського повстанського району № 30 Рівненського надрайону 3/3 "Ярового". Див.: *Ковальчук В.М. Діяльність ОУН(б) і Запілля УПА на Волині й південному Поліссі. – Торонто – Львів; Видавництво "Літопис УПА", Серія "Бібліотека "Літопису УПА", Т.7, 2006 – С. 36, 42.*

Щомісяця провадити звіт, який вишкіл провели працівники.

Канцелярії орг[анізаційно]-моб[ілізаційні] переводити з поверхні в підземелля, підготовати на це місця.

Наказа виконувати сумлінно!

Слава Україні — Героям Слава!!!

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний референт]
Тигр.

Друже Командант!

Висилаю Вам форму наказу ч. 6, який є висланий в район кожному орг[анізаційно]-моб[ілізаційному] в районі.

Дня 15.10.43 р. виїжджаю на 10-ку.
Тигр.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 52, арк. 9. Оригінал з печаткою. Рожевий цупкий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 6
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ

[Рівненський надрайон] 3/3,
[початок грудня 1943 року].

Звіт
[з]а місяць листопад.

1. Орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] апарат приставляється в такий спосіб: в надрайоні є канцелярія мобілізації, в котрій стало працює трьох працівників, шеф установи. До того долучується п'ять інспекторів (в кожний район призначений один). Кожний мобілізаційний інспектор провадить з його району книгу військовозобов'язаних та евіденційну книгу. Обов'язок моб[ілізаційних] інспекторів є: під час мобілізації йти в його район з мобілізаційними листками і там разом з орг[анізаційно]-моб[ілізаційним] перепроваджувати мобілізацію. Мобілізаційний, приходячи з завданням в район, в першу чергу визначає збірний пункт, де мають сховатись змобілізовані. [По-]друге, висилає по[ш]тою мобілізаційні листки підлеглим до мобілізації. В моб[ілізаційному] листку зазначує час і місце зголошення. На моб[ілізаційному] листку зазначує, що кожний змобілізований мусить з собою взяти.

На пункт мобілізації привозиться лікар. Всі змобілізовані переходять лікарську комісію. Хто здоровий — видається лікарська посвідка, котра долучується до мобілізаційного листка. Хто є звільнений через лікарську комісію, від того забирається моб[ілізаційний] листок і видається лікарське звільнення, [де] зазначається його хворобу і з тим він йде додому.

Всіх змобілізованих, здатних до військової служби, и не хворих відсилається на місце призначення. [...] [за]водиться в евиден[ц]ійну книгу. Моб[ілізаційні] інспектори після мобілізації вертаються на місце і далі підготовляють и упорядковують їх книги.

Завдання шефа і тих трьох працівників є: вести персональну книгу та книгу по родах зброї, [друк]увати військові вишкільні матер'яли та виготовляти мобілізаційні листки, в повності вести підготовку до мобілізації. Це праця шефа канцелярії.

При надрайоні є вишкільний інспектор, котрий займається лише вишколом здібних до військової служби та жінок. В н[адрайо]ні команданта самооборони нема. Команданти самооборони лише в районі. Апарат [о]рг[анізаційно]-моб[ілізаційний] в районі:

а). орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] району, котрий відповідає за цілість орг[анізаційно]-моб[ілізаційної] [референтури] в терені;

б). його заступник;

в). вишкільний інструктор;

г). комендант самооборони.

В підрайоні не є так широко розбудовано.

В підрайоні лише орг[анізаційно]-моб[ілізаційний].

Вишкільний інструктор.

В станиці розбудова апарату така сама, як в підрайоні.

Так пр[ед]ставляється розбудова орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] апарату в терені ч. 3/3[123]. Цею розбудовою апарату, під натиском ворожих сил, неможливо вповні рухатися.

2. Терен Рівненщини є смугою поміж лісами — Північчю та Півднем. Терен відкритий, мало фалистий, знаходяться дуже малі кущі лісу. Терен перетинають соші, залізниці та транспортові шляхи. Не надається до дій повстанчих великих груп. Дуже тяжкий до праці. Є сильний натиск ворожих грабіжних нім[аків] та інших.

а). Терен як шлях відступаючих та транспортових відділів на Східній фронт та станиць відпочинку. Щоби то улекшити, щоби взагалі улекшити їм їх рух, роблять на села випади, грасують по терені, граблять, палять, стріляють безборонних людей. Сильне

[123] Рівненський повстанський надрайон.

загроження терену приходить з соші Рівне – Корець, де цілий час рух авт, повзів та піхотного війська. Вздовж соші [шоссе], в поблизьких селах, німота масово кватирує. Місто Рівне довкруги обставлене ворожими для нас ста[но]вищами, звідки грабіжники роблять на села випади, грабплять, ловлять людей, палять, стріляють. Соша Рівне – Броди, по котрій німота цілий час транспортується та закватировується по близьких селах від соші[124]. Словом, терен є дуже загрожений зо всіх сторін, так що вдень по терені трудно рухатись, лише вночі. Вночі безглуздники стріляють з кулеметів, навіть з гранатометів, хтозна-куди.

б). Власні сили в розпорядженні [о]рг[анізаційно]-моб[ілізаційного] [референта]: боївка в районі ч. 50[125] — два рої, боївка в районі № 10[126] — два рої, в 40[127] — один рій, одна диверсійна група в складі 25 повстанців, друга диверсійна група в складі 7 повстанців, боївка при [о]рг[анізаційно]-моб[ілізаційній] [референтурі] в[ійськового] н[адрайону] — 10 повстанців. Боївка в розпорядженні [к]ом[енданта] [н]адрайону — один рій. Сотня Жука перейшла до розпорядження ком[андування] диверсійних груп, прислано[го] від Енея. Боївка — в розпорядженні СБ. В кожному районі поліції, як контрольного тіла, знаходиться по десять повстанців, за виключенням в деяких районах по 20. В н[адрайо]ні при СБ начислюється до 30 полі[ц]аїв. Більш[е] власних сил в терені не помічається. В терені перебувають часами транспортові групи та інші, які мають своє завдання.

в). В районі 50[128] при ворожій станиці Бабин, в цукровому комбінаті с. Бабин, стало перебуває до 30 німаків — охорона комбінату. Щоночі грасують переїздні групи з фронту і на фронт. В м. Гощі знаходиться при ляндвіртові від 20 до 30 німчаків, часами заночовують переїздни групи ворога. В с. Туторів [Тудорів] стало перебуває від 14 до 20 козаків (охорона філь[варку]), зброю мають добру, окопани, м[...]овані. В с. Горбаків перебуває стало 60 козаків комунарів — охорона моста на Горині по соші Рівне – Корець. Зброю мають добру. Запас амуніції обставили бункерами. Багато ворожих відділів. Тимчасово перебувають фронтові частини.

Район Тучин начислює в собі стало одну станицю. В самому Тучині стало знаходиться 80 німаків і польськ[их] бандитів. В с. Речиця [Річиця], Вовкодави, Коростятин перебувають часто і стоять

---

[124] Так у тексті.
[125] Клеванський повстанський район.
[126] Рівненський повстанський район.
[127] Гощанський повстанський район.
[128] Клеванський повстанський район.

по два-три дні переїздни групи. Замикають поле діяння, вдень і вночі, по терені куди б можна переховатися.

Район Олександрія. В цьому терені знаходиться п'ять ворожих станиць, загально до 2000 ворожого війська. Деякі частини займаються стягненням контингенту від селян, час від часу виїжджають на акції. Частина війська, котрих ляндвірт використовує до акцій, на відпочинку. Німота з інш[ою] наволоччю грасує по терені майже по всіх селах району, вдень неможливо порушуватися по терені.

Район Рівне. В цьому терені знаходиться 10 станиць ворожого війська: Гуменники — німці і поляки, Глинськ — 250 німаків, Омелянове [Омеляна] — не відомо, Тинне — 40 німаків, Басів Кут — 200 німаків, Новий Двір — 50 узбеків і німців, Городок — невідомо, Олексин В. [Олексин Великий] — 70 німаків з козаками, Шпанів — є нім[ецьких] козаків невідомо скільки, Золотієв — невідомо, частина від'їхала до Дубна. До Колоденки прибуло 160 козаків — самі комунари "ягоптанюнг". Зброю мають дуже добру і багато, майже часто, щодень виїжджають на села, граблять, ловлять людей, палять, стріляють, їздять, вишукують орг[анізаційних] людей, хочуть попасти на слід орг[анізаційний]. Страшно тероризують населення, приміром до здачі контингенту, а навіть і самі вишукують закопане збіжжя. Пацифікують села. Багато переїздних груп закватировується, німоти, фольксдойчів, козаків і іншої наволочи, а рівнож роблять напади на села за поживою. Обтяжують працю в терені. Порушуватись вдень трудніше.

Район Александрія [Олександрія]. В цьому районі знаходиться дві станиці мішанців, німаків, козаків, ляхів. Знаходиться їх до сотки. Зброю мають добру, звичайно по старому виїжджають на села, граблять і т. д.

г). Власні акції.

Дня 10.XI.43 р. дядьки с. Бугрина з косами, вилами, кілками, 1 обріз роз[з]броїли 9 фольксдойчів, які приїхали грабити. В той день здобуто МП, [ф]інку, 7 крісів, 2 пістолі, 200 шт. амуніції до "Мавзера" та дві фури обозу [б]ез жадних власних втрат. Після цього ворожої акції не було.

Дня 19.XI.43 р. одна д[и]версійна група в складі 25 повстанців на соші Рівне – Корець розбила одну тягарову машину. Вбито три партійних німаки, здобуто 1 МП, 2 пістолі, 2 нім[ецькі] машинки до писання, 2 радьовідбірники та нім[ецький] архів без жодних власних втрат. Більше власних акцій не було. Ворожі акції: ворожих акцій масових не було в цьому місяці, лише наскоки грабіж-

ницьких банд за грабунком і за поживою майже щоденно є лише в деяких с[елах] району чи надрайону. Натиск ворожих дрібничкових акцій є сильний...

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 52, арк. 8–8 зв. Документ без закінчення, дати та підпису автора. Цупкий рожевий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

4. ДОКУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНИХ РЕФЕРЕНТУР

4.2. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
"ЗАПОТРЕБУВАННЯ" ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ НА ПРОДУКТИ ТА КОРМ ДЛЯ КОНЕЙ

[Рівненський район № 10
Рівненського надрайону 3/3],
30 жовтня 1943 року.

Запотребовання.

Прошу видати зі станиці ч. 26:
3 кг. масла;
15 кг. м'яса;
60 шт. яєць.
Та на кормлення пари коней:
2 метри вівса;
5 метрів кормової моркви;
5 метрів сіна (конюшини).

Постій, дня 30.X.43 р.

Слава Україні!
Героям Слава!

Рай[оновий] орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] реф[ерент]
/Спарт/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 97. Походження документа не вказане. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 2
ЛИСТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ У СПРАВІ САНІТАРНОГО ВИШКОЛУ

[Рівненський район № 10
Рівненського надрайону 3/3],
1 листопада 1943 року.

Друже Дуб!

Рай[оновий] орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [референт] видав наказ до підрайонових військовиків: на підрайон ч. 1 військовику Кум, підрайон 3 військовик Петренко і підрайон ч. 4 військовику Ігорови, щоб вислали по 3 особи з середньою освітою на санітарний вишкіл на день 30.10.43 на зв'язок до Явора ч. 4. Дотепер тих людей нема і тому просимо при помочи СБ стягнути тих людей на день 2.XI.43 р.

Постій, дня 1/XI.1943 р.

Слава Україні! Героям Слава!

Рай[оновий] орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] реф[ерент]
/Спарт/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 95. Походження документа не зазначене. Завірена копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 3
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ

[Острозький] район "Озеро"
[Здолбунівського надрайону 4/4],
8 грудня 1943 року.

Друже [п]ровідник!

Друг Юрась здає звіт зі своєї праці з терену Озеро.

Від початків, коли я заступив на кадровика [р]айону Озеро, до 18.XI.43 р. такі наслідки:

Вишколено 30-ть осіб як політично, так і військово. Після вишколу розприділено військові по станицях та підрайонах.

Здібніших, розвинених політично поставлено підрайоновими кадровиками, котрі школять як військово, так і політично. Ще нема тільки 2-х підрайонових кадровиків в двох підрайонах.

Отож, зараз заложений військовий вишкіл, так само політичний, котрий розпочався 6.XII.43 р. Люди підібрані відповідні з цілого району, з доброю освітою, з котрих можна буде вибрати добрі кадри.

Вишкіл буде тривати цілий місяць, аж до Різдвяних [с]вят. Вишкіл викладає військовий Шугай та петлюрівський сотенний Волинець[129], а політичний — Наливайко та др. Шумейко і Ганджа. І я стаю до помочі викладів політичного вишколу. На вишколі людей 55 осіб, самі відбірні та кращі.

Постій, дня 8.XII.43 р.

Слава Україні!

Юрась.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 24, арк. 22–22 зв. Оригінал. Аркуш з блокнота у лінійку. Рукопис. Синій хімічний олівець.

---

[129] Мається на увазі однофамілець відомого учасника Української революції 1917–1921 рр. Ананія Волинця.

Ананій Волинець (1[13].10.1894–1941) – український військовий діяч, учасник повстанського руху, полковник армії УНР. Активний учасник українського національного відродження 1917 р. на Поділлі, заступник гайсинського повітового комісара. Сформував і очолив Гайсинський полк вільного козацтва. Під час Протигетьманського повстання 1918 р. – командир повстанського куреня, згодом переформованого в 61-й Гайсинський ім. С. Петлюри полк армії УНР. В січні – квітні 1919 р. на чолі полку брав участь в боях з більшовиками у складі 19-ї дивізії Північної групи армії УНР. Потрапивши в оточення, разом з ядром полку пробився на Гайсинщину, де й очолив антибільшовицький повстанський рух. В серпні 1919 р. влив свої загони до складу армії УНР. Командир 13-го Гайсинського полку 5-ї Київської дивізії армії УНР. Взимку – навесні 1920 р. сформував повстанську Гайсинсько-Брацлавську бригаду, що влітку 1920 р. увійшла до армії УНР. Інтернований у польських таборах. Замешкав на Волині. Член Української Національної партії. Репресований органами НКВС СРСР. (*ЦДАВО. – Ф. 1078. Генеральний штаб армії УНР. 1918–1924 рр.*).

№ 4
ЗВІТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РЕФЕРЕНТА РАЙОНУ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ

[Острозький] район "Озеро"
[Здолбунівського надрайону 4/4],
20 грудня 1943 року.

Друже [п]ровідник!

Друг Юрась здає письмовий звіт праці району Озеро від часу 18.XI по 18.XII.43 року.

Праця в рай[оні] Озеро не є так добре поставлена що відносно до кадрів, тому що ще так відразу неможливо підібрати відповідніх людей на кадровиків на дані становища (щодо школення кадрів — як в районі, так й в підрайоні). Зараз є такі референтури забе[з]печені як в районі, так і в підрайоні. В рай[оні] в господарці реф[ерент] Наливайко, при орг[анізаційно]-моб[ілізаційній] Шугай, СБ — Шумейко, зв'язок — Галенко, Ч[ервоний] Хрест — Оксана. В підрайонах є тільки двох кадровиків — на 33 Пугач, а на 125 Байда. Більше людей неможливо було знайти а забезпечити решту. В 2-х підрайон[ах] став застій в праці кадрів. Заки не перешколяться на вишколі люди, тоді забе[з]печіться решту — 2 підрайони.

Звіт, що пройдено по даних референтурах.

При господарчій реф[ерентурі] пройдено "Політичний вишкіл", "Історію ОУН", "Постанови III ВН [НВЗ] ОУН", "12 прикмет", "Декалог", "44 правила". Це все пройдено при господ[арській] реф[ерентурі]. Більше не було змогі.

При СБ: "Постанови III ВН [НВЗ] ОУН", "Конспіративний вишкіл", "Міжнародне положення", "Роля України в сучасній війні".

При [о]рг[анізаційно]-[м]об[ілізаційній] [референтурі]: "Історія ОУН", "Військовий вишкіл", "Політичний вишкіл".

Зв'язок: "Політичний вишкіл", "Історія ОУН", "Конспіративний [вишкіл]".

Ч[ервоний] Хрест. Праці ще ніякої вишкільної не проводив, тому що ще в жіноцтві були не поставлені кадри, котрі могли школити.

Від 8.XII.43 р.

Стягнено кадровиків на вишкіл 8.XII.43 р. для викладів політичного вишколу, котрий почався 8.XII.43 р. На вишколі присутніх 42 особі. Вишкіл цей є боєво-[лі]карський. Так само й політ[ичний], на котрому викладається "Політичний вишкіл", "Конс-

піративний [вишкіл]", "Історія ОУН", "Ідеологічний вишкіл", "Організац[ійний] [вишкіл]", "Історія України" і "Географія України". Вишкіл буде тривати около 3-х неділь. Кінчиться вишкіл 30.XII.43 р. З цего вишколу забереться і приділиться по даних референ[турах], котрі дійсно могли б поставити працю й вишколити кадри. На зв'язок потрібно дати другого кадровика, так само й на СБ, котрі будуть вибрані з цего вишколу. І разом в підрайони кадровика на 33 замість Пугача, підрайон[ового] [к]адровика, та на 15 і 67.

А тоді з Новим роком до праці. А тепер бажаю Вам веселих Різдвяних свят, щастя й здоров'я.

Постій.
Дня 20.XII.43 р.

Слава Україні!

Юрась.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 24, арк. 21. Оригінал. Обгортковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець. На документі є цятки від іржі.

№ 5
РЕЄСТР СТАРШИН-ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ РЕФЕРЕНТУРИ РАЙОНУ

[Олександрійський] район № 20
[Рівненського надрайону 3/3],
29 грудня 1943 року.

Реєстр старшин, які працюють в оргмобі
по районі ч. 20 по 1/I.1944.

Прізвище, ім'я	Шевчук Степан	Білащук Олексій	Процюк Григорій	Бучинський Петро	Новіцький Платон	Овчарук Максим
Псевдо	?	Чорнота 2	Баритон	Тур	Кручок	Комар
Дата народ.	1912	1919	1910	1910	1905	1913
Місце народ.	С. Заборољ	С. Кошів [Котів]	В.Житин	С. Забороль	Кустин	Радисл-[авка]
Останнє місце замешкання	Заборољ	Кошів [Котів]	В.Житин	С. Забороль	Кустин	Радисл-[авка]
Освіта	Серед.	4 кл. поч.	3 кл.	3 кл. поч.	6 кл.	5 кл.
Знання мов	—	Укр., поль., рос.	Укр., поль.	Укр., поль., рос.	Укр., поль., рос.	Укр., поль., рос.
Цивільний стан	Вільний	Вільний	Жонатий	Жонатий	Жонатий	В[і]льний
Стан род.	6	—	4	4	4	—
Віросповідання	Правосл.	Правосл.	Правосл.	Правосл.	Правосл.	Правосл.
Вякійармії служив	Поль.	Совіт.	Поль.	Поль.	Поль.	Поль.
Рід зброї	Кавалер.	Піхота	Кавалер.	Артил.	Піхота	Кавалер.
Час служби	1936 1938	1941 1942	1931 1933	1932 1933	1926 1928	1935 1937
Військова спеціал.	Музика	Міномет.	Вет. лікар	Санітар	Без спец.	Без спец.
Функція	-	-	-	-	Інстр.	Інстр.
Ступ[і]нь	Капраль	Сержант	Капраль	Капраль	Плютонов	Плютонов.
Нац.	Укра-[їнець]	Укра-[їнець]	Укра-[їнець]	Укра-[їнець]	Укра-[їнець]	Укра-[їнець]

Фах	Бухгалтер	Рільник	Вет. лікар	[...]	Швець	Столяр
Інші вмілості	Рільн[ик]	—	Рільн[ик]	—	Рільн[ик]	Рільн[ик]
Яку роботу виконує в орг. моб.	Реф. Оргмоб.	Підреф. [с]амообо-р[они]	Ст. військовик	Ст. військовик	Ст. військовик	Ст. військовик

Дня 29/XII.43 р.

С[лава] У[країні] — Г[ероям] С[лава].

Прометей.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 60, арк. 10. Оригінал. Цупкий обгортковий папір. Рукопис. Синій хімічний олівець.

№ 6
СПИСОК РЕЧЕЙ КАНЦЕЛЯРІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ РЕФЕРЕНТУРИ НЕВІДОМОГО РАЙОНУ

[Невідомий район, кінець 1943 року].

Спис річей канцелярії райоргмобрефу.

1). 1 українська машина до писання.
2). 2 німецькі машини до писання.
3). Паперу до писання та спакування 6 кг. + 4000 арк. до машини.
4). 4 книги 35–30. 5 книг 20–25.
5). Кальки 800 аркушів великого розміру та 300 аркушів малого розміру.
6). Тушу 6 фляшок.
7). Тасьми до писання на машині 10 штук.
8). Олівців 30 штук.
9). Чорнила 1 літра.
10). Ручок 10 штук.
11). Пер 100 штук.
12). Сургуч[а] 6 пачок (з того вислано 3 пачки).
13). Зшитків тонких 50 штук, грубих 10 штук.
14). Скорошитів 3 штуки.

15). Аптечка: 5 індивід[уальних] пак[етів], 5 бут[илок] йод[ини], 5 бинтів.

16). Шпагату 1 кг.

17). Лінійок 4 шт.

18). Свічок 10 шт.

19). Течок для скорошитів 8 шт.

20). Секреток 100 шт.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 15, арк. 96. Походження і дата в документі не вказані. Копія. Цигарковий папір рожевого кольору. Машинопис. Чорна калька.

5. ДОКУМЕНТИ ГОСПОДАРСЬКИХ РЕФЕРЕНТУР

5.1. ОКРУЖНИЙ РІВЕНЬ

№ 1
"ЗАРЯДЖЕННЯ" ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА ОКРУГИ ПРО ПОРЯДОК ЗАГОТІВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

ВО ["Богун"],
26 жовтня 1943 року.

Зарядження.

Госп[одарський] [в]ідділ УПА
воєн[ної] округи,
дня 26.Х.43 р.

З загальної кількости змагазинованих запасів відчислити 20 % (включно за місяць вересень) і змагазинувати окремо (збіжжя, городина, харчеві продукти, консервовані продукти, промислові й торгові продукти, канцелярійне приладдя, одяги і взуття жіночі, мужське і т. д.).

З щомісячної заготівлі маєте обчислювати тих 20 % і магазинувати. Звітувати маєте загально в одному місячному звіті, додаючи рубрику на 20 %.

Видача тих запасів має бути виключно на моє розпорядження. Запаси мусять бути в доброму стані, щоби можна було в кожній хвилині взяти до ужиття.

Пригадую, що свого часу говорилося на відправах і в наказах про те, щоби годувати свині, кури, гуси, качки на смалець, робити

ковбаси, консервувати м'ясо. До цього часу виказується по звітах того дуже мало.

Рівночасно мали бути урухомлені дігтярні, вапельні т. ін., й промислові та ремісничі варстати.

Якщо до дня 4.XI.43 р. не візьмете це все під увагу і не підтягнете своєї господарки, будете притягнені до відповідальности.

В зв'язку з приближенням фронту наказую до дня 5.X.43 р. поробити масову роботу між селянами про забезпечення худоби та відправі на Північ, і дня 10.XI.43 р. половину державної худоби перегнати в лісні терени на Північ до Потапа.

Худобу селян приготовити до відправи (перегнання) числа 15.X.43 р.

Постій, дня 26.X.43 р.

Слава Україні — Героям Слава!

Реф[ерент] [г]осп[одарського] [в]ідділу УПА
/–/ Гнат.
За згідність /Лебідь/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 6. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

5. ДОКУМЕНТИ ГОСПОДАРСЬКИХ РЕФЕРЕНТУР

5.2. РІВЕНЬ НАДРАЙОНІВ

№ 1
ФОРМУЛЯР НАКАЗУ ПРАЦІВНИКА ГОСПОДАРСЬКОЇ РЕФЕРЕНТУРИ НАДРАЙОНУ ПРО ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ВИДАТКАМИ

[Рівненський] надрайон 3/3,
26 жовтня 1943 року.

Госп[одарський] відділ
в[ійськового] [н]адрайону 3/3,
дня 26.X.43 р.

Друже ...

До сих пір нам невідомо, куди скільки видано річей (видано вгору, розхід в терені і т. д.).

Прошу подати звіт, скільки, кому та куди видано різ[них] товарів і річей від початку діяльности по 30.X.43 р.

Подавати щодесять день та разом за місяць звіт про консервацію яєць.

Числа 24.X.43 р. було вислано рознарядку на куфайки, штани ватні, кожухи, светри, чоботи. Отже, ці всі річі мусите вислати на 1.XI.43 р. по адресу: "Ярема 30".

С[лава] У[країні] — Г[ероям] С[лава]. /Юрко/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 5. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька. Документ пошкоджений вологою.

№ 2
НАКАЗ ПРАЦІВНИКА ГОСПОДАРСЬКОЇ РЕФЕРЕНТУРИ ПРО ПЕРЕДАННЯ ДЛЯ УЧХ КРИЇВОК, ПРОДУКТІВ І ЖІНОЧОГО ОДЯГУ

[Рівненський] надрайон 3/3,
26 жовтня 1943 року.

Госп[одарський] [в]ідділ
в[ійськового] [н]адрайону 3/3,
дня 26.X.43 р.

Наказ.

До дня 30.X.43 маєте передати для референток Черв[оного] Хреста всі жіночі одяги і взуття, цукор білий та частину жовтого, мед, конфітури, соки, вина, всю перкалеву білизну (постіль, сорочки і т. д.).

Рівночасно передати криївки для потреб Черв[оного] Хреста, котрі Вами мали бути зроблені. Ці криївки мусять бути у відповідньому стані, про це вже Вам говорилося на відправі, а також було написано, яку кількість маєте зробити.

С[лава] У[країні] — Г[ероям] С[лава].

/Юрко/.

Всім рай.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 4. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 3
НАКАЗ ЗАГОТІВЕЛЬНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ З РІЗНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВ

[Рівненський] надрайон 3/3,
27 жовтня 1943 року.

Наказ.

Господарчий [в]ідділ
в[ійськового] [н]адрайону 3/3.
[Д]ня 27.X.43 р.

1. Негайно організувати в великій кількості заготівлі гусиного пуху, котрий є дуже необхідний для УПА.

2. Дати наказ для всіх Ваших ковалів, які тільки знаходяться в Вашому [р]айоні, про виробку підков до чобіт.

3. Переробка м'яса.

По Ваших звітах нам відомо, що до цього часу не проходить перерібка мяса. Наказується підшукати фахівця по перерібці м'яса і негайно приступити до перерібки слідуючого: з молодняка, як стегна так і лопатки, закопчувати, а з решти м'яса робити ковбасу, з свинини також сало добре солити, щоб могло довший час бути змагазиноване.

4. Передати вовну для жіноцтва для виробу светрів, рукавиць та скарпеток. Для жіноцтва потрібно пригадати, що виріб светрів потрібно в слідуючий спосіб виробляти: одна нитка з вовни, а друга з валу. Для виробу скарпеток потрібно вжити частину вовни, а решта з валу.

5. Виріб скарпеток. Передати ввесь вал, який тільки у Вас зістав заготовлений, для жіночої сітки для виробу скарпеток.

Слава Україні.
Героям Слава.

/Лебідь/.

Копія. 27/X.43.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк 8. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька. Документ пошкоджений вологою.

№ 4
НАКАЗ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ЗАБОРОНУ ОДЯГАТИСЯ У ВІЙСЬКОВІ ПЛАЩІ

[Рівненський] надрайон 3/3,
28 жовтня 1943 року.

Наказ ч.

Господарчий [в]ідділ
в[ійськового] [н]адрайону 3/3.
Дня 30.X.43 р.

Тому що з кожним днем наші бойові сили збільшуються, забороняю цивільному населенню і членам [О]рганізації в запіллі носити військові плащі, без огляду на ті, що є вже перешиті цивільним населенням.

Рівночасно плащі з цивільного матер'ялу, перешиті на форму військову, підлягають тому наказу: до дня 8.XI.43 р. перепровадити збірку військових плащів.

Особам, що не мають у що інше одягнутись, дати взамін куртку або куфайку, які шиються в терені.

Якщо деякі особи ставлять супротив і не будуть підпорядковуватись тому наказу, негайно мене повідомити.

Після вищезгаданого терміну вважаю ціх ос[іб] за негідних членів української нації.

Наказ цей не обов'язує [о]рг[анізаційно]-моб[ілізаційного] [референта].

Постій, дня 28.X.43 р.

Слава Україні.
Героям Слава.

Реф[ерент] [г]осп[одарського] [в]ідділу УПА
/–/ Гнат.

/Відпис/ всім район[овим].
Копія. 30.X.43.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 9. Завірена копія. Машинопис. Чорна калька. Аркуш вкритий плямами бурого кольору.

№ 5
ПЛАН ЗАГОТІВЕЛЬ, СКЛАДЕНИЙ ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ НАДРАЙОНУ

[Рівненський] надрайон 3/3,
30 жовтня 1943 року.

Госп[одарський] [в]ідділ
в[ійськового] [н]адрайону 3/3,
дня 30.X.43 р.

Друже 10, 20, 30, 40, 50[130].

На Ваш район надсилаю орієнтовний план заготівлі найпотрібніших предметів, котрий має бути виконаний цього року. Наказуємо зорганізувати всі заготівельні операції та негайно приступити до виконання планів слідуючих:

Жири.

1. Сало, смалець, масло — тонн 73.

Приміром, смалець не солений, а чистий може бути змішаний з м'ясом свинячим. М'ясо має бути насухо випечене та зал[л]яте смальцем. Вищезгадане мусить пробити фахівець. Може заступити ковбаса (тон[н] 291), залити смальцем.

Огородина.

1. Капуста, морква, бурак черв[оний], петрушка — тон[н] 144.

Стрючкові.

1. Горох, фасоля — тон[н] 87.
2. Макарон — тон[н] 6.
3. Солі — тон[н] 30.
4. Крупа греч[ана], ячмін[ь], пшоно, пінцак — тонн 88.
5. Картопля — тон[н] 1751.
6. Кава — тон[н] 360.
7. Бурячний сироп — тон[н] 45. З тим розрахунком, аби кожна станиця мала 300 кг.
8. Консервованих яєць — шт. 3360000. Всі яйця, які є заготовлені до 30.X.43.

---

[130] Автор цього документа звертається до господарських референтів Рівненського (№ 10), Олександрійського (№ 20), Тучинського (№ 30), Гощанського (№ 40) і Клеванського (№ 50) повстанських районів Рівненського надрайону 3/3.

9. Паста до чобіт — тон[н] 12.
10. Шмар до воза — тон[н] 60.
11. Тютюн і папирці — по можливості.
12. Кожухів — шт. 1000.
13. Шинелі — шт. 4000.
14. Светри — шт. 4000.
15. Мундури — шт. 6000.
16. На[в]ушники — шт. 6000.
17. Штани — шт. 6000.
18. Онучі — пар 6000.
19. Скарпетки — шт. 4000.
20. Шаліки — шт. 2000.
21. Чоботи — пар 1600.
22. Черевики — пар 3000.
23. Валянки — пар 1000.
24. Шапки — шт. 4000.
25. Куфайки — шт. 2000.
26. Плащі до маскув[ання] — шт. 4000.
27. Паси спідні до штан[ів] — шт. 4000.
28. Паси верхні до плащів — шт. 4000.
29. Білизна — пар 10000.
30. Хусточки до носа — шт. 10000.
31. Рушники — шт. 6000.
32. Мило — тон[н] 38.
33. Підкови до чобіт — пар 10000.
34. Підкови під коні — шт. 2000.
35. Наплечники — шт. 4000.
36. Манешки — шт. 4000.
37. Ложки — шт. 5000.
38. Лопатки саперські — шт. 4000.
39. Ножі — шт. 2000.
40. Щітки — шт. 4000.
41. Вози — шт. 50.
42. Колеса — шт. 200.
43. Сани — шт. 300.
44. Лещата — пар 2000.
45. Окуття до лещат — пар 2000.
46. Свічки — 400 кгр.
47. Дьоготь — тон[н] 3200.
48. Вугілля — тон[н] 40.
49. Вапно — тон[н] 50.

Примітка 1. Решта товарів, як засолка, перерібки овочів, м'ясо та інші, заготовляти у великій кількості. План надішлем пізніше.

Слава України — Героям Слава.

/Юрко/.
/Лебідь/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 10. Копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька. Документ пошкоджений вологою.

№ 6
"ФОРМУЛЯР" ЗАРЯДЖЕННЯ ЗАГОТІВЕЛЬНОГО ПІДРЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПІДГОТОВКУ ХУДОБИ ДО ТРАНСПОРТУВАННЯ НА ВІДГОДІВЛЮ

[Рівненський] надрайон 3/3,
1 листопада 1943 року.

Госп[одарський] відд[іл]
[н]адрайону 3/3,
дня 1.XI.43 р.

Друже ...

В зв'язку з нашим розпорядженням про доставу х[удоби] державної на Північ з дня 26.Х.43 р. заряджуємо слідуюче:

підрахувати в даному місці і чекати на транспорт[ування] груп, які в короткому часі будуть відходити.

Щодо селян[ської] худоби, зробити ті самі заходи як до де[ржавної].

С[лава] У[країні] — Г[ероям] С[лава]

Заг[отівельний] р[еферент] [н]адрайону
/Лебідь/.

Всім. Копія [...].XI.43. 30.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 14. Копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 7
"ЗАПОТРЕБУВАННЯ" ЗАГОТІВЕЛЬНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ДЛЯ ПОТРЕБ ГРУПИ УПА

[Рівненський] надрайон 3/3,
15 листопада 1943 року.

Запотребування для групи УПА Енея.

Госп[одарський] відділ.
В[ійськовий] [н]адрайон 3/3.
До всіх заготівельних реф[ерентів].

Товари по залученому запотребуванні мають бути приготовлені на день 25.XI.43 р.

При чім зазначую: річі мусять бути посортовані і [...]. Хто має відбирати, або на який вислати, повідомимо окремо.

За несвоєчасне виконання поносите відповідальність особ[ово].

№ п/п	Назва товарів	Одиниця виміру	Кількість (по районах)					Разом
			10	20	30	40	50	
1.	Чоботи	Пар	200	50	50	75	75	450
2.	Кожухи	Шт.	100	50	50	50	50	300
3.	Светри	Шт.	50	25	50	25	50	200
4.	Білизна	Пар	100	50	50	50	50	300
5.	Рукавиці	Пар	250	100	250	150	150	900
6.	Шаліки	Шт.	250	100	250	150	150	900
7.	Наушники	Шт.	250	100	250	150	150	900
8.	Онучі	Пар	250	100	250	150	150	900
9.	Рушники	Шт.	250	100	250	150	150	900
10.	Хустинки до носа	Шт.	400	200	300	300	300	1500
11.	Скарпетки	Пар	250	100	250	150	150	900
12.	Штани ватові	Шт.	250	100	250	150	150	900
13.	Мундури	Шт.	250	100	250	150	150	900
14.	Шапки зимові	Шт.	50	25	25	25	25	150
15.	Наплечники	Шт.	200	100	150	150	150	750
16.	Хлібаки	Шт.	200	50	50	75	75	450

17.	Паси г[...]	Шт.	50	25	25	25	25	150
18.	Плащі полотняні, масковані	Шт.	1500	500	500	500	500	3300
19.	Батарейки до ліхтарок	Шт.	50	25	25	25	25	150
20.	Паста до взуття	Пачок	50	25	25	25	25	1150
21.	Дьоготь	Літр	20	-	-	-	-	20
22.	Олива до зброї	Літр	50	25	15	25	25	140
23.	Папірці до куріння	Книж.	250	250	100	150	150	900
24.	Нитки	Кот.	50	25	25	25	25	150
25.	Голки	Шт.	500	200	100	100	100	1000
26.	Тютюн кришений	Кгр.	50	25	25	25	25	150
27.	Мило	Кгр.	50	25	25	25	25	150

Вищевимінені речі маєте приготувати на зазначений термін.

Постій, 15.XI.43 р.

Слава Україні. Героям Слава.

З[аготівельний] р[еферент] [н]адрайону 3/3
/Лебідь/.

Копія, 16/XI.43.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 20. Завірена копія. Цупкий білий папір. Машинопис. Синя калька.

№ 8
"ФОРМУЛЯР" НАКАЗУ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ З ПРИВОДУ СОРТУВАННЯ ТОВАРІВ

[Рівненський] надрайон 3/3,
16 листопада 1943 року.

Господарчий [в]ідділ
[в]ійськового [н]адрайону 3/3.
Дня 16/XI.43 р.

Друже ...

1. Доношу до Вашого відома, що товарі, котрі висилаєте, мусять бути належно посортовані і в добре повкладаних пачках. Прі сім залучена картка, ті товарі, кількисть і якість.

Товарі як мило та інші дрібні річі мусять бути в скриньках не більше як 50 кг., щоб можна таку скриньку одній особі переносити. Товарі так приготовлені не тратять своєї вартости під час транспорту. До сего часу відборці одержують в страшно[му] хаосі, і тим самим ховається роботу.

Готовий продукт [г]осподарчий [в]ідділ не потрафить довести до порядку. Відсьогодні заряджую [т]овари до висилкі належно приготовляти.

2. Декотри [р]айони висилають без запотреб[о]вань товари на Юрка, і то без жадної картки, і невідомо чиї це товари прийм[...].

Такі товарі як будуть надалі так слабо, не будуть враховані в число плана.

Постій, 16/XI.43.

/Лебідь/.

Копія. 16/XI.43. Лебідь.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 23. Копія. Машинопис. Чорна калька.

№ 9
ЛИСТ ЗАГОТІВЕЛЬНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ДО "ШВЕДА" В СПРАВІ НАДАННЯ НАФТИ ДЛЯ ПОТРЕБ УПА

[Рівненський] надрайон 3/3,
19 листопада 1943 року.

Господарчий [в]ідділ
[в]ійськового [н]адрайону 3/3.
[Д]ня 19.XI.43 року.

Друже Швед.

Повідомляємо Вас, що з розпорядження [к]оме[нд]анта [н]адрайону було видано запотребування для друга [к]омандіра Енея двісті літрів нафти, для друга Корнія — 10 літрів.

Слава Україні.
Героям Слава.

З[аготівельний] р[еферент] в[ійськового] н[адрайону]
/Лебідь/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 25. Документ без підпису автора. Копія. Білий папір. Машинопис. Чорна калька. Аркуш деформований, вкритий плямами бурого кольору.

№ 10
"ФОРМУЛЯР" ЛИСТА ГОСПОДАРСЬКОГО І ЗАГОТІВЕЛЬНОГО РЕФЕРЕНТІВ ПРО ПРАВИЛЬНЕ ПОДАННЯ ЗАПОТРЕБУВАНЬ

[Рівненський] надрайон 3/3,
19 листопада 1943 року.

[Господар]чий [в]ідділ
в[ійськового] [н]адрайону 3/3.
[Д]ня 19.ХІ.43 р.

Друже ...

Прошу подати до [г]осподарчого [в]ідділу в[ійськового] н[адрайону] 3/3 для [з]аготівельного [р]еферента друга Лебедя запотребування, а саме: що потрібно для Ваших працівників на зимовий час з [...], убрання, білизни й таке інше.

Зазначую, що кожному зокрема нічого видаватися не буде, а лише для цілого відділу.

Надсилаючи запитання, зазначуйте, хто має одержувати товари (на кого ці товари маємо висилати).

Р[еферент] г[осподарського] в[ідділу]
/–/ Харко.

З[аготівельний] р[еферент] в[ійськового] [н]ад[районну]
/–/ Лебідь.

Видано дня 13/XI.43. Укр. [...].

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 27. Оригінал. Білий папір. Рукопис. Сірий олівець. Аркуш вкритий плямами бурого кольору.

№ 11
ФОРМУЛЯР НАКАЗУ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ОБЛІК ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ОДЯГУ ТА ВЗУТТЯ

[Рівненський] надрайон 3/3,
19 листопада 1943 року.

Госп[одарський] [в]ідділ
військового [н]адрайону 3/3,
дня 19.XI.43 р.

Друже ...

Візьміть негайно на облік усіх робітників запілля Вашого району, які дійсно потребують одежі та взуття. [...] Порядок мусить бути такий. Районовий господарчий акцептує й випосаджує районових і підрайонових, а коли є потреба — то й станичних робітників. Зокрема нагадую, що в необхідні одежу та взуття мусять бути забезпечені жінки, про яких, як мені доносять, до цього часу мало дбали і серед якіх зустрічаються вже щораз частіші випадки захворювань від перестуди. Пригадую при цьому, що для жінок запілля ви мали зарадити збірку жіночого одягу та взуття — по 3 комплекти з кожної станиці з [...] збірки до 25.XI.43 ви мусите вислати вгору. На адресу Харко, 3/[...], 20 жіночих комплектів (в доброму стані).

Слава Україні.

/–/ Харко.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 24. Копія. Аркуш із учнівського зошита. Сірий папір. Сірий хімічний олівець. Текст згасає.

№ 12
НАКАЗ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ЗАГОТІВЛІ ХУДОБИ

[Рівненський] надрайон 3/3,
24 листопада 1943 року.

Господарчий [в]ідділ
в[ійськового] [н]адрайону 3/3

До друга [г]осподарчого району ч. всіх[131]. Відпис, 24/XI.43.

Провірено на місцях і стверджено, що заготівля худоби для транспорту на відгодівельні пункти (Північ), а також для перерібки (консервація) для місцевих запасів, як було заряджено в попередніх наказах, є цілковито занедбано.

Справа ця гостро актуальна і коли Ви не приступите в масовім масштабі до її здійснення, за це берете абсолютно відповідальність на себе. Спеціально потворіть якнайбільше пунктів відгодівлі птиці та свиней. Про кількість поставлених до відгодівлі с/г тварин і птиці, а передусім гусей та качок, безпосередньо звітуйте.

Постій, дня 24.XI.43 р.

Госп[одарчий] в[ійськового] [н]адрайону
/Харко/.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 33. Копія. Цигарковий папір. Машинопис (не український шрифт). Чорна калька.

[131] Так у документі. Маються на увазі всі повстанські райони (№№ 10–50) Рівненського надрайону 3/3.

№ 13
НАКАЗ
ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ В СПРАВІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ЛЮДЕЙ І ТОВАРІВ

[Рівненський] надрайон 3/3,
24 листопада 1943 року.

Господарчий [в]ідділ
військового надрайону 3/3.

До друга [г]осподарчого району ч. 10[132].

Наказуємо на день 30.XI.43 р. підібрати 30 робітників. Вибрати треба міцних людей, певних, добре вдягнутих, взутих, з двома змінами білизни та з запасом харчів на три дні.

Вищезгадані люде мають бути відтранспортовані в [н]адрайон 6/6 через Славка. В цій справі до Вас присилаємо відпоручника друга Монгола.

До Ваших людей мають прилучитис[я] з району ч. 50[133].

На вищезгадане число маєте негайно зібрати річі, замовлені для друга к-ра Енея. Змагазинувати в районовім центрі. В тих же числах одержите товари по тому замовленню з району ч. 50. Товари прийняти за поквітованням. Числа 13 прибудуть люде для відібрання і перетранспортування на місце призначення. При видачі товарів удокументувати видатковими актурами — окремо на товар з Вашого району і окремо з ч. 50, з чого копію негайно надіслати.

Постій, дня 24.XI.43 р.

Госп[одарчий] в[ійськового] [н]адрайону
/Харко/.

Лебідь.

ЦДАВО, ф. 3838, оп. 1, спр. 53, арк. 34. Завірена копія. Цигарковий папір. Машинопис. Чорна калька.

---

[132] Рівненський повстанський район № 10 Рівненського надрайону 3/3.
[133] Тут і далі в документі – Клеванський повстанський район № 50 Рівненського надрайону 3/3.

№ 14
НАКАЗ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА І КОМАНДАНТА НАДРАЙОНУ В СПРАВІ СТВОРЕННЯ ВІДДІЛУ ЗАГОТІВЛІ

[Рівненський] надрайон 3/3,
27 листопада 1943 року.

Господарчий [в]ідділ
в[ійськового] [н]адрайону 3/3.
До [к]оменданта та [г]осподарчого [р]айону ч. ...

Для облегчення заготівлі в терені практика виказала, що необхіднім є створити [в]ідділ заготівлі. То є 8–10 узброєних людей, завданням котрих є переведення збірок по станицях у людей, котрі не підкоряються місцевим чинникам.

Для створення таких відділів покликувати людей опанованих, котрі своєю поведінкою не зразили б населення до нас.

Вищезгадані відділи мають бути створені негайно.

Командант військового надрайону
Матвій /Матвій/.

Господарський референт військового надрайону
Харко /Харко/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 32. Завірена копія. Сірий папір. Машинопис. Чорна калька. Документ вкритий бурими плямами.

№ 15
НАКАЗ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА І ЗАГОТІВЕЛЬНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО ПІДГОТОВКУ ЗВІТУ ТА ПЕРЕЛІКУ РЕЧЕЙ ДЛЯ УЧХ

Рівненський надрайон 3/3,
27 листопада 1943 року.

Господарчий [в]ідділ
[в]ійськового [н]адрайону 3/3,
ч. 5/43.

До господарчого району ч. ...

Наказуємо на день 1.XII.43 р. прислати заготівельний звіт по формі М 1. На вищезгадане число пришліть список переданих речей для УЧХ, а саме які річі, кількість, та й визначити, якої дати передано.

За несвоєчасне надс[и]лання звіта понесете відповідальність.

Постій, 27.XI.43 р.

Госп[одарник] в[ійськового] [н]адр[айону]
/Харко/.

Заг[отівельний] р[еферент] в[ійськового] н[адрайону]
/Лебідь/.

ДАРО, ф. Р-30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 28. Копія. Сірий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 16
ЛИСТ ЗАГОТІВЕЛЬНОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ДО "ШВЕДА" ПРО НАДАННЯ ОДЯГУ ДЛЯ ВІДДІЛІВ УПА

Рівненський надрайон 3/3,
30 листопада 1943 року.

Господарчий [в]ідділ
[в]ійськового [н]адрайону 3/3,
дня 30.XI.1943 р.

Друже Швед.

Повідомляю Вас, що з розпорядження [р]айонового [к]оменданта було видано запотребовання для слідуючих відділів:

1. Відділ Дружинників — 60 пар убрання а 5 шт. штанів.
2. Відділ Лева — 73 парі убрання, 7 сорочок.
3. Відділ Хмельницького — 34 пари убрання, 4 сорочки.
4. Відділ Вільшини — 6 пар убрання.

Разом видано 185 пар убрання.

Запотребовання зостало виконано.

Крім цього запотребовання, частинно видаємо взуття та вбрання для [н]адрайонових [в]ідділів ([в]ідділа зв'язку, СБ, [п]олітичному, орг[анізаційно]-моб[ілізаційному], УЧХ та [г]осподарчому).

Слава Україні.

Заг[отівельний] р[еферент] в[ійськового] [н]адрайону
/Лебідь/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 29. Завірена копія. Сірий папір. Машинопис. Чорна калька.

№ 17
ЗВІТ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА НАДРАЙОНУ ПРО СВОЮ РОБОТУ В ОСТРОЗЬКОМУ РАЙОНІ

[Здолбунівський надрайон 4/4],
19 грудня 1943 року.

Звіт.

Друже [п]ровідник!

Друг Наливайко здає звіт.

Зараз по іспиті, коли мене призначили на рай[онового] кадр[овика] при госп[одарському] відділі, я взявся до підшукування таких же кадровиків по підрайонах. У підрайоні № 1 я кадровика не підшукав, бо в цілому підрайоні не знайшлася людина, щоб зайняла це становище, тому я думав взяти з вишколу. У підрайоні № 2 кадровика підшукав, але він не прибув, бо у нього щось удома було погане положення. У підрайоні № 3 кадровика підшукав, який уже проводить вишкіл станичних кадровиків. Вишкіл він розпочав 13.XII.43 р. У підрайоні № 4 кадровика підшукав і передав йому всі матер'яли, які потрібні для викладів, але його від мене з наказу коменданта забрали, він став директором школи. Тому ще у підрайоні № 4 кадровика немає. Після цього я розпочав працю при госп[одарському] від[ділі]. Я мусів використовувати вільні хвилини, бо господарська референтура мала багато праці, але коли були вільні хвилини, я провадив працю. Першою лекцією взяв "Історію ОУН", потім узяв "Політичний вишкіл", який докладно переробив зі "Пост[анов] III НЗ ОУН". Передав їм "12 прикмет", "Декалог" і "44 правила". Вони його переписали і навчились. Конспектів вони не записують, бо це люди старші і з освітою, такщо вони те, що їм кажеться, пам'ятають. Більше матер'ялу пройти з ними не мав можливості, бо забрали мене на інст[р]ук[таж] на вишкіл, який розпочався 8.XII.43 р. Пішовши я на вишкіл, на свому місці не залишив нікого, так що вишкільна праця при госп[одарському] від[ділі] припинилась.

Дня 19.XII/43 р.

Сл[ава] Ук[раїні]
Гер[оям] Сл[ава]

[Н]адр[айоновий] госп[одарського] від[ділу]
Наливайко.

Отримано дня 19-XII-43 р. о год. 3-й вечора. Юрась.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 38, арк. 53. Оригінал. Цупкий білий папір. Рукопис. Синій олівець. Зворотний бік бланку німецького документа.

№ 18
"ФОРМУЛЯР" НАКАЗУ ГОСПОДАРСЬКОГО РЕФЕРЕНТА І РЕФЕРЕНТА ЗАГОТІВЕЛЬ НАДРАЙОНУ ПРО НОРМУ ПОСТАЧАННЯ ЗЕРНА

[Рівненський] надрайон,
[осінь 1943 року].

До господарчого району ч ...

1. Контролею на місцях стверджено, що дотеперішня практика збирання збіжепоставки викликає слушне незадоволення серед населення і дає недоцільні результати, а саме поставки збіжжя [йдуть] тільки від господарств, що мають вище дв[ох] га. Вищезгаданих [...] виконання такого важливого обов'язку, як забезпечення. [В]ійсько УПА дає можливість несвідомим одиницям робити надужиття, як наприклад: господарство, що має 6 га, від поставки звільнене, бо господар доказує і земля його поділена між синами, які живуть під одним дахом, або організація станиці сама не здає збіжепоставки, а від селян вимагає.

2. Стверджено, що однакова норма збіжепоставки, доведена до кожного села безвзглядно категорій грунту, свідчить про безголів'я господарників, які, не маючи наказу згори, не проявили своєї ініціативи і не покористувались хоч[а] б ор[і]єнтовно бувшими совітськими або торішніми німецькими нормами збіжепоставки.

3. Довідуємося, що накази про здачу збіжепоставки деякі [...] одержали щойно в остатніх тижнях. [Т]аке спізнення є кари гідне (винних потягнуть до суворої відповідальности) і викликає нові труднощі, бо в основному все збіжжя поховали, а тепер мусять виймати з криївок.

На підставі вищезгаданого наказую:

4. Негайно зарядити збіжепоставку від усіх господарств, почавши від одного га посівної площи, виключаючи винятково бідних погорільців.

5. Норми збіжепоставки, в залежності від врожайности грунту населеного пункту, відповідно змінити, ор[і]єнтуючись на торішні

німецькі норми, з тим, що вихідною нормою є два центнери збіжжя від одного га посівної площі. Отже, район має змагазиновати стільки збіжжя, скільки має посівної площі землі, помноженої на два.

6. Дати напрямні для тих селян, де в основному заховане збіжжя, а поставки не здали — наприклад, коли селянин змагазинував збіжжя, відкриття якого б розконспірувало криївку, то хай позичить у тих, що ще не змолотили, або в останньому випадку взяти від нього пісемне зобов'язання, що в разі потреби він віддасть норму, котра з його належить.

На останній районовій господарській відправі подано тимчасові норми м'ясопоставки, яку треба було стягнути в найбли[жч]их днях. М'ясопоставка визначається рівнож не від кількості землі, а від фактичної наявности с/г тварин на сьогоднішній день.

На цій підставі наказується до кінця цього місяця зібрати м'ясопоставку для УПА: 20 % наявної в селі худоби, птиці 20 %, свиней 20 %, в тому 50 % годованих, 200 овець.

По заготівлі негайно передати для [п]ромислового [р]еферента годовані тварини для консервування. В кожному підрайоні має бути [від]одн[іеї] до двох м'ясар[ень], які виготовляли б сухе м'ясо, вуж[е]нину, марина[д]и а т. д. Худі штуки перебрати в безпечні місця.

Г[осподарський] р[еферент] [н]адрайону
/Харко/.

Р[еферент] з[аготівель] в[ійськового] н[адрайону]
/Лебідь/.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 108-а, арк. 33. Копія. Сірий папір. Машинопис. Чорна калька.

5. ДОКУМЕНТИ ГОСПОДАРСЬКИХ РЕФЕРЕНТУР

5.3. РІВЕНЬ РАЙОНІВ

№ 1
ВІДОМІСТЬ ПРО ПОСАДОВЦІВ, СКЛАДЕНА ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ РАЙОНУ

[Тучинський] район № 40
[Рівненського надрайону 3/3],
28 листопада 1943 року.

Відомість [п]ро районових працівників [г]осподарчого [в]ідділу району ч. 40.

№ р-ну	Псевдо	Ф-ція працівн.	Вік	Освіта загальна	Освіта спеціальна	Від якого часу працює на даній роботі
40	Лось	Районов[ий] господ[арчий]	1897	4 кл.	Бухгал.	Від 21.11.43
40	Крук	Заготів[ельник]	1918	5 кл.	—	Від 7.9.43
40	Самітний	Промисл[овий]	1922	6 кл.	Бухгал.	Від 10.9.43
40	Палій	Зем[ельно]-ліс[овий]	1901	4 кл.	—	Від 1.9.43
40	Половець	[...]	1919	5 кл.	—	Від 21.11.43
40	Гордий	Фінансовий	1919	5 кл.	Бухгал.	Від 21.11.43

№ р-ну	Псевдо	Ким працював раніше в запіллі УПА	Ким працював у німецькій адміністрації	Стан родини	Скільки дітей на утриманні	Приміт.
40	Лось	—	Госп[одарський] відділ рай[онної] управи	7	3	
40	Крук	Комен[дант] району	—	5	—	
40	Самітний	—	Організат[ор] в МС	3	—	
40	Палій	Станич[ний]	Бухгал[тер]	6	3	
40	Половець	Господ[арсь-кий] р[еферент].	Секретар шуцманш[афту]	3	1	

40	Гордий	—	—	3	—	

Постій, дня 28/XI.43 р.

С[лава] У[країні].

Рай[онний] господ[арчий] Лось.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 3, спр. 3, арк. 1. Оригінал. Рукопис. Білий цупкий папір. Синій хімічний олівець.

№ 2
ВІДОМІСТЬ ПРО ПОСАДОВЦІВ, УКЛАДЕНА ГОСПОДАРСЬКИМ РЕФЕРЕНТОМ РАЙОНУ

[Олександрійський] район № 20
[Рівненського надрайону 3/3],
29 листопада 1943 року.

Відомість [п]ро районових та підрайонових працівників [г]осподар[ського] [в]ідділу [району] ч. 20 [в]оєнного надрайону.

№ р-ну	№ підрайону	Псевдо	Ф-ція працівника	Вік	Освіта загальна	Освіта спеціальна
20		Гліб	Район[ний] господ[арчий]	43	4 к[л]. почат.	—
20		Залізняк	Ін-т загот.	20	7 к[л]. серед.	—
20		Скала	Промисл[овий] реф[ерент]	41	5 к[л]. гімназ.	—
20		Тріска	Торгов[ельний] референт	34	4 к[л]. почат.	—
20		Соловей	Земель[но]-ліс[овий]	27	Середня	Агрон[ом]
20		Сивак	Фінансовий	—	—	
20		Чумак	Голов[ний] [б]ухгал[тер]	42	Неп. серед.	Бухгал[тер]
—	1 підрайон	Завзятий	—	28	4 к[л]. почат.	—
—	2 підрайон	Рибак	—	29	4 к[л]. почат.	—
—	3 підрайон	Роман	—	23	7 кл. н[еп]. сер[ед].	—

—	4 підрайон	Бадьорий	—	28	4 к[л]. поч[ат].	-

№ р-ну	№ підрайону	Псевдо	Від якого часу працює наданій роботі	В запіллі УПА	Ким працював в німецькій адміністрації	Стан родин.	Скільки дітей утрим.
20		Гліб	Від 12/XI.43	—	Старш[ина] села	Жон.	3
20		Залізняк	Від III.43	—	—	Вільн.	—
20		Скала	14/XI.43	—	—	Жон.	1
20		Тріска	31/XI.43	—	—	Жон.	1
20		Соловей	14/XI.43	—	Агрон[ом]	Жон.	1
20		Сивак	—	—	—	Вільн.	—
20		Чумак	14/X.43	—	—	Жон.	2
—	1 підрайон	Завзятий	1/II.43	Стан[ичний]	— господ[арчий]	Жон.	1
—	2 підрайон	Рибак	1.VII.43	Козак УПА	—	Жон.	1
—	3 підрайон	Роман	III.43	Окр[ужний]	— гін[ець]	Вільн.	—
—	4 підрайон	Бадьорий	13/VI.43	Станич. госп.	—	Жон.	2

29/XI.43 р.

С[лава] У[країні] — Г[ероям] С[лава].

Гліб.

ДАРО, ф. Р–30, оп. 3, спр. 3, арк. 2. Оригінал. Рукопис. Білий цупкий папір. Синій хімічний олівець.

№ 3
СПИСОК ПОСАДОВЦІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ РЕФЕРЕНТУРИ РАЙОНУ

[Острозький] район № 29
[Здолбунівського надрайону 4/4],
кінець 1943 року.

Спис осіб, затруднених в [в]ідділі [г]осподарчім [р]айону № 29.

Дивний	Реф[ерент] [г]осп[одарський] [р]айону	Кандидат
Марусин	Книговод	Сим[патик]
Тамаренко	Земельн[ий] реф[ерент] [р]айону	Сим[патик]
Куліш	Торгівельний референт району	Канд[идат]
Джерело	Фінансовий референт району	Кандидат
Чумак	Промисловий референт району	Кандидат
Орлик	Лісовий референт району	Кандидат
Новий	Заготівельний референт району	Кандидат

ДАРО, ф. Р–30, оп. 2, спр. 24, арк. 25. Дата і підпис автора у документі не зазначені. Оригінал. Частина аркуша зі зошита у лінійку. Рукопис. Синя кулькова ручка. Ступені (4 колонка) записані синім чорнилом.

SUMMARY

Chapter 7 includes documents created by the commandants, responsible SB leaders, responsible political, organizational-mobilizational, and supplies and materiel leaders of the UPA rear line services network, which originate from the southern part of Rivne oblast and Slavuta raion of Kam'ianets'-Podil's'kyi oblast (the territory of the insurgent VO "Bohun"). These sources are dated September-December 1943.

Another group of documents, consisting of reports, surveys of events, minutes of a meeting, an indictment, a list of the leading members of the organization, and letters, illustrates the activity of commandants in VO "Bohun" for the period covering 6 December 1943 to 5 January 1944; Rivne and Zdolbuniv nadraions (29 September to 3 December 1943); Rivne, Oleksandriia, Tuchyn, Hoshcha, and Klevan' raions of Rivne nadraion; and Zdolbuniv, Ostroh, and Slavuta raions of Zdolbuniv nadraion for the period covering 12 September to late December 1943.

An important part of Chapter 7 consists of documents from the SB sections on the okruha, nadraion, raion, and subraion levels. Among the documents from VO "Bohun" are a letter and a document about "armed enemy forces in the okruha" for October-December 1943. Orders, a sample, form, communiqué, reports, information, a verdict, minutes of a meeting, and letters covering the period from September to December 1943 come from Rivne, Zdolbuniv, Dubno, and Korets' nadraions; an instruction, report, information, and a letter covering the period from September to November 1943 originate from an unknown raion in Dubno nadraion, and Mezhyrich, Korets', and Radyvyliv raions; and a list of stanytsias, one of which was compiled on 12 December 1943 and another in late 1943, come from subraion no. 3 in Ostroh raion.

The documents issued by political sections, which are included in this chapter, concern office work in the Rivne and Zdolbuniv insurgent nadraions. Orders and reports covering September-December 1943 originate from Rivne nadraion. The work of the political section in Zdolbuniv nadraion is illustrated by a letter containing a request dated 19 November and a sociopolitical survey dated 3 December 1943.

A variety of documents dated October-December 1943, including orders, reports, registers, a list of office items, and a letter, illustrates the work of organizational-mobilizational sections in Rivne nadraion and Rivne, Oleksandriia, and Ostroh insurgent raions.

The chapter also contains documentation from supplies and materiel sections. Documents from VO "Bohun" include an admi-

nistrative order dated 26 October 1943, issued by the responsible leader for supplies and materiel. Forms, orders, requests, letters, and a plan of deliveries illustrate the work of responsible leaders for supplies and materiel in the Rivne insurgent nadraion for October-December 1943. The activity of responsible leaders for supplies and materiel in various raions is illustrated by news items about staff members in the Tuchyn and Oleksandriia insurgent raions for 28 and 29 November 1943, respectively, as well as a list of staff members in Ostroh raion, dated late 1943.

⌘ ⌘ ⌘

Сидять (зліва направо): окр. реф. СБ “Залісний” (Панас Ковальчук), к-р ВО полк.“Дубовий” (Іван Литвинчук). Стоять (зліва направо): , к-р загону “Богун” (Анатолій Костецький), к-р сот. “Стріла” (Кирило Максимчук), родом з с. Гораймівка Маневицького р-ну.

Невідомі повстанці з Полісся.

Невідомі повстанці з Полісся

Андрон Лукащук ("Морозенко"), бунч., к-р підстаршинської школи "Світлана", що діяла в 1943 р. при загоні ім. "Богуна" ВО "Січ"

Григорій Максим'юк ("Кайдаш", окр. пров. ОУН в 1943 р.), уродженець с. Боголюби Луцького р-ну. Фото з 1942 р.

Кондратюк Василь ("Лиско"), к-р вд. на Поліссі. Загинув 10.XI.1951 р.

Грушовець Григорій Денисович ("Галайда", "Хома"), районовий провідник ОУН Турійського р-ну. Волинь. 24.VI.1949 р.

Яцина Михайло Лук'янович ("Круча"). Загинув 16 червня 1948 р. в Луківському (Матіїв) р-ні (тепер Турійський р-н Волинської обл.)

Незідентифіковані повстанці з Волині.
Ті, що сидять (1 і 2), походять зі с. Устя Корецького р-ну Рівненської обл.
(Фото з приватного архіву п. Віталія Манзуренка, м. Львів)

Вояки УПА з сотні "Рубашенка". 1943 р.

Володимир Джана ("Степовий"), окр. пров. Юнацтва округи "Степ" в 1942-1943 рр. Народився 1923 р. в с. Деревині Іваничівського р-ну. Загинув в лютому 1945 р. в селі Колодеже Горохівського р-ну.

Мельник Володимир Степанович "Моряк", надрайоновий провідник Колківського надрайону в 1944 р.

Вояки УПА з куреня "Голобенка". Перший зліва – Олександр Стасюк з Рудки-Козинської Рожищенського р-ну

Філюк Іван Данилович "Ігор" (1920 р.н.), працівник редакції КП "Вільна Україна".

Василь Поліщук ("Чайковський"), сот. заг. "Січ". Фото початку 1940-х років

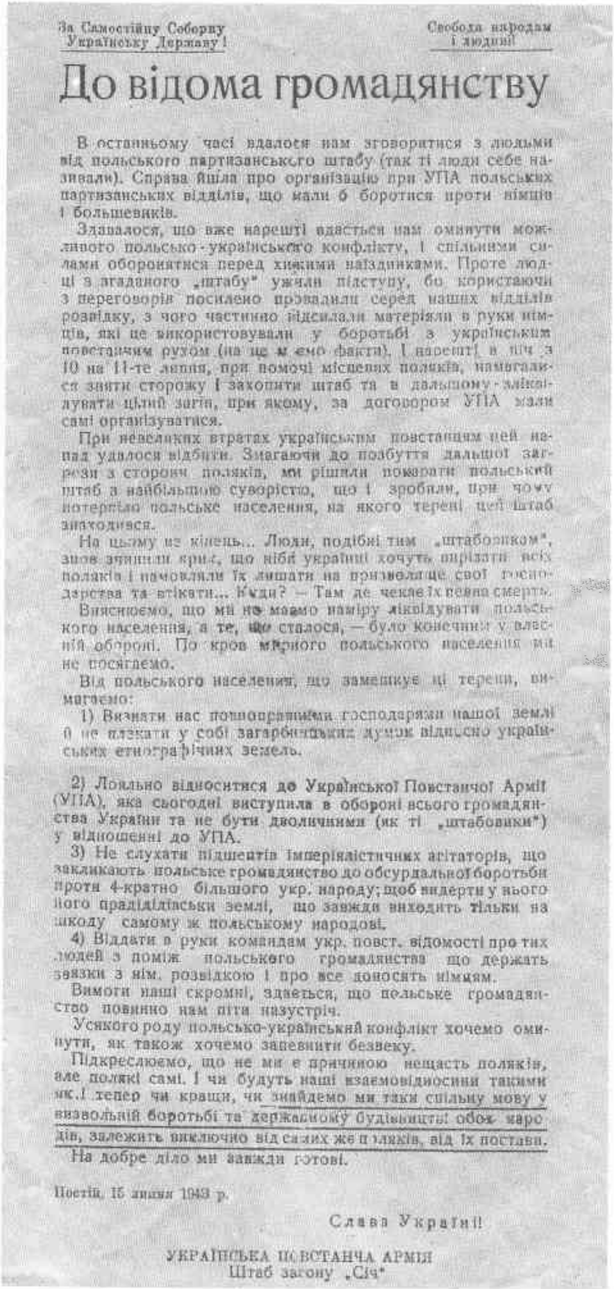

За Самостійну Соборну Українську Державу!

Свобода народам і людині!

До відома громадянству

В останньому часі вдалося нам зговоритися з людьми від польського партизанського штабу (так ті люди себе називали). Справа йшла про організацію при УПА польських партизанських відділів, що мали б боротися проти німців і большевиків.

Здавалося, що вже нарешті вдасться нам оминути можливого польсько-українського конфлікту, і спільними силами оборонятися перед хижими наїздниками. Проте люді з згаданого „штабу" ужили підступу, бо користаючи з переговорів посилено провадили серед наших відділів розвідку, з чого частинно підсилали матеріяли в руки німців, які це використовували у боротьбі з українським повстанчим рухом (на це маємо факти). І нарешті в ніч з 10 на 11-те липня, при помочі місцевих поляків, намагалися зняти сторожу і захопити штаб та в дальшому зліквідувати цілий загін, при якому, за договором УПА мали самі організуватися.

При невеликих втратах українським повстанцям цей напад удалося відбити. Змагаючи до позбуття дальшої загрози з сторони поляків, ми рішили пожарати польський штаб з найбільшою суворістю, що і зробили, при чому потерпіло польське населення, на якого терені цей штаб знаходився.

На цьому не кінець... Люди, подібні тим „штабовиком", знов зчинили крик, що нібі українці хочуть вирізати всіх поляків і намовляли їх лишати на призволище свої господарства та втікати... Куди? — Там де чекає їх певна смерть.

Виясняємо, що ми не маємо наміру ліквідувати польського населення, а те, що сталося, — було конечним у власній обороні. По кров мирного польського населення ми не посягнемо.

Від польського населення, що замешкує ці терени, вимагаємо:

1) Визнати нас повноправними господарями нашої землі й не плекати у собі загарбницьких думок відносно українських етнографічних земель.

2) Лояльно відноситися до Української Повстанчої Армії (УПА), яка сьогодні виступила в обороні всього громадянства України та не бути дволичними (як ті „штабовики") у відношенні до УПА.

3) Не слухати підшептів імперіялістичних агітаторів, що закликають польське громадянство до обсурдальної боротьби проти 4-кратно більшого укр. народу; щоб видерти у нього його прадідівськи землі, що завжди виходить тільки на шкоду самому ж польському народові.

4) Віддати в руки командам укр. повст. відомості про тих людей з поміж польського громадянства що держать звязки з нім. розвідкою і про все доносять німцям.

Вимоги наші скромні, здається, що польське громадянство повинно нам піти назустріч.

Усякого роду польсько-український конфлікт хочемо оминути, як також хочемо запевнити безпеку.

Підкреслюємо, що не ми є причиною нещасть поляків, але поляки самі. І чи будуть наші взаємовідносини такими як і тепер чи кращи, чи знайдемо ми таки спільну мову у визвольній боротьбі та державному будівництві обох народів, залежить виключно від самих же поляків, від їх постави.

На добре діло ми завжди готові.

Постій, 15 липня 1943 р.

Слава України!

УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНЧА АРМІЯ
Штаб загону „Січ"

Повстанська листівка з Волині. 1943 рік.

(З приватного архіву п. Віталія Манзуренка, м. Львів)

ПОКАЖЧИК

Ґ

Д

Е

Є

Ж

З

Н

О

Р

С

Т

Ф

Х

Ш

Щ

Ю

Я

⌘ ⌘ ⌘

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

б. р. — біжучий рік
баг. ін. — багато іншого
ВК — Вільне козацтво
в. н. — військовий надрайон
в/надрайон — військовий надрайон
вул. — вулиця
га — гектар
ГГ — генерал-губернаторство
гл. — глибина
год. — година
гр. — громадянин
гром/гол. — громадський голова
гром/управа — громадська управа
ГС — Героям Слава
держгосп — державне господарство
Дехтяр, Діхтяр, Дехтяров — радянський кулемет "Дєхтярьов пєхотний".
дкг. — міра ваги, становить 100 грамів.
др. — друг
зараз-таки — одразу ж
ін. — інше
карб. — карбованець
кат. — катушка
КВН — комендант військовий надрайону
к. в. п. — комендант військовий підрайону
кг. — кілограм
кгр. — кілограм
км. — кілометр
книж. — книжка (одиниця виміру цигаркового паперу, заведена в УПА).
кол. — колонія
кот. — котушка
к-р — командир
крб. — карбованець
л. — літр
літ. — літр
м. — метр
м. — місто
м. — місяць
Мавзер — німецький автоматичний пістолет системи "Маузер"
Метр — міра ваги, поширена в Західній Україні
міс. — місяць
МП, машин-пістоль — німецький автомат Maschinen pistole.
МТС — машинно-тракторна станція
напр. — наприклад
нацмен — представник національної меншини
НКВД — Народний комісаріат внутрєнніх дєл
нпр. — наприклад
обл. — область
Організація — Організація українських націоналістів
ОУНСД — Організація українських націоналістів (самостійників-державників)
п. — пан
підр. — підрайон
подр. — подруга
політреферент — політичний референт
прим. — примірник
прим. — примітка(и)
проп-ст — пропагандист
р. — рік

рай. — район
райоргмобреф. — районова організаційно-мобілізаційна референтура.
райполітреф — районовий політичний референт
рм. — рейхсмарка
р. н. — рік народження
р-н — район
р-он — район
Ровер — велосипед
РОА — Русская освободітєльная армія
р/у — районова управа
с. — село
СВУ — Спілка визволення України
Слух — чутка
с/г — сільськогосподарський
Сл. Укр. — Слава Україні
с. п. — славної пам'яті
с. п. б. др. — славної пам'яті бойовий друг
СС (SS-Schutzstaffeln) — охоронні загони, війська Націонал-соціалістичної німецької робітничої партії
СССР — Союз Совєтскіх Социалістічєскіх Рєспублік
ССУД — Самостійна Соборна Українська Держава
ст. — станція, станиця
стан. — станція
стор. — сторінка
с/у — сільська управа
СУ — Слава Україні
СУЗ — Східні українські землі
с. ч. — сьогоднішнє число
т. д. — так далі
т. зн. — тобто значить
т. ін. — таке(і) інше(і)
т. інш. — таке інше
Токар — скорочена назва системи радянського легкого автомата.
т. п. — тому подібне
УНР — Українська Народна Республіка
УНЦ — Українська національна церква
УПА — Українська Повстанська Армія
УСП — Українська служба порядку
Фінка — скорочена узагальнена назва радянських автоматів
ФУР — Фронт української революції
хв. — хвилина
хут. — хутір
ц. — центнер
цент. — центнер
ц. м. — цього місяця, цей місяць
ц. р. — цей рік, цього року
цнт. — центнер
ц. р. — цього року, цей рік
цтр. — центнер
чел. — чєловєк
чол. — чоловік
ЧХ — Червоний Хрест
шт. — штук
P. S. — постскриптум

⌘ ⌘ ⌘

ПЕРЕЛІК ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ ВИДАНЬ, ЯКІ ЗГАДАНІ У ДОКУМЕНТАХ ЗБІРНИКА

“12 прикмет характеру українського націоналіста”
“44 правила”
“Бережімся провокації”, листівка
“Боротьба за хліб, боротьба за владу”
“Вільна Україна”
“Вісник”
“Военнопленным” — бандерівська летючка на російській мові
“Географія України”
“Гітлер — найлютіший ворог християнства”, радянська летючка.
“Декалог”
“Д.М. Орлик” — книжка
“До зброї”, ч. 2
“Епільонський городок” — книжка
“За вільну Україну”
“За самостійну Україну”, газета
“Звідомлення за тиждень”
“Ідеологічний вишкіл”
“Інформатор”
“Інформації”, ч. 3, 4, 51, 65, 66
“Історія ОУН”
“Історія України”
“Княжа слава”, книжка
“Кобзар”, книжка
“Конспіративний вишкіл”
“Лист на Україну”, радянська летючка
“Лицем до народу”, пропагандистська книжка, 3.01.43
“Марш українського націоналіста”
“Матеріал до відправ”, ч. 2, 3, пропагандистський матеріал
“Міжнародне положення”, література
“Міжнароднє положення”, пропагандистський матеріал
“Навіру”, книжка
“Націоналісти”, летючка
“Наш фронт”
“Нова осторога” — німецька летючка
“Н-ські партизани Гітлерові-посіпаці, скаженому собаці”, більшовицька летючка
“Оборона України” — газета-летючка
“Обращение” — радянський документ
“Організаційний вишкіл”
“Організація сільських і районових управ”
“Осавул Підкова” — книжка
“Партизани”, летючка
“Поворот більшовиків”, література.
“Політичний вишкіл”
“Постанови ВЗ ОУН”
“Постанови II Конференції”
“Постанови III ВН ОУН”
“Постанови III В. Надзвичайного Збору ОУН”.
“По той бік фронту”
“Прапор українського повстанця”
“Приготуймось до зими”, пропагандистський матеріал
Програма першого та другого ступеня
“Програма свята зброї”
“Промова до покривджених селян”, пропагандистський матеріал
“Пропагандивний вишкіл”
“Радієві інформації”, ч. 6, 7
“Розпорядження про встановлення адміністрації”
“Розпорядження про земельний лад 10/9.43 р”

⌘ ⌘ ⌘

СПИСОК ЗАСТАРІЛИХ, ІНШОМОВНИХ СЛІВ І ДІАЛЕКТИЗМІВ

Активний — позитивний
Алярмова стійка — чергова варта
Алярмувати — помітити, сигналізувати
Аналіза — аналіз
Армяне — вірмени
Атентат — замах, вбивство
Бальончик — повітряна куля
Батерія — радіобатарея
Білля, біллє — постільна білизна
Брак — недолік, нестача, недостатня кількість
Будучність — майбутнє
Будьтоби — начебто
Бухгальтер — бухгалтер
Варстат — осередок кустарного промислу
Взірець — зразок
Вив'язуватися — виконувати (завдання), справлятися (з роботою)
виконанням (чогось)
Викінчення — завершення
Виміна — обмін
Виносити — становити
Виясняється — виявляється
Випосаджувати — призначати
Випущено — звільнено
Вислід — наслідок, результат
Відпавші (про землі) — території, які відділилися, були виключені зі складу
Відпис — копія
Відсепаруватися — відокремитися, відділитися
Візитація — відвідування
Вітрак — вітряк
Вспіти — встигнути
Вщепити — прищепити (любов чи ін.)
Годитися — погоджуватися
Гренцаусвайс (*нім.* — Grenzausweis) — прикордонна посвідка в Рейхскомісаріаті "Україна"
Гренцібертрітсштайн-Ост (*нім.* — Grenzibertrittschein) — посвідка про право на перехід кордону Рейхскомісаріату "Україна"
Даток — внесок

Дека — міра ваги
Дентист — зубний лікар, дантист
Децидувати — налагоджувати, владнати
Деяки — деякі
Днем — удень
Долучитися — приєднатися до
Долучуватися — приєднуватися
Домів — додому
Дооколишні — довколишні
Дрібничковий — незначний
Евакуувати — евакуювати
Евіденція — перевірка
Єї — її
Дурхляештайн (*нім.* — Durchleistenschein) — вид німецької перепустки у Рейхскомісаріаті "Україна"
Духовий — духовний
Жадний — жодний
Заангажувати — залучити, посвятити в
Заввага, завваження — зауваження
Завсіди — скрізь
Завчас — заздалегідь
Завше — завжди
Заготовка — заготівля
Заки — доки
Заложити — закласти
Заміна — обмін, бартер
Заосмотрений — забезпечений
Заскородити — загребти, порівняти
Заступство — заступництво
Заховання — становище
Збіжжа — збіжжя
Збіратися — збиратися
Звідтам — звідти
Здецидоватись — вчиняти, поступати, робити
Зініціовати — зініціювати
Зіпсутий — зіпсований
Змобилізувати — змобілізувати
Значіння — значення
Зорвати — підірвати, зруйнувати
Зорєнтований — зорієнтований
Зпадати — зменшуватися (про пропаганду)
Зразити — викликати недовіру, налаштувати проти

Зшиток — зошит
Евакуоватися — евакуюватися
Евентуально — так само як і
Експльодувала — спрацювала (наприклад, про вибухівку)
Електрична струя — електроенергія
Електровня — електростанція
Ескорта — ескорт, супровід
Ефектовний — ефективний
Інвазія — наступ
Інтензивність — інтенсивність, частота
Їдун(ок) — посудина для їжі
Кватирувати — жити, знімати житло
Кіннотчик — кіннотник
Кірунок — напрямок
Кляйнер Феркерсштайн (нім. — Kleiner Verkerischtein) — вид німецької перепустки у Рейхскомісаріаті "Україна"
Комплікувати — комплектувати
Комунікуватися — підтримувати зв'язок
Конечність — необхідність
Контигент (контегент, контингент) — натуральний податок
Крис (кріс) — рушниця
Куповати — купувати
Летовище, льотовище — аеродром
Лещата — лижі
Личиться — нараховується
Люде — люди
Люди в ростічі — люди втекли
Лягр — табір
Льокальний — місцевий
Льокомотив(а) — паровоз
Льотнічій — летунський
Малоефиктовний — малоефективний
Мармеляда — повидло, варення
Масакра — знищення, пошкодження
Матерял, матер'ял — матеріал
Машерувати — марширувати
Машина до друкування — друкарська машинка
Мірчук — відсоток від загальної кількості зерна, який стягувався під час його обмолоту в млині
Мітінг — мітинг
Мішати — заважати
Моташка — моток, сувій

Мотоцикль — мотоцикл
Мусів — повинен був
Мущина — мужчина
Наїзник — поневолювач, загарбник
Наложити — накласти
Наоборот — навпаки
Напрамок — напрям
Наставлений — налаштований, настроєний
Нафта — бензин
Начінати — починати
Нащитувати — нараховувати
Незаладовані — несправні
Нерозприділені — нерозподілені (про землі)
Но — але
Нуртують — поширюються
Обняти — обійняти, посісти (посаду та ін.)
Обсервувати — оглядати, спостерігати
Обставлений — оточений
Обтяжувати — ускладнювати
Ограбити — пограбувати
Одкрити — відкрити
Около — біля
Окружити — оточити
Олій, олива — олія, пальне, мастило
Опал — опалення
Опінія — думка
Опріч — крім
Опустити — покинути, залишити
Орєнтуватися — орієнтуватися
Останньо, остатньо — недавно, останнім часом
Остатися — залишитися
Острий — гострий
Офицір — офіцер
Переведення — реалізація
Переводити — проводити
Переїзджати — переїжджати
Перепроваджувати — проводити
Перепуск — перепустка
Підпорадковуватися — підпорядковуватися
Пімста — помста
Пінцак — пшенична крупа
Письмо — лист

Плахта — покривало, рядно
Плян — план
Поблизько — біля
Поважний — серйозний, значний
Повза — підвода
Повертатися — перебувати, знаходитися
Повне висадження — повний склад
Поготовані — підготовлені
Позаяк — тому що
Позем — рівень
Порівнання — порівняння
Послідне — останнє
Потрафити — бути здатним, могти
Поучення — роз'яснення
Пошируватися — поширюватися
Появлятися — з'являтися
Представляти — уявляти
Претенсія — претензія
Принизувати лету — знижуватися (про літак)
Припильнувати — простежити, проконтролювати
Провадити — проводити, вести
Провалка — дріт
Провести на широку скалю — посилити (про пропаганду)
Провірати — перевіряти
Пропагандивний — пропагандистський
Проступник — злочинець
Протилетунська щілина — окоп, траншея
Путь — колія
Пущено — відпущено
Радно — рядно
Радше — правильніше, вірніше, швидше за все
Райзеерляубніс (нім. — Reisenerlebnis) — дозвіл на подорож, який видавався у Рейхскомісаріаті "Україна"
Реферaтура — референтура, відділ
Рихтувати(ся) — готувати(ся)
Рівнож — також
Річі — речі
Розприділяти — розповсюджувати
Розсудний — розсудливий
Свобідний — вільний
Себто — тобто
Сейчас(-таки) — відразу ж

Скарпетки — шкарпетки
Скорострiл — автомат
Скрайно — надзвичайно
Скривати — приховувати
Слабо — слабко
Смар — мастило
Соша — шосейна дорога, шосе
Спецiяльно — спецiально
Спiткатися — зустрiтися (з), наштовхнутися (на)
Справджувати — перевiряти
Спричинитися — стати у нагодi
Стремiти — тяжiти до
Стрiл — пострiл
Студня — погрiб
Сход — схiд
Ся(сей, се) — ця, цей, це
Так-який — який-небуть
Течка — папка
Тифус — тиф
Трахт — дорога
Увiрений — впевнений
У вислiдi — внаслiдок
Узброєння — озброєння
Улекшити — полегшити
Умундурований — одягнений, зокрема у вiйськову форму
Умундурування — вiйськове спорядження
Урльоп — короткочасне звiльнення вiд несення вiйськової служби в УПА
Урухомити — створити
Фалдистий — горбистий
Фельчер, фельчерський — фельдшер, фельдшерський
Фiґура — стела, обелiск
Фляшка — пляшка
Форий — хворий
Фреквенцiя — присутнiсть, поява, успiшнiсть
Футiр, футор — хутiр
Хвилевий — мимовiльний, тимчасовий, короткочасний
Хемiя — хiмiя
Хiдник — хiд
Хорий — хворий
Хороба — хвороба
Центнар — центнер

Церата — клейонка, целофан
Цілий час — постійно
Шалік — шарф
Шалон — ешелон
Шахувати — вести боротьбу, знищувати
Шиба — шибка
Школити — навчати
Шмат — ганчірка
Шпіон — шпигун
Штунди — народна назва прихильників різних напрямків протестантизму
Що відносно до — стосовно
Яко — як

⌘ ⌘ ⌘

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

⌘ ⌘ ⌘

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання. Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точности, документи й матеріяли до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо. Кожна з цих територій може мати два-три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошеним територіяльним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точности, зі збереженням загальної форми ориґіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріяли – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначуються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з ориґіналів, але при відсутності ориґіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріялів – теж місце збереження даного матеріялу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

LITOPYS UPA –
CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other that indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without ornmissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are also given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely-used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Серійне книжкове видання документів,
матеріялів і наукових праць до історії
Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи Літопису УПА основної серії:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга перша: Початки УПА; документи і матеріяли. Книга містить політичні й організаційні документи та матеріяли до історії УПА на Волині та Поліссі. Третє, виправлене видання, 1989 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга друга. Книга містить підпільні документи і матеріяли про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Томи 3-4. Чорний ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинка УПА, 1947 – 1950 роки. Книга перша і друга. Книги містять меморіяли, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА. Частина матеріялів – оповідання, новели й вірші.

Том 3, книга перша: 1947 – 1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 4, книга друга: 1948 – 1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга третя: спомини учасників. Книга містить спогади, рецензії і додаткові підпільні матеріяли про дії УПА. Між мемуарами – повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 стор., мапи, ілюстрації.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942-1945; книга перша: 1942 – липень 1944. Книга містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліційних установ. 1983 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942-1945; книга друга: Серпень 1944-1945 (продовження шостого тому). 1983 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріяли; книга перша: 1944-1945. Книга містить основні документи Першого Великого Збору УГВР, передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945) і статті та матеріяли з 1944-45 рр., які стосуються цілости визвольного руху. 1980р., 320 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга друга: 1946-1948. Книга містить видання УГВР *Самостійність* і *Бюро інформацій УГВР* та інші матеріяли. 1982 р., 520 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга третя: 1949-1952. Збірник містить документи, офіційні повідомлення, публікації й матеріяли УГВР в Україні, між ними *Бюро інформацій УГВР,* вип. 4-6 і 9. 1984 р., 424 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 11. Тернопільщина: список впавших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Це підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи. Крім того, подає нові дані про смерть близько 100 невідомих повстанців, які загинули на території округи. 1985 р., XXXII – 248 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА («Лисоня»): містить видані командою воєнної округи короткі описи боїв відділів УПА – «Лисоня» від листопада 1943 до серпня 1945 року, збірник підпільних пісень *Повстанський стяг* – виданий з приводу п'ятиріччя УПА, в 1947 році, – та інші документи й матеріяли групи УПА «Лисоня». 1989 р., 352 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 13. Перемищина — Перемиський курінь; книга перша: Денник відділу «Бурлаки» (Володимира Щигельського) – містить денник цього відділу («Ударники»-4, 94а) за час від жовтня 1946 до 24 жовтня 1947 року, ведений бунчужним «Буркуном», з епілогом Богдана Гука («Скали»). Книга має також різні документи сотні – списки вояків, господарські документи тощо. 1986 р., 370 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга друга: Денники й документи – містить денники сотенного «Крилача» (Ярослава Коцьолка) з 1944 і 1947 років, продовжувані по його смерті сотенним «Бурлакою» (Володимиром Щигельським), денник сотні «Крилача» (ведений бунчужним «Орестом») і документи обох сотень. 1987 р., 262 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 15. Костянтин Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення «УПА-Схід»; спогади. Автор – киянин – оповідає про

свої переживання від вибуху війни 1941 року до «звільнення» з УПА і рейду на Захід в 1945 році: мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, к-р вд. УПА (ОУНм) в Карпатах, старшинська школа УПА, мандри по Поділлі й к-р вд. особливого призначення «УПА-Схід». 1987 р., 266 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945-1947. Збірник містить передруки таких підпільних журналів: *Тижневі вісті, Лісовик, Інформативні вісті, Інформатор* і *Перемога*. Всі числа цих журналів супроводяться англомовним резюме. Збірник має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закерзонні та Акт оскарження О. Лебедович. 1987 р., 608 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 17. Англомовні видання українського підпілля, 1946-1947. Збірник містить передруки підпільних видань: *Нові Лідіце, Виселення єпископа Коциловського, Вибори в СРСР, Нова голодова катастрофа в Україні, Фашистське страшило, До братніх чеського і словацького народів*. 1988 р., 192 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 18. Карпатська група УПА «Говерля»; книга перша: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи *Шлях перемоги*, звіти команд тактичних відтинків УПА й звіти командирів відділів та підвідділів УПА, 24 ТВ УПА «Маківка». 1990 рік, 328 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 19. Карпатська група УПА «Говерля»; книга друга: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Включає збірку нарисів і споминів, друкованих у підпіллі. Майже всі спомини написані старшинами і вояками УПА ще на Україні або відразу після переходу на еміґрацію. 1992, 357 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 20. Покажчик до «Літопису УПА»; книга перша: 1-19 томи. Книга містить покажчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріялів й інші дані про перших 19 томів «Літопису УПА». 1994, 528 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941-1943; Книга третя: Червень 1941 – травень 1943. Книга містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для центральних політичних і поліційних установ. 1991, 271 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга перша: Військовий Суд Оперативної Групи «Вісла». Містить вироки, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи «Вісла» за період від травня до вересня 1947 р. 1992, 627 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Більша частина книги – це спомини санітарів, медиків, лікарів й

інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). В книзі теж поміщені підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992, 480 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 24. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942-1946. У цій книзі передруковано головний політично-інформативний журнал Проводу ОУН на Українських Землях, що видавався в роках 1942-1946. Журнал містив важливі інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток української політичної думки. 1995, 592 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов'язаних з боротьбою УПА. Збірник включає не тільки властиві пісні вояків УПА, але й укладені пізніше в тюрмах і концтаборах, чи уложені народом. Збірник містить тексти пісень, їх варіанти, мелодію і варіанти, а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Збірник містить понад 600 пісень чи їх варіянтів. 1997, XXIУ+556 стор., тверда обкладинка, ноти.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріяли. Книга четверта: Документи і спогади. Збірник містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі й інші документи: вибір з листування президента УГВР Кирила Осьмака, переговори з польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу Миколи та Петра Дужих й інші документи. У книзі також спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР 2001, 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 27. Роман Петренко: За Україну, за її волю; спогади. Автор – волиняк – оповідає про свою діяльність від вибуху війни у 1939 до відходу на Захід у 1945. Спочатку автор був діячем ОУН Сарненської округи (від січня 1942 в підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА «Заграва», від літа 1943 – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ, командир Дм. Клячківський) і від літа 1944 – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебедя. 1997, 279 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 28. Марія Савчин: Тисяча доріг; спомини. Автор оповідає про свої переживання від вибуху війни (від 1944 до 1953 – в підпіллі) до свого приходу на еміґрацію у 1954. Від 1945 була дружиною В. Галаси, заступника пров. ОУН Закерзонського краю, від 1947 співробітника ГОСП в Карпатах, і від 1948 – пров. ОУН ПЗУЗ. Авторка перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині а також – у тюрмі КҐБ у Києві. 1995, 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 29. Іван Гарасимів («Палій»): З юнацьких мрій — у ряди УПА, це розповідь учасника підстаршинської школи УПА в Карпатах

та ройового в сотні У-І (94), про його бойовий шлях в УПА від осені 1943 до осені 1947 в Карпатах та на Лемківщині. Спогади дають цікаву картину із щоденного життя повстанців та їхніх командирів, як теж про важке становище українського населення на цих теренах. 1999, 336 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський): Крізь сміх заліза; спогади. Книга містить два спогади Степана Стебельського («Хріна»), к-ра ТВ УПА 24 «Маківка» – «Крізь сміх заліза», «Зимою в бункері» та спогади Олекси Конопадського («Островерха») – «Спомини чотового УПА Островерха». Автори оповідають про свої дії в УПА від 1944 до 1949 року на Лемківщині та Дрогобиччині. 2000, 552 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ «Розточчя», 1943 – 1947. Книга містить спогади «Сої», «Спартака», «Зенона Семеніва» та інших членів відділу УПА к-ра «Бриля». Також подаються оперативні звіти к-ра «Бриля» та к-ра «Гамалії» («Переяслави І» та «Переяслави ІІ») з Тактичного Відтинку УПА «Розточчя». 2000, 324 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Книга друга. Велика частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів і інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). 2001, 581 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий «Лемко»: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріяли). Книга містить документи і матеріяли, що відносяться до історії та діяльности відділів УПА ТВ-«Лемко» в рр. 1944-1947, оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи Підстаршинської школи ім. полк. «Коника». 2001, 900 стор., тверда обкладинка, мапи, організаційні схеми, ілюстрації.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – «Холодний Яр», «Бескид», «Верховина»: Політичні звіти. Книга містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформативні звіти з терену за роки 1944-1947, 2001, 974 стор., тверда обкладинка, організаційні схеми, ілюстрації.

Том 35. Покажчик до «Літопису УПА»; книга 2: томи 21-34, томи та 1-3 Нової Серії та томи 1-3 серії «Бібліотека». Книга містить покажчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріялів й інші дані про томи «Літопису УПА» Основної та Нової Серій, як також книги «Повстанські могили» т.1 за ред. Євгена Місила. 2002 р., 870 стор., тв. обкл.

Том 36. «Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини». Книга містить взяті з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002, 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 37. Іван Лико, «На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945-1955». Книга містить спогади Івана Лика («Скали», «Богдана») – «На грані мрії і дійсності» та спогади Миколи Терефенка («Медведя») – «На грані двох світів». Автори оповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та в польських тюрмах. 2002 р., 644 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 38. Петро Й. Потічний, "Архітектура резистансу: криївки і бункри УПА в світлі радянських документів". Книга містить схеми та описи різних криївок УПА й запілля, та перелік з'єднань Червоної Армії та Внутрішніх Військ НКВД, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві Внутрішніх військ Українського Округу за рр. 1944-1954, який знаходиться в Колекції ім. Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2002, 430 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й "Данилів": Холмщина і Підляшшя. Документи і матеріяли. Містить огляди й документи про дії УПА на Холмщині й Підляшші в 1945 – 1948 роках. Між документами – звіти Холмського ТВ УПА, хроніки (денники) сотень УПА, звіти зі зустрічей представників УПА з представниками польського резистансу з ВіН-у («Вольносьць і Нєзавіслосьць»), звіт із зустрічі з англійським кореспондентом, та інше. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Унівеситеті Торонто. 2003, 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 40. Тактичний Відтинок УПА 27-й "Бастіон": Любачівщина, Ярославщина, Томашівщина. Документи і матеріяли. Містить огляди й документи про дії УПА в 1945–1948 роках. Серед документів — звіти Команди Тактичного Відтинку, хроніки відділів куреня УПА "Месники", звіти й огляди керівництва II Округи ОУН "Батурин", господарські звіти тощо. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2004, 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 41. Президент УГВР Кирило Осьмак. Книга містить документи та матеріяли про Президента УГВР Кирила Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть. 2004, 880 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 42. Петро Й. Потічний. Літопис УПА – Історія: Документи і Матеріали. Вояки УПА, які в 1947-1949 роках пробилися рейдом у Західню Европу, вважали своїм обов'язком залишити для історії та майбутніх поколінь пам'ять про визвольні змагання в часі Другої світової війни та після її закінчення. Це стало реальністю в 1974 р,, коли було засновано ви-

давництво "Літопис УПА". Книга містить документи та матеріяли про нелегкі будні становлення та діяльності видавництва "Літопис УПА" за 30-літній період існування, короткі біографії членів видавничого комітету, адміністрації видавництва, редакторів, авторів, упорядників і фундаторів томів. 2005, 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Томи 43-44. Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946-1948. Книги містять протоколи переслухань працівниками Служби Безпеки (СБ) ОУН Тернопільської області осіб, підозрілих у співпраці з органами державної безпеки СРСР. Матеріяли походять з підпільного архіву, віднайденого у 2004 р. в селі Озерна Зборівського р-ну Тернопільської обл., завдяки с. п. Софрону Кутному. На їх базі можна вивчати організацію, обсяг та дії підпільних структур щонайменше в межах однієї області у 1946–1948 рр., коли тиск на підпілля радянських силових структур був надзвичайно потужний. Також матеріяли протоколів яскраво відображають жорстокість, нелюдяність та брутальність радянських репресивних органів, які шляхом терору та насилля снували павутину імперії зла на теренах Західної України.

Том 43, книга 1: В першій книзі поміщено 85 з 193 наявних протоколів допитів, що охоплюють 13 районів Тернопільщини, зокрема: Бережанський, Білобожницький, Борщівський, Бучацький, Великобірківський, Великоглибочоцький, Великодедеркальський, Вишнівецький, Заліщицький, Залозецький, Збаразький і Зборівський райони. 2006, 1332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, схеми.

Том 44, книга 2: Книга є продовженням 43 тому та міститить подальших 108 протоколів переслухань СБ ОУН, зокрема, з теренів таких районів, як: Золотопотіцький, Золотниківський, Козівський, Козлівський, Коропецький, Кременецький, Ланівецький, Микули-нецький, Новосільський, Підволочиський, Підгаєцький, Почаївський, Пробіжнянський, Скала-Подільський, Скалатський, Теребовлянський, Товстецький, Чортківський, Шумський, як теж з Рогатинського району Станиславівської області. Тут також поміщені Протоколи ТОС-у, Про-токоли смерті, Лист підпільників на Далекий Схід, Протокол однієї події, список функціонерів МВД і МҐБ, та список слідчих СБ. Вступна стаття до обох книг поміщена в т. 43. 2006, 1288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 45. Генерал Роман Шухевич – "Тарас Чупринка" Головний Командир УПА. Книга містить спогади про ген. Романа Шухевича–Тараса Чупринку, його життя, підпільну діяльність і смерть. 2006, 572 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Томи 46. Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946-1948. Книга 3. Книга є важливим доповнен-

ням і продовженням тт. 43-44 та містить протоколи переслухань СБ ОУН з 5-ти районів Тернопільської обл., зокрема: Великодедеркальського, Вишнівецького, Збаразького, Золотниківського та Кременецького. Документи походять з повстанських архівів, віднайдених в околицях сіл Пліхів, Краснопуща Бережанського р-ну та Петриків, Тернопільського р-ну. 2007, 896 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

У новій серії, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археографії та джерелознавства Національної Академії Наук України Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об'єднань (ЦДАГО) України появилися такі томи «Літопису УПА»:

1. Видання Головного Командування УПА. Книга містить такі видання: До *зброї, №* 16, 1943, *Повстанець, №* 1-6, 1944-1945, *Український перець, №* 1-3, 1943-1945 та *Бойовий правильник піхоти*. Київ – Торонто, 1995, 482 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943 – 1944. Документи і матеріяли. Книга містить документи Головної Команди УПА-Північ та документи Військових Округ «Заграва», «Богун», «Турів» та «Тютюнник». Київ – Торонто, 1999, 724 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943-1959. Збірник містить найповніше зібрання документів ЦК КП(б)У – постанови з'їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріяту, які супроводжуються інформативними записками, повідомленнями та довідками. У книзі також представлені листи, стенограми засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ-Торонто, 2001, 652 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). кн. 1, (1943–1945). У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно–визвольного руху протягом 1943–1945 рр. Усі подані матеріяли мають інформаційно–звітний характер. Київ–Торонто, 2002, 597 стор., тверда обкладинка.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга друга: 1946–1947. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно–визвольного руху протягом 1946–1947 рр. Усі подані мате-

ріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2002, 574 стор., тверда обкладинка.

6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга третя: 1948. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1948 р. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2003, 523 стор., тверда обкладинка.

7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1949–1959 рр. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2003, 716 стор., тверда обкладинка.

8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріяли. Збірник містить документи керівництва УПА-Північ і УПА – Південь, Краєвого проводу ОУН ПЗУЗ і НВРО та груп (Воєнних Округ) «Заграва», «Богун», «Тютюнник» і з'єднань груп «33» (ПЗК «Москва»), «44» (ПСК «Одеса»). Київ–Торонто, 2006, 1620 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945. Книга містить архівні документи з переслухань радянськими репресивними органами таких осіб, як: Михайло Степаняк, Євген Басюк, Мирослав Гайдук, Ярослав Білинський, Артемізія Галицька, Олександер Луцький, Юрій Стельмащук, Петро Дужий, Микола Дужий, Володимир Павлик, Омелян Польовий, Федір Воробець, Дмитро Вітовський, Василь Левкович. Київ–Торонто, 2007, 912 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

10. Життя і боротьба генерала "Тараса Чупринки" (1907–1950). Документи і матеріали У книзі зібрані документи та матеріали за 1907–2005 рр., які характеризують основні віхи життя і діяльності керівника українського визвольно-революційного руху в 1943–1950 рр. ген. Романа Шухевича ("Тараса Чупринки") та присвячені його пам'яті. Поряд з документами Галузевого державного архіву СБ України до збірника увійшли документи Державного історичного архіву України у Львові і, частково, – ЦДАВО України, а також матеріали, які публікувалися в "Літописі Української Повстанської Армії" (Торонто) та в інших виданнях. Київ–Торонто, 2007, 832 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО "Заграва", "Турів", "Богун" (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) До книги увійшли 353 раніше не опублікованих документи з різних територіальних осередків ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі за серпень 1942 – грудень 1943 рр., які відображають діловодство КП, округ, районів ОУН(б) на ПЗУЗ (серпень 1942 – вересень 1943 рр.), а також округ, надрайонів, районів, кущів, підрайонів і станиць запілля УПА на ПЗУЗ (вересень – грудень 1943 р.). Київ–Торонто, 2007, 848 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку томи НС:

Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 2.

Воєнна Округа УПА «Буг» 1944-1948. Документи і матеріяли. Збірник містить документи керівництва і окремих підрозділів ВО та пресові видання УПА, теренові керівні і звітно-інформативні документи ОУН.

Серія «Літопис УПА» – Бібліотека

1. Юрій Ступницький. Спогади про пережите. Автор – волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кінець 30-х) до виходу з ув'язнення в середині 50-х років. Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов до УПА, де навчався у старшинській школі «Дружинники». Після арешту в 1944 р. поневірявся по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

2. Володимир В'ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено одному з маловідомих аспектів історії українського національно-визвольного руху 1940-1950 років – рейдам УПА чехословацькими теренами. Обрана тема дозволяє авторові показати розмах національно-визвольної боротьби в Україні, її вплив на події у післявоєнній Європі, без чого неможливе правильне і об'єктивне тлумачення суспільних процесів того часу. Львів, 2001, 208 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

3. Ярослав Грицай – «Чорнота», Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини «Чорноти». У книзі описані спогади чотового командира УПА «Чорноти» про події, що відбувалися в 1943-1945 роках на

Закерзонні, та про його страдницьке життя в більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру. Мемуари підготовлені до друку дружиною автора Параскою Грицай (з дому Ротко), яка протягом довгих років відтворювала розповіді свого чоловіка, уточнювала, доповнювала та систематизувала їх. Львів, 2001, 332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини і Любачівщини. Книга містить спогади Василя Левковича ("Вороного"), його дружини Ярослави, сотенного Миколи Тарабана ("Тучі"), вояків УПА Івана Філя ("Шереметі"), Івана Василевського–Путко ("Вуса"), оргмоба Костя Міхалика ("Думи) та зв'язкової Катерини Когут–Лялюк ("Грізної"). В книзі подана коротка згадка про Якова І. Чорнія ("Кулю", "Мушку", "Ударника"), командира Перемиської 6 ВО УПА, авторства Федора Лопадчака. Львів, 2003, 448 стор., тверда палітурка в суперобкладинці, ілюстрації.

5. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуківець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Львівщини (без Дрогобиччини). 1944-1947 (за архівними документами). Книга є підсумком опрацювання архівних документів з фондів Державного архіву Львівської области за 1944-1947 роки. Ці документи мають інформаційно-звітний характер (також плани заходів, стенограми нарад, протоколи засідань та допитів, підпільні документи, прокурорські аналізи, аґентурні справи тощо) й викривають суть боротьби комуністичного режиму проти національно-визвольного руху на вказаних теренах. У довіднику подані ключові ідентифікаційні дані про осіб, які були пов'язані з тим рухом, та джерела інформації цих даних. Львів, 2003, 416 стор., м'яка палітурка.

6. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуківець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939-1950 (за архівними документами). У цій праці зібрана траґічна інформація про особи та події, що, безпосередньо чи опосередковано, у позитивному чи неґативному плані, були пов'язані з визвольною боротьбою на території тодішньої Дрогобицької области в 1939–50 роках. Основна інформація – результат опрацювання документів архівних справ Державного архіву Львівської области (ДАЛО) та інших архівів, а також видань, публікацій і машинописів з цієї тематики; дописів, свідчень, спогадів та листів. Львів, 2005, 1312 стор., ілюстрації, тверда палітурка.

7. *Володимир Ковальчук*. Діяльність ОУН (б) та Запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941-1944 рр.). В книзі досліджується інформативний потенціал джерел з історії діяльності мережі ОУН і запілля УПА на ПЗУЗ. Обговорюється формування первісної джерельної бази, особливості фондоутворення, діловодство, проводиться класифі-

кація документального масиву джерел та з'ясовуються особливості діяльності референтур ОУН(б) і запілля УПА. Львів, 2006, 512 стор., тверда палітурка.

Готуються до друку томи ***серії «Літопис УПА» – Бібліотека****:*

Онишко Леся. «Нам сонце всміхалось крізь ржавії ґрати». Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. В даній монографії на основі архівних документів та матеріалів, спогадів учасників подій досліджено етапи становлення світогляду Катерини Зарицької, її участь в формуванні Українського Червоного Хреста; діяльність в референтурі пропаґанди ОУН (б) та налагодження зв'язків головнокомандувача УПА Романа Шухевича; показано її життєвий шлях в тюрмах і таборах СССР, а потім на волі.

Коханська Галина. З Україною у серці. Спомини. Дані спомини присвячені історії національно-визвольного руху на Волині 1930-1950 рр. Вони відображають діяльність польського окупаційного режиму та більшовицькі репресії 1939-1941 рр. Авторка детально розповідає про свій вступ в ряди ОУН, проходження вишколів, свою діяльність в Колківській республіці УПА у відділі розвідки. Окремий розділ споминів присвячений ув'язненню в комуністичних таборах.

“ЛІТОПИС УПА” В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва “Літопис УПА” детальну інформацію українською та англійською мовами про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

http://www.litopysupa.com

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1.Вступ до серій (*Introduction to the Series*), який дає загальні інформації про “Літопис УПА” та цілі видавництва.

2.Інформації про замовлення (*Ordering information*), які дають короткі інформації про кожний том серій та як їх замовляти.

3.Книги “Літопис УПА” (*Litopys UPA volumes*), де про кожний том подається не тільки повна бібліографічна інформація (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також повний текст вступної статті та резюме матеріалів тому. Текст ілюстрований знимками, які знаходяться в книзі.

4.Споріднені матеріяли (*Related Materials*). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та збройного підпілля в Україні.

Аналогічну інформацію англійською мовою можна знайти також на web-сторінці за адресою:

http://www.infoukes.com/commercial/litopys-upa/index.html

Про подальші інформації можна звертатися на адресу Адміністрації:

– Микола Кулик – **upa@sympatico.ca**

або Редакції:

– Петро Й. Потічний – **potichp@sympatico.ca**

Адміністрація в Україні – **litopys@bs.lviv.ua**

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

Пишіть на подані адреси або також на

www.litopysupa.com

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ
ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ "ЛІТОПИСУ УПА"

М. Бохно, І. Василевський-Путко, О. Дольницький, О. Жигар, Ірина Камінська, Б. Ковалик,М. Ковальчин, Ю. Котляр, М. Кошик, М. Кулик, Р. Кулик, М. Лущак, М. Міґус, П. Мицак, Емілія Нагірна-Зінько, Б. Пасічник, Р. Петренко, Марія Пискір, П. Потічний, І. Росіл, В. Сорочак, Ярослава Філь, Л. Футала, О. Цилюпа, С. Шпак, Є. Штендера

Адміністрація:
М. Кулик, Р. Кулик, М. Міґус, Емілія Нагірна-Зінько, І. Росіл

Адреса:
LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station "C"
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
E-mail: upa@sympatico.ca

Адміністрація в Україні:
Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

Благодійний Громадський Фонд "Літопис УПА"
ім. Володимира Макара
Микола Посівнич

Адреса: "Літопис УПА"
пл. Міцкевича, 6/7, Львів 79000 Україна
тел. (380-32) 272-4064 е-пошта: litopys@bs.lviv.ua

Наукове видання

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Том 11 Нова Серія

Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО "Заграва", "Турів", "Богун" (серпень 1942 — грудень 1943 рр.)

Документи

Підписано до друку 14.12.2007. Формат 70x100 1/16
Папір офсетний. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 23,17. Обл.-видавн. арк. 18,12.
Наклад 3000. Зам. № 12-14/07